LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 1 Octobre 1948 Ուրբաթ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5657-Նոր շրջան թիւ 1068 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՑՈՅՑԵՐՈՒ ԴԷՄ

Պ. Ժիւլ Մոք, ներքին գործերու նախարարը (ընկերվարական), ազդարարեց թէ դատական հետապնդումներու պիտի ենթարկուին անոնք որ քաղաքական ցոյցեր կը կատարեն փողոցներու մէջ, առանց արտօնութիւն ստանալու: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ. —

Անհրաժեշտ է երեք օր առաջ լուր տալ ոստիկանութեան, բոլոր թափորներու, չքերթներու, համախմբումներու կամ փողոցային ցոյցերու համար: Ոստիկանութիւնը իրեն կը վերապահէ արգիլել այս կարգի ցոյցերը, եթէ անկարգութիւններ կրնան յարուցանել: Անոնք որ կը մասնակցին ոստիկանութեան չհաղորդուած կամ անոր կողմէ արգիլուած ցոյցերու, կրնան բանտարկուիլ »:

Այս յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը զօր. տը Կոլի կուսակիցները ջնջեցին ժողով մը որ տեղի պիտի ունենար Փարիզի մէկ արուարձանին մէջ:

Թերթերը կը գրեն թէ օրէ օր յարաբերութիւնները կը լարուին համայնավարներուն եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն միջեւ:

Զօրավարը ճառ մը խօսելով իր կազմակերպութեան ազգ. խորհուրդին առջեւ, յայտարարեց.

— « Անհրաժեշտ է վերակազմել Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին ապահովութիւնը: Ներկայ սահմանադրութիւնը չապահովեր պետութեան պատշաճ գործունէութիւնը: Այս կացութիւնը դարմանելու համար պէտք է անջատել իրաւասութիւնները, այնպէս որ օրէնսդիր ժողովը եւ կուսակցութիւնները չկարենան իրենց ուզածին պէս վարուիլ գործադիր իշխանութեան հետ: Այս չի նշանակեր թէ օրէնսդիր ժողովը եւ կուսակցութիւնները պիտի զրկուին պատասխանատուութենէ: Իրաւասութեանց այս անջատումը գլուխ հանելու համար պետութեան նախագահ մը պէտք է ընտրուի նոր ընտրութիւններ կատարելով: Անոր դիրքը որեւէ ձեւով կախում պէտք չէ ունենայ կուսակցութիւններէն »

Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ զօրավարը վճռած է իշխանութեան գլուխ անցնիլ:

Կազը եւ ելեկտրականութիւնը պիտի դադրի՞ն այսօր, ուրբաթ

Վերջին պահուն թերթերը կը ծանուցանէին թէ կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաներու երկու արհեստակցական Միութիւնները, C. G. T. եւ C. F. T. C. հեռագիր մը ուղղած են իրենց մասնաճիւղերուն, պահանջելով գործադուլ յայտարարել այսօր, ուրբաթ, առտուան ժամը 8էն մինչեւ կէս օր, համաձայն նախապէս տրուած որոշումներուն:

Ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուած են հիւանդանոցներու, բուժարաններու եւ ուրիշ հաստատութեանց մէջ. բայց տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ համեմատութեամբ պիտի տուժեն ժողովուրդը, ճարտարագործական հաստատութիւնները եւ փոխադրութեան միջոցները:

Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ՝ տրուած հրահանգներուն համաձայն, կազի ճնշումը պիտի պակսի 50 %: Ելեկտրական հոսանքն ալ պիտի կրճատուի նոյն համեմատութեամբ:

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել վերջին պահուն

★ Հանքագործներու արհեստակցական Միութեան պատուիրակները (C. G. T.) առջի օր արտադրութեան նախարարին ներկայանալով, բացատրեցին իրենց պահանջները: Տեսակցութենէն վերջ յայտարարեցին թէ անփոփոխ կը պահեն իրենց որոշումը,— ընդհ. գործադուլ հոկտեմբեր 4ին (Բշ.), եթէ կազմակերպուած հանրաքուէն թեր արտայայտուի: Բանուորական Ուժը յանձնարարեց իր անդամներուն չմասնակցիլ քուէարկութեան: « Իւմանիթէ» կը գրէ թէ մինչեւ Դշ. օր 112.500 հանքագործներ թեր քուէարկած էին, ընդդէմ 12.500ի:

★ Գիներու բարձրացումը կը շարունակուի, հակառակ բոլոր ակնկալութեանց: Այսօր, ուրբաթ, կառավարութիւնը պիտի նշանակէ կարգ մը նիւթերու նոր գիները: Կը կարծուի թէ ածուխին գինը պիտի բարձրանայ 22% (պարկը 510 Ֆր.), ելեկտրականութիւնը՝ 17 % (քիլովաթը 19.50), կազը՝ 29 % (14 Ֆր. խորանարդ մեթրը):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

ՏՈՂԱՇԱՐ ՄԵՔԵՆԱՅԻ ԽԱՆԳԱՐՄԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ, « ՅԱՌԱՋ »Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒՆ ԱԼ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆԷՆ ՈՒՇ ՏՊՈՒԵՑԱՒ:

Նոյն պատճառով յետաձգուեցան կարգ մը նիւթեր եւ ծանուցումներ:

★ Պանք տը Ֆրանսի պաշտօնեաներն ալ կը սպառնան գործադուլ յայտարարել: Յաւելում կը պահանջեն նաեւ Լոռէնի մետաղագործական հաստատութեանց բանուորները:

★ Միջազգային դրամատան Ֆրանսական ներկայացուցիչը հերքեց այն զրոյցները թէ աշխատավարձքի վերջին յաւելումները կարելի եղած են շնորհիւ Մարշըլի ծրագրով տրամադրուած 45 միլիառ Ֆրանքի գումարին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 500 ապստամբներ յարձակեցան Լարիսայի վրայ, Աթէնքէն 100 մղոն դէպի հիւսիս, բայց ետ մղուեցան: Սպայակոյտին զեկոյցը կ'ըսէ թէ երրորդ օրն է որ թնդանօթի ձայներ կը լսուին Պուլկարիոյ սահմանագլուխին վրայ, Տրամայի հիւսիսակողմը: Լամիայի մէջ գնդակահարուեցան տասը համայնավարներ: Մահուան դատապարտուեցան ուրիշ 11 հոգի Սելանիկի, վեց հոգի Եղեսայի մէջ:

28 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ յափշտակեցին երեք աւազակներ, մտնելով երկաթուղիներու ընկերութեան Կառ տը լ'Էսթի գրասենեակը: Երկուքը ոստիկան - զինուորի հագուստ հագած էին եւ ատրճանակի սպառնալիքին տակ անշարժութեան դատապարտեցին գանձապահը եւ երկու օգնականները, մէկ տիկին, միւսը օրիորդ: Գանձապահի սեղանին վրայ դիզուած էր 27.775.000 Ֆրանքի գումարը, որով պիտի վճարուէր հազարաւոր պաշտօնեաներու մէկ ամսականը: Աւազակները ձեռնակապ մը անցուցին գանձապահին, իսկ երկու կիները կապեցին աթոռներու, յետոյ դուրս ելան հանդարտօրէն, խօսելով ասոր – անոր հետ:

ՀԻՆԳ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ երրորդ զարհուրելի հրդեհը ծագեցաւ Դշ. օր, վառելով խաղի մեծ գործարան մը եւ տպարան մը Փիւթոյի մէջ (Փարիզի մէկ արուարձանը): Նախորդ երկու հրդեհներէն մէկը 200 միլիոն, միւսը 80 միլիոն Ֆր.ի վնաս պատճառեցին, անգործութեան մատնելով հարիւրաւոր բանուորներ: Երրորդ հրդեհը ամէնէն աղէտալին էր եւ հրշէջները հերոսաբար մաքառեցան, մարելու համար: Վնասը՝ 280 միլիոն: Երեք հրդեհներուն պատճառներն ալ չեն կրցած ճշդել: Երեք հրշէջներ վիրաւորուեցան: 400 անգործ:

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ երէկ հրատարակեց այն հրամանագիրը որ կը ճշդէ աշխատավարձքի 15 % յաւելման մանրամասնութիւնները (ժամը 7 Ֆր. եւայլն):

ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ պատերազմական նախարարներուն գաղտնի խորհրդակցութեանց առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ դաշնակից ուժերուն սպարապետը պիտի ըլլայ մարէշալ Մոնթկոմըրի, Ֆրանսական բանակին հրամանատարը՝ զօր. Ժիւէն եւն.: Ամերիկեան կառավարութիւնը ծրագիր մը կը մշակէ, զինուորական օգնութիւն հասցնելու համար Եւրոպայի:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ յանձնարարուեցաւ խստօրէն կրճատել վարկերու բաշխումը, քաջալերելով հանդերձ արտադրիչ ձեռնարկները:

ԻՐԱՆԻ սպարապետը ծրագիր մը մշակած է, բանակը զօրացնելու համար, նկատելով որ «այս քարիւղաշատ երկիրը ապահովաբար ռազմադաշտ մը պիտի դառնայ երրորդ պատերազմի մը համար»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ Պերլին պաշար փոխադրած ատեն հետապնդուեցաւ ութ խորհրդային օդանաւերու կողմէ: Ամերիկեան հրամանատարութիւնը բողոքեց, ազդարարելով որ եթէ բան մը պատահի իբրեւ հետեւանք այս օդարշաւներուն, Ռուսերը պատասխանատու պիտի ըլլան ոչ միայն մարդկային եւ նիւթական կորուստներուն, այլեւ «ուրիշ հետեւանքներու»:

«Վտանգ մը խաղաղութեան համար»

ԵՐԵՔ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐԶԵՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսա: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները Ապահովութեան Խորհուրդին յանձնելով նոյնիմաստ ծանուցագիրներ, խնդրեցին որ առաջ քննէ «ծանր կացութիւնը», իբրեւ հետեւանք Պերլինի պաշարման: Երեք պետութիւնները մասնաւոր յանձնարարութիւններ չեն ըներ հարցին լուծման համար, այլ պարզապէս կը բացատրեն թէ չեն կրնար վէճը լուծել ուղղակի Խ. Միութեան հետ եւ կը խնդրեն քննել զայն «իբրեւ վտանգ մը խաղաղութեան համար»:

Ծանուցագիրը կը բաղկանայ աւելի քան 500 բառերէ: Կէսէն աւելին կրկնութիւնն է երեք պետութեանց վերջին ծանուցագրին որ Մոսկուա ղրկուած էր անցեալ կիրակի: Կ'ըսուի թէ վերջին պահուն որոշ բարեփոխումներ կատարուած են Ֆրանսայի թելադրութեամբ: Այս վերջինը գոհ չերեւար այն խոստովանութենէն թէ կարելի չեղաւ համաձայնութեան յանգիլ Չորսերու խորհրդակցութեամբ:

Ծանուցագիրը կը բացատրէ թէ Պերլինի պաշարումը ոչ միայն կը հակասէ արեւմտեան պետութեանց իրաւունքներուն, այլեւ հակառակ է խորհրդային կառավարութեան պարտաւորութեանց, համաձայն Միացեալ Ազգերու դաշինքին Բ. յօդուածին որ կ'ըսէ.— «Բոլոր ազգերը պարտաւոր են իրենց միջազգային վէճերը կարգադրել խաղաղօրէն, այնպէս որ չվտանգուին միջազգային խաղաղութիւնը, ապահովութիւնը եւ արդարութիւնը»:

Երեք պետութիւնները միեւնոյն ատեն կը շեշտեն թէ Պերլինի պաշարումը կը սպառնայ սովի եւ հիւանդութեանց եւ տնտեսական քայքայման մատնել քաղաքը, ինչպէս եւ տապալել քուէարկութեամբ ընտրուած քաղաքապետութիւնը:

Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի գումարուի երկուշաբթի օր, քննելու համար այս ծանուցագիրները: Խորհրդային պաշտօնեաները անմիջապէս Մոսկուա ղրկեցին ծանուցագիրներուն թարգմանութիւնը: Յոռետեսներ կը կարծեն թէ երբ Վիշինսկի նոր հրահանգներ ստանայ Մոսկուայէն, նորէն անհաճոյ անակնկալ մը պիտի ստեղծուի արեւմտեան պետութեանց համար: Ուրիշներու կարծիքով, խորհրդային պատուիրակը պիտի պայքարի արեւմտեան պետութեանց դէմ եւ պիտի ժխտէ մեղադրանքները, մինչեւ որ կատարեալ շփոթութեան մը մատնուի Ապահովութեան Խորհուրդը: Եթէ Վիշինսկի ուզէ օգտուիլ վեթոյի իրաւունքէն, այն ատեն երեք արեւմտեան պետութիւնները ՄԱԿի ընդհ. ժողովին պիտի յանձնեն խնդիրը:

ԸՆԴՀ. ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Ազգաժողովը չորեքշաբթի առտու վերջացուց ընդհ. վիճաբանութիւնները: Վերջին ճառերը խօսեցան Պոլիվիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Ուկրայնայի եւ Չիլիի ներկայացուցիչները:

Պոլիվիոյ պատուիրակը միութեան եւ հանդուրժողութեան սրտառուչ կոչ մը ուղղեց մաքուր Ֆրանսերէնով մը: Յետոյ յանձնարարեց ընդունիլ Սպանիոյ եւ Իտալիոյ թեկնածութիւնը:

Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչը, Քարտէլի, ծանր մեղադրանքներ ուղղեց Մ. Նահանգներուն դէմ, յունական հարցին առթիւ: Ըսաւ թէ Ամերիկան տէր տիրական դարձած է Յունաստանի մէջ, թէ երկիրը ահուսարսափի մատնուած է եւն: Եզրակացնելով, իր հաւանութիւնը յայտնեց Վիշինսկիի տեսակէտներուն:

Ուկրայնայի ներկայացուցիչը, Մանուիլսկի, քի դէմ: Ցաւ յայտնեց որ անգլեւսաքսոն ճակատը քաղաքականութեան, ինչպէս եւ Պէվինի ու Սփաքի դէմ: Ցաւ յայտնեց որ անգլեւսաքսոն ճակատը կ'աւելցնէ խաղաղութեան սպառնացող վտանգները, ընդդիմանալով սպառազինութեանց կրճատման եւ հիւլէական զէնքերու արգելքին: Անձնապէս յարձակելով Պ. Պէվինի դէմ, դիտել տուաւ թէ ոեւէ պետական մարդ ինքն իրեն թոյլ պիտի չտար հիւլէական պատերազմ նախատեսել: Իսկ Սփաքի համար ըսաւ թէ բանբերը եւ օգնականն է անգլեւսաքսոն ճակատի պետերուն: «Սփաք լրացուց այն խօսքերը զոր Պէվին չէր համարձակած արտասանել»: Յետոյ մեղադրեց Մ. Նահանգները թէ կը թունաւորեն համաշխարհային կարծիքը եւ պատերազմի հոգեբանութիւն մը կը ստեղծեն »:

Այժմ բուն աշխատանքը պիտի կատարեն մասնաւոր յանձնաժողովները, մանաւանդ Քաղաքականը, որուն նախագահն է Պելժիոյ վարչապետը, Պ. Սփաք:

★ Մոսկուայի անթէլը առջի օր ազդարարեց թէ Խ. Միութիւնը միտք չունի քաշուելու Միացեալ Ազգերէն: «Տարակոյս չկայ թէ յառաջդիմութեան եւ ժողովրդապետութեան ուժերը ականջ պիտի չտան անոնց որ կը փորձեն Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մահերգը երգել: Խ. Միութիւնը գլուխն անցած է այդ ուժերուն»: Յետոյ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Լ. ՇԱՆԹ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

(ԶՐՈՅՑ ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ընկեր Շանթ, ի հարկէ գիշերօթիկներ ունիք ճեմարանին մէջ:

— Ճեմարանը հիմնած էինք գիշերօթիկ ըլլալու ծրագրով եւ առաջին 14 տարիները ունէինք գիշերօթիկ բաժին: Ամէն տարի գիշերօթիկներուն թիւը 20ի շուրջն էր: Պատերազմի երկրորդ տարին ստիպուեցանք փակել այդ բաժինը թէ՛ անմիջական վտանգի եւ թէ պարէնաւորման դժուարութիւններու պատճառով: Այնպէս որ այս վերջին տարիները ճեմարանը միայն ցերեկօթիկ աշակերտութիւն ունի: Բայց հիմա որ ունինք մեր սեփական շէնքը, գալ տարուընէ սկսած կը վերաբանանք գիշերօթիկի բաժինը:

— Ձեր նոր գնած շէնքի մասին ի՞նչ տեղեկութիւններ կրնաք տալ:

— Մինչեւ այս տարուան սկիզբները, ճեմարանը տեղաւորուած էր բաւական ընդարձակ, երկյարկանի վարձու շէնքի մը մէջ, պզտիկ բակով մը: Դասարաններու համեմատական փոքրութիւնը եւ նուազութիւնը բաւական դժուարացուցած էին մեր գործը: Եղած են տարիներ երբ հարկադրուեր ենք մերժել 70—100 աշակերտներ՝ տեղի սակաւութեան պատճառաւ եւ գտնուած ենք միշտ, զուգընթաց դասարաններ բանալու անկարելիութեան առջեւ: Հիմնարկութեան օրէն մեր մշտական ձգտումն է եղած ունենալ մեր սեփական շէնքը. սակայն մեր անձուկ պայմաններուն մէջ, այդ ծրագիրը մնացած էր լոկ ցանկութիւն:

Ճեմարանի համար մեր վարձած շէնքը ուրիշներու կարգին քաղաքապետութեան կողմէ անբնակելի յայտարարուեցաւ: Մենք հարկադրուած էինք պարպել շէնքը: Փնտռեցինք ուրիշ մը, մինչեւ իսկ գնելու համար, բայց երկար ժամանակ անկարելի եղաւ գտնել: Այս տարուան սկիզբը յաջողեցանք վերջապէս: Գնեցինք 5000 քառ. մեթր տարածութեամբ հող մը քաղաքին եւ հայկական թաղամասին կեդրոնը՝ երկյարկանի շէնքին հետ միասին: Շէնքը շատ գեղեցիկ է իբրեւ բնակարան, բայց դպրոց դառնալու համար պէտք ունի խիստ կարեւոր փոփոխութիւններու եւ յաւելումներու:

— Ի՞նչ գումար վճարեցիք:

— Վճարեցինք 310,000 լիբանանեան ոսկի, այսինքն մօտաւորապէս 100,000 տոլար, որուն վրայ պէտք է աւելցնել փոխանցման բազմատեսակ ծախքերը, մօտաւորապէս 30.000 լիբ. ոսկի:

— Ինչպէ՞ս հայթայթեցիք այդ գումարը:

— Եգիպտոսի մեր ընկերներէն Նշան Փալանճեան ցանկութիւն ունեցած է լուրջ օժանդակութիւն մը ընելու՝ կրթական հաստատութեան մը: Իր վաղաժամ մահը թոյլ չտուաւ որ ինք անձամբ իրագործել կարենար իր այդ բաղձանքը: Ողբացեալ ընկերոջ երկու քոյրերը, իրենց եղբօր կամքը ու յիշատակը յարգած ըլլալու համար, 1947ին 20,000 եգիպտական ոսկի նուիրեցին ճեմարանին՝ շէնքի կառուցման համար իրենց եղբօր անունով: Ճեմարանն ալ իր տրամադրութեան տակ ունէր արդէն 5000 եգիպտ. ոսկիի չափ պահեստ մը, որ գոյացած էր մէկ-երկու կտակներէ եւ նուիրատուութիւններէ: Այդ երկու գումարներով վճարեցինք շէնքին արժէքին երկու երրորդը, իսկ մնացեալ մէկ երրորդը պարտք ենք առած՝ կարճ պայմանաժամով:

— Ի՞նչ առաքելութեամբ Ամերիկա եկած էք:

— Արտասահմանի հայութեան ներկայ պայմաններուն մէջ, նորահաս սերունդը հայ պահելու եւ հայ բարձր մտաւորականութիւն մը ստեղծելու կարիքը խորապէս զգալով, կ'ուզենք ճեմարանի գոյութիւնն ու զարգացումը ապահով հիմքերու վրայ դնել: Ասիկա հնարաւոր է միայն հայ ժողովուրդին նիւթական լայն օժանդակութեամբ: Բոլոր հայ գաղութներուն մէջ, այդ ուղղութեամբ աշխատանք պէտք է կատարուի: Ի հարկէ չէք զարմանար որ ամէնէն առաջ խորհած ենք Ամերիկայի հայութեան մասին՝ քաջ գիտնալով որ այս գաղութը միշտ ալ լայնօրէն բերած է իր օժանդակութիւնը ազգային բոլոր ձեռնարկներուն: Ընկերներս ղրկած են զիս այստեղ այդ նպատակով: Հայ ճեմարանի պէտքերուն ու դիրքին համապատասխան շէնքի մը կառուցումը եւ մեր ծրագիրներու լիակատար գործադրութիւնը այլեւս կարելի չէր յետաձգել: Մեր ժամանակի պահանջը եւ հայ պայմաններու հարկադրանքն է այս:

— Քանի՞ ուսուցիչ ունիք:

— 20-22, որոնց երկուքը արաբ են՝ Լիբանանի կառավարութեան կողմէ նշանակուած եւ վճարուած: Մէկ-երկու Ֆրանսացի երբեմն կ'ունենանք՝ վերին կարգերու գիտական դասերուն համար: Մնացեալները բոլորն ալ հայ են: Մեր հին աւարտականներէն 10-12 հոգի ունինք մեր ուսուցչական կազմին մէջ, գլխաւորաբար տարրական նախակրթարանի կարգերուն համար:

— Ի՞նչ լեզուներ կ'ուսուցանէք ճեմարանին մէջ:

— Ինչպէս արդէն ըսի, ճեմարանի մէջ դասաւանդութեան ու խօսակցական լեզուն հայերէն է: Սկիզբէն ի վեր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ըրած ենք ֆրանսերէնը, քանի որ երկիրը կը գտնուէր ֆրանսական հոգատարութեան տակ: Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ճեմարանը տարիներէ ի վեր կը ստանայ փոքրիկ նպաստ մը, — տարեկան 1500 լիբան. ոսկի, որ չէ դադրած նոյնիսկ պատերազմի ծանր օրերուն: Մեր աւարտականները կրնան ներկայանալ ֆրանսական պաքալորէայի առաջին մասի քննութիւններուն: Ունինք բաւական թուով շրջանաւարտներ, որոնք յաջողած են այդ քննութիւններուն: Եւ արդէն գլխաւորաբար այս է պատճառը, որ ֆրանսական կառավարութիւնը նպաստ կուտայ: Լիբանանի անկախ հանրապետութիւն դառնալէն վերջ՝ բնականաբար արաբերէն լեզուի ուսուցման վրայ պարտական էինք մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել: Ճեմարանի վերին հինգ կարգերուն մէջ՝ կ'աւանդուի նաեւ անգլիերէն:

— Լիբանանի կրթական նախարարութեան կողմէ դժուարութիւններ կը կրէ՞ ճեմարանը:

— Պարտական եմ յայտնելու որ, ինծի ծանօթ երկիրներէն ո՛չ մէկուն մէջ հայ կրթութիւնը եւ հայ քաղաքակրթութիւնը այնքան ազատութիւն կը վայելեն, որքան Լիբանանի մէջ: Ճեմարանի վարչական, ուսումնական եւ տնտեսական պայմաններուն վարիչը մինչեւ այսօր եղած է ճեմարանի Տնօրէնութիւնը, անշուշտ, պետութեան հիմնական օրէնքներուն սահմանին մէջ: Պէտք է մասնաւորապէս շեշտեմ որ թէ՛ Լիբանանի ժողովուրդին եւ թէ կառավարութեան յարաբերութիւնները մեզի հետ շատ սիրալիր են եւ հիմնուած են փոխադարձ համակրանքի վրայ: Խորապէս երախտապարտ ենք որ մեր հիւրընկալ երկիրը, որուն քաղաքացիներն ենք այսօր, որեւէ դժուարութիւն չի յարուցաներ մեր ճամբուն վրայ եւ թոյլ կուտայ որ մենք մեզ հայ զգանք եւ նպաստենք մեր մշակոյթի զարգացման:

— Ճեմարանի արտօնագիրը որո՞ւ անունով է:

— Ճեմարանի տէրը Համազգային Ընկերութիւնն է, ինչպէս ծանօթ է. Կրթ. նախարարութեան արտօնագիրը ստացուած է բժ. Սամուէլ Սէմէրճեանի անունով: Ան է Հայ ճեմարանի իրաւական տէրը:

— Յառաջիկային համար ի՞նչ ծրագիրներ ունիք:

— Ինչպէս արդէն շեշտեցի, մեր առաջին մտահոգութիւնն է գիշերօթիկ բաժնի վերաբացումը: Երկրորդ՝ որոշ վերամշակում եւ յաւելումներ մեր ծրագրի վրայ, ժամանակի պահանջներուն համապատասխան ձեւով: Երրորդ՝ բանալ վերջապէս մեր մանկապարտէզը, գիտական ու արդիական հիմերու վրայ, որ մինչեւ հիմա չէինք յաջողած ընել: Չորրորդ՝ 1949-50 տարեշրջանէն սկսեալ հիմնել Ուսուցչանոց մը երկու տարուան ծրագրով, գործնական ու տեսական: Աւարտողները կը ստանան ուսուցչական վկայական: Պարզ է որ մեծ պէտք ունինք պատրաստուած ուսուցիչներու՝ ամէն տեղ:

Մ.

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած ենք քանի մը անգամ, այս տարի սեպտեմբերին պիտի տօնուէր, Հայաստանի մէջ, Խաչ. Աբովեանի անհետացման 100ամեակը:

Մոսկուայի «Սովէտսկօէ Իսկուստվօ» («Խորհրդային Արուեստ») շաբաթաթերթը իր յաջորդական թիւերուն մէջ կը յայտնէ, թէ Հայաստանի պատկան մարմինները հետեւեալ ձեռնարկները ծրագրած են այդ առթիւ.—

Հրատարակութեան պիտի յանձնուին Խաչ. Աբովեանի երկերը, հայերէն, ռուսերէն եւ ուրիշ լեզուներով:

Հայաստանի Ակադեմիան պիտի հրատարակէ յայտնի գրագէտին երկերու երրորդ հատորը, որու մէջ պիտի մտնեն «Վէրք Հայաստանի» վէպը եւ այս վէպին անտիպ քանի մը փոփոխակները:

«Վէրք Հայաստանի» վէպի ռուսերէն թարգմանութիւնը զոր կատարած է ռուս գրագէտ Շերվինսկի, ի լոյս պիտի ընծայէ Գրականութեան Կաճառը (Ինստիտուտ: Մինչեւ տօնակատարութեան օրը լոյս պիտի տեսնէ նաեւ «Դիւան Խաչատուր Աբովեանի» երկրորդ հատորը:

«Առաջին անգամ ըլլալով, կը գրէ «Սով. Իսկուստվօ»ն, լոյս կը տեսնէ ռուսերէն լեզուով դեմոկրատ-գրագէտիրնաիր երկերու ժողովածուն մէկ հատորով: Այդ գրքոյկը, զոր ի լոյս կ'ընծայէ Պետհրատը, կը պարունակէ «Վէրք Հայաստանի»ի համառօտագրուած փոփոխակը, Խ. Աբովեանի ոտանաւորներն ու առակները (ոտանաւորի վերածուած Շերվինսկիի կողմէ, Մ. Գէորգեանի բառացի թարգմանութենէ): Հատորին կցուած յառաջաբանը կը ծանօթացնէ ընթերցողները գրագէտի կենսագրութեան եւ ստեղծագործութեան հիմնական գիծերուն»:

«Վէրք Հայաստանի»էն առանձին հատուածներ եւ շարք մը ոտանաւորներ կը հրատարակուին նաեւ միութենական միւս հանրապետութիւններու մէջ:

«Հայ նոր գրականութեան հիմնադիրին, դեմոկրատ-լուսաւորիչ Խաչ. Աբովեանին, կը գրէ Մոսկուայի թերթը, նուիրուած են բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, զորս կատարեր են հայ գրականագէտները, քննադատները եւ լեզուագէտները: Ուսումնասիրութիւններու այդ ժողովածուները կը հրատարակէ Գրականութեան Կաճառը եւ Երեւանի Համալսարանը»:

Հայկական շարժանկարը նոյնպէս կը մասնակցի մեծ գրագէտի մահուան 100ամեակի հանդիսութեանց: Երեւանի աշխատանոցը սկսած է նկարահանում մը, նուիրուած Խ. Աբովեանի կեանքին: Արդէն նկարահանուած են ԺԹ. դարու շարք մը յիշատակարաններ, պատմական վայրեր, որոնք կապուած են մեծ գրագէտին կեանքին հետ:

Ժապաւէնի վերջին մասը նուիրուած է Սով. Հայաստանին: Այս շարժանկարին ներկայացման տեսարանը յօրինած է Գ. Ջանեան, իսկ բեմավարն է Լ. Իսահակեան:

Հայաստանի մէջ կատարուած տօնակատարութեան մասին լայն տեղեկութիւն չունինք, սակայն Մոսկուայի հանդէսի մասին հետեւեալը կը հաղորդէ «Սովետ. Իսկուստվօ»ն. —

Խաչ Աբովեանին նուիրուած հանդէսը տեղի ունեցած է Միութիւններու Տան մեծ դահլիճին մէջ: Ներկայ գտնուած է հոծ բազմութիւն հասարակութեան զանազան խաւերէ: Նախագահութեան մաս կազմած են գրականութեան, գիտութեան եւ այլ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, Խ. Միութեան հերոսները եւ Հայաստանի կառավարութեան անդամները:

Նիստին բացումը կատարած է գրագէտ Բ. Կորպատովը:

«Հարիւր տարի անցած է Խաչ. Աբովեանի մահուան օրէն, ըսած է Կորպատովը, բայց ան կ'ապրի այսօր Խորհրդային բազմատարր Միութեան ժողովուրդներու յիշողութեան մէջ»:

Խ. Աբովեանի կեանքի եւ ստեղծագործութեան մասին զեկուցում կարդացած է Գ. Աբովը, ներկայացնելով զայն իբրեւ իր ժամանակի յառաջդիմական գործիչ մը, որ պայքարած է աշխատաւոր ժողովուրդի ազատութեան համար:

Յետոյ խօսած է պրոֆ. Վ. Կիրպոտինը, որ պարզած է Աբովեանի դերը իբրեւ բարենորոգիչ հայերէնի: Աբովեանի ամենամեծ երախայրիքը այն է, որ մէկդի դնելով գրաբար լեզուն, որ անհասկնալի էր ժողովուրդին համար, սկսած է գրել ժողովուրդի լեզուով՝ աշխարհաբար:

Բանաստեղծ Գէորգ Էմինը կարդացած է Աբովեանին նուիրուած իր «Անմահութիւն» նոր ոտանաւորը եւ ուրիշ կտորներ իր երկերէն:

Հանդէսը վերջացած է երաժշտական բաժինով մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Մոսկուայի եւ Հայաստանի արուեստագէտները:

★ Երեւանի անթելը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Հայաստանի մէջ կատարուած հանդիսութեանց մասին. —

Համալսարանին մէջ տեղի ունեցաւ գիտական նիստ:

Խօսք առաւ Պրոֆ. Արսէն Տէրտէրեան, որ շեշտեց թէ՝ Խաչատուր Աբովեան ոչ միայն հայ նոր գրականութեան հիմնադիրն է, այլ եւ եղած է նոյն ժամանակ, «հումանիստ» մը, հայ ժողովուրդի համար լուսաւորիչ մը:

Պրոֆ. Մկրեան ապա վերլուծման ենթարկեց «Վէրք Հայաստանի» վէպը:

Գուրգէն Սեւակ խօսելով Աբովեանի մասին, ըսաւ թէ ան մաքառելով յետադիմական կղերականութեան ու մտաւորականութեան դէմ, պաշտպանեց աշխարհիկ լեզուն:

Պրոֆ. Սանտրոսեան ներկայացուց Աբովեանը՝ իբրեւ դաստիարակութեան մէջ դեմոկրատական սկզբունքներու պաշտպան: Աբովեանը — ըսաւ ան — պայքարելով միջնադարեան սքոլաստիկայի ներկայացուցիչներուն դէմ, պահանջեց որ կրթութիւնը ըլլայ ժողովուրդին համար:

Ի վերջոյ Սահակ Կարապետեան խօսեցաւ Աբովեանի աշխարհահայեացքի մասին:

Գիտական աշուղիս

ԿԵԱՆՔԸ ՀԵՂՈՒԿ ՕԴԻՆ ՄԷՋ.— Համպուրկի համալսարանի փրոֆէսէօրներէն Պուէպէման եւ Հարթօք վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին հաստատեցին թէ՝ կարգ մը բոյսերու բեղմնափոշին ամիսներով կը պահէ իր ծլարձակման կարողութիւնը երբ 80—190 աստիճանի ցուրտին ենթարկուի: 80 աստիճան ցուրտին ազդեցութեան տակ գործարանային հակազդեցութիւններուն արագութիւնը զգալապէս կը նուազի, իսկ 190 աստիճանին դէպի ամբողջական դադարում կը ձգտի:

Գերմանացի երկու գիտնականները կը ճշտեն թէ կեանքը այնքան լաւ կը դանդաղի որ կարելի է տասնեակ տարիներու մէջ անվթար պահել հունտերը, բոյսերը եւ մինչեւ իսկ կենդանիները, ինչպէս սողունները:

Ի՞նչ ինչ պայմաններու մէջ բուսական եւ կենդանական այդ քնափութիւնը կրնայ անսահմանօրէն երկարիլ:

Մարդոց մէջ արդեօք պիտի գտնուի՞ն թեկնածուներ որ փափաքին յաւիտենական կեանք մը վայելել հեղուկ օդին մէջ:

ՀՈՂԻ ՃՃԻՆԵՐՈՒՆ (սօղլուճան) ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Մինչեւ հիմա կը կարծուէր թէ հողի ճճիները վնասակար են բոյսերուն համար, մինչդեռ Տօքթ. Պիւռէթ որ մասնագէտ մըն է ճճիներու, բոլորովին հակառակը կը հաստատէ, հիմնուելով իր անձնական փորձառութեան վրայ:

Արդարեւ, ճճիները իրենց բացած անհամար փոսերով փխրականութիւն կուտան հողին, բուսական են կենդանականծագումունեցող աւելորդ նիւթերը ճոխ բուսահողի կը փոխեն եւ հողին մէջ գտնուած քիմիական նիւթերը բոյսերուն համար փոխակերպող մանրէներու կը վերածեն: Այն բազմաթիւ գետնափոր փոքրիկ ճամբաները զոր ճճիները կը փորեն, ջուրին եւ օդին կը թոյլատրեն թափանցել հողին խորութեան մէջ:

Տօքթ. Պիւռէթ երեւան հանեց թէ ճճիները ապրելով խոնաւութեան ենթակայ աւելցուք նիւթերու դէզին մէջ, հրաշալի կերպով կը սերնդագործեն, եթէ անոնց քիչ մը բաւարար սնունդ տրուի: Անոնք խիստ արագօրէն կ՚աճին ու կը բազմանան տերեւներու, մարդաղետիններու, չոր խոտերու, աղբերու եւ խոհանոցի մնացորդ ուտելիքներուն մէջ, պայմանաւ որ այդ նիւթերը հողին մէջ թաղուած ըլլան:

Ցիչեալ գիտնականը երբեմնի իր անբերրի հողը ճճիներուն շնորհիւ բարեբեր վիճակի վերածած է: Երբ ծառի մը կամ որթատունկի մը աճումը գինքը չի գոհացներ, անոնց արմատներուն քով ծակ մը կը բանայ ու հոն ճճիներով լեցուն թի մը հող կը թափէ:

Այս եղանակով իր ծառերը սկսան աճիլ ու պտղաբերիլ, որթատունկերը առատ խաղող տուին, դեղձերը խոշորցան, ստեպղիններուն մեծութիւնը անբաղդատելի համեմատութիւններու հասաւ, մարգագետինը աճեցաւ եւ խտացաւ, եւն.:

Մէկ խօսքով, մեր գիւղացի բժիշկը ճճիներու մշակումին ու շահագործման շնորհիւ արդասաբեր վիճակի վերածեց իր հողը եւ անկէ մեծ օգուտներ քաղեց:

ՀՐ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

SOUCIEU-EN-JARRET (Rhône). — Սիրելի «Յառաջ», շատ պիտի խնդրէի, տեղ տալ հետեւեալ դրութեանս ձեր թերթին սուղ էջերուն մէկ անկիւնը, կարելի է իր արձագանգը գտնէ ի շահ ընթերցողներուն եւ իբրեւ խրատ՝ յօդուածագիրներուն:

Կեանքիս մէջ առաջին անգամը ըլլալով քաջութիւնը կ՚ունենամ գիր մը յանձնել մամուլին, մղուած՝ կարգապահական ներքին մղումներէս:

Այսպէս, տեսնելով «Յառաջ»ի մէջ զանազան խրատականներ, մարդ կը ստիպուի ինքնիրեն հարցնել թէ այս կամ այն յօդուածագիրը բան մը աւելի սորվելու միտք չունի՞:

Կը վախնամ որ մեր «Յառաջ»ը օր մը իր առաջին էջէն մինչեւ վերջին էջին սիւնակներուն ստորոտը լեցնէ այս խրատականներով: Ջանանք օգտուիլ, սորվիլ, կարճ եւ մաքուր գրել, քիչ մը թեթեւցնել խմբագրութեան յոգնեցուցիչ, յաճախ տաղտկալի աշխատանքները:

«Յառաջ»ը ինծմէ անբաժան է եւ սեղանիս վըրայ ունեցած հացիս չափ անհրաժեշտ: Ես չեմ ուզեր որ հրատարակութեան առաջին օրէն մինչեւ այսօր նոյն խրատները կրկնել տալով զբաղեցնեն խմբագրութիւնը:

— «Կը խնդրուի յօդուածագիրներէն միայն մէկ էջի վրայ գրել եւ մելանով: —Կարճ եւ ամփոփ գրել:

— Մի մոռնաք հին հասցէն:

— Այն թղթակիցները որ հանդէսի նկարագրութիւններ կը ղրկեն մեծապէս պիտի օգտուին, եթէ հրատարակուած գրութիւնները բաղդատեն բնագրին հետ:

— Կը խնդրուի մեր պաշտօնակիցներէն միշտ յիշել աղբիւրը, երբ ռեւէ յօդուած կ՚արտատպեն «Յառաջ»էն: Հեղինակներն ալ կը խնդրեն յիշեցնել մամուլի այս տարրական կանոնը:

— Ձեռագիրներու սրբագրութիւնը այնքան կը դիւրանայ որքան մաքուր գրուած ըլլան, եւ սովորական մելանով (ո՛չ կարմիր եւ ո՛չ ալ մատիտ):

«Յառաջ»ը ուրիշ հոգ չունի՞ որ միշտ կրկնել կուտանք այս խրատները:

Եթէ պատերուն խօսուէր՝ մինչեւ հիմա լեզու ելած էին:

Ա. Պ. ԳԱԼԻԿԵԱՆ

Մ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Ն Կ Ե Ա Ն Ք

ՄԱՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը Promotion d'Honneurի 1948—1949 տարեշրջանի առաջին ախոյենական մրցումը կատարեց 55 քիլոմեթր հեռու Istreի մէջ տեղական խումբին դէմ: Հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր մարզադաշտը, առանց հաշուելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի համակիրները որոնք իրենց անձնական կառքերով հանրակառքերով կամ երկաթուղիով հետեւած էին խումբին: Հանդիսատեսներուն մէջ կը տեսնուէին նաեւ Royal Air Forceի անգլիացի օդանաւորդները:

Այս առաջին խաղարկութեամբ մեր տղաքը ցոյց տուին այն տեսակ բարձր «թէքնիք» եւ արագութիւն որ զարմանք պատճառեց բոլոր ներկաներուն: Նոյն իսկ տեղական խումբին վարիչները խոստովանեցան թէ առաջին անգամն էր որ այս տեսակ կազմակերպուած խումբ մը կը տեսնուէր Istreի մէջ: —

Առաջին կիսախաղին մերոնք շահեցան 3 նշանակէտ, իսկ երկրորդին 5 նշանակէտ. որով խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ջախջախիչ յաղթութեամբ, 8—0, որ մրցանիշն է Promotion d'Honneurի առաջին խումբերու խաղարկութեանց շահուած նշանակէտներուն:

Այս տարի մեր տղաքը մարզելու պաշտօնը յանձնուած է Olympique Marseilleի նշանաւոր ֆրանսացի մարզիչ Պ. Turcի որ մէկ ամիսէ մը ի վեր իր դասաւանդութիւններով ստեղծած է տաք մթնոլորտ մը: Մարզիկ թէ վարիչ, նոր եռանդով մը լծուած են գործի: Մեծ դժուարութեամբ էր որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու նախագահները Պ. Վ. Պապիկեան եւ Պ. Տալադիւրէեան կրցան վարձել այս կարող մարզիչը: Միութեան Ա. խումբին մէջ կրկին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Ժանօ Օհաննէսեան, Փարամազ Մաղմանեան, Սահակեան, Արզումանեան եւ Ժանօթ բերդապահ Պէշլեան: Անոնք իրենց պաշտօնական առաջին խաղարկութեամբ իսկ ցոյց տուին թէ մեծ յաղթութիւններով պիտի պսակուի Մարսիլիոյ Հ.Մ.Ը.Մ.ի այս 25րդ տարեշրջանի գործունէութիւնը:

Վ. ՇԱՄԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ Հաֆթման գիւղի ներկայացուցիչները Թեհրան երթալով տեսակցութիւններ էին ունեցած Իրանեան Խորհրդարանի պատգամաւոր Պ. Արամ Բուդաղեանի եւ մայրաքաղաքի համալսարանի ուսուցչապետ ու Թեհրանի Ազգ. դպրոցներու տեսուչ Պ. Յովհ. Հախնազարեանի հետ: Պատգամաւորները պատմած են թէ տեղական իշխանութիւնը գրաւած է Հաֆթվանի դպրոցական գրադարանը եւ արգիլած է հայերէնի ուսուցումը: Ընդառաջ երթալով ներկայացուցիչներուն եւ Թեհրանաբնակ Սալմաստցիներու դիմումին, Պ. Բուդաղեան եւ Դոկտ. Յով. Հախնազարեան տեսակցութիւն կ՚ունենան կրթական նախարարի տեղակալի հետ (այդ օրերուն նախարարը հրաժարած էր) եւ հարցը բացատրելով կը խնդրեն անհրաժեշտ կարգադրութիւն ընել գրադարանի գիրքերը վերադարձնելու, ինչպէս եւ հայերէնի ու կրօնի ուսուցումը վերահաստատելու համար դպրոցներուն մէջ, համաձայն կրթական նախարարութեան հրահանգին (շաբաթական տասը ժամ):

Կրթական նախարարը պատասխանած է թէ գրաւուած գիրքերու մէկ մասը վերադարձուած է գրադարանին, իսկ գիրքերու միւս մասը օտար լեզու ըլլալով, հարցում է տրուած դատական իշխանութեանց: Միեւնոյն ատեն հրահանգած է գործադրել գերագոյն խորհուրդի որոշումը՝ հայերէնի եւ կրօնի դասաւանդութեանց մասին:

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է Փրոֆ. Յարութիւն Վ. Մուրատեան: Ծնած էր Մարաշ: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ քարոզիչ հօրմէն, Մարաշ եւ տարի մըն ալ Սեբաստիոյ Ամերիկեան վարժարաններուն մէջ: 1893ին Այնթապի գոլէճը աւարտելէ վերջ հոն 11 տարի կը դասաւանդէ երաժշտութիւն, անգլերէն, պատմութիւն եւ ուսողութիւն: Ամերիկայի մէջ կ՚աւարտէ Օպըրլին գոլէճի Աւետարական Գիտութեանց ճիւղը: 1908-1910 ուսուցիչ Կիպրոսի Ամերիկեան վարժարանին եւ 1910—1913 Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանին մէջ: Համաշխարհային Ա. պատերազմին մէջ Ա. կարգի թարգման է Եգիպտոսի անգլ. բանակին մէջ եւ Զինադադարին Պոլսոյ մէջ: 1916 Նոյեմբերէն մինչեւ 1917 Յունիս բանակէն մասնաւոր արտօնութեամբ Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ Եպիսկոպոսին հետ իբր քարոզչար կ՚ընկերանայ կարօտեալներուն համար Հնդկաստանի մէջ նպաստ հանգանակելու:

1924ին Հայ Կարմիր Խաչին գործիչն է: Թարգմանած է Ամերիկեան Կարմիր Խաչին համար բազմաթիւ գրութիւններ: 1945ին գրաքննիչ է Նիւ-Եորքի նամակատան մէջ:

Յօդուածներով աշխատակցած է հայերէն թերթերու: Հեղինակն է Ուղեցոյց անգլերէն լեզուի: Անգլերէնի թարգմանած է Թորգոմ պատրիարքի Աւետարանի ճամբէն եւ Գարեգին կաթողիկոսի գործերէն մաս մը: Ունի անտիպ գործեր 1) Անգլիախօս Հայերու համար հայերէն սորվելու գիրք մը, 2) Memoirs of World war 1 եւ 3) Brohen Idols (վէպ) անգլերէն: Կարող երաժշտագէտ էր:

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆՔԱՆ ԿԸ ԴԻՒՐԱՆԱՅ, ՈՐՔԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐՈՒԱԾ ԸԼԼԱՆ, ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՄԵԼԱՆՈՎ, (ոչ կարմիր մելան, ոչ ալ մատիտ):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԼԲ.

— Է՛հ, անգութ են մարդիկ, չեն խղճար վըրաս: Միթէ քա՞ր է ձեր սիրտը, չէ՞ք հասկնար որ ցուրտ է, ձիւն կուգայ. կը մսիմ, ձիւնը ուղղակի վրաս կը թափի, սենեակս տաքուկ չունի, իսկ դուք այստեղ կեցած կը ծիծաղիք, — կրկին զառանցեց Հեղինէն եւ մեքենաբար մտաւ վերմակին տակ:

Յանկարծ ուզեց մէկ կողմ նետել վերմակը եւ դուրս գալ անկողինէն, բայց ուժասպառ ինկաւ բարձին վրայ եւ գոչեց.

— Գէո՛րգ իշխան, կը սիրե՛մ քեզ, հասի՛ր, ո՞ւր ես:

— Տէ՛ր, գուն փրկէ այս մատաղատի կեանքը, հառաչելով աղօթեց Սահակ քահանան:

Այդ միջոցին ներս մտաւ աղախին մը եւ բան մը փսփսաց Սահակ քահանայի ականջին:

Տէր հօր աչքերը տեսակ մը փայլ ստացան. ապա մօտեցաւ Հեղինէին, բռնեց անոր սառն ձեռքը եւ ըսաւ.

— Հեղինէ՛, աղջիկս, կ՚ուզե՞ս տեսնել սիրած մարդդ:

— Ցիմա՛ր, բան ըսիր իբր թէ. կարծես ես չեմ տեսներ որ ծովը կը ծփայ եւ նաւակով այլեւս կարելի չէ գրօսնուլ. ի՞նչ ընենք, վաղը կարելի՞ է....:

— Հեղինէ՛, Գէորգ իշխանն է եկեր, կրկնեց Սահակ քահանան, աչքերը արցունքով լեցուած:

— Գէորգ իշխա՛նը, շշնջաց Հեղինէ ապշութեամբ տէր հօր դէմքին նայելով:

Ապա տխրօրէն ժպտեցաւ եւ հազիւ լսելի ձայնով մը կանչեց.

— Սուտ կ՚ըսէք, կը խաբէք զիս. ան մեռած է շատոնց:

Այդ միջոցին ներս մտաւ Գէորգ իշխանը. տեսնելով Հեղինէի գունատ դէմքը, վայրկեան մը կանգ առաւ սառածի պէս, ապա յանկարծ դրկելով իր սիրած աղջիկը, սկսաւ համբոյրներով ծածկել անոր դալկացած այտերը:

— Հեղինէ՛, ես եմ, լսէ՛ զիս, կանչեց ան խեղդուած ձայնով մը:

Հեղինէն լսեց իշխանին ձայնը եւ ցնցուեցաւ: Աչքերը լայն բացած նայեցաւ անոր ու ճանչցաւ զայն:

Կատարուեցաւ հրաշքը: Հիւանդութեան ճգնաժամը անցաւ:

Փրկուած էր Հեղինէն:

Երկու սիրակցորդ սիրտերը վերջապէս միացան իրարու, եւ ապրեցան երջանիկ ու հանդիստ կեանքով:

Սահակ քահանան օրհնեց անոնց միութիւնը, իսկ Գալիկ Արծրունին անկեղծ զուարթութեամբ համբուրեց իր փեսային եւ աղջկան ճակատները:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Վ Ե Ր Ջ

կրկնեց թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները «կատաղի զինարշաւ մը» կը կատարեն, սպառնալով խաղաղութեան ու Ազգաժողովին։

★ Քաղաքական Յանձնաժողովը առջի օր նիստ գումարելով, օրակարգի առաջին խնդիր նշանակեց հիւլէական ուժի հսկողութեան հարցը, մինչ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կ'առաջարկէին առաջին տեղը տալ Պաղեստինի հարցին։ Օրակարգի առաջին վեց խնդիրներն են.— Հիւլէական ուժ, կրճատում սպառազինութեանց, Պաղեստին, Յունաստան, Քորէա եւ Իտալական գաղթավայրերու ճակատագիրը։

Պաղեստինի հարցը առաջնութիւնը կորսնցուց իբրեւ հետեւանք լատինական Ամերիկայի եւ արաբական պետութեանց միացեալ քուէներուն։ Ռուսերն ալ փորձեցին իբրեւ առաջին հարց արձանագրել սպառազինութեանց կրճատման առաջարկը, բայց պարտուեցան 9ի դէմ 36 ձայնով։ Երբ նախապատուութիւն կը տրուի հիւլէական ուժի եւ սպառազինութեանց կրճատման խնդիրներուն, անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ Ազգաժողովը կը գտնուի պատերազմի վախերու մղձաւանջին տակ։

Այրի Տիկ. Երուանդ Պարկիրճեան, Պ.Պ. Յակոբ եւ Վահրամ Պարկիրճեան, Օր. Ագնիւ Պարկիրճեան, Տէր եւ Տիկին Աղդէ Պարկիրճեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Պարկիրճեան եւ իրենց զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շահէն Պարկիրճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պարկիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Maurice Luret եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Millande եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Վարկասեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Louis Hérault եւ զաւակը, Այրի Տիկին Lacour եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Զահրէճեան, Սուճեան, Սարգիսեան, Քիւրքճեան, Վարդանեան (Թաւրիզ), Նալպանտեան, Արթինեան եւ Նազարբէկեան (Թէհրան) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրեց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին, մօրեղբօր եւ ազգականին

Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 27ին իր բնակարանին մէջ 57 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, 1 Հոկտեմբեր, ժամը ճիշդ 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիոնի եւ Տէսինի եկեղեցիներուն մէջ, ՉՈՐՍ ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐՈՒ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ (երկուքը Մարսէյլէն, երկուքը Լիոնէն), նախագահութեամբ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ։ Այս շաբաթ առտու ժամը 8ին, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, շաբաթ կէսօրէ վերջ՝ ժամը 5ին՝ Տէսինի եկեղեցին։ ԲՈՒՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕԾՈՒՄԸ կիրակի առտու, Տէսինի եկեղեցին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ՄԻՇՏ ՅԻՇԵԼ ԱՂԲԻՒՐԸ, ԵՐԲ ՈՐ ԵՒ Է ՅՕԴՈՒԱԾ Կ'ԱՐՏԱՏՊԵՆ «ՅԱՌԱՋ»ԷՆ։ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅՍ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԸ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

իրական գիւցազներգութիւն որկը խօսի ամէն Հայուն սրտին։ Դիմել հեղինակին՝ D. KEVORKIAN, 49 rue Henri Barbusse, Paris (5)։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ
ՀԻՆ
ՀԱԳՈՒՍՏ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
Դիմել՝
Adept Mercantile Trading Co. Inc.
162 Madison Street
NEW YORK 2. N. Y. (U. S. A.)
Հայկական ընկերութեան։
ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿՏՈՐՆԵՐ՝
ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
Հեռագիր. AMTIN. New York
Թղթակցութիւն Հայերէն եւ Ֆրանսերէն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳԻՆԸ 6 ՖՐԱՆՔ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Անցեալ Յուլիսին, երբ տեղական օրաթերթերու գինը 6 ֆրանքի բարձրացաւ, մենք շարունակեցինք պահել 5 ֆրանքը, յանձն առնելով նոր զոհողութիւններ։

Երկու շաբաթէ ի վեր տեղական թերթերը կը ծախուին 7 ֆրանքի։ Եւ դեռ անբաւական կը գտնեն այդ գինը, հակառակ իրենց հարիւր հազարաւոր սպառումին, հասութաբեր ծանուցումներուն, մեծագումար հանգանակութեանց (միայն Populaireը 12—13 միլիոն հաւաքեց) եւ պետական նպաստին (թերթ գլուխ 23 սանթիմ, ամէն մէկուն)։

Արդ, վերջին օրէնքներով կատարուած յաւելումները, (աշխատավարձք եւ տուրք), թուղթի եւ ամէն տեսակ նիւթերու, երթեւեկի կրկնապատիկ բարձրացումները եւ ուրիշ բացառիկ ծախքեր կը հարկադրեն մեզ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳԻՆԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ 6 ՖՐԱՆՔԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ (ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ)

Այս յաւելումով, բաժնեգինը պիտի ըլլայ 800 ՖՐԱՆՔ, ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ։ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՑՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ։

Արտասահմանի բոլոր երկիրներուն համար ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԱՍԸ ՏՈԼԱՐ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Կը ներկայացուի երեքշաբթի 5 Հոկտեմբեր, ժամը 9ին, Cinéma Bourguignonի մէջ, 64 rue Bourguinon։ Մուտքը հրաւիրատոմսով։ Այժմէն ապահովել Պ. Հիսայեանէն Rue du Mesnil, Պ. Մելիքեան 143 rue de Bourguignon, Պ. Նիկողոսեան 31 rue de Gramme, Bois Colombes։

Կը ներկայացուի Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը» մէկ վարագոյր, մէկ պատկեր։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 1948—1949 տարեշրջանը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, հինգշաբթի ժամը 8.30ին տեղւոյս քաղաքապետութեան rue de Liègeի դպրոցին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ռէյիզեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, 3 Հոկտեմբեր, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՌԷՅԻԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

«Հայ-Բոյժ»ի բաժանորդներուն

«Հայ-Բոյժ»ի խմբագիրը՝ Շ. Նարդունի իր թերթին վարչական գործերը յանձնած է՝

Պ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻԻ։

Ուրեմն այսուհետեւ Nercessian Khosrow անունով եւ «Հայ-Բոյժ»ի հասցէով կատարել դրամական առաքումները եւ բաժանորդագրութեան ամէն խնդրանք։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆը եւ ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ՐԴ տարելիցը, Կիրակի 17 Հոկտեմբեր 1948։ Հոգեհանգիստի պատարագ՝ ի յիշատակ Արարայի եւ բոլոր նահատակներուն։

Ներկայ պիտի ըլլան՝ հայ եւ օտար, քաղաքային թէ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Կէսօրէն մինչեւ ժամը 11, ընկերական եւ ժողովրդային հանդիպում «Château des Fleurs»ի մէջ։

Կը հրաւիրուին՝ ժողովուրդը, Փարիզի, Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Քան-Նիսի Նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները եւ բոլոր անհատ ընկերները։

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրենք որ փակեն իրենց հաշիւները ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15, այլապէս պիտի ստիպուին վճարել ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆՈՎ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Palais de la Chope 18 Bld. Garibaldi: Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, «Օհանջանեան» ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համա-Խարբերդցիական Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 67 rue Longue des Capucins։ Օրակարգ.— Պատգամաւորներու զեկոյց.— Վարչական ընտրութիւն.— Ընթացիկ հարցեր։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին դպրոցին սրահը։ Սանուհիներու ընդհ. ժողովը նոյն օրը ժամը 8.30ին։

ԼԻՈՆ.— Ֆր- Կապ. Խաչի մասնաճիւղին սանուհիներու կիրակնօրեայ դասախօսութիւնը պիտի վերսկսի, 78 Rue Rabelaisի դպրոցը, ամէն կիրակի առաւօտ, ժամը 10—12։ Առաջին դասախօսութիւնը 10 Հոկտ.ի կիրակին։ Փափաքողները կրնան դիմել դասախօս ուսուցչին, արձանագրուելու։

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ԽՈՒՍԱՓԻԼ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ, ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼՈՎ ԹԵՐԹԻՆ ԾԱՒԱԼԸ։ ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՈՐ ԱՐԴԷՆ ՁԵՌՔԻ ՏԱԿ ՈՒՆԻՆՔ ՄԷԿԷ ԱՒԵԼԻ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ (ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ)։

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր աշակերտներուն ծնողներուն թէ դպրոցական նոր տարեշրջանը կը սկսի կիրակի, 3 Հոկտ., կէսօրէ վերջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը։ Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը։ Ուսուցիչ՝ Պ. Մեսումենց։

ԾԱԽՈՒ Է նոր և գեղեցիկ ձեռնադաշնակ մը (accordéon)։ Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի, Պ. Սկզբնատառով։

Վարժարաններու վերաբացումն է

Ձեր տղոց դպրոցական պայուսակները կրնաք հայթայթել ամէնէն նպաստաւոր գինով՝

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒՅԻ ԽԱՉԻԿԷՆ

Դիմել Artinian, 172 Ave. Aristide Briand, Pavillons s/Bois

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գիրքը, 534 էջ։ Գինը հազար ֆրանք։ Արտասահման 5 տոլար։

Դիմել.— Ա. Խոնդկարեանի, 10 Passage Dubois, Paris (19)։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 2 Octobre 1948 Շաբաթ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 5658-Նոր շրջան թիւ 1069 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Երէկ, ուրբաթ, ժամը 8էն 12 գործադուլ յայտարարած էին Փարիզի կազի եւ ելեկտրականութեան բանուորները, 100.000—120.000 հոգի, բողոքելու համար պաշտօնեաներու տասը % կրճատման դէմ: Թէ կազի ճնշումը եւ թէ ելեկտրական հոսանքը զեղչուած էին 50 % համեմատութեամբ, այնպէս որ կարելի եղաւ շարունակել ընթացիկ աշխատանքները :

Աւելի մեծ գործադուլ մը կը սպասուի երկուշաբթի օր,— 335.000—400.000 հանքագործներու աշխատանքի դադարը, առաջնորդութեամբ Աշխատանքի Դաշնակցութեան (համայնավար): Թերթերը կը գրեն թէ մեծամասնութիւնը համաձայն է գործադուլին եւ եթէ իսկապէս յայտարարուի, Ֆրանսա օրական պիտի կորսնցնէ 145.000 թոն հանքածուխ:

Արտադրութեանց նախարարը, Պ. Լաքոսթ (ընկերվարական), ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ Եշ. գիշեր, գերագոյն կոչ մը ուղղելով հանքագործներուն: Բացատրեց թէ կառավարութիւնը «կամայական զոռումներ» պիտի չկատարէ, կրճատելով պաշտօնէութիւնը, այլ պիտի խորհրդակցի բանուորական ներկայացուցիչներուն հետ, թէ ստիպուած են խնայողութիւններ կատարել եւն.:

★ Հացագործներն ալ անախորժ կացութեան մը առջեւ դրած են կառավարութիւնը: Գշ. օր բացառիկ ժողով մը գումարելով, որոշեցին հացի կտրօն չպահանջել Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ, այս վար դնել կտրօններու տետրակները, առանց համրելու: Այս առթիւ կը պատճառաբանեն թէ քանի որ հացի բաժնեչափը 350 կրամի բարձրացած է, աւելորդ է կտրօն պահանջել: Այս իմաստով ալ ազդեր փակցուցած էին փուռերու առջեւ :

Կառավարութիւնը անմիջապէս ազդարարեց թէ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին անոնց դէմ որ հաց կը ծախեն առանց կտրօնի: Ութ օր պայմանաժամ տրուած է, որպէսզի հացագործները համակերպին օրէնքին :

Միացեալ ճակատ Միջին Արեւելքի մէջ

Երէկուան թերթերը կը հաղորդեն թէ Յունաստանի եւ Եգիպտոսի արտաքին նախարարները, Պ. Ցալտարիս եւ Խաշաբա փաշա որոնք հոսկը գտնուին, մէկ ժամ խորհրդակցելով, ճամբան հարթեցին միացեալ ճակատ կազմելու համար Միջին Արեւելքի 12 երկիրներէն: Այդ երկիրները ընդհանրապէս հակառակ են խորհրդային քաղաքականութեան: Իրենց ներկայացուցիչները ժողով պիտի գումարեն այսօր, շաբաթ, գործունէութեան ծրագիր - կանոնագիր մը մշակելու համար: Ահաւասիկ մասնակցող երկիրները, որոնք ներկայացուցիչներ ունին Միացեալ Ազգերու համագումարին մէջ.— Աֆղանիստան, Եգիպտոս, Եէմէն, Եթովպիա, Թուրքիա, Իրաք, Իրան, Լիբանան, Յունաստան, Սէուտի Արաբիա եւ Սուրիա :

Զրոյցի մը համաձայն, Պ. Ցալտարիս առաջին քայլ մը կը նկատէ այս ձեռնարկը, Միջին Արեւելքի շրջանային խմբակցութիւն մը կազմելու համար, յարեւնման արեւմտեան միութեան: Յառաջիկային պիտի ընդունուին նաեւ Միջին Արեւելքի այն երկիրները որ տակաւին ներկայացուցիչներ չունին Ազգաժողովին մէջ: Կը կարծուի թէ Իսրայէլի պետութիւնը եւ Անդրյորդանան պիտի մերժուին :

ԵՐԱԿՆԵՐԸ ԿՏՐԵԼՈՎ անձնասպան եղաւ ուսուցչապետ Կիւսթավ Ռուսի, Փարիզի համալսարանին նախկին վերատեսուչը, որուն անունը նորէն մէջտեղ ելած էր լրտեսական դատի մը առթիւ: Ուսուցչապետը, որ 73 տարեկան էր, ամբաստանուած է թէ 22 միլիոն ֆրանքի պետական արժեթուղթեր պահած էր, տուրքէ խուսափելու համար, եւ 48 միլիոն ֆրանքի գործառնութիւններ կատարած էր սեւ շուկային մէջ, փոխելով իր զուիցերիական ֆրանքները: Այս ամբաստանութեան վրայ, անձնասպանութիւն փորձեց 1947 Յունիսին, քնաբեր դեղեր առնելով, բայց փրկուեցաւ: Այդ օրէն ի վեր ազատ ձգուած, բայց հսկողութեան տակ էր:

46 ՎԱՅՐԿԵԱՆԷՆ նամակ մը Լոնտոնէն Փարիզ փոխադրուեցաւ նորաձեւ օդանաւի մը միջոցաւ (էլիքոփթըր):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՐԻԶԸ ՈՒՐԻՇ Է

Գործադուլի թոհ ու բոհին մէջ Փարիզի ժողովուրդը կը զուարճանար, կարծես, անցեալ ուրբաթ օր: Կարծեմ ուրիշ անակնկալներ ալ ծրագրած են:

Եւ ըսել որ Ֆրանսացին կը նմանի մեզի. Հայերուս նման տաքարիւն, անհամբեր ու ջղային է: Որքան սխալ: Մարդկային ալիք մըն էր յորդահոսան գետի մը նման կը թաւալէր առտուն, ծիծաղը շրթունքին: Հոս ու հոն, քրքջալով կը բարձրանար բեռնակառքերու վրայ: Օգնութեան կանչուած հեծելանիւի վաշտեր ճարպիկութեամբ կը սողոսկէին անհամար կառքերու միջեւ:

Փարիզը նոր էր այդ օրը եւ այդ նորութիւնն էր որ Փարիզցիին ու մանաւանդ Փարիզուհիին կուտար ոչ միայն ստոյիկեան համբերութիւն մը, յաղթելու բոլոր դժուարութեանց, այլ նոյնիսկ տեսակ մը զուարճութիւն :

Կայարաններու անանցանելի հրապարակները վազվզուքի եւ ուրախ կանչերու աղմուկէն լեցուած, տօնական օրերը կը յիշեցնէին :

Հազիւ մանր մունր վիճաբանութիւններ անհամբեր ու յոգնած մարդերու եւ պաշտօնեաներու մէջ... Եւ ըսել որ երկու ժամ քալած էին շատեր:

Երբ շաբաթ առտու ամէն ինչ հանդարտ էր արդէն եւ Փարիզը իր սովորական վեհափառութիւնը ստացած, կը թուի թէ սա խումբ խումբ երիտասարդները գրեթէ կը ցաւէին որ գործադուլը վերջացած էր արդէն:

ՍՕՍԻ

Լուսաբանութիւն մը

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՏԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ամէն կողմէ ընկերներ եւ բարեկամներ տեղեկութիւն կ'ուզեն Շ. Նարդունիի աչքի տկարութեան մասին, զարմանազան պատմութիւններ հասած ըլլալով իրենց ականջը: Ահաւասիկ իրողութիւնը.—

Զարաչար յոգնութեան հետեւանքով, Նարդունիի աջ աչքի գունդին ներքին թաղանթներէն մէկը վնասուած է եւ մասնաւոր դարմանումի կը կարօտի, որոշ ժամանակի մը համար :

Ձախ աչքը բոլորովին առողջ է:

Բժիշկները յոյս կուտան, որ պիտի դարմանուի աշխատանքի այս դժբախտ եւ անակնկալ «արկածը» :

« Հայ - Բոյժ » Հոկտեմբերի թիւը մամուլի տակ է, Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր եւս խմբագրուած են առաջուընէ: Վարչութիւնը յանձնուած ըլլալով Խոսրով Ներսէսեանի (Խ. Վշտունի), բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը կանոնաւորաբար ամէն ամիս, մինչեւ որ Նարդունի առողջանայ եւ վերսկսի իր աշխատանքը, այս անգամ խոհեմ եւ զգոյշ, չափ դնելով իր տքնութեանց :

Այն բաժանորդները որոնք պարտք ունին « Հայ Բոյժ»ի, անշուշտ պիտի բարեհաճին օր առաջ փակել իրենց հաշիւը, դիւրացնելու համար թերթին հրատարակութիւնը :

Ուշադրութիւն,— «Հայ - Բոյժ»ի բաժնեգինները այսուհետեւ պէտք է ղրկուին ԽՈՍՐՈՎ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ անունով: Ուրիշ խողովակով ղրկուած պարագային՝ նամակով տեղեկացնել Պ. Ներսէսեանի, հաշուական շփոթութիւն չստեղծելու համար :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Ուրբաթ օր վերջացաւ «Աշոտ Երկաթ»ը, որուն այնքան անձկութեամբ կը հետեւէին մեր ընթերցողները :

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԾԱՆՈՒՑԱՆԵՆՔ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ, նոյնքան հետաքրքրական, կարգ մը շարունակելի նիւթերու հրատարակութիւնը լրացնելէ վերջ :

ՓԱՐԻԶԻ օրաթերթերը Հոկտեմբեր 4էն սկսեալ երկուշաբթի օրերը պիտի հրատարակուին, փոխան կիրակիի :

Ազգաժողովը կը վիճի, զինաշարը կը շարունակուի...

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Մեծն Բրիտանիոյ սպարապետը, Մառէշալ Մոնկոմըրի, ընդհ. հրամանատար նշանակուած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէն - պուրկի ծովային եւ օդային ուժերուն: Անգլիոյ պատերազմական նախարարը, Պ. Ալեքսանդր, Լոնտոն երթալով, տեղեկութիւններ հաղորդեց Փարիզի մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց մասին: Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ցամաքային բանակներուն հրամանատարը պիտի ըլլայ զոր. Ժիւէն, Հիւս. Ափրիկէի Ֆրանսական բանակին հրամանատարը, որ 54 տարեկան է: Ծովային եւ օդային ուժերու հրամանատարները պիտի ըլլան Անգլիացիներ :

Միւս կողմէ, Մ. Նահանգները ծրագիրներ կ'որոճան, զինուորական օգնութիւն հասցնելու համար արեւմտեան Եւրոպայի: Մասնագէտներու կարծիքով, Անգլիա կը նախընտրէ հում նիւթեր ստանալ քան պատրաստ զէնքեր: Ֆրանսա եւ Պելժիա հաւանաբար պահանջեն հրասայլեր, թնդանօթներ եւ սաւառնակներ: Ցետագային միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, հինգ երկիրներուն զինուորական ուժերը եւ սպառազինութիւնները ներդաշնակելու համար: Անգլիա շատ մը զէնքեր, մասնաւորապէս օդանաւեր պիտի շինէ, լրացնելու համար միւս զինակից պետութեանց պակասները: Ատոր համար է որ մեծաքանակ պողպատ եւ ալումինիոմ կը սպասէ Ամերիկայէն :

★ Մառէշալ Մոնթկոմըրի եւ պատերազմական նախարարը արդէն իսկ ձեռնարկած են հարիւր հազար այրեր եւ կիներ զինուորագրելու, ի նախատեսութիւն յանկարծական արշաւանքի մը: Այս ձեռնարկով 150.000ի պիտի հասցնեն Անգլիոյ երկրապահ բանակը, վեց ամսուան մէջ: Սպարապետը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ.

— « Երկու մեծ պատերազմներ մղեցինք մեր յոյսը դնելով փոքրաթիւ կանոնաւոր բանակի մը վրայ, մինչեւ երկրապահ գունդերուն պատրաստութիւնը, եւ ծանր աղէտներ կրեցինք: Այլեւս չենք կրնար այդպէս վարուիլ, շունչ առնելու ժամանակ պիտի չտան մեզի: Եթէ պատերազմը պայթի, երկրապահ զօրքը պիտի կազմէ ուժ մը որուն շուրջը պիտի համախմբուի ազգին ամբողջ ռազմական ուժը:

Հոկտեմբեր 31ին Թագաւորը աչքէ պիտի անցընէ 3000 երկրապահ զինուորներ, Հայտ Փարքի հրապարակին վրայ: Այս բոլոր պատրաստութիւնները հիմնուած են այն ենթադրութեան վրայ, թէ Անգլիա հոծ օդարշաւի մը պիտի ենթարկուի պատերազմի առաջին օրերուն: Այդ պարագային երկրապահ զօրքը, կամաւորներ եւ կանոնաւոր բանակը անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկեն, իբրեւ պաշտպանութեան առաջին գիծ, մինչեւ որ լրանայ 4 միլիոն նախկին ռազմիկներու զօրաշարժը :

Հիւլէական զէնքերու խնդիրը Ազգաժողովին առջեւ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ընդհանուր վիճաբանութիւնները վերջացած ըլլալով, այժմ գործի ձեռնարկած են Ազգաժողովին զանազան յանձնախումբերը :

Ամէնէն կարեւոր յանձնաժողովը, քաղաքականը, երկու օրէ ի վեր կը քննէ օրակարգի առաջին խնդիրը, հիւլէական զէնքերու հարցը :

Եշ. օրուան նիստին մէջ, Քանատայի ներկայացուցիչը առաջարկեց ընդհ. ժողովին տանիլ խնդիրը: Այս առթիւ բանաձեւ մը ներկայացուց, որով կը խնդրուի ընդհ. ժողովէն վաւերացնել հիւլէական ուժի յանձնաժողովին մեծամասնութեան բոլոր եզրակացութիւնները, ինչպէս եւ Մ. Նահանգներուն առաջարկը հսկողութեան համար: Բանաձեւը մեղադրելով Խ. Միութեան բռնած դիրքը, որ խախտեց միաձայնութիւնը, կը հրաւիրէ բոլոր ազգերը իրենց պատասխանատուութիւնը ստանձնել միջազգային հասարակութեան առջեւ, ընդունելով հիւլէական ուժի հսկողութեան պայմանները, այլապէս անխուսափելի պիտի դառնայ «քաղաքակրթութեան կործանումը» :

Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, Պ. Օսթին, յիշեցնելով իր երկրին թափած ջանքերը լուծելու համար հիւլէական ուժի խնդիրը, կարդաց 1946 Մարտ 28ի տեղեկագիրը, որ հիմը պիտի կազմէր միջազգային հսկողութեան: Այս ծրագրին համաձայն, Մ. Նահանգները յանձն կ'առնէին միջազգային կազմակերպութեան մը փոխանցել իրենց հիւլէական գործարանները:

Պ. Օսթին պարզելով մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքները, ըսաւ թէ 1946ին կազմուած յանձնաժողովին անդամակից 17 ազգերէն 14ը հաւանեցան ամերիկեան ծրագրին: Միայն Խ. Միութիւնը, Լեհաստան եւ Ուկրայնա մերժեցին զայն: Զկարենալով համոզել եւ գործակցութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇՔԵՂ ՄԵԿՈՒՍԱՑՈՒՄ

Այս մաշած բացատրութիւնը կը գործածենք՝ մատնանշելու համար հոգեվիճակ մը, որ մեկուսացումէ աւելի բան մըն է, տեսակ մը թմբիր է։ Ֆրանսացիները լեթարժի կը կոչեն զայն իրաւամբ, վասնզի, ինչպէս ցոյց կուտայ բառին կազմութիւնը, Լեթէն, մէկը դժոխքի գետերէն, հոմանիշ էր մոռացութեան։ Մեռելներու ստուերները, ըստ դիցաբանութեան, կը խմէին այս գետի ջուրերէն՝ մոռնալու համար անցեալը։

Մեր նպատակը չէ կանգ առնել անցեալը մոռնալու, զայն ուրանալու այս հիւանդագին մտայնութեան վրայ։ Գիտենք, թէ ամէն անցեալի մէջ ներկայ մը կայ, ինչպէս ամէն ներկայի մէջ՝ անցեալ մը. ուստի՝ թաւալող ժամանակի այս երկու ծայրամասերը հանդիպման կէտ մը ունին։ Շատ մը կողմերով յաճախ նման են իրարու, իրարմով կ'ամբողջանան եւ զիրար կը բացատրեն։ Ներկան անցեալին վերջաբանն է եւ ապագային նախաբանը։ Ստիպուած ենք պահել այս «չղթան», բայց միշտ բարեփոխելով զայն, միշտ բան մը աւելցնելով անոր վրայ՝ փոխանակ բան մը պակսեցնելու անկէ։ Յեղափոխութիւնը, քաղաքական թէ գրական, խզում մը չէ, ո՛չ ալ սկիզբ մը, ո՛չ ալ մանաւանդ վախճան մը։ Յեղափոխութիւն ըսել՝ չի նշանակեր ամէն ինչ այբէն սկսիլ եւ կամ թանգարան նետել անցեալը ու յոխորտալ. «Մենք ահաւասիկ կը ստեղծենք նոր մարդ ու նոր կարգեր»։

Յեղափոխութիւնը—Աստուած չէ։ Չի կրնար տիեզերք մը ստեղծել քաոսէն։ Իր տարրերը կ'առնէ անցեալէն եւ ապագայէն, այսինքն եղածէն ու ըլլալիքէն։ Առաջինը պարագային աւանդապահութիւն մըն է, երկրորդ պարագային՝ յառաջդիմութիւն մը։ Կուրութիւն է կարծել, թէ աւանդութիւնները անհաշտելի են յառաջդիմութեան հետ։ Միութեան գիծն են անոնք անցեալին եւ ապագային միջեւ։ «Անոնք այն բանն են, — կ'ըսէ Փուանքարէ, — որ մենէ անդին կ'երկարաձգուի ժամանակին մէջ եւ տեւականութիւն մը կը դնէ մեր ապրած վայրկեանին մէջ։ Անոնք ժողովուրդի մը յիշողութիւնն են։ Հայելին են, որուն մէջ ժողովուրդ մը ինքզինք կը տեսնէ իր ամբողջութեամբ»։

Բայց ամէն յեղափոխութիւն անպատճառ բան մը կ'ուրանայ եւ անպատճառ բան մը կը ստեղծէ։ Եւ արմատ կը բռնէ այն չափով, ինչ չափով որ իր ուրացումները չեն խանգարեր ընդհանուր ներդաշնակութիւնը, եւ ինչ չափով որ իր ստեղծումները կը կազմեն յառաջդիմութիւն մը, «մենէ անդին երկարաձգում» մը։ Ռուսական յեղափոխութեան վաղորդային՝ գրողներու խմբակ մը կը ճառագրէր. «Ակադեմիան եւ Պուշկինը աւելի անհասկնալի են, քան եգիպտական մեհենագրութիւնները»։ Նոյն խմբակը կ'աւելցնէր ապա. «Դուրս նետենք Տոստոեւսկին եւ Թոլսթոյը արդիականութեան շոգենաւէն»։ Ասիկա իբր թէ սուզում մըն էր ապագային մէջ։ Իբր թէ մարգարէութիւն մըն էր։ Իրողութիւնն այն է, որ Պուշկինը «քալեց», մինչ զայն ուրացողները մնացին լերան ստորոտը։ Վերջին երեսուն տարուան մէջ՝ Պուշկինի գործերը սպառեցան 35 միլիոն օրինակ, իսկ Թոլսթոյի երկերը՝ 26 միլիոն։ Ապագայապաշտները նետուեցան ռաֆը։ Փոշի կ'իջնէ իրենց անունին, գրականութեան եւ մանիֆեսթներուն վրայ։ Մարքսը եւ Մեծն Պետրոսը, երկար ու դաժան կռիւներէ ետք, հիմա արդէն ձուլուած, հալած են իրարու մէջ։ Նոյնիսկ Մարքսը «դերի»ն է Մեծն Պետրոսի, ինչպէս դիտել կուտար ամերիկացի լրագրող մը՝ Լուիս Ֆիշըր։ Ընկերային յեղաշրջումները դեկրետներով չեն կատարուիր։ Կարելի չէ աւատապետական կարգերու մէջ ապրիլ Երկուշաբթի օր, յեղափոխութիւն ընել Երեքշաբթի եւ ընկերվարական աշխարհ մը ստեղծել Չորեքշաբթի։ Կարելի չէ իրիկունը ֆաշիստ պառկիլ եւ առտուն դեմոկրատ արթննալ։

Բայց կարելի է եւ պէտք է դուրս գալ «Լեթէ»էն։ Պէտք է գիտնալ եւ պէտք է կարենալ չնմանիլ այն ոգիներուն, որոնք դժոխքի գետին ջուրը կը խմէին՝ մոռնալու համար անցեալը եւ ամէն բան։ Պէտք է ունենալ քաջութիւնը կործանելու չինական պարիսպները, վար իջնելու ձեղնայարկերէն ու ջերմանոցներէն եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու։

Կը կարծենք, թէ հանրային կեանքի մէջ հիմնական կանոնը ո՛չ թէ պատասխանատուութիւններ չստանձնելն է, այլ ստանձնե՛լը։ Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, իրլանտացի իւմորիսթը՝ Պեռնարտ Շօ՝ կ'ըսէր ֆրանսացի լրագրողի մը. — «Ձեր գրողներն ու մտաւորականները անիշխանականներ են»։ Ըսել կ'ուզէր անշուշտ, որ կանոն մը չունին, զուրկ են պատասխանատուութեան զգացումէ։ Միայն վախկոտներն են, որ կ'ապաստանին շքեղ մեկուսացումի աշտարակներուն մէջ, իրենք զիրենք դուրս պահելով «հասարակաց»էն, հանրային կեանքի ալեկոծութիւններէն։

Խոստովանինք, որ մենք բոլորս կը վախնանք պատասխանատուութենէ, այսինքն գործելէ։ Յաճախ կը նախընտրենք վարագոյրին ետեւ կենալ՝ վարագոյրին առջեւ «խաղացող»ներուն կա՛մ գովքը ընելով, կա՛մ պարսաւը։ Այսինքն կը քրտնինք բառերու վրայ, երբ պէտք էր քրտնէինք գործերու վրայ։ Եւ ասիկա մենք կը կոչենք իրատեսութիւն։ Կը կոչենք մինչեւ իսկ հայրենասիրութիւն։

Հայրենասիրութիւն է այսօր նոյնացնել հայրենիքը վարչաձեւին, ազգութիւնը՝ կուսակցութեան հետ։ Ա՛յս «հայրենասիրութեան» համար է, որ մենք այսօր կը պայքարինք սպարտակա՛ն քաջութեամբ, սուրերը դուրս քաշելով պատեաններէն եւ «զօդս կռելով»։ Հայրենասիրութիւնը մենք դարձուցած ենք պետական կալուած, ու չենք ուզեր բաժնել զայն ո՛չ մեր դրացիին, ո՛չ ալ ծխատէր քահանային հետ։ «Հայրենի՞ք. ասիկա մե՛րն է, մե՛նք ստեղծած ենք զայն»։ Այսպէս է, որ մենք կսած ենք այլեւս զիրար չհասկնալ, կամ հասկնալ այնպէս, ինչպէս պոլշեւիկն ու հակապոլշեւիկը կը հասկնան զիրար։ «Հայրենասիրութիւնը, — կը նկատէր նոյն Փուանքարէն տեղ մը, — դաւանանք մըն է, որ չապացուցուիր, վիճաբանութեան չի դրուիր։ Անիկա կը բխի սրտի այն պատճառներէն, զորս բանականութիւնը չի ճանչնար»։

Մենք հայրենասիրութիւնը պարզապէս դարձուցած ենք հիմա վաճառքի նիւթ։ Կ'առնենք ու կը ծախենք «հազուագիւտ դրամանիշ»ով։ Կը ճգնինք ապացուցանել բան մը, որ սրտի պատճառներէն կը բխի ու ենթակայ չէ վիճաբանութեան։

Հարկ էր, որ մեր մտաւորականութիւնը հետամուտ ըլլար ո՛չ թէ հողմապտոյտին մէջ քշելու ծերերն ու մանուկները, այլ ստեղծելու «ապահովութեան գօտի» մը, ուր մենք ազատ զգայինք մեզ վարակումի սպառնալիքէն։ Ուր կարենայինք ապրիլ ու ստեղծագործել՝ առանց «ծունկի վրայ անկումներ ունենալու»։ Ուր հայրենասիրութիւնը դուրս ըլլար անցաւորին պայմաններէն։ Ուր, վերջապէս, չիշխէր այն ոգին, որ միշտ կը հերքէ ու երբեք չի հաստատեր։

Կը հաւատանք, թէ հայ մտաւորականութիւնը պիտի գտնէ իր հոգին օր մը։ Կը հաւատանք, թէ պիտի քանդէ պատուարները շքեղ մեկուսացումին, անգործօն կրաւորականութեան, մտքի ծուլութեան եւ բութ անտարբերութեան։ Կը հաւատանք, թէ ուժի, եռանդի, լաւատեսութեան եւ յայտ ու անյայտ կարողութիւններու իր անսպառ պահեստը պիտի նետէ օր մը նժարին մէջ։

Պէ՞տք է յիշեցնենք իրեն, թէ աւելի լաւ է մաշիլ, քան ժանգոտիլ։

(ՑՈՒՍԱԲԵՐ)

Թուրքիա նոր վարկեր կ'ուզէ Ամերիկայէն

ԽՄԲ. — Ամերիկեան «Քրիսչըն Սայընս Մոնիթըր» օրաթերթը, որ քաջածանօթ է Մօտաւոր Արեւելքի գործերուն, հետեւեալ շահեկան տեսութիւնը հրատարակեց Սեպտ. 10ին.—

Թուրքիա եւ Միացեալ Նահանգներ համաձայն չեն Միջին Արեւելքի այս երկրին (Թուրքիոյ) տրուելիք տնտեսական օգնութեան մասին։ Եւրոպայի վերականգնումի ծրագրին համաձայն՝ Թուրքիա, առաջին երեք ամսուան համար, ստացած է տասը միլիոն տոլար։

Այդ ծրագիրը Թուրքիոյ մասին գործադրելու համար՝ Թուրք Արտաքին Նախարար Նէճմէտտին Սատաք եւ ամերիկեան դեսպան Էտուին Ս. Ուիլսըն համաձայնագիր մը ստորագրեցին։

Սակայն, Թուրքերը կը յայտարարեն, թէ աւելի մեծ փոխառութիւններու պէտք ունին Թրքական տնտեսութեան փոթորիկի բռնուած նաւը ապահով նաւահանգիստ մը հասցնելու համար։

Ատկէ աւելին։ Թուրքերը կ'ըսեն, որ Ամերիկացիները մէկ ձեռքով տրուածը միւս ձեռքով ետ կ'առնեն։ Արեւմտ. Գերմանիոյ գրաւման շրջանակին մէջ, Ամերիկացիները արգիլած են Թուրքիոյ ծխախոտի արտածումը, որ Թուրք տնտեսութեան ծանր հարուած մըն է։

Ծխախոտը Թուրքիոյ արտածումի նիւթերու ամենակարեւորն է։ Ծխախոտը կը կազմէ Թուրքիոյ ամբողջ արտածման 25%ը։

Պատերազմէն առաջ Գերմանիա Թուրքիոյ լաւագոյն յաճախորդն էր։ Թուրքիոյ ծխախոտի անցեալ տարուան արտադրութեան 70%ը ծախուած չէ։ Այս տարուան արտադրութեան համար ալ գնորդ չկայ։

Թրքական յանձնախումբ մը մեկնած էր Գերմանիա, ձեռնունայն վերադարձաւ, որովհետեւ այդ առեն Ամերիկեան ծխախոտի ընկերութիւնները Գերմանիա ղրկած էին 12 միլիոն տոլարի ծխախոտ։

Տեղեկագիրները ցոյց կուտան, որ Թուրքիա փորձած է վերադրաւել գերման շուկաները, բայց ձախողած է, որովհետեւ Թրքական գիները շատ բարձր են։ Թրքական ծխախոտի ներկայ տագնապը կը թուի թէ ժամանակաւոր չէ եւ հետեւանք է ծխախոտի շուկայի մէջ մրցակցութեան, Թուրքիոյ յաճախորդներու աղքատութեան եւ աշխարհի ուրիշ շուկաներու մէջ աննպաստ պայմաններուն։

Տնտեսական մասնագէտներ խորհուրդ տուած են Թուրքերուն, որ ուժ տան ցորենի եւ միսի արտադրութեան ու կաթնագործութեան։ Եւրոպայի համար այդ արտադրութիւնները ծխախոտէն աւելի անհրաժեշտ են։

Հակառակ Թուրքերու ճարտարարուեստի յառաջացման, 19 միլիոն Թուրքերուն 17 միլիոնը դեռ գիւղացիներ կամ գիւղական արհեստաւորներ են։

Հասան Սաքայի նոր դահլիճին ամենադժուար գործը երկրագործական արտադրութեանց մէջ փոփոխութիւն մտցնելն է։

Թուրքերու ըսածը ճիշտ չէ թէ ամերիկեան քաղաքականութիւնն է միմիայն զինուորական օգնութիւն տալ։ Անուանապէս 100 միլիոն տոլարի զինուորական վարկ բացուած էր Թուրքիոյ եւ ասիկա երկրի տնտեսական պայմաններուն վրայ նպաստաւոր ազդեցութիւն թողած էր։ Տրուած վարկը շատ աւելի մեծ էր քան այդ թիւը, որովհետեւ Թուրքիա արդիական զէնքեր եւ կազմածներ ստացած է մէկ տոլար արժող ապրանքը 10 սէնթի հաշւով։ Թուրքերը կը յայտնեն որ մեծապէս գոհ մնացած են Ամերիկայի զինուորական օգնութեան ծրագրէն։

Ամերիկացիներու օգնութեան 5%ը ոչ զինուորական նպատակներու, օրինակի համար ճամբաներու շինութեան, համար էր։ Յոյս կայ որ 12,000էն 15,000 մղոն երկարութեամբ ճամբաներ պիտի շինուին ըստ այդ ծրագրի, պիտի ընդարձակուին Թրքական նաւահանգիստները, պիտի շինուին նոր երկաթուղիներ եւ օդակայաններ։

1941էն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիա ազատ պիտի արձակէ զինուորներ՝ անոնց զինուորական ծառայութեան շրջանը լրանալէ առաջ։ 1926ին ծնած զինուորները իրենց ժամանակէն 10 ամիս առաջ ազատ պիտի արձակուին։ Ասիկա մասամբ հետեւանք է ամերիկեան զինուորական ուղարկումներուն։

Ամերիկեան զինուորական քաղաքականութեան նպատակն է նուազեցնել Թուրք բանակին թիւը, աւելցնելով անոր կռուելու կարողութիւնը արդիական զէնքերով եւ աւելի լաւ մարզանքով։

500,000նոց բանակէ մը 100,000 զինուորներ ազատ պիտի թողուին յառաջիկայ քանի մը ամիսներուն։ Ազատ արձակուած զինուորները պիտի դարմանեն Թուրքիոյ տնտեսութեան ներկայ մարդկային ուժի պակասը։

Ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնները մեղմացուցած են նաեւ Թրքական հանրային ելեւմուտքի տագնապը։ Թրքական պիւտճէին կէսէն աւելին կը ծախսուէր զինուորական նպատակներու համար։

Այդ ծախքերուն պատճառով էր որ Թուրքիոյ դրամը վերջին տարիներուն անկում կրած եւ գիները ծայրայեղ կերպով բարձրացած էին։

Թուրքիոյ գիները այսօր նախապատերազմական գիներուն 4 կամ 5 անգամը բարձր են։ Թրքական ոսկիին գինը կէսի իջնելով հանդերձ, կարելի չէ եղած արտածման գիները իջեցնել։ Ընդհակառակն Թուրքիոյ արտածումի վիճակը իրապէս դէշ է։ Վերջին երկու տարիներուն Թուրքիա սպառեց յաւելեալ դրամին եւ պահեստի ոսկիին 40%ը իր բացը գոցելու համար։

Ամերիկեան օժանդակութիւնը անուղղակի ազդած է նաեւ Թրքական ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն վրայ։

Բազմաթիւ նոր գործարաններ շինուած են՝ մասնաւորապէս, հիւսուածեղէնի գործարաններ։ Թրքական ծանր ճարտարարուեստի գործարաններն ալ կ'ընդարձակուին։

Անգարայի մէջ կը շինուի օդանաւային մեքենաներու գործարան մը, Ֆիլլոսի մէջ աղիւսի գործարան մը, բեռնատար շոգեկառքի եւ կանեփի գործարաններ։

Թուրքերը այժմ մասամբ կը քաջալերեն օտար դրամագլուխի շահարկումը Թրքական ճարտարարուեստի մէջ։ Ամերիկացիներ կը մասնակցին ելեկտրական ընկերակցութեան մը, որ ելեկտրական լամբեր պիտի շինէ եւ սկզբնական դրամագլուխն է 3 միլիոն Թրքական ոսկի։ Անգլիացի շահարկողներ շահագրգռուած են Թրքական հիւսուածեղէններու գործով։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ

Թուրքերը կ'ընդդիմանան գործարաններու ղեկավարութեան մէջ օտար հակակշիռին եւ հակառակ են շահուած դրամը փոխանցել արտասահման։ Այդ պատճառներով օտար դրամագլուխ շահարկուած չէ Թուրքիոյ տնտեսութեան մէջ։

Թուրք տնտեսական ծրագրողները, 10 եւ 15

Ճամբուս վրայ

Սիրելի Արամ, մօտ 15 օր օդ, արեւ, ծով ու ջուր ծծելէ վերջ, վերադարձանք տուն: Այս առթիւ թռուցիկ պատկեր մը հայկական կեանքէ:

Թերթի պաշարս կէս ճամբան սպառեցաւ, այս անգամ սկսայ ես թերթ փնտռել: Գացի Նիսի «Հայոց Թաղը», Madeleine, իրենց կոնակը ժայռերուն տուած, մէկը վար, միւսը վեր, բոլորն ալ հայկական տուներ ու խանութներ, Աստուածածնի եկեղեցին ալ մէջտեղը: Կատարեալ հայկական թաղ մը: Ցուցափեղկերուն վրայ հպարտանքով կերեւին «եան» մականունները:

Հին ծանօթ մասավաճառի մը հանդիպեցայ անակնկալ: Թերթերու դէզ մը,— «Յառաջ», «Հայրենիք», «Պայքար»:

— Զատէ ուզածդ առ, ուրիշ թերթեր ալ ունիմ, եթէ կը փափաքիս, (խնդալով մը):

— Շնորհակալ եմ, տուածներդ լիովին կը գոհացնեն:

Քանի մը թերթերուն մէջ, դիտեցի որ կորդուած հանուած են:

— Ի՞նչն է որ հանած ես, կիսատ են «Յառաջ»ներդ:

— «Յառաջ»ի հարցարանին պատասխաններն են:

Ու սկսանք կարծիքներու փոխանակութեան: Իսկապէս ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը յառաջ բերած է «Յառաջ»ի հարցարանը: Շատերու կարծիքով, չի բաւեր ըսել՝ հին սերունդ, միջին սերունդ եւ նոր սերունդ: Այս երեքին վրայ պէտք է աւելցնել մամուլը, մայր վարժարանի մը նման, դռները բաց բոլորին առջեւ: Մասնաւորապէս «Յառաջ»ը լեզու դրաւ բոլոր այն բերաններուն մէջ, որոնք քիչ թէ շատ յատկութիւն մը ունէին, գրիչ դրաւ այն մատներուն մէջ որոնք գայն գործածելու շնորհ ունէին: Այս ուղղութեամբ կը կարծեմ որ «Յառաջ»ը «վարձատրուած» է հոգեկան գոհացումով, իր ջանքերը զուր չեն գացած: Զխօսինք «ապերախտ»ներու մասին: «Յառաջ»ը վհատեցաւ միջին սերունդէն, որուն շատ մը ներկայացուցիչները անմիջական յաջորդները կը համարուէին երէցներուն: Անոնք ասպարէզ ունէին, — բանախօսութիւն, կազմակերպական աշխատանքներ կատարել, թերթ վարել, դաւառ իջնել, միջազգային համաժողովներու մասնակցիլ, եւ այլն: Օգնական խմբագիրներ ալ ունէինք, քիչեր մնացին պատ՚էջին վրայ: Ցաւալին այն է որ «Յառաջ»ի վարժարանէն շրջանաւարտներ, հազիւ վկայականը ձեռք ձգած, սկսան պարսաւել իրենց ուսուցչապետը...

Ուրեմն հին սերունդը իրեն վերապրուած դերին մեծագոյն հոգը թեթեւցուց գէշ-աղէկ դիրքերու հասցնելով իր անմիջական յաջորդները:

Բայց այսքանով պէտք չէր գոհանար, մանաւանդ երբ տեսաւ որ միջին սերունդը դաւաճանեց իր սկզբունքներուն եւ հաւատքին: Արդեօ՞ք հին սերունդը յուսահատեցա՞ւ միջիններու ապերախտութենէն: Կարելի՞ է յանցանքը բեռցնել նոր սերունդին վրայ:

Կրկնութիւն թող չհամարուի, երբ ըսեմ թէ, այո՛, հին սերունդը այնքան չէ դուրգուրացած նոր սերունդին վրայ որքան միջինին:

Իբրեւ եզրակացութիւն, նոր սերունդը պէտք է ինքզինքը փրկէ, առա՛ց աջէն ու ձախէն օգնութիւն սպասելու, իրեն իբրեւ յենարան՝ առա «Յառաջ»ը: Գրե՛լ, գրե՛լ, մինչեւ այն ատեն որ մեր երէկի գրութենէն խպնելով, մենք մեզի ուղղութիւն տանք, ու երէկի անճարակ շարադրութիւնները այսօր սրբագրենք:

Սիրելի Արամ, ճամբու տպաւորութեանց սահմաններէն անցնելով, կարծեմ աւելի մօտեցանք հարցարանին: Բայց այս ալ կարեւոր է: Գոնէ Սօսին մասամբ մը կը մխիթարուի թէ, վերջապէս Քօթ տ'Ազիւրի արեւն ու ջուրը այնքան ալ չեն կրցած ազդել հայ երիտասարդին վրայ, եր լեզուն մոռնալու սատիճան:

Մասավաճառ հին բարեկամս ձգելով, անցայ անծանօթ հայ սափրիչի մը խանութը: Կ'աճապարէի եկեղեցի երթալու եւ պատարագին հասնելու: Սափրիչն ալ իր կարգին սքանչելի Հայ մը, նախանձախնդիր հայկական սրբութեանց, բարկութեամբ կը խօսի բոլոր անոնց հանդէպ որոնք, կամաւոր խուլ ու կոյր ձեւանալով, կ'անտեսեն հայրենի սրբութիւնները, կ'ոտնահարեն երէկի պաշտածը... Ողորմելի ապիկարնե՛ր, հանրային կարծիքը խաթարելու աշխատողները, պարզապէս իրենք զիրենք կը խաբեն:

Եկեղեցին ներսով ու դուրսով լեցուն էր, Աստուածածնի տօնն էր. երկրի նման այր մարդիկ դուրսը խռնուած օրուան լուրերով ու հոգերով, ժամանակ կ'անցընէին, սպասելով արարողութեանց վերջանալուն: Մենք ալ հոգեպէս մխիթարուած, ճամբայ ինկանք դէպի տուն: Դէպի նոր կեանք, դէպի գործ:

Մ. ԶԳՕՆ

տարուան մէջ, տեսան որ առանց օտար դրամագլուխի կարելի չէր յաջողութիւն ձեռք բերել հանրային կամ անհատական ձեռնարկութեանց մէջ:

Նախագահ Ինէօնիւ, տեսակցութեան մը ընթացքին, յայտարարեց, որ տնտեսական զարգացման ամբողջ ծրագիրը դանդաղած է ելեւմտական դժուարութիւններու պատճառով:

Ինէօնիւ յիշած է (տնտեսական) ծրագրի մէջ հետեւեալ նպատակները. — բարձրացնել Թուրքիոյ քարածուխի արտադրութիւնը տարեկան 4 միլիոն թոնէն 10 միլիոն թոնի, շինել ջրելեկտրակայաններ եւ մեքենայացնել թրքական երկրագործութիւնը:

Թուրք կառավարութիւնը կրկին դիմած է «Վերաշինութեան եւ Զարգացման Միջազգային Դրամատան» եւ խնդրած է 300—400 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը: Բայց Ուաշինկթընի իշխանութիւնները պաղ վերաբերում ցոյց տուած են թրքական ելմտական պահանջներուն: Որովհետեւ Ամերիկացիները կը զգան, որ թրքական վարչութեան դրութիւնը երաշխաւորութիւն չի տար աւելի օգտակար եւ աւելի ձեռնհաս կերպով գործածելու տնտեսական զարգացման միջազգային դրամները: Թուրքիա վերջին ամիսներուն քիչ մը յառաջդիմութիւն ունեցած է քաղաքական կեանքի դեմոկրատացումի եւ վարչական վերակազմութեան գործերուն մէջ:

«ՂԱՐԻԲ»Ը

Ո՞վ էր այն մոգը որ գրիչովը իր դիւթական յուզեց, թովեց մեզ տարիներով, դեռ դպրոցէն:

Ո՞վ էր այն կախարդը որ լեզուովն իր մեղրածորան մեզ հմայեց ու ոգեւորեց մեր կեանքին մէջ:

Ո՞վ էր տիտան մարդն հերոս որ մեր սրտերն կայծեր թափեց ու համակեց ազգին ցաւով ու տառապանքով իր անվերջ:

Ո՞վ էր այն ոգին խորհրդաւոր որ Մասիսի գոլքն հիւսեց անոր իտես, արծարծեց սէրը անոր ու երգեց միշտ փառքը անմահ, նուիրական:

Ո՞վ էր նորէն որ թափառեցաւ երկրէ երկիր եւ կեանքն ամբողջ ի սպաս դրաւ ժողովուրդին:

Ո՞վ էր նորէն ոգին ըմբոստ որ մերթ կ'որոտար երեւան ի վեր սա աշխարհին ապերախտ եւ անիրաւ, մինչեւ դահը Եհովային եւ երբեմն ալ կ'ողբար ու կ'աղերսէր ի խնդիր Ազատութեան Հայոց Ազգին:

«Ղարիբ»ն էր ան մեծ, Աւետիս Ահարոնեան որ ապրեցաւ ու ապրեցուց իր հետ ժողովուրդ մը ամբողջ, «ղարիպ» ան ալ իրեն պէս, թափառական ու վշտահար, հայրենիքի կարօտովը առլցուն:

Բայց չնայած այդ բոլորին, կը քալէր ան լի հաւատքովը ապագային, միշտ յուսալից ու կորովի, գիտնալով թէ որքան փշոտ էր այդ ճամբան ու լի խոչընդոտներով ամեհի:

Ու տեսաւ մի գեղեցիկ օր արդիւնքը հերոսամարտերուն ու հրճուեցաւ, մինչեւ գնաց իր ձեռքով ստորագրելու անոր գոյութիւնը իրաւական:

Բայց նորածին մանուկը շատ չապրեցաւ, թուխ ու մութ ամպեր եկան ծածկել ու մթագնել իր ճակատը:

Ինք նորէն չէր ընկճուած երբ եւ իցէ: Միշտ անով կ'ապրէր ու կ'ոգեւորէր մնացորդացը Հայոց ժողովուրդին, աչքը յառած ալեփառ Մասիսին...

Մինչեւ այն օրն ուր ինկաւ ինք ալ խօսքը բերնին, ինչպէս շատեր զէն ի ձեռին...:

Այլ եւս չկայ ան, մեծ քուրմը, որուն ամէն մէկ խօսքն պատգամ էր մեզ ու գիրը՝ մատոնք:

Բայց արթուն է իր ոգին, եւ կը հսկէ որպէս զի մենք ալ մնանք միշտ հաստատ եւ չուրանանք մեր Դատը:

ՄԷՆ-ՍԷ

ԿԻՊՐՈՍԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Անգլիական թերթ մը կը գրէ. —

Կիպրոս չէ այլեւս Միջերկրականի այն հաճելի արձակուրդի վայրը որ ժամանակին այնքան կը հրապուրէր շրջիկները: Թէեւ կան տակաւին արձակուրդի եկողներ դէպի Տրադոս լեռները եւ ծովեզերքները, սակայն մայրաքաղաքին՝ Նիկոսիոյ, ինչպէս եւ Ֆամակուստայի եւ Լիմասօլի նաւահանգիստ-քաղաքներուն մէջ նոր եւ օտար դէմքեր կ'երեւան:

Կիպրոս ուր Աֆրոդիտէն, սիրոյ չաստուածուհին ծնած էր ծովու փրփուրներէն, ուր Առիւծասիրտ Րիչարտը ամուսնացաւ Նավարի իշխանուհի Պէրէնկարայի հետ եւ ուր Օթելլօն, ըստ աւանդութեան, սպաննեց Դեզդեմոնան, հիմա դարձած է Միջին Արեւելքի քառուղին:

Դէպի Իսրայէլի երկիրը առեւտուրը արգիլուած է արաբական պետութեանց միջէն, եւ իբրեւ հետեւանք Կիպրոսը դարձած է մեծ դուռ մը նոր հրէական պետութեան համար: Զէնք փախցնողներ, զանազան տեսակի զինուորներ, ռազմամթերքի առեւտրականներ, որոնք անպակաս են պատերազմի շրջաններուն, կ'անցնին անկէ: Քարիւղի մարդիկ, առանց որոշ զբաղումի կանգ կ'առնեն հոն:

Աւստրալիայէն, Հարաւային Ափրիկէէն, Անգլիայէն եւ Եւրոպայէն վարձուած օդանաւեր ցամաք կ'իջնեն Նիկոսիոյ մէջ: Օդաչուները հազիւ թէ կը խօսին, սակայն Հայֆա, Ամման բառերը յաճախ կուգան անոնց շրթներուն վրայ:

Քանի մը ամիս առաջ Մ. Նահանգները Նիկոսիոյ մէջ բացին հիւպատոսարան մը, որովհետեւ Կիպրոս հիանալի ձայնասփիւռ ընդունող վայր մըն է: Կիպրոսն ալ կը գտնուի Արեւելեան Եւրոպայի ռուսական տիրապետութեան ծայրամասին վրայ: Մ. Նահանգները կը շինեն հոն ձայնասփիւռի զօրաւոր կայան մը, որ կը լսէ բոլշեւիկեան անթելը:

Օդանաւային կայաններուն մէջ դէզերով սնտուկներ կան՝ բժշկական դեղօրայք, բոլորն ալ Հայֆայի համար: Ուտեստեղէնի սնտուկները քիչ են:

Պաղեստին սովորաբար տարեկան 12,000 սնտուկ նարինջեղէն, կիտրոն եւայլն կ'արտածէր: Որովհետեւ Հրեաները այդ պտուղները արտադրող շրջանի 70%ը գրաւած են, հիմա միայն 5000 սնտուկ պիտի կրնան արտածել, աշխատող ձեռքերու պակասին եւ պատերազմին հետեւանքով:

Կիպրոս հետզհետէ կը դառնայ նաեւ նաւափոխութեան կեդրոն մը Իսրայէլի համար:

Նոր եւ մեծ պանդոկներ կը շինուին: Վերջերս 100 սենեակնոց մը շինուեցաւ Նիկոսիոյ մէջ, ինչպէս եւ ուրիշ քաղաքներ: Գիշերային ակումբներ եւ սրճարաններ լաւ կը բանին այս միջոցին: Սակայն հակառակ այս բոլոր իրարանցումին, Կիպրոս չէ կորսնցուցած վիպային կղզիի իր համբաւը:

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

ՎԱԼԱՆՍԷՆ ընկեր ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ չորս տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ հետեւեալներուն.— Պ. Յակոբ Խաչմանեանի Վալանս, Պ. Ստեփան Քէօշկէրեանի եւ Պ. Թորոս Պզտիկեանի՝ Իսի լէ Մուլինօ եւ Պ. Պետրոսեանի՝ Մոնմորանսի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆ, **29** Սեպտ. — Սեպտ. 26 կիրակի կէսօրէ վերջ, Տէսինի քաղաքապետութեան սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ անդրանիկ երգահանդէսը օր. Սոնիա Շինիքճեանի:

Ունկնդիրներ եկած էին նաեւ Վիէնէն, Լիոնէն: Դժբախտ զուգադիպութիւնով մը սակայն, նոյն օրը Լիոնի հանրակառքերու գործադուլին հետեւանքով, Լիոնէն սպասուած բազմութիւնը չունեցանք:

Երգահանդէսը իր ամբողջութեանը մէջ կարելի է յաջողութիւն մը նկատել օրիորդին համար, որ երկար ուսանողութենէ մը վերջ, եկած էր իր ջանքերուն արդիւնքը ներկայացնել հանրութեան:

Թերութիւններ կային անշուշտ, որոնք յատուկ են երգի դժուարին ու բարդ արուեստին:

Երգացանկը կազմուած էր հայ եւ օտար արուեստագէտներու կտորներէն: Օր. Սոնիա ունի քնքոյշ եւ մեղմ ձայն, երբեմն բարձր ելեւէջներով: Կ'երգէ առանց ճիգի: Իր երգերը աւելի յուզական պիտի դառնան սակայն, եթէ յետագային իր արուեստին մէջ դնէ աւելի ըմբռնում եւ մանաւանդ համարձակութիւն:

Հանդէսին վերջին մասին՝ Wertherէն կատարուած ընտրութիւնները, գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կը կազմէին իրեն ընկերակից Պ. Cardinalի հետ:

Նոր ուժ մը եւս հայ արուեստի բեմին վրայ:

Ա.

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆՔԱՆ ԿԸ ԴԻՒՐԱՆԱՅ, ՈՐՔԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐՈՒԱԾ ԸԼԼԱՆ, ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՄԵԼԱՆՈՎ, (ոչ կարմիր մելան, ոչ ալ մատիտ):

հրաւիրել Խ. Միութիւնը, մեծամասնութիւնը այժմ Ազգաժողովին քննութեան կը յանձնէ խնդիրը: Ամերիկեան պատուիրակը շեշտեց թէ կարելի չէ աւելի յառաջ երթալ եւ գործնական արդիւնքի մը յանգիլ, եթէ Ազգաժողովին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը չվաւերացնէ ամերիկեան ծրագիրը:

Պ. Վիշինսկի մէկ օր ժամանակ խնդրեց, պատասխանելու համար: (Պիտի խօսէր երէկ, ուրբաթ):

★ Պ. Տիու, Միացեալ Նահանգներու Նախագահութեան հանրապետական թեկնածուն, ճառ մը խօսելով ինը կէտերու մէջ ամփոփեց Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ ազդարարեց թէ պիտի չազդուին Խ. Միութեան սպառնալիքներէն կամ բարոյական ճնշումէն եւ առաջարկեց Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները կազմել, «այնքան ուժեղ որ ոչ մէկ համատիրական պետութեան բռնակալ վարիչը համարձակի պատերազմ սարքել»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԴԱՏ ՄԸ, որ կապ ունի Ռուսիոյ անձնապատկանութեան հետ, վերջացաւ երէկ Փարիզի զինուորական ատեանին առջեւ: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն Մորիս Լէսքիւյէ դատապարտուեցաւ ցկեանս թիապարտութեան եւ երկու միլիոն ֆրանք տուգանքի, ուրիշ մը՝ տասը տարուան: Հայ մը՝ Սմբատ Տէրտէրեան, չորս տարի բանտարկութեան եւ 150 հազար ֆրանք տուգանքի: Սպանիացի փաստաբան եւ նախկին երեսփոխան Տիէզ Փաստոր, ուսուցչապետ Ռուսիոյ մեղսակիցը, հինգ տարի թիապարտութեան են.: Միայն մէկ հոգի անպարտ արձակուեցաւ:

ՋԵՂՉԻ ՍԱԿԸ, որ Յուլիս %ի բարձրացած էր Սեպտեմբեր 4ին, դարձեալ 3% նշանակուեցաւ Պանք տը Ֆրանսի կողմէ: Թղթադրամի շրջաբերութիւնը 6 միլիառ ֆրանք պակաս եղած է վերջին շաբթուան ընթացքին:— Ոսկին սկսաւ իյնալ: Նափոլէոնը 6000էն 5775ի իջած էր առջի օր, սթերլինը՝ 7400էն 7 հազարի, տոլարը՝ 1405էն 1325ի են.:

ՎԱՅՐԱՋՈՒ ՍՊԱՅ ՄԸ (փառաշիւթիստ), Ամերիկացի Պրէտլի, 13.500 մեթր բարձրացած էր օդանաւով, Ֆրանքֆորթի մէջ: Ցետոյ վար իջաւ ցատկելու համար: Անկարգելը բացուած էր գետնէն 425 մեթր բարձրութեան վրայ: Նուաղած ինկաւ գետին: Դարմաններու շնորհիւ ուշքի եկաւ պահ մը, բայց յետոյ նորէն թմրելով մեռաւ: Զոհ մը եւս մրցանիշ կոտրելու մոլութեան:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ հրէական Սթէրն կազմակերպութեան վարիչը, Նաթան Ֆրիտման Եէլին, որ Պաղեստինի թիւ 1 ահաբեկիչը կը համարուի: 33 տարեկան է, Լեհ - Հրեայ եւ կը փնտռուէր կոմս Պերնատոթի սպանութենէն ի վեր: Գաղտնի կոմիտէին վարիչ նշանակուած էր 1942ին, երբ նախորդը՝ Աբրահամ Սթէրն սպաննուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը յայտարարէ թէ արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի «համաձայն երկրի եւ ժողովուրդի շահերուն»: Այս առթիւ կը դատապարտէ Խ. Միութեան եւ Կոմինֆորմի մղած պայքարը, պաշտպանելով մարէշալ Թիթօն: Բանաձեւին ընթերցումէն վերջ 500 երեսփոխաններ ջերմապէս ծափահարեցին Թիթօն եւ իր կառավարութիւնը:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ ամրան ալ շաբաթը հինգ օր պիտի բանին: Մէկ մասը պիտի փակուի շաբաթ, միւս մասը երկուշաբթի օրերը:

ՊԵՐԼԻՆԻ ամերիկեան շրջանին մէջ ռուս տեղակալ մը, որ հոն գացած էր իր բարեկամուհին տեսնելու, վիրաւորեց Գերմանուհի մը, յետոյ ներողութիւն խնդրեց ամերիկացի սպայէն, բացատրելով թէ կը վախնար ձերբակալութենէ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան Քաղաքական Դիւանը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը շնորհաւորէ Ազգաժողովին խորհրդային պատուիրակութիւնը՝ սպառազինութեանց կրճատման առաջարկին առթիւ եւ կ'ազդարարէ.— «Ֆրանսացի ժողովուրդը կը դատապարտէ հակախորհրդային զինուորական ճակատին կազմութիւնը: Ան չուզեր դաշնակիցը դառնալ արեւմտեան Գերմանիոյ, պատերազմ յայտարարելու համար ընկերվարութեան հայրենիքին դէմ: Ֆրանսայի ժողովուրդը երբեք պիտի չպատերազմի Խ. Միութեան դէմ»:

ՎԻՔԵՐՈՒ համար առաւելագոյն գումար նշանակուեցաւ 10.000, 20 հազար եւ 50 հազար Ֆր. (այս վերջինը՝ թոշակներու եւ աշխատավարձքի վճարման համար):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳԻՆԸ 6 ՖՐԱՆՔ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Անցեալ Յուլիսին, երբ տեղական օրաթերթերու գինը 6 ֆրանքի բարձրացաւ, մենք շարունակեցինք պահել 5 ֆրանքը, յանձն առնելով նոր զոհողութիւններ:

Երկու շաբաթէ ի վեր տեղական թերթերը կը ծախուին 7 ֆրանքի: Եւ դեռ անբաւական կը գտնեն այդ գինը, հակառակ իրենց հարիւր հազարաւոր սպառումին, հասութաբեր ծանուցումներուն, մեծագումար հանգանակութեանց (միայն Populaireը 12—13 միլիոն հաւաքեց) եւ պետական նպաստին (թերթ գլուխ 23 սանթիմ, ամէն մէկուն):

Արդ, վերջին օրէնքներով կատարուած յաւելումները, (աշխատավարձք եւ տուրք), թուղթի եւ ամէն տեսակ նիւթերու, երթեւեկի կրկնապատիկ բարձրացումները եւ ուրիշ բացառիկ ծախքեր կը հարկադրեն մեզ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԳԻՆԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ 6 ՖՐԱՆՔԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ (ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ)

Այս յաւելումով, բաժնեգինը պիտի ըլլայ 800 ՖՐԱՆՔ, ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ: ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՑՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ:

Արտասահմանի բոլոր երկիրներուն համար ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԱՍԸ ՏՈԼԱՐ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ)

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Կը ներկայացուի երեքշաբթի 5 Հոկտեմբեր, ժամը 9ին, Cinéma Bourguignonի մէջ, 64 rue Bourguinon: Մուտքը հրաւիրատոմսով: Այժմէն ապահովել Պ. Հիսայեանէն Rue du Mesnil, Պ. Մելիքեան 143 rue de Bourguignon, Պ. Նիկողոսեան 31 rue de Gramme, Bois Colombes:

Կը ներկայացուի Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը» մէկ վարագոյր, մէկ պատկեր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ըէյիզեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, 3 Հոկտեմբեր, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՐԷՅԻՋԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍՊԷԿԵԱՆ (Լավալլէռ) Ն. Ադոնցի վերջին հեղինակութենէն ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, մէկ մէկ օրինակ կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. թանգարանին, Պէյրութի Հայ Ճեմարանին, Սեվրի Մուրատեան վարժարանին եւ Դպրոցասէրին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյեմբեր 20ին:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Մարիամ Սէմէրճեան կը փնտռէ իր աղջիկը՝ Հերմինա, հօր անունը՝ Խաչիկ, հօրեղբայրը՝ Մանուկ եւ հօրաքրոջ տղան՝ Հայրապետ: Եօթը տարեկան էր երբ երկու արաբ կինէր իրենց քով առին Մուսուլի մօտ, հաց տալով: Իր ծնողները ագարակ մը ունէին Պէյնի գիւղին մէջ (Պրուսա): Խեղճ աղջիկը 50 օր քալած է անօթի ծարաւ, իր գիւղէն Մուսուլ:

Տեղեկացնել Տէր Յարութիւնեանի, 8 rue du Maréchal Maison, Epinay s/Seine:

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու Հայ-թայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33–22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թել, կոճի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

Օր. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Պ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՊԷԿԵԱՆ

Նշանուած

Կարտան 948 Սեպտ. 19

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրենք որ փակեն իրենց հաշիւները ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15, այլապէս պիտի ստիպուին վճարել ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Palais de la Chope 18 Bld. Garibaldi: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամուն:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին դպրոցին սրահը: Սանուհիներու ընդհ. ժողովը նոյն օրը ժամը 8.30ին:

ԿԱՐՏԱՆ.— Համախորհրդակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին հայկական դպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ 1.— Շրջաբերականի ընթերցում.— 2. Զեկուցում 8րդ պատգ. ժողովի: 3.— Վարչական ընտրութիւն: 4.— Խորհրդակցութիւններ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր-Կապ. Խաչի մասնաճիւղին սանսանուհիներու կիրակնօրեայ դասախօսութիւնը պիտի վերսկսի, 78 Rue Rabelaisի դպրոցը, ամէն կիրակի առաւօտ, ժամը 10—12: Առաջին դասախօսութիւնը 10 Հոկտ.ի կիրակին: Փափաքողները կրնան դիմել դասախօս ուսուցչին, արձանագրուելու:

Վարժարաններու վերաբացումն է

Ձեր տղոց դպրոցական պայուսակները կրնաք հայթայթել ամէնէն նպաստաւոր գինով՝

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒՅԻ ԽԱԶԻԿԷՆ

Դիմել Artinian, 172 Ave. Aristide Briand, Pavillons s/Bois

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

գիրքը, 534 էջ: Գինը հազար ֆրանք: Արտասահման 5 տոլար:

Դիմել.— Ա. Խոնդկարեանի, 10 Passage Dubois, Paris (19):

Կամ «La Renaissace», 73, Ave. des Champs-Elysées Paris (8):

ԾԱԽՈՒ Է ճերմակ գոյնով նոր եւ գեղեցիկ ձեռնադաշնակ մը (accordéon 80 bases, chromatique, Marque Ital. (Algany): Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի, Պ. սկզբնատառով:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մարսիլիոյ Les Olives արուարձանին մէջ, երկու յարկի վրայ քարաշէն, նոր վիճակի մէջ տուն մը: Գետնայարկի վրայ կայ նպարավաճառի խանութ մը, երկու խոշոր ապակիով: Խանութին ետեւը ունի երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, 350 մեթր պարտէզ, պտղատու ծառերով:

Առաջին յարկը ունի 7 ընդարձակ սենեակ եւ վէրանտա մը, 10 մեթր երկայնութիւն եւ 2.26 մեթր լայնութիւն, ինչպէս նաեւ բաղնիք մը, որ կը տաքնայ ելեկտրականութեամբ: Դիմել «Յառաջ»ի:

Ուշադրութիւն

Կը փնտռուին, մեքենայի (réctiligne) վրայ գուլպայ գործող, ինչպէս նաեւ ձեռքով եւ նկարով գուլպայ հիւսող հմուտ գործաւորուհիներ: Դիմել LYS, 217 rue Saint Honoré, Paris:

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 3 Octobre 1948 Կիրակի 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 5659–Նոր շրջան թիւ 1070 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Գոյնզգոյն բանդէտներու, իմաստակներու հօտ մը կը շարունակէ շահագործել, սեւ շուկայի վերածել կարգ մը բառեր, մոլորեցնելու համար հանրային կարծիքը :

Այդ բառերէն մէկը եթէ «յառաջդիմութիւն»ն է, միւսն ալ կը կոչուի «հայրենասիրութիւն» :

Ժողովրդական առած մը կ՚ըսէ,— երբ մէկուն քառասուն օր խենդ ըսես, կը խենդենայ :

Այս խեղճերն ալ կը կարծեն որ եթէ օրն ի բուն « յառաջդիմական » կոչեն իրենք զիրենք, բաժին մըն ալ հանելով իրենց ուղեկիցներուն, կը դառնան յառաջդիմական: Մինչեւ անգամ յեղափոխակա՛ն ...

Անոնց համար չիտակ է եւ արդար՝ ինչ որ կը թելադրուի Մոսկուայէն կամ Երեւանէն (Մոսկուան Երեւան է, Երեւանն ալ Մոսկուա, համաձայն իրենց բանաձեւին) :

Եթէ համարձակիս որեւէ տեսակէտ յայտնել, մատնանշել ծուռն ու չիտակը, օգտակարն ու վնասակարը, կը դառնաս թշնամի: Առնուազն յետադիմական :

Երբ, գնահատելով հանդերձ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան օրով կատարուած նուաճումները, մշակոյթի ճակատին վրայ, ուշադրութեան յանձնես այլապէս արժանաւոր վաստակներ, Հայկական Արտասահմանի մէջ, դէմքերը կը թթուին :

Երբ կը բացատրես թէ հայերէնի խաթարումը, լեզուական բարբարոսութիւնները «պատահմունք» չեն, այլ հետեւանք մասնաւոր ծրագրի մը, սուտ – խենդ կը ձեւանան :

Ու վերջապէս, երբ ի խորոց սրտի, կը պատճառաբանես թէ Երեւանը ամէն բան չէ, թէ այն չէ ինչ որ կ՚երեւակայեն, աչք ու ականջ կը փակեն, որպէսզի շարունակեն օրօրուիլ երազային անդորրութեան մը մէջ :

Մոսկուան ձեռնարկած է գիտութիւնն անգամ ուսացնելու, ճզմելով խախտել դարաւոր տեսութիւններ եւ ճշմարտութիւններ, ի հեճուկս արեւմտեան մշակոյթին :

Դեռ երէկ էր որ աշխարհահռչակ դէմք մը դիտել կու տար թէ խորհրդային իշխանութիւնը կը սպաննէ գիտութիւնը, վերի վայր շրջելով ամէն բան (վերջին փաստը՝ կենսաբանութեան մասին, ծանօթ «մաքրագործումներով») :

Ոչինչ, գաղափարը չէ որ արժէք ունի, այլ կաղապարը: Ծխածոյ, ձուլածոյ «քլիշէ»ն :

Ամփոփուելով բուն հայկական ճակատին վրայ, յաճախ դիտել տուած ենք թէ ներելի չէ արդար գնահատումը, նոյնիսկ խանդավառութիւնը շփոթել չտեսութեան հետ :

Այս ժողովուրդին զաւակները ե՞րբ են անճըրկած, իրենց ստեղծագործ տաղանդը , իրենց շինարար ձիրքերը արտայայտելու համար: Նոյնիսկ բարբարոսական լուծերու տակ :

Հայկական բանաստեղծութիւն, վէպ, գիտութիւն, պատմական ուսումնասիրութիւն չունէի՞նք խորհրդային կարգուսարքէն առաջ:

Օրինակ, պահպանողական Մուրացանի մը «Գէորգ Մարզպետունի»ն ինչո՞վ պակաս է «յառաջդիմական» Դ. Դէմիրճեանի «Վարդանանք»էն: Աւելի բարձր չէ՞, իբրեւ լեզու եւ մշակում :

Ազգագրական, բանասիրական պրպտումներ , պատմական ուսումնասիրութիւններ չունէի՞նք երէկ, Պոլսէն մինչեւ Թիֆլիս :

Գիտական նուաճումնե՞րը: Բոցավառ ողջո՛յն Հայաստանի մէջ կատարուած տքնութեանց :

Ամենագէտ « յառաջդիմականները » լսա՞ծ են արդեօք, թէ 1862ին, ուրեմն 86 տարի առաջ, Իզմիրի գրավաճառները կը ծանուցանէին հետեւեալ գիտական գիրքերը (բոլորն ալ հայերէն) .—

Թուաբանութիւն, գանկաբանութիւն, երկրաբանութիւն, ձգողականութիւն, քիմիաբանութիւն, ելեկտրաբանութիւն, կենդանաբանութիւն, բուսաբանութիւն, ջերմաբանութիւն, առողջաբանութիւն, աստղաբանութիւն, լուսաբանութիւն, մագնիսաբանութիւն, մեսմերաբանութիւն, նմանաբուժութիւն, մթնոլորտաբանութիւն, ձայնաբանութիւն...

Ըսել կ՚ուզենք թէ իրական յառաջդիմութիւնը երբեք ալ կանգ առած չէ այս ժողովուրդին մէջ, ամէնէն դժոխային պայմաններուն տակ:

Դեռ նոր մօտեցանք նիւթին :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

Երեւան: Աբովեան պողոտայէն կ՚անցնէի, երբ դիմացս ելաւ ծանօթ երիտասարդ մը կոկոզավիզ :

— Բարեւ, հայրենակից, ո՞ւր այսպէս:

= Ի՞նչպէս համարձակւում ես հայրենակից կոչել մի սովետական քաղաքացու, մի դեպուտատի...

— Ուրեմն երեսփոխա՞ն, պատգամաւո՞ր: Երբէ՞ն ի վեր: Ո՞ր շրջանէն:

= Էդ քո գործը չի: Ընտրուել եմ Բերիայի երրորդ օկրուգից :

— Ներողութիւն, լեզուդ ալ փոխուեր է: Այսպէ՞ս կը գրէիր եւ կը խօսէիր Հալէպի մէջ :

= Ես մեր ակտիվ, ռեվոլուցիոն տերմինոլոգիան չեմ փոխի ձեր պասսիվ, ռէակցիոն Ֆրազէոլոգիայի հետ :

— Այս ո՛րքան յառաջ գացեր ես, մէկ տարուան ընթացքին:

= Շնորհիւ Լենին – Ստալինի ռեվոլուցիոնականացնող Ֆորմուլների :

— Այդպէս ալ կը գրես, անշուշտ :

= Ի հարկէ: Աշխատակցում եմ «Սովետական Հայաստան»ին, որպէս ժուռնալիստ: Խօսում եմ ռատիօ – Երեւանից :

— Եւ հայհոյում հայրենիքի ոխերիմ թշնամի Դաշնակներին ...

= Դա մի ակտուալ օպլիկացիա է ամէն մի ռեվոլուցիոների համար: Լուրեր եմ թարգմանում Միաւորեալ Ազգերի ասամբլեայի սեսիան բացուելուց ի վեր:

— Զե՞ս ընդունիր որ տարբեր բաներ են Միաւորեալը (unitaire) եւ Միացեալը (Uni): Ինչո՞ւ ասամբլեա (assemblée), երբ ունինք պատուական բառեր, ընդհ. ժողով, համագումար: «Սեսիա»ն ալ (Session) նստաշրջան է:

= Ոչ մի դիսկուսիա (discussion) պրոլետարական ռեւոլուցիայի այս էպոխայում երբ մեր ամենապրոդրեսիվ ռեսպուբլիկան ...

— Ա՛յ տղայ, փոխանակ հինգ – տասը հայերէն բառ սորվեցնելու, դուն ալ դարձեր ես հաւատափոխ թութակ: Մօրդ լեզուն անգամ սոխ–սխտորի վերածեր ես:

— Զգո՛յշ: Դու չես որ ինձ դաս պիտի տաս ինտերնացիոնալիզմի, սոցիալիստական էվոլուցիայի, իդէալիստական բազմատեսակ վարիացիաների ...

— Ա՛յ, ողորմելի ռենեգատ, թշուա՛ռ ավանդարդ իդիօ – պաթոլոգիական ֆանատիզմի ...

(11) ՎԱՀԷ

ԳՐ. ՕՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կազմակերպած այցելութիւնը Գր. Օտեանի դամբարանին, Père Lachaiseի գերեզմանատան մէջ: Նոր Սերունդի անդամներուն հետ, ներկայ էին նաեւ շատ մը տարէց հայրենակիցներ:

Այս առթիւ յարգանքի խօսքեր արտասանեցին Շ. Միսաքեան եւ Հր. Բալուեան, պարզելով մեծ հայրենասէրին արժանիքները, իբրեւ գրագէտ եւ պետական դէմք: Բացատրեցին անոր գործն, տիրական դերը Ազգ. Թէ Օսմ. Սահմանադրութեանց մշակման մէջ: Նոր Սերունդի Փարիզի վարչութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց Վ. Պարոնվարդեան: Վարչութիւնը ծաղկեփունջ մը դրաւ դամբարանին վրայ եւ ներկաները բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ :

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԸ կը տեղեկացնէ թէ Ֆրանսահայերու 1948ի ներգաղթը տեղի պիտի չունենայ, բանակցութիւնները վերջացած չըլլալով Ֆրանսական իշխանութեանց հետ: Յաջորդ կարաւանին թուականը պիտի հաղորդուի ժամանակին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ զինուորական դաշինքին հրատարակութիւնը յետաձգուեցաւ, Ֆրանսայի առաջարկով: Դաշինքը կնքուած է 25 տարուան համար :

Բուռն բանավէճ Հիւլէական զէնքերու մասին

ՎԻՇԻՆՍԿԻ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ.— ՆԱԽ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼ, ՅԵՏՈՅ ՀՍԿՈՂՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՏԱՏԵԼ.— « ՎԱՂԸ ՁՐԻ ՊԻՏԻ ԱԾԻԼՈՒԻՔ».— ՈՐԵՒԷ ԳԱՂՏՆԻՔ ՄՆԱՑԱ՞Ծ Է :

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին Ազգաժողովի Քաղաքական յանձնաժողովին առջեւ, լուծելու համար օրակարգի ամէնէն փշոտ խնդիրներէն մէկը,— Հիւլէական ուժ :

Ուրբաթ օր երկու ժամ խօսեցաւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Պ. Վիշինսկի, նորէն սուր սլաքներ արձակելով Անգլեւսաքսոններուն եւ մասնաւորապէս Մ. Նահանգներուն դէմ եւ մերժելով ամերիկեան ծրագիրը՝ միջազգային հսկողութեան մասին :

Պ. Վիշինսկի պահանջեց միացեալ ազգերէն ապացուցանել իրենց բարեկամեցողութիւնը, արգիլելով «այս ահարկու զէնքը»: Եւ աղաղակեց.

— « Կը հարցնեմ ձեզի, անդամներ մեծամասնութեան, ինչո՞ւ կը մերժէք արտասանել այս արգելքը: Ո՞վ կ՚արգիլէ ձեզ որ այդ որոշումը տաք: Լուծենք զորդեան հանգոյցը, այժմէն արգիլելով հիւլէական զէնքերը: Այս էր որ մեզի հրամայեց ընդհ. ժողովը 1946ին: Կը սխալիք, եթէ կը կարծէք թէ միայն մէկ ազգ ունի հիւլէական ուժի գաղտնիքը, անոր մենաշնորհը, ինչպէս կ՚ըսէր այս առտու Ջինաստանի պատուիրակը: Մ. Նահանգները կ՚ուզեն հիւլէական զէնքերու մենաշնորհը պահել ցորչափ կարելի է: Անոնք կը կարծեն պահել զայն բոլոր գաղտնիքներով, որոնք այլեւս գաղտնիք չեն: Կ՚ըսեն թէ հիւլէական նոր ռումբը մեծ յառաջդիմութիւն կը ցուցնէ Հիրոշիմայի վրայ: Նախագահ Թրումըն ինք չէ՞ր որ կը յայտնէր թէ այդ յառաջդիմութեան շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ միայն մէկ ռումբով նոյնժամուն ոչնչացնել կէս միլիոն մարդ »:

Երկու անգամ թարգմանութեան յատուկ մեքենաները խանգարուեցան, ընդհատելով ճառը: Պ. Վիշինսկի նեղսրտելով յայտարարեց.

— Եթէ այս խանգարումները շարունակուին, կրնամ համբերութիւնս կորսնցնել եւ յայտարարութիւնս շարունակել առանց նկատի առնելու թէ մտիկ ընող կա՞յ: (Ծիծաղներ) :

Խ. Միութեան նախկին ընդհ. դատախազը հետզհետէ աւելի բարձրացնելով շեշտը եւ ձեռքը սեղանին զարնելով, շարունակեց .

— « Մ. Նահանգները միշտ խափանեցին հիւլէական զէնքի հսկողութեան բոլոր միջոցները: Ամերիկեան ծրագիրը եթէ գործադրուի, պիտի դառնայ միայն ծուխէ վարագոյր մը որուն ետին պիտի շարունակուի զինարշաւը: Մենք պահանջեցինք որ նախ ոչնչացնեն հիւլէական զէնքերը: Մեզի կը պատասխանեն թէ նախ պէտք է հսկողութիւն կազմակերպել անոնց արտադրութեան եւ հում նիւթերու վրայ: Կը նմանի հին առածին.
— « Վաղը ձրի պիտի ածիլուիք»: (Այս խօսքը ֆրանսերէն արտասանեց): Կը կարծէք թէ մենք պիտի կրնա՞նք վստահիլ : Ոչ, մենք պիտի չխաբուինք: Մեծամասնութիւնը մեզի կը ներկայացնէ ծրագիր մը, արծաթեայ քանդակուած եւ ծաղիկներով շրջապատուած ափսէի մը վրայ: Մ. Նահանգները կ՚ուզեն իրենց ափին մէջ առնել ուրանիումի բոլոր հանքերը, բոլոր հում նիւթերը: Կ՚ուզեն որ իրենց տրամադրութեան տակ դնենք մեր հողամասերը , ամէն տեսակ հետազօտութիւններ կատարելու համար: Ոչ, պարոններ, ոչ, մենք երբեք պիտի չխաբուինք միջազգային հսկողութեան շողշողուն յայտարարութիւններէն : Դուք կը բռնաբարէք փոքրամասնութեան իրաւունքները : Գործակցութի՞ւն է կոկորդէն բռնել: Դուք չէք կրնար խեղդել մեզ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՈՒՆԻ՞

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Մաք–Նիլ, Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը, հերքելով Պ. Վիշինսկիի առարկութիւնները: Բացատրեց թէ բոլոր գիտուններուն կարծիքով , կարելի չէ լուրջ նկատել հիւլէական ուժի որեւէ հսկողութիւն, եթէ այդ հսկողութիւնը չսկսիր ուրանիումի կամ թորիումի արտահանումէն: «Ծիծաղելի է կարծել թէ վստահութիւնը անմիջապէս պիտի վերահաստատուի, եթէ Մ. Նահանգները ոչնչացնեն իրենց հիւլէական ռումբերը: Վստահութիւնը կրնայ վերահաստատուիլ միայն այն ատեն երբ ստուգուի թէ ոեւէ երկիր պիտի չկրնայ հիւլէական ռումբեր շինել գաղտնօրէն: Մենք չենք գիտեր թէ Խ. Միութիւնը հիւլէական ռումբ ունի՞: Մեր գիտցածն այն է թէ Մ. Նահանգներն ունին եւ ամէն մարդ գիտէ նաեւ թէ Մ. Նահանգները տրամադիր են ենթարկուելու միջազգային հսկողութեան մը, պայմանաւ որ կարգ մը երաշխիքներ տրուին: Մ. Նահանգները մեծ զոհողութիւն մը կ՚ընեն յանձն առնելով տեղեկութիւններ տալ հիւլէական ռումբի մասին: Ես վստահ եմ թէ երբ խորհրդութիւնները յայտնուին ժողովուրդներուն, անոնք ալ թէն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՄԵԼԻՔԹԱՆԳԵԱՆ

(1866 — 1948)

Ութսուն երեք երկարաձիգ ու բեղուն տարիներու բեռան տակ կքած, հաստաբուն կաղնիի մը պէս կը տապալի Ատրպատականի Հայոց Թեմական առաջնորդ Ներսէս Արք. Մելիք-Թանգեան, մականուանեալն «Խալիֆա», 63 տարի անընդհատ ծառայելէ վերջ իր ազգին :

Շատ քիչ եկեղեցականներ ի կենդանութեան իրենց «չուխ»ով, մանաւանդ իրենց անձնուէր ու անշահախնդիր գործունէութեամբ համաժողովրդական երախտագիտութեան արժանացած են:

Հոգելոյս Մելիք – Թանգեան արք. իր պատկառելի անուան եւ անձին շուրջ ստեղծած էր այնպիսի հմայք մը, Ատրպատականի նեղ սահմաններէն անդին, հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ, որ զինքը կարելի էր դասել Խրիմեաններու, Իզմիրլեաններու, ու նաեւ Ստեփաննոս Ցովակիմեաններու շարքին :

1926ին անոր քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը (1886—1926) կատարելով Իրանէն մինչեւ Ֆրանսա ու Ամերիկա, հայ ժողովուրդը ամէն կողմ արժանավայել կերպով իր երախտագիտական պարտքը հատոյց հանդէպ մեծ եկեղեցականին :

Ինչպէս իր մականունն ալ ցոյց կուտայ, Ներսէս արք. շառաւիղն էր ազնուական ընտանիքի մը : Իր նախնիքները Անիէն գաղթելով հաստատուած էին նախ Շահրիար գիւղը, Արագածի ստորոտը, ուսկից ժամանակի ընթացքին փոխադրուած են Դարալագեազ եւ հուսկ յետոյ՝ Զանգեզուրի Բռնակոթ գիւղը :

Այս գիւղը նշանաւոր դեր կատարած է Ղարաբաղի Մելիքներու պատմութեան մէջ եւ հայութեան տուած է ականաւոր դէմքեր, որոնցմէ յիշենք յայտնի պատմագէտ Նիկողայոս Ադոնցը, զոր կորսնցուցինք վերջին պատերազմի թոհուբոհին մէջ :

Նոյն այս Բռնակոթ գիւղին մէջ ծնած էր նաեւ 16 Մարտ 1866ին Պետրոս Բէկ Մելիք-Թանգեանի որդին Նիկողայոսը, որ ետքէն այնքան համբաւաւոր եկեղեցական մը պիտի դառնար :

Իր նախնական ուսումը ծննդավայրի խալիֆայական դպրոցին մէջ ստանալէ ետք, պատանի Նիկողայոս 11 տարեկանին կը մտնէ Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը (1877) եւ կանոնաւորաբար կը հետեւի անոր տասնամեայ դասընթացքին, միջնակարգէն յաջողութեամբ անցնելով լսարանական բաժինը, զոր կ'աւարտէ 1886ին :

Քսան տարեկանը հազիւ լրացուցած, Մելիք-Թանգեան կը նետուի հանրային գործունէութեան ասպարէզը՝ իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարելով երկու տարի (1886 — 88) իր ծննդավայր Բռնակոթի դպրոցը: Յետոյ 1888ին կ'անցնի Շուշի, իբրեւ ուսուցիչ Ղարաբաղի Հայոց Թեմական դպրոցին :

Երիտասարդ ուսուցիչը մեծ անձնազոհութիւն ցոյց կուտայ իբրեւ կրթական մշակ իր պաշտօնավարութեան շրջանին: Կը հասցնէ բազմաթիւ աշակերտներ, որոնց կը ներշնչէ ազգային, հայրենասիրական ոգի: Կը մասնակցի ազատագրական շարժումներուն եւ հանրային գործունէութեան կը նուիրուի ամբողջովին :

1894ին պաշտօնի կը կոչուի Բագուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան դպրոցին մէջ եւ հոն կը մնայ մինչեւ 1896, երբ ցարական կառավարութիւնը փակել կուտայ Կովկասի Հայոց դպրոցները :

Այդ շրջանին Բագուի Հայերը, խմբուած Մարդասիրական ընկերութեան շուրջ, նիւթական զոհողութիւններ կ'ընէին, տաղանդաւոր հայ երիտասարդներուն համալսարանական կրթութիւն տալու համար: Ինչպէս Պ. Աստուածատուր Վաչեանց աջակցած էր Աւետիս Ահարոնեանի՝ զայն Եւրոպա ղրկելու համար, այնպէս ալ ուրիշ բարերար մը՝ Փարիզահայերուն ծանօթ հանգուցեալ Համբարձում Մելիքեան՝ իր ծախքերով իբրեւ սան Պետերբուրգ ղրկեց 30 տարեկան Նիկողայոս Մելիք-Թանգեանը՝ իրաւաբանութիւն ուսանելու :

1900ին իբրեւ իրաւաբան վկայուելէ վերջ, Մելիքթանգեան կը վերադառնայ Կովկաս եւ լաւագոյնս ծառայելու համար իր ժողովուրդին, կ'որոշէ ընդգրկել եկեղեցական ասպարէզը: Իրմէ առաջ եւ իրմէ վերջ ուրիշ շատ հայրենասէր ու գաղափարապաշտ երիտասարդներ սքեմ հագան՝ նոյն նպատակով :

Մելիքթանգեան 1900ին Էջմիածնի մէջ կը ստանայ սարկաւագութեան աստիճան եւ 1900ին կը ձեռնադրուի վարդապետ՝ Ներսէս անունով: Իր առաջին գործը կ'ըլլայ բարեկարգել Տաթեւի վանքը: Յետոյ կը նշանակուի Սիւնեաց Թեմի առաջնորդական փոխանորդ, վայելելով իր ժողովուրդի միահամուռ համակրանքը :

1903ին ցարական կառավարութիւնը հրամայած էր գրաւել հայկական եկեղեցիներու եւ դպրոցներու բոլոր շարժուն եւ անշարժ կալուածները: Այս բռնապետական հրամանագիրը ընդհանուր զայրոյթ յառաջ բերած էր ամբողջ Կովկասի մէջ եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը ժողովուրդի կողքին կանգնած՝ կը պաշտպանէր անոր իրաւունքները Նիկոլա Բ.ի կամայականութեանց դէմ: Ներսէս վարդապետ՝ իբրեւ առաջնորդ. փոխանորդ՝ քաջաբար պայքարեցաւ, իր ժողովուրդին գլուխն անցած: Արդիւնքն այն եղաւ, որ ի վերջոյ վերադարձուեցան բռնագրաւուած կալուածները :

Իր եռանդուն գործունէութիւնը սիրելի դարձուցած էր զինքը ամենայն Հայոց կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկին, որ 1906ին Էջմիածին հրաւիրեց զինքը հայրապետական դիւանապետի պաշտօնով: Երկար չմնաց Էջմիածին: Ցարական կառավարութեան աչքին կասկածելի եւ վտանգաւոր տարր էր Ներսէս վարդապետ, որ 1907ին, Հայրիկի մահուան տարին, աքսորուեցաւ Խրիմի Ս. Խաչ վանքը, ուր մնաց մինչեւ 1909, երբ Իզմիրլեան նորընտիր կաթողիկոսին շնորհիւ աքսորէն կ'ազատի եւ կը նշանակուի Էջմիածնի «վանական կառավարութեան» նախագահ: Այս պաշտօնը կը վարէ մինչեւ 1912ի ամառը, մեծ ձեռնհասութեամբ :

1912ին հանրային գործունէութեան նոր ասպարէզ մը կը բացուի իր առջեւ: Վանքի նեղ շրջապատէն դուրս կ'ելլէ բոլորովին ու այնուհետեւ շարունակ շփման մէջ կ'ըլլայ ժողովուրդին հետ:

Գէորգ Ե. կաթողիկոսի կոնդակով իբրեւ քննիչ կը ղրկուի Ատրպատական, թեմի գործերը կարգադրելու պաշտօնով :

Իր առաքելութիւնը լրացնելէ վերջ, Ատրպատականի Հայոց Թեմական պատգամաւորական ժողովը առաջնորդ կ'ընտրէ զինք նոյն թուականին (1912):

Ներսէս Վրդ. մեծ բարեկարգութիւններ կը մտցնէ Պարսկաստանի այդ հայաշատ թեմի կրօնական, կրթական եւ մշակութային հիմնարկութեանց մէջ, բոլորի յարգանքին ու համակրանքին արժանանալով: Ի վարձատրութիւն իր եռանդուն գործունէութեան, 1914ին Պատգամաւորական Ժողովը եպիսկոպոսական վկայական կուտայ իրեն եւ Էջմիածին ղրկուելով եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Գէորգ Ե. կաթողիկոսէն:

Շատ չանցած կը պայթի առաջին համաշխարհային պատերազմը: Թրքահայաստանէն գաղթականներ կը խուժեն դէպի Կովկաս ու Պարսկաստան: Հայ գաղթականներուն կը միանան նաեւ ասորի գաղթականներ Ատրպատական — Սալմաստ շրջանին մէջ: Ներսէս եպիսկ. նախախնամական դեր կը կատարէ անոնց տեղաւորման եւ խնամատարութեան գործերուն մէջ, շնորհիւ Պարսից Շահ Ահմատ Ղաճարի հետ իր անձնական բարեկամութեան եւ տեղական պարսիկ պաշտօնատարներու վրայ իր ունեցած բացառիկ ազդեցութեան: Իբրեւ Հայոց «Խալիֆա» Պարսիկները մեծ յարգանք ու պատկառանք ունէին իրեն հանդէպ :

1917ին երբ Վան գրաւուած էր Ռուսերուն կողմէ, Ներսէս եպիսկ. կը նշանակուի նաեւ առաջնորդ Հայոց Վասպուրականի: Իր այդ հանգամանքով կ'այցելէ Վան, տեղական գործերը կարգի կը դնէ եւ Էջմիածին երթալով տեղեկագիր կը ներկայացնէ կաթողիկոսին: Նոյն թուականին կը դառնայ արքեպիսկոպոս, Ատրպատականի պատգ. ժողովին խնդրանքով :

1912էն մինչեւ իր մահը, ամբողջ 36 տարի Պարսկաստանի Հայոց Հայրիկն է եղած, իր ժողովուրդին իսկական Առաջնորդը :

Խառնուածքով յեղափոխական ու թունդ հայրենասէր, երբեք չէ բաժնուած իր թեմէն, ու մանաւանդ դժբախտ ու դէշ օրերուն, զօրավիգ եղած է իր ժողովուրդին:

Շնորհիւ իր հեռատես ու հաշտարար քաղաքականութեան, յաջողած է միշտ համերաշխ մթնոլորտի մէջ պահել քրիստոնեաները ու իսլամները: Ահմատ Շահ Ղաճար 1919ին իրեն տուած էր Շիր Խորշիտի (Առիւծ եւ Արեւ) զոյգ պատուանշանները:

Րիզա Շահ Փէհլէվիի օրով տարբեր հով մը փչեց Իրանի վրայ: Մուսթաֆա Քէմալի օրինակին հետեւելու մարմաջէն բռնուած, նոր իշխանակալը սեղմումներու ենթարկեց ինչպէս ուրիշ փոքրամասնութեանց, նոյնպէս Հայոց դպրոցները, ամբողջ Պարսկաստանը փարսացնելու նպատակով: Մելիքթանգեան արք. այս կարգադրութեանց դէմ ալ փորձեց իր կարելին, առանց մեծ յաջողութեան, մինչեւ որ երկրորդ համաշխարհային պատերազմը որոշ բարեփոխումներ բերաւ:

Ներսէս արք. ունի նաեւ կարգ մը հրատարակութիւններ: Շուշիի մէջ հրատարակած է «աշխարհաբարի քերականութիւն»ը, յետոյ՝ «Մշակ» եւ «Նոր Դար», կուսակցութիւններ եւ մի քանի խնդիրներ»: Բայց իր ամէնէն կարեւոր եւ մնայուն գործն է «Հայոց եկեղեցական իրաւունքը» երկհատոր գիրքը, որ գրեթէ անգտանելի է :

Իր մահը անդարմանելի կորուստ մըն է հայ ժողովուրդին համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Ամրան ճամբաներ

Ամպերը կրկին վարագոյր կապած են արեւին դէմ: Ամրան այս օրերուն՝ անհանդուրժելի բան է այդ, մանաւանդ՝ մեզի նման մարդոց համար, որ տարին, տասնըհինգօրեայ արձակուրդի «պարգեւ» մը ունինք ...

Առտուն կանուխ՝ բռնած ենք Ժընեւ տանող ճամբան: Երկու ինքնաշարժեր թաւալ կուգան ու մենք, անոնց պատուհաններէն՝ կը դիտենք կանանչութիւնները մարգերուն, բլրակներուն, ծառերուն ու թռչուններուն: Կ'երթանք երկիր մը ուր մարդը խաղաղ է ու կեանքը՝ անսարսափ, եւ պատերազմի սարսափները լսած են միայն, կամ կարդացած:

Ընկերոջ մը շնորհիւ է որ, իր ինքնաշարժով, այս ճամբորդութիւնը կը վայելեմ: Էն նահանգի մէջ ենք, ու, մեր ճամբան կը սկսի երկննալ լեռներու մէջէն : Եթէ ամրան գեղեցկութիւնները պիտի դիտես՝ պէտք է որ ունենաս ինքնաշարժ մը, տեսնելու համար բնութեան գեղածիծաղ լանջերը, առուակներու գլգլոցը ու կամուրջներու տակէն վժվժացող ջուրերու երանգը: Լեռներու կողերէն ոլորտ ճամբաները կը ձգենք մեր ետին, ու մեր աչքերը լայն բացած՝ կը դիտենք նոր տեսարաններ, նոր հովիտներ, գորգերու պէս փռուած նոր մարգերու համայնապատկեր: Կը հասնինք Նանթիւայի լճակը: Ընկեր, կամաց: = Ինչո՞ւ: — Կանգ առ : = Ուշ չմնանք: — Ոչ, բարեկամ, ես կ'ուզեմ դիտել այս լիճը, իր շրջապատը:

Երկու ճամբաներու անկիւնադարձի մը վրայ ինքնաշարժը ճռնչալով կանգ կ'առնէ: Ընկերոջս եղբայրը, Վահրամը, որ իր «զուրու»ով կը հետեւէր մեզի, ան ալ կը կանգնեցնէ ու վար կ'իջնէ իր կառքէն :

— Օթօն աւրուեցա՞ւ, կը հարցնէ:

— Ոչ, այս լիճը դիտելու համար է որ կանգ առինք:

Գիւղ մը կայ լճին արեւելեան ափին վրայ, եւ ցուցատախտակներ՝ պանդոկներու եւ ճաշարաններու համար: Արձակուրդի հրաշալի վայր մը: Երկու կողմը՝ ամեհի լեռներ, գագաթները՝ լերկ ժայռեր, անտառներ ու ծառաստաններ: Կը մօտենամ լճափին, ձեռքս կը կոխեմ ջուրին մէջ՝ զգալու համար իր զովութիւնը: Լեռներու բարձրութեան վրայ, այս պզտիկ լիճը, տպաւորութիւնը կուտայ մեր Ծովքին: Սեւանը չեմ տեսած, բայց, յիշեցի զայն, յիշեցի Հայաստանի բոլոր լիճերը, եւ, հոգեկան խռովքով բաժնուեցայ Նանթիւայի լճէն, սիրեցի զայն, մեր հայրենի լիճերը մտաբերելով :

— Գայ, ամառ հոս օդափոխութեան գալու է, կ'ըսէ ընկերս:

— Այո, բայց, այս տարուան երթալիք տեղը չմոռնանք...

Լիճը կը մնայ մեր ետին, ճամբան՝ օձի նման կ'երկարի ծառերու մէջէն :

— Անժել: = Ինչ ա: — Երգ մը երգէ, աղուորս :

Ծիտը ծառին ծլլում էր, ծի՛ւ ծի՛ւ ծիւ...

Միւս քոյրը, նախանձէն սկսաւ երգել.— «Ասում են ուրին»...

Մենք՝ Հայեր, մեր երգը՝ հայերէն, իսկ սա լեռները, սա ցորենի արտերը, անտառներն ու հոս ու հոն փռուած գիւղերը՝ հոգեկան ի՞նչ կապ ունին մեզի հետ: Ինչու չմտածել, որ մենք ալ ունէինք նման լիճեր, նման լեռներ, լայն ու անծայրածիր դաշտեր, շէն ու օրհնուած գիւղեր, գիւղացիներ՝ Աստուծոյ նման բարի, հեզ, հողասէր:

Ո՞վ զրկեց մեզ՝ մեր այդ իրաւունքներէն:

Ալին ու Օսմանը, Հասանն ու Եուսուֆը ...

Անըմաս: Ֆրանս – զուիցերիական սահմանագլուխ: Պատերազմի ընթացքին անցեր էի այս քաղաքէն, բայց, ութ տարի վերջը՝ մարդկային կեանքը փոխուած գտայ: Հոս են բոլոր մաքսանենգները: Ոսկիի ու թանկագին նիւթերու փոխադրութիւնը կազմակերպող «վարպետ»ները, «աչքբաց»ներն ու նոր օրերու «խելացի»ները ...

Կէսօրուան մօտ, ճաշարանի մը առջեւ կանգ կ'առնենք: Լիոնէն գրուած թուղթ մը կուտանք ճաշարանատիրոջ :

Ապսպրուած յաճախորդներ էինք, «բարեկամական» ձեռքերու միջամտութեամբ: Մարդը ունէր դանդուր ու դասական դերասաններու նման երկար մազեր :

Ակնոցներ ու բարակ թեւեր: Կը խօսի կամաց, բայց, իր աչքերու շարժումներէն կարելի է գուշակել թէ ինչ աստիճանի մարդ է: Յայտնի է որ, «գործը» գիտցողներէն է... խոստացաւ նաեւ երեկոյեան մեզի սենեակներ տրամադրել, գիշերելու համար: Ճաշի ենք: Կարմիր երեսներով, տարիքը առած, ճերմակ մազերով կին մը՝ ուրախ տրամադրութեամբ կը սպասարկէ, իր աչքը՝ դրան առջեւ կեցող մեր երկու ինքնաշարժերուն վրայ ձգած: Մեզ միլիոնատէր կը կարծէ անշուշտ, թէեւ, մեր հագուստներէն կարելի էր գտնել որ 15 օր արեւ ծծելու կարողութիւն ունէինք միայն:

— Զաթալ, լուրկ կեր, որ երբ Տէսին երթաս՝

այս ապրանքին գինը բարձրացնես :

— Անսանկ է եա, կ'ըսէ բարեկամս :

Կէսօրէ վերջ սահմանագլուխին վրայ ենք: Անցագրի քննութիւն, զանազան հարցեր եւ, խուզարկութիւն՝ ինքնաշարժերու մէջ :

Եթէ զուիցերիական դրամ չունիս, օրական միայն երկու հարիւր Ֆր. կրնաս ծախսել Ժընեւի մէջ: Մէկ դաւաթ գարեջուրը՝ 100 ֆրանս. Ֆր. է: Ճաշելու համար աչքերդ գոցէ եւ թերանդ բաց՝ յանուն... Լեմանի գեղածիծաղ ափերուն ...

Բայց մարդը մարդուն ե՞րբ մաքսանենգութիւն չէ ըրած, մանաւանդ, տարիներէ ի վեր սա «Եւրոպացի»ներուն բոլոր յատկութիւնները ուսումնասիրելէ վերջ:

— Ինչ դրամ որ միասին կը տանիք, վերադարձին պէտք է որ նոյն քանակը ցոյց տաք մեզի, կը յայտարարէ Ֆրանսացի պաշտօնեան :

— Անշուշտ, պարոն, անշուշտ, մենք դրամ ծախսելու կամ ապրանք գնելու համար չէ որ կ'երթանք Ժընեւ, այլ, պարզ պտոյտ մը կատարելու:

Կ'անցնինք : Ժընեւի մէջ ենք արդէն :

Գնումներ կ'ընենք : Խանութները՝ լեփ-լեցուն: Ամերիկեան ապրանք ամէն տեղ: Ճերմակ հաց եւ շոքոլա, առ, որքան կրնաս, բայց, սահմանը անցած ատենդ, հոգիդ կը հանեն, եթէ դուն ալ «հանճարեղ խելքի տէր չես»...

Մաքսանենգութիւններ... արդի աշխարհի որ ասպարէզին մէջ ալ քննութիւն բանաս՝ նոյն ապրանքը կրնաս գտնել, ճոխ ու այլազան :

Հայ ժողովուրդն ալ, մաքսանենգերու խաղերուն դժբախտ զոհը չէ՞, քարուղի հորերուն չահատամին դիմաց ..

Երկրորդ օր: Ազգերու Դաշնակցութեան պալատին առջեւ: Կը դիտեմ շէնքերը, պարտէզին գեղեցկութիւններն ու կանանչութիւնները ճեղքող ճամբաները: Մտքիս ծանրութիւնը սակայն, կեդրոնացած է ուրիշ տեղ: Հոգիս կը մթագնի, երբ կը մտածեմ թէ ինչ կեղծիքներ սարքուեցան այս ականապարար շքեղութեան մէջ: Ճերմակ պատերուն վրայ, արդեօ՞ք Հայու արցունք եւ արիւն չկայ,— կ'ըսեմ մտամփոփ ...

Կը շրջինք Լեմանի լճին եզերքը: Տեղ մը կանգ կ'առնենք: Կը դիտեմ լճին վրայ երկարող հորիզոնը, եւ կապոյտ եթերը անհաս :

Ի՞նչպէս չմտածել որ, այս ափերուն վրայ, ուրիշ Հայեր, եկեր ու հանգչեր են, դիտեր ու զմայլեր :

Այս լիճը չէ՞ր որ, իր կախարդական համայնապատկերով, ազդած էր մեր անմահ Քրիստափորին, Զաւարեանին, Ռոստոմին, Ակնունիին, Խաժակին, Անդրանիկին, Սիամանթոյին, Հրաչին, Արմէն Գարոյին, Ահարոնեանին եւ ուրիշ շատերուն վրայ, Երբ մեր յեղափոխական լեգէոնները արիւնոտ ճամբաներով կը մարտնչէին հայրենիքի մէջ, անոնց զէնքի ու հեւքի դոռումը այս լճի ափերէն էր որ կը դարբնուէր: Անկարելի կ'ըլլայ չմտածել որ, Հայոց մտքի եւ զէնքի հրակաները, իրենց աչքերը յառած են այս լճին, լըսած եզերքները ծեծող ալիքներու շփշփոցը, կարապներու հեզաճկուն երթը՝ լճին վրայ:

Յեղափոխութեան հայրերը հայրենիքի ազատութեան համար մարտնչեցան, իսկ նոյն հայրենիքի դժբախտ զաւակները եկած են վարպետներու յեղափոխական դարբնոցին մէկ համայնապատկերը դիտելու:

Ի՞նչ ճակատագիր՝ հինի եւ նորի միջեւ :

Մարդիկ մեզի համար ուզեցին հայրենիք մը ստեղծել, իսկ մենք՝ տարագիր կը թափառինք ու պատահական հանդրուանով մը կը մտածենք մեր երէկը, մեր հինը :

Սիրտս այնքան մօտ էր Լէմանի լճին, այնքան մտերիմ, որ յուզումներու անր ճնշումով էր որ, ինքնագուսպ, կրցայ հեռանալ այդ ափերէն :

Զէ, Ժընեւ, մարդիկ որքան ալ կեղծ պալատներ շինեն քու հողիդ վրայ, մենք կրկին պիտի սիրենք քեզ, որովհետեւ քու պատմութեանդ մէջ ձայնը կայ Սասունին, Պանք Օթոմանին, եւ Փէտայիներու կռիւներու արձագանգը դոռ : Երբ մեր յեղափոխական պատմութիւնը կը թղթատենք, Ժընեւն իր տեղը ունի հոն, եւ երբեք պիտի չմոռնանք զայն, եւ իրմով, առաքեալները մեր յեղափոխական շարժումին:

Ժընեւը տեսանք՝ իբրեւ յեղափոխականներու ապաստան, բայց մեր հայրենիքը, Ժընեւէն երազուած մեր հայրենիքը, ե՞րբ պիտի տեսնենք, ու ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ մեր թափառական կեանքը, պղտոր ջուրերու եւ խորթ ափերու վրայ :

Ամրան ճամբաներ, շուտ, շուտ տարէք զիս: Դէպի իմ հայրենիքը, իմ երազած հայրենիքը .. :

Թ. ՀԷՐՈՅԵԱՆ

Լիպարիտ Նազարեանց

ԽՄԲ.— 1947 Սեպտեմբեր 23ին Գահիրէի մէջ գերեզման կ'իջնէր ընկեր Լիպարիտ Նազարեանց, անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով: Այս առթիւ հետեւեալ բնորոշումը՝ իր յիշատակին նուիրուած գրութենէ մը զոր ստորագրած է ընկեր Գ. Մխիթարեան, Հայրենիքի մէջ.—

.. Իր ժամանակին մեծագոյն մասը կ'անցընէր ընթերցումով. թերթերու, գիրքերու եւ հանդէսներու, կարելի է ըսել՝ առանց ընտրութեան: Շատ քիչ կը գրէր, բայց շատ կը կարդար, գիշերները մինչեւ ուշ ատեն: Արդէն չէր ալ քնանար. գործի կուգար առաւօտները ժամը 1էն ետք, քիչ անգամ կէսօրին. կը խօսէր, թերթերը աչքէ կ'անցընէր ժամերով, եղունգներու յարդարումով կը զբաղէր թէյ ու սուրճ կը պատրաստէր, յաճախ իր ձեռքով. բառարանները կը պրպտէր, երբեմն՝ յօդուած կը սրբագրէր, թերթի փորձերը կը նայէր ու կ'երթար նարդ խաղալու կամ դիտելու մինչեւ երեկոյ :

Գիշերն է որ կրնար աշխատիլ. դժուարին եւ դժուարահաճ կերպով. կը գրէր մատիտով, կը սրբէր սխալ կամ իր չհաւնած բառերը, տողերը՝ ռետինով եւ նորէն կը գրէր. երկու - երեք ժամէն, յաճախ աւելի ժամերէն՝ կը ծնէր իր յօդուածը, որ առաւելագոյն երկու սիւնակը չէր անցներ: Կը զարմանայինք, թէ ինչպէս խմբագիր ու լրագրող եղած է բծախնդիր, դժուարամտած ու դժուարագիր այս մարդը: Ատեն մը «գիշերաշրջիկ» կ'ըսէինք իրեն, որովհետեւ գիշերները, մինչեւ ժամը 2—3, յաճախ կը պտտէր շուկան կամ կը նստէր գարեջրատան մը անկիւնը, մէկուն հետ խօսակցելու կամ միս մինակը կարդալու համար: Վերջին տարիները՝ սրահն էր այլեւս, երբ գիշերները չէր կրնար դուրս ելլել, առանձնութեան մէջ կարդալով կամ գրելով, երաժշտական եղանակներ յօրինելով, հանդէսներու մէջ նկարներ դիտելով, կարդալով յետոյ մանրամասնութիւնները գիտական, գրական, կենսագրական, բժշկական, առողջապահական, անէքդոտային եւ այլ յօդուածներու, շարունակ քանի մը լեզուներով բառարանները սեղանին վրայ, մինչեւ իսկ հիւանդանոցը, եւ թուղթ մըն ալ առջեւը, նոր կամ իրեն անծանօթ բառերը նշանակելու համար ...

Այս տարօրինակ մարդը, սակայն, արժէքաւոր մարդ մըն էր, ծանօթութիւններու լայն պաշարով, մշակուած ճաշակով եւ բարքերով: Իրական մտաւորական տիպար մը, եւրոպականացած Հայ մը, կամ հայացած Եւրոպացի մը, եթէ կ'ուզէք: Իր խարտեաշ ու գանգուր մազերը, իր սպիտակ մորթը, բաց կապոյտ աչքերը եւ լայն ճակատն ու բարձր ու բարեձեւ հասակը՝ կը զատէին զինք բազմութենէն եւ ազնուականութեան, արուեստագէտի ու մտաւորականի տպաւորութիւնը կուտային հանդիպողին: Իրաւ ալ՝ արժանի էր այդ բոլոր տպաւորութիւններուն: Այն հազուադէպ անձերէն էր, որ գիտէր բարեկրթութեան բոլոր պահանջները. գիտէր սրահներու էթիքէթը, սեղաններու շուրջ սովորութիւնները: Գիտէր խօսիլ հայ կամ օտար մտաւորականութեան կամ քաղաքական ու կուսակցական մարդոց հետ, աշխարհականներու թէ կրօնականներու հետ. գիտէր վարուիլ երիտասարդներուն հետ, կիներուն հետ եւ վերջապէս, արուեստագէտներուն հետ,— դերասան, երգիչ, նկարիչ — եւ միշտ բան մը սորվեցնել անոնց, լայն տեղեկութիւններ տալ անոնց ասպարէզներուն, նոյնիսկ թեքնիքին ու արուեստի մասին, առհասարակ :

Հմուտ մտաւորական մըն էր Լիպարիտը : Սուր յիշողութեան տէր, լայն հետաքրքրութիւններով, ան համայնագիտական միտք մըն էր: Կը հասկնար քիչ մը ամէն բանէ, — լեզուներէն, բժշկութենէ մինչեւ քաղաքականութիւն, արուեստի բոլոր ճիւղերէն, գրականութեան բոլոր տեսակներէն: Իր այս լայն ծանօթութեանց հետեւանքով էր, որ հաճելի էր միշտ իր հետ խօսակցութիւնը, մանաւանդ գիշերները, առանձնութեան մէջ, սրահի մը կամ սրճարանի մը անկիւնը :

Շատ մարդ ճանչցած էր, շատ գիրք կարդացած եւ շատ երկիրներ պտտած,— Ռուսաստան, Եւրոպա, Հիւսիսէն հարաւ եւ Պալքանները, Թուրքիա, եւ շատ ապրած: Անհուն փորձառութեան տէր, ծանօթ բոլոր ասպարէզներէ նշանաւոր մարդոց եւ բազմաշնորհ՝ իր խառնուածքով: Դժուար էր խօսիլ նիւթի մը մասին եւ իրմէ չառնել հետաքրքրական ծանօթութիւն մը. երկրի մը մասին, զոր այցելած չըլլար, սկսած... Ֆինլանտիայէն. դէմքի մը մասին, որուն հանդիպած չըլլար, սկըսած Թրոցկիէն ...

Գրող էր, գրագէտ նոյնիսկ, հրապարակագիր ու հրապարակախօս եւ վերջապէս, ընկերային գիտութեանց մասնագէտներէն. ու այս բոլորին հետ՝ արուեստագէտ. երգահան ու արուեստի քննադատ,— երգի ու երաժշտութեան, նկարչութեան ու արձանագործութեան, գրականութեան ու թատերգութեան բոլոր ճիւղերը միասին առած: Մշակած էր այս բոլոր ճիւղերը, ուշադրութիւն դրած այս բոլոր սեռերուն մէջ, թէեւ տիրական դիծ մը՝ այս բոլորին վրայ, դժուար ըլլայ մատնանշել: Սակայն, կարճ խօսելու համար կրնանք ըսել, թէ հրապարակագիր էր, գրագէտ ու արուեստի քննադատ :

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՕՐԱՏԷՐՑԻ ԴԱՒՕՆ

— Գիւղը մէկ կողմ, մեր գերդաստանը մէկ կողմ, կը կրկնէր Ռէիս Գեւօն առանձին հպարտանքով մը, երբ խօսք կ'ըլլար Սօրատէրի մասին:

Սօրատէր կամ Կարմիր վանք գիւղը նոյնպէս կը հպարտանար իր նահապետ Ռէիս Գեւոյի ընտանիքով, անոր բազմաթիւ հուժկու երիտասարդներով, գեղանի հարսներով, կայտառ եւ ժիր թոռնիկներով :

Ռէիս Գեւոյի արօրն ու գութանները աւելի կը համրէին, քան գիւղի բոլոր միւս ընտանիքներուն ունեցածները: Արտերն ու արօտատեղիները ծայր ու սահման չունէին:

« Աստծու աչքը վրան ըլլայ, Ռէիս Գեւօն անման մարդ է», կ'օրհնէին անոր ճոխ սեղանէն կերակրուած աղքատն ու տնանկը, յոգնած ճամբորդն ու «ղարիպ ղուրպաթ»ները:

Ուրուր չէր անցներ Ռէիս Գեւոյի հանոցի վըրայէն, օձը չէր մօտենար անոր արտին եւ արօտին, գողն ու հարամին սարսափով կ'արտասանէին Գեւոյի եւ անոր անդրանիկ զաւակ Դաւոնի անունները :

Բայց Աստուած երեսը դարձուց այդ գերդաստանէն, «Զարխի ֆէալագը» շրջեց անոր բախտին անիւր :

Կոտորածն ու ջարդը այդ տեղերն ալ հասան, հրդեհը լափեց չէն գիւղեր եւ Սօրատէրն ալ քար ու քանդ դարձաւ :

Գեւոյի գերդաստանը հետզհետէ նուազեցաւ, մեծերը մեռան, ուրիշները կոտորուեցան կամ տեղահան եղան :

Տան եօթը ծխնելոյզներէն միայն մէկը կը ծխար, այն ալ միայն առտուն կամ իրիկունը :

Գոմն ու ախոռը պարպուեցան, արտն ու արօտը կոնծեցան ու քարացան :

Դրան առջեւի մեծ աղբիւրը ցամքեցաւ եւ արագիլը ալ չեկաւ դիմացի ուռենիի վրայ շինած իր բոյնը նորոգելու :

Մոխրագոյն աւանակ մը, անծիրն սեւ այծ մը, ծեր, անատամ շուն մը կը ներկայացնէին մնացորդացը, Շողիկ հարսնուկին եւ անոր դեռ ոտք չելած զաւակին հետ :

Լայնատարած տունէն կը մնար միայն թոնրատունը, պարերու մուխով ծեփուած եւ երկու մրոտ ու իւղոտ սիւներուն կրթնած:

Ռէիս Գեւօն գերեզմանի չարժանացաւ եւ իր ոսկորները երկար ատեն ցրուած մնացին կաթնաղբիւրի ճամբուն վրայ :

Թոռներ, որդիներ, հարսներն եւ աղջիկները զըմէն մեռան, կոտորուեցան :

Դաւօն բոլորի վրէժը լուծեց, թշնամին եւ իր գիւղը պատուհասուեցան, բայց Դաւօն ալ դուռն չդարձաւ եւ օր մըն ալ Սպամպօրի Ենի Խանի մեռած դոնապանին փոխարինեց :

Ո հարս Շողիկը ծնեցաւ հնամեայ ճախարակին առջեւը, ինքզինքը եւ փոքրիկ Ասլանն ապրեցնելու հարկադրանքով :

*

Հիմա... Սօրատէրցի Դաւօն հաստ գաւազան մը դրկած, իրիկունները կը նստի խանի դուռին ետեւը ու գիշերները կը լուցընէ աշխարհքի բաներու մասին մտածելով :

— « Ծօ, էս քանիերկու տարիները ինչպէ՞ս շուտ անցան, արդէն տարին ինչ է որ, աչքդ բանաս գոցես, տարին բոլորած կը տեսնես»:

Խանը լուռ է, ճրագները մարած, միայնոտանտիրոջ խոշոր թութակն է որ մերթ ընդ մերթ կը խանգարէ լռութիւնը :

Դաւօն պատեանէն կը հանէ ոսկրակոթ «խէնչալ»ը, կը պագնէ անոր պաղ մարմինը, կը վերյիշէ արիւնի, կոտորածի օրերը եւ իր հարուածներէն մռնչող վիրաւոր թշնամիները:

Երանութեան ժպիտը կը շորորայ անոր այտերուն եւ շուրթերուն վրայ :

Կը յիշէ դրախտ տունը, եղբայրները, խորոտիկ հարսներն եւ աղջիկները, ճիժերը, կուլան գոմէշները, պարարտ եզները, մարալ - մարալ կովերը, հօտն ու գամբռները, արտն ու անդաստանները, ծաղկառատ մարգերը եւ կը հառաչէ սրտին խորերէն :

— « Զըմէն գացին, զըմէն կորան, մնացեր են միայն իր կողակից հարս Շողիկն եւ Ասլան Բալիկը, որուն աշխարհ գալն ալ չտեսաւ»:

Դաւոյի աչքերը կը յորդին եւ արցունքի խոշոր կաթիլները կը տափակնան սալերուն վրայ :

ԱԶԳԻՆ

(1)

պիտի օգտուին, օրէնքէ դուրս հռչակելու համար հիւլէական պատերազմը :

Պելժիոյ պատուիրակն ալ խօսք առնելով, ջանաց ամենայն համբերութեամբ հերքել Վիշինսկիի կասկածները մեծամասնութեան դիտումներու մասին: Լեհական պատուիրակը կրկնեց Վիշինսկիի տեսակէտները: Խօսեցան նաեւ Չինաստանի, Սուրիոյ եւ Քոլոմպիոյ ներկայացուցիչները, պաշտպանելով ամերիկեան ծրագիրը եւ պահանջելով ընդհ. ժողովին վաւերացման ենթարկել զայն :

Զօր. տը Կոլի ծրագիրները

ՖՐԱՆՍԱՆ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Զօր. տը Կոլ ուրբաթ օր մանրամասնօրէն պարզեց իր ծրագիրները, մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, պատասխանելով անոնց ամէնէն նեղացուցիչ հարցումներուն: Այս առթիւ չծածկեց իր դիտումները՝ համայնավար կուսակցութեան մասին :

Երբ հարցուցին թէ ինք եւ իր հետեւորդները պիտի մնա՞ն սահմանադրական օրինաւորութեան սահմաններուն մէջ, եթէ համայնավարները նորէն մտնեն դահլիճին մէջ, պատասխանեց թէ այդ պարագային «օրինականութիւնը բոլորովին դադրած պիտի ըլլայ»: Չըսաւ թէ ինչ պիտի ընեն այդ պարագային, բայց ունկնդիրները իր խօսքերէն կը հետեւցնեն թէ պիտի չկաշկանդուի սահմանադրական կամ օրինական կանոններով: Յետոյ բացատրեց թէ անցեալ հոկտեմբերի քաղաքապետական ընտրութիւններէն վերջ, ուր իրենք յաղթեցին, Ազգ. ժողովը այլեւս չի ներկայացներ Ֆրանսայի ժողովուրդին կամքը: Ինք միշտ վստահ է թէ իր կազմակերպութիւնը իշխանութեան գլուխ պիտի անցնի ստուար մեծամասնութեամբ, եթէ ընդհ. ընտրութիւններ կատարուին :

Զօրավարը պարզելով Ֆրանսայի ներքին դժուարութեանց աճումը, յայտարարեց.

— «Այն կարգուսարքը, զոր փորձեցինք հաստատել Ազատագրութեան ատեն, հետզհետէ աւելի անկարող հանդիսացաւ եւ դէպի փլուզում կը տանի: Հետզհետէ ռէպի անիշխանութիւն կ՚երթանք: Այս աղէտէն խուսափելու համար անհրաժեշտ է համախմբուիլ եւ նոր ընտրութիւններ կատարել:

ՀԱՐՑՈՒՄ.—Եթէ իշխանութեան գլուխ անցնիք եւ ընդհ. գործադուլ սարքուի ...

ՊԱՏ.— Արդէն գործադուլներ տեղի կ՚ունենան եւ եթէ ես իշխանութեան գլուխն ըլլամ, շատ հաւանական է որ ժողովուրդին թշնամիները դժուարութիւններ յարուցանեն: Բայց երբ Ֆրանսայի ժողովուրդը իշխանութիւն տուած է մէկուն, կը կարծէ՞ք թէ գործադուլի սպառնալիք մը զայն պիտի կեցնէ իր պարտականութեան ճամբուն վրայ: Պէտք չէ վարանիլ, այդպիսի դիմադրութիւն մը խորտակելու համար »:

Այս առթիւ բացատրեց թէ ինք ոչ դրամատէրներուն կողմն է, ոչ ալ անջատականներուն (համայնավար). այլ ընկերակցութիւն պիտի հաստատէ գործատիրոջ եւ բանուորին միջեւ, լուծելու համար ընկերային վէճերը: Յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց Կրընոպլի դէպքերու մասին: Արտաքին քաղաքականութեան առթիւ ալ, ըսաւ թէ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան կեդրոնը պէտք է ըլլայ Ֆրանսան, եւ ոչ թէ Անգլիան :

Իր յայտարարութեան համաձայն, այժմ ունին 1.500.000 անդամներ: Յիսուն Ֆրանքի նամականդրոշմի պատասխանած են երեք միլիոն քաղաքացիներ: Եւ եզրակացուց.

—Երկիրը կրնայ պարտականութեան հրաւիրել զիս: Ես պատրաստ եմ ծառայելու:

★ Համայնավար կուսակցութիւնը անմիջապէս յայտարարութիւն մը հրատարակեց, «խռովարար եւ քաղաքացիական պատերազմի կազմակերպիչ» կոչելով զօրավարը եւ զայն նմանցնելով Փէթէնի : Ձախաւոր թերթերը վերապահ դիրք մը բռնած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐ պահանջած է Սպանիայէն: Շատոնց է որ բանակցութիւններ կը կատարուին երկու երկիրներուն միջեւ եւ համաձայնութիւնը պիտի չուշանայ, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Ամերիկա համաձայն է միապետութիւնը վերահաստատելու Սպանիոյ մէջ :

ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ կատարուած արձանագրութեանց համաձայն, Հալէպէն հազիւ 1500 հոգի ծառայութեան պիտի կոչուին (1929ի ծնունդներ): Ընդհ. թիւը կը հասնի 3500, բայց երկու երրորդը ազատ պիտի մնան, հիւանդութեանց եւ ընտանեկան հոգերու պատճառով :

300.000 ՓԱՐԻԶՑԻՆԵՐ փողոց թափած էին ուրբաթ օր, ողջունելու համար կափամարտի ախոյեանը, Մարսէլ Սէրտան, որ Ամերիկայէն կը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳԻՆԸ 6 ՖՐԱՆՔ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Անցեալ Յուլիսին, երբ տեղական օրաթերթերու գինը 6 ֆրանքի բարձրացաւ, մենք շարունակեցինք պահել 5 ֆրանքը, յանձն առնելով նոր զոհողութիւններ :

Արդ, վերջին օրէնքներով կատարուած յաւելումները, (աշխատավարձք եւ տուրք), թուղթի եւ ամէն տեսակ նիւթերու, երթեւեկի կրկնապատիկ բարձրացումները եւ ուրիշ բացառիկ ծախքեր կը հարկադրեն մեզ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԳԻՆԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ 6 ՖՐԱՆՔԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ (ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ)

Այս յաւելումով, բաժնեգինը պիտի ըլլայ 800 ՖՐԱՆՔ, ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ: ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՑՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ :

Արտասահմանի բոլոր երկիրներուն համար ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԱՍԸ ՏՈԼԱՐ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Կը ներկայացուի երեքշաբթի 5 Հոկտեմբեր, ժամը 9ին, Cinéma Bourguignonի մէջ, 64 rue Bourguinon: Մուտքը հրաւիրատոմսով: Այժմէն ապահովել Պ. Հխայխանէն Rue du Mesnil, Պ. Մելիքեան 143 rue de Bourguignon, Պ. Նիկողոսեան 31 rue de Gramme, Bois Colombes :

Կը ներկայացուի Ահարոնեանի « Կոյր Աշուղը» մէկ վարագոյր, մէկ պատկեր :

Յոբելեան Արտաւազդ արք.ի

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 17ի կիրակի յետմիջօրէին, ժամը 2.30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկ. պատուիրակ, Գոնիայի, Հալէպի եւ Պէյրութի նախկին առաջնորդ Տ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ քառասնամեայ ուսուցչական ու գրական եւ երեսնամեայ եկեղեցական ու հայրենասիրական գործունէութեան յոբելեանը, պատուոյ նախագահութեամբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի նախկին բարձր քոմիսէր Պ. Հանրի Փոնսոյի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու:

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Յոբելինական յանձնաժողովի կարգադիր մասնախումբ՝ նախագահ Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ, քարտուղար ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, գանձապահ Վ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆ :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյեմբեր 20ին:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Նուարդ Եորկանճեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՈՐԿԱՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

վերադառնար, համաշխարհային տիտղոսը եւ 50.000 տոլար շահելէ վերջ: Այս առթիւ փառաւոր ընդունելութիւն մը սարքուած էր քաղաքապետարանին մէջ, ուր յանուն կառավարութեան ողջոյնի խօսք արտասանեց զբօսախաղերու վերատեսուչը :

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի օր, մեծամասնութիւնը թեր քուէարկած ըլլալով: Բանթողներուն թիւը կը հաշուեն 335.000 — 400.000: Ածուխի օրական կորուստը՝ 145 հազար թոն :

5000 ՓՌԱՊԱՆՆԵՐ կը յամառին հացը ծախել առանց կտրօնի, Փարիզի մէջ, հակառակ վարչապետին ազդարարութեանց:

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ կը շարունակուի: Կառավարութեան որոշումով, ածուխի գինը պիտի բարձրանայ 22.5 %, (թոնը 3830 ֆրանք), ելեկտրականութիւնը՝ 19.5 % (քիլովաթը 19 Ֆր. 70), կազը՝ 25 առ հարիւր 'խորանարդ մեթրը 13 ֆրանք 50 եւն.:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամուն :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին դպրոցին սրահը: Սանուհիներու ընդհ. ժողովը նոյն օրը ժամը 8.30ին:

ԿԱՐՏԱՆ.— Համախարբերդցիական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին հայկական դպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ 1.— Տրջաբերականի ընթերցում.— 2. Զեկուցում 8րդ ւշատգմ. ժողովի: 3.— Վարչական ընտրութիւն: 4.— Խորհրդակցութիւններ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի 10 Հոկտեմբեր, կիրակի ժամը 9ին : Կը խնդրուի ծնողքներէն օգտուիլ առիթէն եւ արձանագրուելու համար դիմել Տիկին Սիսլեանի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Վահան Քէշմէնեան, կը փնտռէ իր եղբօրորդին՝ Յակոբ Քէշմէնեանը, հօր անունը Աւետիս, մօր անունը Ովսաննա, Պոլսէն եկած է Ֆրանսա: Տեսնուած է Նիս եւ Էքս: Տեղեկացնել Yani Youvan, Vaucluse (Vaucluse): Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԾԱԽՈՒ Է ճերմակ գոյնով նոր եւ գեղեցիկ ձեռնադաշնակ մը (accordéon 80 bases, chromatique, Marque Ital. (Algany): Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի, Պ. սկզբնատառով :

Լոյս տեսաւ Ս. ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆը (1895-1945)

Կը բովանդակէ զանազան յուշերու եւ դրուագներու շարքին, ազգային եւ քաղաքական ժամանակակից հարցեր մինչեւ Կիլիկիոյ պարպումը (1895 — 1922): Յաւելուածաբար մինչեւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը (1922-1945):

380 մեծադիր էջ: Գին 450 ֆրանք :

Դիմել հայ գրատուններուն: Հեղինակին հասցէն 14 rue Cadet, Paris (9):

Շուտով լոյս պիտի տեսնէ՝ ՎԻՄԱՓՈՐ ՎԱՆՔԻՆ ՎԱՆԱՀԱՅՐԸ, (Հայ դիւցազնական կեանքէ):

վաճառորդներու ուշադրութեան
Բացուած է ՏԱԲԱՏԻ MANUFACTURE COUTILS, VELOURS եւ LAINAGES եւ à JUPON ՏԱԲԱՏՆԵՐ
MAISON SAMUELIAN
126, Avenue des Chartreux, Marseille
Téléphone Garibaldi 18-19
Մեծաքանակ գնումներու համար մասնաւոր գին

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մարսիլիոյ Les Olives արուարձանին մէջ, երկու յարկի վրայ քարաշէն, նոր վիճակի մէջ տուն մը: Գետնայարկի վրայ կայ նպարավաճառի խանութ մը, երկու խոշոր ապակիով: Խանութին ետեւը ունի երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, 350 մեթր պարտէզ, պտղատու ծառերով :

Առաջին յարկը ունի 7 ընդարձակ սենեակ եւ վէրանտա մը, 10 մեթր երկայնութիւն եւ 2.26 մեթր լայնութիւն, ինչպէս նաեւ բաղնիք մը, որ կը տաքնայ ելեկտրականութեամբ: Դիմել « Յառաջ »ի:

Ուշադրութիւն

Կը փնտռուին, մեքենայի (réctiligne) վրայ գուլպայ գործող, ինչպէս նաեւ ձեռքով եւ նկարով գուլպայ հիւսող հմուտ գործաւորուհիներ : Դիմել LYS, 217 rue Saint Honoré, Paris:

ԾԱԽՈՒ Է

Bollèneի մէջ (Vaucluse) ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ եւ ԱՐԴՈՒԿԻ (Pressing) խանութ մը, իր բոլոր մեքենական կազմածով: Մաքուր եւ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել «Յառաջ»ի Յ. Ո. սկզբնատառերով :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 5 Octobre 1948 Երեքշաբթի 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5660-Նոր շրջան թիւ 1071

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՎԱԽԸ

— «Մեր քաղաքականութեան հիմն է վախը : Բայց ոչ թէ վատին վախը, այլ վախը մէկուն որ դէպի ապագան նայելով կը տեսնէ մեզի սպառնացող արհաւիրքը եւ ողբերգութիւնը : Վախ ձեզմէ, ձեր կառավարութենէն, ձեր քաղաքականութենէն. որովհետեւ միայն մէկ պետութիւն այս պատերազմէն դուրս ելաւ հողային գրաւումներով եւ դարձեալ դուք էք որ կը խօսիք աշխարհակալութեան մասին» :

Փոքր երկրի մը վարչապետն էր որ այս գանգատը կ'ընէր, Ազգաժողովի Սեպտ. 28ի նիստին մէջ, խօսքն ուղղելով խորհրդային պատուիրակութեան :

Եւ դեռ աւելի կծու ակնարկներ .

— Ձեր քաղաքականութիւնը շատ աւելի փառատենչ է քան ցարերու քաղաքականութիւնը :

« . . . Չկայ մէկ հատիկ երկիր, մէջն ըլլալով Ասիան եւ Ափրիկէն, ուր խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները կորսնցնեն որեւէ պատեհութիւն, այդ երկիրը տկարացնելու համար բարոյական, քաղաքական թէ ընկերային տեսակէտով :

Պելժիոյ ընկերվարական վարչապետին ճառը յաճախ կ'ընդհատուէր տեղատարափ ծափերով :

Յաջորդ օրն իսկ Մոսկուայի ուղեկիցները առպարէզ նետուած էին, վարկաբեկելու համար Պ. Սփաքը, իբրեւ «գործակալ անգլեւսաքսոն աշխարհակալութեան» :

Մնացեալը գիտէք արդէն, — խատուտիկ ածականներ աշխարհի բոլոր լեզուներով :

Խնդիրը այն է որ, ճառը խոր տպաւորութիւն գործեց, իբրեւ արտայայտութիւնը կարգ մը դառն ճշմարտութեանց : Անգլեւսաքսոն պետութեանց ներկայացուցիչներն անգամ խօսած չէին այդքան բաց եւ յստակ, պարզելու համար խաղաղութեան սպառնացող ախտանշանները :

Վախի այս արտայայտութիւնը իրականութեան մէկ երեսն է միայն : Հեռատեսութիւն մը, որ ինքնապաշտպանութեան կը մղէ, կարելի եղածին չափ սանձելով որեւէ արկածախնդրութիւն :

Վախի նոյն ախտանշանները չե՞ մատներ Մոսկուան ալ, տարբեր ուղղութեամբ :

Աշխարհի ամէնէն հզօր բանակն ունենալով հանդերձ, Խ. Միութեան վարիչները երբեք չեն անտեսեր բազմապիսի անակնկալներ՝ զինարուեստի ճակատին վրայ :

Անշուշտ իրենք ալ ունին հնարամիտ գիտնականներ եւ զարհուրելի պահեստ մը՝ արդիական զէնքերու :

Ո՞վ կրնար պնդել թէ չեն կրցած կորզել հիւլէական ռումբի գաղտնիքները, կամ չեն կատարելագործած իրենց գիտելիքները՝ մանրէական եւ ուրիշ «գիտական» պատերազմներու մասին :

Պատերազմի դադարումէն անմիջապէս վերջը, երկու կողմերն ալ հափշտակեր գերման գիտնականներ, մասնագէտներ, ռազմագէտներ փախցուցին ձեռքէ ձեռք, եւ կը բանեցնեն գիշեր-ցերեկ : Ի հաշիւ «երրորդ»ին . . .

Ամերիկացիները հիւլէական շանթամարտ մը սպառնալով հանդերձ, գիտեն որ ամէն գաղտնիք իրենց վերապահուած չէ :

Միւս կողմէ, խորհրդային պատուիրակութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ որպէսզի Ազգաժողովը արգիլէ հիւլէական զէնքերը :

Արդ, փրկարար չե՞ն այս երկու վախերը, աշխարհի այսօրուան կացութեան մէջ, որ կրնայ անօրինակ համարուիլ :

Տարիներ առաջ, վերջին տարուան դէպքերէն մէկն ու մէկը, նոյնիսկ Պերլինի տագնապը բաւական էր, պատերազմ պայթեցնելու համար :

Միայն փոխադարձ ջլամարտը կրնար կրակ տեղալ մարդկութեան գլխուն, խօսքերը գործքի վերածելով :

Մինչդեռ, մարդիկ շատ աւելի պաղարիւն եւ հեռատես կ'երեւան այսօր : Աւելի ճիշդ՝ ստիպուած են զսպել իրենց ջիղերը : Տասը համբել՝ որ եւ է վճռական քայլ առնելէ առաջ :

Փոխադարձ երկիւղին չե՞նք պարտիր այս բարենշան երեւոյթը : Փրկարար վախ, որ ինչքան երկար տեւէ, այնքան բարիք է խեղակորոյս մարդկութեան համար . . .

Շ.

Պերլինի խնդիրը Ազգաժողովին առջեւ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՌՈՒՍ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը երէկ սկսաւ քննել Պերլինի խնդիրը : Ինչպէս կը յիշուի, Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները յուսահատելով բանակցութիւններէն, խնդիրը յղեցին Ապահովութեան Խորհուրդին : Իրենց կարծիքով, խաղաղութիւնը կրնայ վտանգուիլ, եթէ Խ. Միութիւնը զինեալ միջոցներու դիմէ զիրենք Պերլինէն դուրս քշելու համար, փոխանակ վերցնելու քաղաքին պաշարումը :

Ապահովութեան Խորհուրդը կը բաղկանայ 11 անդամներէ : Արեւմտեան երեք պետութեանց տեսակէտը հետեւեալն է .—

1.— Երեք երկիրները իրաւունք ունին Պերլինի մէջ մնալու, իբրեւ հետեւանք Գերմանիոյ պարտութեան .— 2,— Դուրս պիտի չելլեն բռնի ուժով կամ սպառնալիքով : 3.— Չեն կրնար քննել Գերմանիոյ վերաբերեալ ուրիշ խնդիրներ, մինչեւ որ պաշարումը վերնայ եւ կարենան ազատօրէն գործել :

Մոսկուայի տեսակէտն այն է թէ Պերլինը խորհրդային շրջանին կը պատկանի եւ թէ արեւմտեան պետութիւնները կը գտնուին առժամապէս, ցորչափ կարելի է չորսով միասին գործել, գերմանական հարցը լուծելու համար : Քանի որ այդ բանը անկարելի է եւ արեւմտեան պետութիւնները որոշած են կառավարութիւն մը կազմել արեւմտեան Գերմանիոյ համար, երեք պետութիւնները այլեւս իրաւունք չունին Պերլին մնալու :

★ Մառէշալ Սոքոլովսքի, Գերմանիոյ ռուս հրամանատարը, հոկտեմբեր 3ին յայտարարութիւն մը ուղղելով խորհրդային շրջանի գերման գործակալութեան, ազդարարեց թէ Միացեալ Ազգերը չեն կրնար լուծել Պերլինի տագնապը, թէ որ եւ է համաձայնութեան համար անհրաժեշտ է լուծել արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը եւն. : Այս առթիւ կրկնեց թէ իրենք համաձայն են շարունակելու բանակցութիւնները արեւմտեան պետութեանց հետ, ինչպէս յայտարարած էին Սեպտեմբեր 25ին :

Մառէշալը աւելցուց թէ Պերլինը խորհրդային շրջանին կը պատկանի, թէ արեւմտեան պետութիւնները նոր դրամ ներմուծելով ստիպեցին որ խորհրդային հրամանատարութիւնը սահմանափակէ երթեւեկը, թէ անոնք իրապէս երկու մասի բաժնած են քաղաքը, թէ խորհրդային հրամանատարութիւնը որոշած է պարենաւորել քաղաքին բնակչութիւնը, բայց քաղաքապետութիւնն է որ դժուարութիւններ կը յարուցանէ եւայլն :

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ սկսաւ երէկ, երկուշաբթի, հիւսիսային շրջանին մէջ : Բանթողներուն թիւը կը հաշուեն աւելի քան 335 հազար : Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (համայնավար) գործադուլ որոշած է անսահման ժամանակով : Քրիստոնեայ աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը կոչ մը ուղղեց, որպէսզի գործադուլը 48 ժամէն աւելի չտեւէ : Ազգայնացած ածխահանքերը օրական 173000 թոն ածուխ կ'արտադրեն կամ Ֆրանսայի ամբողջ արտադրութեան աւելի քան 50 %ը : Այնպէս որ, եթէ գործադուլը երկար տեւէ, գլխաւոր ճարտարարուեստութիւնները կանգ պիտի առնեն :

ԱՅՍՕՐ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, բողոքի ցոյց մը պիտի սարքեն թղթատարական պաշտօնեաները եւ պետական աշխատաւորներու այն մասը որ ենթակայ է Աշխատանքի Դաշնակցութեան : Վախ կայ որ ջուրը կտրուի Փարիզի մէջ : Մասնակի գործադուլները կը շարունակուին ամէն կողմ եւ ամէն օր, Փարիզէն դուրս :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ վերջին յայտարարութեանց առթիւ, համայնավար գործիչը՝ Մորիս Թորէզ կիրակի օր ճառ մը խօսելով Ալֆորվիլի մէջ, ըսաւ թէ զօրավարը «խռովարար մըն է որ կը փորձէ համախմբել Փէթէնի վարչութեան թափթփուքները եւ փաշականները» : Այս առթիւ անգամ մը եւս կրկնեց թէ «Ֆրանսայի ժողովուրդը երբեք պիտի չպատերազմի Խ. Միութեան դէմ» :

ՎԱՏԻԿԱՆ արգիլեց Սթալինի գիրքերուն ընթերցումը :

Հիւլէական ռումբը պիտի արգիլուի՞

ՄԱԿի Քաղաքական Յանձնաժողովը շաբաթ օր շարունակեց վիճաբանութիւնները՝ հիւլէական զէնքերու մասին : Եուկոսլաւիոյ պատուիրակէն վերջ, որ Խ. Միութեան տեսակէտը կը պաշտպանէր, խօսք առաւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Պ. Ռամատիէ (Նախարար ազգ. պաշտպանութեան) : Նախկին վարչապետը անմիջապէս յայտարարեց .

— «Պէտք է որ հիւլէական զէնքը ջնջուի ամէն տեղ : Սակայն ջնջելը անօգուտ է, եթէ կարելի չըլլայ ստուգում կատարել : Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է յստակ բանաձեւ մը, ուր տիրաբար իշխէ պայծառութիւնը, վտարելով անվստահութիւնը : Խօսք չի կրնար ըլլալ իրաւական արգելքի մասին : Տեսած ենք այդպիսի արգելքներ, առանց ստուգման եւ առանց պատժական տնօրինութեանց : Արգիլուեցաւ կազային զէնքեր գործածել. բայց 1914ին տեսանք թէ ինչ կ'արժէր այդպիսի արգելք մը : Կանխայայտ ոչընչացումն ալ ինքնախաբութիւն է, որովհետեւ մարդ կրնայ ոչնչացնել ինչ որ կը տեսնուի, ինչ որ կը ճանչնայ : Ոչնչացնել առանց ստուգման՝ կը նշանակէ պարգեւ մը տալ կեղծարարներուն : Ուրեմն կը մնար մեծամասնութեան ընդունած լուծումը,— ստեղծել միջազգային մարմին մը : Ճիշդ է որ իւրաքանչիւր պետութեան ազգային գերիշխանութիւնը պիտի նուազի, այս պարագային : Բայց երկիրներու ազգ. գերիշխանութեան այդ նուազումը կը կազմէ բոլորին ապահովութիւնը : Ահա թէ ինչու, եթէ հարկ ըլլայ ընտրութիւն մը կատարել գերիշխանութեան նուազման եւ կործանումին միջեւ, մենք կը նախընտրենք այդ վեհապետութեան սահմանափակումը » :

Քննադատելէ վերջ Պ. Վիշինսկիի առաջարկը եւ զանազան վերագրումներ, Պ. Ռամատիէ ներկայացուց Ֆրանսական առաջարկը.— Միաժամանակ եւ անմիջապէս կազմակերպել հիւլէական զէնքերու հսկողութիւնը, ոչնչացումը եւ արգելքը : Բայց, խոստովանեցաւ թէ կարելի չէ անմիջապէս գործադրել այս բոլորը, ինչպէս Խ. Միութիւն ալ հաստատած էր անցեալ փետրուարին : Հետեւաբար հարկ է հաստատել աստիճանական հսկողութիւն մը, որ փութացնէ ծրագրուած գործողութիւնները : Եղած մթերքը ոչնչացնել՝ բան մը չի ծառայեր, առանց կանխարգել ստուգումին : Ուրեմն պէտք է այնպէս շարժել որ ծրագրուած միջազգային մարմինը դառնայ աւանդապահը բոլոր հիւլէական զէնքերուն :

Գալով այդ մարմինին կազմութեան, Պ. Ռամատիէ առաջարկեց ընտրել վստահելի մարդիկ որոնք պիտի զրկուին իրենց ազգային հպատակութենէն, որպէսզի դառնան միայն ներկայացուցիչները Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին եւ ամբողջովին նուիրուիլ իրենց պաշտօնին,— ստուգել եւ արգիլել հիւլէական զէնքը : «Ահա թէ ինչու Ֆրանսա իր ամբողջ ուժով, իր ամբողջ սրտով կը ձայնակցի պելժիական պատուիրակին թելադրութեան,— ստեղծել մասնախումբ մը, որուն նպատակն ըլլայ միջոցներ փնտռել՝ կազմակերպելու համար վերստուգիչ մարմին մը՝ ընդունելի բոլորին կողմէ : Կամ պիտի լուծենք հիւլէական հսկողութեան խնդիրը, եւ կամ Միացեալ Ազգեր գոյութիւն պիտի չունենան այլեւս » :

Վիշինսկիի նոր բանաձեւը

Այս յայտարարութենէն վերջ, Պ. Վիշինսկի նորէն խօսք առնելով, երկարօրէն քննադատեց նախորդ բանախօսներուն տեսակէտները : Բացատրեց թէ իրենք երբեք ըսած չեն որ միայն հիւլէական ռումբին արգելքը կը բաւէ, խնդիրը կարգադրելու համար : Իրենց առաջարկն է թէ ոչնչացնել հիւլէական զէնքերը եւ թէ ազդու հսկողութիւն հաստատել : Իրենք տակաւին չեն ներկայացուցած ամբողջական ծրագիր մը : Իր սլաքները մասնաւորապէս ուղղելով բրիտանական պատուիրակին դէմ, ըսաւ .

— «Պ. Մաք Նիլ՝ ամերիկեան ծրագիրը պաշտպանելու համար սխալ փաստարկութիւններ կը փորձէ : Մեզի կ'ըսեն թէ յանձնաժողովը նախատեսած է աստիճանական հսկողութիւն մը : Սուտ է : Հսկողութեան ծրագիրն է որ պիտի հաստատուի յաջորդական շրջաններով : Բուն հսկողութիւնը պէտք է կազմակերպուի հիւլէական արտադրութեան բոլոր փուլերուն համար, հանքէն մինչեւ գործարանը : Պ. Մաք Նիլ ըսաւ որ եթէ նոյնիսկ, Խ. Միութեան խնդրանքին վրայ, Մ. Նահանգները հաւանին վեհօգի զիջում մը կատարել, Խ. Միութիւնը պիտի չընդունի ստորագրել պայմանագիրը : Նախ ըսեմ որ Խ. Միութիւնը երբեք խնդրանք չէ ուղղած տեւէ մէկուն, աւելի նուազ՝ Մ. Նահանգներուն : Մենք այդ ձեւերը կը թողունք աջակողմեան հարեւանիներկրին (կ'ակնարկէ անգլ. պատուիրակին) :

Պ. Վիշինսկի յետոյ յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է միաժամանակ ստո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՆՈՐ ԴՐԱՄԸ ԵՒ ՇՈՒԿԱՆ

ՄԻՒՆԻԽ, 20 Սեպտ.— Ամիսներէ ի վեր յանկերգ դարձած էր.— Դրամը պիտի փոխուի, Ռայխսմարքը պիտի փճանայ՝ նոր դրամ պիտի հանեն:

Սեւ շուկայի ժրաջան առեւտրականները սակայն, հաւատ չէին ընծայեր շրջած զրոյցներուն եւ եռանդագին յառաջ կը տանէին առեւտուրը, ագահօրէն դրամ դիզելու մարմաջով: Անոնք քմծիծաղով կը մեկնէին այդ զրոյցները.— Հրեայ առեւտրականներու քարոզութիւնն է, որպէսզի ամէն մարդ դրամը ձեռքէ հանէ եւ իրենց մօտ կեդրոնանայ:

Սեւ շուկան իր սեւ շուքը տարածած էր Գերմանիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ: Քաղաքացիներէն մինչեւ զինուորականները, պետական մարդիկըն ու յաճախ ոստիկանները վարակուած էին այդ հիւանդութեամբ, թէեւ տեղական մամուլը աւելի օտարներու կը վերագրէր այս շահատակութիւնները:

Առեւտրականները, օտար թէ տեղացի, այր թէ կին, գիշեր ցերեկ գործի վրայ էին Միւնիխ, Շթութկարտ, Ֆրանքֆուրտ, Համպուրկ, մինչեւ Վիէննա ու Պերլին, շոգեկառքերով, ինքնաշարժներով, փողոցներու մէջ, կամուրջներուն տակ, զօրանոցներուն առաջ, սրճարաններուն եւ ճաշարաններուն մէջ, հակառակ պատկան իշխանութեանց ձեռք առած արտակարգ միջոցներուն: Կեղծ պարենատոմսեր, ուտելիք, ծխելիք, կերպասեղէն դոհարեղէն, ոսկի, տոլար ու մեքենաներ, աներեւակայելի հնարքներով կը փոխադրուէին շրջանէ շրջան: Բանտերն ալ լի էին բերնէ բերան, սակայն սեւ շուկան կար ու կը մնար իբրեւ ամենօրեայ պահանջ, իբրեւ քրոնիկ հիւանդութիւն:

Մինչ յանդուգն սեւաշահ առեւտրականներ հազարնոցները դիզելով, իշխանական կեանք կը վարէին, բնակարաններ, ինքնաշարժներ արժէքաւոր առարկաներ գնելով՝ կարագ ու մեղր կ'ուտէին, իբրեւ աշխարհի բախտաւոր զաւակները, անդին մեծ թիւով աղքատ ու պատուաւոր աշխատաւորներ եւ պաշտօնեաներ կը գոհանային իրենց սահմանուած թոշակներով եւ պարենատոմսերով:

Առտու մը իրականացան զրոյցները: Պետութիւնը օրեր առաջ ձայնասփիւռով եւ թերթերով յայտարարելէ վերջ, Յուլիս 21ի առաւօտուն հրապարակ կը հանէր նոր դրամը եւ անարժէք կը հռչակէր հին մարքերը:

Ըստ հրահանգի, օրեր առաջ, հազարաւորներ պոչ կապած դրամատուներու առջեւ, իրենց խնայած հին դրամները կը կեդրոնացնէին, հարիւրէն տասը կամ հինգ ստանալու յոյսով: Օրինական առեւտուրով կամ աշխատանքով, պետական տուրքի հաստատագիրներ չունեցողներուն, պահ դրած գումարներուն վրայէն գիծ մը կը քաշուէր, եւ այսպէս ընդհ. կործանումի եւ սնանկութեան կը մատնուէին սեւ շուկայի բազմահազար դրամատէրները, որոնք «աւաղ փառացս անցաւորի» ըսելով իրենց գլուխը քարերուն կը զարնէին, հասարակ աշխատանք մը, համեստ գործ մը փնտռելու համար: Աշխատանքի դրասենեակները սակայն, կարծես խօսք մէկ ըրած, ճամբայ ցոյց կուտային անոնց, ըսելով.— Ծոյլ եւ դատարկապորտ անօրէններ, գացէք ձեր սեւ շուկան շարունակեցէք:

Ահա այսպէս, անօթի, անկուտի հազարաւոր անգործներ կը վխտան Գերմանիոյ մէջ, անիծելով նոր դրամը հնարողները:

Բարեբախտաբար մեր ճարպիկ հայորդիները, մեծ մասով «քարէն հաց հանելու» իրենց ցեղային նախանձախնդրութեամբ շատ չեն տառապիր անգործութենէն: Մանաւանդ Շթութկարտի Հայկ. կայանը, ընդհ. կօշկակարանոցի վերածուած ըլլալով, ամէն դասակարգի, սեռի եւ հասակի ազգակիցներ ժրաջան մեղուներու պէս կ'աշխատին: Կօշկակարութիւնը ազգային արհեստ դարձած է գրեթէ, պայմաններու հարկադրանքին տակ: Այսպիսի ազգ մը անգործ ու անօթի չի մնար եւ կը փայլի ուր որ ալ երթայ:

Սեւ շուկան, մեռած է Գերմանիոյ մէջ, պատերազմէն ի վեր յամառօրէն պահելէ վերջ իր գոյութիւնը: Ոչ ամերիկեան զին. ոստիկաններու անդադրում ձերբակալութիւնները, ոչ ալ բանտի անասելի չարչարանքները, կրցան առաջքն առնել այս չարիքին, իսկ նոր դրամը, իբրեւ նոր եւ ազդու զէնք, տապալեց զայն ու արմատախիլ ըրաւ այդ ախտը: Ասկէ զատ նոր դրամը նոր հրաշքներ բերաւ հրապարակի վրայ: Նորութիւններու շարք մը բացաւ: Հիներու տեղ նոր հանրակառքեր, նոր զբօսավայրեր, նոր ճաշարաններ, նոր օրէնքներ, դիւրութիւններ եւ հաճելի կեանք աշխատաւոր դասակարգին համար:

Պատերազմէն ի վեր, նաեւ վերջը, մինչեւ երէկ, Գերմանիոյ շուկաները անհամ ու ամայի էին:

Խանութները դատարկ, ցուցափեղկերը անզարդ եւ անշուք, ծախող պաշտօնեաները ծոյլ եւ ձանձրացած, գոց ըրած էին «լայտըր հապ քայնը» (դժբախտաբար չունինք): Բացի պարենատոմսերու վրայ նշանակուած ուտելիքներէ, ոչ մէկ բան կարելի էր գտնել: Ամէնէն հասարակ բաները, օրինակ՝ ասեղ, դերձան, կօշիկի կապ, թուղթ, ծայր, մինչեւ իսկ աւել: Ինչ որ հարցնէիր, խանութպանը գլուխը կը շարժէր եւ «չունինք» կ'ըսէր: Նոր դրամը, ամէն բան բերաւ եւ լեցուց հրապարակին վրայ: Խանութներէն զատ, փողոցներուն մէջ, ազատօրէն կը ծախուի ամէն բան: Կը բաւէ որ դրամ ունենաս: Ամսականաւոր պաշտօնեաները որոնք 4—500 մառք թոշակ ունէին սկիզբէն իվեր, չէին կրնար ամերիկեան ծխիկ մը ծխել, եւ կամ շօքօլա մը գնել իրենց փոքրիկներուն, որովհետեւ իրենց ամսաթոշակը քիլօ մը կարագի հազիւ կը բաւէր: Իսկ այսօր անոնք բախտաւոր—ներ են եւ իշխանավայել կեանք կը վարեն:

Պատերազմէն իվեր առաջին անգամն է որ ժողովուրդը կը տեսնէ ամէն տեսակ պտուղներու երեսը, մինչեւ իսկ ձմերուկ: Խնձոր, սալոր, խաղող եւ գինի տեսակներով ողողած են ամբողջ շուկան: Ուրկէ՞ փրթան եւ ելան մէջտեղ, մոռցուած երազուած այս բաները, սովատարած այս երկրին մէջ: Նոր դրամին հրաշքը ...

Ահա խոզի միսեր, հաւեր շամփուրէ անցած, կաս կարմիր եւ ազատ առանց կտրօնի եւ պավարական անուանի սեւ ուժով գարեջուրը:

Նոր ինքնաշարժներ, անգլիական կերպասներ, կօշիկներ:

Զօրցած ու սնանկացած Գերմանիոյ շուկաները, այժմ դարձած են ճոխութեամբ, առատութեամբ, եւ բազմատեսակ հարստութիւններով օժտուած, նախապատերազմեան հրապարակներ:

Ս. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ծովապատոյս

— Աճապարէ՛, մտիր ա՛յ մարդ, քիչ մը արագ թնտա, շարժէ, այս կառքն ալ կը փախցնենք, այսպէս մրթմրթաց անծանօթ ձայն մը:

Խորասուզուած հոգերու կնճռոտ ցանցին մէջ, շուրջս կը նայիմ բան մը կորսնցնողի պէս, յանկարծ նոյն ձայնը,— իջիր բարեկամ, ծովափ հասանք:

Աչքերս կը շփեմ եւ իմ առջեւ կը բացուի ծովուն անսահմանութիւնը ուր կ'ուզեմ երգել կարապի երգը, երգս բնապաշտ, երգս խոհերու եւ յոյզերու:

Ծով խորհուրդին քնարեր մակընթացութիւնը շաչելով ու շառաչելով կը վազէ խելացնոր ու կը փլի ծովափին:

Աչքդ հորիզոնին՝ մայր կուսանաց հովիտ մըն է, անշարժ ու կապտաւուն աշխարհ մըն է պառկած կը քնանայ:

Հեռուն, աւելի հեռուն, տեսողութեանդ ներածին չափ՝ եթեր ու ծով իրար կը համբուրեն անխմանալի փիլիսոփայութեամբ, կարծես ձուլուած ըլլան իրարու մէջ: Կոհակաւոր ալիքներու դարձդարձիկ չեղբեր ու չերտեր իրարու վրայ կը հեծնեն, բուրգ կը կազմեն եւ շուտ կը փլին:

Սեպաձեւ լեռներ ու ժայռեր՝ իրենց անշարժ յոխորտանքին մէջ. երբեմն անառիկ, ամբարտաւան Ցուղայի մը հանդոյն, ծովի երերուն թագաւորութեանը վրայ կը ծիծաղին:

Զգացումներուս զսպանակը լարած, կը քալեմ ծովափէն, ոտքերս կը խրին ջրաթաթախ աւազին մէջ: Գեղաշունչ արեւն օդոստափառ՝ ջերմաթոյր ժանիքները կախած ծով կը վազէ, եւ անոր պսպղուն շողերը կապտաւուն մակերեսին վրայ պար կը բռնեն եւ, ինչու չէ, յաճախ անոր խաղաղ անհունութիւնը կը կմթեն, կը խողոցնեն այլազան նազանքներով:

Ծովափի դեղազմայլ կեանքը յաւիտենական կանչ մը ունի իր ծոցին մէջ պարուրուած: Մտայլ հոգիներու զարթօնքը կայ հոն, ապրելու եւ վերանալու աշխարհ մըն է, ուր մարդիկ կարծես բուժուելու կ'երթան կամքով մը անձնատուր:

Բնապաշտ հոգիս անձնատուր տրամադրութիւն մը կը ստեղծէ, կուշտ ու կուռ կը դիտեմ գեղատեսիլ ծովանկարը, թախծոտ էութիւնս բեռը բռնած՝ չորս կողմ կը նայի բնութեան փառքը կ'երգէ միս մինակ:

Լեռակողէն վազող առուակ մը իր զարթուցիչ գլգլուքով եւ քնախնդիր նազանքով ուշադրութիւնս կը դրաւէ: Ան ալ ծով կը վազէ, հոն լուծուելու համար:

Մակընթացող պատկերներ կը յաջորդեն իրարու ամէն քայլափոխիդ: Ահա, բիւրերանգ գոյներով վրաններ, որոնց ամպհովանիին ներքեւ թմրած հոգիներ, մգլոտած միտքեր, կեանքի զարթօնքը կը փառաբանեն կցկտուր երգերով: Քիչ անդին ծովափին նստած մանկամարդ կիներ եւ Եւայի երիտասարդ թոռնուհիներ եւայական տարազով իրենց մերկութիւնը կը ցուցադրեն արեգի ասղնտող շողերուն:

Ուրիշ անկիւն մը, խոռոչաւոր ժայռին մեծ, երիտասարդ հարսի մը գրկէն նորածինի մը «ընդա՛յ ընդա՛յ» ճիչը կը լսուի, իսկ մայրը մերկացած կուրծքը կը հրամցնէ որպէսզի անոր արձագանգող ձայնը կտրէ:

Արձագանգող ճիչը ունկնդրող ծովաթռչուններ խմբապար բռնած նորածինին մօտ՝ իրենց ճռճռուքներով հոգեզուարճ ներդաշնակութիւն մը կը ստեղծէին եւ յետոյ ծով կը մտնէին արշալոյսի շողերուն հետ խաղալու:

Հազիւ կազդուրուած, երբ, վերծալոյսի շողերը իրենց վերջին փոշին կը թափէին դիմացի լեռը համբելէ առաջ, կամացուկ մը հեռացայ ծովանուագ տեսարանէն ու մտայ քաղաքի մեհեանը:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Օրուան մարդը-Ժիւլ Մոք

Քանի կը սաստկանան Ֆրանսայի ներքին խլրտումները, այնքան աչքի կը զարնէ նոր դէմք մը, Ժիւլ Մոք — նախարար ներքին գործերու:

Անգլ. թերթ մը պարզելով իր դիմագիծը, կ'ըսէ թէ ընկերվարական նախարարը վճռած է կացութիւնը փրկել, կանգնելով համայնավար Թորէզի եւ զոր. տը Կոլի միջեւ:

Այս վճռականութեան բերումով է որ Ժիւլ Մոք յիշեցուց զօրավարին թէ՝ իբրեւ ներքին գործերու նախարար, պատասխանատու է բարեկարգութեան եւ պիտի արգիլէ որեւէ ձեռնարկ որ կը սպառնայ հանրապետութեան: «Ես ձեզ կը նկատեմ սպառնալիք մը պետութեան եւ ձեր գործունէութիւնը հակա-ժողովրդապետական:

Եւ վարպետութեամբ այլ բացորոշապէս հասկցուց թէ Տը Կոլ հանդստեան կոչուած զինդապետ մըն է: Նախարարը կը յարգէ զայն իբրեւ Ֆրանսայի ազատարարը եւ սակայն կը յիշեցնէ թէ ան երբեք իրաւունք չունի Ֆրանսայի չափաւորութեան ուժերը խորտակելու եւ արիւնոտ կռուի մը մէջ, Ֆրանսացին Ֆրանսացիին դէմ հանելու:

Մոքի ընկերներն ալ կը հաստատեն թէ ըմբոստ բնաւորութիւն ունի: Ուրիշներ կ'ըսեն թէ բուռն է տը Կոլի հանդէպ, իսկ շատեր ալ կը կարծեն թէ խիստ է համայնավարներուն դէմ:

Իբրեւ Ներքին նախարար, իր հրամանին տակ են ոստիկանական ուժը, շրջուն պահակները, ազգային ապահովութեան մարմինները, եւ բանակի այն մասը որ պարտաւոր է արգիլել քաղաքային խռովութիւնները: Իր ընկերվարական պաշտօնակիցները կը թելադրեն զգուշութեամբ շարժիլ եւ խուսափիլ իր զինեալ ուժերը գործածելէ փողոցներու մէջ: Բայց Մոք վճռած է խափանել որեւէ խռովութիւն:

Փոխանակ վստահելու երկաթուղիներու եւ բեռնակառքերու, իր ապահովութեան մարդիկը խառնակութեան կեդրոնը ղրկելու համար՝ կարգադրած է որ Ֆրանսական օդանաւային տորմիղ մը պատրաստ գտնուի, իր մարզուած զինուորներով:

Դեռ նոր աւարտեց իր մարզանքը իբրեւ քաղաքային օդանաւորդ, գնեց միակ մեքենայով եւ երկու նստարանով օդանաւ մը եւ թռիչքներ կը կատարէ Ֆրանսայի վրայ քննութեան համար: Եթէ դժգոհ է իր նահանգապետներէն եւ կամ թէ ծանրակշիռ տեղեկագիրներ ստացած է ծայրայեղներու գործունէութեան մասին, Ֆրանսայի հեռաւոր մէկ անկիւնը, օդանաւ կը նստի եւ կը սուրայ դէպքին վայրը, տեղւոյն վրայ կարգադրելու համար խնդիրը: Իր օդանաւը միշտ պատրաստ է Վերսայլի մօտ օդանաւային կայանի մը մէջ: Տիկին Մոքը որ իր մասնաւոր քարտուղարն է, յաճախ կ'ընկերանայ իրեն:

Մոք իր ուսումը առած է Ֆրանսայի բազմարուեստեան վարժարանին մէջ: Միեւնոյն ատեն, իրաւաբան մը, հնարիչ, եւ առաջնակարգ նաւային ճարտարապետ է:

Ժիւլ Մոք թանկագին ծառայութիւն մը մատոյց այն դիւղին մէջ որ սահմանուած էր մարտանաւերը պաշտպանելու գերման մագնիսական ականներու դէմ:

Կը սերի ռազմիկներու ընտանիքէ մը: Հետեւակազօրք էր առաջին մեծ պատերազմին, իսկ երկրորդ մեծ պատերազմին՝ հրամանատար է Ֆրանսական Ազատ Նաւատորմին մէջ: Հայրը հարիւրապետ մըն էր, մեծ հայրը՝ զինդապետ Խրիմի եւ 1870ի պատերազմին, իսկ մեծ պապը՝ յիսնապետ Նափոլէոնի Մեծ Բանակին մէջ:

Երբ Ֆրանսան ինկաւ 1940ին, Մոք Դիմադրական ցանց մը կազմակերպեց, վերջը գնաց Լոնտոն եւ միացաւ տը Կոլի հետ:

Հինգ լեզու կը խօսի, մէջն ըլլալով անգլերէնը եւ ռուսերէնը:

Բարձրահասակ եւ բարեկազմ է: Բացի օդանաւէն, իր սիրական մարզանքն է լողալը:

Շատ կը ծխէ, քիչ կ'ուտէ, երբեմն գիշեր ցերեկ անդադար կ'աշխատի չորս հինգ օր: Իր յարկաբաժինը ներքին գործերու նախարարութեան մէջն է, ճիշդ ի դրասենեակին վրայ: Հրահանգած

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Անցեալ կիրակի օր, 26 Սեպտեմբեր, հակառակ արեւափառ օդին, այր ու կին, ծեր ու մանուկ լեցուցած էին սրահը ծայրէ ծայր, շողացնելով Կապոյտ Խաչի արեւը: Ընտանեկան հաւաքոյթ մը ի յարգանս նախորդ վարչութեան, թէյասեղանի մը շուրջ:

Ոչ իսկ «ճառ»...

Նախորդ վարչութեան ընկերուհիները, տիկիններ Ամիրայեան, Մ. Փափազեան, Ա. Թադուրեան, Վ. Ցովնանեան, Ա. Դաւիթեան, Ա. Գասպարեան, Մանուշակ Փափազեան եւ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչներ Օր. Ֆլօրա Շէօհլէեան, Տիկ. Ա. Թադէոսեանի գրաւած էին պատուոյ սեղանը:

Ընկերուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, նոր վարչութեան կողմէ բանալով հանդէսը, ըսաւ.—«Նախորդ վարչութիւնը՝ գործի սկսած էր պատերազմէն առաջ եւ անհանգիստ շարունակած էր իր գործը պատերազմի եւ ազատագրութեան առաջին դժուարին տարիներուն, միշտ բարձր պահելով մասնաճիւղին վարկը, Ալֆորվիլի գաղութին մէջ: Այս թէյասեղանով կուգանք մեր գնահատութեան եւ յարգանքի տուրքը տալու այնքան անձնուէր եւ պարտաճանաչ մեր ընկերուհիներուն:

Շրջ. վարչութեան կողմանէ խօսք առաւ ատենապետուհին՝ Օր. Շէօհլէեան, պարզելով ամբողջ միութեան գործունէութիւնը: Մասնաւորելով խօսքը Ալֆորվիլի մասնաճիւղին վրայ, գնահատեց այն յառաջդիմութիւնը որ կատարուած էր հոն, շնորհիւ Խաչուհիներու անձնուիրութեան:

Շատ ճոխ էր յանպատրաստից հրամցուած գեղարուեստական բաժինը: Սեղանապետ Պ. Ս. Սարգսեան ժողովրդի մէջէն գտաւ օրուան դերակատարները: Տիկիններ Ա. Մուրատեան, Ֆ. Ասատուրեան, Օր. Ծ. Ուզունեան, Պ. Ս. Անդրէասեան, Պ. Ս. Քիւփէլեան իրենց հայերէն երգերով մթնոլորտը դարձուցին Հայաստան: Օր. Զարուհի Թովմասեան, Պ. Զոհրաբ Մուրատեան գեղեցկօրէն արտասանեցին իրենց ընտրած քերթուածները: Ջութակի վրայ նուագեցին Օր. Ա. Ուստուլիկեան, Վ. Տէր Վարդանեան եւ փոքրիկն Ջիլճեան, դերասան Յովսէփ Ուզունեան նախ քանի մը խօսք ըրաւ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան շուրջ, յետոյ Հայաստանի նոր գրականութենէն, կտոր մը արտասանեց, յուզելով բոլորը: Ժողովուրդին մէջէն Պ. Կ. Պետրոսեան իրեն հետ երգել տուաւ բոլորը: Նորութիւն մը եղաւ Պ. Ա. Մութաֆեանի «Հէյ ջան կարաւանը»:

Շատ յաջող արտասանեց նաեւ փոքրիկն Օր. Սարգսեանը: Թէյը անուշահամ կարկանդակներով, ցոյց կուտային հայ տանտիկնոջ ճարպիկ մատներուն շնորհները:

Ահա անակնկալ մը: Կարկանդակներուն մէջ պահուած էին փոքրիկ թագաւոր մը եւ թագուհի մը: Մէկը եղաւ Պ. Վ. Ուրբաթեանի, միւսը Պ. Պ. Դաւիթեանի: Թագաւոր եւ թագուհի սկսան մրցիլ իրար գերազանցելով, առաջին 3000 եւ երկրորդը հազար ֆրանք նուիրեց Ֆ. Կ. Խաչին: Կնքահայր, սպարապետ, զօրական ըլլալ ուզողներ ալ չպակսեցան, նուէրներու գումարը բարձրացնելով հազարով, 500ով եւայլն:

Երիտասարդութեան համար եղան եւրոպական պարեր:

Արեւոտ այդ անուշ օրը դարձաւ իրական հաճոյքի օր մը ներկաներուն համար: Ապրին մեր ընկերուհիները:

Թղթակից

...է անմիջապէս կանչել զինքը, եթէ որեւէ դէպք պատահի, գիշեր թէ ցերեկ: Այնպէս կարգադրուած է որ կարենայ սանդուղ մը ցատկել իր յարկաբաժինէն եւ գրասենեակը հասնիլ մէկ վայրկեանէն:

Իր տղոցմէն մէկը սպաննուեցաւ պատերազմի միջոցին Կեսթափոյի կողմէ: Միւս տղան իբրեւ գիտութեան մարդ կ'աշխատի Ֆրանսական Ազգային Հետազօտութեանց կեդրոնին մէջ հիւլէական ուժին վրայ:

Բացի քաղաքային պատերազմը խափանելու ծրագրէն, Ժիւլ Մոք կը ջանայ փրկել ընկերվարական կուսակցութիւնը, որպէսզի կուլ չերթան զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն կամ համայնավարներուն եւ կամ երկուքին միասին:

Տ. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Գնդակախաղի 1948—1949ի տարեշրջանին բացումը կատարեց Վալանսի Հ. Մ. Մ. (U. S. A.)ը, սեպտեմբեր 5ին: Այս եղանակի առաջին մրցումը ախոյեանական խաղերուն ալ առաջին մրցումն էր: Հ. Մ. Մ.ի առաջին խումբը ((Promotion d'Honneur) Niyonsի դէմ ճակատեցաւ, որ իր կարգին բարձրագոյն դասի կը պատկանէր: Սեպտեմբեր 12ին դարձեալ մեր Ա. խումբը կը մրցէր (բարեկամական) Tarareի դէմ, նոյնպէս Promotion d'Honneur: Գ.ը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 26ին (ախոյենական) S. A. Gapի դէմ, հակառակորդին դաշտին վրայ, ուր մերոնք շահեցան 3 կէտ 1ի դէմ:

Դէպի Կափ երթը խումբի տղոցմով, մարզանքի սիրահարներով եւ անոնց հետեւող անհատական ինքնաշարժներով, ուշագրաւ երեւոյթ մըն էր շրջանին համար: Սավուայի մայրաքաղաքին շէնքերուն վրայ փակցուած ազդերը, ուր կը փայլէր հայկական խումբին անունը, հպարտութեամբ կը լեցնէին բոլորիս սիրտը: Երբ դաշտին վրայ իրենց մաքուր տարազներով, մարզիկի վայելուչ քալուածքներով մեր խումբը տեղ բռնեց, տեղացիները խանդավառ ծափերով ողջունեցին զայն:

Խաղը սկսաւ փոխադարձ բուռն յարձակողականով մը: Promotion խումբերու յատկանիշն է այս:

Առաջին կիսախաղին շահած էինք արդէն մէկ նշանակէտ: Բ. կիսախաղը աւելի գեղեցիկ էր, իր արագ վազքերով եւ համաչափ «փաս»երով: Երկու յաջորդական նշանակէտեր պսակեցին Հ. Մ. Մ.ի յաղթանակը: Հակառակորդը եւս օգտուելով շփոթութենէ մը շահեցաւ մէկ նշանակէտ: Ու խաղը վերջացաւ 3—1ով, ապահովելով Հայերուս գեղեցիկ յաղթանակ մը, կէտերը նշանակած էին Փափազեան (2), Կ. Թիպոյեան (1): Շնորհաւորելի է ամբողջ խումբը:— Թղթակից

« ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐԸ»

(Կոչ Սամսոնցիներուն)

Հանգուցեալ Յ. Յ. Կոբոյեանի կտակակատարներու կողմէ շուտով հրատարակութեան պիտի տրուի հանգուցեալ Վահան Մինախորեանի «Արհաւիրքի Օրեր» հատորը, որ իրական եւ միեւնոյն ժամանակ գրական-գեղարուեստական պատկերացումն է թրքական ոճրագործութեանց եւ հայ ժողովուրդի կրած գերմարդկային տառապանքներու:

Հատորը պատկերազարդելու համար պէտք ունինք դէպքերու եւ վայրերու հետ կապուած լուսանկարներու:

Մասնաւորապէս կը փնտռենք հետեւեալները.— Սամսոն քաղաքի ընդհանուր տեսարան, Սամսոնի դպրոցի եւ եկեղեցիի նկարները: Նկարները հետեւեալ անձերու.— Գար. Թէրզեան, Արա Մամիկոնեան, Ա. Գաբտանեան, Վահան Պատլեան, Միհ. Փիրանեան, դերձակ Արշակ (Տրապիզոնցի), Թոփալ Համբար (Տրապիզոնցի), Ֆընտըքեան, Պօղոսեան, Քիւրքճեան, Վահ. Աղաճանեան, Պար. Քէօրօղլեան, Ալթունեան, Խանէտանեան, Պալըգճեան երկու ընտանիքները, նոյն օրերու Առաջնորդը, պարսից հիւպատոսը եւ հիւպատոսարանի գաւազը:

Յատկապէս կարեւոր է լուսանկարը Ալէմշահ համըմի աղջկան՝ Իսկուհիին, առանձինն, մօրը հետ, կամ խմբանկարի մէջ: Եւ առհասարակ, 1912 — 1915 թուականներու Սամսոնի նշանաւոր դէմքերու, վայրերու եւ հաստատութիւններու նկարներ: Տեսարաններ Չարշամպայէն եւ Գավագէն, եթէ կարելի է:

Կը խնդրենք ունեցողներէն տրամադրել մեզի: Կը խոստանանք, օգտուելէ վերջ, ապահով կերպով վերադարձնել զանոնք իրենց տէրերուն:

Խմբանկարներ ղրկելու պարագային անունները յստակ կերպով գրել նկարին ետեւը:

Լուսանկարները մեզի պէտք է հասնին ամէնէն ուշ յառաջիկայ Դեկտեմբերի վերջ:

Մինախորեանի հատորը խմբագրելու գործը յանձն առած է Սիմոն Վրացեան: Այդ աշխատանքը գրեթէ լրացած է եւ ձեռագիրը քանի մը շաբաթէն կ'ուղարկուի շարուելու համար:

Շատ կը խնդրենք այս գործի համակիրներէն օգնել մեզ՝ այս կարեւոր ձեռնարկը կատարեալ դարձնելու:

Նկարները ուղարկել հետեւեալ հասցէին.—

Setrak Pagtikian, 90 Summit Avenue Summit, N. J. U.S.A.:

Կը խնդրենք յատկապէս արտասահմանի թերթերէն, արտատպել այս դիմումը: Յ. Յ. Կոբոյեան, Կտակակատարներ՝ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՅՐԵԱՆ, ՍԵԴՐԱՔ ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Սեպտեմբեր 12ի առտուն Հրեաներու կողմէ արձակուած հրասանդի ռումբ մը ինկած է Հայոց վանքին դիմացը, խանութի մը վրայ: Սպաննուած են երկու հայ երիտասարդներ, Կարապետ Տիւլիւլեան եւ Յակոբ, 22 եւ 23 տարեկան: Վիրաւորուած են 20 Հայեր: Ուրիշ ռումբ մը ինկած է վանքէն ներս, վիրաւորելով Եղիսեան ընտանիքին մայրը, սպաննելով աղջիկը եւ Սաքայարեան երկու քոյրեր: Հարթ էլ Նասարա թաղին մէջ սպաննուած է Այնթապլեան, ուրիշ ռումբի մը պայթումով:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՈՐԱՏԷՐՑԻ ԴԱՒՈՆ

—«Տէրտէրը գրած է թէ՝ Հարս Տօղիկը ճամբան փոխեր է: Ճի՞շդ է արդեօք... Ի հարկէ ճիշդ է, թէ չէ Աստծու ծառան, խաչով, Աւետարանով օրհնուած եւ սուրբ միւռոնով օծուած երէցը, ինչո՞ւ իր հոգին սատանին պիտի ծախէր, սուտ բան գրէր»:

Դաւոյի ծունկերը կը դողան, սիրտը կ'արիւնէր, եւ սաստիկ յուզումէն կը քրտնի:

Անտէր լուսաստղն ալ չերեւար, որ դողն ու հարամին փախչէին, պահուըտէին եւ ինքն ալ երթայ սանդուղին տակ գտնուող իր նկուղը, հանգստանալու:

Ձմրան գիշերներն ալ Աստուածն անիծեր է, Մեծ Պահքին չափ երկար են եւ ձանձրալի: «Հարս Տօղիկը ճամբան փոխեր է» այս նախադասութիւնը Սորատէրի Ջրաղացի քարին պէս կը դառնայ ու կը դառնայ իր գլխուն մէջ:

«Մանղալ»ին կրակն ալ այսօր հակառակ կեցած է Դաւոյին, կարծես իր տարտը չէր բաւեր:

—«Չէ, այս ձմեռն ալ անցնի, ալ չեմ մնար, երկիր կ'երթամ, զարիպութիւնը մարդուս տունը կը քանդէ, օճախը կը մարի, առ-նամուսը գետին կը զարնէ: Ալ բերանս ակռայ չմնաց, մազերս կաթ դարձան: Գարնան կ'երթամ, չեմ մնար: Ես ալ մարդ — մարդու տղայ եմ, հայ քրիստոնեայ եմ: Ձեռքս պարապ երկիր չեմ երթար:

Տօղիկի համար զոյգ մը ղօնտուրա, ծաղկաւոր եազմայ մը, ծրար մը ասեղ, կոշտ մը ծամոն, չարան մը կապոյտ յուլունք եւ փիստանցու մը կը տանիմ:

Թէ հալալ կաթ ծծած է, բարով վայելէ, թէ՝ ճիշդ է որ ճամբան փոխեր է, գլխէնը գետ կը նետեմ:

Ասլան զաւակիս համար ռովէլ մը (տարճանակ) կը տանիմ, լաճ-տղայ է, թող զէնք սիրել գիտնայ եւ թշնամիին պատուհաս դառնայ»:

Եւ յաջորդ առտուն, կը քակուին Դաւոյի կապոյտ կտաւէ քսակին հանգոյցները եւ կը պատրաստուի «Նիւքսէք Գալըրըմ» բարձրանալու:

— Դաւօ, նամակ ունիս, կը պոռայ հաստափոր «խանճի»ն:

Պահարանն ու ձեռագիրը ծանօթ են եւ Դաւօն կարդացուոր մարդու նման կը պատռէ պահարանը, կը զննէ գիրերը եւ կը մտնէ Գրիգոր էֆէնտիին գրասենեակը: «Աս էֆէնտին ալ չըլլար, նամակներս որո՞ւն կարդալ պիտի տայի, որո՞ւն պիտի կրնայի վստահիլ գաղտնիքներս», կը մտածէ Դաւօն, միաժամանակ ընթերցումը ունկնդրելով:

Նոր եւ զարհուրելի անակնկալ, տէրտէրը գրած է որ «Հարս Տօղիկի բարձր գիշերները երկու գլուխի կը ծառայէ»: Այ քեզ բան...

—«Սաղ էլլիս էֆէնտի, Աստուած մէկ հատիկ զաւակդ պահէ» արտաբերելով կ'արտասանէ Դաւօն եւ կը շտապէ քանի մը գաւաթ օղիով մոռնալ իր անդարմանելի վիշտը:

«Հարս Տօղիկի բարձր գիշերներ երկու գլուխի կը ծառայէ» փսփսուքը անթել հեռագրէն աւելի արագ տարածուած է գիւղին մէջ ու հասեր է մինչեւ հարեւան գիւղը:

Տէրտէրը նզովքի բանաձեւ մը շուրթերուն, ամէն առտու կ'անցնի աղբիւրին առջեւէն Տօղիկի դանդուր մազերը, կրակոտ աչքերը, գեղեցիկ սրունքներ եւ կակաչի կոթի պէս դալար մէջքը դիտելու համար:

Չէ՞ որ Տօղիկը այդքանն ալ չի կրնար խնայել: Եւ ինչ կայ որ, տէրտէրը մարդ չէ՞, աչք ու ճաշակ չունի՞...

Քսանեւհինգ տարի երէցկնոջ ուռած փորը, թաղքացած մազերը, պղտոր, մողէսի աչքերը դիտելէն զզուած է...

Անիծած Տօղիկն ալ սատանորդի է, ամէն անգամ որ տէրտէրը կ'երթայ Ստամպօլէն եկած նամակները կարդալու, Տօղիկը դրան մէջ կը դիմաւորէ տէրտէրը եւ աչքով նշան կ'ընէ Նազիկ հօրքուրին, որ գայ եւ կենայ քովը:

Ամէն օր, Հարս Տօղիկը թոնիրը ցան նետելէ առաջ, դէմքը աղօթարանի կողմ դարձուցած կ'աղօթէ՝ «Ղարիպ-ղուրպաթ»ին առողջութիւն եւ գործին յաջողութիւն մաղթելով:

Եւ այդ պահուն՝ Դաւօն իր հսկայ հասակով կը պատկերանայ իր աչքերուն:

Ախ, որքան կարօտցեր էր ան իր Դաւօն:

Ապա կը բանար թոնիրի շուրթին ծանր նստած ընկոյզի փայտէ, միակտուր տաշտը, խմորը կը գնէր, մազրական թեւր կ'անցնէր, ու լաւաշին բուրմունքը կը լեցնէր տունը:

ԱԶԳԻՆ

(2)

բացրելու պայմանագիր մը՝ հիւլէական ռումբը արգիլելու եւ հիւլէական ուժը հսկողութեան տակ առնելու համար: Եւ ժողովին ներկայացուց բանաձեւ մը որ կ'ըսէ.—

Քննելով հիւլէական ուժի յանձնախումբին առաջին, երկրորդ եւ երրորդ տեղեկագիրները եւ հաստատելով թէ Ապահովութեան Խորհուրդին եւ հիւլէական յանձնախումբին աշխատանքները մինչեւ հիմա դրական արդիւնք չեն տուած,

Նկատի առնելով ընդհ. ժողովին 1946 յունուար 24ի եւ 1946 Դեկտ. 14ի որոշումներուն գործադրութեան ծայրագոյն կարեւորութիւնը, ընդհ. ժողովը կը յանձնարարէ Ապահովութեան Խորհուրդին եւ հիւլէական յանձնախումբին.—

1.— Շարունակել իրենց աշխատանքները համաձայն վերոյիշեալ բանաձեւերուն,

2.— Պայմանագրի նախագիծ մը պատրաստել հիւլէական զէնքերու արգիլման, եւ ուրիշ նախագիծ մը՝ միջազգային ազդու հսկողութեան մը մասին: Այս երկու պայմանագիրները պէտք է ստորագրուին եւ գործադրուին միաժամանակ:

ՏԱՍՆ ԱՆԳԱՄ ԱՒԵԼԻ ԶՕՐԱՒՈՐ...

Հիւլէական ուժի մասնագէտներ ճիշդ կը գտնեն ամերիկացի զօրավարի մը այն յայտարարութիւնը թէ Մ. Նահանգները այժմ հիւլէական ռումբ մը կը շինեն, տասն անգամ աւելի զօրաւոր քան անոնք որ արձակուեցան Հիրոշիմայի եւ Նակազաքիի վրայ: Ուրիշ գրոյցներու համաձայն, այս ռումբը, որ կը շինուի Լոս Ալամոսի մէջ, հազար անգամ (?) աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ:

Հակառակ Պ. Վիշինսկիի յայտարարութեան, ամերիկացի մասնագէտները տակաւին վստահ չեն թէ Խ. Միութիւնը կրնայ հիւլէական ռումբ շինել, եւ կը կարծեն թէ՝ շնորհիւ Մ. Նահանգներու յառաջդիմութեան՝ այս ասպարէզին մէջ — յառաջդիմութիւն մը որուն չի կրնար հասնիլ ուեւէ ազգ — պատերազմը չի կրնար պայթիլ այժմ, «բացի այն պարագային երբ երկու հակառակորդներէն մէկը խելագարութենէ բռնուի»:

★ Ամերիկեան օդատորմիղէն երկու գնդապետներ, Ֆր. Մուր եւ Տէյլ Սմիթ, առանձին յօդուածներ հրատարակելով օդանաւային պարբերականի մը մէջ, կը յայտարարեն թէ Մ. Նահանգները կրնան 1—3 ամիսէն շահիլ նոր պատերազմ մը, շանթահարիչ հիւլէառումբեր արձակելով քանի մը օդանաւերէ: Կը սացատրեն թէ չափազանց բազմածախս գործ է հազարաւոր ռմբաձիգ օդանաւեր պատրաստել եւ ամիսներով, տարիներով յարձակիլ թշնամի երկրին վրայ: Գնդ. Մուր կը գրէ.— Կարելի է հիւլէական ռումբեր փոխադրել 16 օդանաւերով, չափազանց արընթաց, եւ արշաւներ կազմակերպել շատ կարճ ժամանակէն, առ առաւելն երեք ամիս, երբ վճռուած պիտի ըլլայ պատերազմին բախտը: Գնդ. Սմիթի կարծիքով, հիւլէական չանթամարտի մը մէջ 300—370 օդանաւեր բաւական են եւ պատերազմը կրնան շահիլ մէկ ամիսէն:

Սպանիա ինչո՞ւ կը պահանջէ

Անգլեւսաքսոն մամուլը նոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Մ.-Նահանգներուն եւ Սպանիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց մասին, որոնք սերտ կապ ունին արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան հետ:

«Տէյլի Մէյլ»ի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ թէ զօր. Ֆրանքօ հետեւեալ պայմանները առաջարկած է ամերիկացի ծերակուտական Կըրնիի, (նախագահ զինեալ ուժերու յանձնախումբին), գործակցելու եւ օդային թէ նաւային խարիսխներ տրամադրելու համար.—

1.— Սպանիան պէտք է ընդունուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ.— 2.— Պէտք է օգտուի Մարշըլի ծրագրէն.— 3. Արեւմտեան պետութիւնները պէտք է դիւանագիտական կատարեալ յարաբերութիւններ հաստատեն, դեսպաններ նշանակելով Մատրիտի համար:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, զօր. Ֆրանքօ կէս ժամ ճառ խօսած է, դառն գանգատներ յայտնելով: Իր խորհրդականներն ալ պաղ դէմք մը բռնած են: Մարշըլի ծրագրին առթիւ ըսեր են, ակնարկելով Իտալիոյ.

— «Մենք եթէ ուրիշ բան չըրինք, գոնէ Գերմանիան հեռու պահեցինք Ճիպրալթարէն: Եւ սակայն նախկին թշնամիներուն աւելի լաւ աչքով կը նային քան մեզի»:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ խարիսխներու խնդիրը կարգադրուած է արդէն եւ միայն մանրամասնութիւններ կը մնան: Այժմ լայն բանակցութիւններ կը կատարուին Սպանիոյ սպարապետին եւ Ամերիկացիներուն միջեւ, գոհացնելու համար Սպանիոյ զինուորական պահանջները: Մասնագէտներու կարծիքով, սպանիական բանակը թէեւ կարգապահ է եւ լաւ սպաներ ունի, բայց կը կարօտի արդիական սպառազինութեանց:

Ամերիկեան սպայակոյտին կարծիքով, Անգլիա եւ Սպանիա գլխաւոր ամրոցները պիտի կազմեն արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Երկուքն ալ այն միակ երկիրներն են ուրկէ կարելի է հակայարձակումներ կատարել: Անգլիոյ հետ համաձայնութիւն գոյացած է արդէն, իսկ Սպանիոյ երկու միլիոննոց բանակը սպառազինելու համար, Ամերիկա կ'ուզէ գիտնալ թէ զօր. Ֆրանքօ որ աստիճան տրամադիր է գործակցելու:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Կը ներկայացուի երեքշաբթի 5 Հոկտեմբեր, ժամը 9ին, Cinéma Bourguignonի մէջ, 64 rue Bourguinon: Մուտքը հրաւիրատոմսով: Այժմէն ապահովել Պ. Հիսայեանէն Rue du Mesnil, Պ. Մելիքեան 143 rue de Bourguignon, Պ. Նիկողոսեան 31 rue de Gramme, Bois Colombes:

Կը ներկայացուի Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը» մէկ վարագոյր, մէկ պատկեր:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյեմբեր 20ին:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

«Հայ-Բոյժ»ի բաժանորդներուն

«Հայ-Բոյժ»ի խմբագիրը՝ Շ. Նարդունի իր թերթին վարչական գործերը յանձնած է՝

Պ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻԻ:

Ուրեմն այսուհետեւ Nercessian Khosrow անունովը եւ «Հայ-Բոյժ»ի հասցէով կատարել դրամական առաքումները եւ բաժանորդագրութեան ամէն խնդրանք:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի 10 Հոկտեմբեր, կիրակի ժամը 9ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն օգտուիլ առիթէն եւ արձանագրուելու համար դիմել Տիկին Սիսլեանի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Տիգրան Կոնեանցէ հազար ֆրանք, Պ. Ս. Գազազեանի ձեռամբ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Մարիամ Սէմէրճեան կը փնտռէ իր աղջիկը՝ Հերմինա, հօր անունը՝ Խաչիկ, հօրեղբայրը՝ Մանուկ եւ հօրաքրոջ տղան՝ Հայրապետ: Եօթը տարեկան էր երբ երկու արաբ կ'ինէր իրենց քով առին Մուսուլի մօտ, հաց տալով: Իր ծնողները ագարակ մը ունէին Պէյնի գիւղին մէջ (Պրուսա): Խեղճ աղջիկը 50 օր քալած է անօթի ծարաւ, իր գիւղէն Մուսուլ:

Տեղեկացնել Տէր Յարութիւնեանի, 8 rue du Maréchal Maison, Epinay s/Seine:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ պատուիրակութեան մը,— ներկայացուցիչը Թրանսիլվանիոյ 450 կղերականներու — Ռումանիոյ պատրիարքին յանձնած է յայտարարութիւն մը որով կը յայտնէ թէ խզած են կապերը յոյն-կաթոլիկ եկեղեցւոյ հետ եւ միացած՝ ռուս-օրթոտոքս հօտին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռաւ Խ. Միութեան ամենամեծ դերասանը, Քաչալով: «Փրավտա» եւ «Իզվեստիա» փառաբանելով հանգուցեալը, «աշխարհի ամենամեծ դերասանը» կը կոչեն զայն: Կառավարութիւնը որոշեց Քաչալովի արձանը կանգնել Մոսկուայի մէջ, քաղաքներէն մէկը կոչել անոր անունով, մասնաւոր թոշակներ սահմանել կնոջը եւ քրոջը, ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարել եւայլն:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ պայքարը կը սաստկանայ կուլակներուն (ունեւոր գիւղացի) եւ կաթոլիկ քահանաներուն դէմ: Կը վախցուի որ ուտելիքի նեղութիւն ծագի քաղաքներու մէջ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ արաբական կառավարութեան կազմութեան առթիւ, վէճ մը ծագած է երկու հոսանքներու միջեւ: Արաբական ազգ. ժողովը նիստ գումարելով Կազայի մէջ, 83 պատգամաւորներու միաձայնութեամբ նախագահ ընտրեց Երուսաղէմի նախորդ միւֆթին, Հաճ Ամին Հիւսէյնի: Անդրյորդանանի Պաղեստինեան կոմիտէն ալ, որ կը պայքարի միւֆթիին դէմ, կոչ մը ուղղեց Պաղեստինի Արաբներուն, որպէսզի միանան ընդ հովանեաւ Ապտուլլահ Թագաւորին:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine):

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժէռոմ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի Café Noaillesի ներքնասրահը, ժամը ճիշդ 3ին պաղպաղակի սեղանի մը շուրջ: Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընթացիկ հարցեր: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Փարիզի մասնաճիւղին հերթական դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի Sociétés Savantesի Salle Gի մէջ ժամը 9ին: Նիւթը «Հայկական քարոզութիւնը արտասահմանի մէջ» (վիճաբանութիւն):

«Ա. Ահարոնեան» խումբը կը վերսկսի հայերէնի դասերը այս հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ, Sociétés Savantes, ժամը 8ին: Ուսուցչուհի Տիկ. ԶԻԹՈՒՆԻ: Անշուշտ ծնողները պիտի փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն:

ԾԱԽՈՒ է ճերմակ գոյնով նոր եւ գեղեցիկ ձեռնադաշնակ մը (accordéon 80 bases, chromatique, Marque Ital. (Algany): Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի, Պ. սկզբնատառով:

ԱՐԱՐԱՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆը եւ ԱՐԱՐԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ՐԴ տարելիցը, Կիրակի 17 Հոկտեմբեր 1948: Հոգեհանգստեան պատարագ՝ ի յիշատակ Արարատի եւ բոլոր նահատակներուն:

Ներկայ պիտի ըլլան՝ հայ եւ օտար, քաղաքային թէ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

Կէսօրէն մինչեւ ժամը 11, ընկերական եւ ժողովրդային հանդիպում «Château des Fleurs»ի մէջ:

Կը հրաւիրուին՝ ժողովուրդը, Փարիզի, Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Քան-Նիսի Նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները եւ բոլոր անհատ ընկերները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ

Արտաշէս Ա. Յակոբեանի

Յառաջաբան՝ ՀՐԱՆԴ ՓԱԼՈՒԵԱՆ

ԳԻՆ 300 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Փարիզի մէջ հայ գրատուններուն, Մարսիլիոյ մէջ՝ Mme. Hagopian, 1 rue du Théatre Français եւ Տերիկեան գրատուն:

վաճառորդներու ուշադրութեան

Բացուած է ՏԱՔԱՏԻ MANUFACTURE COUTILS, VELOURS եւ LAINAGES եւ à JUPON ՏԱՔԱՏՆԵՐ

MAISON SAMUELIAN

126, Avenue des Chartreux, Marseille
Téléphone Garibaldi 18-19
Մեծաքանակ գնումներու համար մասնաւոր գին

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մարսիլիոյ Les Olives արուարձանին մէջ, երկու յարկի վրայ քարաշէն, նոր վիճակի մէջ տուն մը: Գետնայարկի վրայ կայ նպարավաճառի խանութ մը, երկու խոշոր ապակիով: Խանութին ետեւը ունի երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, 350 մեթր պարտէզ, պտղատու ծառերով:

Առաջին յարկը ունի 7 ընդարձակ սենեակ եւ վէրանտա մը, 10 մեթր երկայնութիւն եւ 2.26 մեթր լայնութիւն, ինչպէս նաեւ բաղնիք մը, որ կը տաքնայ ելեկտրականութեամբ: Դիմել «Յառաջ»ի:

ԾԱԽՈՒ Է

Bollèneի մէջ (Vaucluse) ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ եւ ԱՐԴՈՒԿԻ (Pressing) խանութ մը իր բոլոր մեքենական կազմածով: Մաքուր եւ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել «Յառաջ»ի Ց. Ո. սկզբնատառերով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 6 Octobre 1948 Չորեքշաբթի 6 Հոկտեմբեր

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5661-Նոր շրջան թիւ 1072

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՀՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՄԱՐՏԱԿՈՉ

Նոր մեր ձեռքն անցաւ պատճէնը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հովուական թուղթին, — «Կոնդակ Ամանորյա Ողջոյնի եվ Հայրապետական Հորդորի»:

Պուքրէշի «Հայաստանեան Ճակատ»ը պարտք սեպած է զայն արտատպել երեւանեան ուղղագրութեամբ: Անշուշտ մտածելով որ ռումանահայ գաղութին մէջ ալ աչքերն ու ձեռքերը վարժուին այդ բարբարոսութեան, ինչպէս հարեւան Պուլկարիոյ մէջ...

Ի՞նչ կ'ըսէ տասը ամբողջ արտասահման հասած այդ կոնդակը, որ կրնայ լեցնել «Յառաջ»ի երկու էջերը:

Կարելի չէ մէկ անգամով ամփոփել զայն: Գէորգ Զ. անոր մէջ կը շօշափէ մէկէ աւելի խնդիրներ, — «Հայաստանեայց ազգային առաքելական Սուրբ եկեղեցու ավանդական վեհիրավութիւնը», անոր դերիչխանութենէն եւ միասնականութենէն մինչեւ Ամերիկայի թեմին պառակտումը, Հայկական Հարցը, Հայրենադարձը, գաղութներու կացութիւնը, եւայլն:

Մէկ խօսքով, իրար խառնուած են կրօնականն ու քաղաքականը: Ցորդորն ու սասարը: Օրհնութիւնն ու մարտակոչը: Սեւն ու ճերմակը:

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, առաջին անգամ է որ հովուապետ մը այսքան լայն կը բանայ թեւերը, եւ պատգամներ կ'արձակէ Էջմիածնի մենաստանէն, համաձայն տրուած հրահանգներուն: Առանց տեղեակ ըլլալու բուն իրականութեան:

Անշուշտ. եթէ ուզէր ալ, չէր կրնար սուտել ծուռն ու շիտակը, սուտն ու իրականը. [illegible] կրնար սահմանափակուիլ իր հոգեւոր պետի պարտականութեան մէջ:

Իր խորհրդականներն ալ չե՞ն վկայեր թէ «Հայաստանը երբեք այսքան ազատ եղած չէր»:

Եւ յետոյ, բուն իսկ խորհրդային կարգուսարքին տարրական մէկ օրէնքը չէ՞ կղերականը հեռու պահել քաղաքական ասպարէզէն:

Մինչդեռ, — ահա կարդացէք իր իսկ բառերով.

— «Ցաւ ի սիրտ պէտք է յիշատակենք որ, թէեւ սակաւաթիւ, բայց եւ այնպէս ի մեծ դժբախտութիւն եւ անպատուութիւն մեր ազգային նկատուեթիւն, որոնք բացի՝ հայանուն մարդիկ կան տակաւին, որոնք մոռացութեան տալով պատմութեան դասն, ողբերգական դասերը, դաւեր են լարում հայրենի Պետութեան դէմ եւ պատրաստ են անգամ զինակցիլ թշնամական ոյժերի հետ՝ վերականգնելու այն կարգերը, որոնք անխուսափելիօրէն պատուհասելու են մեր ժողովրդին եւ աւերածելու մեր Հայրենիքը»:

Բառերը, արտայայտութեան ձեւերն անգամ ձեզի չե՞ն յիշեցներ այն պղտոր աղբիւրները որոնք օրն ի բուն աւազ եւ մրուր կը թափեն Երեւանէն արտասահման, եւ փոխադարձաբար:

Հատուած մը եւս, նոյնքան պերճախօս.

— «Իւրաքանչիւր ազնիւ Հայի առաջնակարգ եւ սրբազնագոյն պարտականութիւնն է մերկացնել, ի սպառ չէզոքացնել սովետական Հայրենիքի, Հայ Ժողովրդի թշնամիներին, հայադաւ ոյժերին եւ գործիչներին»:

Ուրեմն, «սովետական հայրենիքը» այնքան վտանգուա՞ծ է որ, կաթողիկոսներն անգամ շարժման մէջ կը դրուին, ի դերեւ հանելու համար թշնամիներու դաւերը:

Մինչ Հայկական Արտասահմանի հաւատացեալները եթէ ոչ աւետաբեր լուր մը, գոնէ հայրական օրհնութիւն մը կը սպասէին Էջմիածինէն, ահա Գէորգ Զ. ալ զինուորագրուած է, լրացնելու համար Երեւանի անթելին պակասը:

Որո՞ւն աւելի մեղքնալ, — Էջմիածնի՞, որ այս տխուր, ապերախտ պաշտօնը կատարելու հարկադրուած է, թէ Երեւանի, որ խորութիւն չի դներ միջոցներու մէջ, եւ սայթաքումէ սայթաքում կը դլորի, պաշտպանելու համար անպաշտպանելին:

Բարեբախտաբար Հայկական Արտասահմանը ոչ բանուոր հօտ է, ոչ ալ ասիական տօնավաճառ: Ի զո՛ւր կը փորձեն ցրուել իր ուշադրութիւնը, պարտկելով բուն չարիքը:

Դեռ ի՛նչ պսպղուն գոհարներ, նոյն մարտակոչ-կոնդակին մէջ:

Շ.

Միջին Արեւելքի Հայ Գրողներու համագումարը

Հալէպէն ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Սեպտ. 21 թուականով. —

Միջին Արեւելքի Հայ Գրողներու առաջին համագումարը բացուեցաւ Սեպտ. 18ի Շաբաթ օրը Ծթօրայի մէջ (Լիբանան): Կը նախագահէր Կ. Սասունի, քարտուղար՝ Մինաս Թէօլէօլեան: Ժողովի բացման առթիւ, ողջոյնի ճառեր խօսեցան Ա. Յովհաննէսեան, «Ակօս»ի կողմէ՝ Բժ. Ե. Գոնճալեան, Լիբանանի Օգն. Խաչի կողմէ Տիկին Լ. Սասունի:

Հայ Մամուլին կողմէ ժողովին կը մասնակցէին Պ. Պ. Բիւզանդ Եղիաեան («Հասկ»), Հրաչ Քաջարենց («Մասիս»), Ե. Մանուկեան («Ազդարար»), ինչպէս նաեւ «Ազդակ»ի եւ «Արեւելք»ի ներկայացուցիչները: Սփիւռքէն հասած էին բազմաթիւ հեռագիրներ, ողջունելով համագումարը:

Թեհրանէն ստացուած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Իրանի պատգամաւորը, բանաստեղծ Արամ Գառոնէ, անցագրի դժուարութիւններու պատճառով պիտի ուշանայ: Եգիպտոսէն հեռագիր մը կը յայտնէր թէ Համագումարի պատգամաւորները ճամբայ ելած են:

Մինչեւ Երկուշաբթի առաւօտ Համագումարը ունեցաւ երեք նիստ: Զեկուցումներ տուին Եդուարդ Պօյաճեան՝ Հայ Արձակի, Վ. Օշական՝ Հայ Թատրոնի, Կ. Սասունի՝ Գաղթահայ գրականութեան եւ Մ. Թէօլէօլեան Հայ մամուլին շուրջ:

Բացի Գրողներու Միութեան անդամներէն եւ մամուլի ներկայացուցիչներէն, նիստերուն կը մասնակցէին նաեւ Տիկին Հ. Իփէկեան — Աղասեան, Զարեհ եպիսկոպոս, Գ. Իփէկեան եւայլն:

Պ. Վահէ Սէթեանի առաջարկով, Համագումարին պատուոյ նախագահ ընտրուեցաւ Լեւոն Շանթ, [illegible] ներու Միութեան:

Համագումարի բացման առթիւ, ճառ մը խօսեցաւ Լիբանանի երեսփոխան Մովսէս Տ. Գալուստեան, շնորհակալութիւն յայտնելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւններուն՝ որոնք ազատ պայմաններ ստեղծած են եւ կը քաջալերեն մշակոյթի զարգացումը:

Համագումարի նիստերը տեղի կ'ունենան եղբայրական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Կիրակի առաւօտ, համագումարը իր ամբողջ կազմով այցելեց Այնճար: Կէսօրին, ի պատիւ հայ գրողներուն, սեղան մը տրուեցաւ Այնճարի մէջ: Սեղանին կը նախագահէր Լիբանանի Կաթող. փոխանորդ Խադ արք.: Ներկայ էին նաեւ Բերիոյ Առաջնորդ Զարեհ եպիսկ. եւ Հայ Կաթողիկէ հովիւ Հալաճեան վարդապետ: Խօսք առին Մ. Տէր Գալուստեան, Հ. Պալեան, Արմէն Անուշ եւ ուրիշներ: Պէքաայի երեսփոխան Ռաֆաաթ պէյ Քազուն զեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ, ջատագովելով հայեւարաբ բարեկամութիւնը:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ, Մատակասքարի մէջ, վեց ամբաստանեալներ, որոնց երկուքը երեսփոխաններ են: Երեսփոխան մը եւ չորս ամբաստանեալներ ալ դատապարտուեցան ցկեանս թիապարտութեան, իսկ վեց հոգի ժամանակաւոր բանտարկութեան: Զախակողմեան մամուլը կը պահանջէ ջնջել այս պատիժները, իբրեւ անվայել՝ ազատասէր Ֆրանսայի համար:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ համայնավար պաշտօնաթերթը, «Պոռպա» յօդուածով մը կ'ազդարարէ թէ Կոմինֆորմին բացած պայքարը կրնայ պատերազմի յանգիլ: Առաջին անգամ յիշելով Սթալինի անունը, դիտել կուտայ թէ «իրաւունքը մեր կողմն է, ոչ թէ իր կողմը»:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր սահմանափակումներ հաստատեց օտար ներկայացուցիչներու եւ թղթակիցներու երթեւեկին համար: Անոնք սեղմուած են ամփոփուիլ Մոսկուայի սահմաններուն մէջ:

ՄԻՍԸ ԱԺԱՆՑՆԵԼՈՒ համար 28րդ ծրագիր մը պատրաստուած է, որուն արդիւնքը անորոշ է տակաւին: Եզան միսը կ'արժէ 600, հորթի միսը՝ 700 ֆր.: Պ. Ժուհօ կ'առաջարկէ քանի մը չահագէտներ կախել Քոնքորտի վրայ, լապտերներու ձողերէն, իբրեւ կտրուկ միջոց:

100.000 ՕԴԱՉՈՒՆԵՐ պիտի պատրաստուին Անգլիոյ մէջ, երկու տարիէն, չաբաթը հազար հոգի զինուորագրելով:

Մոլոթով կ'առաջարկէ նիստի հրաւիրել Չորս Մեծերը

«ՆԱԽ ՊԱՏԱՐՈՒՄԸ ՎԵՐՑՈՒՑԷՔ»

Փոխադարձ մեղադրանքները եւ հակաճառութիւնները կը շարունակուին Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին եւ Քաղաքական յանձնաժողովին մէջ, առանց գործնական ելքի մը յանգելու:

Երկուշաբթի օր, երբ Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի սկսէր քննել արեւմտեան երեք պետութեանց բողոքագիրը Պերլինի պաշարման եւ յարակից հարցերու մասին, Մոլոթով ծանուցագիր մը հասցուց, որով կ'առաջարկէ նիստի հրաւիրել Չորս Մեծերու արտաքին նախարարները, քննելու համար Պերլինի կացութիւնը եւ ամբողջ գերմանական խնդիրը:

Այս ձեռնարկը մեծ զարմանք պատճառեց երեք արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարներուն, որոնք անմիջապէս ժողով գումարեցին, կացութիւնը քննելու համար: Ժողովը տեւեց երկու ժամ: Օրակարգի խնդիրներն էին Մոլոթովի ծանուցագիրը, Վիշինսկիի առաջարկները հիւլէական ռումբի եւ սպառազինութեանց կրճատման մասին եւն.: Երեք նախարարները քննելով Մոսկուայի դեսպաններուն յանձնուած նոր ծանուցագիրը, համախորհուրդ վճռեցին թէ Մոլոթովի նոր առաջարկը չի կրնար փոխել իրենց դիրքը Պերլինի հարցին մէջ: Երեք պետութիւնները կը մերժեն խնդիրը յղել արտաքին նախարարներու խորհուրդին եւ հոն շարունակել իրենց բանակցութիւնները, մինչեւ որ Խ. Միութիւնը չվերցնէ Պերլինի պաշարումը: Հետեւաբար որեւէ մասնաւոր պատասխան պիտի չղրկուի Մոլոթովի: Երեք պետութիւնները իրենց վերջնական դիրքը պիտի ճշդեն Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, որ արդէն կը քննէ Պերլինի հարցը:

Մոլոթով իր ծանուցագրին մէջ դիտել կուտայ թէ Պերլինի խնդիր չկար, ցորչափ արեւմտեան պետութիւնները ձեռնարկած չէին գերմանական դրամին բարենորոգման, թէ անոնք արեւմտեան Գերմանիան անջատելով արեւելեան Գերմանիայէն կորսնցուցին Պերլինը կառավարելու իրաւունքը, թէ քառանդամ վարչութիւնը դադրած ըլլալով Գերմանիոյ մէջ, կը դադրի նաեւ Պերլինի մէջ:

Յետոյ յիշելով Մոսկուայի մէջ կատարուած խօսակցութիւնները եւ Սթալինի առաջարկները, ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ երեք արեւմտեան պետութիւնները փորձեցին իրենց հակողութիւնը տարածել խորհրդային շրջանի դրամին վրայ [illegible] բացատրէ թէ խորհրդային [illegible] հակողութեան անհրաժեշտ կը գտնէ այդ զգուշութիւնը, որպէսզի արեւմտեան մարքը Պերլին չմտնէ ապօրինաբար:

Եզրակացնելով, ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Պերլինի խնդիրը սերտօրէն կապուած է ամբողջ գերմանական հարցին հետ, թէ վտանգ չսպառնար խաղաղութեան եւ կ'առաջարկէ ժողովի հրաւիրել չորս արտաքին նախարարները:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Մոսկուա այս ձեռնարկով կ'ուզէ խափանել Պերլինի հարցին քննութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, այն առարկութեամբ թէ վտանգ չսպառնար խաղաղութեան եւ թէ բանակցութիւնները կրնան շարունակուիլ: Եթէ արեւմտեան պետութիւնները ընդունէին Մոլոթովի առաջարկը, Մոսկուա դիւանագիտական մեծ յաղթանակ մը շահած պիտի ըլլար:

Վտանգ մը Խաղաղութեան համար

Երկուշաբթի օր, Ապահովութեան Խորհուրդը ամբողջ մէկ ժամ վիճաբանեցաւ... լեզուական հարցի մասին. — Թարգմանութիւնները միաժամանա՞կ պիտի ըլլան, ինչպէս ընդհ. ժողովին մէջ, թէ յաջորդաբար, իւրաքանչիւր ճառէ կամ զեկուցումէ վերջ: Ի վերջոյ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ թարգմանութիւնները կատարել միաժամանակ: Ի հարկին կարելի է խօսելէ վերջն ալ թարգմանել, եթէ այդպէս պահանջեն:

Յետոյ քննուեցաւ նախագահի խնդիրը: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, որուն կ'իյնար նախագահութիւնը, զայն առաջարկեց Արժանթինի պատուիրակին, առարկելով թէ իր երկիրը կողմ է Պերլինի վէճին մէջ:

Եւ սկսան վիճաբանութիւնները: Առաջին խօսքն առաւ Պ. Վիշինսկի, որ յայտարարեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւասու չէ քննելու Պերլինի խնդիրը, թէ կարելի չէ այդ հարցը անջատել ամբողջ գերմանական հարցէն, թէ ՄԱԿի դաշինքին 107րդ յօդուածը թոյլ չի տար որ Ապահովութեան Խորհուրդը քննէ նախկին թշնամիներու վերաբերեալ խնդիր մը: Գերմանական գործերը կը կարգադրուին համաձայն կնքուած դաշնագիրներու, մասնաւորապէս Եալթայի եւ Փոցտամի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Ֆրանսայի դպրոցները վերաբացուեցան Հոկտեմբեր 1ին: 180.000 աղջիկ եւ 249 հազար տղաք մտան 1100 լիսէներուն եւ գոլէժներուն մէջ: Կ'ուսուցանեն 20 հազար ուսուցչապետներ (բարձրագոյն է համալսարանական վկայականներով), որոնց 8000ը կիներ են, առանց հաշուելու 12 հազար պաշտօնեաները:

Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը, 1930էն իվեր կ'աճի թիւը երկրորդական վարժարաններու աշակերտներուն: Արդէն շնորհիւ ծնունդներու յաւելումին, տարրական դասաւանդումը աւելի շատ կը լեցուին հիմա: Ներկայիս դպրոցական շէնքերու թիւը պակաս է, պատերազմի հետեւանքով: 40 շէնքեր ամբողջովին քանդուած են եւ 80 հատ ալ մասամբ, իսկ շատ մը ուրիշներ կը կարօտին նորոգութեան եւ ընդարձակման:

Հաշիւ եղած է որ եթէ 200 միլիառ տրամադրուի, բաժնուած հինգ տարուան մէջ, թէ նոր դպրոցներ կը շինուին եւ թէ հիները կը վերանորոգուին: Տղաքը շատ տառապեցան պատերազմի միջոցին: 14 տարեկան տղայ մը 11 կամ 12 տարեկան տղու մը հասակը եւ ծանրութիւնը ունի: Ակամ տղու մը հասակը... «դպրոցական ոստաններ» (Cités scolaires) կառուցանել, թեթեւ շինանիւթով, 12—15 տարուան համար: Հատ մը շինուեցաւ Պրէսթի մէջ քանի մը ամիսէն:

Կը կարծուի թէ հին հաստատուն շէնքերը, ուրենք նախկին զօրանոցներ, հիւանդանոցներ կամ վանքեր էին, այնքան ալ նպաստաւոր չեն տղոց առողջութեան համար որքան արդիական թեթեւ շէնքերը:

1930էն 1938 նոր լիսէներ շինուեցան բոլորովին արդիական հիմերու վրայ, ելեկտրականութեամբ, կեդրոնական ջերմութեամբ, եւայլն, սակայն 1948ին դժուար է պահել զանոնք, բաւարար ածուխ չունենալով:

Արդի մանկավարժութիւնն ալ կատարեալ յեղաշրջումի մէջ է: Փոքրերը եւ մեծերը հիմա տարբեր կարգուսարքի կ'ենթարկուին: Պէտք է շինել շէնքերու խումբեր, որոնք կազմեն «դպրոցական ոստանը», ուր մեծերը կը բաժնուին փոքրերէն:

Մանկավարժական նոր ուղղութեան մէջ կը մտնէ նաեւ աշակերտին ընտանեկութեան համա-[illegible] բարեկամական յարաբերութիւններ անհրաժեշտ են, որոշելու տղոց ընդունակութիւնները եւ տալիք ուղղութիւնը:

Գալով այն հարցին թէ ո՛ր դասակարգին տղաքը կը յաճախեն լիսէ կամ գոլէժ, վիճակագրութեան մը համաձայն, անցեալ տարուան լիսէի վեցերորդ դասարանի աշակերտներու ծնողներու արհեստներն եղած են, 57.000 աշակերտի վրայ, օրինակի համար, 11 հազար պաշտօնեայի, զաւակ, 3000 սպայի, 9 հազար ճարտարագէտի եւ առեւտրականի, 4500 ազատ ասպարէզի, (բժիշկ, իրաւաբան, լրագրող եւայլն), 1500 առանց արհեստի, ընդհ. գումար 29.000:

Իսկ նոր աշակերտներու ծնողներու զբաղումներն են.— 9 հազար պաշտօնեայ, 5500 արհեստաւոր, 5500 մշակ, 7500 բանուոր, գումար 28000, Լիսէն ձրի դառնալէն առաջ երբ քաղքենի ժողովուրդին զաւակները դպրոց կը յաճախէին, վեցերորդին թիւն էր 21 հազար 1930ին, 1931ին 30 հազար, 1932ին 35 հազար:

Ներկայ քաղաքակրթութեան յարմարելու համար անհրաժեշտ է ծանօթութեան եւ մշակոյթի որոշ մակարդակ մը: Մինչեւ 18 տարեկան տղոց համար անհրաժեշտ է դպրոցական ուսումը, թէ բանուորին, թէ մշակին թէ քաղքենի տղուն համար:

Նախակրթարաններուն աշակերտներուն թիւը այս վերամուտին պիտի ըլլայ 4 միլիոն, 100.000 ուսուցչուհի, եւ 55.000 ուսուցիչ: 72.715 թաղային դպրոց, 2.150.000 տղայ եւ մէկ միլիոն 950000 աղջիկ: Աղջիկներուն թիւը նուազ է, որովհետեւ անոնք աւելի շատ ազատ դպրոցներ կը յաճախեն:

Իսկ մանկապարտէզները որոնք երկու տարեկանէն մինչեւ 6 տարեկան մանուկ–ներ կ'ընդունին, 173.000ը տղայ եւ 160 հազարը աղջիկ են: Ասոնք ամբողջ Եւրոպայի մէջ տիպար դպրոցներ են:

Ուսուցչուհիներու թիւը աւելի մեծ է որովհետեւ մանկապարտէզներու մէջ միայն անոնք կ'ուսուցանեն:

Ուսուցիչ պատրաստող դպրոցներէն մեծ մասը, որոնք ջնջած էր Վիշիի կառավարութիւնը, այժմ վերաբացուած են: Պատերազմէն առաջ երկու այսպէս դպրոց կար իւրաքանչիւր նահանգի մէջ, մէկը տղոց, միւսը աղջիկներու: 158 ուսուցչանոց կայ ներկայիս, որոնք աշակերտները պաքալօրէայի կը պատրաստեն, այն թուականէն ի վեր որ ջնջուեցան բարձրագոյն «պրըվէ»ները:

45.000 դպրոցները միատեսակ դասարաններ ունին, այսինքն ուսուցիչ մը մէկ դասարանին մէջ կ'ընդունի 6էն 14 տարեկան տղաք: 13.700 դպրոցներ երկու դասարան ունին, 7.400 երեք - չորս, 4700ը, չորսէն ի վեր, 1900ը աւելի քան տասըդասարան:

Պատերամին 5000 դասարան բոլորովին քանդուեցան իսկ 6000 վնասուեցան այսինքն 7%:

Պետութիւնն է որ կը հոգայ թաղային դպրոցները: Պատերազմէն առաջ 65%էն, իջաւ 50 %ի: Տասնեակ միլիառներ պէտք է, մինչդեռ տրամադրուած է միլիոններ:

Նախակրթարանի ուսումէն վերջ 13—14 տարեկան տղոց համար մասնաւոր լրացուցիչ դասարաններ կան, ուր տղաք կը պատրաստուին իրենց հետեւելիք ասպարէզին համար:

Արհեստագիտական դպրոցները

Պ. Պուխսօն որ զանազան դպրոցներ կը վարէ եւ եղած է տնօրէն, քննիչ արհեստագիտական դպրոցներու, յայտարարեց թէ վերամուտին 400.000 աշակերտ պիտի ունենան արհեստագիտական դպրոցներու մէջ, այս աշակերտներուն կէսը արդէն կ'աշխատի իր ընտրած արհեստին մէջ: Անոնք կուգան նախակրթարաններէ, լրացուցիչ դասարաններէ, մինչեւ իսկ լիսէներէ:

Այս դպրոցներու նպատակն է մասնագէտ բանուորներ պատրաստել: Արհեստագիտական դպրոցներու քննութեան ատեն փորձառական աշխատանքը երկու երրորդի թուանշանով կը գնահատուի, իսկ ընդհանուր ծանօթութիւնը մէկ–երրորդով:

Այս վարժարաններէն վերջ տղաքը կրնան շարունակել իրենց ուսումը արհեստագիտական ազգային վարժարաններու մէջ եւ կամ արուեստից եւ արհեստից (arts et métiers) բարձրագոյն վարժարաններու մէջ: Այս վերջին դպրոցներէն շըրջանաւարտ կ'ելլեն անոնք ազգային վարժարանի եւ կամ իբրեւ ճարտարագէտի վկայականով:

Այս աշակերտները կրնան ներկայանալ նոր արհեստագիտական պաքալօրէայի քննութեան, ստեղծուած երեք տարիէ ի վեր: Ճիշդ միւս պաքալօրէային նման է, լայն բանալով դուռները բարձրագոյն ուսումին: Մասնաւոր թոշակ մը օգնութեան կը հասնի այն տղոց որոնց ծնողքը կարօտ է:

Այս դասընթացքները տեղի կ'ունենան շաբաթական 10էն 12 ժամ եւ կամ 2էն 4 ժամ, ինչ որ կարելիութիւն կուտայ տղոց շարունակելու իրենց աշխատանքը:

Ք.

Դարձեալ Նուպարեան Մատենադարանի շուրջ

Ի՞նչ է գրպարտագրում իմ մասին Պ. Քօլօլեան, Բարեգործականի նախագահը, «ապացուցանել» ճգնելով, որպէս թէ ես եմ եղած պատասխանատուն Նուպարեան Մատենադարանի կողոպուտի: (Տես իմ նախորդ յօդուածաշարքը, — փաստաթուղթեր):

1.— «Ցայտնապէս կ'ուզէր ունենալ այդ գրքերը, իրեն համար անշուշտ, քանզի Գերմանիա Հայ չկայ իրմէ զատ որ հայագիտական հրատարակութիւններով հետաքրքրուի»: Այդ դեռ քիչ է. «Ո՞վ իմաց տուած էր Գերմանացիներուն թէ՝ Փարիզի մէջ հայ մատենադարան մը կար...»: («Ժողովուրդ» թիւ 1110, Մայիս 23, 1948):

Եւ այդ զարշելի զրպարտանքն այսօր հանդէպ մի մարդու, «որ իր ազգին եւ հայկական մշակոյթին հանդէպ իր սիրոյ եւ անձնուիրութեան բազմաթիւ ապացոյցներ տուած է արդէն», ինչպէս ասել ու գրել է նա ինքը, Քօլօլեան, դեռ երէկ: Ուրեմն ե՞ս եմ «իմաց տուած Գերմանացիներուն թէ Փարիզի մէջ հայ մատենադարան մը կար»: Ե՞ս եմ մատնել ու թելադրել նրանց՝ կողոպտել Նուպարեան Մատենադարանը: Ա՞յդ է ասել ուզել արդեօք Քօլօլեան երէկ գրելով, թէ ես «սփոփել» եմ իր եւ բոլորին «սգաւոր սըրտերը»: Ա՞յդ է ասել կամեցել նա դարձեալ երէկ, թէ Նուպարեան Մատենադարանի հարցի բարւոք լուծումը կը պարտինք Աբեղեանի»:

Ահա դաղաթնակէտն անարդ զրպարտանքի՝ տրուած նոյնչափ անարգօրէն: Եւ ես բռնում եմ ահա այդ զարշանքն յղացողի ու վիժողի օձիքից եւ բարձրաղաղակ պահանջում ապացուցէք դուք ձեր ասածները, չարամիտ նախագահ, Բարեգործական Ընկերութեան: Դուք ձեր միւս՝ նոյնչափ անպատիւ զրպարտութեան համար» յայտնապէս կ'ուզէր ունենալ իրեն համար», «ապացոյց» էք համարում լոկ այն, թէ «Գերմանիա Հայ չկայ իրմէ զատ որ հայագիտական հրատարակութիւններով հետաքրքրուի»: Եւ դուք նման մի անորակելի գործի ընդունա՞կ էք համարում այսօր մի մարդու, որի աջակցութիւնն էիք խնդրում եւ որի հասցէին գոհունակութեան խօսքեր էիք արտայայտում շարունակ, ձեզ երջանիկ համարում նըրան Փարիզ տեսնելով՝ դեռ երէկ:

Անկախ ռուսին՝ կոկնեմ [illegible] տական Մատենադարանի հայկական ենթաբաժինն աւելի հարուստ է, [illegible]արեան Մատենադարանինը: Եւ նրա ճոխացման հարցում ես իմ՝ փորձագէտի հանդամանքովս ամենագործօն աջակցութիւնն եմ բերած գրեթէ մէկ քառորդ դար շարունակ, բոլորովին ձրիաբար: Ու ի՛ր տրիտուր իմ այդ ծառայութեանց՝ ես լիուլի հնարաւորութիւն եմ ունեցած միշտ օգտուելու իմ ուզած գրքերից: Իմ ունեցած եւ ձեռք բերած բազմաթիւ սեփական գրքերն էլ նոյն մատենադարանին տրամադրելով:

2.— Ի՞բր թէ ես, Արտաշէս Աբեղեանս, Փարիզ գնացել եմ, չարամտօրէն ինձ վերագրուած նպատակով, «որպէս գերմանացի գինուորական»: Ու Քօլօլեան այդ կրկնում է երեք անգամ իր զրպարտագրութեան մէջ: Եւ, «համոզիչ» դարձնելու համար իր խօսքը, նա չեչտում է՝ որպէս թէ ես, «գերմանացի զինուորականս» իրենց ներկայացել եմ «համազգեստով», այսինքն գերմանացի զինուորականի համազգեստով:

Արժէ՞ ասել, որ տողերս ստորագրողն իր ողջ կեանքում ոչ իսկ մէկ վայրկեան եղած է առողջ ռասարակ զինուորական եւ կամ ներկայացած երբեւէ, ումեւէ, երբ այդպիսին: «Համազգեստ»ի երբեք իսկ ի՛ր կարգին: Ոչ միայն «զինուորայերիւրանքն էլ ի՛ր կարգին», այլեւ առհասարակ որեւէ «համազգեստ» կան»ի, այլեւ առհասարակ որեւէ «համազգեստ» ես չեմ կրած իմ բովանդակ կեանքում, ոչ իսկ մէկ վայրկեան: Այս մի հատիկ բացարձակ սուտն իսկ պիտի բաւէր արդէն, ի դերեւ հանելու համար բոլոր միւսները, բնորոշելու համար Քօլօլեանների ոգին:

3.— Որպէս թէ ես, երբ այդպիսին, այսինքն «համազգեստով» «գերմանացի զինուորական»ս, «սարսափի մէջ» եմ պահել իրեն, Քօլօլեանին, եւ իր մարդոց: Զարժէր իսկապէս ոչ իսկ մէկ հատիկ խօսք կորցնել այդ նոր ու անարգասուտիվրայ, որ ինքնին հերքւում է արդէն առաջին սուտով: Քօլօլեան իր ստորագրած արձանագրութիւններով եւ ուղերձներով ինքն եւս հերքում է այն եւ բնորոշում իր նոր վերագրումի անորակելի բնոյթը:

4.— Նոյն այդ տեսակի է նաեւ Քօլօլեանի հետեւեալ վերագրումը. «Երկու անգամ Կեսթափոյի անդամ մը կանչած ու հրամայած էր մեզի որ իր ըսածները ընդունինք»:

Ցայտնում եմ դարձեալ. ես իմ կեանքում ոչ միայն Փարիզ, այլ նաեւ Պերլին ու այլուր երբեւէ գործ չեմ ունեցած Կեսթափոյի մի անդամի հետ: Փարսափներով հեռու եմ փախած նրանցից: Ծայրէ ի ծայր սուտ է ուրեմն նմանապէս այդ վերագրումը: Քօլօլեան ինքը չեշտած է եւ բազմիցս ասած ինձ, որ ես ոչ միայն գերազանցած եմ իրենց սպասելիքները, այլեւ արած եմ շատ աւելին յօգուտ Նուպարեան Մատենադարանի: Իրենք են եղած, ընդհակառակն, Փարիզ գնալուցս շատ առաջ, ընդունողները Գերմանացոց բոլոր ասածների:

5.— Քօլօլեան գրում է առանց կարմրելու. «Աբեղեան ուզեց որ գնահատութիւններ ըլլան իր մասին, ուզեց գրաւոր վկայագիրներ ունենալ, նոյնիսկ պահանջ դրաւ որ այդ վկայագիրները հանդիսաւոր ձեւերով ստորագրուին»:

Ես ոչ միայն «պահանջ» չեմ դրած, այլեւ չեմ ուզած որեւէ «վկայագիր»: Դրա պէտքն եւս չեմ ունեցած: Ու չեմ էլ ստացած: «Հանդիսաւոր ձեւերով ստորագրելու» մասին ուրեմն խօսք լինել չէ կարող: «Վկայագիրներ» կամ այլ բաներ կորցնելու ունակութիւնը ես ամբողջովին վերադարձնում եմ Քօլօլեաններին: Գիտնալով սակայն, որ ինք՝ միանգամայն ինքնաբերաբար եւ առանց իմ ուզելուս յանձնած է ինձ պատճէններն իր նախա-[illegible] ձեռագրութեանց, որպէս սիրայօժար արտայայտութիւն Բարեգործականի գնահատանքի, տեսնելով նաեւ, որ 1941 թ. իր խօսքերը պիտի գան ջրելու 1948ի սեփական յերիւրանքները, Քօլօլեան ճգնում է բոլորովին այլ կերպարանք տալ բուն խնդրին:

Հարցնում եմ հիմա ես հենց իր խօսքով. «Արդեօք խիղճ չունի՞», Քօլօլեան: Այդ առեւտրութիւնները կազմելիս եւ ստորագրելիս, իր տանը կամ գրասենեակում, ես ներկա՞յ եմ եղած այնտեղ, «պահա՞նջ» դրած իրեն: Նաեւ Փարիզ չեղա՞ծ միջոցիս: Պերլինի՞ց: Հեռաձայնո՞վ: Զայնասփիւռո՞վ: Ե՞ս եմ «պահանջ» դրած իրեն 1943ին, երբ Պերլին էի, որ նա Փարիզում «հանդիսաւոր» կերպով գնահատանքն անի իմ հասցէիս՝ Դկտ. Ռորբախի ներկայութեամբ եւ նրա միջոցով: Եւ կամ՝ հեռուից ե՞ս եմ «կորզած» — թէ Դկտ. Ռորբախի մօտից Քօլօլեանի յօդուած – ուղերձը՝ հանդերձ խնդրանօք, որ այն տպուի Հայնեդերման ընկերութեան պաշտօնաթերթում: Հարցնե՞լ նորից. «Արդեօք խիղճ չունի՞» Քօլօլեան: Խե՞լք ալ չունի:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

Մեր գաղութները

ԽՄԲ.— «Յուսաբեր» իրաւամբ դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.—

Արտասահմանի հայերէն թերթերը, գրեթէ առանց բացառութեան, լայն տեղ կուտան Սփիւռքի ազգային կեանքին: Իրարմէ քաղելով եւ գիրար լրացնելով՝ արձագանգ կ'ըլլան նոյնիսկ աննշան, մանր-մունր անցուդարձերուն, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապ մը ունին մեր գաղութներուն հետ եւ կը ծառայեն ցոլացնելու հայ կեանքը ի սփիւռս աշխարհի: Կը մնայ, որ գուրգուրոտ ձեռք մը խնամով հաւաքէ ու դասաւորէ այդ աննշան, մանր - մունր, բայց թանկագին նիւթերը, որոնք կրնան օր մը իբրեւ աղբիւր օգտագործուիլ հայ գաղութներու պատմութեան համար:

Դժբախտաբար շատ պակասաւոր են մեր ունեցած տեղեկութիւնները այս կամ գաղութին մէջ ապրող Հայոց համրանքին, կամ կրթական ու հանրային հաստատութեանց մասին: Այս անտեղեակութիւնը թերութիւն մըն է մեզի համար այսօր. վաղը կրնայ յանցանք մը ըլլալ, զոր անշուշտ պիտի չներեն մեր զաւակները մեզի, ինչպէս մենք չենք ներեր այսօր մեր նախահայրերուն մեղաւոր անփութութիւնը՝ հաւաքումի ապաշնորհ, բայց օգտակար այս աշխատանքին հանդէպ:

Ունինք խատուտիկ, գոյնզգոյն միութիւններ: Ունինք գրոց - բրոց մտաւորականներ, ուսուցիչներ, թղթակիցներ, որոնք, բան գործ ձգած, քաղաքական տհաս մարզանքներով կը փորձեն մնուցանել մեր օրհնեալ ժողովուրդը եւ գրեթէ արհամարհանքով կը նային խոնարհ, բայց կարեւոր, այժմէական «գիտելիք»ներու վրայ: Այսպէս է, որ մեզի կը պակսի նոյնիսկ մօտաւոր, նոյնիսկ աղօտ պատկերը Հայ Սփիւռքին:

Այս մեղքը հին է մեր մէջ:

Մեր պատմիչները, հեռաւոր անցեալին, իրենց բարձր առաքելութիւնը կը նկատէին խօսիլ թագաւորներու եւ իշխաններու մասին, ազնուականներու եւ նախարարներու մասին, կաթողիկոսներու եւ եկեղեցիի մասին, բայց չխօսիլ բնաւ ռամիկին, բուն իսկ ժողովրդական զանգուածներու մասին: Ասոր համար է, որ մեր պատմութեան մատեաններուն մէջ գրեթէ ժողովուրդ չկայ:

Նոյնն է պարագան նաեւ այսօր:

Մեր նոր գրականութեան մէջ կան մարդեր: Կայ թագ ու մական, կայ վեղար ու գմբէթ, կայ պար ու գինի, բայց ժողովուրդը կը պակսի միշտ իբրեւ բարք ու բարբառ, իբրեւ ստեղծագործող տարր: Մենք գրեթէ կորուած ենք ժողովուրդէն: Ըսել չենք ուզեր անշուշտ, որ գրականութիւնը պէտք է դարձնենք «վիճակագրական տախտակ», կամ ընթացիկ բանասիրութիւն: Սակայն հարկ է, որ ժողովուրդին սիրտը բաբախէ մեր գրական վաստակին մէջ: Կը յարգենք անհատական ապրումները, որոնք մեր քերթողական արուեստին բերած են իրենց անփոխարինելի նպաստը եւ որոնցմով այնքան հարուստ է մեր քնարերգութիւնը: Դէմ ենք այն վարդապետութեան, զոր Երեւանի մամնաւոր դեկրետներով կը պարտադրէ Հայաստանի բանաստեղծներուն եւ որ կ'անտեսէ, գրեթէ կը դատապարտէ՝ այսպէս կոչուած սուբեկտիւ ապրումները իբրեւ ապոլիտիկ, զուտ վերացական մարզանք:

Գրական այս մտահոգութիւններէն անկախ, որոնց պիտի անդրադառնանք ուրիշ առթիւ, մեր անմիջական պարտքն է հաւաքել, դասաւորել ու տարածել բոլոր այն նիւթերը, զորս ապագայ պատմաբանը պիտի կրնայ օգտագործել՝ գրելու համար մեր գաղութներու պատմութիւնը: Այս աշխատանքը կարելի չէ պատահականութեան ձգել: Զայն պէտք է կազմակերպել լրջութեամբ եւ գործադրել աւելի մեծ լրջութեամբ:

Թանկագին օժանդակ մըն է անշուշտ մամուլը այս կարեւոր աշխատանքին համար: Ըսինք արդէն — եւ կրկնենք անգամ մը եւս,— թէ ինչ որ կուտայ մեր առօրեայ մամուլը գաղութներու ազգային կեանքի մասին, ունի իր առանձին դերն ու արժէքը: Սակայն մասնակի ճիգ մըն է ասիկա, եւ իբր այդ, մանաւանդ իր ներկայ ձեւով, չի կրնար լիովին գոհացում տալ մեր հիմնական պահանջներուն:

ՆԵՐԳԱՂԹԻՆ «ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ»

Աթէնքի Ազատ Օրը կը գրէ.—

Ազգանշանը կուզայ նոյնինքն անոնցմէ՝ որոնք մկրտուած բունիսկ Էջմիածնի միւռոնով եւ Երեւանի ջուրովն ու օդովը, հայրենիքի «անսահման» վերելքի եւ բարօրութեան բանդէտներ, 1945ի Էջմիածնի կաթողիկոսական ընտրութեան Համազգային համագումարին, հրահանգուած էին իրենց կենդանի օրինակով հայրենադարձի փողահարները ըլլալ:

Կ'ակնարկեմ յունահայ կաթողիկոսական պատուիրակներուն, որոնց մէկը ռամկավար շէֆ, կենդանի օրինակը եղաւ... արտագաղթին, իր անսահման հարստութեամբ եւ «սոյով սմնիսլէյ»ով փոխադրուելով.. Հարաւ. Ափրիկէ:

Երկրորդին համար, ազգային ղեկավար դէմք մը, մեր «խադիր չէզոքներէն», չար բերաններ կ'ըսեն թէ կը պատաստուի մեկնիլ... հարաւային Ամերիկա, իբրեւ կենդանագոյն օրինակ... ներգաղթի:

Իսկ երրորդը՝ վեղարաւոր պետը այս գաղութին, երդուընցած կ'երեւի իր «յոգնատանջ» ոտքերը հանգչեցնել... յոյն «օրթոտոքս» եկեղեցւոյ պետերու դամբարաններուն մէջ, իր դամբանաքարին վրայ գրել տալով.

— «Ներէ, Տէր, զի չգիտէի զինչ ասէի եւ զինչ գործէի: Անասելի են մեղք իմ, աններելի յանցանք իմ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՔԻ ՄԷՋ.— (Սուրբ գրական - աշխարհագրական ուսումնասիրութիւն): Գրեց Դոկտ. Հ. Վահան Վ. Ինգլիզեան: Ազգ. Մատենադարան: Վիէննա, Մխիթարեան տպարան, 1947: Գին 6 դոլլար. Փրանք: Հասցէ.— Librairie des Pères Mechitharistes, Vienne VII 62, Mechitharistengasse X (Autriche):

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՋԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Բարեգործականի Կեդր. վարչութեան վերջին շեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (17 Սեպտ).—

1.— Դրամական առաքում Ներգաղթի կեդր. կոմիտէին.—

Վերջերս, Կեդր. Վարչ. ժողովը Երեւանի Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէի Նախագահ Բազ. Բ. Աստուածատուրեանի հեռագրով փոխանցեց 100 հազար տոլար, Ներգաղթի Գ. տարեշրջանի կարաւաններու ճանապարհածախսին ի հաշիւ: Անկէ զատ Կեդր. Վարչութիւնը 5000 տոլար եւս ուղարկեց Պուլկարիա, այդ երկրէն ի մօտոյ մեկնելիք շուրջ հազար հոգինոց խումբի մը փոխադրութեան ծախքերուն համար:

Ներգաղթի Գ. Տարեշրջանի մինչեւ այսօր մեզի հաղորդուած մեկնումներն են.—

Ռումանիայէն 1020 հոգի Յունիս 21ին:

Եգիպտոսէն 2020 հոգի Օգոստոս 22ին:

1946 եւ 1947ի ընթացքին ներգաղթողներու ընդհանուր թիւն է 85.787:

2.— Հայաստան ղրկուած ապրանքներ.—

«Փոպետա» շոգենաւով, որ Օգոստոսի սկիզբը Նիւ Եորքի նաւահանգիստէն մեկնեցաւ, Հայաստան ղրկեցինք հետեւեալ ապրանքները.

5 Պեղիչ մեքենաներ (էքսքէվէյթըր) 64.070 տոլար: 50 սնտուկ Քլիմ փոշի կաթ Ուկէս Թոն 1.952 տոլար: 110 հակ գործածուած հագուստ, գնահատուած 10.577 տոլար:

★ Նոյն Միութեան պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ բացի Բարեգործականի 5000 սթերլինի եւ 10 հազար տոլարի օգնութենէն, Պ. Գ. Կիւլպէնկեան եւս Պաղեստինի հայ կարօտեալներուն ղրկած է 4000 տոլար:

«ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐԸ»

(Կոչ Սամսոնցիներուն)

Հանգուցեալ Յ. Յ. Կորոյեանի կտակակատարներու կողմէ շուտով հրատարակութեան պիտի տրուի հանգուցեալ Վահան Մինախորեանի «Արհաւիրքի Օրեր» հատորը, որ իրական եւ միեւնոյն ժամանակ գրական-գեղարուեստական պատկերացումն է թրքական ոճրագործութեանց եւ հայ ժողովուրդի կրած գերմարդկային տառապանքներու:

Հատորը պատկերազարդելու համար պէտք ունինք դէպքերու եւ վայրերու հետ կապուած լուսանկարներու:

Մասնաւորապէս կը փնտռենք հետեւեալները.

— Սամսոն քաղաքի ընդհանուր տեսարան, Սամսոնի դպրոցի եւ եկեղեցիի նկարները: Նկարները հետեւեալ անձերու.— Գար. Թէրզեան, Արա Մամիկոնեան, Ա. Գարտաշեան, Վահան Պասլեան, Միհ. Փիրանեան, դերձակ Արշակ (Տրապիզոնցի), Թոփալ Համբար (Տրապիզոնցի), Ֆընտըլեան, Պօղոսեան, Քիւրքճեան, Վահ. Աղաճանեան, Պար. Քէօրօղլեան, Ալթունեան, Խանէտանեան, Պալըգճեան երկու ընտանիքները, նոյն օրերու Առաջնորդը, պարսից հիւպատոսը եւ հիւպատոսարանի գաւազը:

Ցանկալի կարեւոր է լուսանկարը Ալէմշահ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՈՐԱՏԷՐՑԻ ԴԱՒՈՆ

Այդ պահուն, Դաւոյի որդին, երիտասարդ Ասլանը, գիւղին աղջիկներուն սէրերը սրինգին մէջ ծրարած, հեռաւոր լերան լանջին վրայ, աղային հօտը կ'արածէր:

Քիչ յետոյ, Շողիկը ճռճռան ճախարակին անիւը կը դարձնէր, բամպակի գուլաները մանելով ու կաժելով:

Քսաներկու տարի, ճախարակը Շողիկէն քրտինք եւ արցունք խլած էր, իսկ Շողիկը անկէ հաց քամեր էր:

Այն օրուընէ որ Շողիկը իր կռունկը ցոյց տըւաւ տէրտէրի տանն ու դրան եւ մերժեց երէցկնոջ առաջարկը՝ ձրի լուացք ընելու մասին: Հարս Շողիկը անառակ համարուեցաւ, հալածուեցաւ երէցկնոջ եւ իր համախոհներու կողմէ:

«Մաղ կտրելիք Շողիկը, չուզեց մեր լաթերը ձրի լուալ, ես իրեն կը ցուցնեմ թէ ես ով եմ» կը կրկնէր երէցկինը, քանի մը չէնք-չնորհք հայհոյանքներ ալ շռայլելով Շողիկի հասցէին:

Ծաղկազարդի երեկոյեան, Շողիկն ալ ուզեց «Դռնբացէք»ին ներկայ ըլլալ, աղօթել եւ խնդրել որ Աստուած իր ղարիպին ճամբան ալ բանայ եւ գայ իր տուն տեղին, զաւկին տէր դառնայ:

Ճամբան հանդիպեցաւ Սմբօենց Նանուշին:

«Աղջի, Շողիկ, աչքդ լոյս, մարդդ կուգայ, տէրտէրին նամակ եկած է: Երէկ, երէցկինն ըսաւ որ Զատկին հոս կ'ըլլայ Դաւօն:

Ու երկուքը միատեղ զրոյց ընելով մտան ժամը:

Շողիկը մէկի տեղ երեք մոմ վառեց եւ բուռմըն ալ խունկ լեցուց խնկամանը, արմանք-զարմանք պատճառելով տէրտէրին:

Այդ օր, եկեղեցին արքայութիւն դարձաւ Շողիկի համար, կարծես հրեշտակները պար բռնած էին խորանին շուրջ եւ Դաւոյի գալուստը կ'աւետէին:

Տուն դարձին, Շողիկ մտածեց վերմակներու եւ բարձերու բուրդերը քրքրել, երեսները լուալ, տուն-տեղը կարգի բերել, որ Դաւօն հանգիստ շունչ քաշէ իր պապենական յարկին տակ:

Գիշերը պառկելու ատենը չեկած, Ասլանին հաղորդեց երջանկաբեր լուրը եւ ուրախ-զուարթ քուն մտան:

X

Ծրագալոյցի իրիկունը երբ Սորատէրայ տէրտէրը «Առէք կերէք» կը գոռար խորանին առջեւ, Դաւօն հասած էր իրենց գիւղին աւերակ Ջրաղացը:

Դաշտը պարապ էր եւ ո՞ր հայ քրիստոնեան տօնական այդ սուրբ պահուն ուրացած եկեղեցին ու տէրն մեր Յիսուս Քրիստոսը, դաշտը պիտի կենար եւ աշխատէր:

Երկիր վերադարձողներու կարաւանը Էրզրումէն մինչեւ Վան կոտորակուելով, մի հատիկ մընացորդը ճամբու դրած էր դէպի Մոշար, անկէ ալ Սորատէր երթալու համար:

Դաւօն հիմա թէ ուրախ էր, թէ տրտում:

Ուրախ էր որ քսաներկու տարի վերջ պայմանները բարեփոխուած էին եւ կը վերադառնար հայրենիքը, հայրենի տունը, տէր կանգնելու իր կնոջ եւ մինուճար զաւկին:

Տխուր էր, երբ կը յիշէր տէրտէրի գրածները:

«Արդեօք ինչպէս պիտի գտնէ իր՞ Շողիկը ուղիղ ճամբուն վրա՞յ, թէ ճամբէն շեղած»:

Երկու հակոտնեայ մտածումները զինք կը չարչրկէին, ուղղակի ուժասպառ ընելու աստիճան: Կը ջանար դիրք ճշդորոշել եւ սակայն անկարող էր: Ճահիճի մէջ թաղուած մարդու մը նըման, կը թպրտար, բայց ազատելու հնար չէր գտներ:

Մութը հետզհետէ կը կոխէր սար ու դաշտը:

Ստամպոլէն բերած նուէրները կը մրափէին պարկին մէջ, իսկ մոխրագոյն աւանակը կերեր, կշտացեր ու երկնցեր էր ճամբու եզերքի խոտերուն մէջ:

Գիշերը հետզհետէ կը փախչէր, գիւղին ճըրագները համարեա մարած էին եւ անծանօթ մը պիտի չկրնար գիտնալ թէ գիւղը մօտ է, եթէ տէրտէրի ապակեպատ պատուհանին լոյսը չըլլար:

Մերթ ընդ մերթ շներու հաչոց մը եւ ապա նորէն խորին լռութիւն:

Դաւօն ոտքի կեցուց աւանակը, պարկը կապեց անոր կռնակը եւ շտկուեցաւ դէպի գիւղը:

Համազամ կերակուրներու բոյրով լեցուն էր օդը: Դաւօն անյադաբար ծծեց, ծծեց ու երազեց իր տունը, իր ընտանիքը:

ԱԶԳԻՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

համրմի աղջկան՝ Իսկուհիին, առանձինն, մօրը հետ, կամ խմբանկարի մէջ։ Եւ առհասարակ, 1912 — 1915 Թուականներու Սամսոնի նշանաւոր դէմքերու, վայրերու եւ հաստատութիւններու նկարներ։ Տեսարաններ Չարշամպայէն եւ Գավաղէն, եթէ կարելի է։

Կը խնդրենք ունեցողներէն տրամադրել մեզի։ Կը խոստանանք, օգտուելէ վերջ, ապահով կերպով վերադարձնել զանոնք իրենց տէրերուն։

Խմբանկարներ ղրկելու պարագային անունները յստակ կերպով գրել նկարին ետեւը ։

Լուսանկարները մեզի պէտք է հասնին ամէնէն ուշ յառաջիկայ Դեկտեմբերի վերջ։

Մինախորեանի հատորը խմբագրելու գործը յանձն առած է Սիմոն Վրացեան։ Այդ աշխատանքը գրեթէ լրացած է եւ ձեռագիրը քանի մը շաբաթէն կ'ուղարկուի շարուելու համար։

Շատ կը խնդրենք այս գործի համակիրներէն օգնել մեզ՝ այս կարեւոր ձեռնարկը կատարեալ դարձնելու։

Նկարները ուղարկել հետեւեալ հասցէին. —
Setrak Pagtikian , 90 Summit Avenue Summit, N. J. U.S.A. :

Կը խնդրենք յատկապէս արտասահմանի թեր — թերէն, արտատպել այս դիմումը ։ Յ. Յ. Կորոյեան, կոակակատարներ՝ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՅՐԵԱՆ , ՍԵԴՐԱՔ ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

դաշնագիրներով։ Եթէ Միացեալ Ազգերը ձեռք առնեն այս խնդիրները, բռնաբարած կ'ըլլան դաշինքը ։

Յետոյ ջանաց համոզել թէ Պերլինը պաշարուած չէ, այլ պարզապէս պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնուած են խորհրդային իշխանութեանց կողմէ՝ արեւմտեան պետութեանց «յարձակողական» միջոցներուն դէմ, — օրինակ՝ արեւմտեան մառքը որ կը վտանգէ արեւելեան շրջանին տնտեսութիւնը։ Իր կարծիքով, Պերլինի խնդիրը վտանգ չպատճառ խաղաղութեան։ Վերջացնելով, խառնակութեանց ամբողջ մեղքը ձգեց Ֆրանսացիներուն, Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն վրայ ։

Այս առարկութեանց պատասխանեց Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, Ֆիլիփ Ճէսըփ, շեշտելով թէ Պերլինի պաշարումը վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար եւ թէ այդ վտանգը պիտի շարունակուի ցորչափ տեւէ պաշարումը եւ քանի որ ուղղակի բանակցութիւնները ձախողեցան, Միացեալ Ազգերուն կ'իյնայ քննել խնդիրը ։ Արեւմտեան պետութեանց համար ուրիշ ելք չի մնար, եթէ ոչ «կռնակի վրայ պառկած խոնարհիլ խորհրդային բռնութեան առջեւ եւ կամ իրենց կարգին բռնութեան դիմել»։ Առանց կրքոտ բառեր գործածելու, ամերիկեան պատուիրակը բացատրեց թէ Խ. Միութիւնը «ապօրէն եւ ճնշողական միջոցներ» կը գործադրէ, թէ միշտ կ'անտեսէ իր պարտաւորութիւնները եւ «բռնութիւն կը բանեցնէ, թէ «միակողմանի ազատութիւն կը փնտռէ բռնութեան դիմելու համար» եւայլն։

Անգլիական պատուիրակն ալ խօսք առնելով , նոյն տեսակէտները պաշտպանեց։ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին ։

Հիւլէական զէնքերու խնդիրը

Քաղաքական Յանձնաժողովին Բչ. օրուան նիստին մէջ, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ուկրայնայի ներկայացուցիչը, Մանուիլսքի , մասնաւորապէս յարձակելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատուիրակներուն վրայ։ — « Մաք Նիլի եւ Ռամատիէի պէս մարդոց համար պէտք է ջնջել բոլոր սահմանները, ոչնչացնել բոլոր ազգային գերիշխանութիւնները»։ Յետոյ բացատրեց թէ երկաթեայ վարագոյրին պատճառով չէ որ արեւմտեան պետութիւնները չեն գիտեր թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Խ. Միութեան մէջ, այլ պարզապէս անոր համար որ արեւմտեան դրամատէրները խորհրդային Թերթ չեն կարդար ։

— «Մենք վերաշինութիւն կը կատարենք յաջողութեամբ։ Մենք ազատ ենք պատերազմի ամերիկեան հոգեվիճակէն եւ կը զարմանանք նոյն վիճակին մէջ տեսնելով Անգլիան որուն կայսրութիւնը կը փլի օրէ օր։ Դուք Խ. Միութեան մասին ձեր տեղեկութիւնները կը քաղէք սպիտակ Ռուսերու աղբամաններէն »։

Այս ճառին պատասխանեց ամերիկեան պատուիրակը, Պ. Օսթին, յայտարարելով.

— « Եթէ Խ. Միութիւնը իսկապէս կը մտածէ ճիշդ այն ինչ որ կը յայտարարէ, մենք արդէն կը գտնուինք ամբողջ աշխարհի սպասած փառաւոր օրուան արշալոյսին առջեւ։ Բայց, ինչ որ կը հասկնանք կարդալով խորհրդային առաջարկը, կը համապատասխանէ՞ Խ. Միութեան դիտումներուն »։

Այս կարգի հարցումներով ամերիկեան պատուիրակը յայտնապէս անվստահութիւն կը յայտնէր Մոսկուայի անկեղծութեան մասին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ սպայակոյտին կազմը վերջացաւ Հոկտեմբեր 4ին։ Պաշտպանութեան ընդհ. խորհուրդին միայուն նախագահը պիտի ըլլայ մառէջալ Մոնթկոմըրի (Անգլիա), ցամաքային բանակներու հրամանատարը՝ զօր. Տըլաթր տը Թասինյի (Ֆրանսա), օդանաւային ընդհ. հրամանատարը՝ մառէշալ Սըր Ճէյմս Րապ (Անգլիա), ծովային հրամանատարութեան ներկայացուցիչը՝ դեր-ծովակալ Ռոպէռ Ժօժառ (Ֆրանսա)։ Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ եւս ներկայացուցիչներ պիտի ունենան ։

350.000 ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ գործադուլը ծանր կորուստներ կը սպառնայ Ֆրանսայի ազգ. տնտեսութեան եւ ճարտարագործութեան։ Բանակցութիւններ կը կատարուին, ելք մը գտնելու համար, քանի շարժումը չէ տարածուած տարբեր շրջաններու մէջ։— Երէկ պետական կարգ մը հաստատութեանց եւ Թղթատարական վարչութեան աշխատաւորներ, 200 հազար հոգի, բողոքի ցոյց մը սարքեցին Փարիզի մէջ ։

ՆՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ .— « Արեւելք»ի մէջ կը կարդանք (17 Սեպտ.) .— Թրքական իշխանութեան ց կողմէ Սուրիոյ սահմանապահ ոստիկանութեան յանձնուած է հայ ընտանիք մը՝ Թորոս Աղսերալեան, կինը՝ Վերգին, զաւակները՝ Մարի եւ Յարութիւն, Ատանացի, որոնք Պէյրութէն մեկնած էին Ա. կարաւանով եւ տեղաւորուած Հայաստանի Ղարաչալար գիւղը։ Փախստականները յայտնած են, թէ Կարսի Թրքական իշխանութեանց մօտ կը գտնուին տարբեր չորս փախստականներ ալ, — երկու հոգի Յունաստանէն, երկու հոգի Պէյրութէն՝ Սսեցի Սարգիս Պալեան եւ Հաճընցի Յակոբ (մականունը չեն յիշեր)։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Փարիզի մասնաճիւղին հերթական դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի Sociétés Savantesի Salle Gի մէջ ժամը 9ին։ Նիւթը «Հայկական քարոզութիւնը արտասահմանի մէջ» (վիճաբանութիւն)։

«Ա. Ահարոնեան» խումբը կը վերսկսի հայերէն դասերը այս հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ,, Sociétés Savantes, ժամը 8ին։ Ուսուցչուհի Տիկ. ՋԻԹՈՒՆԻ։ Անշուշտ ծնողները պիտի փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ .— Այրի Տիկին Ե. Պարկիրճեան եւ զաւակները, Պարկիրճեան ընտանիքը եւ բոլոր ազգականները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի 10 Հոկտեմբեր, կիրակի ժամը 9ին ։ Կը խնդրուի ծնողքներէն օգտուիլ առիթէն եւ արձանագրուելու համար դիմել Տիկին Սիսլեանի ։

ԾԱԽՈՒ Է

Bollèneի մէջ (Vaucluse) ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՔ - ՐՈՒԹԵԱՆ եւ ԱՐԴՈՒԿԻ (Pressing) խանութ մը իր բոլոր մեքենական կազմածով։ Մաքուր եւ լաւ վիճակի մէջ։ Դիմել «Յառաջ»ի Յ. Ո. սկզբնատառերով ։

վաճառորդներու ուշադրութեան
Բացուած է ՏԱԲԱՏԻ MANUFACTURE COUTILS, VELOURS եւ LAINAGES եւ à JUPON ՏԱԲԱՏՆԵՐ
MAISON SAMUELIAN
126, Avenue des Chartreux, Marseille
Téléphone Garibaldi 18-19
Մեծաքանակ գնումներու համար մասնաւոր գին

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մարսիլիոյ Les Olives արուարձանին մէջ, երկու յարկի վրայ քարաշէն, նոր վիճակի մէջ տուն մը։ Գետնայարկի վրայ կայ նպարավաճառի խանութ մը, երկու խոշոր ապակիով։ Խանութին ետեւը ունի երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, 350 մեթր պարտէզ, պտղատու ծառերով ։

Առաջին յարկը ունի 7 ընդարձակ սենեակ եւ վէրանտա մը, 10 մեթր երկայնութիւն եւ 2.26 մեթր լայնութիւն, ինչպէս նաեւ բաղնիք մը, որ կը տաքնայ ելեկտրականութեամբ։ Դիմել « Յառաջ »ի։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Խրիմեան սրահին մէջ ։

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30-ին, ընկերվարականներու սրահը ։

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30-ին rue Rabelais, Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil , Asnières, (Seine):

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժէռոմ .— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի Café Noaillesի ներքնասրահը, ժամը ճիշդ 3ին պաղպաղակի սեղանի մը շուրջ։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընթացիկ հարցեր։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ .— Տիկին Մարիամ Սէմէրճեան կը փնտռէ իր աղջիկը՝ Հերմինա, հօր անունը՝ Խաչիկ, հօրեղբայրը՝ Մանուկ եւ հօրաքրոջ տղան՝ Հայրապետ։ Եօթը տարեկան էր երբ երկու արաբ կիներ իրենց քով առին Մուսուլի մօտ, հաց տալով։ Իր ծնողները ագարակ մը ունէին Պէյնի գիւղին մէջ (Պրուսա)։ Խեղճ աղջիկը 50 օր քալած է անօթի ծարաւ, իր գիւղէն Մուսուլ ։

Տեղեկացնել Տէր Յարութիւնեանի, 8 rue du Maréchal Maison , Epinay s/Seine:

« ՇԻՐԱԿ » հռչակաւոր Օղիին մենաշնորհին տէր Կռանտ Տիփիլըրի տիւ փառք Հաստատութեան ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ՌՈՄԸ, որ բոլոր փափկաճաշակներու — փնտռուած ըմպելին է։—

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ
ՀԻՆ
ՀԱԳՈՒՍՏ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
Դիմել՝
Adept Mercantile Trading Co. Inc.
162 Madison Street
NEW YORK 2. N. Y. (U. S. A.)
Հայկական ընկերութեան։
ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿՏՈՐՆԵՐ՝
ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
Հեռագիր. AMTIN. New York
Թղթակցութիւն Հայերէն եւ Ֆրանսերէն

ԾԱԽՈՒ է ճերմակ գոյնով նոր եւ գեղեցիկ ձեռնադաշնակ մը (accordéon 80 bases, chromatique, Marque Ital. (Algany)։ Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի, Պ. սկզբնատառով ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 7 Octobre 1948 Հինգշաբթի 7 Հոկտեմբեր

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5662-Նոր շրջանի թիւ 1073 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄՑԷՆ ՍԽԱԼ ԳՐՈՒԱԾ Է

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը կը յայտարարէ իր պատմական կոնդակին մէջ, շօշափելով քաղաքական – դիւանագիտական խնդիրներ (Գ. դլուխ).

— « Հայ ժողովրդի անձնուէր եւ քաջարի զաւակները սերունդներ շարունակ եւ աստօրէն իրենց սրբազան արիւնն են թափել եւ իրենց ազնիւ կեանքն են զոհաբերել Միացեալ Հայաստանի եւ Հայրենի Պետութեան նուիրական գաղափարների յաղթանակի համար :

«Ո՛վ բանիւ թէ գործով, ուղղակի թէ անուղղակի մեղանչում է Հայրենիքի ամբողջացման եւ Հայ Պետութեան հզօրացման դէմ, նա զինակից է հանդիսանում Հայ Ազգի ու Հայրենիքի դարաւոր թշնամուն որը դիւային ծրագիրներ է նիւթում, աշխարհակալ մեծերին թիկնած՝ անպատիժ բռնատիրել մեր սիրեցեալ հայրենիքը եւ մէկ ընդ միշտ բնաջնջել Բնաշխարհի ողջ Հայութիւնը » :

Քիչ մը աւելի խորանալով, Գէորգ Զ. դիտել կուտայ, չարագրութեամբ մը որ թարգմանութիւն կը հոտի.

— « ... Եթէ անհիմն էին հայ ազնիւ սրտերի երէկուայ վարդագոյն յոյսերը եւ սրտառուչ խանդավառութիւնները արդար Դատի չուտափոյթ վճռահատութեան նախազգացմամբ, եւս առաւել անհիմն են դառն հիասթափութեան եւ բարոյալքման մասնակի արտայայտութիւնները համազգային տենչանքի յաղթանակի անյուսալիութեան չարագուշակութեան » :

Մնացեալը կրկնութիւնն է ամենօրեայ քարոզներու, — Անվհատ շարունակել սրբազան պայքարը, յանուն Հայկական Դատի արդար լուծման : Անշուշտ ապաւինելով «Սովետական Միութեան Մեծանուն Առաջնորդ Գեներալիսիմուս Ստալինի» բարեհաճութեան :

Կարելի է օրերով, տարիներով խօսիլ այս մասին : Կարելի է հատորներ լեցնել :

Կաթողիկոսական այս պատգամին առթիւ, « միջանկեալ » խնդիր մըն է որ կը զբաղեցնէ մեր միտքը :

Արդարեւ, « ո՛վ որ բանիւ թէ գործով, ուղղակի թէ անուղղակի մեղանչում է Հայրենիքի ամբողջացման դէմ», կը դառնայ զինակից «Հայ ազգի եւ հայրենիքի դարաւոր թշնամուն» :

Աջ կը նայինք, ձախ կը նայինք եւ, մեր չար բախտէն, կը տեսնենք որ այդ ամբողջացման հակառակորդներուն մէջ կը գտնուի նաեւ... Խ. Միութիւնը : Առաջնորդութեամբ նոյն ինքն սպարապետ Ստալինի :

Ձենք ուզեր ետ երթալ մինչեւ 27 —30 տարի, քրքրելու համար պատմութեան էջերը, մէկը միւսէն կսկծալի : Կը բաւականանք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ուշադրութեան յանձնելով «ման – րամասնութիւն մը » :

Մենք ալ գիտենք որ, ներկայ պարագաներուն մէջ, դիւրին չէ հայրենիքի բնական սահմանները ամբողջացնել ազատագրելով արեւմտեան Հայաստանի հողերը : Գոնէ Ուիլսընեան սահմանները :

Արդ, ո՞վ կ'արգիլէ ամբողջացումը կատարել ներսէն, — վերադարձնելով այն երկրամասերը որոնք Հայաստանի կը պատկանին պատմութեամբ, աշխարհագրութեամբ, տնտեսութեամբ, ջրագրութեամբ : Այլեւ արիւնով եւ ռազմական պահանջներով :

Կ'ըսեն թէ Մոսկուան մեր Նախիջեւանը, լեռնային Ղարաբաղը, Ախալքալաքը, Սուրմալուն եւ ուրիշ հողեր Հայաստանի հարեւաններուն բաշխեց պարագաներու բերումով : Իր տկարութեան օրերուն :

Իսկ հիմա որ իր փառքի եւ զօրութեան գագաթնակէտին հասած՝ ասպարէզ կը կարդայ աջ ու ձախ ...

Հինգ տողնոց «դեկրէտ» մը բաւական էր, վերահաստատելու համար տարրական արդարութիւնը :

Կատարելով այդ պարտականութիւնը, Մոսկուան ոչ միայն օգնած պիտի ըլլար զօրացնելու Խ. Հայաստանը, այլեւ վարկ մը եւս պիտի շահէր, յարգանքի հրաւիրելով դարաւոր թշնամին :

Կը կարծենք թէ Գէորգ Զ. սխալ գրած է հասցէն. երբ թշնամիներ կը փնտռէ հայրենիքի հողերու ամբողջացման դէմ, առանց աչք մը նետելու իր բոլորտիքը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՍԿ ՍԱ ԱՆԱՐԻՒՆ ՏԵՍԱ՞ԿԸ

Պատերազմն ալ իր տեսակները ունի :

Արիւնոտ, վայրենի, հրէշային եւ ասոնց նման որակումներ շատոնց գիտէինք : Բայց չէինք լսած «սպիտակ» պատերազմ, «ջիղերու պատերազմ » , « պաղ » կամ «անարիւն» պատերազմ բացատրութիւնները : Եթէ առաջին տեսակը կը տեւէ 4 կամ 5 տարի, այս նոր տեսակին տեւողութիւնը շատ աւելի երկար է :

Ահա 1944 Օգոստոսէն ի վեր երբ կարմիր տեսակը վերջացաւ, սկսած է «ճերմակ»ը որ նոյնպէս կը շարունակուի չորս տարիէ ի վեր :

Եթէ առաջինը մէկ անգամէն կ'առնէ կը տանի, սրբելով – մաքրելով մարդկային հրապարակը, այս նորը կը մաշեցնէ, կը հիւծէ եւ արիւնաքամ խլեակներու կը վերածէ մարդկային զանգուածները :

Ճերմակ պատերազմին կամ ջլամարտին կը պարտինք ուրեմն, այս յարաճուն սպառազինութիւնները : Անոր շնորհն է «աթոմիք» կոչուած հրէշը : Նորէն ան է պատճառը տնտեսական քայքայումներու, քաղաքական անստուգութիւններու, ժողովրդական խլրտումներու :

Այդ ճեփ ճերմակ, աղաւնիի նման անմեղ տեսակին պատճառով է որ միլիոնաւոր բազմութիւններ երկրէ երկիր կը թափառին, կէս անօթի, առանց տաքուկ բոյնի մը :

Նոյնիսկ մեր առօրեայ պզտիկ տաղտուկները, մինչեւ գործադուլները եւ խաղաղ բողոքները այդ նոր հրէշին զրօսանքներն են :

Գոնէ առաջինին օրերուն, «պիտի վերջանայ»ի յոյսը ուժ կուտար դիմանալու : Այսօր այդ յոյսն ալ կախուած կը մնայ մէկուն պեխերէն կամ միւսին ծխամորճէն :

ՍՕՍԻ

Ֆրանսայի ներքին կեանքը

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Տակաւին յայտնի չէ թէ որքան պիտի տեւէ հիւսիսային շրջանի 350.000 հանքագործներուն գործադուլը, որ կը սպառնայ կազմալուծել ճարտարագործական արտադրութիւնը եւ նոր դժուարութիւններ պատճառել ժողովուրդին :

Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը, որ գործադուլին համաձայնած էր միայն 48 ժամուան համար, եւ որ բանուորներու 10—12 %ը կը ներկայացնէ, յանձնարարեց իր անդամներուն վերսկսիլ աշխատանքը : Մեծամասնութիւնը կը հետեւի Աշխատանքի Դաշնակցութեան հրահանգներուն :

Երեքշաբթի օր, այս կազմակերպութեան պատուիրակները արտադրութեանց նախարարին ներկայանալով, կրկնեցին իրենց պահանջները. —

1.— Ջեղեալ համարել պաշտօնէութեան 10 % կրճատման հրամանագիրները. — 2.— Նուազագոյն ապրուստը ընդունիլ ամսական 14.500 Ֆր. : 3.— Իջեցնել կենսական պիտոյքներու գիները : 4.— Ցարգել ազգայնացման օրէնքը եւ հանքագործներուն վերաբերեալ կանոնագիրը :

Կարգ մը թերթեր գիտել կուտան թէ բանթողները քաղաքական նպատակներու կը ծառայէին, ենթակայ ըլլալով Աշխատանքի Դաշնակցութեան որ կը գտնուի համայնավարներու տիրապետութեան տակ :

Գործադուլը երկուշաբթի սկսաւ եւ Ֆրանսա ամէն օր 150.000 — 170 հազար թոն ածուխ կը կորսնցնէ : Կառավարութիւնը ուրիշ դժուարութեան մըն ալ մատնուած է : Գիներու Ազգ. Կոմիտէն, որ պէտք է վաւերացնէ որեւէ փոփոխութիւն, առջի օր մերժեց կառավարութեան որոշումը՝ ածուխի գինին 22% յաւելման մասին :

Առ այժմ գործադուլը կը շարունակուի առանց միջադէպի : Բայց նոր տագնապներ անպակաս են : Երկաթուղիներու արեւելեան շրջանին (Լոռէն) պաշտօնեաներէն եւ բանուորներէն 5000 հոգի գործադուլ յայտարարեցին, խանգարելով Մէցի, Թիոնվիլի, Մոզէլի, եւն. հաղորդակցութիւնները : (Ֆրանսայի երկաթուղիներու աշխատաւորներուն ընդհ. թիւն է 490.000) : Այս շարժումն ալ

Խ. Միութիւնը չի մասնակցիր Ապահովութեան Խորհուրդին

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՕՐԱԿԱՐԳ ԱՆՑՈՒՑ ՊԵՐԼԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Անակնկալները իրարու կը յաջորդեն Ազգաժողովին մէջ, հետզհետէ թանձրացնելով մթնոլորտը :

Երեքշաբթի օր Ապահովութեան Խորհուրդը, որ կը բաղկանայ 11 անդամներէ, շարունակելով Պերլինի հարցին քննութիւնը, 2ի դէմ 9 ձայնով որոշեց օրակարգ անցընել զայն : Ասոր վրայ խորհրդային պատուիրակը, Պ. Վիշինսկի, որ դէմ քուէարկած էր, յայտարարեց թէ պիտի չմասնակցին Ապահովութեան Խորհուրդի քննութեան : Իրեն հետեւեցաւ Ուկրայնայի ներկայացուցիչը, Պ. Մանուիլսկի : Ժողովը որոշեց շարունակել հարցին քննութիւնը յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, առտուան ժամը 10.30ին :

Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ՝ Վիշինսկի կարգ մը սուր բառեր գործածելով հանդերձ, առնել – քալելու փորձ մը չկատարեց, ինչպէս ըրաւ Կրոմիքօն Նիւ Եորքի մէջ, 1946 Մարտ 27ին, այլ վիճաբանութեանց հետեւեցաւ համբերատարօրէն, մինչեւ ժողովին փակումը :

Խորհրդային պատուիրակին բացակայութիւնը նոր դժուարութեան մը կը մատնէ Ապահովութեան Խորհուրդը, որովհետեւ Ազգաժողովի դաշինքին համաձայն, անհրաժեշտ է որ Հինգ Մեծերն ալ թեր քուէարկեն, որպէսզի տրուած որոշումները օրինական արժէք ունենան : Արդ, եթէ խորհրդային պատուիրակը ինկալպէս ներկայ չըլլայ, չի կրնար մասնակցիլ քուէարկութեան, իսկ եթէ ներկայ ըլլալով չմասնակցի վիճաբանութեանց եւ միայն դէմ քուէարկէ, միաձայնութիւնը խախտած կ'ըլլայ :

★ Երեքշաբթի օրուան նիստը մեծ մասով գրաւեց Պ. Վիշինսկի : Նախապէս խօսք առին Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ պատուիրակները, պաշտպանելով անգլեւսաքսոն տեսակէտը : Պ. Վիշինսկի ջանաց համոզել թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւունք չունի քններու Պերլինի խնդիրը, եւ թէ կարգադրութեան միակ օրինաւոր միջոցն է զայն վերադարձնել չորս արտաքին նախարարներու խորհուրդին : Այս առթիւ նորէն յիշեցուց Եալթայի, Փոցտամի եւ Լոնտոնի համաձայնութիւնները եւ ուրիշ բազմաթիւ դաշնագիրներ : Եւ պնդեց թէ Պերլինը պաշարուած չէ, թէ որեւէ վտանգ չսպառնար խաղաղութեան : Եւ դարձեալ կրկնեց.

— « Միայն երկու կազմակերպութիւններ իրաւասու են քննելու Գերմանիոյ խաղաղութեան եւ ապահովութեան խնդիրները, — Դաշնակից Վերստուգիչ Ցանձնաժողովը եւ արտաքին նախարարներու խորհուրդը : Անճողոպրելի, անկասկածելի եւ անխուսափելի է այս պարագան. (անգլերէնի թարգմանիչը պահ մը նեղուեցաւ, այս բառերուն տուներէնը իր լեզուին վերածելու համար) : Արեւմտեան պետութիւնները կը խախտեն, կը քանդեն, կ'ուզեն մահացու հարուածը տալ այդ երկու կազմակերպութեանց : Պերլինը Գերմանիոյ մէջ կը գտնուի, հետեւաբար խնդիրը որեւէ կապ չունի Միացեալ Ազգերուն հետ, համաձայն 107րդ յօդուածին, որ կ'արգիլէ զբաղիլ նախկին թշնամիներու վերաբերեալ խնդիրներով : Եթէ այս յօդուածը Գերմանիոյ չի վերաբերիր, հապա որո՞ւ կ'ակնարկէ, Եթերի՞ն, ամպերո՞ւն, փղոսկրէ աշտարակի՞ մը : Դուք աճապարեցիք Միացեալ Ազգերուն քննութեան յանձնել խնդիրը : Ես կասկածելի կը գտնեմ ձեր այդ աճապարանքը : Ապագան պիտի ցուցնէ թէ ինչ են ձեր բուն շարժառիթները » :

Այս ճառէն վերջն էր որ ժողովը 2ի դէմ 9 ձայնով որոշեց օրակարգ անցընել խնդիրը : Ասոր վրայ Վիշինսկի յայտարարեց թէ Պերլինի խնդիրը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

համայնավար սէնտիքաներու միջոցաւ կ'արծարծուի, իբրեւ բողոքի ցոյց : Ուրիշ գիծերու վրայ եւս խլրտումներ կ'երեւան : Հիւսիսային շրջանի երկաթուղիներուն աշխատաւորները հանրաքուէ մը սարքած են, որոշելու համար թէ պէ՞տք է գործադուլ յայտարարել :

★ Նկատի առնելով 1947 Նոյեմբերի դէպքերը, ներքին նախարարութիւնը որոշեց ոստիկանական հսկողութեան տակ առնել. — 1. Բոլոր բնակարանները, որպէսզի համայնավարները չկարենան գործածել զանոնք, իրենց փոքրիկ (հարուածային) խումբերը փոխադրելու համար. — 2. Տեղական հաստատութեանց չչակները, որոնք անցեալ տարի օգտագործուած էին, լուր տալու համար մինչեւ հեռաւոր ածխահանքերը. — 3. Քարիւղի շտեմարանները :

★ Երէկ, չորեքշաբթի, գործադուլ յայտարարեցին Փարիզի շարժավարները (շօֆէօր) : Կարգ մը վարչ. պաշտօնեաներու գործադուլը սպասուած արդիւնքը չունեցաւ երեքշաբթի օր : Ջուրը պակսած էր մասամբ, աղբամանները չէին պարպուած եւայլն ::

ՏՕՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Սովորութիւն են դարձած դժգոհանքն ու դժուարահաճութիւնը: Յաճախ կ'իմանանք, աչքէն թէ ձախէն զանազան խնդրանքներ: Ամէն տօնակատարութենէ վերջ նոյն տրտունջը: — «Միշտ միեւնոյն խօսքն ու գովաբանութիւնը: Ցօղուածաղիկներն ու բանախօսները նոր բան չեն գտներ ըսելու եւ գրելու»:

Հին դարերուն, երբ մարդկութիւնը դեռ մանկութեան շրջանը կ'ապրէր, երկնային ու երկրային արհաւիրքներէն ահաբեկ, գոհեր մատուցանելով կը կարծէր մեղմացնել բնութեան բարկութիւնը: Այս ահաբեկիչ ուժը տակաւ առ տակաւ նիւթականացուած, ամէն մէկ երեւոյթին տուաւ բարի եւ չար յատկութիւն, բարիին երախտապարտ զգացումով մօտեցաւ, չարին խնդրանքով: Քիչ վերջ կը տեսնենք իր բարերարներուն, քաջերուն արձանները կանգնած նոյն յարգանքի ու պաշտամունքի զգացումով կը մօտենայ, կամաց կամաց անոնց օրերը կ'որոշէ, ամէն քաջ, ամէն հերոս աստուածացած իր պաշտամունքի, խրախճանքի ու գոհաբերութեան օրը կ'ունենայ:

Այս աւանդութիւնն ու սովորութիւնը կը քանդակուի սերունդներու սրտին խորը եւ սրբազան օր, դառնալով բազմութեանց ոգեկոչումի ու խանդավառութեան անսպառ աղբիւր: Փարաւոններու երկիրը ունեցաւ իր բուրգերը. հսկայ յիշատակարան մը, պանթէոն մը իրեն արժանաւոր մեծամեծերուն ի պատիւ ու աղօթատեղի մը միեւնոյն ատեն իր հոգեկան ապրումներուն ու իղձերուն գոհացում տալու համար: Աշխարհահռչակ սփինքսներ յաւերժացնելու համար իր աստուածներուն յիշատակը, ապագայ սերունդներու ոգեւորութեան անկորնչելի անմահ կոթող, միշտ հըպարտ աշխարհի առջեւ, ասոնք բոլորը խօսք չունին հազարաւոր տարիներու ընթացքին անլեզու սակայն պատկառազդու միեւնոյն դիրքով կը կենան առանց նոր բան մը ցուցադրելու:

Բաբելոն, Ասորեստան, Փինիկէ նոյն ճամբով պալատներ, մեհեաններ կանգնեցին իրենց աստուածներուն եւ քաջերուն համար, պաշտեցին ու պարեցուցին, իրենց զաւակներն անգամ զոհաբերեցին Բելին, Տիամատին որպէսզի սերունդները ապրին: Ինչ հոյակապ արձաններ չինեցին, անոնց յիշատակին, որովհետեւ հոգեպէս լեցուած էին բարձր զգացումներով ու անսահման ոգեւորութեամբ նուիրուած անոնց:

Ուրարտեան շրջանէն մինչեւ Հայկ Դիւցազն, մինչեւ Մեծն Տիգրան աստուածներու շարք մը, Զրուանդէն մինչեւ Վահագն, Անահիտ, Աստղիկ ամէն մէկը առաքինութեան մը մարմնացումը, որոնց դիմագիծն ու նկարագիրը հայկական վսեմ զգացումներով ներկայացուած, փոթորկող, ցընցող արտայայտութեամբ: Ահա Վահագնը, քաջութեան, յանդգնութեան իբր խորհրդանշան Հայոց աշխարհի ոգիներն ու վիշապներն է քաղած, Անահիտը բարութեան, արդարութեան, Աստղիկը բեղնաւորութեան, գեղեցկութեան եւ կուսութեան աստուածուհիներ:

Հին դարերու մէջ բոլոր ժողովուրդներն ալ ունէին իրենց աստուածները: Բնազդօրէն ստեղծած են զանոնք, պէտք են զգացծ: Առաջին օրերուն որքան բնութեան արհաւիրքներէն ահաբեկ օգնութեան են կանչած արեւն ու լուսինը, համաստեղութիւնը, սակայն ժամանակի ընթացքին անհրաժեշտ գտած են իբրեւ ներշնչարան միջին յարատեւման:

Հին Հրէաստան բոլոր Մերձաւոր Արեւելքի, ընդհանրապէս հին աշխարհի աստուածներու, յետոյ ալ կրօնքներու դասական երկիրը դարձաւ: Ամէն ցեղապետ ինքզինքը աստուածառաք մարգարէ ներկայացուց: Թէեւ 2300 տարի առաջ Բաբելոն ունէր «Համմուրապի Արքայի Օրէնքներու Ժողովածուն» Մովսէս մօտաւորապէս հինգ դար վերջ իբր աստուածային տանարանեայ ներկայացուց Իսրայէլի ժողովուրդին, յետագային դարձնելու համար իրենց երկիրը կրօնական բարոյականի կեդրոն եւ «Աւետեաց երկիր»: Այս բոլորը միայն մէկ սկզբունքի համար, սերունդներու հոգիները լեցնել ցեղային ու ազգային գոյութեան սրբազան առաքինութեամբ:

Աւելի ուշ մարդկութիւնը որոշ հասունութեան հասաւ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն զարգացան: Այլեւս կարելի չէր համոզուիլ մոգերու սին ու պատիր մեքենայութեանց: Անշունչ ու բովանդակութեամբ անբաւարար արձանները քանդուեցան ու անոնց տեղ ստեղծուեցաւ խորքով ու վսեմութեամբ աւելի խորհրդաւոր կրօնք մը զոր արարչագործութիւն համարեց:

Սակայն մարդկութիւնը — Քրիստոնէութիւնն անգամ — չկրցաւ խուսափիլ հին կրօնքին ազդեցութենէն: Հին մեհեաններու եւ յիշատակարաններու փառահեղ արուեստն ու ճարտարապետութիւնը, բարձր քաղաքակրթութեան ըմբռնումը մնացին միտքերու մէջ, աւելի ուշ հրապարակ գալու համար, նուիրագործելով հինը Նորին մէջ:

Կարելի չեղաւ սրբել դարերու ստեղծած նուրբ ճաշակի, բարձր մշակոյթի հետքերը հոգիներէ որոնք տառապած ու մաքառած էին լոյս աշխարհ բերելու համար, քաղաքակրթութիւն մը, ինչպէս բաբելոնական, ասորական, եգիպտական, ուրարտական ձեռակերտները որ հիացում կը պարտադրեն ներկայ քաղաքակիրթ աշխարհի:

Քրիստոնէական կրօնքի ստեղծումէն ասդին, մարդկութիւնը իր դիմագիծը փոխեց, կրօնք, պետութիւն, ազգութիւն տակաւ առ տակաւ իրարմէ հեռացան: Քրիստոնէութիւնը թէեւ ըծակ մը դարձաւ ժողովուրդներու բարոյականի եւ նկարագրի բիւրեղացման, սակայն ազգային ու հայրենասիրական հարազատ զգացումին արտայայտիչ ուժը չեղաւ: Չկրցաւ գոհացում տալ բազմութեանց ներքին փոթորկող, ալեկոծող հոգեկան ձգտումներուն: Կրօնքը ինքն ալ դժուարութեանց հանդիպած բազմութիւնները իրեն կապելու համար, հին դարերու չաւիղին վերադարձաւ, առաքեալներու, քրիստոնէական նահատակներու, կրօնքի հերոսներու արձաններ, պատկերներ, յիշատակարաններ ու թուականներ ստեղծեց հաւատացեալներու ստուար թիւ մը հոգեպէս ու մարմնապէս իրեն կապելու համար: Մարդը իր բանականութեամբ օրուան դէպքերուն կապուած, ինչպէս եւ դէմքերու: Անոնց հետ ուրախացած, տխրած է, մաքառելով միեւնոյն իտէալին համար, արիւնը արիւնին խառնած, հետեւաբար չի կրնար հրաժարիլ մէկ օրէն միւսը:

(Մնացեալը յաջորդով) Յ. ՀԻՍԱՑԵԱՆ

Դարձեալ Նուպարեան Մատենադարանի շուրջ

(Բ. եւ վերջին մաս)

6.— Քօլօլեան գրում է ու չեշտում թէ «իրենց «Գերմանացոց) կողմէ սկիզբը լեցուած 168 սընտուկները հոն էին, որոնցմէ 150 չէին իսկ կապուած»: Այնինչ քանիցս ինքն է իր տեսնապետած ժողովների տեղեկագրութեանց մէջ սեփական ձեռքով արձանագրել ու հաստատել, թէ բոլոր գրքերը Փետրուար 12ին արդէն, ուրեմն Փարիզ գնալուցս աւելի քան մէկ ամիս առաջ «150է աւելի սնտուկներու մէջ զետեղած, գամած, թուագրած, կնքած եւ ամէնքը պատրաստ վիճակի մէջ դրած են(Գերմանացիք), յաջորդ օրը կանուխէն Պերլին ղրկուելու համար»:

7.— Քօլօլեան գրում է իմ մասին դարձեալ. «մեկնելէ առաջ պահանջեց նաեւ որ բոլոր հայ մտաւորականները հրաւիրեմ, որպէսզի «խօսի»: Ի հարկէ ստիպեալ 50—60 անձեր հրաւիրեցի: Գիրքերու եւ մատենադրութեան վրայ պիտի խօսէր. ելաւ ու սկսաւ ճառ մը Գերմանիոյ վրայ...: Մեծն Գերմանիան, աշխարհիս տէրը»: Հասկացա՞ք, ընթերցող:

Իրականութիւնը սակայն այդ չէ, այլ բոլորովին հակառակը: Այն օրերին Քօլօլեան ճշդում էր ամէն կերպ գերմանասէր ցոյց տալ իրեն: Ու երկիցս խնդրեց ինձ, որ բանախօսեմ հրապարակաւ Գերմանիան վրան: Ես մերժեցի արդ ու զգաստութեան հրաւիրեցի, որ լինեն շրջահայեաց, չխորհեն միայն այսօրը, այլ նաեւ ապագան, որ քաղաքական եղոյթների տեղի չտան: Դրա փոխարէն խոստացայ սակայն, որ Քօլօլեանի, իր իսկ նախաձեռնութեամբ հրաւիրելիք մտաւոր հաւաքոյթին, իր սեփական բնակարանում, խօսեմ մի բոլորովին ուրիշ, ոչ քաղաքական նիւթի մասին: Միասին կարդանք հիմա Քօլօլեանի արձանագրութիւնն այդ մասին.

«Յարգելի փրօֆէսէօրը մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ Գերմանիոյ մէջ գտնուող հայ գաղութի մասին:

Խօսեցաւ անոր ընտանեկան, մտաւորական, տնտեսական եւ ընկերական կեանքին վրայ ու չեշտեց գերմանական մշակոյթին հայ գրականութեան վրայ ունեցած ազդեցութիւնը: Աբովեան, որ հայ գրականութեան հիմերէն մին է, իր ուսումը առած է գերմանական համալսարանի մէջ, ինչպէս իրմէ վերջ Նազարեան, Արծրունի եւն. եւն.:

«Խօսեցաւ Հայ – Գերմանական ընկերութեան մասին որ հիմնուած է Տոքթ. Լեփսիուսի կողմէ: Այդ ընկերութիւնը, բացի իր մատուցած անթիւ նպաստներէն, գերման(ահայ) գաղութին մէջ միութեան, եղբայրութեան եւ համերաշխութեան գնահատելի կապ մը եղած է: Գերմանիոյ մէջ ներկայիս կան 700է աւելի ազգակիցներ որոնց մօտաւորապէս 400ը Պերլին, 200ը Համպուրկ (պիտի լինի Վիէննա) եւ մնացեալը (Համպուրկ), Լայբցիկ եւ ուրիշ վայրեր»:

Ահա ամբողջը, անտես անելով մի երկու երկրորդական անճշդութիւններ վերի խօսքերի մէջ: Եւ Քօլօլեանի սեփական, եզրակացութիւնը «յարգելի փրօֆէսէօրը վերջացուց իր բանախօսութիւնը ընդհանուր համակրանքի եւ շնորհակալութեան արտայայտութեանց մէջ»:

Ե՞ս թելադրեցի նրան գրել իր սենեակում այդ արձանագրութիւնը: Կոչեցի՞ իրենից այդ: Ե՞ս շորթեցի ներկաների «ընդհանուր համակրանքի եւ շնորհակալութեան արտայայտութիւնները»: Ո՞րն է ճիշդ. ա՞յդ, թէ՞ Քօլօլեանի գրածն իր ստապատում յօդուածի մէջ, որպէս թէ «ներկաներն ամբողջութեամբ զայրացան ու սահմոկեցան լսելով ինչ դամբուած»: «Ընդհանուր համակրանքո՞վ»:

Կա՞յ իմ, «գերմանացի պաշտօնեայ»իս եւ «մանաւանդ զինուորականիս» բանախօսութեան մէջ, բայց իր իսկ, Քօլօլեանի կազմած արձանագրութեան, թէկուզ մէկ հատիկ խօսք՝ «աշխարհիս տէր», «Մեծն Գերմանիոյ» մասին: Այլեւ այն մասին, որպէս թէ ասած լինեմ ես՝ «ո՞ւր էր Գերմանիան ասկէ 20 տարի առաջ. ոչ զինուոր ունէր, ոչ բանակ, ոչ դրամ, ոչ գործարան, տեսէք, այսօր ուր է Մեծն Գերմանիան, աշխարհիս տէրը»:

Շարունակե՞մ դարձեալ. ես, «հոգիով ալ գերմանացի հայ»: Ամօթ, հազար ամօթ այդ բառերն բերանն առնողին: «Արդեօք խիղճ չունի՞ Քօլօլեան: Թող նա կարդայ մի անգամ եւս իր կազմած արձանագրութիւններն իմ մասին եւ կարմրի»:

Ես, «գերմանացի զինուորականս», «գերմանացի պաշտօնեայ»ս: Այդ ո՞ր օրէն դարձայ ես գերմանացի, այն էլ զինուորական, ես, որ կեանքիս գրեթէ կէսը Գերմանիայում ապրելով հանդերձ, չեմ խորհած մինչեւ իսկ գերմանահպատակ դառնալ:

Ի՞նչպէս են ժպրհում անարի Քօլօլեաններ ստուեր նետել իմ «գերմանացի» պաշտօնեայ լինելուս հանգամանքի վրայ. մի հանգամանք, որ արդիւնք է տակաւին 22 տարի սրանից առաջ Պերլինի համալսարանին կից Արեւելեան լեզուաց Սեմինարի ծրագրի մէջ հայերէնի ուսումն ընդունել տալու իմ նախաձեռնութեան:

«Մարդիկ կան որոնք, երբ պէտք է լռել ու մութին մէջ ապրիլ չեն գիտեր: Պ. Աբեղեան ասոնցմէ է», գրում է Քօլօլեան: Ճիշդ ու ճիշդ հակառակը: Ապացոյց՝ իր երէկուայ ու այսօրուայ ասածների ու գրածների մէջ եղած անդունդը. ամօթալի ստախօսութիւնները: Բաւական պատճառ՝ ինչպէս որ «Մութին մէջ ապրելու:

Վասնզի եթէ պատասխանատուութեան մասին խօսք լինել կարող է առհասարակ որեւէ Հայի մասին Նուպարեան Մատենադարանի խնդրում, ապա այդ պատասխանատուութիւնն ընկնում է, դատելով Քօլօլեանի տրամաբանութեամբ, իր իսկ Բարեգործականի նախագահի վրայ, որ կողոպուտի է տուել իրեն վստահուած ընկերութեան մատենադարանը, եւ ոչ թէ ինձ վրայ, որ իմովսանն աշխատել եմ եւ փրկել մեծագոյն մասն արդէն իսկ կողոպուտի տրուած գրադարանի:

Հարցնում եմ նորից. «արդեօք խիղճ չունի՞» Քօլօլեան: Ի հարկէ չունի: Նրա համար նախ որ պէտք է տեսնում տեղի ունեցած կողոպուտի պատասխանատուութիւնն այժմ անպատճառ մի ուրիշի վրայ նետել, ներկայ դէպքում ինձ վրայ: Իսկ Գերմանացի՞ն, իսկ նացի՞ն: Ահ, ինչ աւելորդ հարց: Օտարի ոճիրների մէջ Հայի, ի հարկէ հակառակորդ Հայի մատը տեսնելու հոգեկան պահանջն ունին այս կարգի մարդիկ: Վասնզի, «տրամաբանում են» դրանք, «ո՞վ գիտէ իմաց տուաւ Գերմանացիներին թէ...»: Գտնուեցա՞ն, օրինակ, նաեւ Լեհերի, Ռուսների, Ուկրայնացիների եւ Հրեաների մէջ այդ տիպի մարդիկ, որոնք նման ձեւով տրամաբանէին ու նացի կողոպտիչների օձիքը թողած՝ իրենց այս կամ այն ազգակցի վրայ նետէին նրա չարած յանցանքը»: Քօլօլեաններին եւ նրանց սադրիչներին է միայն յատուկ այդ դռեհիկ մտայնութիւնը: Ոտքի տակ տալ ամէն սրբութիւն եւ կուսակցական հաշիւներ մաքրել ամէն գնով, կամ թէ պարզապէս գործիք դառնալ «մութին մէջ» գործողների ձեռին:

Վերջացնելով խօսքս ասեմ, որ ես ինձ դեռ վերապահում եմ ասելիքներ եւ որոշ իրաւունքներ: Յայտարարում եմ նաեւ բացճակատ — չի եղել, չկայ եւ չի լինի երբեք մի ոյժ, ինչ անուն եւ տրուի նրան, որ գործել հարկադրէ ինձ խղճիս հակառակ, որ արթուն է միշտ: «Բժիշկ, բժշկեա զանձն քո»:

Ամէն կարգի Քօլօլեաններից ես պահանջում եմ ապացուցանել իրենց անպատիւ վերագրումները. ապացուցանել ոչ թէ քուրջի կտորներ մըռտելով, այլ միայն, ու միայն անառարկելի փաստերով ու անհերքելի փաստաթղթերով: Բացարձակապէս անկախ ու անկողմնակալ մի կազմի առաջ: Հաւասար պայմաններում: Այո կամ ոչ — ուրիշ պատասխան չէ կարող լինել այստեղ եւ ոչ էլ «ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ կ'ըլլայ» բանաձեւը կամ մանուածապատ խօսքեր արժէք ունին ներկայ դէպքում:

Համբային դատաստանի առաջ ես ամբաստանում եմ Քօլօլեաններին:

Շտուտկարտ (Գերմանիա)

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՆԻՍ ԱԼՊԵԱՆ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ամրան հաճելի եղանակին՝ հայկական գիւղի մը վերածուած էր Վէրնէ, ուր կեանքը կը խայտար պերճաշուք բնութեան համատարած գեղեցկութեանց մէջ, անհուն բերկրանք մը առթելով այցելու հայրենակիցներուն: Տեղացիները յաճախ կ՚ըսէին թէ Հայուն զգացումը տաք եւ կրակոտ է:

Բացի պանդոկներու մէջ հաստատուած համակիր Հայերէ, երբեմն Վալանսէն եւ մանաւանդ Մարսէյլէն գրեթէ ամէն կիրակի խմբովին հայրենակիցներ կուգային քաջալերելու համար Կապոյտ Խաչին կայանը: Եթէ տրամադրելի սենեակներ ըլլային, հարիւրաւորներ պիտի գային այդ մանուկներու դրախտավայրը՝ որուն քաղցր հրապոյրներէն անկարելի էր յագենալ: Դժբախտաբար չէնքի յարակից հանգստաւէտ եւ ընդարձակ ննջարանը հազիւ կը բաւէր 40—50 հոգիի: Ըստ սովորութեան իւրաքանչիւր խումբի մեկնումէն առաջ, վերջին կիրակին՝ ողջերթի խնջոյք մը կը տրուէր տղոց տրամադրութիւնները փոխելու եւ պատիւ մը ընծայելու համար այցելուներուն:

Կայանին վարչութիւնը նկատի առնելով աշնանային օդին գեղեցկութիւնը եւ մնացած ուտեստեղէններու բաւարարութիւնը, փակումը յետաձգած էր Սեպտեմբեր 27ին: Սակայն՝ անշուշտ թիւրիմացութեամբ, Տրք. Վարչութիւնը անակնկալ հեռագրով մը կը հրահանգէր կայանը գոցել 22ին, ինչ որ բոլորովին կը յեղաշրջէր այնքան յոգնութիւններով պատրաստուած աշխատանքը:

Վերջին խնջոյքը կազմակերպուած դաշտահանդէսի մը յայտագրով՝ շատ աւելի մեծ փայլ պիտի ստանար, եթէ Վալանսէն եկողները հանդիպում մը ունենային Մարսէյլցիներուն հետ եւ Տիկին Կոշկակարեան՝ որ այնքան կը փափաքէր, յուսախաբ եւ զառնացած մեկնած չըլլար երրորդ խումբին հետ:

Բարեբախտաբար փոքրիկներէն հինգ որբեր, հազիւ 5—6 տարեկան եւ չորս Խաչուհիներ՝ զանազան պարտականութիւններով մնացին կայան քանի մը օրուան համար: Մարսէյլի Խաչուհիները միշտ անյանտես կայանի կեանքին, գնահատելով Օր. Ա. Զէյթունեանի եւ Օր. Ա. Գեւոնեանի կրթական բաժնին մէջ կատարած մեծ դերը՝ որուն շնորհիւ տղաքը սորվեցան լաւ հայերէն խօսիլ, երգել եւ արտասանել, այդ միջոցին ջերմօրէն փափաքեցան զանոնք հիւրասիրել Մարսէյլ՝ իրենց ընտանեկան յարկին մէջ եւ յայտնել անոնց սրտաբուխ երախտագիտութիւն մը: Երկու անձնուէր վարժուհիները խորապէս զգածուած այդ ջերմ համակրանքէն որ իրենց յայտնուեցաւ գըրկաբաց հիւրընկալութեամբ մը՝ փոխադարձաբար սրտագին շնորհակալութիւններ կ՚ուղղեն բոլոր անոնց՝ որոնք հարազատօրէն այդ պատիւը եւ յարգանքը ընծայեցին իրենց:

Երկու օրիորդներուն 4—5 օրուան բացակայութեան առեն մեր սիրուած երգչուհին, Տիկին Սիրարփի Փերզիկեան յաջողեցաւ մանկական ոտանաւորներ, երգեր եւ պարեր սորվեցնել հինգ որբերուն՝ որոնց մին՝ Փարիզէն փոքրիկն Արա շատ դժուար կը խօսէր հայերէնը, կայան գալէ առաջ: Իսկ Տիկ. Փիլիկեան, նուիրեալ Խաչուհի մը, կը գրաւէր չէնքին մաքրութեամբ եւ սաւանները լուալով:

Հակառակ տղոց մեկնումին՝ հանդէսը պիտի սարքուէր, սակայն նկատի առնելով անոնց բացակայութիւնը, երեկոյթի ձեւին տակ: Կիրակի էր Սեպտ. 26, կայանը ամայացած եւ բաժանման զառնութենէն տրամադրութիւնները փոխուած, տխուր էր ամէն կողմ: Անհամբեր կը սպասէինք հանդիսականներուն: Վերջալոյսին՝ յանկարծ ինքնաշարժ մը սկսաւ բարձունքէն վեր մագլցիլ, ուրախութեան աղաղակներ: Տէր եւ Տիկին Շալճեաններն էին ընկերակցութեամբ հիւրասիրուած օրիորդներուն: Երկրորդը ընկեր Պօյաճեանինը՝ որուն կը հետեւէր երրորդ մը եւ այսպէս յաջորդաբար ինքնաշարժները շարուեցան կայանին դըրան առջեւ: Խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր:

Այցելուներուն համար կանխաւ պատրաստուած գեղեցիկ զաւեշտ մը մեծ յաջողութեամբ անցաւ: Կէս ժամ վերջ՝ անոնց բերած համեղ ուտելիքներով, ընտիր ըմպելիներով եւ մանաւանդ Տիկին Շալճեանի հայկական կարկանդակներով պատրաստուած էր արդէն ճոխ սեղան մը՝ զոր օրհնեցինք «Հայր մեր»ով:

Օդը հրաշալի, կարելի՞ էր այդ առատութեան եւ երջանկութեան մէջ կայանը ձգել եւ հեռանալ: Հայկական երգերը մինչեւ Վէրնէ արձագանգելով կը թնդացնէին չէնքը: Քնքոյշ փոքրիկներուն կողմէ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ:

Վերջաւորութեան՝ ընկեր մը իբրեւ փակման խօսք ըսաւ — Սրտակից քոյրեր եւ եղբայրներ, կայանը կը փակուի վաղը, ուրեմն բաժանումի տխուր վայրկեանը մօտեցած է: Բոլորիդ ալ 1949ին համար բարի գալուստ մաղթելով, կը յուսամ թէ ձեր հաճելի այցելութեամբ յառաջիկայ տարի եւս պիտի ուրախացնէք փոքրիկները: Այժմ ձեզմէ պիտի խնդրէի որ բոլորս ալ ոտքի կանգնած ազգային քայլերգով մը պատուի առնենք մեր դժբախտ բայց փառապանծ եռագոյնը եւ Կ. Խաչին դրօշակը որուն շուքին տակ հարիւրաւոր հայ մանուկներ՝ այս սրբավայրին մէջ, կազմուած, կը փրկուին այլասերումէ: Կայանը բացօթեայ դպրոց մըն է որ իր քաղցր յիշատակներով կ՚օրօրէ հայ մանուկը իր կեանքի տեւողութեան՝ ազգային ապրումներու մէջ:

Առտուան ժամը 4ին «Մշակ բանուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը:

Հրաժեշտի ժամը մօտեցած էր: Աստղազարդ երկինքին տակ ինքնաշարժները դանդաղօրէն կ՚անհետանային: Հեռուէն քաղցրօրէն կը լսուէր երգերու արձագանգը: Իսկ ես առանձին, վշտագին խոկումներու մէջ, ամայի կայանին դըրան առջեւ կանգնած, թաշկինակի շարժումներով ողջոյններ կը ղրկէի մեկնողներուն: Սրտաշարժ էր տեսարանը:

ԵՐ. ԳՈՋՈՒՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ: ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

90 % ՅԱՒԵԼՈՒՄ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ.— ՃԱՄԲՈՒ ՏՈՒՐՔ ՀԱԶԱՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 10.000 ՈՍԿԻ

Թուրք թերթերը կը գրեն (27 Սեպտ.) —

Անախորժ լուրեր կը բխին ելմտական գործավարութեան շրջանակներէն: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, կառավարութիւնը որոշած է մասնակի յաւելում մը կատարել շահատուրքին վրայ, մինչեւ որ Ազգ. Մեծ Ժողովը վաւերացնէ Եկամուտի տուրքը:

Այդ նպատակով կը պատրաստուի օրինագիծ մը, որ կը յենու խառն եւ անխառն հասոյթներուն, ինչպէս նաեւ իրական վարձքերուն վրայ: Նոր օրինագծին համաձայն յայտագիր (պէյաննամէ) տալու պարտաւոր պիտի ըլլան անխտիր բոլոր հասոյթի տէր հարկատուները: Բացառութիւն կը կազմեն միայն այն հարկատուները, որոնք արդէն իսկ ենթակայ են յայտագրի դրութեան:

Նոր օրէնքը նկատի կ՚առնէ վարձակալներու կամ խանութպաններու կողմէ կալուածատէրերու հետ կնքուած պայմանագրութեան իրական վարձքերը եւ ոչ թէ այն հասոյթը որ մինչեւ հիմ կը ծառայէր տուրքին:

Այս պայմաններուն մէջ հարկատուները պիտի ստիպուին եռապատիկ աւելի տուրք վճարել, որովհետեւ շահատուրքի օրէնքէն վերջ երեք անգամ զանազան յաւելումներ կատարուած են հարկատուներու վճարած գումարներուն վրայ:

Կասկած չկայ թէ այս նոր տուրքն ալ պիտի ելլէ ժողովուրդին գրպանէն, պատճառ հանդիսանալով որ աստիճան մը եւս սղէ ապրուստը:

Կառավարութիւնը այսքանով ալ չէ բաւականացած եւ նոր տուրքեր կ՚ուզէ հաստատել՝ ելմտացոյցին բացը գոցելու համար: Այս նպատակով պատրաստութեան մէջ է նաեւ ճամբու տուրքի վերաբերեալ նոր օրինագիծ մը, որ կը նախատեսէ տուրքի ենթարկել անխտիր բոլոր այրերը եւ աշխատող կիներն ու աղջիկները:

Մինչեւ հիմա ճամբու տուրքին հիմ կը ծառայէր գործաւորի մը վեց օրուան աշխատավարձքը: Ասկէ վերջ նկատի պիտի առնուի հարկատուներուն դրամագլուխը եւ ըստ այնմ պիտի գանձուի ճամբու տուրքը: Այս կերպով շահատուրքի ենթակայ բոլոր հարկատուները ճամբու տուրք պիտի վճարեն՝ համաձայն իրենց դրամագլուխին:

Մինչեւ այսօր ճամբու տուրքը կը բաղկանար 18 ոսկիէ: Ասկէ վերջ վաճառականներն ու յանձնառուները հազար կամ տասը հազար ոսկի ճամբու տուրք պիտի վճարեն:

Մէկ խօսքով, նախատեսուած նոր տուրքերու գործադրութենէն ետք հարիւրին 90 համեմատութեամբ յաւելում պիտի կրեն արդի տուրքերը:

Այս մասին ելմտական գործավարութեան հետ խորհրդակցելու համար Անգարա հրաւիրուած են Իսթանպուլի տէֆթէրտարութեան պաշտօնատարները:

★ Թուրք թերթերը խստօրէն կը քննադատեն տուրքերու այս յաւելումները, շատ ծանր գտնելով ժողովուրդին բեռը:

« ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԸ ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ Է »

Դեմոկրատ կուսակցութեան (ընդդիմադիր) վարիչներէն Ատնան Մէնտէրէս ճառ մը խօսելով Մաղնիսայի մէջ, դառնօրէն գանգատեցաւ թէ բանակն ալ երեսի վրայ ձգուած է:

—«Զեղծումներու եւ մսխումներու հետեւանքով, Թուրք բանակը նկատի առնուած չէ պէտք եղածին պէս, որպէսզի արժանի ըլլայ իր փառաւոր պատմութեան եւ յօգուտ երկրին պաշտպանութեան: Ցաւալի է որ Ազգ. Ժողովը ոեւէ ձայն չունի մեր ազգ. պաշտպանութեան գործերուն մէջ. խորհրդարանական բոլոր վիճաբանութեանց ընթացքին, տեսակ մը հայրենասիրական պարտականութիւն նկատուած է ծածկել եւ սքօղել մեր բանակին թերութիւնները, սխալներն ու պակասները:

Իրողութիւն է որ մեր բանակը ենթարկուած է կսկծալի զանցառութիւններու եւ ժամ է որ հրապարակենք այս պարագան, որ ամէնուն գիտցած բանն է: Գլխաւոր պատասխանատուներէն մին բանակին գլուխը գտնուող մարդն է անտարակոյս»:

Ատնան Մէնտէրէս խստիւ քննադատեց նաեւ կառավարութեան տուրքի քաղաքականութիւնը եւ ըսաւ թէ ազգին վճարած միլիոնները կը վատնուին փուճ նպատակներու, իսկ տասնոց չի տրուիր հեղեղներու վտանգին դէմ, եւ ժողովուրդը կը բթանայ եւ թշուառութեան կը մատնուի օրէ օր:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍՈՐԱՏԷՐՑԻ ԴԱՒՕՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Բու մը վայեց էր դրացիի պարտէզին, երկար ու չարագուշակ:

Դիմացի տունէն նորածինի մը լացը լսուեցաւ: Ահա Ռէս Գեւոյի տունը, պզտիկցած, անշուք: Եթէ հաստաբուն ընկուզենին եւ կամարաւոր աղբիւրը չըլլային, ան պիտի չգտնէր իրենց տունը, «Շողիկը ճամբէն ելեր է», կրկին չարագէտ նախազգուշութիւնը, Դաւօն մեքենաբար ձեռքը տարաւ դէպի մէջքի շալը, ուր՝ տեղաւորուած էր լեցուն ատրճանակը:

Վար դրաւ աւանակին բեռը, կենդանին կապեց աղբիւրի քովի ցիցին, հանեց կօշիկները եւ բարձրացաւ հայրենի տան տանիքը:

Շունչը բռնած, գաղտագողի մօտեցաւ թոնրատան երդիքին:

Թոնրատան սիւնի կրծքին, ճրագակալին վըրայ կը պլպլար ձէթի ճրագը, որուն լոյսէն կտոր մը ինկած էր, յատակի վրայ փռուած անկողնի պորտին:

Պարզ էր, որ երկու հոգի կը քնանային, բերան բերնի տուած, պարզ էր որ մէկը տղամարդ մըն է, սեւ պեխերով, իսկ միւսը՝ կին մը, խուրձի մը չափ մազեր բարձին վրայ փռուած:

Սակայն կարելի չէր ճանչնալ, զանազանել դիմագիծը:

«Հարս Շողիկի բարձը գիշերները երկու գլուխի կը ծառայէ», գրուած էր իրեն եւ ահա երկու գլուխներ մէկ բարձի վրայ, բերան–բերնի, մտածեց Դաւօն:

Աչքերը մթնեցան, աշխարհը սեւցաւ իրեն համար, սիրտը սաստիկ արագ կը բաբախէր, իսկ արցունքը հեղեղի պէս վար կը հոսէր իր այտերէն:

« Հէյ վախ, մտմտաց Դաւօն, աչքերը լայն բացաւ, ուշադրութեամբ դիտեց քանի մը անգամ, գուցէ տեսարանը փոխուի, գուցէ աչքին այդպէս կ՚երեւայ:

Ժամերը կը սահէին, գիշերը կը մօտենար իր վախճանին, գիւղը հանգիստ կը քնանար ու միակ սեւաբախտ Դաւօն էր որ սառած օձի մը պէս երկնցած էր երդիքին քովը, գլուխը վար կախած:

Գիւղին աքաղաղները միաբերան կանչեցին երեք հեղ եւ Դաւօն անոնց կանչին մէջ չարագուշակ իմաստ մը գտաւ:

Երկու անգամ ատրճանակը երդիքէն ներս երկնցուց, մատը տարաւ բլթակին, բայց վարանեցաւ:

Երրորդ փորձին վեց գնդակներն ալ գացին ծակծկել վերմակն ու անոր տակ պառկողները:

Ան որ տղամարդու կը նմանէր, ուժգին ցնցումով մը նստաւ անկողնին մէջ: Արիւնը առատօրէն կը ժայթքէր իր լայն կրծքէն:

Անոր գլուխը երերաց ու մարմինը փլաւ ինքն իր վրայ, հռնդիւն մը, խոխոջ մը եւ քար, մեռելական լռութիւնը:

★

Գիւղացիները եկան, հասան, բռնեցին Դաւօն:

Երբ վերմակը վերցուցին, տեսան Շողիկն ու Ասլանը անշնչացած . . . :

ԱԶԳԻՆ

Ապահովութեան Խորհուրդին օրակարգը անցընել կը մերժանակէ բռնաբարել դաշինքին 107րդ յօդուածը, հետեւաբար խորհրդային պատուիրակութիւնը պիտի չմասնակցի Ապահովութեան Խորհուրդին աշխատանքներուն՝ Պերլինի հարցի մասին: Ուկրայնայի ներկայացուցիչն ալ միացաւ այս յատարարութեան :

Երբ Թղթակիցներ հարցուցին թէ ներկայ պիտի ըլլա՞յ յաջորդ նիստին, Պ. Վիշինսկի պատասխանեց .— «Տեսնենք» :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Մարշըլ Ուոշինկթըն կանչուեցաւ, խորհրդակցելու համար նախագահին հետ :

Նոր վիճաբանութիւններ հիւլէական ուժերու մասին

Քաղաքական յանձնաժողովին Գչ. օրուան նիստին մէջ, վիճաբանութիւնները շարունակուեցան հիւլէական զէնքերու մասին: Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը միջին ճամբայ մը բռնելով, յայտարարեց թէ համաձայն է Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի բանաձեւին — մասնախումբ մը կազմել, խնդիրը նորէն քննելու եւ համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար Խ. Միութեան հետ: Այս յանձնախումբին առաջին գործը պիտի ըլլայ նոր յուսաբանութիւններ ստանալ խորհրդային բանաձեւի մասին, որ կը տրամադրէ միաժամանակ ոչնչացնել հիւլէական զէնքերը եւ միջազգային հսկողութիւն հաստատել :

Աւստրալիոյ պատուիրակը անբաւական գտնելով հանդերձ Մոսկուայի բանաձեւը, յոյս յայտնեց թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ. այլապէս, «սարսափելի պիտի ըլլան ձախողանքի մը հետեւանքները, ամբողջ մարդկութեան համար» :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Սալվատորի եւ Փիլիպպեան կղզիներու ներկայացուցիչները պաշտպանեցին մեծամասնութեան ծրագիրը, իսկ Չեխոսլովաքիոյ եւ Սպիտակ Ռուսիոյ պատուիրակները՝ խորհրդային բանաձեւը : Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկ, չորեքշաբթի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ տրամադրուած օգնութեան մասին տեղեկագիր մը ներկայացնելով խորհրդարանին, նախագահ Թրումըն կը յայտարարէ թէ ձեռնարկը պսակուած է «նշանակալից յաջողութեամբ» : Իր կարծիքով, Յունաստանի ըմբոստութիւնը վերջանալու վրայ է: «Թէեւ ներքին ապահովութիւնը բոլորովին վերահաստատուած չէ, բայց յունական բանակը օժտուած է բոլոր միջոցներով, յաջողութեամբ յառաջ տանելու համար գործողութիւնները» : Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օգնութեան ծրագիրը քուէարկուեցաւ 1947ի ամառը, 625 միլիոն տոլարի վարկով մը, որուն մեծագոյն մասը Յունաստանի յատկացուած էր :— Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ապստամբները ռմբակոծեցին Ֆլորինա քաղաքը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ պետութեանց ազգ. պաշտպանութեան սպայակոյտին նորընտիր անդամները իրենց առաջին ժողովը գումարեցին Լոնտոնի մէջ, նախագահութեամբ Լորտ Թէտըրի (անգլիացի) :

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Ազգ. Խորհուրդը բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ, 7ի դէմ համայնավար 136 ձայնով վաւերացուց Մարշըլի ծրագրէն օգտուելու որոշումը: Համայնավարները եւ հակառակորդները «սատախօս» եւ ուրիշ լուտանքներ կը փոխանակէին, վիճաբանութեանց ընթացքին :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դեսպանատունը զեկոյց մը հրատարակեց, որով բացարձակապէս կը հերքէ այն լուրերը թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը պատրաստուած է Ֆրանսայի՝ նոր ընտրութիւններ կատարել եւ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել, եթէ կ'ուզէ որ շարունակուի ամերիկեան օգնութիւնը: Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնն ալ նոյնիմաստ հերքում մը հրատարակեց :

ՀԻՆԳ ԱԻԱԶԱԿՆԵՐ 2.600.000 Ֆրանք յափշտակեցին Օպէրվիլիէի Սէն Կոպէն հաստատութեան մէջ, իրենց խոշոր ատրճանակները ուղղելով դանձապահի գլխուն :

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ կազմակերպութիւնը 1.200.000 նամակներ եւ 200 միլիոն Ֆրանք ստացած է ինչպէս կը գրեն իր ուղեկից թերթերը :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ սահմանափակած ըլլալով օտար ներկայացուցիչներու եւ թղթակիցներու երթեւեկը, Մ. Նահանգները կը խորհին փոխադարձ միջոցներու դիմել: Անգլիոյ մէջ դիտել կուտան թէ միայն Չինաստանի եւ Թիպէթի մէջ կարելի է այսպիսի սահմանափակումներ հաստատել :

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ արձանագրուեցան, առջի օր, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ շարժապատկերներուն վրայ: Խ. Միութեան կամ Սիպերիոյ ուղղութեամբ: Կասկածամիտներ... հիւլէական ռումբերու պայթում կ'երեւակայեն :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ շիրիմին՝ Մոնմօրանսիի նոր գերեզմանատունը : Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ Արուարձաններու ընկերներն ու համակրելիները յիշատակը յարգողները :

Հաղորդակցութեան միջոց .— Շոգեկառք առնել Gare du Nordէն ժամը 13.56 կամ 14.26ին եւ իջնել Enghien les Bainsի կայարանը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Փարիզի մասնաճիւղին հերթական դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի Sociétés Savantesի Salle Gի մէջ ժամը 9ին: Նիւթը «Հայկական քարոզութիւնը արտասահմանի մէջ» (վիճաբանութիւն) :

«Ա. Ահարոնեան» խումբը կը վերսկսի հայերէն դասերը այս հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ, Sociétés Savantes, ժամը 8ին: Ուսուցչուհի Տիկ. ՉԻԹՈՒՆԻ: Անշուշտ ծնողները պիտի փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

17 Հոկտեմբեր ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 7ին : Ընտիր ժազ :

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն Ժէռոմի «Ն. Աղբալեան» խումբի գիշերային հայերէնի դասաւանդութիւնները սկսած են արդէն : Կը խնդրուի ծնողներէն արձանագրել 12 տարեկանէն վեր իրենց զաւակները, Սէն Ժէռոմ Գ. Կոփոյեանի եւ Յ. Դաւիթեանի մօտ: Սառթանի, Լա Ռօզի, Սէն Միթրի եւ Նօթր Տամի ծնողներն ալ կրնան օգտուիլ սոյն պատեհութենէն

Դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան բոլորովին ձրի, շաբաթը երկու օր, երեկոյեան ժամը 8էն 10, Թաղիս ծանօթ, Տիկին Մանուշի կողմէ Maison du Quartierի մէջ, Պուլվար Իզապէլ :

ՊԱՏԱՐԱԳ .— Այս կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթող. նուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղի բաշխում: Կը խնդրուի շրջանի յարգոյ հասարակութենէն հոծ բազմութեամբ ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան :

ԾԱԽՈՒԻ ՏՈՒՆ

Մարսիլիոյ Les Olives արուարձանին մէջ, երկու յարկի վրայ քարաշէն, նոր վիճակի մէջ տուն մը: Գետնայարկի վրայ կայ նպարավաճառի խանութ մը, երկու խոշոր ապակիով: Խանութին ետեւը ունի երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, 350 մեթր պարտէզ, պտղատու ծառերով :

Առաջին յարկը ունի 7 ընդարձակ սենեակ եւ վէրանտա մը, 10 մեթր երկայնութիւն եւ 2.26 մեթր լայնութիւն, ինչպէս նաեւ բաղնիք մը, որ կը տաքնայ ելեկտրականութեամբ : Դիմել D. Yeghichian 290 Chemin des Olives, Marseille :

ՌՈՒՍ ՕՐԹՈՏՈՔՍ եկեղեցւոյ պաշտօնաթերթը հրատարակեց անցեալ յուլիսի համագումարին որոշումները, որ ստորագրուած է Աղեքսիս պատրիարքին, Աղեքսանդրիոյ եւ Անտիոքի մետրոպոլիտներուն, Կ. Պոլսոյ, Ռումանիոյ, Սերպիոյ, Պուլկարիոյ եւ Մ. Նահանգներու օրթոտոքս հովուապետներուն կողմէ: Այս որոշումներով, օրթոտոքս եկեղեցին կը մերժէ անկլիքան եկեղեցւոյ միացման կոչը եւ կը հրաւիրէ աշխարհի բոլոր քրիստոնեաները միանալ, պայքարելով խաղաղութեան եւ Վատիկանի դէմ :

ԱՍԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ Էլպայի վրայ է . յայտարարեց Ջըրչիլ, աւելցնելով թէ նոր V1 զէնքերով կարելի է Անգլիան զարնել Հոլանտէն :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ Գչ. օրուան նիստին մէջ, Վիշինսկի ուզեց պատասխանել Սուրիոյ պատուիրակ Ֆարէս էլԽուրիի մէկդիտողութեան, բայց այս վերջինը խօսք քուն մտած էր: Ֆրանսական պատուիրակը հարկադրուեցաւ արթնցնել, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Rabelais, Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. Սէն Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil , Asnières, (Seine) :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժէռոմ .— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը կը տօնուի 23 Հոկտ. շաբաթ իրիկուն, Սալ Սէն Սիսիլի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները շուտով :

ՎԱԼԱՆՍ .— Համախմբ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական սրճարանը: Օրակարգ՝ պատգամաւորներու զեկուցում, վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Ներկայանալ անդամատետրներով : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Գարեգին Թիւֆէնկճեան կը փնտռէ Ազշէհիրցի Կարապետ Թիւֆէնկճեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել Գէորգ Միրոյեանի, 19 rue Albert, Paris (XIII) :

ՃԱՇԱՐԱՆ

AU CHAPON FIN ՍԱՐԵԱՆ

Արեւելեան եւ ֆրանսական ընտիր կերակուրներ, Ամերիկեան պառ, Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէրէն 50 մեթր հեռու միայն :

Հեռ. C. 02.23 15 Marché des Capucins

ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՕՇԻԿԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԽԱՆՈՅԵԱՆԻ ՄՈՐԹԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ձեր գնումները կատարելէ առաջ, խնայողութեան համար իսկ, հաճեցէք անգամ մը այցելել մեր վաճառատունը, առաջին յարկ՝ 8 rue Penitent Bleu, ՄԱՐՍԷՅԼ Հեռաձայն D. 06-40

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայ - Թայթին՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale , Marseille Tél.: Colbert 33–22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ

Մեկնումի պատճառաւ ծախու է տուն մը Իսիի մէջ: Երեք սենեակ, խոհանոց, մուտք եւ սափրիչի խանութ մը: Ունի ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Միայն խանութը վարձուած է: Տունը կը պարպուի Նոյեմբեր 10ին: Գին 350.000 ֆրանք: Դիմել ուղղակի տանտիրոջ, Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ, 29 Ave. du Bas Meudon, Issy les Moulineaux, ժամը 8—12, ամէն օր: Ի հարկին վարձու ալ կրնանք տալ :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 8 Octobre 1948 Ուրբաթ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5663-Նոր շրջան թիւ 1074 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԱԿԱՆ ՉԷ ԱՅՍ ՁԱՅՆԸ

Հատուած մը եւս Գէորգ Զ. կաթողիկոսի Նոր Տարուան կոնդակէն, որ կա՛մ ռուսերէնէ թարգմանուած է թուլթակարար, եւ կամ գունաւորուած, պոլշեւիկեան հայերէնի վերածուած՝ համբակ վարժապետի մը ձեռքով.

— «Ո՛վ բացայայտ, թէ գաղտնի, դաւեր է լարում Հայ Սփիւռքի Հայրենադարձի դէմ, նա կամայ թէ ակամայ դուրս է մնում Հայ ժողովրդի ազգային - հոգեւոր միասնութիւնից: Ո՛վ թեթեւամտօրէն թէ չարակամօրէն հակառակում է Հայ Հայրենադարձին, նա դառնում է գինակից Հայ ժողովրդի դահիճ Թեապիմ Կարաբեքիրների, Վատիկանի կամակատար Աղաջանեանների եւ աշխարհակալ դաւադիրների, որոնք փորձում են հայ տարագիրներից վարձկան զինախմբեր կազմակերպել եւ սորկական աշխատանքի իրաւազուրկ բանակներ նախապատրաստել»:

Տարին տասներկու ամիս կը լսենք այս եղանակը, բանաւոր թէ գրաւոր: Նոյն տաղտկալի, տափակ միօրինակութեամբ:

Երեւան ոչ ինք բան մը կը շահի, ոչ ալ Էջմիածնի հեղինակութիւնը կը բարձրացնէ, անճար կաթողիկոսի մըն ալ կրկնել տալով զայն:

Այս խորթ ձայները ոչինչ ունին հայրապետական, նոյնիսկ հայրական: Անոնք պարզապէս ծիծաղ կը շարժեն իրենց կարկտան, ձախաւեր հիւսուածքներով:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը այս հովուական թուղթին եւ այն սեւահոգի հրատարակութեանց միջեւ, որոնք անդադար թոյն կը սրսկեն, տարագիր բազմութեանց մէկ մասը միւսին դէմ հանելու համար:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ո՞ր ծուռբերան թշուառականէն իմացաւ թէ Հայրենադարձի հակառակորդներ կան Հայկական Սփիւռքի մէջ, թէ «հայ տարագիրներից վարձկան զինախմբեր» կը կազմուին, թէ...

Շարք մը հիմնական տեսակէտներ յայտնուեցան Հայրենադարձի գործադրութեան եղանակներու մասին:

Եղան փաստացի քննադատութիւններ, երկու տարուան գործողութեանց առթիւ:

Հրապարակաւ պարզուեցան ներգաղթի յանձնախումբերու կողմէ կատարուած չարաշահութիւններ, զեղծումներ, ապիկարութիւններ:

Ասո՞նք են «լարուած դաւերը»:

Անշուշտ աւելորդ են այս միամիտ հարցումները, քանի որ 1945էն ի վեր Մոսկուան ճակատ կազմած է Վատիկանի դէմ, իսկ վերջերս ալ՝ բողոքական եկեղեցիներու դէմ, հարուած մը եւս տալու համար արեւմտեան աշխարհակալութեան:

Դեռ նոր հրատարակուեցան Օրթոտոքս եկեղեցիներու վերջին համագումարին որոշումները, որոնց համաձայն «նոր պատերազմի մը դրդիչներ են կաթոլիկ եւ բողոքական եկեղեցիները»:

Ինչպէս քաղաքական դետնի, նոյնպէս հոգեւոր ճակատին վրայ խաղաղութեան միակ անկեղծ ախոյեանը կը հանդիսանայ Խ. Միութիւնը: Ահա Օրթոտոքս եկեղեցին ալ կը ձայնակցի այդ հաւաստիքներուն.

— «Փոխանակ լսելու խաղաղութեան կոչը, պատերազմի փառաբանութիւնը եւ հիւլէական ռումբին գովասանքները կը լսուին Վատիկանէն, միջնաբերդը՝ կաթոլիկութեան եւ Նիւ Եորքէն, ընդհ. բանակատեղին բողոքականութեան»:

Երանի՜ թէ ճիշդ ըլլային Մոսկուայի եւ օրթոտոքս եկեղեցւոյ խաղաղասիրութեան հաւաստիքները եւ կաթոլիկ թէ բողոքական եկեղեցիները տրորուէին իրենց վերագրուած մեղքերուն ծանրութեան տակ:

Մենք, փոքր եւ արիւնաքամ ժողովուրդ, տեւական խաղաղութեան մը կարօտովը կը տոչորուինք տարիներէ ի վեր: Եւ նոյն խաղաղութիւնը կը փնտռենք ներքին ճակատի վրայ:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կոնդակը կ'օգնէ՞ ամրապնդելու ներքին խաղաղութիւնը — միասնականութիւնը — թէ կը նուիրագործէ աջէն եւ ձախէն արձակուած զառանցանքներ:

Հայրապետական յորդո՞ր է որ կը լսենք Ամանորի առթիւ, թէ ատելութեան քարոզ: Ճիշդ այն բառերով եւ հոգերանութեամբ ինչպէս ծանօթ խմբակցութեանց ամբոխավարական հրատարա-կութիւնները:

Ո՞ւր փնտռել այս հարցումներուն պատասխանը, երբ Էջմիածինն անգամ դարձեր է կողմ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՐՈՅԹՆԵՐԸ

Միայն կիներու հագուստները եւ գլխարկները չեն որ կը դառնան խաղալիկ նորաձեւութեան քմայքներուն:

Ընկերային վարդապետութիւններ, կառավարական ձեւեր, եւ հազարումէկ խնդիրներ ձեւ կը փոխեն, տեղ կը փոխեն, նայած օրուան հովերուն:

Նոյնիսկ բնական արտադրութիւններ, հանքային նիւթեր օրուան իշխանաւորներու հաճոյքին համեմատ կը դառնան նորութիւններ: Կամ աչքէ կ'իյնան, ինչպէս այս պահուս կանացի կարճ հագուստները:

Կար ժամանակ մը երբ բոլորս ալ ազգովին կը ցաւէինք որ մեր երանելի երկիրը քարիւղի հորեր չունի:

Եթէ մէկ հատիկ «աղբիւր» ունենայինք այդ դարշահոտ հեղուկէն, ամբողջ աշխարհը ծունկի պիտի բերէինք մեր առջեւ: Պիտի դողային մեր առողջութեան համար: Որպէս թանկագին նուէր ձեռքէ ձեռք պիտի անցնէինք եւայլն, եւայլն:

Այնքան մեր սրտին դպած էր այդ զրկանքը որ երբեմն անուշ երազներ կը տեսնէինք, — Ցանկարծ Վանայ ծովափը կանգնած մեր քիթը ուժով վեր կը քաշէինք, քարիւղի հոտ կարծելով զանազան կծու հոտեր:

Անցան այդ օրերը: Այժմ կարգը եկած է «ուրանիում»ին:

«Ունի՞ս, չունի՞ս: Հապա եթէ ունիս...: Չէ՛, չեմ ըսեր, ձեռքէս կ'առնես:

Այս կարգի փոխասացութիւններ գլխաւոր նիւթը կը կազմեն օրուան մեծերուն եւ իրենց «բոլորտիքեան»ներուն վիճաբանութեանց:

Մենք, Հայերս, սկսած ենք նորէն երազներ տեսնել:

Ա՜խ, ի՜նչ կ'ըլլար որ այդ «Ուրանիում»էն քիչ մը գտնուէր սա մեր անտէր Թրքահայաստանին մէկ անկիւնը:

Վստահ եղէք որ Ուիլսընեան սահմաններէն աւելին ալ կուտային:

ՍՕՍԻ

Ածխահանքերու գործադուլը կը ծանրանայ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ՊԻՏԻ ԱՌՆԷ

Քրիստոնեայ աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը եւ Բանուորական Ոյժը յանձնարարեցին իրենց անդամ հանքագործներուն վերսկսիլ աշխատանքը, բայց անօգուտ: Գործադուլը կը շարունակուի բոլոր ածխահանքներուն մէջ, հետզհետէ տարածուելով: Բանթողները կը սպառնան խստօրէն պատժել այն բանուորները որ կը փորձեն աշխատիլ կամ խանգարել գործադուլը: Կը սպառնան մերկացնել հանքերուն առջեւ, խորտակել դուռ - պատուհան, կահ - կարասի:

Տեղական մամուլը մեծ մտահոգութիւն յայտնելով այս կացութեան հանդէպ, դիտել կուտայ թէ գործադուլը քաղաքական հանգամանք ունի եւ կը ձգտի տապալել ներկայ կառավարութիւնը, անոր տեղ հաստատելու համար Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւն մը, ուր տիրական դեր պիտի կատարեն համայնավարները:

Պ. Ռոպէռ Լաքոսթ, արտադրութեանց նախարարը, առջի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ «կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնէ», եթէ գործադուլը չդադրի:

«Այս խնդիրը կապ ունի ձեր պատիւին հետ, իբրեւ մարդ եւ իբրեւ Ֆրանսացի: Ձեր արհեստակցական կազմակերպութեան առաջարկեցի ճշգրիտ եւ լուրջ երաշխիքներ որպէսզի կամայականութեամբ չկարգադրուին իրենց պահանջները: Դժբախտաբար Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ ժխտական դիրք մը բռնել: Կարելի չէ կարգադրել աշխատավարձքի եւ գիներու խնդիրը երկարաձգելով անսահման գործադուլը: Ընդհանուր տնտեսական փլուզումի վախերը կրնան անկարելի դարձնել այս ծանրակշիռ հարցին կարգադրութիւնը: Այսօրուընէ իսկ հարկ պիտի ըլլայ կտրել ելեկտրական հոսանքը կարգ մը մեծ ճարտարագործութեանց մէջ: Արդէն իսկ կանգառած են հիւսիսային շրջանի ճարտարագործութիւնները որոնք կազով կը բանին: Ժողովուրդն ալ կը նեղուի: Կազ չկայ Լիլի, Ռուպէի, Թուրքուանի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Երէկ հազիւ 150.000 խորանարդ մեթր կազ բաժնուած է, փոխանակ աւելի քան մէկ միլիոնի: Այսօր զերոյի պիտի իջնէ»:

Նաւաստիներու Միութիւնը, որ համայնավարներու ղեկավարութեան տակ է, գործադուլ սարքած է այսօր, ուրբաթ, 24 ժամուան համար, Արեւելեան Ֆրանսայի երկաթուղիներու բանուորները որոշեցին շարունակել Գշ. օր սկսած գործադուլը: Նոյնը Քալէի մէջ: Քարափներու բանուորներն ալ աշխատանքը պիտի դադրեցնեն երկուշաբթի օր: Թերթերը կը գրեն թէ Լը Հավրի բանուորները մերժեցին պարպել Նորվեկիական նաւ մը որ ամերիկեան ռազմանիւթ բերած էր:

Կը փախնանք Խ. Միութենէն

ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ԱՆԳԼԻՍԱՔՍՈՆ ՃԱԿԱՏԷՆ

Ապահովութեան Խորհուրդը չորեքշաբթի օրն ալ շարունակեց վիճաբանութիւնները Պերլինի հարցի մասին, բայց համաձայնութիւն գոյացած եւ ուրիշ ճառախօս մնացած չըլլալով, 48 օր յետաձգեց նիստերը: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել, մասնաւոր խօսակցութիւններով:

Նիստին ներկայ էր Պ. Վիշինսկի, բայց չմասնակցեցաւ վիճաբանութեանց: Ականջի գործիքը գլխուն, վիճաբանութեանց կը հետեւէր իբրեւ պարզ ունկնդիր, նիշեր կ'առնէր կամ կը կարդար:

Այս անգամ անգլեւսաքսոն ճակատն էր որ յարձակողականի սկսաւ, ծանր մեղադրանքներ ուղղելով Խ. Միութեան դէմ: Թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու եւ թէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները բացատրեցին թէ Խ. Միութիւնը կը վտանգէ խաղաղութիւնը, շարունակելով Պերլինի պաշարումը: Իրենց յայտարարութիւնները հետեւեալ իմաստն ունէին.

— «Ի՞նչ ընենք: Մենք պատերազմ չենք ուզեր. բայց Ռուսերն ալ գործակցիլ չեն ուզեր: Կարելին փորձեցինք եւ նոր առաջարկներ չունինք ժողովին կամ Ռուսերուն: Կ'ուզենք որ դուք որոշէք ելքը»:

Դժբախտաբար պատուիրակներէն ոչ մէկը ի վիճակի է հանգոյցը լուծելու վճռական յայտարարութեամբ մը: Կը թուի թէ ամէնքն ալ ժամանակի կը կարօտին, մտածելու եւ ելք մը գտնելու համար: Երկու հաւանականութիւններ կան, — 1. Ցանձնախումբ մը կազմել անկողմնակալ միջնորդներէ. —2. Բանաձեւ մը քուէարկել, պահանջելով որ Խ. Միութիւնը վերցնէ Պերլինի պաշարումը: Տարակոյս չկայ թէ Վիշինսկի պիտի մերժէ այս վերջին առաջարկը: Այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ ընդհ. ժողովին յղել խնդիրը:

Վերջին լուրերու համաձայն, արեւմտեան պետութիւնները համաձայն են չորսով խորհրդակցելու, պայմանաւ որ Ռուսերը վերցնեն Պերլինի պաշարումը: Ամէն պարագայի մէջ, անոնք չեն ուզեր բանակցիլ բռնութեան տակ:

«ԱՄԷՆ ՄԻՋՈՑ ՓՈՐՁԵՑԻՆՔ»

Չորեքշաբթի օրուան գլխաւոր ճառախօսն էր ամերիկեան պատուիրակը, իրաւագէտ Ճէսըփ, որ բացատրեց թէ ամէն միջոց փորձեցին դըրդուութեանց առջեւ եւ համբերեցին, ոչ թէ տկարութեամբ, այլ համոզուած ըլլալով իրենց դատին արդարութեան: «Պերլինի պաշարումը վըտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար: Պերլինի երկուքուկէս միլիոն բնակիչներուն ճակատագիրը կրնայ չհետաքրքրել Խ. Միութիւնը, — ուտելիք հագնելիք ունի՞ն, դեղ - դարման ունի՞ն, թէ սովամահութեան դատապարտուած են: Բայց Մ. Նահանգներուն համար ծանր հոգ մըն է այս խնդիրը»:

Բանախօսը մարախի տոստոսումներուն նըմանցուց Խ. Միութեան խաղերը: Ինչպէս մարախը շիւղի մը վրայ կը ցատկէ, եւ տեսնելով որ հաստատուն չէ, տարբեր շիւղի մը վրայ կը նետուի, այնպէս ալ Մոսկուան:

Եզրակացնելով, ամերիկեան պատուիրակը անգամ մը եւս յայտարարեց թէ իրենք Պերլին կը գտնուին հաւասար իրաւունքներով եւ պիտի մընան. թէ «աւելի քան վտանգաւոր» պիտի ըլլայ, եթէ Խ. Միութիւնը փորձէ դուրս հանել զիրենք բռնութեամբ. թէ պատրաստ են ամբողջ գերմանական խնդիրը քննելու չորս արտ. նախարար - ներու միջոցաւ, եթէ պաշարումը վերցուի, թէ Ռուսերը երբեք ուղղամտութեամբ չվարուեցան, Պերլինի եւ Մսկուայի բանակցութեանց մէջ եւն.:

Աւելի չափաւոր լեզու մը գործածեց Անգլիոյ ներկայացուցիչը, պնդելով թէ Խ. Միութիւնը բռնի միջոցներու դիմեց, անհիմն պատճառաբանութիւններով: Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Պ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՑԱՆՑԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Լոնտոնեան թերթ մը, որ ճաշածանօթ կ'երեւայ Ֆրանսայի ներքին անցուդարձին, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ համայնավար կուսակցութեան կազմը եւ գործունէութիւնը .—

Երկու ուժեղ հոսանքներ կ'իշխեն այսօր ֆրանսական քաղաքականութեան վրայ — մէկը Զօր. տը Կոլի կուսակցութիւնը որ յարձակողական ուղղութիւն մը կը վարէ, միւսը՝ համայնավար շարժումը: Հանրապետութիւնը բռնուած է այս երկու ուժերուն միջեւ :

Վերջացող ամիսը գործադուլներու ամի՛ս մը եղաւ: Գործաւորներ եւ ուսանողներ նշանատախտակներով կ'անցնէին փողոցներէն, պահանջելով որ կառավարութիւնը կամ հրաժարի եւ կամ իջեցնէ գիները :

Ֆրանսացի քաղաքագէտներ գիտեն իրենց պատմութիւնը թէ մէկ դարու միջոցին, 1739,1848, 1870 բանուորները փողոցներուն մէջ իրենց ցոյցերով տապալած են ֆրանսական կառավարութիւնը, եւ գիտեն թէ այս անգամ Համայնավար կուսակցութիւնն է որ նոյն դերը կատարել կ'ուզէ:

Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը կուսակցութենէ աւելի բան մըն է, ամբողջ շարժում մըն է:

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը (C. G. T.) որ կը հսկէ անոր վրայ, ունի չորս միլիոն անդամ: C. G. T. ամէնէն գիտական ուսումնասիրութիւնը կը կատարէ թէ աշխատաւորական շարժումին եւ կազմակերպութեան, ինչպէս եւ տնտեսութեան վրայ եւ թէ անօթութեան որ աւեր կը գործէ ֆրանսացի բանուորական դասակարգին մէջ: Թերեւս C. G. T.ի 10%ը Համայնավար չեն, մնացեալ 90%ը, միջին հաշուով 16 հազար ֆրանքէն պակաս եկամուտ մը ունին: Եւ մինչդեռ ուրիշ կուսակցութիւններ կը խօսին գիներու հսկողութեան եւ նպաստի մասին, Համայնավարները կը պահանջեն աշխատավարձքի բարձրացում, գործադուլ, կամ ուղղակի գործողութիւն :

C. G. T.ն կը փորէ ածխահանքը, կը բեռցնէ շոգենաւերը, կը դարբնէ պողպատը : C. G. T.ի անդամ մը ըսած է թէ «Մարքսեան իմաստով մենք ենք տէրերը, կրնան մեզի դէմ բռնակալութիւն հաստատել, սակայն առանց մեզի չեն կրնար կառավարել»:

Համայնավարներու հանրային կարծիք պատրաստող ուժը իրենց լայնատարած հրատարակութիւններն են, գործիք մը որ միտքերը կը մշակէ, եւ , որ ուրիշ ոչ մէկ Արեւմտեան երկրի մէջ կայ: «Իւմանիթէ»ն կուսակցութեան ամէնէն մեծ թերթն է: Ունին հինգ գաւառական օրաթերթեր եւ ուրիշ ութ հատ ալ ուղեկիցներ, այսպէս կոչուած «Ժողովրդապետական Ճակատ»:

Անոնք կը հրատարակեն երկրի ամէնէն մեծ մարզական պարբերաթերթը, երկրագործական պարբերաթերթը եւ կիներու պարբերաթերթը:

Կը հրատարակեն 13 արհեստագիտական շաբաթաթերթեր Փարիզի մէջ, 65 գաւառական շաբաթաթերթեր, տնտեսական ամսաթերթեր, երիտասարդական պարբերաթերթեր, ձայնասփիւռի մասնագէտներու, շարժանկարի ճարտարարուեստի եւ մինչեւ իսկ ամսաթերթ մը զինուորական գործերու (France d'Abord) որ, թէեւ արգիլուած է բանակին համար. բայց 50000 օրինակ կը սպառի:

Կուսակցութեան ցանցը կը բաղկանայ վեց խաւերէ, սկսելով բջիջներէն: Բջիջ մը 50 անդամ ունի: Ամէն շաբաթ, տասնըհինգ օրը կամ ամիսը ժողով կը գումարէ անդամի մը տունը, սրճարանը, կամ սրահի մը մէջ: Բջիջները գործունէութեան կեդրոններ են, կը բաժնեն կուսակցութեան թերթերը, ժողովի կը հրաւիրեն, պատրաստ են ցոյցեր կատարելու փողոցներու մէջ :

Բջիջները իրենց սեփական խորհրդաժողովը ունին եւ պատգամաւոր կը ղրկեն նահանգին դաշնակցութեան, վերջինն ալ պատուիրակ կը ղրկէ Ազգային Խորհուրդին որ երկու տարին անգամ մը կը գումարուի :

Համայնավար Դաշնակցութիւնը կը գործէ Ֆրանսայի 90 նահանգներուն մէջ: 34 նահանգի մէջ որեւէ կուսակցութենէ աւելի քուէ ունի: Ամէնէն մեծ կուսակցութիւնն է երկրագործական շրջանին՝ Քորէզի մէջ, Արեւելեան Պիրենեաններու մէջ եւ վեցեակ մը ուրիշ գեղջկական շրջաններու մէջ:

Երեսփոխանութեան ատեն հինգ միլիոն հոգիի քուէն շահեցաւ վերջին անգամ : Ամէն ամիս մօտ մէկ միլիոն անդամ անդամատուրք կը վճարէ:

Ազգային խորհուրդը ,12 կամ13 հոգի կ'ընտրէ քաղաքական Բիւրոյին եւ չորս հոգիէ բաղկացած Մնայուն քարտուղարութիւն մը: Քարտուղարութիւնը կուսակցութեան գերագոյն իշխանութիւնն է, բացի Կոմինֆորմէն:

Քարտուղարութեան չորս անդամներն են Մորիս Թորէզ, Ժաք Տիւքլօ, Անտրէ Մառթի, Լէոն Մովէ:

Գանգրահեր, կարմրաթուշ Մորիս Թորէզ տղան է հանքագործի մը: Իբրեւ հռետոր իր ձայնը կը հասնի 20էն 30 հազար ժողովուրդի: Կրնայ երկու երեք ժամ խօսիլ :

Ժաք Տիւքլօ, կուսակցութեան թիւ Դր. կարճահասակ, կլոր մարդ մը: Ազգ. Ժողովին մէջ վարիչն է կուսակցութեան 138 երեսփոխաններուն : Հատու լեզու ունի, եւ թթու հեգնանք մը, սառն տրամաբանութիւն :

Անտրէ Մառթի, որ ազնուական դիմագիծով սողանաւորի կը նմանի, թերեւս ամէնէն դիմացկունն է եւ ժառանգական յեղափոխական մը: Իր հայրը գլխատուեցաւ 1870ին Փարիզի Կոմունայի շարժման ատեն: Մարթի նաւազ էր Սեւ Ծովու տորմիղին մէջ 1919ին, երբ ըմբոստութիւն մը սարքեց Դաշնակիցներու միջամտութեան դէմ , ռուսական յեղափոխութեան ատեն :

Լէոն Մովէ սեւ մազերով գիրուկ, ամէնէն երիտասարդը Վերին Հրամանատարութեան մէջ : Սակայն վարժ մէկն է ուղղակի գործունէութեան համար: Առաջին պատերազմին կ'աշխատէր գործարան մը մէջ երբ 13 եւ 15 տարեկան էր 1917ին: Այն ատեն մասնակցեցաւ գործադուլի եւ խառնուեցաւ փողոցի խռովութեան :

Քիչեր գիտեն թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ 12 հոգինոց քաղաքական բիւրոյին մէջ: Արտաքին աշխարհին համար Համայնավարները կը ներկայացնեն միութիւն մը: Լռութեամբ անոնց ներքին վէճերը եւ խնդիրները կը բուծուին, իսկ կարգադրուած քաղաքականութիւնը կը ներկայացուի իբրեւ գիտական ճշմարտութիւն :

Իրազեկներ, որոնք կ'ուսումնասիրեն ֆրանսական Համայնավարութիւնը տարիներէ ի վեր, կը հաստատեն թէ այն միեւնոյն ճեղքերը որ կը բաժնեն Համայնավար կուսակցութիւնները աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ, գոյութիւն ունին ֆրանսական Համայնավարներուն մէջ ալ:

Կ'ըսեն թէ բարենորոգչական — ազգայնական թեւ մը գոյութիւն ունի կուսակցութեան մէջ :

Այսպէս կոչուած Թորէզ - Տիւքլօ թեւը կը հակառակի Մարթի – Մովէ թեւին: Վերջինները «խիստ մարդիկ» են, վարդապետական միջազգայնական, որոնք կը հաւատան ուղղակի գործողութեան քան երեսփոխանական դրութեան :

Ազատագրութենէն ի վեր Ֆրանսայի Համայնավարութիւնը պաշտպանողական ռազմավարութեան մը կը հետեւի :

Բռնադատուած միլիոնաւոր բանուորներէ, որոնց վրայ կը հսկեն իրենք, պէտք է որ անոնք ընդդիմանան երեք տեսակ թշնամիներու .— (1) Մ. Նահանգներու կառավարութեանը (2) Ֆրանսայի ներկայ կառավարութեան (3) Զօր. տը Կոլի ուժերուն :

Անոնք ատելով կ'ատեն Մարշըլի ծրագիրը: Ամէն առաւօտ բոլոր համայնավար թերթերէն թոյն կը թափի Մ. Նահանգներու հանդէպ : Անոնց համար Մարշըլի ծրագիրը 1.— ուղղուած է Խ. Միութեան դէմ : 2.— Կը ձգտի Գերմանիան վերաշինել ի վնաս Ֆրանսայի: 3.— Կը խախտէ գերմանական հատուցումներուն ստացումը :

Ֆրանսայի մէջ ինքնաշարժի արտադրութիւնը իր կէս կարողութեան մէջ է, օդանաւային ճարտարարուեստը կը կաղայ, իր առեւտրական նաւերը խեղճացած են: Այս ամէնը յառաջ կուգան հանքածուխի պակասէն, պողպատ շինելու համար :

Եթէ Երրորդ Ուժի կառավարութիւնը յաջողի ալեծուփ Ֆրանսան ապահով նաւահանգիստ հասցնել, Համայնավարները պիտի նկատեն ատիկա ամերիկեան յաղթանակ մը: Անոնք կը կարծեն թէ Ֆրանսան յարձակման խարիսխ մը պիտի ըլլայ Խ. Միութեան դէմ, եւ ատիկա աղէտ կը նկատեն:

ՏՕՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հին Հայերը Նաւասարդը կը տօնէին անհամեմատ ոգեւորութեամբ, իբր բեղնաւորութեան. առատութեան եւ յանդգնութեան աստուածներու յիշատակը յաւերժացնելու օր, իբր երախտագիտութիւն: Վահագնի Անահիտի եւ Աստղկա զոհեր կը մատուցանէին ու կը խրախճանային: Քրիստոնեայ կրօնքը չկրցաւ խուսափիլ այդ միս ու ոսկոր դարձած աւանդութիւններէն, անոր տեղ նշանակեց Ամանորը ժողովրդական զգացումներուն գոհացում տալու առաջադրութեամբ : Նշանակեց նաեւ զանազան տօնական օրեր :

Այս բոլորէն զատ դարձեալ էականը կը պակսէր, ազգային զգացումին , բոլորովին գոհացում չէր կրնար տալ կրօնքը: Հիները իրենց քաջերու պաշտամունքը ունէին, Հայրենիքին եւ ազգին պաշտպանութեան զոհերը պէտք է պատուի ըլլային: Ահա հին օրերէն հակառակ ներքին եւ արտաքին խառնակութեան, կրօնական անհամեմատ չփոթ պայքարին, ժողովուրդը իր հոգեկան ապրումները ազգային անշեղ կրակի վառ պահելու համար դարձեալ ստեղծեց թուականներ ու անուններ, ինչպէս են Մեծն Տիգրան, Վարդանանք, Թարգմանիչք, եւայլն, որպէսզի նոր սերունդները հոգին լեցնեն ցեղային յիշատակներով:

Վա՜յ, այն ժողովուրդին, որ չունի ոգեկոչումի, խնկումի օրեր ու հերոսներ: Վայ, այն ժողովուրդին, որ կը մոռնայ իր փառահեղ անցեալը, չունի պաշտամունքն ու յարգանքը իր տիտաններուն եւ չի խնկեր անոնց յիշատակներով:

Քանի՜, քանի՜ ժողովուրդներ պատմութեան անցած են, հակառակ իրենց բարձր քաղաքակրթութեան ու վիթխարի զոհողութեան: Հսկայ աշխարհակալութիւններ կործանած են չկրնալով արժեցնել իրենց հոգեկան ապրումները: Չեն ունեցած փոթորկայոյզ ձգտում, դիմացկուն ջիղ, յարատեւելու անկուն կամք: Ո՞ւր են Բաբելացիները, Ասորիները, Սելեւկիացիները, Հիթիթները , Փիւնիկեցիները եւ դեռ ուրիշներ, որոնց քաղաքակրթութիւնը մինչեւ այսօր հիացում կը պատճառէ 20րդ դարու գիտնականներուն :

Քրիստոս 20 դարէ ի վեր հեռացած է մարդկութենէն, սակայն անոր վարդապետութիւնը կենդանի է բազմութեանց հոգիներուն մէջ, բազմամիլիոն մարդիկ օրը քանի՜ անգամ կը լսեն անոր խօսքը, հետաքրքիր է իմանալ թէ ամէն ատեն նոր բան կ'ըսե՞ն, Աստուածաշունչի քաղուածքէն դուրս : Քսան դարէ ի վեր հաւատացեալները ջերմեռանդ կը մտնեն Եհովային տունը միշտ միեւնոյնը լսելու եւ զօտեպնդուելու համար նոյն հաւատքով: Ու բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները նոյնը կը կրկնեն Քրիստոսի եւ առաքեալներու յիշատակը կ'ոգեկոչեն :

Արդ, երբ հայ ժողովուրդը տարին մէկ անգամ կուգայ Մայիս 28 մը, Խանասորի արշաւանք մը, Ապրիլեան սգատօն մը ոգեկոչելու իր խնկելի նահատակներուն անթառամ յիշատակը, ինչո՞ւ նոր խօսք կը փնտռեն: Բոլոր ժողովուրդներն ալ կ'ոգեկոչեն օրուան տօնին յիշատակը, յիշելով դէպքերն ու դէմքերը, մաքառումներն ու զոհաբերութիւնները: Ֆրանսացին ի՞նչ կը խօսի կամ կը գրէ Յուլիս 14ի առթիւ: Համայնավարը ի՞նչ կը բաբբառէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առթիւ:

Սերունդները հոգեպէս կապելու համար ազգային սրբութեանց անոնց էութիւնը փոթորկելու համար պէտք է կրկնել, միշտ կրկնել հայկեան յանդգնութիւնները, մանաւանդ այս մռայլ ու աննպաստ օրերուն, որ այս համայնակուլ միջավայրին մէջ նորածիլ սերունդը ամէն վայրկեան ձուլումի վտանգին ենթակայ է:

Սփիւռքի հայութիւնը մէկ հարազատ զաւակը, մէկ պահապան հրեշտակ ունի որ անկաշառ ու անվերապահօրէն կը տանի այն դժուար աշխատանքը,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Ցեղին տառապանքէն ծնած ահաւոր երկունքով, Վահագնեան հուր բոց աչքերով, ան անխոնջ ու անտրտունջ կը շարունակէ իր առաքելութիւնը գիտակցաբար ինչպէս պիտի ըսէր անմահ Եղիշէն. «Որ զմահ ոչ գիտէ երկնչի մահուանէ, իսկ որ գիտէ զմահ ոչ երկնչի զնմանէ»:

Հայ ժողովուրդը չընդունիր սուտ հերոսներ : Իր հարազատ զաւակներուն յիշատակը սրտին մէջ կը սպասէ հաւատալի այն սրբազան օրերու օրուան , ուր պիտի իրականանայ դարերու նուիրական իղձը, Միացեալ , ազատ եւ անկախ Հայաստանը: Այն ատեն հոն հայրենի հողին վրայ ինչպէս իրենց արիւնով ներկեցին, պիտի բարձրացնէ յուշարձանը բոլորին որոնք ինկան մեծ ու վսեմ գաղափարի հուրը հոգիներուն, պապակը շրթունքներուն ու պիտի պաշտէ իբր նորագոյն Աստուածներ :

Քրիստոսի առաքելութեան իբր վարձատրութիւն աստուածառաք աղաւնակերպ լոյս իջաւ գլխուն, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հայ ժողովուրդի հարազատ առաքեալին գլուխէն լոյսու բոց կը ժայթքի լուսաւորելու համար, որ յաւերժանայ ցեղը Արմենիան, կրօնք մը դարձնելով Հայրենիքը, սրբազան խորան մը անոր նահատակներուն աճիւնները, զանոնք պաշտելով դառնան Հայրենիքին փոթորկանչ, մրրկուող բոցավառած հոգիներով զինուորներ : Այն ազգը որ հերոսներ ծնելու ատակ չէ, կորսուելու է դատապարտուած: Հայը պաշտել գիտէ ուրեմն, պիտի ապրի, ինչպէս ապրած ու տեւած է հազարաւոր տարիներ տօներու խորհուրդը սրտին :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ: ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ :

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ՈՒԺԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻ
ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

ԽՄԲ.— «Նոր Աշխարհ», Փարիզի հնչակեան շաբաթաթերթը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 Հոկտ.).—

— «Ց. Հ. Ա. Ը. Միութեան քայքայումը աղետալի երեւոյթ մը ստացած է։ Գաւառներու մէջ իր գոյութիւնը գրեթէ անուանական է։ Ոեւէ տեղ նախկին եռուզեռը գոյութիւն չունի։ Վարչութիւնները լուծուած են բազմաթիւ վայրերու մէջ, նոր վարչութիւններ ստեղծելու կարելիութիւնը չի նշմարուիր, գործօնեայ եւ կենդանի տարրերու չգոյութեան պատճառով։

Իրենց կենդանութիւնը չեն պահեր նոյնիսկ ենթակայ կազմակերպութիւններ, ինչպէս օրինակի համար Ժաֆը, որ Միութեան երիտասարդ տարրը կամ պահեստի ուժը ըլլալու կոչուած էր։

Օրկանական կազմալուծումը, դեռ իր հետեւութիւններով եւ հետեւանքներով, անոնց կը միայ բարոյական ցնցումներուն յառաջ բերած վէրքերուն քով։ Թէ Փարիզ, կեդրոնին մէջ եւ թէ գաւառները բազմաթիւ տեղեր, պայքարն ու հակամարտութիւնները ներքնապէս կը կրծեն Միութիւնը։ Կեդրոնէն դուեր կը լարուին գաւառի կենսունակ, բայց ինքնատիպ տարրերու դէմ, որոնք չեն ենթարկուիր կամայական հրամաններու։ Իսկ ներքին աղտեղութիւնները մաքրելու համար ուրիշ միջոց չէ գտնուած, եթէ ոչ ափ առնել դատարանի դռները, ուր Կեդր. Վարչութեան անդամները իրենց աղտոտ լաթերը պիտի փռեն, դրամատիրական դատարանի օրէնքներով ճերմկցնելու համար զայն։ Ընկերը ընկերոջ ըրած նախատինքներէն մաքրելու համար բարոյական ուրիշ միջոց չէ գտած եթէ ոչ օրէնքին եւ իշխանութեան սարսափը։

Բայց ինչո՞ւ այս քայքայումը, այս անճիտումը։

Մենք ուրիշ անգամներ ալ ըսած ենք եւ կը կրկնենք զայն այսօր Միութեան հիմերը սխալ դրուած են։ Պատուանդանը, որուն վրայ կը կանգնի միութիւնը չէզոքութիւնն է։ Բայց չէզոքութիւնը կեղծիք մըն է, որ կը ծածկէ Միութեան իսկական գոյնը։

Բոլոր քաղաքական հոսանքները կը դիմեն այդ կեղծիքին, երբ ինքզինքնին զօրաւոր զգան։ Հասարակութեան մը մէջ կան կուսակցականներ եւ չէզոքներ։ Առաջիններու դիրքը որոշ է արդէն, անոնք գրաւած են իրենց յատուկ տեղերը։ Չէզոքներն են որ կը տատանին, կը հակին մերթ այս ու մերթ այն կողմ։ Պայքարը կը մղուի կուսակցականներու միջեւ, տիրանալու, հաստատուն կուռան չունեցող, տատանող այդ հասարակութեան։

Բայց կուսակցական այդ տեսակ գործունէութիւն մը երկսայրի սուր է։ Կրնայ երբեմն նպաստաւոր արդիւնքներ տալ, բայց շատ յաճախ հակառակ ազդեցութիւն կ'ունենայ, երբ մանաւանդ զայն գործադրող քաղաքական հաւաքականութիւնը ներքին բարոյական կենդանի ուժէ մը զուրկ է։ Որովհետեւ չի բաւեր հրապուրել չէզոք հասարակութիւնը պէտք է զայն դաստիարակել, մարսել եւ իւրացնել։ Երբ կը պակսի այդ ուժը նորեկ տարրը կը դառնայ վտանգ մը հինին, իր աններդաշնակութեամբ եւ ի վերջոյ ազդակ մը քայքայումի։

Այդ երեւոյթն է որուն հանդիսատես կ'ըլլանք այսօր։

Ց. Ա. Ը. Միութեան կազմակերպիչները չէզոք չէին։ Անոնք այդ միջոցը կը գործածէին ազդելու չէզոքներու վրայ։ Անոնք կը կարծէին որ ներգաղթը շահագործելով եւ Հայաստանի հմայքը աճուրդի հանելով պիտի կրնան պահ մը իրենց շուրջ հաւաքել տատանող հասարակութիւնը։ Եւ իրաւամբ պահ մը մեր հայրենասէր գաղթականութիւնը հաւատաց նետուած խայծերուն, բայց շուտով նշմարեց որ այդ շողշողուն պիտակներուն ետեւ ուրիշ շարժառիթներ թաքնուած են եւ հեռացաւ։

Այդ մասին շատ պերճախօս փաստ մըն է Լիոնի միութեան եռանդուն քարտուղարին դէմ լարուած թակարդը։ Երբ մէկ կողմէն Փարիզի Միութեան պաշտօնական շրջանակներուն մէջ անոր գովքը կը հիւսուէր իբր գործունեայ եւ եռանդուն անդամ, անդին անպաշտօն մարդիկ ձեռքի տակէ կը գրէին իրենց ընկերներուն որ քարտուղարին ոտքը սահեցնեն որովհետեւ սապօթէօր է եղեր, որովհետեւ կը քննադատէ եղեր ներգաղթի մէջ գործուած անկանոնութիւնները։

Ց. Հ. Ա. Ը. Միութիւնը իր չէզոք պիտակովը կը ծածկէ վարագոյրին ետեւը խաղցուած խաղերը։ Անոնք ոչ թուական ուժը, ոչ բարոյական եւ մտաւորական կարողութիւնը ունին իրենց մէջ ձուլելու նորեկները եւ ստեղծելու գէթ միատարր ամբողջութիւն մը։

Այսօր այդ միութիւնը շեղջակոյտ մըն է գոյնզգոյն քարերու որոնք խիստ աններդաշնակօրէն իրարու քով դրուած են, ենթակայ քայքայման անմիջական վտանգին։

Եւ սակայն Ց. Հ. Ա. Ը. Միութիւն մը անհրաժեշտութիւն մըն է։ Պէտք է հայ ժողովուրդը ունենայ այդ Միութիւնը։ Եւ այդ Միութիւնը պէտք է կազմուի Խորհ. Հայաստանի իրապէս բարեկամ տարրերէ, որոնք տարիներով նուիրուած են երգելու անոր յառաջդիմութիւններն ու փառքը։ Այլապէս, սակէ անկէ ճարուած դէմքեր ի վերջոյ կը քայքայեն միութիւնը, երեւոյթ մը, որուն ականատեսներն ենք մենք այսօր»։

Գիտական ասուլիս

ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ԶԷՆՔ.— Անձրեւին ջուրը որ երկրիս վրայ կը տարածուի, գրեթէ ամբողջութեամբ ծովի ջուրէն յառաջ կուգայ։ Ջուրը կը շոգիանայ մասնաւորապէս հասարակածային երկիրներուն մէջ եւ այդ ձեւով գոյացած շոգիները կը մասնակցին յորձանուտ մեծ փոթորիկներու, որոնք կազմելով կանոնաւոր ու անկանոն հովեր, այդ շոգիները կը փոխադրեն բարեխառն ու ցուրտ կլիմայ ունեցող երկիրները։

Օդին բարեխառնութիւնը ցածնալուն պէս, մթնոլորտին մէջ գտնուած շոգիները կը խտանան եւ կը վերածուին կաթիլներու, որոնք օդին մէջ առկախ կը մնան եւ կը կազմեն ամպեր։ Երբ մթնոլորտային հաւասարակշռութիւնը խախտի, ամպերը վար կը թափին եւ անձրեւ կուգայ։

Երկու տարիէ ի վեր ամերիկացի գիտնականները կը փորձեն հաւասարակշռութեան նմանօրինակ խզումներ յառաջ բերել մեծասահմանի մը մէջ։ Քանի մը քիլօ «ընածխային ձիւն», քիչ քանակութեամբ արծաթի իօտուրի բարակ փոշի կը բաւեն հեղեղանման անձրեւ յառաջ բերելու։

Օդանաւորդը կը թռչի իրեն նպատակակէտ ծառայող վայրերուն մէջ եւ կը ցանէ ամպերու տարափը։ Այդ միջոցին տաք օդի հոսանք մը բոլորովին հակառակ արդիւնք մը կուտայ, այսինքն փոխանակ անձրեւի, ծնունդ կուտայ գեղեցիկ օդի կազմութեան։ Ուրեմն կը բաւէ ջուրը կրկին ծովը թափել, զրկելու համար ամբողջ հողամաս մը իր անձրեւի բաժնեչափէն։ Հետեւաբար, օդանաւորդը պիտի սկսի հալածել ամպերը, առանց գետին թափելու մթնոլորտին մէջ գտնուած ամբողջ ջուրը, բայց պիտի յաջողի զգալի նուազում մը յառաջ բերել գահավիժող ջուրին քանակութեան մէջ։ Մնաց որ հալած ամպերը անձրեւ պատճառելով միեւնոյն ատեն մեծ քանակութեամբ ջերմութիւն կ'արձակեն։

Ամպերու եւ մշուշներու ջնջումը կրնայ հիմնովին յեղաշրջել թշնամիի բանակի մը ռազմավարութեան ծրագիրը։ Կրնանք ըսել թէ կլիմայական զէնքը ուղղակի մահացու չէ։ Կրնայ չորութեան եւ նոյնիսկ ցուրտի վերածել ամբողջ երկրամասի մը օդը, վտանգելով հունձքերը, ցամքեցնելով ջրաբաշխական ուժերու աղբիւրները, պատճառելով աւելի կամ նուազ չափով սառոյցներ։ Մէկ խօսքով կրնայ յառաջ բերել ներքին պաշարում մը՝ որ ուտելիքի նուազութիւն եւ սով պիտի պատճառէ։ Ասոր հակառակ, կրնայ ծնունդ տալ նաեւ գեղեցիկ օդի, որուն այնքան պէտք ունին Եւրոպայի հիւսիսային երկիրներուն բնակիչները։

Ինչպէս կը տեսնուի, կլիմայական զէնքը երկսայրի սուր մըն է, որ չի կրնար միշտ պահանջուած արդիւնքը տալ եւ որուն համար անհրաժեշտ է ունենալ օդային ուժերու գերակշռութիւնը։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԷՆԷԶՈՒԷԼԱՅԻ հայ գաղութը օրէ օր կը բազմանայ, կը գրէ Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»։ Գրեթէ ամէն շաբաթ մէկ կամ երկու Հայեր Եւրոպայէն, Յունաստանէն եւ Սուրիայէն կը հասնին այդ հարուստ երկիրը՝ հոն հաստատուելու համար։ Նորեկները գրեթէ բոլորը կրցած են իրենց օրապահիկը ճարել, գործ մը գտնել շնորհիւ հինէն ի վեր՝ Գարաքաս հաստատուած մեծ առեւտրական Ծաղիկեան եղբայրներուն։ Եթէ ժամանումները այսպէս շարունակուին, նոր գաղութն ալ պիտի կրնայ ունենալ իր եկեղեցին, դպրոցը եւ բարեսիրական միութիւնները։

ԹԱՒՐԻԶԸ որ անցեալին Ատրպատականի թեմեւս ալ Իրանի հայութեան լուսաւորութեան կեդրոնը կը ներկայացնէր եւ անոր կրթութեան կենսատու երակը կը կազմէր, այսօր կը գտնուի խեղճ վիճակի մէջ։ Աւելի վատթար վիճակի մէջ է Ատրպատականի գաւառի հայ կրթական գործը, ներքին պառակտումներու պատճառով, ինչպէս կը գրէ «Ալիք»ի թղթակիցը։ Իր կարծիքով, եթէ կրթական յանձնախումբ մը կազմուի ազդեցիկ անձերէ, չարիքը կրնայ դարմանուիլ։ Խորհրդարանի անդամները պարտաւոր են բանակցիլ պատկան իշխանութեանց հետ եւ արտօնութիւն ստանալ վերաբանալու գաւառական եւ գիւղական դպրոցները։ Ուրմիայէի, Գեղդապատի ինչպէս եւ Նախիջեւան – Թափէի մէջ դպրոցները փակ են։

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՊԱՏՈՒԵԼԻՆ, Կարապետ Յակոբեան մեռած է 91 տարեկանին։ Բնիկ Համադանցի էր։ Աւարտած է Պոլսոյ Ամերիկեան գոլէժը եւ Իրան վերադառնալէն վերջ հիմը կը դնէ Թեհրանի Աւետարանական եկեղեցիին, 72 տարի առաջ։ Իր կեանքի վերջին 60 տարիներուն եղած է Թեհրանի Ամերիկեան գոլէժի ուսուցիչ՝ հասցնելով բազմաթիւ հայ եւ օտար աշակերտներ։

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Հ. Մ. Ը. Մ.ը Promotion d'Honneurի իր երկրորդ ախոյենական մրցումը պիտի կատարէ St. Andréի դէմ, այս կիրակի, 10 Հոկտեմբեր, Միութեան սեփական մարզադաշտին մէջ, St. Loupի մէջ (Stade Atlantic)։

1945—1946ին St. André promotion d'honneurի ախոյենութիւնը շահեցաւ եւ բարձրացաւ division d'Honneurի, բայց այդ բարձր դասակարգին մէջ հազիւ կրցաւ երկու տարի իր գոյութիւնը պահել եւ այժմ կրկին կ'իջնէ Promotion d'Honneur։

Ո՞վ չի յիշեր 1945—1946 տարեշրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդիպումը St. Andréի դէմ ուր մեր տղաքը իրենց կատաղի եւ արագ խաղարկութեամբ պիտի տանէին յաղթութիւնը, եթէ դատաւորը իր բարձրութեան վրայ գտնուած ըլլար։

Այժմ, երկու տարի վերջ, կրկին այդ երկու խումբերը դէմ դիմաց։ St. André ունի professionnel խումբերու բարձր խաղարկութիւն, իսկ մերոնք Հ. Մ. Ը. Մ.ական կամք որ գնահատութեան արժանացած է նոյն իսկ Ֆրանսական մարզական շրջանակներու մէջ։ Վարիչ թէ մարզիկ յոյս ունին որ մեր տղաքը լաւագոյն խաղարկութեամբ մը ձեռք պիտի ձգեն պատուաբեր արդիւնք մը։

Այս մրցումին մեծ կարեւորութեան պատճառաւ Districte de Provenceի կողմէ ոստիկանական ջոկատ մը պիտի հսկէ մարզադաշտին մէջ, իսկ չորս պաշտօնական ֆէտէրասիոնի պատուիրակներ ներկայ պիտի ըլլան դիւրացնելու համար պաշտօնական դատաւորին գործը։ Կը խնդրուի բոլոր համակիրներէն որ բնաւ չմիջամտեն դատաւորին որոշումներուն, եթէ նոյն իսկ անոնք հակառակ ըլլան Հ. Մ. Ը. Մ.ի։ Այսպէսով աւելի քաջալերած պիտի ըլլան մեր անձնուէր մարզիկները։

Վ. Շամլեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՆՈՒՆԻՆ ՏԷՐՆ Է

ԼԻՈՆ.— Մայրենի լեզուին այնքան վարժ չեմ։ Այդ մեղքը կ'իյնայ Կարմիր Ջարդին վրայ։ Շատ անգամ կ'անճրկիմ որեւէ բառի առջեւ եւ կը դիմեմ հայագէտներու, մասնաւորապէս Նարդունիին, բառին արմատը իմանալու համար։

Վերջերս ծանօթ քուրջի կտորին վրայ, ստորագրութեան մը հանդիպեցայ — «Ամբակում», նշանակութիւնը հասկնալու համար կ'ուզէի մասնագէտի մը դիմել, երբ ընկերս յայտարարեց.

— Ա. Բ. Գ.ը գիտցողն անգամ գիտէ անոր իմաստը։ Մեր երկիրը Ամբակում կ'ըսէին բոլոր անոնց որ, ապուշ էին, տխմար, խելքը ջրտած, ամբակ եւայլն…

Էհ Ամբակում, անունովդ ապրիս, ի՞նչ շուտ մոռցար որ «Հակահայաստանեան մը» «Ներգաղթի թշնամի» մէկ անգամէն հարիւր հազար ֆրանք տուաւ։ Այս տողերը գրողն ալ իր կարողութեան համաձայն կոկիկ գումար մը տուած է, ստացագիրը գրպանս, թիւով ու թուականով։ Արդ, իրաւունք չունի՞նք հաշիւ պահանջելու։ Տրուած դրամները ետ չենք պահանջեր, մի վախնաք, բայց կ'ուզենք գիտնալ թէ ուր գացած են։ Գալով Հայաստանի հանրապետութեան հաշիւներուն, «այդ քու գո՞րծդ է, խալա»։ Նո՞ր միտքն ինկաւ հետաքրքրուիլ 27 տարի առաջ մանրամասնօրէն հրատարակուած հաշիւներով։ — Մ. Զգօն

Պ. ՎՐԷԺ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, գերութենէ վերադառնալէն վերջ, երրորդ անգամն է որ կը շահի թենիսի ախոյեանի մրցանիշը։ Այս տարի շահեցաւ 1948ի բաժակը, Stade de Pantinի մէջ։

Փառոտի եւս յայտարարեց թէ երբեք տեղի պիտի չտան բռնութեան առջեւ :

Ժողովէն վերջ, ռուսազէտ լրագրողներ զանազան հարցումներ ուղղեցին Պ. Վիշինսկիի, որ ձեռնարկելով պատասխանեց, ռուսերէն,— « Հանգիստ ձգեցէք զիս» :

Ինչո՞ւ չեն ուզեր յայտնել իրենց զաղտնիքը

Քաղաքական Յանձնաժողովին Դչ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Մաք Նիլ, Անգլիոյ ներկայացուցիչը բացատրեց թէ ինչո՛ւ կը վախնան Խ. Միութենէն, ինչու չեն ուզեր յայտնել հիւլէական զէնքերու գաղտնիքը, մինչեւ որ միջազգային ազդու հսկողութիւն մը չհաստատուի :

— « Ոլոկհետեւ բոլորս ալ կը վախնանք, ոչ այնքան Ռուսաստանէն, այլ սա մտածումով թէ ան ինչ կրնայ ընել որեւէ ատեն : Մեզմէ կը խնդրեն մեր երեւութական մէկ առաւելութիւնը յանձնել պետութեան մը որ յղփացած է հողայիննուաճումներով եւ որուն ռազմ. ճարտարարուեստի կամ զինեալ ուժերու մասին բան չենք գիտեր, թոյլ չեն տար որ բան մը գիտնանք :

« Անհի՞մն են մեր վախերը : Բաց խօսինք : Ո՞վ չի կրնար վախնալ պետութենէ մը, մեծ պետութենէ մը որ իւրացուց Էսթոնիան, Լաթվիան, Լիթուանիան, Ռութենիան, արեւելեան Լեհաստանը, Քուրեան կղզիները, հիւսիսային Սախալինը եւ միակողմանի իրաւունքներ ապահովեց Փորթ Արթիւրի մէջ : Պետութենէ մը որ գերութեան դատապարտած է Չեխոսլովաքիան, Պուլկարիան, Ռումանիան, Հունգարիան, Ալպանիան, եւ դեռ վերջերս՝ Եուկոսլաւիան : Պետութենէ մը որ ապստամբութիւններ կը դրդէ եւ կը խրախուսէ Յունաստանի, Հոլանտական Հնդկաստանի (Էնտոնէզիա) մէջ եւ պաշարում կը հաստատէ Պերլինի վրայ, որ ամէն օր ահուսարսափի կը մատնէ Թուրքիան եւ Իրանը : Պետութենէ մը որուն ուղեկիցները կը պարծենան թէ Տրովադայի Ձին (հինգերորդ գունդ) ունին ամէն եւրոպական երկրի մէջ եւ որ խռովութիւն կը սերմանէ ամէն ինքնավար երկրի մէջ, որ կ'ուռի, ճարպ կը կապէ թշուառութիւն, անօթութիւն եւ անկարգութիւն սերմանելով ամէն ուր որ կը հասնի իր ձեռքը : Խաղաղասէր, բարի հարեւանի առաքինութիւննե՞ր են ասոնք » :

Այս յարձակողականին պատասխանեց խորհրդային պատուիրակը, Պ. Մալիք, յայտարարելով թէ բացարձակապէս անընդունելի է մեծամասնութեան (ամերիկեան) ծրագիրը եւ թէ իրենց առաջարկած պայմանագրութիւնը այնքան բացորոշ է որ լուսաբանութեան չի կարօտիր : Ակնարկելով արեւմտեան Եւրոպայի վախերուն, Պ. Մալիք հաստատեց թէ Խ. Միութիւնը ոչ մէկուն կը սպառնայ, թէ այն երկիրները որ իրենց միացած են «այդպէս ըրած են իրենց ազատ կամքով, ժողովրդապետութեան սկզբունքով » : Եւ վերջացուց «սուտ եւ զրպարտութիւն » կոչելով Պ. Մաք Նիլի մեղադրանքները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

200 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Մէշէտի մէջ (Հիւսիսային Իրան), երկրաշարժի մը հետեւանքով, որ նիւթապէս ալ ահագին վնաս պատճառեց, Դչ. գիշեր :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ յաւելուածական օգնութիւն խնդրեց Մ. Նահանգներէն, 132.000էն 150 հազարի բարձրացնելու համար կանոնաւոր բանակին թիւը :

« ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳ »Ը գոյութիւն ունի, յայտարարեց Անգլիոյ սպարապետը, մարէշալ Մոնթկոմըրի, եւ թելադրեց ուժ տալ երկրապահ բանակին զինուորագրութեան :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն (հրէական աղբիւր) կռիւները վերսկսած են քաղաքին հարաւակողմը :— Պ. Շէրթոք, Իսրայէլի արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ Միաց. Ազգերէն պիտի պահանջեն Նէճէպի անապատը (արեւմտեան Գալիլիա), Երուսաղէմի արդիական մասը եւ նրբանցք մը Երուսաղէմէն Իսրայէլի պետութիւնը :

139 ՆԱՑԻՆԵՐՈՒ մահապատիժը պիտի ներուի, Մ. Նահանգներու կառավարութեան կարգադրութեամբ :

ՄԱՆՁՈՒՐԻՈՅ մայրաքաղաքը, Չանկչուն, ընքունեցաւ չինական կառավարութեան 100.000 զինուորներուն կողմէ որոնք պաշարուած էին երկար ատենէ ի վեր : Քաղաքը անցաւ կարմիրներուն ձեռքը :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ առջի օր որոշեց ամսական 15.000 ֆրանքի բարձրացնել նուազագոյն ապրուստը :

815 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ պիտի բաժնուի 11 եւրոպական պետութեանց : Ամենամեծ բաժինը պիտի ստանայ Անգլիա (300 միլիոն), երկրորդը՝ Ֆրանսա (170 միլիոն) : Թուրքիա եւս պիտի ստանայ 30 միլիոն տոլար : Տոկոս չկայ մինչեւ 1952:

ՏԱՆՏԷՐՆԵՐԸ իրաւունք չունին որեւէ յաւելում պահանջելու հոկտեմբերի եռամսեային համար : Նոր օրէնքը գործադրելի է 1949 Յունուարէն սկսեալ :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ շիրիմին՝ Մօնմօրանսիի նոր գերեզմանատունը : Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին : Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ Արուարձաններու ընկերները ու հանգուցեալին յիշատակը յարգողբարեկամները :

Հաղորդակցութեան միջոց .— Շոգեկառք առնել Gare du Nordէն ժամը 13.56 կամ 14.26ին եւ իջնել Enghien les Bainsի կայարանը :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

17 Հոկտեմբեր ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Խնամուած գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւֆէ : Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 7ին : Ընտիր ժազ :

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք թէ ընկեր Վրթանէս Մարտիկեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր կողակիցը, Տիկին ԱՆԹՈՒԱՆԷԹ (ծնեալ Սավայեան) : Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, առտուան ժամը 10ին, Պրիւսէլի մէջ, Etterbeekի Ste. Gertrude եկեղեցին :

Ողբացեալ տիկինը ծնած էր Պոլիս, 1893ին, եւ իր ամուսնոյն հետ ճաշակած՝ օտարութեան բոլոր դառնութիւնները :

Մեր ցաւակցութիւնները ընկեր Վրթանէսի, զաւկին՝ Վահէի, եղբօրը՝ Արամի եւ ընտանեկան պարագաներուն : (Մրտիկեան, Սավայեան, Մութափեան, Պարոնեան) :

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն Ժէռոմի «Ն. Աղբալեան» խումբի գիշերային հայերէնի դասաւանդութիւնները սկսած են արդէն : Կը խնդրուի ծնողներէն արձանագրել 12 տարեկանէն վեր իրենց զաւակները, Սէն Ժէռոմ Գ. Կոփոյեանի եւ Յ. Դաւիթեանի մօտ : Սառթանի, Լա Ռօզի Սէն Միթրի եւ Նօթր Տամի ծնողներն ալ կրնան օգտուիլ սոյն պատեհութենէն

Դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան բոլորովին ձրի, շաբաթը երկու օր, երեկոյեան ժամը 8էն 10, Թաղիս ծանօթ, Տիկին Մանուշի կողմէ Maison du Quartierի մէջ, Պուլվար Իզապէլ :

ՊԱՏԱՐԱԳ .— Այս կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթող. նուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան : Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղի բաշխում : Կը խնդրուի շրջանի յարգոյ հասարակութենէն հոծ բազմութեամբ ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան :

Սգերթ Անդրանիկի շիրմին

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, այս կիրակի, 10 հոկտեմբեր : Առաւօտեան ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ տեղի կ'ունենայ Հայոց եկեղեցին, rue Jean Goujon, իսկ կէսօրէ վերջ թափորը պիտի կազմուի Père Lachaiseի գերեզմանատան առջեւ, Կամպէթայի դուռը :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ .— Ուշադրութիւն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան բացառիկ երեկոյթ պարահանդէսը, 24 Հոկտեմբեր, շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս Salle Mazenodի մէջ : Առաջին անգամ ըլլալով գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Կրընոպլի սանուհիներու պարի խումբը : Մանրամասնութիւնը յաջորդով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Նիքօլա Ստեփանովիչ (Սիսօֆ) նախկին ռուսական սպայ 50 տարեկան որ Կովկասէն մեկնած է 1920ին : Ծնած է Թիմաշէվսքա — Քուպանսքի Օպլսքի քաղաքը : Մինչեւ 1932 Փարիզ կը գտնուէր, ուրկէ Հարաւային Ֆրանսա մեկնած է : Հօրը անունն է Ստեփան, ունի երկու քոյրեր Էքաթէրինա եւ Օլկա : Փնտռողն է Օլկա Ստէփանովա Նազարօվա : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի H. P. սկզբնատառերով :

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Յ. Ուլուսեան 500 ֆրանք կը նուիրէ ճեմարանին «Յառաջ»ի միջոցով, Ամերիկայի մէջ վերջերս մեռած Պ. ՊՕՂՈՍ ՊԱՀԵԱՆԻ (Բալուցի) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Եդիպտացի կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Rabelais, Գրադարանի սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժէռոմ .— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը կը տօնուի 23 Հոկտ. շաբաթ իրիկուն, Սալ Սէն Սիսիլի սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները չուտով :

ՎԱԼԱՆՍ .— Համախարբ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առուօտ ժամը 9ին, սովորական սրճարանը : Օրակարգ՝ պատգամաւորներու զեկուցում, վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր : Ներկայանալ անդամատետրներով : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Գարեգին Թիւֆէնկճեան կը փնտռէ Ագչէհիրցի Կարապետ Թիւֆէնկճեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի : Տեղեկացնել Գէորգ Միրոյեանի, 19 rue Albert, Paris (XIII) :

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ - ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմեցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet :

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տեսակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաստուած :

Վաճառորդներու ուշադրութեան
Բացուած է ՏԱԲԱՏԻ MANIFACTURE COUTILS, VELOURS եւ LAINAGES եւ à JUPON ՏԱԲԱՏՆԵՐ

MAISON SAMUELIAN

126, Avenue des Chartreux, Marseille
Téléphone Garibaldi 18-19
Մեծաքանակ գնումներու համար մասնաւոր գին
Յանձնում Ֆրանսայի ամէն կողմը

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ

Մեկնումի պատճառաւ ծախու է տուն մը Իսիի մէջ : Երեք սենեակ, խոհանոց, մուտք եւ սափրիչի խանութ մը : Ունի ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն : Միայն խանութը վարձուած է : Տունը կը պարպուի Նոյեմբեր 10ին : Գին 350.000 ֆրանք : Դիմել ուղղակի տանտիրոջ, Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ, 29 Ave. du Bas Meudon, Issy les Moulineaux, ժամը 8—12, ամէն օր : Ի հարկին վարձու ալ կրնանք տալ :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մարսիլիոյ Les Olives արուարձանին մէջ, երկու յարկի վրայ քարաշէն, նոր վիճակի մէջ տուն մը : Գետնայարկի վրայ կայ նպարավաճառի խանութ մը, երկու խոշոր ապակիով : Խանութին ետեւը ունի երկու սենեակ եւ խոհանոց մը, 350 մեթր պարտէզ, պտղատու ծառերով :

Առաջին յարկը ունի 7 ընդարձակ սենեակ եւ վէրանտա մը, 10 մեթր երկայնութիւն եւ 2.26 մեթր լայնութիւն, ինչպէս նաեւ բաղնիք մը, որ կը տաքնայ ելեկտրականութեամբ : Դիմել D. Yeghichian 290 Chemin des Olives, Marseille :

ԾԱԽՈՒ է ճերմակ գոյնով նոր եւ գեղեցիկ ձեռնադաշնակ մը (accordéon 80 bases, chromatique, Marque Ital. (Algany) : Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի, Պ. սկզբնատառով :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17. Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 9 Octobre 1948 Շաբաթ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5664-Նոր շրջան թիւ 1075 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆԾՕԹԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ի՞նչ օգուտ ձեր քննադատութիւններէն, երբ գիտէք որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ազատ չէ իր գործունէութեան մէջ: Հարկադրուած է գործել համաձայն երկրի կարգուսարքին եւ տրուած հրահանգներուն :

= Մամուլի պարտականութիւնն է պարզել, վերլուծել հանրային գործունէութեան որեւէ երեւոյթ: Փարատել կանխակալ կարծիքներն ու թիւրիմացութիւնները: Ջաղկել ինչ որ ծուռ է կամ վնասակար: Մէկ խօսքով՝ արթուն պահել հանրային կարծիքը:

— Ուրեմն անվերջ պիտի շարունակուին լրագրական վէճերը, աւելի թանձրացնելով ազգային մթնոլորտը :

= Հանրային կեանքը շարժում է: Պայքար՝ հանրօգուտ գաղափարներու: Կը բաւէ որ չայլասերի խուժանավարական մարզանքներով :

— Ճշմարտութիւններ կան որոնց մասին որքան քիչ խօսուի, այնքան լաւ է:

= Մենք երբեք չենք անտեսեր անողոք իրականութեան մը հարկադրանքները: Բայց չենք ալ կրնար հանդուրժել որ մարդիկ օրօր կարդան ցեղուցան բազմութեանց գլխուն, երբ աւերներ կը գործուին այս կամ այն ճակատին վրայ: Դիտա՞ծ էք որ մեր բարձրաստիճան կղերն անգամ դարձեր է հասարակ պաշտօնատար կամ ծխատէրատար:

— Ուրիշ բան չի կրնար ընել, ներկայ պայմաններուն մէջ:

= Այդքան խեղճացած չէին անոնք որ պատասխանատու պաշտօններ կը վարէին շատ աւելի դժնդակ պայմաններու մէջ: Հարցեր կան որոնց մասին երկու տեսակէտ չի կրնար ըլլալ: Օրինակ՝ լեզուի այլասերման, աղճատման խնդիրը, որ ոչ քաղաքական հանգամանք ունի, ոչ կուսակցական, ոչ ալ հաւատական :

— Կ'ուզէք որ ըմբոստանա՞ն տրուած հրահանգներուն դէմ, Էջմիածնի մէջ կամ այստեղ :

= Երէկ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ, նոյնիսկ պարզ քահանաներ ունէինք որոնք արիաբար կը մաքառէին, ազգային իրաւունք մը պաշտպանելու համար, դաժան բռնապետութեանց դէմ: Այսօր, ազատ արտասահմանի մէջ անգամ, «եկեղեցւոյ իշխանները» չեն համարձակիր ձայն-ծպտուն հանել: Նոյն իսկ անոնք որ վաստակ ունին մշակոյթի անդաստանին մէջ :

— Բան մը կը փոխուի՞, եթէ դիմք բռնեն, բողոքեն, հանրագրութիւն մը ուղղեն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին :

= Կարելի չէ որեւէ իրաւունք պաշտպանել կամ դատ շահիլ, անտեսելով ակներեւ չարիքներ: Նուիրապետութեան հարց չէ որ կը յուզենք, այլ հիմնական խնդիր մը: Մեր վեղարաւոր լիազօրները տեսակէտ ունի՞ն թէ ոչ: Երբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն անգամ չի կրնար գործածել բառարանին բառերը եւ իր կարգին դարձեր է «ռեվոլուցիոնէր»...

— Այդ վախը չունինք այստեղ:

= Շատ լաւատես էք: Ամէն բանի յարմարելու, համակերպելու, «կլորնալու» տրամադրութիւնը այնքան զարգացած է որ, եթէ վաղը կոնդակով մը հրամայուի նոր ուղղագրութեամբ գրել եւ գործածել Երեւանի մէջ պարտադրուած բառերը, պիտի հնազանդին, առանց վերապահութեան :

— Ինչո՞ւ այդքան սեւ կը տեսնէք :

= Հետեւելով ամենօրեայ իրականութեան, այս ափերէն մինչեւ Պալքանները, մինչեւ Իրան: Եթէ տարագիր բազմութիւններն ալ պիտի կորսնցնեն իրենց խորհելու եւ գործելու անկախութիւնը, իրենց անհատականութիւնը, իրենց ինքնուրոյն դիմագիծը ...

— Ուրեմն պայքարի նոր ճակա՞տ մը:

= Ընդհակառակն: Լրացում հայրենիքին մէջ կատարուած աշխատանքներու: Զարաչար կը սխալին անոնք որ ամէն իրաւունք եւ առաքինութիւն կը վերագրեն Երեւանի, մեզի վերապահելով միայն ծափ զարնելու պարտականութիւնը: Մենք ալ բաժին ունինք ընդհանուր ժառանգութեան մէջ, հետեւաբար եւ ձայն :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

— Ուշադրութիւն, պէ ճանըմ, պիտի ըսէր Նիկոմիդիոյ պատուական առաջնորդը, Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան :

Երբեմն ես ալ կը ստիպուիմ այդ կանչն արձակել, աչքէ անցընելով մեր թերթերը :

Ի՛նչ գիտեր: Ի՛նչ գոհարներ՝ գաղութէ գաղութ: Ամէն օր: Առանց դաւանանքի եւ տարիքի խտրութեան:

Ուղղագրութի՞ւն: Բառագիտութի՞ւն : Մէկը միւսին վկայական կրնայ տալ :

Տարիներէ ի վեր կը գրեն — « երկաթուղագիծ», մոռնալով որ բառը, երկաթուղի, արդէն կը պարունակէ «գիծը» (երկաթ-ուղի):

Կ'ըսեն՝ «կեանքը» աժան է, սուղ է: բառական թարգմանութիւն՝ ֆրանսերէնէ :

Մինչդեռ ունինք սքանչելի «ապրուստ»ը :

Բուն կեանքը (մարդկայի՛ն) աժան է միայն մէկ երկրի մէջ եւ այն ալ կը կոչուի Թուրքիա :

Քանի մը տարիէ ի վեր անճոռնի բառ մըն ալ կը հոլովեն — «դիմումնագիր»:

Իսկ մեր պատմական «խնդրագի՞ր»ը, որուն աւելի աղաչականը կը կոչուի «աղերսագիր» :

Կը գրեն «հաւաստիացում», «հաւաստիացնել», երբ ունինք «հաւաստիք» եւ «հաւաստել»: Կարճ եւ ազդու :

Կը յամառին հոլովել — տաղնապ կամ ողեւորութիւն «յառաջացուց»:

Ըսել կ'ուզեն՝ «յառաջ բերաւ»: Միւսը, որ կը ծնի «յառաջանալ»էն, բոլորովին տարբեր իմաստ ունի :

Դեռ ի՛նչ խինձեր: Աչքերդ գոց ժողվէ :

Ո՞ւր ես, Տարագ ...

ՎԱՀԷ

Գործադուլներ կը ծաւալին

ԶԻՆՈՒՈ՞Ր ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐԸ ԲԱՆԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նախարարական խորհուրդը մասնաւոր նիստ մը գումարելով, որոշեց այն բացառիկ միջոցները որ ձեռք պիտի առնուին բանեցնելու համար ածխահանքերը, մասնաւորապէս քօքի 13 մեծ հանքերը, եթէ գործադուլը չդադրի: Թերթերը կը գրեն թէ ի հարկին բանուորներըպարտաւորիչ աշխատանքի պիտի լծուին զինուորական պաշտպանութեան տակ: Պ. Տիւկէ, հանքագործներու միութեան ընդհ. քարտուղարը (համայնավար), այս առթիւ յայտարարեց թէ բանուորները տեղի պիտի չտան: Եթէ կառավարութիւնը չյաջողի բանեցնել ածխահանքերը, ամիսներով անգործութեան պիտի դատապարտուին բազմաթիւ գործարաններ, եւ հարկ պիտի ըլլայ կրճատել կազի եւ ելեկտրականութեան սպառումը: (Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ելեկտրականութեան կրճատումը պիտի սկսի այս երկուշաբթի) :

Գործադուլին հետեւանքները կը զգացուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Կարգ մը քաղաքներ արդէն զրկուած են կազէ, վառելիքի թէ լուսաւորութեան համար: Գործադուլի նոր կեդրոն մը բացուեցաւ առջի օր Թրուայի մէջ, Փարիզէն 100 մղոն դէպի արեւելք, երբ հիւսուածեղէնի 17.000 բանուորներէն 5000ը ամէն աշխատանք դադրեցուցին, համաձայն համայնավար սէնտիքային հրահանգներուն:

Փարիզ – Լիոնի գծին վրայ երկաթուղին թէեւ կը բանի, բայց աշխատաւորներուն 80 %ը գործադուլ յայտարարած են :

Փարիզի շարժավարներուն (շօֆէօր) գործադուլն ալ պիտի շարունակուի անսահման ժամանակով, մինչեւ որ գոհացում ստանան: Պորտոյի եւ Լա Ռոշէլի շարժավարներն ալ միացան շարժումին :

Մասնակի գործադուլները իրարու կը յաջորդեն ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, հիւսիսէն հարաւ: Նիսի չարժանկարի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին 24 ժամուան համար, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն :

Հանրային եւ առողջապահական վարչութեանց վարիչներն ալ կը սպառնան «անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել», եթէ գոհացում չստանան:

Նոր ճառեր եւ մեղադրանքներ Զինաթափումի մասին

Ո՞Վ ԱՒԵԼԻ ԿԸ ԾԱԽՍԷ ԻՐ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Քաղաքական Յանձնաժողովին Եշ. օրուան նիստին մէջ, բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան սպառազինութեանց կրճատման մասին, երբ կը քննուէր Վիշինսկիի բանաձեւը :

Մոսկուայի պատուիրակը երկար ճառով մը պարզեց Խ. Միութեան ջանքերը՝ սպառազինութեանց կրճատման համար, սկսելով Ազգերու Դաշնակցութեան օրերէն, երբ Լիթվինով արմատական ծրագիր մը կը ներկայացնէր: Այս առթիւ ուղղակի մեղադրեց Մ. Նահանգները թէ յարձակողական պատերազմ կը պատրաստեն հիւլէական ռումբով: Ամբաստանեց նաեւ Պելժիոյ վարչապետը, Սփաք, իբրեւ դրդիչ պատերազմի: Իր մեղադրանքները ապացուցանելու համար, թուանշաններ յիշեց Մ. Նահանգներու զինուորական ծախքերու մասին.— որոնց գումարը կը հասնի 15 միլիառ տոլարի, այսինքն ամբողջ ելմտացոյցին 36 %ը: Այսպէս, 7 միլիառ տոլար յատկացուած է օդային ուժերուն, 4 միլիառ նաւատորմին, 3 միլիառ օդանաւերու շինութեան, մնացեալը Գերմանիոյ ամերիկեան ուժերուն: Իր յայտարարութեան համաձայն, այս գումարէն դուրս են 500 միլիոն տոլարի վարկ մը՝ հիւլէական ռումբի յանձնախումբին, 400 միլիոն տոլար՝ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Չինաստանի զինուորական ծախքերուն համար: Եւ այս գումարները վերջնական չեն տակաւին: «Ուրեմն կրնանք ըսել թէ կատաղի եւ ծրագրեալ զինարշաւ մը տեղի կ'ունենայ»:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը մասնաւորապէս ծանրանալով հիւլէական ռումբին վրայ, յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն գերակայութիւն ապահովել ամբողջ աշխարհի մէջ, շնորհիւ այդ զէնքին: «Մարդկային խիղճը կ'ըմբոստանայ այս տեսակ զինական առաւելութեանց դէմ»:Եւ պահանջեց արգիլել հիւլէական զէնքերը:

ԻՍԿ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾԱԽՔԵ՞ՐԸ

Պ. Մաք Նիլ, Անգլիոյ ներկայացուցիչը, իր կարգին յարձակեցաւ Խ. Միութեան վրայ:

— « Պ. Վիշինսկի գիտէ Մեծն Բրիտանիոյ զինուորական ծախքերը, մինչեւ վերջին զինուորը եւ վերջին փէննին: Գիտէ թէ ինչ սպառազինութիւններ ունինք, ինչպէս կը մարզենք մեր զինուորները, թէ ի՛նչ զէնքեր կը գործածեն անոնք եւ ո՛ւր կը գտնուին: Բայց, տեւէ մէկը կրնա՞ր ըսել մեզի թէ ո՛ւր կը գտնուին Խ. Միութեան զինուորները, ի՛նչ զէնքեր ունին եւ ի՛նչ կը ծախսուի անոնց համար »:

Ձայնը աւելի բարձրացնելով, Պ. Մաք Նիլ հարցուց.— « 1947—48ին ի՞նչ էր համեմատութիւնը Խ. Միութեան զինուորական ծախքերուն : Ի՞նչ էր, Պ. Վիշինսքի, հարիւրի՞ն հի՞նգ, հարիւրին տա՞սը: Հրատարակուած թիւերըկըցուցնեն17 %, ինչ որ աննշան գումար մը չէ: Եւ ես վստահ չեմ թէ ամէն բան այստեղ կը վերջանայ.որովհետեւ անցեալ տարի 41 միլիառ րուբլիի (մօտ երկու միլիառ սթերլին) յաւելուածական հաւոյթ մը կար եւ հարեւանցի գաղափար անգամ չունիմ թէ ինչպէս կը ծախսուի: 1937ին Խ. Միութիւնը 17.5 միլիառ րուբլի ծախսեց սպառազինութեանց համար: Այսօր կը ծախսէ 61 միլիառ (մօտ 3.300.000.000 սթերլին): Իմ երկիրս անհաշիւ զինաթափութեան մը եւ զօրացրումի ձեռնարկեց պատերազմէն վերջ: Մենք սանդուղին յատակը իջած ենք, նուազագոյն չափի մը ուրկէ աւելին կարելի չէ կրճատել, բայց մեր դիմացը ունինք սա 66 միլիառը: Իմ ուզածս այն է որ կարգ մը փաստերով համոզէք աշխարհը թէ Խ. Միութիւնը անկեղծօրէն սպառազինութեանց կրճատում կ'ուզէ եւ պահելիք բան մը չունի: Խորհրդային բանաձեւը ոչ իրական զինաթափութիւն կը տրամադրէ, ոչ ալ վստահութեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէ: Ինչպէս հիւլէական ուժի վիճաբանութեան մէջ, այս առթիւ ալ հիմնական խնդիրը հետեւեալն է,— Խ. Միութիւնը պատրա՞ստ է դուռները բանալու: Մինչեւ որ վստահութիւնը չհաստատուի, մեզմէ ոչ մէկը կրնայ հաւասար ներկայացուցիչը դառ—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Թէեւ պաշտօնական թիւեր կը պակսին, բայց իրազեկներ առնուազն կէս միլիոն կը հաշուեն բանթողներուն թիւը, ամբողջ երկրին մէջ :

★ Բանուորական Ուժի վարչութիւնը յայտարարութեամբ մը մեղադրանքներ կ'ուղղէ կառավարութեան, բայց միեւնոյն ատեն դիտել կուտայ թէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (համայնավար) բանուորներուն «օրինաւոր դժգոհութիւնը կը շահագործէ քաղաքական նպատակներով, քանդելու համար ներկայ կարգուսարքը»: Այս առթիւ կը յիշէ թէ նոյն խաղերը սարքուեցան անցեալ տարի ալ, նոյեմբերի գործադուլներով :

★ Մարսէյլի, Ալժէի եւ ուրիշ նաւահանգիստներու քարափի բանուորներն ալ գործադուլ յայտարարեցին :

ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ…

(«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՆԱՒՈՒՑՈՒՑԻՉԻՆ ՇԷՆՔԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

1922ին Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէն իր ձեռքն առաւ «Յուսաբեր» թերթը եւ զայն սկսաւ հրատարակել իբրեւ իր պաշտօնական օրգանը։

Փոքրածաւալ թերթ մըն էր «Յուսաբեր»ը եւ կը հրատարակուէր շաբաթը երեք անգամ ։

Իր խմբագրատունը մութ ու խոնաւ խուց մըն էր, ուր աշխատելու համար լոյս պէտք էր վառել նաեւ ցերեկուան ժամերուն։

Հոս էր, այս խուցին մէջ, նաեւ գրաշարանոցը ։

Քիչ աւելի ուշ, նոյն բակին մէջ, տպարան խմբագրատունէն շուրջ հարիւր քայլ հեռաւորութեան վրայ, նեղ ու երկար, անհրապոյր, անզարդ ու անխնամ սենեակ մըն ալ վարձուեցաւ, որ թէ՛ իբր սրահ պիտի ծառայէր, թէ՛ իբր հաւաքավայր մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար եւ թէ իբր կէս – խմբագրատուն ․․

Այդ սենեակին մէջ տեղաւորուեցաւ խմբագիրը, իսկ «խմբագրապետ»ը շարունակեց միշտ մնալ իր հին տեղը, գրաշարանոցին մէջ ։

Շուտով այս նոյն տեղը, այս լայնարձակ պայմաններու մէջ, սկսաւ հրատարակուիլ նաեւ «Նոր Շարժում» ամսագիրը, խմբագրապետութեամբ ընկեր Գ. Մխիթարեանի, որ միաժամանակ նաեւ «Յուսաբեր»ի խմբագիրներէն էր․․․

Այս փարթամ ու վիթխարի քաղաքին մէջ ելեկտրական լոյս չունէր «Յուսաբեր»ը, իր լոյսը կը ստացուէր․․․ մոմէ զոր խմբագիրները խնայողաբար կը գործածէին՝ թերթը յաւելեալ ծախքերու չենթարկելու համար ։

Իր տպագրական մեքենան ձեռքով կը դարձուէր․ սակայն ձեռքով իսկ կարելի էր դարձնել, եթէ հին ու խարխուլ մեքենայի երկու կողերէն ջուրով լեցուն դոյլեր կախուէին․ մեքենայի այս խորհրդաւոր լեզուն հասկցած էր «Յուսաբեր»ին միաձուլուած եւ անոր կերպարանքը առած մեր գրաշարապետը՝ միշտապէս սիրելի Ագապլարը ։

Տպարան – խմբագրատուն խուցին մէջ «լուսաւոր» բաժինը տրուած էր գրաշարներուն՝ մոմ չգործածելու համար։

Խմբագրատունը միայն մէկ աթոռ ունէր՝ «խմբագրապետ»ին համար․ միւսները կը մնային ոտքի։

Հեռախօս չունէր թերթը․ հարեւանի մը հեռախօսէն կ՚օգտուէր՝ ամիսը 20 դահ․ վճարումով։

Հազուադէպ ծանուցումներու փոխարժէքը երբեմնապէս ծանուցում տուողները կը կատարէին «բնատուրք»ով, — ձէթ, քօնեաք, կօշիկ եւայլն, զոր հարկ կ՚ըլլար եւքէն յարմար գինով վաճառել․․

Նոյն ձեւով բաժնեգին կը վճարէին բաժանորդներէն անոնք, որոնք կամ նպարավաճառի խանութ ունէին եւ կամ արհեստաւոր էին։

Այս հաշուակցումները կը կատարուէին առաւելաբար թերթի աշխատաւորներու հետ ։

Դուրսը թղթակից եւ աշխատակից չունէր «Յուսաբեր»ը․ տեղական ուժերով կը գոհանար թերթը ։

Այդ խուցին մէջ իսկ, տարիներու տքնաջան աշխատանքով, Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքի բոլոր անդամներու յարատեւ զոհողութիւններով, «Յուսաբեր»ը դարձաւ ծաւալով մեծադոյն թերթը բովանդակ գաղթաշխարհի մէջ ։

Պատերազմի նախօրէին չորս էջնոց օրաթերթ մըն էր «Յուսաբեր»ը, էջերը 8ական մեծ սիւնակներով ։

Իր ծաւալը աւելի մեծ էր — թող ներուի մեզի այս պատկերը — քան այն խուցը՝ տպարան եւ խմբագրատուն՝ ուրկէ լոյս աշխարհ կուգար «Յուսաբեր» ։

Աշխարհի զանազան մասերու մէջ շուրջ ութսուն գրիչներ՝ իբրեւ թղթակից եւ աշխատակից սիրայօժար եւ քաղցրութեամբ լծուած էին «Յուսաբեր»ի ։

Այդ գրիչներուն մէջ էին — միայն քանի մը անուններ յիշատակելով մեզմէ յաւէտ բաժնուածներէն — Ա. Ահարոնեան, Մ. Վարանդեան, Ն. Աղբալեան, բժ. Հմ. Օհանջանեան, Լ. Նազարեանց, Ա. Ջամալեան, Սամսոն Խան Թադէոսեան, Ներսէս Արքեպ. Մելիք Թանգեան, Օշական, Ա. Հանըմեան, Թէնատոս (Մուշեղ Թամրազեան), Շաթիրեան (Տարագիր), Կարպիս Ղազարեան եւայլն ։

Դաշնակցութեան շունչին տակ հասակ նետած եւ հմայքով ու ազդեցութեամբ ծաւալած այս թերթին կառուցուելիք Տան ընդհանուր տեսքն է ահա, որ կուտայ քիչ մը անդին զետեղուած լուսանկարը ։

Այդ լուսանկարը — այսօր՝ սոսկ պատկեր, իսկ վաղը՝ իրական շէնք — խօսուն բերքն է այն զգացումներու եւ գաղափարներու, որ տարիներու ընթացքին «Յուսաբեր» ցանեց հազարաւորներու հոգիներուն մէջ ։

Այդ լուսանկարը միաժամանակ կուգայ վկայելու, որ «Յուսաբեր»ի գործը ոչ թէ աւարտած է, այլ նոր կը սկսի ան, նոր թափով եւ նոր առաջդրութիւններով։

Մեր թերթը պատերազմէն շահողներու մէջ չէ, այլ՝ պատերազմէն տուժողներու ։

Պարտադրանքի տակ, պատերազմի տարիներուն, մեր ծաւալը չորս էջէն իջաւ երկուքի եւ մեր էջերու սիւնակներն ութէն իջան եօթի։ Կորուեցան մեր կապերը թերթի սպառման վայրերու հետ, եւ «Յուսաբեր» ինքնամփոփումի տարիներ ապրեցաւ պատերազմի ամբողջ շրջանին ։

Այժմ կը մնայ խաղաղութեան մէջ վերաշահիլ այն, ինչ որ կորսնցուցինք պատերազմի մէջ։

Եւ վերաշահիլ — աւելի ամուր եւ հաստատուն ձեւով ։

Այս աշխատանքին գլուխը անցած է «Յուսաբեր» Ընկերակցութիւնը — արդէն հաստատուած եւ վաւերացուած կառավարութեան կողմէ — ուրուշելով թերթը եւ անոր շուրջ բոլորած կազմակերպութիւնները, գլխաւորութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէի, օժտել բոլոր յարմարութիւններով ճոխացած ընդարձակ եւ փառաւոր շէնքով մը։

Հողը, մայրաքաղաքի մէկ կարեւոր կեդրոնին մէջ, գնուած է արդէն եւ Ընկերակցութիւնը նպատակ ունի քանի մը ամիսէն շէնքին հիմը փորելու ։

Եւ ահա այս քաղցր եւ ուրախ առիթով, «Յուսաբեր» կրկին կը դիմէ իր բարեկամներուն, բոլորին անխտիր, թէ անոնց՝ որոնք հաստատուած են Եգիպտոսի մէջ եւ թէ անոնց՝ որոնք հեռաւոր գաղութներէն կապուած են իրեն՝ օգնութեան գալ «Յուսաբեր»ի Ընկերակցութեան՝ ծրագրուած շէնքը գլուխ հանելու համար ։

«Իւրաքանչիւրէն թել մը — չունեւորին շապիկ», կ՚ըսէ ռուսական առածը։

Այս «թել»ն է ահա, որ մենք կ՚ակնկալենք անխտիր մեր բոլոր բարեկամներէն — իւրաքանչիւրէն՝ ըստ կարողութեան — մեր «շապիկ»ը՝ մեր Հոգեւոր Տունն ու մեր մեզուանոցը ունենալու համար։

Ու լի ենք հաւատքով, որ այդ «թել»երը ինքնաբուխ առատութեամբ պիտի կուտակուին, եւ մերձաւորագոյն ապագային մէջ պայքարի եւ գոյութեան ամուր կռուան մը պիտի ունենայ այն հայութիւնը, որ մեծազանգուած բազմութիւններով տարածուած է Նեղոսի ափերէն մինչեւ Իրան, մինչեւ Արաքսի ափերը։

Անխախտ է մեր այս հաւատքը, որովհետեւ կը ճանչնանք մեր ժողովուրդը ։

Այսպէս շինարարեց, այսպէս գործեց եւ այսպէս ապրեցաւ ան դարեր ու հազարամեակներ շարունակ ։

Ըստ Օրմանեանի «Հայ – Եկեղեցի»ի, առաջին մեծ պատերազմի նախօրէին, 1914ին, ամբողջ աշխարհի մէջ, Հայերու ընդհանուր թիւը կը հասնէր 3.828.050ի, որոնցմէ 146 հազարը՝ կաթոլիկներ, 49.050ը բողոքականներ եւ 3.633.000ը՝ լուսաւորչականներ ։

Միայն այս վերջինները, առանց միւս երկու յարանուանութիւնները նկատի առնելու, ամբողջ աշխարհի մէջ ունէին 3805 եկեղեցիներ, վանքեր եւ մատուռներ ․․․

Եւ անոնց մէջ․․․ պատկառելի արժէքով բազմաթիւ հոյակապ տաճարներ ․․

Եւ այս բոլորը կառուցուած Հայ ժողովուրդի ինքնայօժար նուիրատուութիւններով, անոր զաւակներու «թել»երով ․․․

․․․Նոյն «թել»երով վաղը Հայրենի Տուն մը պիտի բարձրանայ Նեղոսի ափերուն, ուրկէ մինչեւ մեծ Դարձի Օրը պիտի լսուի հայ լուսատենչ ժողովուրդին եւ հայ արդար հայրենիքին ձօնուած մեր ամենօրեայ աղօթքին ձայնը ։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Անդրանիկին

Հին դարերու խորէն, մեծագործ Սեպուհներու դիւցազներգութեան պէս, այսօր քու անունդ դղրդագին կ՚արձագանգէ մեր ականջին ու կը խռովէ մեր բովանդակ էութիւնը ։

Ո՛վ Հայկի, Տիգրանի եւ Վարդանի ճշմարիտ շառաւիղ, քաջազարմ եւ արիարա՜նց Անդրանիկ, երբ մթնշաղներու որոտին մէջէն, դուն մեզի կ՚երեւիս իբր ազատութեան ահեղնամբոյն Աստուած մեր թնդերները կը պրկուին, երակները կ՚այրին հրեղէն յորձանքի մը ժայթքումէն, մեր ուղեղներուն մէջ կը բռնկի ընդվզումի խենթեցնող փոթորիկը եւ մեր մատները ամրապիրկ կը սեղմուին սուրի երախակալին վրայ․․․

Մարտական առաջին գծերուն վրայ, դուն միշտ յառաջ խաղացիր ահեղ կռիւներուն մէջ. ով քաջայաղթ զօրավար, փառապանծ Անդրանիկոն։

Սուրբ է քու Դատը, մեր բոլորիս Դատը, գի երկնային արդարութեան դրոշմը կը կրէ։ Եւ քու հզօր, առնական եւ վեհաշուք անունդ ռազմակոչ մըն է, որ միշտ կը հանէ Հայոց սրտերը։

Վատի մը դաւաճանութեամբ ինկած, Հայ Յեղափոխութեան նախակարապետ՝ առիւծասիրտ Աղբիւր Սերոբի վրէժը նոր թափով մը միայն կրնար լուծել։ Իսկ այդ վրէժխնդիր բազուկը դուն կրնայիր ըլլալ, միայն դուն, ով անմահ դիւցազուն ։

Ինչպէս յաղթանակներով բեռնաւոր նուիրական նշանաբանով մը, թէկուզ կանգնած ըլլայ բուռ մը հայդուկներուն գլուխը, քաջը չի դառնուիր, քաջը չի մեռնիր ամէնէն ամեհի պայքարներուն մէջ, նախախնամութեան պահապան ձեռքը կը հսկէ իր ընտրեալին վրայ․․․

Մեսրոպ Մաշթոց ստեղծուած էր Հայ միտքը դարբնելու, Րաֆֆին՝ Հայ Յեղափոխականին հոգին, իսկ դուն Հայդուկ դառնալու համար աշխարհ եկած էիր։ Արծուեբոյնէն դէպի Սասուն, Պալքանեան ճակատէն մինչեւ Կովկաս, հուսկ յետոյ դարձեալ ճակատագրական գուպարը մղեցիր հայրենի հողերուն վրայ։ Նոր աշխարհի մէջ, վերջին հանգիստդ քաղքենի բազմոցներու վրայ, միթէ՞ կարելի է մեզմէ անդարձ բաժանում մը նկատել։ Քու բարձրացուցած դրօշը՝ Հաւատոյ ճշմարիտ հանգանակ մըն է, որ փոխանցուած է սերունդէ սերունդ։ Առ յաւէտ կը ծածանի ան, ազատախոհ Հայկազուններու աչքին, իբր սրբազան ցասումի ծիրանաներկ խորհրդանշան մը ։

Père Lachaiseի խաւարտչին բնակավայրէն, հեծիր քու խրոխտապանծ երիվարը, ով Գարա – Հիսարի անպարտելի առիւծ։ Տես, քու արծուեբիբ աչքերով, իրենց եղկելի պատեանին մէջ կըծկտած մեղկ, երկչոտ եւ ստոյիկեան փարիսեցիները ոտքի են կանգնած խիզախօրէն։ Նեմեսիսի փայլակ ացայտ աչքերէն իրենց վրէժխնդրութեան ջահը վառած՝ անոնք պողպատէ բռունցքնին կը ճօճեն իրենց յաւիտենական ոսոխին գլխին վերեւ։ Թող հրճուի քու հոգին, այդ վերածնունդն է քու պաշտած հնաւուրց Հայաստանին, որ իր արդար իրաւունքը կը պահանջէ բարձրաղաղակ ։

Երկինքը այժմ խաղաղ ու պայծառ է։ Բուրումնաւէտ խունկերուն մէջէն, հնադարեան ժողովուրդի մը սրտաբուխ մեղեդիներուն արձագանգը կը բարձրանայ Մասեաց սար։ Մինչեւ քու դափնեզարդ անունը, որ կը շողշողա՞յ աստղերու յաւերժական ճառագայթումով ։

Հայկական Գողգոթայի զարհուրանքներէն, իրենց բոցեղէն բաշերը մոլեգնօրէն ցցած կորիւններ, ահա ծիրանադիր եւ բաղկատարած, ի խորոց սրտի կը մռնչեն ․

— Ո՛վ ոսկեզրահ Ս. Գէորգ ասպետդ իմ վսեմ, նիզակէ անմահ ոսոխը դժխեմ։Փա՜ռք, պատի՜ւ եւ անմահութի՜ւն քեզ ։

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Ի՞նչպէս մեծցանք

Երիտասարդ ընկերոջ մը դառն տողերը պատճառ եղան որ, նորէն արծարծուի տարագիր սերունդին խնդիրը։ Ու մեր մեծ Շ.ն, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ազդանշանը կուտայ, հարցարան մը բանալով «Յառաջ»ի մէջ ։

Ուրկէ՞ սկսիլ, ո՞ւր վերջացնել։ Ցիշե՞մ այն օրերը, երբ ցեղին արհաւիրքը շալկած՝ դարձանք «Անապատի սերունդ» եւ կոչուեցանք «ազգին հացը ուտող լաճեր», երէկուան «խլէզներ», հօրմէ «Թուրք», մօրմէ հայ «սրիկա»։ Մէկ խօսքով՝ բեռ եւ փորձանք ազգին ․․․

Սիրելի «Յառաջ», մենք չենք ստանար, չենք անտեսեր իրականութիւնը։ Ապրիլեան սերունդը, որուն համար ոչ մէկ բան խնայեցիք դուք, գիտէ յարգել ու մեծարել իր ցեղին արժանիքները, բայց միեւնոյն ատեն գիտէ խարազանել կեղծ եւ զազրելի, ցեղին նկարագիրը խաթարող աժեմ-չաժեմները ․․․։

Ձենք ուրանար որ ունեցանք երէց սերունդէն նուիրեալներ, մտաւորականներ, դաստիարակներ, շունչ ու կեանք տուին, տքնաջան աշխատանքով նուիրուեցան ազգին ամէնէն դժբախտ սերունդը փրկելու համար, դուք ալ գիտէք որ, սերմնցուն հագիւ ծաղկած, ծիլերը բողբոջած, խնամող ձեռքեր պակսեցան։ Ներքին թունաւոր որդեր իրենց աւերը գործեցին սանձարձակ ։

Հարցին մօտենանք աւելի բաց սրտով։ Թողունք որ թիւերը խօսին իրականութիւնը։

1915էն մինչեւ 1918, միջին հաշուով եօթը տարեկանէն մինչեւ տասներկու տարեկան, մատղաշ սերունդ մը շալկեց ու ճաշակեց զարհուրանքի բեռ մը ամբողջ հինգ տարի, ինկաւ Թուրքի, Քիւրտի, Չէրքէզի ճիրաններուն մէջ, տոկաց ու յաղթեց։ Միեւնոյն ատեն, իր կամքէն անկախ,

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ ԿԸ ՊԱԿՍԻՆ

ԽՄԲ.— «Արմենիա», Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, ցաւով դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ.—

— «Համաձայն մեր ձեռքը գտնուող թիւերու, ներկայ տարեշրջանին տասնըհինգ դպրոցներու աշակերտութեան ընդհանուր թիւը եղած է հազիւ 400, ինչ որ կը նշանակէ նոր հարիւր աշակերտի կորուստ մը անցեալ տարուընէ ասդին:

Տասը տարի առաջ մեր ունեցած 970 աշակերտները այսօր իջած են կէսէն ալ պակասի:

Ոչ թէ ցաւալի, այլեւ ողբերգական է պատկերը, երբ նկատի ունենանք որ մեր գաղութը բնական պայմաններու մէջ 4000 դպրոցական աշակերտ պէտք է հաշուէր, մինչդեռ մէկ տասներորդը հազիւ ունի այս թիւին:

Տեղատուութիւնը, ներկայ ձեւով, պիտի ընէ շրջանը օր մը ահաւոր պատկերի մը առաջ: Եթէ յառաջիկային ալ շարունակուի այս անտարբերութիւնը, քանի մը տարի վերջ ակամայ, բայց ստիպուած, պիտի գոցենք մեր դպրոցները:

Եթէ նոյնիսկ աւելցնենք այս թիւին վրայ Երիտասարդաց Միութիւններու կիրակնօրեայ հայերէն դասախօսութիւնները, դարձեալ հազիւ 500ի կրնայ բարձրանալ հայերէն լեզուի հետեւողներու թիւը:

Անմխիթար այս կացութիւնը հակազդելու համար դժբախտաբար արմատական քիչ միջոցներու դիմուեցաւ:

Դպրոցներ կան արուարձաններու մէջ, ուր յաճախող փոքրիկներու թիւը կը հասնի 8—10ի. եւ ըսել, որ այսքանն ալ երկու քուռնոյով: Կը նշանակէ առտու չորս կամ վեց եւ կէսօրէ յետոյ նոյնքան կամ պակաս թիւով փոքրիկներ դպրոց կ'երթան:

Քննութիւն մը պիտի ցոյց տար, սակայն, որ համազգի ուրիշ տղաք նոյն պահուն կը դեգերին փողոցները կամ կը գզուըտին իրարու հետ, եւ ասիկա ներողամիտ եւ թոյլատու աչքերուն առջեւ իրենց ծնողքներուն:

Ինչ խօսք, որ մեր վարժարաններու աշակերտութեան թիւի պակասին գլխաւոր պատասխանատուն, իրենք՝ ծնողներն են:

Կը ճանչնանք շրջաններ, ուր հողաբարձութիւն կամ թաղականութիւն անձամբ դիմած ու խնդրած են ծնողքներէ, որ դպրոց ուղարկեն իրենց փոքրիկները, որոնց պիտի տրուի ձրի հայեցի դաստիարակութիւն, բայց անոնք անտարբեր մնացեր ու չեն յօժարեր:

Ջենք ըսեր թէ դպրոներ կամ անոնց բարոյական եւ նիւթական մատակարարութեան հսկող մարմիններ չեն ստեղծած անհաճոյ թիւրիմացութիւններ ու դարձած պատճառ կարգ մը ընտանիքներու անտարբերութեան, բայց փոքր թիւ մը կը կազմեն ատոնք:

Երբ չկամ է հայ ծնողքը, երբ չզգար իր զաւկին սպառնացող վտանգը, երբ փողոցը կը նախընտրէ հայ դպրոցէն, կը նշանակէ այլասերումը արդէն իր աւերները գործել սկսած է:

Շրջանը այս աղէտը հակազդող միջոցներուն մասին է որ պարտի խորհիլ:

Ահազանգը այս մարզին մէջ պէտք է ըլլայ համազգային. բոլոր տարակարծութիւնները գինազուլ պէտք է հնչակեն գաղութը վտանգող սպառնալիքին առջեւ, ու ճշդեն իրենց դիրքը:

Ի՞նչ արժէք կրնայ ներկայացնել հազար տեսակ ճիգով ձեռք բերուած հարստութիւն մը, երբ անոր ժառանգորդ պիտի դառնան ուրիշներ:

Ինչ նշանակութիւն ունի մեր հայրենասիրութիւնը, երբ մեր զաւակները չեն սիրեր իրենց հայրենիքն ու լեզուն, վասնզի չեն ճանչնար մեր լեզուն ու անցեալը»:

խուսափեցուց բաներ որոնք ոչ ազգային էին, եւ ոչ ալ իր բնաշխարհի սովորութիւններ:

Ուրեմն 1918ի ազատագրուած սերունդը, եօթը տարեկան որբը, տասներկու տարեկանի դարուն ունէր, իսկ տասներկու տարեկանը դարձած էր 17 տարեկան պատանի մը, զուրկ հայեցի դաստիարակութենէ: Այս պայմաններու մէջ մեծցած հակոտնեայ բնաւորութիւններով շաղախուած, հազարաւոր որբեր իրենք զիրենք գտան ամերիկեան, անգլիական, գերմանական, զուիցերիական ու զանազան որբանոցներու մէջ: Մենք մեզի հարց տանք թէ ինչ սորվեցան եւ կամ ինչ սորվեցուցին այս սերունդին 1918էն 1922:

Ամէն հաստատութիւն ուզեց իր գիտցած եղանակով դաստիարակել: Ոմանք աշխատեցան «մաքուր քրիստոնեայ» դարձնել, օրը եօթը ժամ աղօթք ընել տալով աչքը խուփ: Ուրիշներ «ազատ դաւանութ»ի պատմութիւններով կ'օրօրէին մեզ: Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ այս մանրամասնութիւններով: Պոլսոյ եւ Սուրիոյ որբանոցները կրցան ազգային դաստիարակութիւն տալ, չորս տարուան նախապատրաստական շրջան մը բոլորելով: Իսկ ուրիշնե՞ր:

1922էն մինչեւ 1930, արտագաղթը դէպի Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա: Մենք դեռ չենք մոռցած ապիկար խնամատարութեան տնավարի խաղերը: Մանաւանդ Քորֆուի մէջ, ուր լեցուած էր երէց սերունդի կարեւոր համրանք մը: Պոլսոյ խնամատարութեան անճարակ ամօթալի սակարկութիւնը, տնօրէնի, ուսուցիչի բամբասանքներ որոնց զոհ գացին, կեդրոնականի, Էսաեանի բարձրագոյն կարգի յառաջադէմ կրակուրոց ուսանողները: Նմանապէս չենք մոռցած, որ եղան հատուածական երկդիմի խաղեր «յառաջանական» ուսանողներ Փարիզի պողոտաներուն հերոսներ: Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ, ո՞վ հաշիւ պահանջեց մինչեւ այսօր թէ ուր հասան այս առանձնաշնորհեալները, եւ որքան արդարացուցին իրենց կոչումը ազգային դաշտի վրայ: Բայց աւելի լաւ է կանգ առնել հոս, չարծարծել այս ամօթալի պատմութիւնը: Ես վստահ եմ որ պիտի գտնուին ընկերներ, ուշ կամ կանուխ, գըլուխ գլխի տալով գրելու պատմութիւնը որբանոցներուն ...: Այսքանը՝ իբրեւ յառաջաբան:

Ա. ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

Ներգաղթէ վերջ յունահայութեան համրանքի նուազումը, ստացած նոր դիմագիծը, երկրին արտակարգ պայմանները անհրաժեշտ դարձուցին ազգ. մարմիններու վերակազմութիւնը: Արդէն կազմուած է հնգանդամ կեդր. վարչութիւն մը, Աթէնքի մէջ: Մալըմեան արք. իբրեւ կրօնական պետ, իր դիրքէն օգտուելով, միշտ կը հակառակի ընտրովի մարմիններու եւ քմահաճ կարգադրութիւններ կ'ընէ:

Կրթական գործը կեդրոնացած է գլխաւորաբար Աթէնքի երկու գլխաւոր արուարձաններ՝ Ֆիքսի (Տուրղութի) եւ Քոքինիոյ մէջ, ուր Հ. Կ. Խաչի դպրոցներէն զատ կային նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի կողմէ հովանաւորեալ ազգ. եւ հայ Աւետարանական վարժարանները:

Հ. Կ. Խաչի զոյգ կրթարանները՝ Քոքինիոյ Զաւարեան եւ Ֆիքսի հովանաւորեալը, ունին մեծագոյն թիւը աշակերտներու «ազգային» եւ Աւետարանական միացեալ թիւէն աւելի:

Քոքինիոյ Հ. Կ. Խաչի Զաւարեանը 175 աշակերտ, ազգայինը 85 եւ Աւետարանականը 55: Ֆիքսի հայ Կ. Խաչի հովանաւորեալը 220 աշակերտ, ազգ. ունի 76 եւ Աւետարականը 104: 16 շրջանաւարտներ կուտայ Զաւարեանը եւ 10 շրջանաւարտներ՝ Ֆիքսի հովանաւորեալը:

Հ. Բ. Ը. Մ. հակառակ իր խոստման, չյաջողեցաւ փոքր արուարձաններու մէջ եւս դպրոց բանալ: Բազմաթիւ հայ փոքրիկներ փողոցը մնացին Ամարուսի, Միսքոթոյի, Նէա Զմիռնիի եւ Թոմպուլիս-Լիփազմայի մէջ, ուր նախորդ շրջանին բացուած էին ազգային տարրական դպրոցներ, Հ. Կ. Խաչն էր որ, բացառիկ կարգադրութեամբ, Նէա Զմիռնիի եւ Թոմպուլիս Լիփազմայի փոքրիկներէն մաս մը կրցաւ Տուրղութի եւ Քոքինիոյ իր վարժարանները փոխադրել եւ դաստիարակել: Հ. Կ. Խաչն էր որ Կրետէի Ռեթիմնօ քաղաքին եւ Միտիլլի կղզիին մէջ շարունակեց ունենալ իր ուսումնարանները:

Կրետէի Իրաքլիոն քաղաքի 200է աւելի հայութիւնը, թէեւ ունի դպրոցի շէնք եւ եկամուտ, բայց անցեալ տարի եւս զուրկ մնաց կրթարանէ մը, շնորհիւ Մալըմեանի եւ իր թաղականներուն ընդդիմութեան:

1947—48ի շրջանին առանց հայ վարժարանի մնաց նաեւ Սելանիկը, ուր 70—80 հայորդիներու մեծ մասը ժամանակ իսկ չունեցաւ հելլէնական դպրոց յաճախելու: Կիւլպէնկեան հաստատութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Աղաթօն վարժարաններուն հապճեպ փակումը ազգային մարմինները դրաւ անելի մը առջեւ: Նոր վարժարանի մը արտօնութիւնը կը կարօտէր ժամանակի եւ ձեւակերպութեանց, որոնց համար երբեք ձեռնտու չէր ներկայ խռովայոյզ վայրկեանը, երբ փոքրամասնութեանց հարցը տիրող իշխանութեանց համար աչքի փուշ էր:

Հ. Կ. Խաչը 15.000 տոլարի հող մը ստանձնած է կրթական ճակատին վրայ: ՀՕՄի կեդրոնի, Ֆրանսայի, Պրազիլիոյ եւ Արժանթինի Շրջ. վարչութեանց նիւթական օժանդակութիւնները ընդհ. ելմտացոյցին մէկ երրորդը կը փակեն: Մնացեալ երկու երրորդը կը հայթայթուի տեղական միջոցներով:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

DIGNE.— Անցեալ Սեպտեմբերին Տիկին Ա. Ահարոնեան բժիշկներու յանձնարարութեամբ եւ իր փափաքին համաձայն եկած էր Տինեը, կազդուրման շրջան մը անցընելու համար:

Զէի ճանչնար տիկինը: Սակայն առաջին անգամ տեսնողն արդէն, խորապէս կը զգար եւ կ'ըմբռնէր այն դժնդակ եւ տագնապալի կեանքը՝ զոր ապրած էր տասնըչորս տարիներու ընթացքին, անվերջ հսկելով իր ամուսնոյն սնարին վերեւ: Իր անդարմանելի կորուստէն վերջ, ֆիզիքապէս աւելի քայքայուած, եկած էր այստեղ քանի մը շաբաթ հանգիստ ընելու:

Ամէն օր կը տեսնէի զինքը: Խիստ համակրելի, համեստ երեւոյթով, տխուր ժպիտ մը դէմքին կը դիմաւորէր զիս: Իր առանձնութեանը մէջ միակ ուղեկիցն էր: Տիկինին նախասիրած ժամանցներէն մէկն էր պտոյտը: Կ'երթայինք հեռու, քաղաքէն քիչ մը դուրս, կը յառաջանայինք աւելի մօտենալու բնութեան խորը, որ այս աշնան եղանակին տարբեր հրապոյր մը ունի կարծէք: Հրաշալի տեսարաններ կանան չազարդ լեռներով, որոնց տիրապետող երեւոյթէն յափշտակուած՝ չէինք յագենար դիտելէ:

Այսպէս, Տիկին Ահարոնեան ինքզինքը բոլորովին յանձնած խաղաղ բնութեան, հեռու քաղաքի աղմկալի ժխորէն եւ մանաւանդ մարդկային կեղծիքներէ, կը քալէր ու կը խօսէր անցեալի մասին, յիշելով իր երբեմնի փայլուն կեանքը:

Սակայն, հակառակ իր խոր վշտին, կրցած էր պահել իր բարոյական կորովը: Անշուշտ թէ լեռնային առողջարար օդը եւ միջավայրի փոփոխութիւնը բարերար ազդեցութիւն մը պիտի ներգործեն իր ֆիզիքականին վրայ:

Ուրեմն, 25 հաճելի օրեր անցընելէ վերջ տիկինը կը բաժնուէր մեզմէ, կրկին վերադառնալու խոստումով:

Զապէլ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

Ցաւով կ'իմանանք թէ անցեալ Սեպտեմբեր 17ին Սոֆիայի մէջ յանկարծամահ եղած է Պ. Գէորգ Մեսրոպ, հիմնադիր - տնօրէնը երբեմնի Մեսրոպեան ճեմարանին:

Հանգուցեալը ծնած էր 1882ին, Պարտիզակ (Նիկոմիդիոյ շրջան): Կանուխէն մտնելով ուսուցչական ասպարէզը, լայն գործունէութիւն ունեցած է մանաւորապէս Պոլսոյ մէջ: Եղած է անդամ Ուսուցիչներու Օգնութեան մնտուկի: Գնահատուած էին իր դասագիրքերը՝ Հայոց պատմութեան եւ կրօնի մասին: Ունի բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ: Կ'աշխատակցէր զանազան թերթերու: Պատերազմէն առաջ տարեգիրք մըն ալ հրատարակեց, «Հայկարան»: Անդամ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մինչեւ 1922, երբ նոր բացուած էր ճեմարանը, Փավլովոյի մէջ (Սոֆիայի մէկ արուարձանը):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 Հոկտեմբեր.— Ամառնային արձակուրդէն վերջ, վերսկսած է եռուզեռը: Կապոյտ Խաչը ձեռնարկած է իր աւանդական պարահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբերին, դպրոցի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն եւս լծուած է լուրջ աշխատանքի: Կուսակցական ներքին աշխատանքներու զուգընթաց շարժման մէջ դրած է իր շրջապատը: Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Քրիստափոր խումբը շահեկան դասախօսութեամբ մը բացումը կատարեց իր յառաջիկայ շրջանի գործունէութեան: Դասախօսեց ընկեր Ա. Վրէժեան: Շաբաթը մէկ անգամ իր հերթական ժողովներէն դուրս, դասախօսութիւններ տեղի պիտի ունենան 15 օրը անգամ մը: Մօտերս հրապարակային ձեռնարկով մը պիտի պարզէ իր առաջադրութիւնները: Ունի Գրադարան ընթերցարանի մը ծրագիրը եւս որ կը կարօտի բոլորիս քաջալերութեան: Այս առթիւ կոչ կ'ընենք մասնաւորաբար մեր ընկերներուն որպէսզի օժանդակեն նուիրելով զանազան գրքեր եւ պարբերաթերթեր:

Այս տարի եւս պիտի շարունակէ հայերէն դասընթացքը, ինչպէս Կապոյտ Խաչը: Փափաքելի է որ միացուին այս երկու դասընթացքները, խնայելու համար նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւնները:

«Շանթ» թատերախումբը, որ կազմուած է կարգ մը համեստ եւ անձնուէր ընկերներէ, այս շրջանին համար ալ սարքած է ներկայացումներ: Մօտերս պիտի ներկայացնեն «Ղարաբաղի Մելիք-

ները» արդէն իսկ պատրաստ: Խաղացանկը պիտի պարունակէ շարք մը նորութիւններ :

Հայ արուեստագէտներ ալ իրենց կարգին կ'աշխատին օգտակար ըլլալ իրենց նմաններուն, փրկելով զանոնք զանազան սայթաքումներէ: Կը սպասենք իրենց հովանաւոր մարմիններէն որ ընդարձակեն իրենց գործունէութեան դաշտը :

Ցաջորդով՝ Պոմոնի Թաղականութեան գոր-ծունէութեան եւ կրթական հարցի շուրջ, ինչպէս նաեւ վիճակագրական ստոյգ տեղեկութիւններ շրջանիս բնակչութեան, ծնունդներու, ամուսնութեանց եւ մահերու մասին:

Զմռնամ ըսել որ կարգ մը ընկերներու եւ համակիրներու նախաձեռնութեամբ կազմուելու վրայ է Բարեկամներու Միութիւն մը, «Յառաջ»ի տարածման եւ նիւթական օժանդակութեան համար: Փափաքելի է որ գործի ձեռնարկեն անյապաղ :— Յ. Տէօքմէճեան

նալ իր երկրին, ընդունելով Պ. Վիշինսկիի առաջարկը »:

Ցետոյ խօսեցաւ Պելժիոյ ներկայացուցիչը, Ծերակուտական Ռոլէն, քանի մը սուր ակնարկներ ուղղելով: Պ. Վիշինսկի Մինիխի պատմութիւնն ալ յիշած էր իր բանախօսութեան ատեն: Պելժ ծերակուտականը դիտել տուաւ հեգնութեամբ.

— «Կը նախընտրեմ չծանրանալ այս հարցին վրայ, որովհետեւ պիտի հարկադրուիմ խօսիլ նաեւ 1939 Օգոստոս 23ի գերմանախորհրդային համաձայնութեան վրայ... Գալով զինաթափութեան խորհրդային առաջարկին, դժուար է երեւակայել աւելի պարզունակ, աւելի նախնական եւ աւելի անընդունելի բան մը քան այդ բանաձեւը: Կարծես թէ առաջին անգամ է որ կը շօշափեն այս խնդիրը: Խիստ հսկողութիւն մը պիտի կատարուի՞: Ե՞րբ: Մէկ – երկու տարիէն. բայց մինչ այդ պէտք է զինաթափ ըլլանք »:

Վերջացնելով, Պելժիոյ ծերակոյտին նախագահը թելադրեց Խ. Միութեան անդադար չվարկաբեկել միւս ազգերը, կասկածներ չյայտնել անոնց մասին, եթէ իսկապէս գործակցիլ կ'ուզէ :

5.200.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ամերիկեան մեծ օրաթերթը, « Նիւ Եորք Հէրըլտ» իրազեկ աղբիւրէ քաղելով կը գրէ թէ Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները 5. 200.000 զինուոր ունին, կազմ եւ պատրաստ: Միայն Խ. Միութիւնը կրնայ տրամադրել չորս միլիոն զինուոր, մինչդեռ ոչ – համայնավար երկիրները, մէջն ըլլալով Սպանիան, Ցունաստանը եւ Մ. Նահանգները, հազիւ 4.400.000 զինուոր կրնան հանել. Ամերիկեան թերթը, որ այս լուրը քաղած է մասնաւոր տեղեկագրէ մը, չի յիշեր օդանաւային եւ ծովային ուժերը :

Պերլինի խնդիրը եւ հիւլէական վէճը

Անգլեւսաքսոն աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Միացեալ Ազգերու շրջանակին մէջ փորձեր կը կատարուին, համոզելու համար Խ. Միութիւնը որ վերցնէ Պերլինի պաշարումը երեք ամիս, մինչեւ որ կարելի ըլլայ վերսկսիլ բանակցութիւնները :

Կ'ըսուի թէ այս ձեռնարկին մէջ կուտան վեց փոքր պետութիւններ, անդամ Ապահովութեան Խորհուրդին, ինչպէս եւ ՄԱԿի ընդհ. Ժողովին նախագահը, քարտուղարը եւ Պ. Սփաք: Այս փորձը եթէ յաջողի, լաւագոյն ելքը պիտի ըլլայ, անելէն փրկելու համար Ապահով. Խորհուրդը:

★ Հիւլէական զէնքերու խնդրին քննութիւնը, որ յետաձգուած էր 48 ժամ (ոչ թէ օր, ինչպէս տպուած էր երէկ), շարունակուեցաւ առջի օր: Կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ, 3ի դէմ 34 ձայնով որոշուեցաւ յանձնախումբ մը կազմել, որպէսզի քննէ զանազան առաջարկներ, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար: Ցանձնախումբին անդամներն կը բաղկանան հետեւեալ երկիրներու ներկայացուցիչներէն.— Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա, Չինաստան, Հնդկաստան, Շուէտ, Ուկրայնա եւ Էքուաթոր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը 36 միլիառ ֆրանք աւելցած է անցեալ շաբթուան ընթացքին. ինչ որ ամենաբարձր թիւն կը ներկայացնէ 1948 Ցունուար 8էն ի վեր: Համագումար՝ 910 միլիառ ֆրանք, (735 միլիառ էր ապրիլին):

ՍՊԱՆԻՈՅ ընկերվարականները եւ միապետականները համաձայնութիւն մը կնքեցին, զօր. Ֆրանքօն տապալելու համար :

ՄԻՍԸ 443 ֆրանքի պիտի ծախուի այսօր, շաբաթ, ինչպէս կը հաւաստեն տեղական թերթե-

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ 22 Սեպտ. — 30 Սեպտ.

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիները. —

ՄԱՐՍԷՅԼ Համբ. 1250, ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆ Պետ. 650, ՍԱՐՍԷԼ Մնաց. 1200, ՔԼԱՄԱՐ Գալպ. 1500, ԼԻՈՆ Թէրզ. 1200, ՌՈՄԱՆ Ճիզ. 1200, ԻՍԻ Հայ. 650, ՊԱՆԵԷՕ Մար. 1200, Տոն. 1200, Ս. ԺԻՒԼԻԷՆ Կաթ. 1200, ՄԷԶՈՆ ԼԱՖԻԹ Քէշ. 600, Ս. ԱՆ Քրալ. 1700, ԻՍԻ Բեր. 1200, ՄԷՏՈՆ Բար. 1200, ԱՆԿԷՆ Արտ. 650, ՄԱՐՍԷՅԼ Կ. Մ. 500, ՍԱՐՍԷԼ Փափ. 3000, ԼԻՈՆ Գործ. Օգոստոսը, ՄԱՐՍԷՅԼ Ծեր. 1100, ԿՐԸՆՈՊԼԸ Ա. Ս. 1200, Վ. Ս. 1200, ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ Մկր. 2 հազար, ՎԻԷՆ Ց Կ. Խ. 500, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ Ռաֆ. 200, ՎԱԼԱՆՍ Յ Կ. 5 հազար, ՄԷՕՏՈՆ Աչճ. 800, ՎԻԷՆ Ն. Ս. 450, ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Փեք. 650, ՄԱՐՍԷՅԼ Ճար. 1200, ԹՈՒԼՈՆ Եղկ. 1200, ՍԷՎՐԱՆ Պաք. 1200, ԼԱՅԼԷՐՈՋ Համ. 650, ԼԻՈՆ Ղազ. 600, ԻՍԻ Գար. 2500, ՎԱՆՎ Կար. 2 հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ Զալ. 800, ՌԻԷԶ Ղազ. 2700, ԼԻՈՆ Մալ. 1200, Շահ. 500, Թով. 2950, ՓԱՐԻԶ Լիլ. դպ. 500, ԱԲԹ Քեհ. 650, ՓԱՐԻԶ (14) Մեծ. 1850, ՄԱՐՍԷՅԼ Ցովս. 1200, ԻՍԻ Թօթ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ Վ. Շ. 2 հազար, ԿԱՐՏԱՆ Պօյ. 1200, ՔԼԻՇԻ Գալ. 1200, ԱՎԷՅՐՈՆ Գիր. 400, ՓԱՐԻԶ (8) Կ. Զ. 1200, ՎՈԺ Զու. 400, ՊԻՅԱՆՔՈՒՐ Պաղ. 2400, Ս. ՄՈՐԻՍ Շատ. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ Գործ. 1652 — 1657, ԻՍԻ Պօյ. 1200, Սարգ. 1450, ՎԱՆՎ Ցակ. 400 ֆրանք :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ

շիրիմին՝ Մօնմօրանսիի նոր գերեզմանատունը : Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ Արուարձաններու ընկերներն ու հանգուցեալին յիշատակը յարգողբարեկամները:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շոգեկառք առնել Gare du Nordէն ժամը 13.56 կամ 14.26ին եւ իջնել Enghien les Bainsի կայարանը :

Սգերթ Անդրանիկի շիրմին

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, այս կիրակի, 10 հոկտեմբեր: Առաւօտեան ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ տեղի կ'ունենայ Հայոց եկեղեցին, rue Jean Goujon, իսկ կէսօրէ վերջ Թափօրը պիտի կազմուի Père Lachaiseի գերեզմանատան առջեւ, կամպէթային դուռը :

ՇՔԵՂ ԽՆՋՈՅՔ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Թոքատի Հայր. Միութեան կողմէ: 17 Հոկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 2 rue de la Mairie եւ 5rue de la Glacièreի անկիւնը, Gentilly (Seine):

Նուագ, հաճելի անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Լաւ պատրաստուած երշիկ եւ ապուխտ, ինչպէս եւ զանազան անուշեղէններ: Մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ'Օրլէանէն 125 թիւ հանրակառքը առնել եւ իջնել rue de la Mairie, Ժանթիյի :

մը, ծանուցանելով կառավարութեան նոր կարգադրութիւնները:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ պիտի չըլլայ Պերլինի համար, ինչպէս յայտարարեց Չեխոսլովաքիոյ վարչապետը, խորհրդարանին մէջ, ներկայացնելով հընգամեայ տնտեսական ծրագիր մը: Այս առթիւ հերքեց զրոյցները թէ իր երկիրը Խ. Միութեան պիտի կցուի :

ՃԱՓՈՆԻ ԴԱՀԼԻՃԸ հրաժարեցաւ, 13.500.000 սթերլինի կաշառակերութեան խնդիր մը երեւան հանուած ըլլալով :

ԱՀԱԳԻՆ զեղծումներ երեւան հանուեցան Ռուանի մէջ: Վերաշինութեան վերատեսուչը թոշակներ կը վճարէր անգործ պաշտօնեաներու, իսկ հիւանդանոցի վարչութիւնը 250 միլիոն ֆրանքի բաց մը կը ցուցնէ (1500 պաշտօնեայ 600 հիւանդի համար):

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ահագին աւերներ գործեց Ախալպատի մէջ (Խորհրդային Թուրքեստան):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եդիպտացի կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին ժողովները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 11ին: Հայերէնի դասաւանդութիւններն ալ նոյն թուականէն սկսեալ, նոյն օրերը: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Վ. Բարախեանի մօտ :

ՀԱՄԱՍԵԲԱՍՏԻԱԿԱՆ Շինարար Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Bar du Globeի սրահը (Պուլվար Dugommier): Կը խնդրուի շրջանի (Ամասիա, Թոքաթ, Զիլէ եւն.) անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍԻ Հայ Մարզականի (U.S.A.) Ա. խումբը այս կիրակի պիտի մրցի Կրընոպլի մօտ, Լանսէի խումբին հետ (ախոյենական երրորդ մրցումը), տեղին նոյն դասակարգի խումբին հետ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Վարդանեան ընտանիքը եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ ներկայ եղան կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ հոգեհանգստեան առթիւ, 26 Սեպտեմբերին Հայոց եկեղեցին

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն Ժէռոմի «Ն. Աղբալեան» խումբի գիշերային հայերէնի դասաւանդութիւնները սկսած են արդէն: Կը խնդրուի ծնողներէն արձանագրել 12 տարեկանէն վեր իրենց զաւակները, Սէն Ժէռոմ Գ. Կոփոյեանի եւ Յ. Դաւիթեանի մօտ: Սառթանի, Լա Ռօզի Սէն Միթրի եւ Նօթր Տամի ծնողներն ալ կրնան օգտուիլ սոյն պատեհութենէն

Դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան բոլորովին ձրի, շաբաթը երկու օր, երեկոյեան ժամը 8էն 10, Թաղիս ծանօթ, Տիկին Մանուշի կողմէ Maison du Quartierի մէջ, Պուլվար Իղապէլ :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ.— Ուշադրութիւն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան բացառիկ երեկոյթ պարահանդէսը, 24 Հոկտեմբեր, շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս Salle Mazenodի մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Կրընոպլի սանուհիներու պարի խումբը: Մանրամասնութիւնը յաջորդով:

«Հայ-Բոյժ»ի բաժանորդներուն

« Հայ - Բոյժ »ի խմբագիրը՝ Շ. Նարդունի իր թերթին վարչական գործերը յանձնած է՝

Պ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻԻ :

Ուրեմն այսուհետեւ Nercessian Khosrow անունովը եւ « Հայ – Բոյժ »ի հասցէով կատարել դրամական առաքումները եւ բաժանորդագրութեան ամէն խնդրանք :

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ

Մեկնումի պատճառաւ ծախու է տուն մը Իսիի մէջ: Երեք սենեակ, խոհանոց, մուտք եւ սափրիչի խանութ մը: Ունի ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Միայն խանութը վարձուած է: Տունը կը պարպուի Նոյեմբեր 10ին: Գին 350.000 ֆրանք: Դիմել ուղղակի տանտիրոջ, Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ, 29 Ave. du Bas Meudon, Issy les Moulineaux, ժամը 8—12, ամէն օր: Ի հարկին վարձու ալ կըրնանք տալ :

Վարժարաններու վերաբացումն է

Ձեր տղոց դպրոցական պայուսակները կըրնաք հայթայթել ամէնէն նպաստաւոր գինով՝

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒՅԻ ԽԱԶԻԿԷՆ

Դիմել Artinian, 172 Ave. Aristide Briand, Pavillons s/Bois

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13ᵉ)

Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 10 Octobre 1948 կիրակի 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի․ ՏԱՐԻ — 20ᵉ Année N° 5665–Նոր շրջան թիւ 1076 — Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 6 Ֆր․

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ

Ածխահանքերու գործադուլին առթիւ

ՀԻՆԳ ԺԱՄ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ԶՕՐՔԻՆ ՀԵՏ․— ՀԱՆՔԱԳՈՐԾ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ․— ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ․ — ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐԷՆՔ ՄԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑ․ — ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ․— ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵ՞ՐՆ ԱԼ ։

Ուրբաթ օր շատ ծանր դէպքեր պատահեցան Լոռէնի նահանգին մէջ, հանքագործներու գործադուլին առթիւ։ Ամէնէն ծանր դէպքը տեղի ունեցաւ Մէրլպախ մէջ, Նանսիի մօտ, ուրուն պողպատի գործարանին տիրացած էին բանուորները, ընդհ․ գործադուլէն առաջ։ Երեք հարիւր հանրապետական պահակներ եւ 200 զինուորներ բանուորները գործարանէն դուրս հանեցին առտուն կանուխ, բայց երբ չէակը հնչեց վտանգի ազդանշանը տալով, ուրիշ հարիւրաւոր բանուորներ փութացին դէպքին վայրը։

Կռիւը տեւեց հինգ ժամ։ Ցուցարարները աւելի բազմաթիւ էին քան ապահովութեան պահակները․ այնպէս որ բանուորները յաջողեցան դուրս հանել զանոնք եւ գործարանը վերագրաւել ժամը 11ին։ Ութ պահակներ եւ երկու բանուորներ ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Ուրիշներ ալ թեթեւապէս վիրաւորուեցան ։

Երկրորդ ծանր ընդհարումը պատահեցաւ նոյն նահանգին Մէրլպախ քաղաքին մէջ։ Ոստիկանզօրքը եւ ապահովութեան պահակները (C. R. C.) փորձեցին կասեցնել հազար հանքագործներ որոնք յառաջ կը խաղային դէպի ածխահանքերը, հրապարակային ժողովէ մը վերջ։ Ցուցարարներէն մէկը, Եուկոսլաւ մը, սպաննուեցաւ, չորս հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան ։ Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին երկու Գերմաններ եւ կին մը։

Հանքագործներու Միութիւնը, որ ենթակայ է Աշխատանքի Դաշնակցութեան, բողոքեց ոստիկաններու եւ զինուորներու ներկայութեան դէմ, նոր սպառնալիքներ ուղղելով ։

Գործադուլին կազմակերպիչները չարժանկարի ներկայացումներ սարքած են եւ կը հրաւիրեն հանքագործները որ իրենց կիներն ու զաւակներն ալ միասին բերեն ։

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը մասամբ մեղմացած է ածխահանքերուն մէջ, բայց սուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ ուրիշ ճակատներու վրայ։

Ուրբաթ առտու կառավարութիւնը բացառիկ օրէնք մը հրատարակած էր, որ պարտաւորիչ աշխատանքի կը հրաւիրէր բանուորները ։

★ Պետութիւնը օրական աւելի քան 620 միլիոն ֆրանք կը կորսնցնէ իբրեւ հետեւանք հանքագործներու գործադուլէն որ սկսաւ երկուշաբթի օր։ Ինչպէս կը գրէ տեղական թերթ մը, կառավարութիւնը ամէն օր 160.000 թոն հանքածուխ կը ծախէր թոնը 2880 ֆրանքէն, ուրեմն համագումար 460 միլիոն ֆրանք։Աւելցնել ընդհ․ ծախքերու գումարը, 160 միլիոն ։

ՈՒՐԻՇ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ

Հինգշաբթի օր մասնակի գործադուլ յայտարարած էին Շալոն սիւր Մառնի գծին պաշտօնեաները ու բանուորները, գրաւելով երկաթուղինե – րու ընկերութեան շէնքերը։ Ոստիկանութիւնը գիշերանց դուրս հանեց բանթողները։ Յաջորդ առտու քաղաքին հաստատութեանց բանուորները դուրս թափելով, ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին։

Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, բանեցնելու համար քօքի գործարանները։ Այն մասնագէտները որ ձգած հեռացած են, ոստիկանատուն կանչուելով աշխատանքը վերսկսելու հրաման կը ստանան, այլապէս ծանր տուգանքներու պիտի դատապարտուին ։

★ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստի հրաւիրուած էր երէկ, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը։ Ներքին նախարարը, Պ․ Ժիւլ Մոք, որ Թունուզ կը գտնուէր, Փարիզ վերադարձաւ անմիջապէս։ Պ․ Մոք եւ աշխատանքի նախարարը մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեցին ութարտակարգ նահանգապետներուհետ, ի հարկին բացառիկ միջոցներ առնելու համար, եթէ գործադուլը տարածուի ուրիշ ապարէզներու մէջ ։

★ Նաւաստիներու ընդհ․ գործադուլը տեղի ունեցաւ առանց միջադէպի, անշարժութեան դա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՂԱԼԱՄ»ՈՎ ԵՒ «ԴԱՎԹԱՐ»ՈՎ

Եղբայրական ողջոյն մը եւս Միջին Արեւելքի Հայ Գրողներու Միութեան, որ յաջողցուց իր շրջանային համագումարը, Սեպտ․ 18—20։

Առաջին լուրը տուած էինք արդէն։ Մանրամասնութիւնները կ՚իմանանք երեքշաբթի օր։

Ըսենք, անմիջապէս, որ համագումարը ունեցած է ներկայացուցչական հանգամանք։

Որոշ տարրեր նախընտրած են ձեռնպահ մնալ, բայց մենք վստահ ենք թէ օր մը պիտի սթափին։ Անկարելի է որ դարձի չգան, եթէ իսկապէս հայկական մշակոյթի սէրն է որ կը խռովէ իրենց հոգին ։

Չափազանց երկար տեւեցին ամբոխավարական ճամարտակութիւնները՝ այսքան տարրական ձեռնարկի մը առթիւ ։

Անոր դէմ սարքուած խաչակրութիւնն անգամ ոչ թէ կը վարկաբեկէ, այլ կը բարձրացնէ գործին մեծութիւնը եւ ստիպողութիւնը։ Միեւնոյն ատեն ապացուցանելով փոքրոգի հակառակորդներու հոգեկան թշուառութիւնը։

Դաշնակցական ձեռնա՞րկ։ Ցո՞յց Երեւանի դէմ։ Քաղաքական ռազմավարութի՞ւն ...

Ահաւասիկ թունդ անկուսակցական մը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի պաշտօնաթերթին՝ «Հասկ»ի խմբագիրն է որ իր տպաւորութիւնները կը յայտնէ հրապարակաւ, «առանց յուզումի չըլլալու պայմանով»․

— «Շատ նշանակալից կը թուի այս երեւոյթը ինծի։ Ահաւասիկ երիտասարդներ որ կուգան քովէ քով՝ խնդիրներ քննել, ազգային արժէքներու կշիռը փնտռել եւ մանաւանդ մտածել։ Սա՝ ինծի համար երեւոյթ մըն է որ կը խօսի իմաստ անդին բաներ։ Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին՝ այս երրորդ համագումարն է որուն ներկայ կը գտնուիմ։ Ուրախ եմ հաստատելու որ ամէն տեղ մտահոգութիւնը մէկ է,— փոխանցել մեր մշակոյթը յաջորդ սերունդներուն։ Ազգային տեսակէտէ մեր գլխաւոր պարտականութիւնն է սակայն»։ (Բ․ Եղիաեան, «Արեւելք», 23 Սեպտ․) ։

Նոյնքան սրտառուչ խօսքեր արտասանած է «Մասիս» շաբաթաթերթին ներկայացուցիչը ։ Նմանապէս անկուսակցական, եւ արտայայտիչը բոլորովին տարբեր դաւանանքի մը։

Վաղը շատ աւելի պերճախօս ճառեր պիտի լսենք։ Ժամբան կտրուած է արդէն։ Եւ բաց բոլորին առջեւ ։

Որքան ալ համեստ, Շթորայի այս համագումարը լուսաւոր էջ մը կը բանայ մեր գրական անդաստանին մէջ։

Ինչպէս կ՚իմանանք հրատարակուած տեղեկութիւններէն, եռօրեայ ժողովի ընթացքին մանրամասն զեկուցումներ կարդացուած են Հայկական Արտասահմանի գրականութեան (արձակ, բանաստեղծութիւն եւ թատրոն), մամուլի, լեզուական հարցերու, խորհրդահայ գրականութեան եւն․ մասին ։

Անոնց հրատարակութիւնը անգամ մը եւս պիտի ապացուցանէ թէ ի՛նչքան լայն եւ խոր մտահոգութիւններ կը զբաղեցնեն Միջին Արեւելքի Գրողներու Միութիւնը եւ «Նայիրի»ն։

Ինքն իր մէջ մշակոյթի ոստան մը կը ներկայացնէ այդ շրջանը,— Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Կիպրոս, Իրաք եւ Իրան։ Գրական անդաստան մը ուր 25 տարուան վարուցանը, երկունքն ու վաստակը կրնան ապարէզ կարդալ շատ մը ամբարտաւան այլ ամուլ յաւակնութեանց։

Իրական տաղանդներ, արժէքներ, արժանիքներ կան այնտեղ։ Բոլորն ալ շահուած՝ «ղալամ»ով եւ «դավթար»ով։

Երիտասարդ արեւներ բացուեցան այնտեղ, խարխուլ հիւղակի մը ճրագին առջեւ ։ Մենաւոր բարձունքներու վրայ։ Առանց պետական հովանաւորութեան եւ նպաստի։ Առանց տողավարձի եւ թոշակի։ Առանց սակարկելու իրենց սիրտն ու միտքը ։

Հարեւանցի ակնարկ մը այդ վաստակին վրայ՝ պիտի խոնարհեցնէր շատ մը ծանծաղ գլուխներ։ Ցարգանքի պիտի կանչէր իր ստեղծագործութեամբ։ Մինչեւ անգամ լեզուի եւ ոճի թարմութեամբ, ճոխութեամբ, նրբութեամբ ։

Եւ այս բոլորը շնորհիւ ինքնավստահ եւ խանդավառ աշխատանքի մը—«ղալամ» եւ «դավթար» — որ կը բխի պարտականութեան գիտակցութենէն ։

Շ․

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

Անծանօթ մը չէ պրօֆ․ Արսէն Տէրտէրեանը, գրական քննադատ եւ դասախօս Երեւանի համալսարանին մէջ։ Մասնագէտ հայերէնի եւ գրականութեան ։

Հիներէն է։ Ոչ միայն նախապատերազմեան, այլեւ «նախառեվոլուցիոն» ։

Պատիւ ունիմ ձեզի ներկայացնելու իր վերջին ուսումնասիրութիւններէն մէկը,— «Շիրվանզադէն որպէս երգիծաբան»․ (Սովետական գրականություն եվ արվեստ, թիւ 8 (1946)։

Կատարեալ խառնակոյտ։ Ռուսական աղցան ։

Բառեր ու խօսքեր անճաշակ, անճարակ, որոնց առջեւ պիտի կարմրէր Սելանիկէն կամ Դամասկոսէն Երեւան գացած, հայրենադարձ աշակերտ մը։

Կը շարեմ խառն ի խուռն։Եւ սովորական տառերով (ոչ թէ արամեան կամ չեղաղիր), որպէսզի ձեր աչքերը չյոգնին․—

Մէմուար (յուշ), սարկազմ (հեգնութիւն), սոցիալական (ընկերային), կարիկատուրա (ծաղրանկար), Ֆրոնտ (ճակատ), էմիգրանտ (տարագիր, գաղթական), մոմենտ (պահ), պրոբլէմ (հարց, խնդիր), էսթետիկա (գեղագիտութիւն), անսկզբունքայնութիւն ! ադաթ (սովորութիւն, Թուրքերէն «ատէթ»ը), տրագեդիա (ողբերգութիւն), ժուռնալիզմ։

Քիչ մը շունչ առէք։ Ամէն մէկը բուռ բուռ ցանուած է 25 էջերու վրայ․—

Ռեպտիլ (սողուն), պանեգիրիստ ժուռնալիստ (դամբանախօս լրագրող կամ օրագրող), պոէտիկա (բանաստեղծութիւն), ռեվոլուցիա (յեղափոխութիւն), կարիէրա (ասպարէզ), կոմենտար (մեկնութիւն, խորհրդածութիւն), ռեֆլստրացիա (արձանագրութիւն), պսիխոլոգիա (հոգեբանութիւն), ռէալիստ (իրապաշտ), ակտիվ (գործօն), էլէմենտ (տարր), դոգմա (վարդապետութիւն), պեսսիմիզմ (յոռետեսութիւն), սիմվոլիստները ֆեթիշացրին, ռէակցիոն իդէալիզմ, ֆաթալիստական․․ ․

— Քաղաքացի Արսէն, կ՚ուսուցանէ՞ք, թէ աշակերտներուն սորված հայերէնն ալ մոռացութեան կուտաք ։

= Մենք անում ենք այն ինչ հրահանգում է մեր ռեվոլուցիոն կոմպարտիան, համաձայն մեր ֆիլոլոգիական ինստիտուտի դիրեկտիվների։ Ձեր ինդիվիդուալիստական ...

(12) — ՎԱՀԷ

Քիչ մնաց Թուրքիան պիտի ընտրէին...

Միացեալ Ազգերը ուրբաթ օր ընդհ․ ժողով գումարելով, Ապահովութեան Խորհուրդին պակսած անդամներուն տեղ ընտրեցին Նորվեկիան, Քուպան եւ Եգիպտոսը ։

Քուէարկողներու թիւն էր 53։ Քուպան ընտրուեցաւ միաձայնութեամբ, իսկ Նորվեկիա՝ 44 ձայնով։ Եգիպտոսի թեկնածութիւնը յաջողեցաւ չորրորդ քուէարկութեամբ։ Իր մրցակիցն էր Թուրքիա, որուն քուէ տուած էին Ֆրանսա, Անգլիա, Մ․ Նահանգները եւ ուրիշներ ։ Արաբական երկիրները, Խ․ Միութիւնը եւ իր բարեկամները, Հարաւ․ Ամերիկայի հանրապետութիւնները միացնելով իրենց քուէները, յաջողցուցին Եգիպտոսի ընտրութիւնը, 19ի դէմ 38 ձայնով ։

Առաջին անգամ է որ ոչ մնայուն անդամ մը նորէն աթոռ մը կը գրաւէ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ։ (Եգիպտոս ընտրուած էր մէկ տարուան համար, 1946ին։ Անկէ ի վեր ընտրութիւնները կ՚ըլլան երկու տարուան համար)։

Le Populaire, ընկերվարական պաշտօնաթերթը, այս առթիւ «ցաւալի» կը կոչէ Եգիպտոսի ընտրութիւնը։ «Հեռու մեզմէ Թուրքիան իբրեւ ժողովրդապետութիւն մը ներկայացնելու մտածումը։ Բայց, Եգիպտոսը նախայարձակ պետութիւն մըն է որ Պաղեստին արշաւեց, յետոյ, արաբական պետութեանց ամէնէն անհաշտը»։

Որեւէ տրամադրութիւն չունինք վիճելու մեր պաշտօնակցին հետ, բայց, դիտել կուտանք, ի խորոց սրտի, թէ Թուրքիոյ ընտրութիւնը պիտի ըլլար ոչ թէ «ցաւալի», այլ անջնջելի արատ մը Ազգաժողովին համար։

Յետոյ ընտրուեցան տնտեսական եւ ընկերային խորհուրդին վեց անդամները (Ֆրանսա, Պելժիա, Չինաստան, Հնդկաստան, Փերու, Չիլի)։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

(Հեղինակ՝ Ն. ԱԴՈՆՑ, Փարիզ, 1948)

Այս ստուար հատորին մէջ (537 էջ) ամփոփուած են հանգուցեալ պրոֆ. Ն. Ադոնցին պատմական նիւթերու վերաբերեալ յօդուածները, որոնք նախապէս հրատարակուեցան Պոսթընի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ: Ինչպէս կը յայտնէ հատորին հրատարակիչը, Ա. Խոնդկարեան, այդ ուսումնասիրութիւնները վերամշակուած են հեղինակին կողմէ եւ անոնց մէկը՝ «Բագրատունեաց փառքը» ենթարկուած է հիմնական այնպիսի փոփոխութեան մը, որ նախկինի հետ գրեթէ նմանութիւն չունի:

Հատորը պատրաստած է հրատարակութեան համար հանգուցեալ Ն. Ադոնց, սակայն չէ կրցած աւարտել այդ աշխատանքը: Ա. Խոնդկարեան վերակազմած է ամբողջ նիւթը, սրբագրած վրիպակները, ստուգած մատենագիրներէն մէջբերուած գրաբար քաղուածները եւ կատարած է այս հատորին տպագրութեան ու լոյս ընծայման հետ կապուած աշխատանքները: Ատկէ զատ, գրած է խիստ շահեկան կենսագրական մը, վեր հանելով Ն. Ադոնցի կեանքն ու գործունէութիւնը գիտութեան, հանրային գործունէութեան եւ գրականութեան մարզերուն մէջ:

Այս արժէքաւոր հատորին հրատարակութիւնը ստանձնած է Պ. Ա. Ղուկասեան: Անոնք որ կը հետաքրքրուին հայկական մատենագրութեամբ, անշուշտ կը յիշեն «Ղուկասեան Մատենադարան»ի 15 հատորները, լոյս տեսած Թիֆլիս, 1907—1914: Եթէ չեմ սխալիր այս գիրքին հրատարակիչը կը պատկանի նոյն Ղուկասեան յայտնի ընտանիքին եւ կը հանդիսանայ շարունակողը այն ազգօգուտ գործին, որու հիմը դրած էին իր ազգականները, տարիներ առաջ: Ուրեմն, Պ. Ա. Ղուկասեան գովելի գործ մը կատարած է, առանձին հատորի մը մէջ հրատարակելով մեծանուն գիտնականին յօդուածները: Ուրախութեամբ կ'իմանամ թէ Պ. Ա. Ղուկասեան պիտի չսահմանափակուի այս հատորով եւ յանձն առած է հրատարակել հանգուցեալ Ն. Ադոնցի «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանին» խիստ արժէքաւոր եւ հոյակապ գործին հայերէն թարգմանութիւնը: Այս վերջին աշխատութիւնը, ինչպէս յայտնի է, լոյս տեսած է միայն ռուսերէն եւ անմատչելի մնացած Սփիւռքի հայութեան համար:

Մեր անուանի գիտնական պրոֆ. Ն. Ադոնց ծնած էր 1875ին պատմական Սիւնեաց աշխարհի Բռնակոթ գիւղին մէջ (Զանգեզուրի գաւառ): Իր նախահայրն եղած է Տէր Աւետիք քահանան, որ կը յիշուի Ղարաբաղի Մելիքներու պատմական ապստամբութեան մէջ, Դաւիթ Բէկի ժամանակ:

Ադոնց Պետերբուրգի արեւելեան լեզուներու կաճառին մէջ աշակերտած է Ն. Մառի: 1908ին պատրաստած է իր առաջին աւարտաճառը (թէզ) «Հայաստան Յուստինիանոսի դարաշրջանին», (ռուսերէն), ստանալով բանասիրական գիտութիւններու մագիստրոսի աստիճանը եւ իրաւունք՝ համալսարանները դասախօսելու:

Ն. Ադոնց 1915ին նոյն հաստատութեան կը ներկայացնէ իր երկրորդ գլուխ գործոցը՝ «Դիոնիսիոս Թրակացին եւ Հայ Մեկնիչները» եւ կը ստանայ Դոկտորի աստիճան ու կը կարգուի համալսարանի դասախօս:

Պետերբուրգի համալսարանին արեւելեան լեզուներու կաճառին կը դասախօսէր երբ վրայ հասաւ ռուսական յեղափոխութիւնը: Անկէ վերջ Ադոնց հաստատուեցաւ ժամանակ մը Փարիզ, միշտ նուիրուելով հայագիտական ուսումնասիրութեանց, աշխատակցելով բազմաթիւ հայ եւ օտար հանդէսներու, որոնց կարգին տուաւ նաեւ «Հայրենիք» ամսագրի այն աշխատանքները, որոնք այժմ լոյս կը տեսնեն առանձին հատորով:

1930ին հրաւիրուեցաւ Բրիւքսէլ իբրեւ դասախօս Ազատ Համալսարանի Հայոց լեզուի, գրականութեան ու նաեւ բիւզանդագիտութեան:

Պրոֆ. Ն. Ադոնց լծուած էր հսկայական աշխատանքի մը, Հայոց պատմութեան մը պատրաստութեան, որ պիտի ընդգրկէր նախահայկական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը: Այդ գործը մնաց կիսաւարտ: Հայ մեծ պատմագէտը մեռաւ 1942ին Բրիւքսէլի մէջ՝ շրջապատուած իր աշակերտներով եւ վայելելով հայ գաղութին համակրանքը:

Ներկայ հատորը կը բաղկանայ երկու մասէ: Առաջին մասին գրութիւնները նուիրուած են Հայոց պատմութեան վերաբերեալ հարցերուն, իսկ երկրորդ մասը կը լուսաբանէ Հայերու կատարած դերը բիւզանդական պատմութեան մէջ:

Առաջին մասին առաջին յօդուածն է «Քաղաքական հոսանքներ հին Հայաստանում»: Այն ինչ որ անմիաբանութիւն կ'անուանէին մեր մատենագիրները, կը գրէ Ն. Ադոնց, ոչ այլ ինչ էր, բայց եթէ «երկու քաղաքական գործելակերպ, երկու ուղղութիւն, ձգուած ամբողջ դարաշրջանի երկարութեամբ»: Այս երկու տարբեր ուղղութեան արտայայտիչներն էին մեր երկու նախարարական տուները՝ Մամիկոնեանները եւ Բագրատունիք: Ասոնք կը ձգտէին միեւնոյն նպատակին, բայց տարբեր միջոցներով եւ կը հանդիսանային «միեւնոյն մարմնի հարազատ հատուածները, բռնուած նոյն քաղաքական տենդով»: Ի՞նչ էր այս երկու հոսանքներու «գաղափարական ինքնորոշումը»: Այս հարցն է որ մանրազնին վերլուծման կ'ենթարկէ Ն. Ադոնց իր այս յօդուածին մէջ:

«Բագրատունեաց փառքը» բանասիրական աշխատանք մըն է, գրուած՝ մեծ հմտութեամբ, որ այդ տոհմին ծագումին, զարգացման ու մինչեւ անոնց թագաւորական իշխանութեան շրջանները խնդիրները կ'ուսումնասիրէ, տալով պատմական լայն ծանօթութիւններ եւ փորձելով լուծել շարք մը բարդ խնդիրներ:

«Հայ հին Շինականութիւնը». — ուսումնասիրութիւն մըն է նուիրուած Հայաստանի դասակարգային շերտաւորումին երեւոյթին:

«Հայաստանի Ոսկեհանքը».— Տեղագրական-պատմական աշխատանք մըն է:

«Հին Հայոց Աշխարհայեացքը» փորձ մըն է լուսաբանելու հին Հայոց հաւատալիքներու հետ կապուած կարգ մը երեւոյթներ, ուր մասնաւորապէս կը խօսուի Միջագետքի եւ հին Պարսից կրօնքներու եւ հաւատալիքներու մասին, առնչութեամբ հին Հայոց աստուածներու:

Երկրորդ մասին յօդուածները, ինչպէս ըսինք, փորձ մըն են վեր հանելու հայ նախարարական տոհմերու ներկայացուցիչներու կատարած դերը բիւզանդական պատմութեան մէջ: Ինչպէս յայտնի է, անոնցմէ մէկ քանին գրաւեցին կեսարութեան եւ նոյնիսկ կայսերական գահը: Օտար պատմիչները, տարուած ազգային մոլեռանդութեամբ, կը նուազեցնեն Հայերու դերը: Ն. Ադոնց մեծ հմտութեամբ կը սրբագրէ անոնց պատմական անճշդութիւնը:

Ռազմական եւ քաղաքական մարզերէն զատ Հայերը մեծ դեր կատարած են նաեւ բիւզանդական գիտութեան մէջ: Հատորին վերջին յօդուածը նուիրուած է հայ գիտական այն դէմքերուն, որոնք փայլած են այս ասպարէզին մէջ:

Աւելորդ չէ անգամ մը եւս շեշտել թէ Ն. Ադոնցի այս գիրքը կարեւոր պակաս մը կը լրացնէ, մոռացումէ փրկելով ամսագիրի զանազան հատորներուն մէջ ցրուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց օգտագործումը շատերու համար անմատչելի էր, դժուար ըլլալով ճարել ամսագիրներու հաւաքածոները: Այս հատորը կը դիւրացնէ անոնց մատուցումը, կը հեշտացնէ ուսումնասէրներու գործը:

Խիստ օգտակար կ'ըլլար, եթէ հրատարակիչները յատուկ անուններու ցանկ մը դնէին գիրքի վերջը:

Ն. Ադոնցի լեզուն ունի իւրայատուկ երանգ եւ ոճ: Ան պատկերաւոր է, տեղ տեղ կը հասնի գրական բարձր արուեստի, դուրս գալով պատմագէտի հակիրճ չորութենէն: Այս գործը ոչ միայն կը ծառայէ բանասէրներու, այլ եւ ամէն հայ ընթերցասէրի, որ քիչ թէ շատ կը հետաքրքրուի մեր ժողովուրդի պատմական անցեալով:

Ադոնցի վերլուծումները մեծապէս կը դիւրացնեն հասկնալու հայ պատմութեան շարք մը երեւոյթները, որոնց մասին թիւր ըմբռնումներ ու սխալ մեկնութիւններ կը վխտան մեր պատմական աշխատանքներու եւ տեսութիւններու մէջ:

Եւ եթէ հանգուցեալը կը պարզէ տեսակէտներ, որոնց մասին կարելի է ունենալ վերապահումներ, ատիկա չի ժխտեր գործին արժէքը: Ընդհակառակն, պրոֆ. Ն. Ադոնցի այս աշխատանքները կը հարթեն ճամբան ապագայ հայ պատմագէտին առջեւ, նոր եւ աւելի լայն որոնումներ կատարելու համար:

ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Հայ տղեկի մը

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Տղաս, դուն Հայ ես, նո՛յնիսկ եթէ քու
Անունն են դրեր Վինսան կամ Միշէլ.
Չըկայ ո՛չ մէկ բան որ կարողանայ
Օտարութեան մէջ Հայն օտար ընել:

Մեր սիրտը տարբեր ունի խինդ ու զարկ,
Տարբեր մղձաւանջ եւ ա՛յլ բալասան.
Մեր կեանքի ճամբան չեղաւ այնքան հեշտ,
Որքան մեր ցաւի անձայն պղոտան:

Տղաս, դուն Հայ ես, նո՛յնիսկ եթէ դուն
Չես գիտեր խօսիլ բարբառը Հայկին,
Եթէ լուր չունիս որ մենք վէրքի պէս
Արիւն ենք թափած հողին համար մեր:

Հողին համար մեր աշխարհին ենք մոռցած,
Մեր կեանքն ու մեր օրն հեշտ եւ ապահով.
Մեր երկիրն այսպէս կերտած ենք շերտ շերտ
Մեր երակներուն առատ վառնումով:

Տղաս, դուն Հայ ես, աչքերդ մեր երկնի
Գիշերներուն պէս մութ է ու խորունկ.
Կրքերըդ հասուն եւ միտքըդ անհաշտ՝
Մեր սանձ չըճանչցող քամիներուն պէս:

Շարժումներուդ մէջ կըրակ կայ արդէն.
Նայուածքիդ խորքին ամպեր հովին մէջ.
Մեր ցեղին խաչն է ձըգեր շուքն իրեն
Քու դեռ նոր լայնցող աղուոր ճակտին դէմ:

Տղաս, քովս եկուր, որ պատմեմ քեզի
Այնպիսի դէպքեր զորս լա՛ւ է գիտնաս.
Մեր պատմութիւնն է գրուած մաս առ մաս
Աշխարհի բոլոր քարերուն վըրայ:

Վենետիկ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Արևոտ Գիշեր

(ԵՂԵՌՆԱՊԱՏՈՒՄ ԵՂ. ՉԱՐԵՆՑԻ)

Երեւանեան երեկոյ:

Նորքի բարձրունքներին փռուել էր մի շուշանափայլ շամանդաղ:

Հորիզոնները մութ. երկինքն անլուսընկայ:

Վերեւում աստղերի ծաղկոցն էր, ներքեւ՝ Երեւանը կիսաքուն:

Մեղմ զեփիւռ էր փչում Գեղամայ լեռներից՝ խաղաղութեան վայրկեանների շունչը իր թեւերին, եւ համակած Հայոց դաշտերն ու ձորերը կախարդական:

Սեւանայ դիցուհին այդ գիշեր իր դիւթիչ երազների հետ, Երեւան էր յղում դառնաղի արցունքներ:

Մշուշի խաւար խորքերից նշմարւում էր մի տժգոյն լուսածիր: Լուսաւորչի կանթեղն էր տեսիլքի պէս կախուած Արարատի երկու զոյգ կատարներից վեր:

Արարատեան դաշտը գալարում էր խաւարի ճիրաններում անագորոյն:

Արիւնոտ գիշեր..

★

Տարիներ առաջ այս արահետով անցել է Օլիմպիացին: Խաւարի ճիրաններից ճողոպրած, ամէն գիշեր, փախչում էր դէպի Պառնաս տանող բարձրունքները թռչում:

Ձեռքին կրում էր մի քնար պրկուած լոյս լարերով արեւների, եւ իմաստի ջահը՝ զարդարուած բիւրազան աստղերով շողշողուն:

Խաւարի մէջ տիրող սարսափներից փախչում էր մեծ Օլիմպիացին, կեղծիքից խաբեպատիր, քսութիւնից անսանձ: Փախչում՝ սուտ բարեկամից, ընկերից դաւադիր, որոնք չար նախանձի մոլուցքից կուրացած՝ հալածում էին նրան:

Որսկանի չար աչքի հետապնդուած եղնիկի պէս փախչում էր նա սարսափահար: Իր ետին թողած գալարուելով՝ մի խժալուր խառնիճաղանճ:

Նա տեսնում էր շուրջը տիրող անարդարութիւնը անասելի: Նրա դէմ ցցուած էր ամէն անգամ հրէշաւոր թշուառութիւնն իր հազար գլուխներով:

Նա սրտանց բաժանել գիտէր ամէնքի վիշտն ու արցունքները, սակայն ոչ ոք չէր հասկանում նրա հոգամեծութիւնը: Նա մենակ էր դաժանօրէն, անօգնական ու անընկեր:

Զարագուշակ բուի նման մի միտք թառած նրա գանկում՝ տանջում էր նրան, մորմոքում, հալածում անխնայ:

Փորձում էր մոռանալ առօրեան դառնաթախիծ եւ երբեմն դիւթուած խորհուրդների գեղեցկադոյն շնչով, գիշերուայ խաղաղ ժամերին դուրս էր գալիս տանից ու թափառում մինակ՝ դատարկ փողոցներում:

Վաղուց արդէն խուսափում էր նա արեւի լոյսից: Փախչում ցնծութեան կեղծ աղաղակներից, բոլի երգերից եւ խրախճանքներից, եւ ամէնից շատ՝ նենգամիտ մարդկանց աչքերից դարանամուտ: Այդ սուտ ներքինիներն օտարադաւան, իրենց կոյր տիրամոլութիւնից մղուած՝ ամէնժամ, ամէն վայրկեան դարանակալ հետեւում էին բանաստեղծին եւ որպէս չար ոգիներ՝ հազար դաւ ու որոգայթ լարում նրա դէմ:

Եւ ստեցին մի օր նրանք, զրպարտեցին, եւ դիմելով իրենց չինծու միջոցներին մեծանուն վարպետին բանտ առաջնորդեցին, խլելով նրան մայթերից՝ այնքան սիրած Երեւանի:

✕

Ահա տխրահռչակ Սարտար խանի զնդանները մահահոտ: Այն խուցերը խաւար, որոնց դաղջ ոլորտում՝ իր երազներն էր հիւսում տառապանքի հերոս Աղասին վիպական:

Սիրում էր բանաստեղծը մենութիւնը խաղաղ: Ե ահա նրան «պարգեւեցին» մի մենութիւն, խոնաւ մի խուց՝ գետնայարկ եւ մթին: Բանտել ուզեցին նրա հոգին ճախրասլաց:

Դուռը փակուելուն պէս՝ սթափեցաւ նա բո-

սոր երազներից: Խաւարը թանձր էր, գերեզմանի նման ահաւոր:

Նա ձայն տուեց, ճչաց՝ օգնութեան աղաղակներ արձակելով, բայց աւա՜ղ, նրա ձայնը մնաց անարձագանգ: Նա մենակ էր: Ոչ լոյս ունէր, ոչ բախտակից ընկեր: Զրկել էին նոյնիսկ թղթից ու գրչից:

Նա մի պահ յուսահատ կանգնած՝ արձագանգըն էր լսում իր սրտի զարկերի: Յանկարծ մի անյայտ ձեռք սեղմեց նրա սիրտը, ճկեց, ցնցեց ողջ էութիւնը: Նա ուզեց մի նեցուկ փնտռել, մի զօրավիգ... Բազկատարած խարխափում էր աղերսագին... Ահա շօշափում է գաղջ պատը բորբոսած, եւ պտոյտներ գործում դատարկ խուցի մէջ:

Եւ այդպէս, արեւների եւ աստղերի բոյրին կարօտ ընդմիշտ, չարաչար մի տառապանքի ուղի էր գծուած նրա առջեւ, որ պէտք է անցնէր:

Աշխարհը մոռացել էր նրան եւ նա՝ աշխարհին: Նա չէր յիշում ոչ մի ծանօթ պատկեր լոյսերի մէջ: Թւում էր՝ երկնքի բոլոր լուսատուներն են խաւարել, աշխարհը քաոսի մէջ է լողում, այո, քաոսի:

×

Հիւանդ էր բանաստեղծը, պառկած խաւարի մէջ:

«Բուժում» էին նրան՝ հոգիները վաճառքի հանած ստրուկները նենգասիրտ: «Բուժում» էին ամէն տեսակ միջնադարեան տանջանքների գնով:

«Բուժում» էին՝ ջղերը պրկելով հոսանքներով ելեկտրական, թոյն ու հաշիշ սրսկելով երակներում: Եւ որքան ցած, գազանային ձեւերով խոշտանգում էին նրա թոյլ մարմինը վաստակաբեկ, հեգնում ամէն անգամ չարախինդ ժպիտով, թքում անարգօրէն...

Նա չէր պատասխանում ոչ մի հարցի: Չէր խօսում: Երդուել էր լուռ մնալ: Եւ ամէն ցաւ, դառնութիւն տանում էր հպարտ եւ վեհօրէն, միտքը տուած հեռու երազներին անհետացող:

Եւ ուզեց մոռանալ իրական աշխարհը այդքան լկտի, յափշտակուեց վսեմ տեսիլներով մշտանորոգ:

Աղջամուղջից ճառագայթող վարդամատի նըման, նրա բիւրեղ հոգու հորիզոնում բոցկլտում էր մի սրբազան պատգամ, կուտակում բառերը հրաթեւ, մտքերը բոցաշունչ՝ գերագոյն ընդվըզումի երկունք, եւ շողշողում բարձրագահ աստղերի պէս եւ բռնկում նրա էութիւնը բոլորպէս հրդեհ:

Զգացումի մի հին նախապաշարմունք էր արծարծում նրա հոգում, սարսում մարմինը եւ սթափեցնում նրան: Բնազդօրէն թուղթ ու գրիչ է որոնում, միշտ բառեր որոճալով եւ պատգամի հոյակապ շէնքը կառուցանելով իր մտքի անդաստանում:

—«Թէկուզ խաւարի մէջ», մրմնջում է նա ու կրկին փնտռում: Բայց, աւաղ, չի գտնում ոչինչ: Նա չարժւում է: Մոռացած բոլոր ցաւերը մարմնական, նա մի ցնցումով իրեն գտնում է պատին կռթնած: Շօշափում է գաղջպատի հարթութիւնը եւ անհուն հրճուանքով՝ եղունգներով փորագրել սկսում պատի վրայ իր պատգամը:

Փորագրում էր նա եւ մրմնջում պատգամն իր հանճարեղ: Փորագրում էր ու կրկին մրմնջում, ապա մրմունջներից ոգեւորուած՝ ժայթքում էին բառերը չարենցեան, Հայի հառաչանքի դալուկ ծաղիկները գրկած:

Մաշեցան, աւաղ, եղունգները թոյլ: Ամէն տառ փորագրելիս՝ ցաւ էր զգում, սիրտը ծակող մի ցաւ: Բայց տոկում էր ու քանդակում տող առ տող, պատգամն իր լուսաշող:

Յանկարծ տեսնում է խուցը լուսավառուած: Գերագոյն ոգեւորութեան մի ջերմ հոսանք է անցնում բանաստեղծիերակներով ցամքած եւ նա մտքի մէջ յորջորջուած պատգամը կրկնում է բարձրաձայն,— «Առանց անկախութեան չկայ ազատութիւն»: Կրկնում է նա եւ քանդակում, նորից կրկնում:

Այդ երեկոյ հետեւողներ կային նրան: Արդէն մատնուած էր: Արիւնոտ գիշեր էր այդ գիշերը:

Դուռը չառաչելով բացուեց ահա: Լապտերների ցոլքը սեւեռեցաւ նրա աչքերի մէջ: Նա բաժանուեց երազների ոսկեթեւ կարաւանից եւ ընկաւ դառն իրականութեան սեւ ոլորտում կրկին:

— Դուրս եկ, չուտ, հրամայեց նրան մի ծանր բռունցք:

Բանաստեղծը երերաց: Սիրտը դող ընկաւ իսկոյն, մոռացաւ անէծքը եւ լապտերի լոյսի տակ նայեցաւ խաւարի մէջ իր քանդակած տողերին ու մրմնջաց.— «Առանց անկախութեան, չկայ ազատութիւն»: Ապա ոտքի կանգնեց: Քաշքշելով դուրս առաջնորդեցին նրան:

— Ո՞ւր էք տանում, շշնջաց դառնօրէն:

Պատասխանին փոխարինեց մի նոր հարուած: Նա լռեց: Ու քայլում էր խոնարհ, աչքը յառած հեռաւոր աստղերին: Կարօտել էր իր սիրելի աստղերին, շատ էր կարօտել: «Միթէ՞ փայլում են դեռ աստղերը երկնքում», խորհում էր նա ու քայլերը փոխում բնազդօրէն:

Ահա մի փոս, մի թարմ փորուած խրամ, ուր եզրին կանգնեցրին նրան: Երկնքին նայելուց չէր յագենում, նայում էր ու նայում:

Լուսինը չկար: Աստղերն էին մենակ: Հին-հին ծանօթներ: Ո՜րքան էր զրուցել նրանց հետ, պատմել իր հոգու դառնութիւնը, իրեն տանջող ցաւերը, շուրջը տիրող ոճիրները... Ամէն, ամէն ինչ ասել էր նրանց: «Տարօրինակ են այսօր նըրանք, աւելի յաճախ են կկոցում իրենց աչիկները ... լալիս են», խորհրդածում էր բանաստեղծը ու նայում նրանց: Արիւնոտ գիշեր էր:

... Յանկարծ նրա մարմնով անցաւ մի սառնութիւն հրէշաւոր: Դժոխային ցաւից ճչաց անպաշտպան եւ ընկաւ դիտապաստ:

Նրա դալուկ կրծքից ծորում էին կաթիլկաթիլ արեան վերջին շիթերը ու կողքին լճանում:

Գիշերն անլուսնկայ եւ խաղաղ էր, եւ ահաւոր: Փրկարար օգնութեան յոյսի ոչ մի ակնկալիք չկար:

Ընկած բանաստեղծը մահամերձ՝ նայում էր աստղերին: Նայում էր ու տեսնում թափառող արցունքները նրանց:

Ահա աստղերը... փջած գահոյքից իրենց՝ լողանք են առնում բանաստեղծի արեան չնչին լճակում: Լողանք են առնում ու սգում: Ահա բոլոր աստղերը թափւում են ցած, դառնան խնձորենու ծաղիկների նման:

Երկինքը խաւարում է: Ոչ մի լոյս: Խաւար է շուրջը, հանդոյն իր գնտանի:

Եւ կիսախուփ աչքերով բանաստեղծը մրմնջում է յուշիկ.— «Առանց անկախութեան...չկ... Բառերը սառում են կոկորդում, շունչն սպառւում խեղդւում է: Փորձում է բանալ աչքերը, գէթ վերջին անգամ տեսնել աստղերին արտասուալի: Ի զուր... Նրանք փակւում են յաւիտեան:

Ոչ հարազատի սուգ եւ ոչ արտասուքի մի շիթ... Եւ այդպէս, բանաստեղծի խոշտանգուած մարմինը պահեցին որպէս գողօն, աչքից հեռու եւ աշխարհից անլուր առյաւէտ:

×

Նորքի բարձրունքների վրայ կանգնած է մի գեղուղէշ բարդի՝ «Չարենցի բարդի»ն:

Ասում են բարդին լսել է բանաստեղծի վերջին հառաչները եւ որպէս սգակիր, այն օրուանից կախել ճիւղերն իր գեղուղէշ: Անցորդները ամէն գիշեր, լսում են շշիւնը նրա տերեւների, տխուր ու անմեկին — «Չկայ ազատութիւն»:

Այն արիւնոտ գիշերից՝ անցել են տարիներ, երբ Չարենցը ընկաւ ձեռքերով ամարդի: Այժմ ոչ շիրիմ ունի նա, ոչ հողակոյտ եւ ոչ ալ մի չնչին յիշատակարան:

Սակայն կանգնած է դեռ սգաւոր բարդին, ինչպէս ամէն Հայի սրտում՝ յիշատակը մեծ բանաստեղծի եւ որպէս հաւատամք պատգամը նրա յաւիտենական.

— «Առանց անկախութեան, չկայ ազատութիւն»:

Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Ներսէս արք. Մելիք Թանգեանի յուղարկաւորութիւնը

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի (3 Հոկտ.).—

Նախապէս որոշուած ծրագրի համաձայն, Ներսէս արք. Մելիք Թանգեանի մարմինը Հոկտ. 2ին իրիկուան ժամը 4ին, Առաջնորդարանից փոխադրուեց մայր եկեղեցին:

Հակառակ ոստիկանութեան լուրջ հսկողութեան, հոծ բազմութիւնը պատռելով շղթաները ցանկանում էր իր պաշտելի Սրբազանի դագաղի մօտից գնալ:

Եկեղեցին, ամբողջ բակն ու շրջակայ փողոցները լեցուած էին բազմութեամբ:

Այսօր առաւօտից սկսաւ եկեղեցական արարողութիւնը Ռուբէն եպիսկ. Դրամբեանի եւ 12 քահանաների մասնակցութեամբ: Երգում էր քառաձայն խումբը՝ Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ:

Եկեղեցում ներկայ էին եւ մէկ կողմում տեղ էին բռնել նահանգապետի տեղակալ ազայէ Մեհրանը, հրամանատար սպարապետ Շահբախտին, պետական բոլոր հաստատութիւնների տնօրէնները, բարձր զինուորականութիւնը, ոստիկանապետը եւ մեր Սրբազանի յիշատակը յարգող բազմաթիւ Իրանցիներ:

Եկեղեցու միւս կողմը յատկացուած էր պատգամաւորներին, ներկայացուցիչներին եւ յատկապէս Սրբազանի յուղարկաւորութեան մասնակցելու համար Թաւրիզ եկած անհատներին: Պատգամաւորների եւ այսպէս ասած հիւրերի թիւը հասնում էր մօտ 150 հոգու:

Եկեղեցում պատարագի կիսին դամբանական խօսեց Ռուբէն եպիսկ. Դրամբեանը: Եկեղեցու գաւիթում Պ. Շ. Բարխուդարեանը Փարսերէն: Նահանգապետի տեղակալը յայտարարեց, որ Ն. Կ. Մ. Շահը իր միջոցով ցաւակցական հեռագիր ուղարկելով Սրբազանի մահուան առթիւ, միաժամանակ հրահանգել է ներկայ լինել յուղարկաւորութեան եւ ցաւակցութիւն յայտնել:

Յետոյ թափորը շարժուեց հետեւեալ կարգով: Առջեւից գնում էր հեծեալ ոստիկանութիւնը, նրան հետեւում էր զինուորական երաժշտախումբը, ապա Հայ Օգնութեան Միութեան անդամուհիները երկու կողմից. Արենուշներից յետոյ գալիս էին պսակակիրները: Ուսամբարձ դագաղին հետեւում էր դիակառքը չորս սեւ ծածկոց ունեցող ձիեր լծուած: Եկեղեցուց մինչեւ Առաջնորդարան եւ աւելի հեռուները ասեղ ձգելու տեղ չկար: Կտուրները, պատշգամները եւ լուսամուտները լցուած էին խուռն բազմութեամբ: Թափորի երթը եկեղեցիէն մինչեւ հանգստարան տեւեց ամբողջ երկու ժամ:

Սրբազանի կտակի համաձայն պիտի թաղուէր իր եղբօր կողքին, հանգստարանի մատուռի առջեւում:

Այստեղ դամբանականներ խօսուեցան Թաւրիզի, Թեհրանի հանրային եւ ազգային մարմինների, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի եւ Իրանի մի շարք քաղաքների մարմինների եւ ընկերների կողմից:

Թաղման արարողութիւնը վերջացաւ ժամը 4ին: Դրուած էին տասնեակներով պսակներ:

Ստացուած են բազմաթիւ հեռագիրներ, որոնց մէջ, Ն. Կ. Մ. Շահի եւ Ն. Օծութիւն Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի: Վերջին հեռագրի մասին յայտարարուեցաւ եկեղեցում:

Երեկոյեան ժամի 6ին Ատրպատականի հրամանատարը՝ մարաջախտ Շահբախտին իր շքախմբով եւ Ատրպատականի ընդհանուր ոստիկանապետի հետ միասին այցելեց Առաջնորդարան իր ցաւակցութիւնները յայտնելու համար:

Պ. Շ. Բարխուդարեանը Փարսերէնով հայութեան կողմից շնորհակալութեան խօսք բսաւ Ն. Կ. Մ. Շահի ցաւակցական հեռագրի, կառավարութեան կողմից Սրբազանի յուղարկաւորութեան մասնակցութեան եւ պարսիկ ժողովրդի վշտակցութեան առթիւ:

Հրամանատարը շեշտեց հայ–պարսկական եղբայրական ջերմ սէրը, աւելցնելով, որ վիշտը երկու ժողովուրդներին էլ է պատկանում եւ այս մեծ կորուստը համարում են նաեւ իրենց կորուստը:

★ Ս. Աստուածածին մայր եկեղեցում կատարուած հոգեհանգստեան արարողութեան ներկայ էին Ն. Կ. Մ. Շահնշահի, Պարսիկ հոգեւորականութեան ներկայացուցիչ Թեհրանի Էմամ Ջոմէ Դոկտ. Էմամին, պալատի կողմից Պ. Նուրզադը, Թեհրանի քաղաքագլուխ Պ. Դովլաթաբադին, Մէջլիսի պատգամաւոր Պ. Խոսրովանին, Արդարադատութեան Նախարարութեան ներկայացուցիչը, ինչպէս եւ ասորի, կաթոլիկ, բողոքական եւ այլ յարանուանութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչները:

Հիւրերը կ'ընդունէր եկեղեցական վարչութեան նախագահ Բժ. Ա. Բաբալեան:

Ուսանողական կեանք

Տարուէ տարի, Փարիզի Ուսանողական Ոստանին (Cité Universitaire) վարձքերը աւելի կը սղեն: Հայկական Մարի Նուպար Տունն ալ ենթակայ է այս յաւելումներուն, այնպէս որ սենեակի վարձքերը ծանր բեռ մը կը ներկայացնեն իւրաքանչիւր ուսանողի համար:

Այս տարուան յաւելումը կը տատանի 55 %էն 70%ի միջեւ: Հայկական Տան համար որոշուած է 65 առ հարիւր յաւելում: Հետեւեալ թիւերը գաղափար մը կուտան կացութեան մասին (Հայկական տան վարձք մէկ հոգինոց սենեակներու համար).— 1946 Հոկտեմբերին 1000 ֆրանք.— 1947 Յունուարին 1450 ֆր. — 1947 Հոկտեմբերին 1700 ֆրանք.— 1948 Հոկտեմբերին 2800 ֆրանք:

Ամէն տարի, բողոքներ, նոյնիսկ աւելին չվճարելու փորձեր կ'ըլլային: Ցարդ ոեւէ արդիւնք չեն տուած, հակառակ բազմաթիւ դիմումներուն:

Այս տարի ալ, Սեպտեմբեր 29ի գիշերը, զանազան ազգային տուներու ներկայացուցիչներ հաւաքուեցան, եւ քուէարկեցին կարգ մը որոշումներ.— 1.— Ընդդիմութեան հրաւիրել ուսանողները:

2.— Զընդունիլ նոր յաւելումները:

3.— Պահանջել երթեւեկի գիներու զեղչ:

4.— Պահանջել ուսանողներու համար պարենաւորման «A» տետրակը:

5.— Ընդունիլ տալ ուսանողներու համար «անտեսապէս տկար»ներու իրաւունքները:

6.— Թոշակաւորներուն համար պահանջել նըւազագոյն ապրուստ (minimum vital):

7.— Պահանջել կառավարական օգնութիւն Ուսանողական Ոստանին համար:

8.— Ընդունիլ տալ, որ ուսանողներն ալ մասնակցին իրենց բնակած տուներուն «Մատակարար եւ վարչական» յանձնաժողովներուն:

Այս որոշումները, պիտի փոխանցուին A. I. R. C. U. P.ի (Association Internationale des Résidents

de la Cité Universitaire de Paris) կողմէ պաշտօնական իշխանութեանց, ինչպէս նաեւ ամփոփ տեղեկագիր մը ուսանողական տնտեսական վիճակի մասին:

Արդիւնքը խնդրական է: Բայց լուծում մը անպատճառ պէտք է գտնուի, բարւոքելու համար ուսանողներու կացութիւնը: Այլապէս դղրդական վիճակ մը պիտի ստեղծուի: Կը բաւէ նկատի ունենալ որ ուսանողներու ամսական ելեւմուտքը, ընդհանրապէս կը տատանի 7—9 հազարի միջեւ: Այս ճղճիմ գումարով, ներկայ պայմաններուն մէջ, ամէնէն վարպետն ալ չի կրնար հոգալ իր ծախքերը: Ա.

տապալելով նաւահանգիստները: Գործադուլը սարքուած էր 24 ժամուան համար, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն:

★ Ամէնէն աւելի կը վախցուի երկաթուղիներու գործադուլէն: Կառախումբերու երթեւեկը հետզհետէ կը խանգարուի: Երէկ առտուան թերթերը կը գրէին թէ Փարիզի արեւելեան գծին բանուորները հանրաքուէ կատարելով, գործադուլ որոշած են 71 % համեմատութեամբ: Քուէարկութեան ձեռնարկած են նաեւ Կառ Սէն Լազարի գծին պաշտօնեաներն ու բանուորները: Պաթինեօլի կայարանին պաշտօնեաները աշխատանքը դադրեցուցին, առանց սպասելու հանրաքուէի արդիւնքին: Գաւառական քաղաքներու մէջ ալ մասնակի գործադուլներ տեղի կ'ունենան:

Շարժավարներու գործադուլը դեռ կը շարունակուի: Երէկ վերսկսան բանակցութիւնները:

ԵԹԷ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԾԱՒԱԼԻՆ ....

«Ֆիկառօ» խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով գործադուլներու ծաւալումը, կ'ազդարարէ թէ «մահացու հարուած մը կը սպառնայ Ֆրանսայի տնտեսութեան, բուն իսկ Ֆրանսայի, բայց այնպիսի կեդրոնով մը որ Ֆրանսացիները չատ չյուզուին: Կառավարութեան եւ մամուլին կ'իյնայ ահազանգը հնչեցնել... Եթէ մեր արտադրութիւնը ձախողի, կորսուած ենք: Եթէ անկարգութիւնները ծաւալին, եւ Մարշըլի ծրագրով նախատեսուած վարկերը ետ առնուին, մեր ճարտարարգործական ձեռնարկներուն կէսը պիտի դատապարտուին փակել իրենց դուռները, փողոց նետելով միլիոնաւոր բանուորներ: Համայնավար կուսակցութիւնը գիտէ այս բոլորը: Գիտէ նաեւ թէ կորսնցնելիք բան մը չունի»:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ԹՆՃՈՒԿԸ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ

Կողմնակի խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Ազգաժողովի նրբանցքներուն մէջ, միջին ճամբայ մը գտնելու համար, թէ հիւլէական զէնքերու եւ թէ Պերլինի պաշարման մասին: Նորընտիր մասնախումբը առջի օր գործի ձեռնարկելով, սկսաւ քննել Քանատայի առաջարկը: Ուկրայնայի ներկայացուցիչը, Մանուիլսքի, նորէն յառաջ քշեց Խ. Միութեան ծրագիրը, իբրեւ լաւագոյն միջոցը խափանելու հիւլէական պատերազմը, բայց Մ. Նահանգներու պատուիրակը պատասխանեց թէ «երեսուն ամիսէ ի վեր նորէն եւ նորէն կը լսէ միեւնոյն ճառերը» եւ «քարոզչական ձեռնարկ» որակեց Խ. Միութեան առաջարկը:

★ Ապահովութեան խորհուրդին վեց չէզոք անդամները կը շարունակեն իրենց աշխատանքը, գոնէ առժամապէս վերցնելու համար Պերլինի պաշարումը: Պ. Վիշինսկի երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Արժանթինի պատուիրակին հետ, որ միջնորդ ընտրուած է չէզոք պետութեանց կողմէ: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ ելք մը պիտի գտնուի:

★ Պ. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ամերիկա մեկնելէ առաջ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Փարիզի մէջ, արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն առջեւ: Պարզելով Պերլինի տագնապը, բացատրեց թէ Պերլինի պաշարումը «վտանգ մը կը ներկայացնէ խաղաղութեան համար»: Շատ աւելի գրգռիչ խօսքեր արտասանեց, Ամերիկայի մէջ, իր մէկ օգնականը, Զարլզ Սալցման, սուր սլաքներ ուղղելով Խ. Միութեան դէմ: «Ամ խիղճ եւ անողորմ» կոչեց Մոսկուայի վարիչները, անոնց վերագրելով համաշխարհային տիրապետութեան տենչ, «այնպիսի քաղաքականութեամբ մը որ նոյնքան վտանգաւոր է Մ. Նահանգներու ապահովութեան համար որքան Հիթլէրի բռնած ճամբան»: Յետոյ ազդարարեց թէ՝ հակառակ «ոչ-համայնավար աշխարհին համբերութեան, հանդարտութեան եւ բարոյական ուժին, չի կրնար ապահովել թէ Պերլինի խնդիրը կրնայ կարգադրուիլ խաղաղութեամբ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԸՆԴՀԱՏՈՒՄԸ, որ կը նախատեսուէր ձմրան համար, պիտի սկսի այս երկուշաբթի: Նորէն վեց շրջանի բաժնուած է Փարիզը: Իւրաքանչիւր շրջան հոսանքէ պիտի զր-

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑ. Ա. ՏԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ

շիրիմին՝ Մօնմօրանսիի նոր գերեզմանատունը: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ Արուարձաններու ընկերներն ու համակրելին յիշատակը յարգողները:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շոգեկառք առնել Gare du Nordէն ժամը 13.56 կամ 14.26ին եւ իջնել Enghien les Bainsի կայարանը:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը փութայ տեղեկացնել որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1949ի Գոյամարտ օրացոյցը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՄԸ

ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Կը փափաքի աշխատիլ Փարիզ կամ արուարձանները հաստատուած ատամնաբոյժի մը քով:

Գրել թերթիս խմբագրութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ Coupeur - patronier մը: Դիմել AKAP Bottier, 34 rue Taitbout, tél. Pro. 66-13: Métro Chaussée d'Antin, Paris (9):

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայթայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33–22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

կուի շաբաթը երկու օր: («Յառաջ»ի թաղամասին մէջ՝ ուրբաթ եւ շաբաթ): Փարիզի մէջ հոսանքը պիտի դադրի առտուան ժամը 7.30էն իրիկուան ժամը 18:

64 ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐ պիտի դատուին երկուշաբթի օր, իբրեւ անդամ «վեղարաւորներու» կազմակերպութեան (Cagoulards): Ամբաստանեալներուն կը վերագրուին եօթը ահաբեկումներ, 16 մարդասպանութիւններ, ռումբով յարձակումներ, զինուորական պատրաստութիւններ եւն.:

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ճակատի օրաթերթերէն Franc Tireurի խմբագիրները, 25 հոգի հրաժարեցան, մեղադրելով թէ թերթը իր ուղղութենէն շեղած է, դառնալով աջակողմեան: («Իւմանիթէ»ի կարծիքով, զօր. տը Կոլի կողմը բռնել սկսեր է):

ՆԱՆՍԻՒ ԿՕՇԻԿԻ գործարանին բանուորներէն 600 հոգի ճամբուեցան: 2000 հոգի եւս պիտի ճամբեն, պահելով միայն 600 բանուորներ:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ սահմանուած կառավարական պահակախումբը, որ կը բաղկանար 120 հոգիէ, ջնջուեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին հրամանով: «Ֆրան Թիւէօր» կը գրէ թէ զրոյցի մը համաձայն զօրավարը փորձած է անջատ կառավարութիւն մը հաստատել Հիւս. Ափրիկէի մէջ, գործակցութեամբ բազմաթիւ սպաներու:

ԱՐՄՏԻՔԻ ՀՈՒՆՁՔԸ այս տարի շատ առատ է Խ. Միութեան մէջ եւ կը գերազանցէ 1940ի արտակարգ բերքը, համաձայն Մոսկուայի թերթերուն հրատարակութեանց:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ «Թրանսիլվանիա» շոգենաւը Վոսփորէն անցած ատեն, երկու Ալպանացիներ ծովը նետուեցան եւ մէկը լողալով Պէյքոզ հասաւ: Իր պատմութեան համաձայն 300 Ալպանացիներ, 15—20 տարեկան, բռնի նաւ դըրուեցան, Ռուսաստան փոխադրուելու եւ պոլշեւիկեան դպրոց դրուելու համար:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

15 Հոկտեմբեր ուրբաթ օր ժամը 21ին Salle Gaveauի մէջ, Պ. EDMOND KURTZ ծանօթ թաւջութակահարը պիտի նուագէ Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի թաւջութակի քոնսէրթօն, Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով:

Նուագախումբը (Օրքէստըր քօնսէր քօլօն) կը ղեկավարէ Paul Paray:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին ժողովները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 11էն: Հայերէնի դասաւանդութիւններն ալ նոյն թուականէն սկսեալ, նոյն օրերը: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Վ. Բաբախեանի մօտ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հայ Մարզականի (U.S.A.) Ա. խումբը այս կիրակի պիտի մրցի Կրընոպլի մօտ, Լանսէի խումբին հետ (ախոյենական երրորդ մրցումը), տեղին նոյն դասակարգի խումբին հետ:

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն Ժէռոմի «Ն. Աղբալեան» խումբի գիշերային հայերէնի դասաւանդութիւնները սկսած են արդէն: Կը խնդրուի ծնողներէն արձանագրել 12 տարեկանէն վեր իրենց զաւակները, Սէն Ժէռոմ Գ. Կոփոյեանի եւ Յ. Դաւիթեանի մօտ: Սառթանի, Լա Ռօզի Սէն Միթրի եւ Նօթր Տամի ծնողներն ալ կրնան օգտուիլ սոյն պատեհութենէն

Դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան բոլորովին ձրի, շաբաթը երկու օր, երեկոյեան ժամը 8էն 10, թաղիս ծանօթ, Տիկին Մանուշի կողմէ Maison du Quartierի մէջ, Պուլվար Իզապէլ:

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ.— Ուշադրութիւն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան բացառիկ երեկոյթ պարահանդէսը, 4 Դեկտեմբեր, շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս Salle Mazenodի մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Կրընոպլի սանուհիներու պարի խումբը: Մանրամասնութիւնը յաջորդով:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԱԶԱՏ

ԼԻՈՆ, 181bis, AVE. LACASSAGNE 181bis,

5 Սենեակ, մէկ խանութ, մէկ մառան, պզտիկ պարտէզ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն:

Անմիջապէս դիմել Տիկին ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ, վերի հասցէով:

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ

Մեկնումի պատճառաւ ծախու է տուն մը Իսսիի մէջ: Երեք սենեակ, խոհանոց, մուտք եւ սափրիչի խանութ մը: Ունի ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Միայն խանութը վարձուած է: Տունը կը պարպուի Նոյեմբեր 10ին: Գին 350.000 Ֆրանք: Դիմել ուղղակի տանտիրոջ, Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆի, 29 Ave. du Bas Meudon, Issy les Moulineaux, ժամը 8—12, ամէն օր: Ի հարկին վարձու ալ կըրնանք տալ:

«ՇԻՐԱԿ» հռչակաւոր Օղիին մենաշնորհին տէր Կռանտ Տիսթիլըրի տիւ Փառֆ Հաստատութեան ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ՌՈՄԸ, որ բոլոր փափկաճաշակներու — փնտռուած ըմպելին է: —

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ - ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմեցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet.

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տեսակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաստուած:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 12 Octobre 1948 Երեքշաբթի 12 Հոկտեմբեր
Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5666-Նոր շրջանի թիւ 1077
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ

«Մեծերը կ'ուտեն, փոքրերը կը դողան», կ'ըսէ արեւելեան առած մը :

Պոլսէն եւ Անգարայէն հասած լուրերը անգամ մը եւս կը հաստատեն այս ճշմարտութիւնը :

Երկու շաբաթէ ի վեր, Թուրք թերթերը չընդալից տեղեկութիւններ կը հաղորդեն հին տուրքերու յաւելման ու նոր տուրքերու մասին:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ, որ եթէ ընդունուի, հարկատուները պիտի ստիպուին եռապատիկ աւելի տուրք վճարել, մինչեւ 90 %, քանի որ շահատուրքի օրէնքէն վերջ երեք անգամ յաւելումներ կատարուած են :

Յետոյ, պիտի բազմապատկուի ճամբու տուրքը: Մինչեւ հիմա այս տուրքին հիմ կը ծառայէր բանուորի մը վեց օրուան աշխատավարձքը: Այսուհետեւ նկատի պիտի առնուի հարկատուներուն դրամագլուխը եւ անոր համեմատ պիտի գանձուի տուրքը: Ուրիշ խօսքով, շահատուրքի ենթակայ բոլոր հարկատուները ճամբու տուրք պիտի վճարեն, համաձայն իրենց դրամագլուխին :

Ցարդ 18 ոսկի էր այս տուրքը: Եթէ օրինագիծը վաւերացուի, առեւտրականներ հազարէն մինչեւ տասը հազար ոսկի վճարելու պիտի հարկադրուին, միայն այս գլուխէն: Նախատեսուած հասոյթը՝ 30 միլիոն:

Վերջապէս, մեծագումար տուրքեր պիտի գանձուին ուրիշ աղբիւրէ մը, «պերճանք»:

Եթէ հրատարակուած տեղեկութիւնները սխալ չեն, տունէ տուն քննութիւն պիտի կատարուի, իւրաքանչիւրին կենցաղը, բնակարաններու թիւը եւ ուրիշ «գաղտնիքներ» ստուգելու եւ տուրք պահանջելու համար: Դաշնակներն անգամ տուրքի ենթակայ պիտի ըլլան. ինչպէս եւ տաք ջուր եւ վերելակ ունեցող յարկաբաժինները, ամառանոցները, ընտիր կահ - կարասիները, կին - ջական արդուզարդը եւն.: Հասոյթ՝ 25 միլիոն :

Այս բոլորը սահմանուած են հաւասարակշռելու ելմտացոյցը, որուն բացը պաշտօնապէս 120 միլիոն կը հաշուեն, բայց իրականին մէջ երկու անգամ աւելի մեծ է: (Առիւծի բաժինը կը հալի ազգ. պաշտպանութեան ծախքերով):

Այս տեղեկութեանց հրատարակութիւնն իսկ ահուդողի մատնած է ժողովուրդը, որ արդէն կը տքայ տուրքերու ծանրութեան տակ :

Ընդդիմադիրները խստօրէն կը քննադատեն կառավարութիւնը, անոր անմիջական հրաժարումը պահանջելով :

Կարծողներ ալ կան թէ կառավարութիւնը կրնայ ետ առնել կամ յետաձգել տուրքերու յաւելումը, անոր տեղ հաստատելով մեծագումար փոխառութիւն մը :

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, նոր կողոպուտ մըն է որ կը սարքուի: Եւ, ի՛նչ կասկած, լխտի հարուածը նորէն պիտի սարսէ ոչ-Թուրք փոքրամասնութիւնները, որոնք տակաւին չեն մոռցած Ունեւորութեան Տուրքին ահուսարսափն ու աւարը, 1942—43ին:

Ամիսներ առաջ, զրոյցներ կը շրջէին այս աւազակաբարոյ տուրքի վերահաստատման մասին:

Այն ատեն բաւական աղմուկ բարձրացաւ, Թուրք մամուլին մէջ եւ խնդիրը փակուեցաւ չարաչուք լռութեամբ մը:

Կը թուի թէ կառավարութիւնը որոշած է «կլորցնել» անունը, առանց հրաժարելու իր հետապնդած նպատակէն,— դրամ ճարել որ եւ է գնով:

Ունեւորութեան տուրքին ատեն, 500 միլիոն ոսկի կը նախատեսէին ընդհ. եկամուտ :

Որքան գիտենք, չկրցան լրացնել գումարը, բայց յաջողեցան փոշիացնել մեծագումար հայկական, յունական եւ հրէական հարստութիւններ :

Նախատեսուած գումարին 2/3ը յափշտակեցին Պոլսէն, ուր կը գտնուին բուն հայկական համրանքն ու ստացուածքները, անհատական թէ հաւաքական: Մինչդեռ, Անատոլուի մէջ, Թրքական ահագին հարստութիւններ հազիւ ազդուեցան: Եւ նոյն Անատոլուէն ճարպ կապած Թուրք առեւտրականներ Պոլիս թափեցան, աւարի տրուած շէնքերն ու ապրանքները գնելու համար :

Նոր օրէնքը նոր ճամբաներ պիտի բանայ, անգամ մը եւս կթելու, քամելու, քերթելու համար փոքրամասնութիւնները: Շ.

Շ. Նարդունի կը դարմանուի

Շաբաթ օր մասնաւոր դարմանատուն մը փոխադրուեցաւ Շ. Նարդունի, ուր աջ աչքին վրայ վիրաբուժական գործողութիւն մը պիտի կատարուի առաջնակարգ մասնագէտի մը կողմէ (Prof. Renard) :

Այս առթիւ, յատկապէս կը խնդրենք բոլոր ընկերներէն եւ բարեկամներէն համբերութեամբ սպասել բարեյաջող արդիւնքին: Բացարձակապէս արգիլուած է որեւէ այցելութիւն, գոնէ մինչեւ տասը օր:

Կը խնդրուի նաեւ նեղութիւն չպատճառել զանազան հարցումներով, որոնց պատասխանելու ի վիճակի չէ :

Անհրաժեշտ ամէն տեղեկութիւն կ'իմանաք «Յառաջ»ի միջոցաւ :

Բոլորս ալ սրտանց կը մաղթենք որ մեր սիրելի Նարդունին օր առաջ ազատի այս անակնկալ դժբախտութենէն: Բժիշկները ամէն յոյս կը ներշնչեն :

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ.Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Հոկտեմբեր 7 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Արտաւազդ արք.ի.—

«Խորին վշտով հաղորդում ենք Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս արք.ի մահը: Ողբում ենք Ս. Էջմիածնի հաւատարիմ և հարազատ զաւակի, ժողովրդասէր, գործունեայ, հեղինակաւոր եւ դժուար փոխարինելի միաբանի մահը: Պատուիրում ենք հանգուցեալի յիշատակին պատարագել, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել եւ քարոզել» :

«Անձնասպանութիւն է ոչնչացնել հիւլէ - ռումբը»

Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան տարեկան համագումարին Հոկտեմբեր 9ի նիստին մէջ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ նախորդ վարչապետը, Չըրչիլ, միջազգային կացութեան մասին: Մէկ անգամէն յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները պատասխանատու պիտի ըլլան մարդկային ազատութեան անհետացման, եթէ ոչնչացնեն հիւլէական ռումբերու մթերքը:

— «Այդպիսի արարք մը պիտի նշանակէր ճշմարիտ անձնասպանութիւն Ամերիկայի կողմէ: Ես չեմ կրնար քաջալերել այն կեղծապատիր յոյսերը թէ կարելի է խաղաղ կարգադրութեան մը յանգիլ Խ. Միութեան հետ: Բոլշեւիկ Ռուսաստանը սպառազինուած է զօրեղապէս եւ միայն Եւրոպայի մէջ իր զինուորական ուժերը շատ աւելի զօրաւոր են քան արեւմտեան պետութեանց միացեալ բանակները: Այսօր խաղաղութեան միակ ապահով հիմը, պատերազմին միակ դարմանը ուժն է: Առանց հիւլէական ռումբերու պահեստին, որ կը գտնուի Մ. Նահանգներու ձեռքին տակ, չկայ որ եւ է միջոց խափանելու արեւմտեան Եւրոպայի նուաճումը համայնավարներու կողմէ, աջակցութեամբ ռուսական բանակներուն եւ քաղաքական տուրկանութեան : Չեխոսլովաքիոյ հանդէպ Սթալին ճիշդ նոյն նախայարձակ արարքը կատարեց 1948ին ինչպէս Հիթլեր 1939ին: Սովետները անզէն պատերազմի նոյն միջոցները կը գործադրեն բոլորիս դէմ: Ամէն երկրի մէջ որ իրենց իշխանութեան կ'ենթակուի, նկարագրի, անհատականութեան տէր անձերը, հասարակ բանուորէն մինչեւ համալսարանի դասախօսը հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին (լիկվիտացիա), ինչպէս կ'ըսեն իրենց բարբարոս ծածկաբանութեամբ»:

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՞ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Չըրչիլի կարծիքով, Խ. Միութիւնը պարտաւոր է ապացուցանել իր ուղղամտութիւնը, եթէ կ'ուզէ որ միջազգային սեփականութիւն դառնայ հիւլէական ռումբը: Վստահութիւն ներշնչելու համար,

1.— Թող դադրեցնէ իր ճնշումը արբանեակ պետութեանց վրայ :

2.— Թող իր սահմաններուն վրայ քաշէ Եւրոպայի մէջ պահած զօրքը:

3.— Թող ազատէ արեւելեան Եւրոպայի նախկին տասնըմէկ մայրաքաղաքները զորս իր ճիրաններուն տակ կը պահէ այս միջոցին :

4.— Թող Լեհաստանի հետ եղած սահմանագլուխը ետ քաշէ մինչեւ Քըրզընի գիծը, համաձայն այն պայմանագրութեանց զոր կնքեցինք, երբ միասին կը կռուէինք:

5.— Թող ազատէ մէկ միլիոն կամ աւելի գերման եւ ճափոնցի գերիներ զոր կը պահէ մինչեւ այսօր :

6.— Թող դադրեցնէ հարստահարումը, տանջանքը եւ շահագործումը Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ գրաւած շրջաններուն :

7.— Թող վերցնէ Պերլինի պաշարումը, որ «շանթաժ» մըն է:

8.— Թող վերջ տայ Մալեզիոյ եւ Ինտոնեզիոյ մէջ սարքած խռովութեանց :

9.— Թող չքաջալերէ Չինաստանի քաղաքացիական գարշելի պատերազմը :

10.— Թող պարպէ Քորէայի հիւսիսային մասը:

11.— Եւ մանաւանդ թող բանայ ընդարձակ երկրամասեր միազգային վաճառականութեան եւ փոխանակութեանց առջեւ, ընդունելով բոլոր ազգերու հաւասարութիւնը :

Նախորդ վարչապետը պնդեց թէ կացութիւնը շատ աւելի ծանրացած է քան կարելի էր նախատեսել, եւ ճառը վերջացուց հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը վերածուած է կրկէսի մը ուր մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները մեղադրանքներ կը փոխանակեն եւ իրար կը նախատեն, որպէս զի հանրային կարծիքը նախապատրաստեն երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը»:

★ Այս ճառը ջերմապէս գնահատուեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ, ուր Չըրչիլը կը նկատեն ներկայացուցիչը արեւմտեան ճակատին :

Գործադուլներ պիտի ծագի՞ն

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հանքագործներու գործադուլը երկրորդ շաբաթը թեւակոխեց երէկ, երկուշաբթի: Կիրակի օր բաղդատաբար հանդիստ անցաւ: Շաբաթ օր դէպք մը պատահեցաւ Նանսիի մէջ: Ոստիկանութիւնը ցրուեց բանթողներու խումբ մը որ կ'ընդդիմանար կառախումբերու երթեւեկին: Կէս օրէն ետք, հրապարակային ժողովէ մը վերջ, 2000 հոգինոց թափոր մը կազմուեցաւ, նահանգապետարան եւ կայարան երթալու համար, բայց ոստիկանութիւնը փակեց ճամբան: Բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ: Ոստիկանութիւնը արտասուաբեր ռումբեր գործածեց, մեծ խուճապ յառաջ բերելով քաղաքին կեդրոնական վայրերուն մէջ ուր ստուար բազմութիւն մը խռնուած էր: Տասը հոգի թեթեւապէս վիրաւորուեցան: Երեք հոգի հիւանդանոց փոխադրուեցան: Ոմանց աչքերը վնասուած էին կազէն:

Նոյն շրջանի Լոնկվի քաղաքին մէջ բողոքի ցոյց մը սարքուեցաւ, նախորդ օրուան արիւնալի դէպքերուն առթիւ: Քաղաքապետը հրամայեց փակել բոլոր գինետուները ժամը 21ին: Պարահանդէսներն ալ արգիլուած են: Մանր - մունր դէպքեր անպակաս են բոլոր ածխահանքերուն մէջ:

Կառավարութիւնը ետ առաւ բռնի աշխատանքի հրամանագիրը, իբրեւ հետեւանք ուրբաթ օրուան արիւնալի դէպքերուն: Երէկ, Երկուշաբթի, բանակցութիւնները վերսկսան հանքագործներու ներկայացուցիչներուն հետ, վերջ տալու համար գործադուլին: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, բանթողները վճռած են շարունակել գործադուլը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ : Մորիս Թորէզ ճառի մը մէջ յայտարարեց թէ բանթողներուն պահանջները ամսական 500 միլիոն ֆրանքը չեն անցնիր, մինչդեռ երկիրը օրական 600 միլիոն ֆրանք կը կորսնցնէ գործադուլին հետեւանքով :

Վարչապետը ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ գործադուլները քաղաքական հանգամանք ունին եւ կը ձգտին «անհանդուրժելի ճնշում մը բանեցնել Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան վրայ»: Եւ շարունակեց.

— «Եթէ վիճելի չէ գործադուլի իրաւունքը, իբրեւ սկզբունքի խնդիր, նոյնքան ճիշդ է որ այդ ահարկու զէնքը պէտք չէ ծառայէ սրտէն հարուածելու երկիրը, զայն զրկելով իր գոյութեան անհրաժեշտ պայմաններէն: Գործադուլի իրաւունքը նուիրական իրաւունք մըն է, բայց նոյնքան նուիրական է ապրելու իրաւունքը ազգին համար : Անթոյլատրելի բան է բանուոր դասակարգէն պահանջել որ դիրք բռնէ Մ. Նահանգներու տրամադրած վեհոգի օգնութեան դէմ եւ գործադուլով ճնշում բանեցնէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Անթոյլատրելի է որ, ճիշդ այն պահուն երբ 58 ազգերու ներկայացուցիչները ժողով կը գումարեն Փարիզի մէջ, այդպիսի հարուած մը տրուի հիւրընկալ երկրին իշխանութեան: Կառավարութիւնը պիտի չթոյլատրէ այդպիսի սպառնալիքներ եւ անհրաժեշտ միջոցները պիտի գործադրէ, դադրեցնելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ ՈՐ ՄԵԾԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Ընդհանրապէս հայ մշակոյթի եւ մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի հայ մշակոյթին համար, արտակարգ նշանակութիւն կը ներկայացնէր Միջին Արեւելքի հայ Գրողներու համագումարը, որ ինչպէս հաղորդած էինք, տեղի ունեցաւ 18—20 Սեպտեմբեր, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը, Շթօրայի մէջ։

Ա. ՆԻՍՏ.— Համագումարի առաջին նիստը տեղի ունեցաւ 18 Սեպտեմբեր Շաբաթ առաւօտ, պանդոկ Քասուֆի դահլիճին մէջ։ Ներկայ էին Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու Միութեան նոր անդամները, հայ մամուլի ներկայացուցիչները եւ ունկնդիրներու խուռն բազմութիւն մը։ Յիշենք միայն կարգ մը անուններ,— Կ. Սասունի, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Ա. Յովհաննէսեան, Վ. Վալադեան, Հուրի Իփէկեան, Ա. Սահակեան, Եդ. Տարօնեան, Ղ. Զարըդ, Վ. Սէթեան, Եդ. Պօյաճեան, Ա. Անոյշ, Ա. Ծառուկեան, Մ. Թէօլէօլեան, Օ. Թօփուզեան, Ա. Ուրֆալեան, Ն. Զօլադեան, Վահէ Օշական, Մ. Իշխան, Տ. Ոսկունի, Զ. Զարդուն, Ս. Բախտիկեան, եւայլն, եւայլն։ Թերթերու կողմէ՝ Հրաչ Քաջարենց («Մասիս»), Եղիշէ Մանուկեան («Ազդարար»), Տօքթ. Եղիկ Գօնեալեան («Ակօս»), Բիւզանդ Եղիաեան («Հասկ»), «Արեւելք» եւ «Ազդակ» օրաթերթերը։ Ունկնդիրներու կարգին՝ Զարեհ եպիսկ. Փայասլեան, (Առաջնորդ Հալէպի), Դրօ, Վ. Փափազեան, Լ. Սիմոնեան, Տօք. Նաճարեան, ծանօթ անձնաւորութիւններ, տիկիններ, ուսանողներ, եւայլն, եւայլն։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու Միութեան նախագահ Կ. Սասունի կարճ ճառով մը բացաւ Ա. նիստը։ Ապա խօսք տրուեցաւ «Համազգային»ի, Լ. Օ. Խաչի եւ «Ակօս»ի ներկայացուցիչներուն, որոնք ողջունեցին համագումարը եւ մաղթեցին յաջողութիւն։ «Արեւելք»ի եւ Հալէպի Ուսուցչական Միութեան կողմէ ղրկուած էին ողջոյնի հեռագիրներ։

Նախագահը հաղորդեց նոյնպէս, թէ «Հասկ»ի կողմէ համագումարի աշխատանքներուն պիտի հետեւի Բ. Եղիայեան, ապա կարդաց Թէհրանէն ստացուած հեռագիր մը, որ կը հաղորդէր թէ բանաստեղծ Արամ Գառոնէ պիտի ուշանայ ժողովին։ Աւելցուց թէ Եգիպտոսի երեք հայ գրողները (Բ. Նուաստրդեան, Ժագ Յակոբեան եւ Ա. Երկաթ) հաղորդած են իրենց մեկնումը, բայց տակաւին չեն հասած։

Ապա կատարուեցաւ համագումարի դիւանի ընտրութիւնը։ Նախագահ ընտրուեցաւ Կ. Սասունի, քարտուղար՝ Մ. Թէօլէօլեան։

Ժողովը նաեւ միաձայնութեամբ համագումարի պատուակալ նախագահ ընտրեց վաստակաւոր գրագէտ — թատերագիր Լեւոն Շանթը, որ միաժամանակ պատուակալ նախագահն է Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու Միութեան (այժմ Մ. Նահանգներ)։

Դիւանի ընտրութենէն վերջ, պարզուեցաւ յաջորդ նիստերու տեղեկագիրը,— Գաղթահայ արձակ գրականութիւնը (Եդ. Պօյաճեան), Թատրոնը (Վահէ Օշական), Գաղթահայ գրականութեան ուղին (Կ. Սասունի), Արտասահմանեան մամուլը (Մ. Թէօլէօլեան), Հայ լեզուական խնդիրները (Եդ. Տարօնեան), Սփիւռքի բանաստեղծութիւնը (Մ. Իշխան), Խորհրդահայ գրականութիւնը (Ա. Ծառուկեան), եւ առաջարկներ։

Բ. ՆԻՍՏ.— Բանաստեղծ եւ արձակագիր Եդ. Պօյաճեան կարդաց իր զեկուցումը — Իրենց տեսակէտներն ու թելադրանքները պարզեցին Ա. Սահակեան, Տ. Ոսկունի, Ա. Յովհաննէսեան, Մ. Տէր Գալուստեան, Վ. Վալադեան, Հ. Իփէկեան, Ա. Ծառուկեան, Տօք. Եղիկ Գօնեալեան, Կ. Սասունի եւայլն, եւայլն։

Իսկ Վահէ Օշականի զեկուցման շուրջ (Թատրոնը՝ գաղթաշխարհի մէջ) տեսակէտներ եւ բաղձանքներ բանաձեւեցին Հ. Իփէկեան, Մ. Տէր Գալուստեան, Տ. Ոսկունի, Եդ. Պօյաճեան, եւն. եւն։

Ապա Կ. Սասունի կարդաց իր զեկուցումը («Գաղթահայ գրականութեան ուղին»), որմէ վերջ բազմաթիւ գրողներ պարզեցին իրենց տեսակէտներն ու բաղձանքները։

Գ. ՆԻՍՏ.— Հայ մամուլի վերջին քառորդ դարու ձգտումներուն ու պատկերին շուրջ ընդարձակ զեկուցում մը ըրաւ Մինաս Թէօլէօլեան։

Ապա խօսեցան մեր լրագրութեան ու անոր դերին շուրջ՝ Մ. Տէր Գալուստեան, Ա. Սահակեան, Ա. Ծառուկեան, Վ. Վալադեան, Տ. Ոսկունի, Ա. Յովհաննէսեան, Վ. Օշական, Հ. Իփէկեան, Վ. Փափազեան եւ Կ. Սասունի։

Մամլոյ շուրջ այս վիճաբանութիւններն ու տեսակէտները դրաւեցին ամբողջ նիստ մը։

Դ. ՆԻՍՏ.— Եդ. Տարօնեան ներկայացուց երկար ուսումնասիրութիւն մը «Հայ լեզուական խնդիրներու շուրջ»։ Մեր դաւառաբարբառներուն, արեւմտահայ լեզուի, ուղղագրական հարցերու եւ յարակից խնդիրներու շուրջ տեսակէտ եւ բաղձանքներ բանաձեւեցին Մ. Թէօլէօլեան, Մ. Տէր Գալուստեան, Մ. Իշխան, Վ. Վալադեան, Ա. Ծառուկեան, Ս. Բախտիկեան, Ա. Յովհաննէսեան, Վ. Փափազեան եւ Կ. Սասունի։

Ապա Մ. Իշխան զեկուցում տուաւ Սփիւռքի հայ բանաստեղծութեան շուրջ, պարզելով այդ Սփիւռքը ամբողջացնող եւ պայմանաւորող ազդակները, հոգեկան մթնոլորտը, կարելիութիւնները։

Տեսակէտներ եւ բաղձանքներ բանաձեւեցին Ա. Ծառուկեան, Սիմոնեան, Մ. ՏէրԳալուստեան, Ա. Սահակեան, Կ. Սասունի եւ ուրիշներ։

Կ'ուզենք ընդգծել այստեղ թէ բոլոր խօսք առնողները յայտնեցին իրենց անխախտ համոզումը, թէ Հայկական Արտասահմանի մէջ հայ քերթողութիւնը իրագործած է բացարձակ նուաճումներ, երբ նկատի ունենանք այն պայմանները՝ որոնց մէջ ձեւակերպուեցաւ եւ որոնք մինչեւ այսօր կը դաւաճանեն անոր։ Խօսողները չեշտեցին մանաւանդ այն անժխտելի փաստը, թէ հայ մտաւորականութիւնը, մասնաւորաբար նոր սերունդը, գեղեցկացուց եւ յղկեց մեր աշխարհաբարը, գայն հասցուց կատարելութեան մը՝ որով կրնայ հըպարտանալ։

Ե. ՆԻՍՏ.— Հինգերորդ նիստը դրաւուեցաւ «Խորհրդահայ գրականութեան» շուրջ Ա. Ծառուկեանի ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ եւ Պ. Վահէ Սեթեանի կողմէ բանաձեւուած «բաղձանքներ»ով «Գաղթահայ համագումար»ի շուրջ։

Ա. Ծառուկեան ընդհանուր չրջագծի մը մէջ էր առած խորհրդահայ գրականութիւնը՝ իր ծագման օրերէն մինչեւ այսօր, վեց առանձին չրջաններով։ Խորհրդահայ գրականութեան ձգտումներուն եւ իրացումներուն շուրջ պարզեց իր տեսակէտները, համադրեց յայտնուած բոլոր կարծիքները ու հասաւ ընդհանուր եզրակացութիւններու։

Տեսակէտներ բանաձեւեցին այս մասին Մ. Թէօլէօլեան, Վ. Վալադեան, Մ. Տէր Գալուստեան, Մ. Իշխան, Ա. Սահակեան, Վ. Օշական, Վ. Փափազեան, Կ. Սասունի։

Պ. Վահէ Սեթեան՝ համագումարին ներկայացուց ապա երեք օրերու ընթացքին յայտնուած կարծիքներու, ձեւակերպուած բաղձանքներու եւ ընդհանուր տեսակէտներու մէկ ամփոփումը, խտացած եւ համադրուած։ Ընդգծեց անհրաժեշտութիւնը «Գաղթահայ ընդհանուր համագումարին», որ կայանայ հաւանօրէն յառաջիկայ տարի, եւ կամ՝ անկարելութեան պարագային աւելի ուշ, ու չեշտեց յաճախակի հանդիպումներու կենսական նշանակութիւնը՝ մեր գաղթահայ կեանքին համար, մասնաւորաբար մշակութային մարզի մէջ։ Պ. Սէթեան բերաւ իր կարգին առաջարկներ, որոնք նկատի պիտի առնուին շուտով Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու Միութեան կողմէ։

Խորհրդակցութիւնները փակուեցան նոյնքան խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ նախագահ Կ. Սասունի յայտնեց իր անխախտ համոզումը թէ յառաջիկայ հանդիպումները ու գաղթահայ ընդհ. համագումարը անփոխարինելի նպաստ մը պիտի բերեն հայ գրականութեան եւ մշակոյթին։

Համագումարի փակումէն վերջ, մասնակից մտաւորականութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն ի պատիւ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ պանդոկ Մասապքի դահլիճին մէջ, երկուշաբթի գիշեր։ Հաւաքուած նոյն սեղանի շուրջ՝ մեր երէց եւ կրտսեր գրողները առիթն ունեցան անգամ մը եւս պարզելու իրենց մտահոգութիւններն ու բաղձանքները։ Խօսք առին Կ. Սասունի, Ա. Յովհաննէսեան, Տիկին Լ. Սասունի, Բ. Եղիաեան, («Հասկ»), Մ. Թէօլէօլեան («Արեւելք»), Ղ. Զարըդ, Վ. Վալադեան, Մ. Տէր Գալուստեան, Հ. Իփէկեան, Ե. Մանուկեան («Ազդարար»), Հրաչ Քաջարենց («Մասիս»), եւ ուրիշներ։

Համագումարը վերջ գտաւ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ։

Ձագուկներուս տարագիր

Այսօր նորէն հայրենիքի ափ մը հողը
Իմ ափերուս մէջ,
Իշխանական հրճուանքն ու ցնծութիւնը
Իմ հոգիէս ներս,
Արեւներու ծովուն մէջ ես կը լողամ։
Ափ մը հողը, որպէս մարգրիտ թանկագին,
Ես ցանեցի, տառերուն վրայ մեր անդին,
Ու կանչեցի, իմ ձագուկներս տարագիր,
Արցունքները իմ աչքերուս մէջ,
Պանդուխտ հօր մը տառապանքը պատմելու։
Ո՛վ իմ ձագուկներս տարագիր,
Ես իմ կեանքիս արեւին հետ սպասումի,
Օտարութեան շղթաներէն ամուր կապուած,
Հին վէրքերը քրքրելով, նոր յոյսերով է որ
կ'ապրիմ։

Այս ինչ աղւոր արշալոյս է
Այս ինչ հզօր կամք է, որ տունմըամբողջ
Խնդութեան սեղանին շուրջ,
Անծանօթին փառքը կ'երգեն։
Ձագուկներս տարագիր
Դուք լսեցիք, ձեր հայրն անբախտ,
Մարգարտահատ ու հարազատ իր պատուէրը։
Օտարութեան այս անողոք օրերուն,
Երբ դուք վաղը, եղնիկի մը աչքերուն պէս
Բանաք ձեր աչքերը բոց,
Մեր պարտէզին հին օրերու վարդենիքինպէս,
Սիրեցէք ձեր լեզուն՝
Մայրենի լեզուն ձեր արեւափառ,
Անմահ լեզուն Սահակ Մեսրոպ, Խորենացի եւ
Եզնիկի։
Ձեր հօր կեանքը եղաւ, լեղի, մեր փլփլած
Պատերուն տակ, ուր
Տաժանակիր աշխատանքով տատասկները ժողվրտեց,
Եւ Աստուծոյ արեւուն տակ, մարդկութիւնը անիծեց։
Օն մը ջարդի, կարմիր ջարդի առաւօտ մը,
Անօթի ու մերկ մարմնով, մեր աղբիւրին ջուրին մէջ,
Հայ պապերուն անմեղ արեան հոտը առի։
Ահա այդ սեւ օրէն մինչեւ այսօր,
Տարիներով ի զուր փնտռեցի
Տուներները իմ պապերուն, որոնց հողին վրայ թշնամին նենգ ժպիտով,
Դաւակցութեամբ հզօրներուն,
Թուխսի է նստած այժմ։
Լսեցէք ձայնը բոցավառ հայրենիքին,
Երբ մեր ցեղին նախնիքները հողին երգը կ'երգէին,
Աշխատանքի ու տքնութեան ոսկեհատիկ
Հացին փառքը հիւսելով,
Կոյր, թշնամին, նենգ հոգիով հողը լուա՛ց
Մեր պապերուն սուրբ արիւնով ...։
Սիրեցէք հայրենիքը անուշ,
Ով իմ ձագուկներս, ձեր մօրը պէս,
Երբ դուք վաղը հասակ նետէք,
Ինչպէս հայրենիքի մեր հին թթենին,
Եղէք խիզախ, անվախ հպարտ,
Հայոց լեզուին ամուր փարած,
Հայ հաւատքին հուրը դըրկած,
Որ պաշտպանէք հողը Հայուն,
Անուշ ինչպէս կաթն անարատ ձեր մայրերուն։

Ս. ՀՐԱՇԻՆ

Գիտական առուլիս

ԾԱՆՐ ՋՈՒՐԸ ԵՒ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ.— Հիւլէական ռումբին պատրաստութեան մէջ ծանր ջուրը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ։ Այդ ջուրին համեմատական ծանրութիւնը սովորականէն հետ բաղդատութեան որեւէ եզր չունի։ Հոն՝ ուր բնական ջուրը 18 կրամ կը կշռէ, ծանր ջուրը կը կշռէ 20 կրամ։ Ասկէ զատ, ծանր ջուրը արտաքին երեւոյթով որեւէ տարբերութիւն չունի թեթեւ ջուրէն, քիմիապէս ալ պարզ ջուրին հակազդեցութիւնները կը ներկայացնէ։ Սակայն, երբ ծանր ջուրը տարբաղադրենք, ան մէկ կողմէ սովորական թթուածին կուտայ եւ միւս կողմէ ծանր ջրածինը։ Այդ կէտին մէջ իր տարբերութիւնը զգալի է, որովհետեւ ծանր ջրածինը (deuterium) սովորական կազին կրկինը կը կշռէ։

Ո՞ւր կը գտնուի ծանր ջուրը։ Ան սովորական ջուրին մէջ այնքան փոքր քանակութեամբ կը գտնուի որ կարելի չէ զայն բաժնել քիմիական հակազդակով։

Տարրաբանութեան մէջ գոյութիւն ունի Mendelief կոչուած ցուցակ մը, որուն մէջ ամփոփուած են բոլոր տարրերը համաձայն իրենց յատկութիւններուն։ Անոր մէջ ջրածինը ամենէն թեթեւ տարրը ըլլալով, առաջին տեղը կը գրաւէ։ Արդ, ջրածինը 22ուկէս լիտրէն քիչ մը պակաս ծաւալով մէկ կրամ կը կշռէ, եթէ ենթակայ է մթնոլորտական ճնշումի մը եւ բնականոն ջերմութեան։

Ծանր ջուրը պարունակող ջրածինը երեւան հանուեցաւ ելեկտրաքիմիական մեծ գործարաններուն ելեկտրալուծութեան յատուկ տաշտերուն խորը ուր կը հաւաքուի, որովհետեւ ծանր ջուրը սովորական ջուրէն նուազ արագութեամբ կը տարբաղադրուի։ Ուրեմն սովորական ջուրը աւելի շուտ կ'անհետանայ զայն բաղադրող կազերու ձեւին տակ։ Այդ է պատճառը որ Նորվեկիան, ուր նման ճարտարարուեստ մը շատ զարգացած է, կարեւոր կեդրոն մը եղած է այդ թանկագին հեղուկին արտադրութեան մէջ։

Մինչեւ հոս այդ նոր արտադրութիւնը անվըհաս կը կարծուի իր երկու հիւլէ ծանր ջրածինով եւ իր սովորական թթուածինի հիւլէով։

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Զարի՞լ թէ բարիլ...

ԽՄԲ.— Ուշ հասած ըլլալով այսօրուան մնաց:

Քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ենք:

Արեւելքը դանդաղութեան եւ աղայութեան երկիրն էր: Դանդաղութիւնն ալ լրջութեան հոմանիշ էր:

Առաւօտուն, մեր ուզած ժամուն կը մեկնէինք տունէն: Գաւառին առաջնորդ վարդապետին պէս տատանելով, օրօրուելով, բարեկամներ – ծանօթներ բարեւելով կ'երթայինք գործի:

Սուրճ մը պատրաստել գինի կը սպասէինք յաճախորդի:

Ոչ մէթրօ կար, ոչ օթոպիւս:

Ժամն ու ժամանակը արժէք չէին:

Թագաւորներուն ամենաբռնակալն է ժամացոյցը հոս: Մարդիկ անոր գերիները:

Պտոյտ մը հացի ետեւէն ինկած՝ կը վազենք:

Վազելն ալ խօ՞սք է: Կըսուրանք: Ինքնաշարժ: Երկաթուղի եւ ստորերկրեայ փապուղի, մականուանեալն մէթրօ:

Արդիւ՞նքը: Ստամոքսդ գոհացնել եւ մերկութիւնդ ծածկել:

Մեր երկիրներուն մէջ ալ այս սովորութիւնները ունէինք: Լաւ կ'ուտէինք կը խմէինք եւ չունչ կ'առնէանք:

Հոս, չունչ առնելը ամառուան արձակուրդին վերապահուած է:

Երեք հարիւր յիսուն օր չունչդ զսպել: Թունաւորուիլ: Վազել — սուրալ, չարչարուիլ: Տան հինգ օր հանգիստով դարմանելու ելլել, այդ վնասները ...

— Գրիգոր, ալ անցուցի՞ր արձակուրդը:

— Ո՜ւֆ, ձգէ աղբարիկս Օթոյիս անիւը պայթեցաւ, խոշոր վտանգ մը անցուցի: Տղաքը հիւանդցան: Սավուայէն Պիրէնեանները անցայ: Հոգիս բերանս եկաւ: Ծախսա՞ծս: Խենթենալիք բան է ...

Այս երկիրներու մէջ, ճամբորդութեան համար վճարած դրամդ, մեր երկրին մէջ եթէ մէկ կողմ դնէիր քաղաքին մեծ աղան կ'ըլլայիր: Զաւակներով, թոռներով կ'ապրէիր: Քառսուն օր, քառսուն գիշեր, հանդերձ բարեկամօք հարսնիք կը սարքէիր:

Հիմա որ ճամբու սակերը հասակ նետեցին, ալ աւելի դժուարացաւ մեր վիճակը:

Աղջիկտեսի մը պիտի երթաս մօտակայ գիւղ մը, անպայման քանի մը հարիւր ֆրանք պիտի ցնծաս տոմսակ կոչուած պատրճիկ մը թուղթին:

«Յառաջ»ի խմբագրին «բարեւ» մը ըսելու համար քսան հատիկ ֆրանք պիտի ծախսես:

Ընտանեօք այցելութիւն մը պիտի տաս բարեկամիդ, տունէն գործ մը ծախելու է...

Գինները օդանաւով կը բարձրանան դէպի վեր:

Ճարը գտնելու է:

Ես որոշեցի: Ասկէ ետքը, բարեկամներուս ժամադրութիւն պիտի տամ մեթրոյի մէջ, գոնէ տասր ֆրանքի խնայողութիւն մը կ'ընենք:

Ժողովները պէտք է որոշել հոն: «...Միութեան վարչական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ք. մեթրոյին մէջ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ»...

Այս կերպով թէ խնայողական կ'ըլլայ եւ թէ ժողովականները կարճ կը կապեն ու մեթրօն գոցուելէն առաջ կը վերջացնեն վիճաբանութիւնները: Եւ արդէն վէճի տեղի չի մնար, քանի որ հասարակաց տեղի մը մէջ կը գումարուի ժողովը:

Այսպէս, «ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի» առակը անգամ մը եւս վաւերացում կը գտնէ ...

Կ. ՊԷՏՈՒՇ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի անթելէն)

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ մահուան 100ամեակը տօնուած է Երեւանի մէջ Սեպտ. 13ին, ինչպէս հաղորդած էինք արդէն: Այս առթիւ Ուկրայնայի պատգամաւորը ըսած է թէ՝ Աբովեան մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Ուկրանիոյ մէջ: Երեւանի շարժանկարահեստանոցը պատրաստած է ժապաւէն մը նուիրուած մեծ գրողի կեանքին: Ժապաւէնը ցոյց կուտայ Աբովեանի ծննդավայրը՝ Քանաքեռը, Էջմիածինն ու Դորպատը, ուր Աբովեան ստացած է իր միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսումը:

Սեպտեմբեր 21ին տեղի ունեցած է Սկաուտներու չէնքին մէջ «Պիոներ կանչի» հանդիսաւոր նիստը, նուիրուած Աբովեանի: Ներկայ եղած են 700 սկաուտներ:

Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Մուրատեանի դասախօսութենէն վերջ, եղած է գեղարուեստական բաժին, Աբովեան դպրոցի եւ այլ դպրոցներու աշակերտներու մասնակցութեամբ.

ՍՈՎԵՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ արհեստագործական ուսումնարանները կը յաճախեն 1400 մանչեր ու աղջիկներ: Անոնց հետ կ'ուսանին նաեւ 250 հայրենադարձ պատանիներ: Դասընթացքը կը տեւէ երկու տարի:

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ բնախօսութեան, տարրալուծութեան եւ դեղագործութեան բացուած է Սեպտ. 27ին Երեւանի մէջ: Մասնակցած են 150 պատուիրակ գիտուններ Հայաստանէն, Վրաստանէն, Ազրպէյճանէն, ինչպէս նաեւ Մոսկուայէն, Լենինկրատէն եւ ուրիշ սովետական քաղաքներէ: Ներկայ եղած են յայտնի գիտուններ, ինչպէս ակադեմական Կոշտոեանց, պրոֆ. Բունիաթեան, պրոֆ. Սիսակեան, պրոֆ. Միրզոյեան, ակադեմական Բէրիթաշվիլի եւ ուրիշներ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՊՈՂՈՏԱՅԻՆ վրայ կը շինուի երեք յարկանի խոշոր շէնք մը, ուր պիտի ծախուին ուտեստեղէնի վերաբերեալ արտադրութիւններ, ինչպէս միս, կաթ, բանջարեղէն, պահածոներ եւայլն: Երրորդ յարկին վրայ պիտի գտնուին հանրակացարան եւ ընթերցարան մը: Շէնքը պիտի աւարտի Նոյեմբեր 7ին:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ մէջ հաստատուած են 750 հայրենադարձ ընտանիքներ որոնք ունին իրենց սեփական տուները: Այս տարի բնակարաններու շինութեան համար պետութիւնը յատկացուցած է 6 միլիոն րուբլի:

Սովորական ջրածինը քիմիական ամենապարզ գոյութիւնն է. իր հիւլէներուն իւրաքանչիւրը կը բաղկանայ մէկ փռոթոնէ կամ կորիզէ, որ դրական ելեկտրականութեամբ բեռնաւորուած է եւ որուն շուրջը կը դառնայ ժխտական մասնիկ «էլէքթռոն» մը, ինչպէս լուսինը կը դառնայ երկրին շուրջը: Հիւլէին գրեթէ ամբողջ ծանրութիւնը կը կեդրոնանայ կորիզին մէջ: Սականն հետաքրքրական երեւոյթ մըն է որ «էլէքթռոն»էն կախեալ են քիմիական յատկութիւնները: Եւ որովհետեւ ալքալական մետաղները միւսներէն անկախ «էլէքթռոն»ով մը օժտուած են, միեւնոյն եղանակաւ դառնալով, իրենց քիմիական հակազդեցութիւնը շատ կը մօտենայ ջրածինին հակազդեցութեան:

Հիմա նկատի առնենք ծանր ջրածինի հիւլէ մը. մենք հոն պիտի գտնենք կորիզ մը շուրջը դարձող միեւնոյն «էլէքթռոն»ը:

Ըստ այսմ, քիմիական յատկութիւնները նոյն են, սակայն կորիզը կրկնապատկուած է. ան իր մէջ կը խմբաւորէ դրական «փռոթոն»ը, որուն հանդիպեցանք սովորական ջրածինին մէջ, աւելցնելով երկրորդ «փռոթոն» մը: Սակայն այս վերջինը իրեն քաշած է «էլէքթռոն»ը որ իր շփումով բաժան բաժան եղած է: Այս ձեւով կազմուած ամբողջութիւնը «նէօթռոն» մըն է, ինչ որ կը նշանակէ թէ այդ մասնիկը ելեկտրական որեւէ կուտակում յառաջ չի բերեր: Հետեւաբար, «տէօթռիօմ»ի կորիզը կազմուած էմէկ «փռոթոն»է որուն միացած է «նէօթռոն» մը եւ կորիզին շուրջը կը դառնայ «էլէքթռոն»ը:

Հետզհետէ կը մօտենանք հիւլէական ռումբին, զոր պայթեցնելու համար պէտք է ռմբակոծենք զինքը բաղադրող գործօն մետաղը «նէօթռոն»ներուն հետ միասին: Սակայն այդ «նէօթռոն»ները հայթայթելու համար պէտք չկայ ծանր ջուրին: «Իւրանիօմը» կամ «փլիւթօնիօմ»ը բաւականաչափ «նէօթռոն» կ'արձակեն, ինչ որ իրենց ծոցին մէջ կրնայ պայթում յառաջ բերել:

Արդ, այդ «նէօթռոն»ներուն գնացքը չափազանց արագ է, պէտք է սանձահարել զանոնք. այդ նպատակով ծանր ջուրը սանձահարող լաւագոյն ազդակ մը կը կազմէ իր մէջ պարունակած «նէօթռոն»ներուն պատճառաւ: Որոշ արագութենէ մը անդին, մասնիկները «իւրանիօմ»ի հիւլէին մէջէն կ'անցնին առանց զայն բաժնելու, ճիշդ այնպէս ինչպէս հրացանի գնդակ մը ապակի մը կը ծակէ առանց զայն կոտրելու:

Այդ նպատակով պատրաստուած են «իւրանիօմ»ի մարտկոցներ, որոնց մետաղը ծանր ջուրին մէջ կը լողայ: Սակայն ամէն պայթում արգիլելու համար անոր մէջ կը դնեն մասնաւոր մետաղի մը ձողեր որ կը ծծէ բաւականաչափ «նէօթռոն»ներ, որպէսզի մնացորդը բաւարար ըլլայ վառ պահելու համար տեղի ունեցած նիւթափոխումը առանց որեւէ վտանգ պատճառելու:

Այսպէս կը շինուի «իւրանիօմ»ի եւ «փլիւթօնիօմ»ի «isotope»ը, որ հիւլէական ռումբ շինելու կը ծառայէ:

Ներկայիս հիւլէական ռումբերը բաղդատաբար քիչ ծախքով եւ մեծ քանակութեամբ կը պատրաստուին, եւ անոնց քանդիչ ուժը օրէ օր կ'աւելնայ:

ՀՐԱՉ. ՏԷՐՈՍԿԻ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՓՂԹՈՐԻԿԸ

Ատլանտեանի անսահման մակերեսին վրայ՝ օրերէ ի վեր մեր նաւը կ'ընթանայ, ինչպէս լիճի մը մէջ սիգաճեմ ոջլոտ բադ մը, տին տին, տին տին: Մենք, անոր ճամբորդ – բնակիչները ատանձին հրճուանքի մէջ ենք, ովկիանոսի արտասովոր խաղաղութեանը համար: Գոհունակութիւնը արհամարհանքի փոխուած՝ կապիկի հոգեբանութիւնը կը տիրապետէ բազմութեան հոգիներուն: Ամէն ոք կը զուարճանայ բարեկենդանի դիմակաւորներու տրամադրութեամբ, ինչպէս կուշտ մկները կ'ոստոստեն քնացող առիւծի մը շուրջը: Բազմատարազ եւ ամենազգի ժամանակաւոր նաւազնացներէն շատեր տեղաւորուած են նաւուն ցռուկին վրայ, ուրիշներ հեծած են անոր կոնակը: Կայմերուն չուանուղիներ ալ կան: Որովայնը պարպուած է եւ բնակիչները իրենց սահմաններուն մէջ կը վխտան արեւ տեսած զեռուններու նման, ցուցադրելով իրենց բոլոր շնորհները փերեզակի մը ապրանքին պէս: Երգ, պար, ու զանազան այլանդակ խաղերով կ'ուզեն մոռնալ յայտնապէս, ծովուն սարսռազդեցիկ համբաւը:

Կամրջակին վրայ նաւաստիներ պահակ կեցած են, արգիլուած է վեր ելլել: Սալոնն գլուխը վերապահուած է միայն պարարտ վարձակալներուն: Եւ առաջին կարգի այս բացառութիւնը իր կարգին փռած է իր շքեղութիւնները վերնատան բազկաթոռներուն ճօճանակներուն մէջ եւ հպլու ակնարկ մը կը նետէ վարի անհաճոյ զանգուածին:

Հեշտ միօրինակութիւնը կ'արթնցնէ մարդկային մեղկութիւնը, եւ անափառութիւնը լորտուի մը պէս գլուխ կը ցցէ անոր բնութեան ծանծաղութին մէջ: Ա՞ս է եղեր ովկիանոս ըսուածը, հասարակ լիճէ մը աւելի հեզ ու խաղաղ, վար իջնել քալելս կուզայ կոչկոռ կապած կոնակին վրայէն:

Մեր սպիտակ սադը կը քթուրտի եւ ամէնէն վախկոտ հեռագնաց ուղեւորն իսկ, վարը մութ ջուրերուն կը նայի պահ մը ու արդահատանքի թուքը, իր դեղնոտ լորձունքը կը նետէ հոն:

Բոլոր լեզուները նոյն արտայայտութիւնը ունին հոս.— «Մեղք մեր տուած դրամին: — Ծօ, լողալով ալ կրնայինք այս ջուրերը կտրել: Կամ — այս ինչ դանդաղաշարժ տապան է, քարափը գտնուած առեն ի զուր շնչակտուր դիտելով՝ իր մեծութեան առջեւ կը նուաստանայինք: Ծօ, հիմա էշ մը հեծած ուխտի կ'երթանք կարծես, չիու, չիու չիյառաջանար որ ..»:

Արեւը ըսես ուր որ էր հոն է. ջուրերը անշարժ, մեր ծանրութեան! տակ կը տքան: Նաւուն ժանգոտած շղթաները օղակ առ օղակ կը զառանցեն, աւրուած ու անտէր ժամացոյցի մը պէս, թիք, թաք, թաքը թաքը աք, ու յետոյ, լարդը բորբոքած պատւ մը սանդուխէն վեր կ'ելլէ կարծես փուֆ, փուֆ, փուֆ, ոյ ույ ոյ:

— Նաւապետին նայէ ծօ, անշուշտ կ'ամչնայ իր ոսկեճամուկ հագուստին նայելով: Ուղտապանէ մը ի՞նչ տարբերութիւն ունի այս մարդը: Վայ կեղծաւոր, իր լրջութիւնէն նշանախեց մը իսկ չի փոխեր: Կերպարանքը կը նմանի ինքզինքը աստուածացնող հանդերձաւորեալ եպիսկոպոսի մը: Ծօ, վար իջիր, ես ալ կրնամ այս խեղադար բազմութիւնը առաջնորդել, նաւապետ, նաւապետ: Ու ես այս հպարտութիւնէս խելայեղ՝ մեր խմբակին ճաշէն աւելցած ահագին հոլանտական պանիրի մը վրայ կը թքնեմ ուժ առնելու համար ու կը նետեմ իրեն նմանող կարմիր արեւին ուղղութեան որ կարծես ջուրին մէջէն դուրս ելլել չուզեր: Կուրծք մը կարմիր պանիրը սկաւառակաձեւ, քանի մը այլանդակ ոստումներով հազիւ կը հասնի ջուրին եւ ահա անհելլի կլափէ մը կուլ կ'երթայ: Նաւուն ընկերացող ընդծովեայ հրէշային գլուխներ երբեմն դուրս կ'ելլեն մասամբ ու կը մխրճուին դարձեալ իրենց լպրծուն աշխարհը: Անհանդիստ ձուկեր թռչուններու տպաւորութիւն կը ձգեն իրենց զարհուրելի ոստումներով: Երկինքը երկաթէ, փախանքի մը պէս կ'իջնէ ծովուն վրայ ու մարդոց ունեցած պուտ մը խելքն ու գիտակցութիւնը կը ցնդի անզգալաբար: Անակնկալ, անդործ հանգիստը եւ պատեհական զեղխ կերուխումը՝ մարդիկը բնական վիճակի մը կը վերածեն՝ անոնց մէջ կը խլրտայ վայելքը, որ հետզհետէ ցփութեան սահմաններուն կանգ կ'առնէ: Նախ անհամարձակ, հոս հոն սիրաբանութեանց կը սկսին իրարու անծանօթ մարդիկ: Թարմատի կազմերի դրլխը իւրացնող խղունջներու տրամադրութեամբ:

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

(1)

համար խլրտում մը որ ապստամբական հանգամանք կը ստանայ: Ահա թէ ինչու կը խնդրեմ բանուոր դասակարգէն որ լաւ մտածէ: Կառավարութիւնը կը խնդրէ ձեզմէ չափել ձեր պատասխանատուութեանց աստիճանը եւ լսել բանականութեան ձայնը »:

Այս ճառին պատասխանեց համայնավար հանքագործներու ներկայացուցիչը, նախկին նախարար Օկիւստ Լըքէօռ, ազդարարելով թէ որքան երկար տեւէ գործադուլը, այնքան վճռական պիտի դառնայ:

★ Երկաթուղիներու մասնակի գործադուլները կը շարունակուին: Նաւահանգիստներու բանուորները (տոքըր) որոշեցին գործադուլ յայտարարել 24 ժամուան համար, վաղը, չորեքշաբթի :

Ո՞Վ ՍԱՐՔԵՑ ԱՅՍ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Աշխատանքի Դաշնակցութեան 27րդ համագումարը բացուեցաւ երէկ, Փարիզի մէջ: Կը մասնակցին երկու հազար պատգամաւորներ, իբրեւ ներկայացուցիչները 15.000 սէնտիքաներու: Օրակարգի գլխաւոր նիւթերն են տնտեսական կացութիւնը եւ գործադուլները: Այս առթիւ միութեան կոչ մը պիտի ուղղեն բոլոր արհեստակցական միութեանց: Ինչպէս յայտնի է, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը գտնուի համայնավարներու ղեկավարութեան տակ :

Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուած էր շաբաթ օր: Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան երկրին կացութեան, կառավարութեան, գործադուլներու մասին: Քանի մը պատգամաւորներ պահանջեցին որ համայնավարներն ալ մասնակցին կառավարութեան: Ներքին նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք, շարք մը փաստաթուղթեր ներկայացուց, ապացուցանելու համար թէ Կոմինֆորմն է (բոլշեւիկեան տեղեկատու դիւանը) դրդիչը այս խլրտումներուն:

— «Ժդանով իր մահէն քիչ առաջ կը պատուիրէր Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան բոլոր միջոցներով խափանել Մարշըլի ծրագրին գործադրութիւնը, նոյնիսկ եթէ բարւոքին Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն յարաբերութիւնները: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հրամայեց գործողութիւններն սկսիլ Սեպտեմբերին: Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին գումարման առթիւ, խորհրդակցութիւն մը կատարելով, Կոմինֆորմին անդամները հրամայեցին Ֆրանսացիներուն ամէն բան ընել խանգարելու համար Ֆրանսայի զինուորական պատրաստութիւնը, գործադուլներու միջոցաւ ապահովել երկրին տնտեսութեան անկումը եւ Փարիզի մէջ ալ ստեղծել Փրակայի նման վիճակ մը: Կոմինֆորմը կը ստանձնէ ածխահանքերու եւն. գործադուլներուն ծախքերը: Շփումները կ'ածին Կոմինֆորմի ռուս անդամներուն եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչներուն միջեւ: Երկուքն ալ կը գանգատին որ Ֆրանսացի բանուորները զուրկ են մարտական ոգիէ »:

Նախարարը միեւնոյն ատեն պարզեց զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան գործունէութիւնը, որ ստիպէ գործել երկու ճակատի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՊԱՇԱՐՄԱՆ խնդիրը լուծելու համար, բանակցութիւնները կը շարունակուին Ապահովութեան Խորհուրդի չէզոք անդամներուն միջեւ: Վերջին լուրերը որոշ լաւատեսութիւն կը ներշնչեն: Այդ պատճառով յետաձգուեցաւ Ապահովութեան խորհուրդին նիստը :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ մասին վիճաբանութիւնները վերսկսան երէկ, երկուշաբթի, ՄԱԿի քաղաքական յանձնաժողովին մէջ: Նախագահ Թրումըն հաստատեց թէ որոշած էր Մոսկուա ղրկել մասնաւոր ներկայացուցիչ մը, աւագ դատաւոր Վինսընը, որպէսզի ուղղակի խօսի Սթալինի հետ, թէ հիւլէական ռումբի եւ թէ Պերլինի պաշարման մասին: Բայց, Մարշըլի զեկուցումը լսելէ վերջ, մէկդի դրաւ այդ որոշումը:— Քաղաքական յանձնաժողովին շաբաթ օրուան նիստին մէջ, բրիտանական ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «Խ. Միութիւնը երկու անգամ աւելի զինուոր կը պահէ դրօշի տակ քան պատերազմէն առաջ»: Լեհաստանի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները ուժգնօրէն քննադատեցին Մ. Նահանգները, իբրեւ դրդիչ պատերազմի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ 200 կալանաւորներ, անդամ Սթէրն կազմակերպութեան, իրենց պահակները կաշկանդելով փորձեցին փախչիլ Եաֆայի բանտէն, բայց յետոյ անձնատուր եղան Իսրայէլի բանակին եւ փոխադրուեցան Ակրայի բանտը: Փախստականներէն 40 հոգի չեն ձերբակալուած տակաւին :

ՆԻՍԻ ՄԷՋ ձերբակալուեցաւ Անգլուհի մը, կոմսուհի Սմիթ, ազգական Մեծն Բրիտանիոյ արքայական ընտանիքին: Ամբաստանուած է իբրեւ մտերիմ բարեկամը գերման սպայի մը, որ անդամ էր զինուորական լրտեսութեան դրասենեակին եւ

ՄԱՀ ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

Երէկ, երկուշաբթի, ստացանք հետեւեալ մահազդը.— Հայկ. Բ. Ը. Միութեան գործադիր ժողովը անհուն ցաւով կը ծանուցանէ մահը՝ Ողբացեալ ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի (Նիւ Եորք) ընդհ. գանձապահ եւ բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան, որ համայն ազգին երախտագիտութեան արժանացած էր իր անհամար բարեգործութիւններով :

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

SALLE D'IENA, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna ,

Շաբաթ երեկոյ 20 Նոյեմբեր ժամը 8.30ին:

Առաջին անգամ ըլլալով ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ կը բեմադրէ ու կը խաղայ մասնակցութեամբ Ֆրանսացի ծանօթ դերասաններու՝

ԱՐՄԵՆՈՒՇ

(Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ)

Յայտնի Թատերախաղը որուն հեղինակը առաջին մրցանակի է արժանացած, Ժընեւ, Թատերական մրցումին մասնակցող 70 ուրիշ գործերու մէջ: Տոմսերը սովորական գիներով կը ծախուին հայ գրատուններուն մօտ: Խաղը կը վերջանայ 11.25ին: Սրահը տաքցուած է:

անունը փոխելով Նիս հաստատուած էր չորս տարիէ ի վեր: Սպան ալ ձերբակալուեցաւ երբ կը փորձէր Սպանիա փախչիլ մեծագումար դրամով եւ զոհարեղէններով :

500 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ընդհարում մը ունեցան զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն հետ, Փիւթոյի մէջ, բայց ոստիկանութիւնը անմիջապէս միջամտեց: Իվրիի մէջ ալ կռիւ մը ծագեցաւ, երբ «Իւմանիթէ»ի կիրակնօրեայ թիւը կը ծախուէր: Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, ընդհարումները խափանելու համար:

1948Ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ Բ. մասը դրօշի տակ պիտի առնուի Նոյեմբեր 15—20:

ՄԻՍԸ ԱԺԱՆ ԾԱԽԵԼՈՒ համար, կառավարութիւնը 200 մասնաւոր խանութներ ինչպէս եւ «շրջուն վաճառատուներ» հաստատեց Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ, շաբաթ եւ կիրակի: Արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի, բայց յաճախորդները ժամերով պոչ կապելու կը ստիպուին :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Պ. Շուման Գերմանիոյ ֆրանսական շրջանը այցելելով, տեսակցութիւններ ունեցաւ կարգ մը գերման դէմքերու եւ եկեղեցականներու հետ :

ՄԱՐԷՇԱԼ ԹԻԹՕ ճառ մը խօսելով, հրաւիրեց ժողովուրդը օգտուիլ իր քննադատելու իրաւունքէն: «Նոյնիսկ պարտականութիւն է քննադատել ձեր վարիչները, եթէ լաւ չեն գործեր »:

«ԱԶԱՏ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ» կազմակերպութեան Լոնտոնի ներկայացուցիչը հաստատեց Քոփենհակի չեխական դեսպանին՝ Պ. Նեմէչէքի հրաժարումը, կ'ըսէ թէ արտասահմանի 67 դիւանագէտներէն 38ը կամ հրաժարած եւ կամ ետ կանչուած են անցեալ փետրուարէն ի վեր, երբ կառավարութիւնը բոլշեւիկներուն ձեռքը անցաւ: «Չեխոսլովաքիա տասը Ա. կարգի դեսպաններ ունէր փետրուարէն առաջ, եօթը հրաժարեցան կամ ետ կանչուեցան, մնացեալ երեքը կը գտնուին Անգլիա, Չինաստան եւ Ռումանիա: Բ. կարգի 27 դեսպաններէն եւ 30 հիւպատոսներէն 15ը կամ հրաժարեցան, կամ ետ կանչուեցան: Ուրիշ հարիւրաւոր Չեխեր քաշուեցան դիւանագիտական ասպարէզէն: Դեռ աւելի կարեւոր հրաժարումներ կը սպասուին»:— Լոնտոն հասած չեխ փախստականներ կը պատմեն թէ կարելի է անցագիր եւն. գնել 250 սթերլինի եւ հեռանալ երկրէն: Ընտանիքի անդամներէն կը գանձուի մարդ գլուխ 50 սթեռլին :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ փախստականներն ալ գործի ձեռնարկած են, ազատագրական կոմիտէ մը կազմելու համար :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ առեւտրական եւ բարեկամական դաշնագիր մը կնքեցին, համաձայն միջազգային օրէնքներու: Առաջին դաշնագիրն է այս որ կը կնքուի արաբական եւ ոչ-արաբ երկրի մը միջեւ, նկատի առնելով նոր պայմանները արեւելեան Միջերկրականի մէջ :

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՎԵՑ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ԵՆ Ասխապատի վերջին երկրաշարժէն (Թուրքմենիստան), համաձայն Մոսկուայէն հաղորդուած տեղեկութեանց: Երկաթուղին չէ բացուած մինչեւ Հոկտեմբեր 8: Ամէնէն ծանր վիրաւորները 120 օդանաւերու միջոցաւ փոխադրուած են հանրապետութեան միւս քաղաքները, ինչպէս եւ Բագու, Թաշքէնտ, Պուխարա եւ Սմրղանտ: Հոկտեմբեր 8էն ի վեր կառախումբերով ալ վիրաւորներ կը փոխադրուին: Աւելի քան հազար բժիշկներ, հիւանդապահներ հասած են Ասխապատ, Խ. Միութեան զանազան մասերէն :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի Ահարոնեան խումբին անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Հայերէնի դաս ժամը 8ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն ընկերներու խառն ժողովը այս ուրբաթ ժամը երեկոյեան 9ին, ընկեր Սիրականի աշխատանոցը: Կարեւոր օրակարգ :

Պ. Պօղոս Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Հիսայեան, Այրի Տիկին Վերգին Ճերմակեան, Պ. Մարգար Ադամեան, Օրիորդներ Մառի եւ Վերժին Ադամեան, Պ. Րաֆֆի, Վարուժան Հիսայեան, Օր. Անիկ Ճերմակեան, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Արթինեան, Օր. Մառի Արթինեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Փափազեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Կիւլիզար Ադամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Հայթաեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ե. Ադամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Դադէսեաններ, ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Բշ. առաւօտ յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, 13 Հոկտեմբեր, ժամը 15.45ին Eglise St. Joseph)Rue du Ménil), Asnières : Հաւաքուիլ իր բնակարանը 22 Villa Rouveyrol, Asnières:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ Հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 14ին, հինգշաբթի օր ամբողջ օրը Sociétés Savantesի մէջ (Օտէօն): Նոյնօրը կ'ընդունուին նաեւ նոր արձանագրութիւններ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Անդրեան Վարդերես (Ատապազարցի): 1923ին Պոլսէն որբերուն հետ փոխադրուած է Յունաստան: Տեղեկացնել իր հօրեղբօր կնոջ Տիկ. Լուսինէ Ղազարեանի, 119 Ave. d'Italie, Paris (13): Կը խնդրուի արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել, մասնաւորաբար Յունաստանի «Ազատ Օր»էն :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը փութայ տեղեկացնել որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1949ի Գոյամարտ օրացոյցը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ Coupeur - patronier մը: Դիմել AKAP Bottier, 34 rue Taitbout, tél. Pro. 66-13 :
Métro Chaussée d'Antin, Paris (9):

ՇՔԵՂ ԽՆՋՈՅՔ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Թոքատի Հայր. Միութեան կողմէ: 17 Հոկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 2 rue de la Mairie եւ 5rue de la Glacièreի անկիւնը, Gentilly (Seine):

Նուագ, հաճելի անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Լաւ պատրաստուած երչիկ եւ ապուխտ, ինչպէս եւ զանազան անուշեղէններ: Մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ'Օրլէանէն 125 թիւ հանրակառքը առնել եւ իջնել rue de la Mairie, ժանթիյի :

ԴՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ.— Ուշադրութիւն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան բացառիկ երեկոյթ պարահանդէսը, 4 Դեկտեմբեր, շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս Salle Mazenodի մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Կրընոպլի սանուհիներու պարի խումբը: Մանրամասնութիւնը յաջորդով:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԱԶԱՏ

ԼԻՈՆ, 181bis, AVE. LACASSAGNE 181bis,

5 Սենեակ, մէկ խանութ, մէկ մառան, պզտիկ պարտէզ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն:

Անմիջապէս դիմել Տիկին ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ, վերի հասցէով :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 13 Octobre 1948 Չորեքշաբթի 13 Հոկտ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5667-Նոր շրջան թիւ 1078

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱ՞ՌՆ ԱԼ ՎԻՃԵԼԻ...

Տակաւին յայտնի չէ թէ Ազգաժողովը պիտի կրնա՞յ լրջօրէն քննել հրատապ հարց մը որ սերտ կապ ունի մասնաւորապէս փոքր ժողովուրդներու ճակատագրին հետ :

Կ'ակնարկենք Ցեղասպանութեան դէմ առաջարկուած միջազգային պայմանագրութեան :

Անոր հեղինակը, ամերիկացի պրոֆ. Ռ. Լեմքին, լաւատես կ'երեւայ, խնդիրը արձանագրուած ըլլալով Ընկերային եւ տնտեսական յանձնաժողովի օրակարգին վրայ :

Ուրիշներ տարբեր կը մտածեն, մասնաւորապէս նկատի առնելով Ազգաժողովին ամպամած, ախտաւոր մթնոլորտը:

Ամէն պարագայի մէջ, վախ կայ որ խնդիրը ձգձգուելով, ընդհ. ժողովին քննութեան յանձնուի շատ ուշ: Երբ ժողովականները բոլորովին յոգնած ըլլան :

« Յառաջ »ի ընթերցողները ծանօթ են հարցին էութեան, Նիւրընպէրկի աշխարհահռչակ դատավարութենէն ի վեր:

Այդ առթիւ էր որ, հանդիսաւորապէս նուիրագործուեցաւ իրաւագիտական նոր տեսութիւնը եւ ցեղասպանութիւնը (génocide) հռչակուեցաւ ոճիր մարդկութեան դէմ :

Գերմանիոյ վարիչները կախաղան բարձրացան նա՛եւ այս ամբաստանութեամբ:

Միջազգային իրաւագիտութիւնը տակաւին չէր գտած բուն բառը, երբ Թուրքիան ամբողջ ժողովուրդ մը կը խեղդէր արեան ճապաղիքներու մէջ, 1914 — 15: Երբ նոյն անճիտումը կը շարունակէր մինչեւ 1922, յաղթականներու աչքին տակ: Անոնց փառքի օրերուն ...

Իսկ հիմա որ բանաձեւը գտած են, ի՞նչպէս պիտի գործադրեն: Գոնէ այս հարցին մէջ պիտի կրնա՞ն որոշում տալ միաձայնութեամբ: Առանց բաց դուռ ձգելու :

Այս հարցումները անոր համար որ, արդէն իսկ բանավէճ մը սկսած է միջազգային մամուլին մէջ, առաջարկուած պայմանագրին առթիւ:

Այսպէս, մասնագէտ մը, Ժօժէն Աուօնօ, աւելորդ կը գտնէ միջազգային պայմանագրութիւն կնքել, քանի որ ընդունուած է հետեւեալ սկզբունքը .—

Մարդկութեան դէմ ոճիր կը համարուին «քաղաքային բնակչութեան դէմ կատարուած վայրագութիւնները, բնաջնջումը, գերեվարութիւնը, աքսորը, բռնտարկութիւնը, հարշարանքը, բռնաբարումը եւ ուրիշ տմարդի արարքներ, կամ հալածանքները՝ քաղաքական, ցեղային կամ կրօնական պատճառներով» :

Ուրեմն Ազգաժողովին կը մնայ հիմնական ձեւ մը տալ այս տեսութեան, լրացնելով միջազգային պատժական օրէնքը :

Փորձառաբար գիտենք թէ ամէնէն բարբարոս, արիւնարբու պետութիւններն ալ կը մերժեն որեւէ արտաքին միջամտութիւն, այսպիսի պարագաներու մէջ: «Ներքին խնդիր է», կ'ըսեն, եւ կը փակեն ամէն դուռ:

Վեհապետութեան, գերիշխանութեան, արժանապատուութեան պատրուակները աւելի զօրաւոր կը կշռեն, քան հարիւր հազարներու կոտորածը, ամբողջ քաղաքներու կործանումը, անհամար բազմութեանց աքսորը:

Պետութիւնները, մանաւանդ Մեծերը եւ անոնց հովանաւորեալները այսօր շատ աւելի ամբարտաւան են եւ կասկածոտ :

Միջազգային պայմանագիր մը պիտի կրնա՞յ խափանել փախուստի այս ճամբաները :

Ֆրանսացի մասնագէտ « ցեղասպանութիւն» բառն ալ վիճելի կը գտնէ, «դեղագործական» բացատրութիւն մը կոչելով զայն :

Աւելորդ է խրիլ իրաւագիտական կամ բառագիտական նրբութեանց մէջ :

Դժբախտաբար այս ակադեմական վէճն ալ կ'ապացուցանէ թէ՝ շատերուն համար խնդիրը հասունցած չէ տակաւին:

Ինչպէս բանակներու կրճատման, հիւլէական ռումբի, ապահովութեան, ազգերու ինքնորոշման եւ ժողովրդապետութեան խնդիրները, այս հարցն ալ կը սպառնայ դառնալ միջազգային թնճուկ մը: Անսպառ նիւթ մը՝ ակադեմական հակաճառութեանց :

Երանի թէ սխալած ըլլայինք ..

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Շատ անգամներ պատահած է որ մենք իւրաքանչիւրս արիւն – քրտինք մտած դուրս ցատկէ ժողով մը :

— Էօ՜ֆ, այս մեր ժողովները, եղբայր չեն վերջանար: Կարծես ազգը պիտի փրկեն խօսքով ..

Մինչդ ալ իրաւունք տուած ենք իրենց, դատապարտելով մեր փոքրիկ ժողովուրդը թէ շատ կը սիրէ «ժողով» կոչուած զբօսանքը, մանաւանդ սանդին մէջ ջուր ծեծել :

Պէտք եղաւ որ քանի մը հինգ տարի բնակինք Եւրոպայի սրտին վրայ, լաւ մը ճանչնանք «Եւրոպացի» ժողովուրդը եւ հետ ի հետէ հետեւինք անոնց քաղաքական կեանքին, որպէսզի համոզուինք թէ մեր ժողովա–ճառասիրութիւնը շատ անմեղ եւ պզտիկ թերութիւն մըն է անոնց ժամանցին քով :

Ահա ՄԱԿը: Ընդհ. ժողով, յանձնախումբերու ժողով, խառն նիստեր, մասնաւոր խորհրդակցութիւններ, հիւլէական ռումբ, սպառազինութեանց կրճատում, մասնաւոր նիստեր պատերազմի եւ խաղաղութեան համար:

Ամէն օր, մեր շունչը բռնած կը հետեւինք, ծագելիք լոյսը չփախցնելու համար:

Անցեալները հատ մը կար այդ ժողովներէն ուրկէ ներս հազիւ թէ կարելի էր մտնել :

« Է՜հ, այս անգամ փրկուեցանք», մտածեցին դուռին առջեւ կարգի սպասող լրագրողները եւ նախանձով նայեցան ներս սպրդող իրենց պաշտօնակիցներուն ետեւէն :

Ճիշդ մէկուկէս ժամ վերջը, յոյսը իրենց սրտին խորը եւ կայծ մըն ալ իրենց աչքերուն մէջ՝ մօտեցան առաջին դուրս ելլողին :

— Ըսէք, ի սէր Աստուծոյ որոշուեցա՞ւ, «ատոմիք»ը մահուան դատապարտեցի՞ն թէ ոչ : Գոնէ Պերլինի պաշարումը վերցա՞ւ :

— Որոշուեցաւ որ խօսուած ճառերը անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի պիտի թարգմանուին թէ միաժամանակ եւ թէ յաջորդաբար :

ՍՕՍԻ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻ ՄԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ
(ՇԱՀԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն

Ամերիկեան թերթ մը, «Լոս Անճէլըս Միրըր», օրուան երեւելիներուն կարծիքը հարցուցած էր, — Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն :

Չըրչիլի պատասխանը կրկնութիւնն է իր ճառին զոր հրատարակեր էինք երէկ .— Խաղաղութեան միակ ապահով հիմը ուժն է:

Զօր. Քլէյ, Գերմանիոյ ամերիկեան հրամանատարը,— Աշխարհի յարաբերութիւնները այն – քան լարուած են որ կարելի չէ թեթեւօրէն դատել: Բայց եւ այնպէս չեմ կարծեր որ պատերազմի յանգի »:

Կասփերի, վարչապետ Իտալիոյ.— Ես կը կարծեմ թէ պատերազմը շատ հեռու է :

Իսմէթ Ինէօնիւ.— Խաղաղութիւնը կրնայ պահպանուիլ, եթէ երկու կողմերը ուզեն: Եթէ Ազգաժողովը յստակ եւ վճռական դիրք մը բռնէ, կարելի է միջոցներ գտնել խաղաղութիւնը պահպանելու :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Շուման.— Պատերազմ պիտի չըլլայ Պերլինի համար:

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվէ Լի.— Ես համոզուած եմ թէ պատերազմ պիտի չըլլայ նախատեսելի ապագայի մը մէջ :

70 ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ վիճակը քննելու համար, խորհրդային պատուիրակը բանաձեւ մը ներկայացուց Ազգաժողովին :

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ առթիւ հետապնդումներ կատարելով, ոստիկանութիւնը ձեռք անցուց շարք մը նոյնիմաստ հեռագիրներ, որոնք ուղղուած էին գաւառի արտադրիչներուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Գիները իջնալու վտանգ. միս մի ղրկէք»: Եօթը հոգի ձերբակալուեցան անմիջապէս: Հետապնդումները կը շարունակուին:

Ֆրանսայի Ներքին Կեանքը

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԱՅԼԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ ՈՒՆԻՆ

Աշխատանքի Դաշնակցութեան 27րդ համագումարին մէջ, որ բացուեցաւ երկուշաբթի օր, ընդհ. քարտուղարը, Պընուա Ֆռաշոն (համայնավար) երկուքուկէս ժամ խօսեցաւ, պարզելով կազմակերպութեան գործունէութիւնը եւ անմիջական առաջադրութիւնները: Այս առթիւ ուժգնօրէն քննադատելով «Մ. Նահանգներուն աշխարհակալութիւնը » եւ Մարշըլի ծրագիրը, պահանջեց ներկայ դահլիճին տեղ հաստատել ժողովրդավար կառավարութիւն մը, մասնակցութեամբ համայնավարներու:

Այս ճառին անմիջական տպաւորութիւնն այն է թէ Ֆրանսայի համայնավարները պիտի շարունակեն ճնշում բանեցնել բոլոր միջոցներով, տապալելու համար ներկայ կառավարութիւնը, եթէ նոյնիսկ չկարենան ապահովել իրենց մասնակցութիւնը :

Պ. Ֆռաշոն, որ համայնավար կուսակցութեան ամէնէն զօրաւոր դէմքերէն մին կը համարուի, մասնաւորապէս շեշտեց, խօսքն ուղղելով 2000 — 2500 պատգամաւորներու :

— « Ֆրանսական կառավարութիւնը տնտեսական խմբակցութեանց (թրըսթ) կառավարութիւն մըն է որ կը գործադրէ ամերիկեան դրամատէրներու հրամանները: Ան Ֆրանսայի գերիշխանութիւնը ծախեց պնակ մը ապուրի համար (Մարշըլի ծրագիր): Ֆրանսա պէտք է փրկուի Մարշըլի քաղաքականութենէն, որ դէպի անկում եւ տնտեսական քայքայում կ'առաջնորդէ »:

Բանախօսը ակնարկելով վարչապետին առջի օրուան կոչին, զայն կոչեց «բանուոր դասակարգի ամէնէն կատաղի թշնամիներուն աղբամանէն հաւաքուած բամբասանք»: Քննադատեց նաեւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան նախորդ ընդհ. քարտուղարը, Լէոն Ժուհօն, այժմ վարիչ Բանուորական Ուժի, եւ անոր գործակիցները, մեղադրելով թէ ֆրանսական ճարտարագործութիւնը ծախեցին պնակ մը ոսպի համար: Սուր սլաքներ արձակեց նաեւ զօր. տը Կոլի դէմ:

Անցնելով բուն արհեստակցական – տնտեսական խնդիրներուն, Պ. Ֆռաշոն յայտարարեց.

— « Բազմաթիւ նամակներ ստացած ենք որոնք ընդհ. գործադուլ կը պահանջեն: Արդ, ընդհ. գործադուլը այնքան դիւրին չէ որքան մասնակի գործադուլը եւ յաճախ այս վերջինը աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլայ, երբ լաւ կազմակերպուի » :

Յետոյ ներկայացուց իրենց Աշխատանքի Դաշնակցութեան (C. G. T.) անմիջական պահանջները.—

1. Պայքարիլ գիներու բարձրացման դէմ: 2.— Պայքարիլ աշխատավարձքի յաւելման համար: 3. — Նուազագոյն ապրուստը նշանակել ամսական 15.000 ֆրանք: 4.— Պայքարիլ Մարշըլի ծրագրին դէմ :

Բանախօսը չմոռցաւ ձաղկել նաեւ հինգ արեւմտեան պետութեանց զինուորական համաձայնութիւնը: «Անոնք կ'ուզեն Ֆրանսան ալ առնել նախայարձակ խմբակցութեան մը մէջ. հետեւաբար ֆրանսական կառավարութիւնը հարկադրուած է 450 միլիառ ֆրանքի զինուորական նախահաշիւ մը պատրաստել: Անոնք կ'ուզեն խարիսխ դառնալ ամերիկեան ծաւալման ընդդէմ Խ. Միութեան եւ թնդանօթի միս դարձնել Ֆրանսացիները: Բայց Ֆրանսայի բանուոր դասակարգը երբեք պիտի չծառայէ Ամերիկայի այս առաջադրութեանց »:

Իբրեւ եզրակացութիւն՝ բանախօսը միացման կոչ մը ուղղեց բոլոր արհեստակցական միութեանց, անցեալ տարուան պառակտումին պատասխանատու հռչակելով նաեւ Լէոն Պլումը եւ նորէն շեշտեց թէ անհրաժեշտ է «թօթափել Մարշըլի ծանր բեռը» եւ վերաշինութեան ձեռնարկել ազգային ծրագրով մը: «Մարշըլի ծրագիրը աղետալի է բանուոր դասակարգին եւ ամբողջ ազգին համար »:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

Ածխահանքերու գործադուլը չվերջացած, երկաթուղիներու աշխատաւորներն են որ անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնեն: Մետաղագործական հաստատութեանց բանուորներն ալ սպառնալից դիրք մը բռնած են, թէեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին, ելք մը գտնելու համար:

Պ. Փինօ, հանրօգուտ շինութեանց եւ հաղորդակցութեանց նախարարը, հաշտարար դիրք մը բռնելով հանդերձ, ազդարարեց թէ թոյլ պիտի չտայ որ խափանեն աշխատանքի ազատութիւնը : Երկաթուղիներու արհեստակցական միութեան ներկայացուցիչը դժգոհ մնալով նախարարին հաւաստիքներէն, յայտարարեց.

— Պ. Փինօ յայտնեց թէ վճռած է պատժական միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ որ թոյլ չեն տար աշխատիլ: Պատասխանեցինք թէ գործադուլի իրաւունքը արձանագրուած է սահմանադրութեան մէջ եւ թէ աշխատանքի դադարը որոշուած է բուն իսկ բանուորներուն քուէարկութեամբ : Պատժական տնօրինութեանց այս սպառնալիքը պարզապէս կրակին վրայ իւղ լեցնել կը նշանակէ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԱՆԿՈՒՄ

Երեւանի ռատիօն այնքան զօրաւոր չէ, որ կարենանք լսել այստեղ, բայց ան կը լսուի Իրան, Իրագ, Սուրիա, Լիբանան եւ այլուր: Անցեալները Թէհրանի «Ալիք»ի աշխատակից մը լսած է Երեւանի ռատիոյի Մանուկներու բաժինը եւ զայն արձանագրած իր թերթին մէջ, որմէ մենք ալ օգտուեցանք:

Ռատիոյի խօսնակը նկարագրած է մանկապարտէզի շէնք մը, մաքուր, արդիական ու լուսաւոր, ուր կը սորվին մեր մանուկները առաւօտէն սկսած. «Խորհրդային իշխանութիւնները, ըսած է խօսնակը, ոչ մէկ բան կը խնայեն մանուկներու ուսման համար». «Հոգածու ու գուրգուրոտ ձեռքեր ամէն ինչ կ'ընեն մեր մանուկները գոհ թողելու», անոնց արդիական դաստիարակութիւն տալու համար:

Եւ ի՞նչ դաստիարակութիւն է որ կուտան այդ «Հոգածու ձեռքերը» Հայաստանի մեր մանուկներուն: Երեւանի խօսնակը ըսած է որ շէնքի դահլիճին մէջ գրուած է «երեխաներու սիրելի՝ պաշտելի Հայրիկ ընկեր Ստալինի կիսանդրին»: «Քաղցր ու ժպտուն նայուածք ունի ան եւ բոլոր մանուկները սիրով կ'ողջունեն կիսանդրին»:

Կը նշանակէ Հայաստանի մէջ մանկապարտէզներու մեր փոքրիկներու առաջին գործն է ողջոյն տալ կիսանդրիին «պաշտելի Հայրիկ Ստալինին», որուն պատկերը դրոշմուած է «բոլոր մանուկներու սրտերուն մէջ»:

«Ալիք»ի աշխատակիցը կը պատմէ որ երեխաներ արտասանութիւններ ըրած են. մէկը արտասանած է «Ես Ստալինի բալիկն եմ» քերթուածը, ուրիշ մը՝ Լենինին նուիրուած կտոր մը՝ «Լենին, դուն անմահ ես, դուն չես մեռած, քանի որ թաղուած ես բալիկներիդ սրտերում». երրորդ մը փառաբանած է «սովետական ամենազօր բանակը». չորրորդ մը՝ Ջօն մեծ Ստալինին». հինգերորդ մը իր մանկական ձայնով երգած է «Սովետական հարազատ հայրենիքը»: Եւ այսպէս ուրիշներ, մէկը միւսի ետեւէն:

Ի զուր, «Ալիք»ի աշխատակիցը սպասած է լսելու նաեւ անունները հայ ազգային դէմքերու, կամ անունները Յովհ. Թումանեանի, Ղազարոս Աղայեանի, Աթաբեգ Խնկոյեանի, որոնք մանուկներուն այնքան սիրելի գրողներ են եղած. անոնք չկան, անոնց մասին ոչ մէկ խօսք. «մանուկները խնամողները» երեւի մտածած են որ Լենինի փառաբանութիւնը կրնայ տուժել, եթէ հայ մանուկներ հայ գրողներու կամ գործիչներու անուններ ալ սորվին:

Ամիսներ առաջ աշխատակից մը Աթէնքի «Ազատ Օր»ի մէջ նկարագրած էր «Այբբենարան մը, որ լոյս տեսած էր Երեւանի մէջ, պատերազմի օրերուն եւ, պատահմամբ, օրինակ մը ինկած՝ իր ձեռքը: «Այբբենարանին մէջ ոչ մէկ պատկեր հայ ազգային դէմքերու, գործիչներու ու գրողներու, բայց Լենինի ու Ստալինի պատկերները՝ Այբբենարանի առաջին էջէն մինչեւ վերջը:

Գոնէ Այբբենարանին մէջ Հայ ու Հայաստան բառե՞րը կը՞ան: Ոչ, չէին եղած նոյնիսկ նման բառեր, ոչ իսկ հոն արձանագրուած՝ Հայ կոմունիստ բառերը, եթէ եղած ալ են, բոլորովին այլ կապակցութեամբ: Այբբենարանի վերջին էջերուն մէջ՝ տեղ մը միայն Մեսրոպ Մաշտոցի անունը յիշատակուեր է՝ իբրեւ հին դարերու մտաւորա - կան մը: Եւ այդքան միայն:

Այբբենարանը եթէ հայեցի ոչինչ ունի, ան սակայն, կր կարդայինք յիշեալ յօդուածի մէջ, լեցուն է «Արեւ Ստալին»ի եւ «պաշտելի Լենինի» փառաբանութիւններով, անոնց Հայաստանին եւ հայ ժողովուրդին մատուցած անսահման բարիքներու եւ «Սովետ Հայրենիք»ի նկարագրութիւններով:

Այբբենարանին մէջ տեղ մը գրուեր է.— Այս աշխարհի մէջ կայ մէկ երկիր, որ ամէնէն զօրաւորն է. ան մեր սիրեցեալ հայրենիքն է, որուն առաջնորդը մեր մեծ Հայրիկ Ստալինն է — մեր բոլորի ներշնչումը:

Այսպէս, մանկապարտէզէն նախակրթարան, մինչեւ միջնակարգ վարժարան ու համալսարան, մանուկ, աշակերտ եւ ուսանող, պէտք է փառաբանեն Լենինը, ու մանաւանդ «Հայր Ստալինը», առանց որու կամքին տերեւ չի շարժիր խորհրդային աշխարհի ոեւէ մէկ անկիւնին մէջ: Մարդիկ կ'ապրին հոն, կ'ուտեն ու կը խմեն՝ շնորհիւ Ստալինին, նոյնիսկ արեւ պիտի չծագէր երկրագնդի վրայ առանց Ստալինի, որ ինքը արդէն տիեզերական արեւն է — պայծառ, լուսաշող ու յաւիտենական արեւը ...

Հայաստանի մէջ հայ մանուկը չի մեծնար իբրեւ Հայ, այլ՝ կը մեծնայ իբրեւ՝ խորհրդային հայրենիքի քաղաքացի մը:

Եւ արդիւնքը այս ողբալի դաստիարակութեան, որու գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ Լենինի եւ Ստալինի, անոնց ստեղծած կազմակերպութեան, անոնց հաստատած բռնութեան պաշտամունքն է, եղած է ու կը լինի նաեւ բարքերու անկում ...:

Երբ երկրի մը մէջ Ստալին ու Լենինը ամէն ինչ են, մանուկը հոն՝ խղճի կատարեալ հանգստութեամբ, կը սորվի անոնց զոհել ամէն ինչ. ան կը զոհէ նոյնիսկ իր ծնողքն ալ՝ օր մը լրտեսելով, յաջորդ օրն ալ մատնելով զանոնք. ան կը զոհէ աւելի մեծ սրբութիւններ ալ — ազգ ու հայրենիք: Ստալինի աշխարհին մէջ հայրենիք չկայ, այլ կայ միայն Խորհրդային Միութիւն:

Իսկ ամուսնութի՞ւն, ընտանի՞ք: Անոնք ալ շատոնց կորսնցուցած են հոն իրենց հին օրերու իմաստը: Դեռ շատ ժամանակ չըներ «Պրաւդա»յէն քաղուած մը մեր թերթին մէջ կը վկայէր որ նախարարութեանց մէջ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ կան, որոնք բազմակին են: Բնական է այս. այդպիսիներուն համար կին, մայր, ընտանիք ու զաւակներ ունին այն իմաստը, զոր Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը տուած է անոնց իր ծնունդի առաջին օրէն:

Խորհրդային մամուլէն գիտենք նաեւ որ Ստալինի ստեղծած աշխարհին մէջ մեծ է թիւը մայր աղջիկներու, այսինքն անոնց, որոնք չեն ամուսնացած օրինաւորապէս, բայց մայր են բազմաթիւ զաւակներու: Քանի՛ քանի՛ բազմազաւակ մայր աղջիկներ Հայաստանի մէջ եւս ստացած են հերոսի կոչում եւ Ստալինեան մրցանակ ...:

Ծածկե՞լ այս վէրքերը.— Թող ոչ ոք մտածէ այդ մասին. տակաւ պիտի ըլլար հասարակ ոճիր մը: Եւ ինչո՞ւ ծածկել. իրենք՝ Խորհրդային Միութեան մամուլը եւ ռատիոն չեն ծածկեր այս բոլորը: Եթէ այս ամէնը մեզ համար վէրքեր են, Լենին Ստալինի համար նուաճումներ ...: Վէրքեր թէ նուաճումներ, անոնք պէտք է միշտ լոյսին տակ գան, որպէսզի ճանչնանք մեր հայրենիքը իր իրական վիճակին մէջ:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

Պատկերներ եւ օրերէն

ԱՅՒՇԷՆ.— Իր քիւրտ տէրը, աւազակ Մամօն երկու ամիս առաջ իր ընտրած ճամբուն մէջ ինկաւ:

Գեղեցիկ էր Աշխէն ու աշխատասէր: Խանումըս չուզեց ձեռքէ հանել:

Առաւօտ մը, երբ մեր ծանր շալակներուն տակ մտանք, անհանգիստ էր: Խնդրեց որ տունը մնայ: Մերժեցին — «անհաւատի աղջիկ, այսօր գնա եկուր, վաղը ճար մը կ'ընենք»:

Կիզիչ արեւին տակ բոպիկ ոտքերով ճամբայ ելանք: Մեր ճամբան երեք կայան ունէր.— Սեւ քարը, Պաղ Աղբիւրը եւ Արածանիի կամուրջը:

Երբ նա կանգ առաւ, Սեւ Քարը իրմէ հեռու չէր, կէս դարձ մը ըրաւ պտտուտուելով ծռեցաւ:

Շալակս վար դրի եւ մօտեցայ:— Այիշէ, ի՞նչ ունիս: Չպատասխանեց: Արիւն քրտինքի մէջ կը հեւար: Երբ անգամ մըն ալ ուզեցի կրկնել հարցումս, նշմարեցի որ մերկ ոտքերէն կարմիր հեղուկ մը կը վազէր խառնուելով ճամբու փոշիներուն:

Մանուկ հոգիս բան մը չհասկցաւ: Վազեցի տուն լուր տալու: Երբ վերադարձայ Այիշէն չկար: Կար շալակը արիւնոտ, եւ երկու քիւրտ ճամբորդ կիներու հայեացքը Արածանիի ալիքներուն: Ու, ժամանակ հասկցայ թէ, Այիշէն չէ ուզած ապօրէն զաւակի մայր դառնալ: Այիշէն Քղիի Օսնակ գիւղին շատ ծանօթ հայ ընտանիքի մը աղջիկն էր:

ԹՈՐՈՍԸ.— Փոքրիկ հովիւ մըն էր: Գարունը եւ ամառը ամբողջ, կովեր արածեց, ձմեռը հիւանդացաւ:

Իր աղան, Թորոսի ծնողքին ծանօթ՝ հին օրերէն, քոյր եւ եղբայր միասին ազատեց:

Օրերը փոխուեցան, կամաց կամաց մարած էր բարեկամութեան յիշատակը, երբ վրայ հասաւ Թորոսին հիւանդութիւնը: Ախոռին մէկ անկիւնը, աղբի կոյտին վրայ պառկած, իրմէ փոքրիկ քրոջը խնամքին յանձնուած, օրերը կը համրէր:

Քանի մը անգամներ գացի տեսայ: «Մահուանս վրայ չեմ մտածեր, ըսաւ, արդէն գարուն մը աւելի ապրեցայ. բայց սա քոյրս, ախ սա քրոջս վիճակը ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Աղան կը նեղուէր, հիւանդ պահելու ժամանակ չունէր: Եւ օր մը դուրս ըրաւ.

Խեղճ տղան խառնուեցաւ Ալաշկերտցի քիւրտ գաղթականներուն: Ցուրտ ու ձմեռ այդ օրերուն, այս գաղթականները մուրալու համար սրտաճմլիկ երգեր կ'երգէին, պատառ մը հաց ճարելու համար:

Թորոսն ալ իրիկուն մը ուշ ատեն, քրոջը գտնուած տունին առջեւ կռնակը թուխթի ծառին տըւած, երգեց: Ի՞նչ երգեց, ոչ ոք չիմացաւ:

Յաջորդ օրը, քոյրը եկաւ տիրոջմէս խնդրեց որ երթամ օգնեմ: Երկուքս միասին շուան մը անցուցինք Թորոսի սառած ոտքերուն, քաշելով տարինք յանձնեցինք Արածանիի յորձանքին:

Որքան տարիները կ'անցնին. այնքան ծանր կը կշռէ այս հէք տղուն մահուան պարագան: Կարծես դեռ կը լսեմ իր ձայնը.— Ի՞նչ պիտի ըլլա, քրոջս վիճակը...

Թորոսը Քղիի Խուրս գիւղացի էր:

ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ.— Տասը – տասնըմէկ տարեկան աղջիկ մըն էր, հեզահամբոյր հալեցաւ, վերերը զուռնատ էր, եւ ամէն առտու սրտի խառնուք կ'ունենար:

Տարիներ վերջ երբ խելահաս դարձայ յիշեցի Արշալոյսը: Եւ համոզուեցայ թէ կոյր աղիքի հիւանդութիւն ունէր:

Գիշերները գաղտուկ «Հայր մեր»ը կ'ըսէինք, չմոռնալու համար: «Հապա եթէ Ռուսերը գան. ինչով պիտի ապացուցանենք մեր քրիստոնեայ ըլլալը»:

Շատ կուլար, ծնողքը, մանաւանդ մեծ քոյրը յիշելով: Եւ երբեմն կը պատմէր իր երազները. շատ անգամներ մեծ քրոջը մասին, որ եկած եւ ձեռքէն բռնած,— Եկուր տանիմ ըսած է: Մեր հանըմը երբեմն կ'ըսէր.— Անահաւատի աղջիկ, քոյրդ օր մը իրաւ պիտի գայ քեզ տանելու:

Երկար չտեւեց եւ օր մը անկողին ինկաւ: Գիշեր մը ամբողջ մաքառեցայ, զառանցեց.— «Քոյրիկ, կեցիր, պիտի գամ. պիտի գամ ... մայրիկս ո՞ւր է.. կուգամ... կեցիր կուգամ »... Եւ գնաց:

Վիզէն կախուած էր եօթը դահեկան, տուինք գաղթական կնոջ մը, լուաց մաքրեց: Տարինք ճամբուն եզերքը թաղեցինք:

Արշալոյսը Քղիի Տարման գիւղէն Զավուշենց Արտաշէսին աղջիկն էմ, կ'ըսէր:

ԱՐԱ ՏԷՐ - ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Է՛Ր ԵՐԲԵՄՆ, ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ ՄԷՋ...

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ իթթիհատ կուսակցութեան նախկին ղեկավարներէն Քեազըմ Նամի Տուրու սկսած է իր յուշերը հրատարակել, «իթթիհատ կուսակցութեան անծանօթ էջերը» խորագրին տակ:

Քեազըմ Նամի Տուրու, այդ առթիւ հետեւեալը կը պատմէ.

— Իզմիրի զաւառական ժողովին կ'անդամակցէի, իբրեւ իթթիհատի ներկայացուցիչ: Այս առթիւ յաճախ Իսթանպուլ կ'երթեւեկէի եւ կը տեսակցէի կուսակցութեան ղեկավարներուն եւ «Թուրք Օճախի»ներու վարիչներուն հետ:

Սելանիկի մէջ առենօք մանկապարտէզ մը բացած էինք: Որոշեցինք Իզմիրի մէջ ալ նման մանկապարտէզ մը բանալ: Այս որոշումին յանգեցայ այն օրը, երբ Ատափազար այցելեցի եւ տեսայ, թէ Հայերը Մանիշակ անունով մեծ մանկապարտէզ մը բացած էին:

Ինծի յանձնարարեցին հայ տիկին մը, որ Ֆրէօպէլեան դրութեամբ դասաւանդութիւն մըկը կատարէր Մանիշակ մանկապարտէզին մէջ: Իզմիրի մանկապարտէզը բացի եւ պաշտօնի կոչեցի վերը յիշուած հայ տիկինը: Այդ միջոցին Իսթանպուլի մէջ անգամ նման մանկապարտէզ մը չկար:

Մանկապարտէզին յաջողութիւնը տեսնելով, երկու Թրքուհիներ դիմում կատարեցին ուսուցչական պաշտօն ձեռք բերելու համար: Գոհացում տուի անոնց, որովհետեւ արդէն սկսած էր Հայոց տարագրութիւնը:

Հայոց տարագրութեան լուրը իմացայ երբ գիւղաղնացութենէ վերջ Իզմիր վերադարձայ: Երբեք գոհ չմնացի, որովհետեւ կը կորսնցնէի երկու հայ ուսուցիչներ: Առաջինը կը կոչուէր Յակոբ Էֆէնտի, որմէ կ'օգտուէինք Սուլթանիէ վարժարանին մէջ, ուր երաժշտութեան ուսուցիչ էր: Երկրորդը մանկավարժ — մանկավարժ Ատափազարցի հայ տիկինն էր, որ Ֆրէօպէլեան դրութեամբ կը վարէր Իզմիրի մէջ մեր հիմնած մանկապարտէզը»:

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԵՌԸ

Թուրք թերթերու հրատարակութեանց համաձայն, պերճանքի տուրքի ենթակայ չեն այլեւս յատուկ եւրոպական գլխարկներն ու կերպասները, բայց այս տուրքին ենթակայ են որոշ գումարէ մը աւելի արժէքով անձնական ինքնաշարժերը, լոկ հաճոյքի համար գործածուած ինքնաշարժերը, առագաստանաւերը, զբօսանաւերն ու շոգեմակոյկները:

Պերճանքի տուրքի ենթակայ են նաեւ կնոջական արդուզարդի առարկաները, գոհարեղէնները, մուշտակները, գաշնակները, սառնադարանները, ոսկեայ և արծաթեայ զարդեղէնները, արժէքաւոր նկարները, հնագիտական արժէք ներկայացնող գործերը, ինչպէս նաեւ ուիսքին եւ շամփանիան:

Պերճանքի տուրք պիտի գանձուի նաեւ բոլոր

անոնցմէ, որոնք ամարանոց կ'երթան կամ կը ճամբորդեն չոգենաւերու եւ չոգեկառքերու «լիւքս» կարգերով:

Այս առթիւ մասնակի տուրք մը պիտի գանձուի նաեւ այն ափարթըմաններէն, որոնք վերելակ եւ տաք ջուր ունին: Այս կարգի շէնքերէն պերճանքի տուրքը պիտի գանձուի վարձքերուն վրայ անհրաժեշտ յաւելում մը կատարելով: Նոյնպէս իբրեւ պերճանքի տուրք յաւելում պիտի կատարուի չոգենաւերու եւ չոգեկառքերու «լիւքս» կարգերու տոմսակներուն գինին վրայ:

Հարկատուները պարտաւոր պիտի ըլլան յայտագիր տալու, նշանակելով իւրաքանչիւր հարկատուի հարստութիւնը, դրամագլուխը, կալուածները, եկամուտը, կարասիները, ամենայն մանրամասնութեամբ:

Կ'ըսուի թէ այս միջոցը ձեռք առնուած է որպէսզի ոչ ոք կարենայ չնչին տուրք մը վճարելով հսկայական գումարներ շահիլ: Թերթերը դիտել կուտան թէ նախորդ փորձերը ոչ մէկ գոհացուցիչ արդիւնք տուած են եւ այս անգամ ալ շատեր պիտի ծածկեն իրենց նիւթական վիճակը: Այս կերպով կառավարութիւնը չպիտի կարենայ իր յուսացած հասոյթը ապահովել եւ տուրքի մաքսանենգութիւնը առաւելագոյն աստիճանին պիտի հասնի: Թերթերը դիտել կուտան նաեւ թէ այսուհետեւ ոչ ոք պիտի համարձակի շէնք շինել:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԿՐԵՏԷԻ ՄԷՋ

Կրետէի Ռէթիմնօ քաղաքը, որ Թրքական յիշատակ մըն է նեղ փողոցներով եւ զիկ-զակ ճամբաներով, ունի մօտ 30.000 բնակիչ: Գերման ռմբակոծումներու ծանր հետքերը կ'երեւին ամէն տեղ: Քաղաքին ճարտարարուեստը կը կազմեն կաշեգործութիւնը եւ օճառաշինութիւնը: Ինչպէս կը գրէ «Ազատ Օր», պետական իշխանութեանց եւ ժողովուրդին վերաբերումը դէպի մեր ազգակիցները շատ սիրալիր է: Մեր բոլոր ազգակիցները վստահութիւն կը ներշնչեն տեղացիներուն:

Անցեալին հանգուցեալ Արծրունի վարդապետը ունեցած է կարեւոր դեր մը հայ գանգուածին ազգապահպանման մէջ: Ցեղապաշտին հոն այցելած են Շ. Միսաքեան, Գ. Լազեան, Յ. Սիմոնի, Մ. Փափազեան եւ ուրիշներ, խանդավառելով մեր հայորդիները:

Գաղութէն մօտ կէսը գացած է Հայաստան: Ներկայիս կը մնան 24 ընտանիքներ թիւով 72 հոգի: Ամենավերջին կարաւանով մեկնած են 14 ընտանիքներ (59 հոգի):

Մնացողները կը պահեն դպրոց, Հ.Կ.Խաչ, Հ.Մ.Ը.Մ., միշտ կը տօնեն մեր ազգային եւ քաղաքական տօները: Գաղութը իր թիւին ճիշդ մէկ չորրորդին չափ դպրոցական աշակերտներ կը համրէ: Հինգը շատ փոքր են, երկուքը դպրոց չեն երթար, երկուքը յունացած են, իսկ 9ը կանոնաւոր աշակերտ:

Հ. Կ. Խաչի կորովն ու եռանդը ազգապահպանման ճիգերուն մէջ վեր է ամէն գնահատանքէ: Հ. Մ. Ը. Մ.ը մեծ վարկ ունի: Ուրիշ գնահատելի գործ մը.—խումբ մը երիտասարդներ հայերէն թատերգութիւններ յունարէնի թարգմանելով, ներկայացումներ սարքած են յոյն եւ հայ ժողովուրդին համար եւ արժանացած գնահատանքի:

Քանտիա (Իրաքլիոն) այս քաղաքը ունի շուրջ 60.000 բնակիչ: Առեւտրական կեդրոն եւ վաճառաշահ քաղաք: Գերման գրաւման հետեւանքով քաղաքին գրեթէ մէկ չորրորդը քանդուած է: Մեծ մասը Զմիւռնիացիներ են: Ունին եկեղեցի, ինչպէս եւ կոկիկ վարժարան մը, քանի մը դասարաններով, ձօնուած բարեհամբաւ Յակոբ Միքայէլեանի: Սակայն հակառակ ունեւոր գաղութ մը ըլլալուն, տարիներէ ի վեր դպրոցը փակ է մնացեր: Հոգեւոր հովիւին ժամանումով կը յուսան բանալ: Այս ձեռնարկին ուժ պիտի տայ Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը:

Քանտիոյ հայ բնակչութեան ընդհ. թիւն է 180, որոնց 53ը դպրոցական տարիքի մէջ: Այս տղաքներէն 14ը յունացած են 4—5էն վար եւ 10 տղայ 18ի հասած, 25ը բացարձակապէս դպրոցական տարիքի մէջ:

Թղթակիցը կը պատմէ թէ ծախուած ազգ. կալուածներէն 9 միլիոն տրախմի տրուած է յօգուտ ներգաղթողներուն, 1.400.000 Կաթողիկոսին դրկուելու համար: Ծախուած կալուածներէն շուրջ 7 միլիոն տրախմի, այսօրուան Թաղ. խորհուրդը իւղի յատկացուցած է, հրապարակի գինը նկատի առնելով: Այս գումարը կրնապատկուած կարելի է նկատել: Թաղ. խորհուրդը կը ջանայ ազգին տուները ազգ. սեփականութիւն դարձնել, փրկելով ամէն պատահականութենէ:

Ռէթիմնոյի, թէ Քանտիայի մէջ Արմենօ-խորիօրներու անուններ շատ կան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԿՈՒ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ (յապաղած).— Հարիւրաւոր բազմութիւնը որ, անցեալ կիրակի (3 Հոկտ.) խռնուած էր Տէսինի Հայոց եկեղեցին, տեսնելու քահանայական ձեռնադրութեան եւ օծման սրտայոյզ արարողութիւնը: Շատեր, առաջին անգամ կը տեսնէին այսպիսի արարողութիւն մը, որ ցոյց կուտար Հայ եկեղեցւոյ ծիսակատարութեան վեհութիւնն ու ճոխութիւնը:

Երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ երեք դպրապետներու՝ Պ. Պ. Մարգարեանի, Մարտիրոսեանի եւ Շահպազեանի, ներդաշնակութեամբ կը կատարէր երգեցողութիւնը՝ աւուր պատշաճի շարականներով եւ մեղեդիներով: Կը պատարագէր Արտաւազդ արք. իր շուրջն ունենալով չորս քահանաներ: Նախորդ օրն իսկ, երկու քահանայացուները ձեռնադրուած էին նախ դպիր, ապա սարկաւագ: Կ'արժէ նկարագրել արարողութիւնը:

Պատարագի սկզբնաւորութենէն քիչ վերջ, Վալանսի հոգեւոր հովիւ Սահակ քհնյ. Արտաւազդ արք.ի կը ներկայացնէր երկու նորընծաները, որոնք ծնրադիր, երկիւղածութեամբ մը կը սպասէին, պահարանէն դէպի խորան առաջնորդող սանդուղներուն վրայ: Աղօթքներէ եւ Սաղմոսներէ վերջ, միշտ ծունկի վրայ, անոնք կը յառաջանային դէպի խորան, ուր իրենց առաջին ողջոյնները կը ստանային պատարագիչէն: Քիչ վերջ կը զգեստաւորուէին սեւ շուրջառներով եւ ժողովուրդին դարձած, իրենց երկու ձեռքերը հպած իրենց երեսներուն, վեր կը բարձրացնէին զանոնք շեղակի, աշխարհական կեանքէն իրենց հրաժարումը յայտնելով: Այդ վայրկեանին էր որ, կը պարզուէր յուզիչ տեսարան մը, երբ երկուքը միասին յորդառատ կ'արտասուէին, չկրնալով իրենք զիրենք զսպել: Ժողովուրդէն ալ շատեր կուլային:

Պատարագի վերջաւորութեան, երկու նորընծաները կը զգեստաւորուէին երփներանգ շուրջառներով եւ սաղաւարտներով: Ապա իրենց ճակատներէն եւ ձեռքերէն օծուելով Ս. Միւռոնով, այլեւս կը դառնային քահանաներ ու կը հաղորդուէին ժողովուրդին հետ երիցս անգամ «խաղաղութիւն ամենեցուն» կրկնելով:

Երկու նորընծաները, իրենց աշխարհական անուններով՝ Նուպար Բոսթիկեան՝ Վչէնէն, Մաղաքիա Ասլանեան Մարսէյլէն, կը յորջորջուէին Տ. Թորգոմ եւ Տ. Բարգէն: Լման քառասուն օր եկեղեցիներուն մէջ, անոնք պիտի կատարեն աւանդական պահեցողութիւնն եւ ապաշխարանքը: Իրենց առաջին պատարագը պիտի մատուցանեն Նոյեմբեր 14ին: Արտաւազդ արք. իր կրօնական յորդորները հաղորդելէ վերջ երկու քահանաներու եւ ժողովուրդին, թախանձագին խնդրեց ծնողներէն, որ գերագոյն ճիգը թափեն, անմոռաց պահել տալու համար հայերէնը եւ հայկ. ոգին, իրենց զաւակներուն շրթներուն վրայ եւ սրտերուն մէջ: Ինչպէս եկեղեցիին օծման օրը, այս անգամ ալ յատուկ բարձրախօսներ զետեղուած էին բակին մէջ, արարողութիւնը լսելի դարձնելու համար դուրսը հաւաքուած բազմութեան: Եկեղեցւոյ պնակները կը յորդէին նուիրատուութեան լումաներով:

Ամէն պարագայի մէջ, Հոկտեմբեր 3ի կիրակի առաւօտը, պահ մը եղաւ Հայրենիքի սփոփարար կարօտովը տուայտող գաղթական ժողովուրդին համար:

Գեղամ Տէր Անդրէասեան

ՄԵՐ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Կիրակի, 3 Հոկտեմբեր: Գեղեցիկ օր մը ամէն տեսակէտով: Գաղութը իմացած էր թէ՝ այսօր պիտի վերաբացուէր Կապոյտ Խաչի դպրոցը: Հետաքրքրական եւ յուզիչ տեսարան: Հայ մանուկներու զուարթ խմբակներ վեր – վար, ամէն դի: Կը ճռուողեն ուրախութեան ժպիտներով, նման գարնան թռչնիկներու: Կարծես կը զգան թէ «հայաշունչ ժամադրավայր»ին մէջ իրենց առօրեայ կեանքէն տարբեր բան մը կը ունենեն ու կը սորվին:

Հիները արդէն տեղին ծանօթ, կ'առաջնորդեն նորեկ աշակերտները որոնք տակաւին չեն գիտեր ինչ է Հայն ու Հայերէնը: Բայց անտարակոյս պիտի սորվին այդ բոլորը շատ չանցած:

Ամէնքը դրասեղաններու առջեւ տեղաւորուած ուշադիր կ'ունկնդրեն իրենց առաջին դասը հայերէն ընթերցման եւ Հայոց պատմութեան «Հայկ եւ Բէլ», ինչ տպաւորիչ դաս...

Ահա Փոն տ'Օպնայի հայկական դպրոցի վերամուտը եւ հայ մանուկները: Հայոց պատմութեան գրքերը նուէր ստացանք Վալնսէն Պ. Յակոբ Տէր Սարգիսեանէն: Այս առթիւ Կ. Խաչը կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները:

Խաչուհի մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Նաւաստիները խորամանկ գայլերու պէս կը մօտենան, փոքր կուշտ գառներու, անտէր ոչխարներու: «Պզտիկ» միջադէպեր անպակաս են միշտ հոս հոն: Այսպէս ահա բարեկիրթ երիտասարդ մը փիլիսոփայութեան ուսանողի մը երեւոյթով՝ կը ծեծուի նաւաստիներէն, իր մէկ արդարացի դիտողութեան համար ու թաւալգլոր վար կը նետուի սանդուխներէն, իր ձեռքի գրքին հետ, եւ ինչեր, ինչեր:

Յանկարծ զգալի փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան: Այն լուսաւոր ճամբան որ մեր ետեւէն կ'երկարէր կը մթագնի ընդոստ: Անծանօթ թռչուն մը իր յոգնած թեւերը հազիւ կը ծալլէ վերը կայմին բարձունքը եւ դարձեալ կ'աներեւութանայ տեսիլքի մը խորհրդաւորութեամբ: Կը զգաս որ ցամաքէն բաժնուած ես յաւիտենապէս, եւ անստոյգ հորիզոնի դիւթանքին ապաւինած՝ յանձնուած «յոյսի թեւերուն»: Բայց այս միջոցիս յարափոփոխ լոյսերու շողարձակումի մը կ'ենթարկուինք: Օդին մէջ, առասանէ մը կախուած լաթերու պէս, երկար ատեն հոլի քմայքէն յարածուփ կը դադրինք շարժելէ: Զգալի շուարումի մը սարսափը կը տիրապետէ մեր վրայ: Արեւը անհանգիստ շարժումներով ջուրին մէջ կը մտնէ — կ'ելլէ խեղդուող մարդու մը պէս: Ջուրի անպարփակ տարածութիւնը սըրտիքէ ապուրի պէս կ'եռեւեփի, պզտիկ պղպջակներ կը պայթին, մանր եւ անհամար հոլեր կը դառնան աներեւոյթ մորակէ մը մղուած: Ամէն կողմ մանրաձեւ թարթառներ պըտուտակներ կը ստեղծեն: Բազմահազար ճաճանչներ կը թափին ջուրին մէջ, կ'աղօտեն անոր մարմինը: Ովկիանոսը նախ կը խռովի, մոլուցքի կը բռնուի: Հետզհետէ պորտախաղի կը սկսի ու դըխառուած ազուէի մը պէս կը գալարուի ու կը տեսնուի որ իր սեւ թեւերուն մէջ ոսկի կրակ ալ կայ, կանաչ բոցեր կը կայծկլտան: Մէկը կարծես մարած հնոցը կը փչէ, ծովը կ'ուռի, իր այլանդակ փորը կը տնկէ պայթելու չափ:

Մահասատուեր եւ չարաշուք լռութեան մը մէջէն հնոցի ներդաշնակ զիկ – զակը կը լսուի հիւանդ սրտի մը բաբախումին նման. մինչ ցափ հոլամուկի մը անծայրածիր կապարէ թեւերը կ'իջնեն մեր վրայ: Ամէն մարդ իրարու կը նայի հարցական, տխտեռնակուլ զոհերու պէս, երբ աղիքները դէպի կոկորդը կը տեղափոխուին անզգալաբար: Գիտենք որ բան մը տեղի կ'ունենայ մեզմէ վեր, մեզմէ դուրս անհաս, անթափանց: Շատեր ինքնաբերաբար դէպի ամբար կը դառնան ինչպէս ծակերէն դուրս ինկած խլուրդը փոս մը կը փնտռէ իր սեւածածուկ փոքրիկ աչքերով:

Կը լսուի սուլիչի ձայն մը սուր եւ տիրապատող: Նաւապետը հրամաններ կ'արձակէ շանթի պէս հատու եւ կարճ ու կը փութայ ղեկի խուցը: Նաւաստիները ոսի բարակներու պէս նաւուն մէկ ծայրէն միւսը կը սուրան իրենց պետին հրամանները գործադրելով գիւահարներու նման: Ամէն կողմ կ'ամայանայ, կափանքը կ'ամրացուին մեր վրայ: Նաւաստիներէն շատեր ներս կը մտնեն մեզի հետ ու կը պարտադրեն որ անկողին մտնենք:

Մեր մահիճները կը նմանին անտէր դագաղներու իրարու վրայ շարուած, իմ տապանս կը գտնուի կլոր ու հաստ ապակիով լուսամուտի մը քով: Սարսափով կը դիտեմ դուրս ու կը նշմարեմ աներեւակայելի բարձրութեամբ լեռներ, ջուրէ լեռներ որոնք միշտ դէպի վեր կը ցցուին: Ցամաքի վրայ անկարելի է չափել – տեսնել լեռը իր բարձրութեամբ, եւ անոր պարփարներն ու խորխորատները միանգամայն: Հոս ընդհակառակն բարձրութիւն եւ խորք գաղտնիք չունին ինձ համար, թէեւ կը զգայի թէ փոշիի կտոր մըն եմ հոս, մանրուք, ոչինչ: Հազիւ ժամանակ ունեցայ մտածելու թէ ո՞վ դրաւ սակայն, այնքան մեծամտութիւն, մնափառութիւն այս մանրէին մէջ. երբ արդէն ուշադրութիւնս ուրիշ տեղ էր այլեւս:

Նաւը կը տքար շարունակաբար ձեւէ դուրս հաւկիթներ ածող անօրինակ հաւու մը պէս: Մենք ալ իր հաւկիթները մեր կարգին, կարծես ներքին կրակէ մը մղուած պիտի պայթէինք:

Մեր քարայրի նման խուցը, շուտով մը դարձած էր կատարեալ աղբանոցի, քացախի եւ օշինդրի հոտերով ապականուած: Բազմաթիւ մարդիկ ծովախտէ կը տառապէին եւ այնքան ամուր կը սեղմէին իրենց կողերը որ լեզունին դուրս կ'իյնար: Անկարող նոյնիսկ բառ մը ըսելու, տքալու: Փսխողներու աչքերը դուրս կ'իյնային մահապարտ կախուածներու հանգունակ:

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

(2)

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, աշխատանքի դադարը առ այժմ սահմանափակ է երկաթուղիներուն վրայ, բայց կրնայ ընդհանուր գործադուլի յանգիլ: Ամէնէն աւելի խլրտումներ կը նշմարուին արեւելեան, հիւսիսային եւ արեւմտեան գիծերուն վրայ: «Ստալինեան» Դաշնակցութիւնը, ինչպէս կ'անուանէ ընկերվարական օրկանը, «Փոփիւլէռ», հաստատ կը մնայ իր պահանջներուն վրայ, թէեւ տեղ – տեղ վերսկսած է աշխատանքը:

Յոյս կայ որ համաձայնութիւն գոյանայ Լուէնի մետաղագործական հաստատութեանց բանուորներուն հետ:

★ Փարիզի չարժավարներուն գործադուլը վերջացած կը համարուի: Սակադինը նորէն պիտի աւելնայ:

★ Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը վճռապէս կը հերքէ ներքին նախարարին՝ Պ. Ժիւլ Մոքի այն յայտարարութիւնը թէ Ֆրանսայի համայնավարները դուրսէն ստացած են գործադուլի հրահանգները:

Ամէն ինչ առկախ Ազգաժողովին մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ յոյս չկայ որ Պերլինի պաշարման խնդիրը լուծուի կողմնակի բանակցութիւններով: Ապահովութեան Խորհուրդին վեց չէզոք անդամները կը շարունակեն իրենց աշխատանքը, գոնէ առժամեայ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար, բայց ելքը անորոշ է: Արեւմտեան պետութիւնները կը պնդեն նախ վերցնել պաշարումը որեւէ նոր բանակցութենէ առաջ: Երկրորդ անգամն է որ երեք պետութիւնները Ռուսերուն կը յիշեցնեն այս պարագան, աւելի բացորոշապէս:

Վեց չէզոքներուն ներկայացուցիչն է Արժանթինի պատուիրակը, որ առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Վիշինսկիի եւ միւսներուն հետ: Անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան պատուիրակները զատ զատ յայտարարեցին թէ բացարձակ պայման է նախ վերցնել Պերլինի պաշարումը: Ռուսերը տրամադիր չեն երեւար տեղի տալու:

Երկու օրուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով երեք արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները ժողով գումարեցին Փարիզի մէջ, քննելու համար Պերլինի պաշարման խնդիրը, որ իրենց համար կը կազմէ վտանգ մը միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար: Ժողովը տեղի ունեցաւ ամերիկեան պատուիրակութեան բնակած հիւրանոցին մէջ: Այս առթիւ ալ այն եզրակացութեան եկան թէ այլեւս միջին ճամբայ չէ մնացած եւ թէ Ազգաժողովը պէտք է ըմբռնէ այս պարագան:

★ Անգլ. կառավարութիւնը սպիտակ տետրակ մը հրատարակեց, որ Խ. Միութեան վրայ կը ձգէ Մոսկուայի բանակցութեանց վիժման եւ Պերլինի անելին պատասխանատուութիւնը: Այս տետրակը, որ կը բաղկանայ 40.000 բառերէ, կը լրացնէ Սեպտ. 27ի ամերիկեան յայտարարութիւնը, «խափանարար եւ անհաշտ ընթացք» վերագրելով Խ. Միութեան:

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Մարշըլ, Ուաշինկթընէն Փարիզ վերադառնալով, յայտարարեց թէ ամբողջ երկիրը «կատարելապէս միացեալ ճակատ կը ներկայացնէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ»:

Ամերիկեան մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները խստօրէն կը քննադատեն նախագահ Թրումընը, որ ուզած էր Մոսկուա ղրկել Գերագոյն Ատեանին նախագահը, անձամբ խօսելու համար Ստալինի հետ, բայց վերջին պահուն ետ առաւ այդ որոշումը, լսելով Մարշըլի զեկուցումը:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Քաղաքական Յանձնաժողովին Բչ. օրուան նիստին մէջ, անգլիական պատուիրակը առաջարկեց Խ. Միութիւնը պատասխանատու հռչակել սպառազինութեանց կրճատման հարցին ձգձգման համար: Ֆրանսայի, Չինաստանի եւ Քանատայի ներկայացուցիչները խօսք առնելով խստօրէն քննադատեցին Խ. Միութեան ծրագիրը: Պ. Փառոտի, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, բացատրեց թէ որեւէ շինարար կէտ չկայ խորհրդային ծրագրին մէջ եւ թէ նոյնիսկ յարձակողական ոգիով մը ներկայացուած է Ազգաժողովին: «Զի բաւեր չարունակ զինաթափութիւն հոլովել: Զինաթափութիւնը խաղաղութեան պայմաններէն մէկն է: Ամէնքս ալ կ'ուզենք, պայմանաւ որ կարելի ըլլայ եւ առաջարկուի ուսումնասիրուած, լուրջ ձեւով: Ամէնէն առաջ վստահութեան եւ գործակցութեան ոգին է որ կը պակսի»:

Չինաստանի ներկայացուցիչն ալ տարտամ եւ քմահաճ գտաւ ռուսական ծրագիրը: «Չինաստան չի կրնար մէկ երրորդ համեմատութեամբ կրճատել իր զինուորական ուժը, երբ կ'աշխատի զսպել համայնավարական ապստամբութիւն մը»:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ կը տօնուի Նոյեմբեր 20ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՅԻ եւ ՊԱՊԱՇԱՅԻ շիրիմներուն, Thiaisի գերեզմանատունը:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն կողմէ, այս կիրակի առտու ժամը 10ին: Ժամադրուիլ Porte d'Italie, գերեզմանատան դացող հանրակառքին մօտ:

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ ընկերներ: Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակը յարգող ընկեր ու բարեկամներ:

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

SALLE D'IENA, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna, Շաբաթ երեկոյ 20 Նոյեմբեր ժամը 8.30ին: Առաջին անգամ ըլլալով ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ կը բեմադրէ ու կը խաղայ մասնակցութեամբ Ֆրանսացի ծանօթ դերասաններու՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ

(Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ)

Յայտնի թատերախաղը որուն հեղինակը առաջին մրցանակի է արժանացած, Ժընեւ, թատերական մրցումին մասնակցող 70 ուրիշ գործերու մէջ: Տոմսերը սովորական գիներով կը ծախուին հայ գրատուններուն մօտ: Խաղը կը վերջանայ 11.25ին: Սրահը տաքցուած է:

ԱՐԱՐԱՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆը եւ ԱՐԱՐԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ՐԴ տարելիցը, Կիրակի 17 Հոկտեմբեր 1948: Հոգեհանգիստի պատարագ՝ ի յիշատակ Արարայի եւ բոլոր նահատակներուն:

Ներկայ պիտի ըլլան՝ հայ եւ օտար, քաղաքային թէ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

Կէսօրէն մինչեւ ժամը 11, ընկերական եւ ժողովրդային հանդիպում «Château des Fleurs»ի մէջ:

Կը հրաւիրուին՝ ժողովուրդը, Փարիզի, Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Քան – Նիսի Նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները եւ բոլոր անհատ ընկերները:

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ 23ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

առթիւ Արաբկիրի Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ երեկոյթ պարահանդէս մը 27 Նոյեմբերին, շաբաթ երեկոյ, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆԷՆ Օր. Շաքէ Առաքելեան 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցով, Այնճարի դպրոցին փոխան ծաղկեփունջի, Օր. Մաննիկ Փափազեանի եւ Տիգրան Թորոսեանի նշանախօսութեան առթիւ:

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ Հանրի Ուզուրեան կը փնտռէ քոյրը՝ Մառի -Ռոզ Ուզուրեան որ նախապէս Ավինյոնի շրջանները կը գտնուէր: Տեղեկացնել եղբօրը 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ կարմիր զինուորներ աշնանային յարձակումի կը պատրաստուին Չինաստանի մէջ:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ կը հաշուեն Թուրքմենիստանի երկրաշարժի զոհերուն թիւը: Մոսկուայի անթենը հաղորդեց թէ երկու հարիւր հոգի ետս մեռած են, մէջն ըլլալով երկու նախարարներ եւ երեք բարձրաստիճան պաշտօնատարներ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական զօրքը նոր յարձակողականի մը ձեռնարկած է, խորտակելու համար ապստամբական շարժումը, ձմեռէն առաջ:

«ԱՓՐԻԿԷԻ ԱՌԻՒԾԸ» եւ Եթովպիոյ փոխարքան, մառէշալ Կրացիանի, կը դատուի Հռոմի մէջ, մասնաւոր ատեանի մը առջեւ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Իր համակիրները ցոյց մը սարքած էին որ տեւեց չորս ժամ: Հինգ հարիւր ոստիկաններ կը հսկեն դատարանին շուրջը: Առաջին հարցաքննութեան յայտարարեց.— «Ես ամէն բանէ առաջ զինուոր եմ եւ ուրիշ նպատակ չունիմ եթէ ոչ ծառայել հայրենիքիս, որեւէ կարգուսարքի տակ, ժողովրդավար, ֆաշական կամ համայնավար»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի Ահարոնեան խումբին անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Հայերէնի դաս ժամը 8ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն ընկերներու խառն ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Սիրականի աշխատանոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին:

ՖՐ. ԿԱԹՈՑ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 14ին, հինգշաբթի օր ամբողջ օրը Sociétés Savantesի մէջ (Օտէօն): Նոյնօրը կ'ընդունուին նաեւ նոր արձանագրութիւններ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Անդրեան Վարդերես (Ատապազարցի): 1923ին Պոլսէն որբերուն հետ փոխադրուած է Յունաստան: Տեղեկացնել իր հօրեղբօր կնոջ Տիկ. Լուսինէ Ղազարեանի, 119 Ave. d'Italie, Paris (13): Կը խնդրուի արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել, մասնաւորաբար Յունաստանի «Ազատ Օր»էն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ Coupeur - patronier մը: Դիմել AKAP Bottier, 34 rue Taitbout, tél. Pro. 66-13: Métro Chaussée d'Antin, Paris (9):

ՈՍՏԱՆ–VOSTAN Հայագիտական պարբերաթերթ

Մօտերս լոյս կը տեսնէ ֆրանսերէն հայագիտական պարբերաթերթ մը VOSTAN, նուիրուած Հայոց պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան:

Պարբերաթերթը պիտի պարունակէ ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ պատմական, կրօնական, ճարտարապետական, ազգագրական, մարդաբանական, լեզուաբանական, ինչպէս նաեւ անցեալ ու ներկայ հայ արուեստի մասին:

Պարբերաթերթը պիտի տայ նաեւ հայագիտական գրականութեան առնչութեամբ օտար հրատարակութիւններու ցանկ մը (Bibliographie) համառօտ վերլուծումներով:

Պիտի տպուի սահմանափակ օրինակներով, հետեւաբար կը խնդրուի փափաքողներէն որ առաջ բաժանորդագրուիլ, օգտուելու համար ներկայ պայմաններէն — 600 ֆրանք երկու առաջին հատորները (իւրաքանչիւրը 200 էջ): Հասցէ.— Rédaction VOSTAN, 38 rue des Sablons, Paris (16):

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն Ժէռոմի «Ն. Աղբալեան» խումբի գիշերային հայերէնի դասաւանդութիւնները սկսած են արդէն: Կը խնդրուի ծնողներէն արձանագրել 12 տարեկանէն վեր իրենց զաւակները, Սէն Ժէռոմ Գ. Կոփոյեանի եւ Յ. Դաւիթեանի մօտ: Սառթանի, Լա Ռօզի Սէն Միթրի եւ Նօթր Տամի ծնողներն ալ կրնան օգտուիլ սոյն պատեհութենէն

Դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան բոլորովին ձրի, շաբաթը երկու օր, երեկոյեան ժամը 8էն 10, Թաղիս ծանօթ, Տիկին Մանուշի կողմէ Maison du Quartierի մէջ, Պուլվար Իզապէլ:

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ - ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմեցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet.

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տեսակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաստուած:

S. O. M. A. C. O. ՏՈՒՆԸ

Պէտք ունի պատրաստ հագուստի համար ափիէսէօրի մը, իր գործատեղիին մէջ աշխատելու համար: Դիմել 11 rue Aicard, Marseille:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 14 Octobre 1948 Հինգշաբթի 14 Հոկտեմբեր

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5668-Նոր շրջան թիւ 1079 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

Ամերիկեան թերթ մը հետեւեալ հարցումը ուղղած է օրուան երեւելիներուն, առանց երկրի կամ դասակարգի խտրութեան.

— Ո՞րքան մեծ է ուրիշ աշխարհամարտի մը վտանգը: Ի՞նչ միջոցներ կան, զայն խափանելու համար:

Երէկ թարգմանած էինք մէկ-երկու պատասխաններ (մէկը՝ Իսմէթ Ինէօնիւի բերնով):

Ամերիկեան թերթը ցաւով կը յայտարարէ թէ Սթալին, Մոլոթով, ուրիշ խորհրդային երեւելիներ եւ արեւելեան Եւրոպայի վարիչ դէմքերը մերժած են պատասխանել:

Դժբախտաբար պատասխանողներն ալ հարեւանցի կարծիքներ յայտնած են: Անշուշտ վախնալով որ մեղանչած կ'ըլլան դիւանագիտութեան դէմ, թէ աւելի խորանան կամ բացուին:

Մինչեւ հիմա հրատարակուած պատասխաններուն մէջ, աչքի կը զարնեն երկու բացորոշ տեսակէտներ՝ մասնաւորապէս անգլեւսաքսոն ճակատին վրայ:

Առաջին տեսակէտն այն է թէ՝ կարելի պիտի ըլլայ խափանել պատերազմը, եթէ հաւասար ուժ չունենան, կամ եթէ Մ. Նահանգները ոչնչացնեն հիւլէական ռումբերը:

Այս տեսակէտը հրապարակաւ պաշտպանեց Չըրչիլ, Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան համագումարին մէջ: Նոյն պատասխանը տուած է նաեւ ամերիկեան օրաթերթի հարցարանին:

Այս տեսակէտը կը յայտնէ նաեւ Պ. Տիւ, Մ. Նահանգներու նախագահութեան հանրապետական թեկնածուն.

— Խաղաղութիւնը պահպանելու լաւագոյն միջոցն է հաւասարէ հաւասար խօսիլ ու գործել Խ. Միութեան հետ, յարգանք ներշնչելով մեր զօրութեամբ:

Բոլորովին տարբեր տեսակէտ ունի Մ. Նահանգներու երրորդ կուսակցութեան թեկնածուն, Հէնրի Ուոլըս.

— Մեր արտաքին քաղաքականութեան ընթացքը յառաջ բերած է տագնապ մը որ չափազանց վտանգաւոր է Ամերիկայի եւ ամբողջ աշխարհի համար: Այս տագնապներէն իւրաքանչիւրը աւելի կը հեռացնէ մեզ խաղաղութենէն եւ աշխարհի խաղաղ վերաշինութենէն:

Կը կարծենք թէ ամէնէն պերճախօս պատասխանը տուած է իրլանտացի հանճարեղ գրագէտը, Պերնըրտ Շօ, որ կը սիրէ միշտ արտակարգ ելոյթներ կատարել:

— «Մեր վարիչներուն տգիտութիւնը, յիմարութիւնը եւ կուսադան բնաւորութիւնը սահման չունին. այնպէս որ, ոչ մէկ հրէշութիւն, մինչեւ անգամ անձնասպանութեան նոր աշխարհամարտ մը ոչ անկարելի է, ոչ ալ կրնայ արգիլուիլ»:

«Մեր» ըսելով, ալեւոր գրագէտը անշուշտ նըկատի չունի միայն Մեծն Բրիտանիոյ վարիչները:

Այսօրուան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի վարիչներէն ո՞ր պիտի կրնար առաջին քարը նետել, ձեռքերը լուալով եւ ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով միւսներուն վրայ:

Եթէ Եւրոպան երկու ճակատի բաժնուած չըլլար, եթէ երկու վիթխարի աշխարհակալութիւններ կանգնած չըլլային դէմ դիմաց, սպառազէն եւ սպառնալից, մարդկութիւնը ինչո՞ւ պիտի ստիպուէր հոլովել չարաշուք հարցականը,— Խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ:

Եւ փոխասացութիւնը կը տեւէ ամիսներէ ի վեր, հետզհետէ թանձրացնելով մթնոլորտը:

Արդէն իսկ հասած ենք այնպիսի շրջանի մը, ուր դիրքեր կ'որոշուին բացէ ի բաց, նշանախօսքեր կ'արձակուին հրապարակաւ:

Այսպէս, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը կ'ազդարարէ թէ ֆրանսացի ժողովուրդը երբեք պիտի չպատերազմի Խ. Միութեան դէմ:

Պելժիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն ալ կրկնելով նոյն ազդարարութիւնը, կ'աւելցնէ.— Ամերիկացիներուն դրկած զէնքերը իրենց դէմ պիտի գործածուին:

Իսկ Սպանիոյ դիկտատորը կը սպառնայ համայնավարներուն դէմ կռուիլ այրերով, կիներով, մանուկներով:

Ցո՞ երթաս, Եւրոպա ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին մէկ երկու տարիներու ընթացքին, քիչ մը ամէն կողմէ, եւ մասնաւորաբար Միջին Արեւելքէն այցելուներ կ'ունենանք:

Շատերը առեւտրական գործերով կ'այցելեն Եւրոպա: Կան որ ազգականներ ունին տեսնելիք: Չեն պակսիր այնպիսիներ ալ որոնք պարզապէս սա Լոյս Քաղաքը տեսնելու փափաքով ճամբայ կ'ելլեն:

Որքա՜ն սրտապնդիչ է շատերուն հետաքրքրութիւնը Ֆրանսահայ գաղութին հանդէպ: Մանաւանդ եթէ նախապաշարուած ձեւով չմօտենան մեր ցաւերուն կամ մեր վայելած բարիքներուն: Փոխադարձ ճանաչումն ալ իր օգուտներն ունի իրարմով խանդավառուելու, կամ իրարու պակաս լրացնելու տեսակէտէն:

Փարիզը՝ սակայն, դժբախտ դատավճիռով մը կնքած է մեր ճակատները: Ի յառաջագունէ: Անուն հանած է իր սանձարձակ բարքերով, իբրեւ զուարճութեան, ամէն կարգի հաճոյքներու սահմանուած քաղաք:

Պարզ է որ եկող - անցողները, քանի մը ամսուան մէջ չեն կրնար թափանցել նոյնիսկ հայ գաղութին, հանրային կամ ազգային կեանքին, մեր մտաւորականութեան եւ երիտասարդութեան իրական կենցաղին ու ձգտումներուն, անոնց բարքերուն, եւայլն: Եւ կը ստեղծուին թիւրիմացութիւններ:

Այդ կարգի մոլորանքի մը հանդիպեցայ վերջերս, Պէյրութի մէկ շաբաթաթերթին մէջ: Անցորդ մը մասնաւորապէս խօսելով հայ ուսանողներու մասին, ծանր մեղքեր կը վերագրէր անոնց, անիրաւաբար:

Փարիզի հայ ուսանողները իմ պաշտպանութեանս չեն կարօտիր:

Անոնց տարեվերջի յաջող քննութիւնները, որոնք շատ անգամ փայլուն արդիւնքներով կը պսակուին, ցոյց կուտան թէ շատ հեռու են «ցեխին մէջ թաւալելէ»: Առ այժմ կը թաւալին իրենց դժուարին դասերուն մէջ: Շատերուն դժնդակ նիւթական պայմաններն ալ կը լրացնեն պակասը:

Ներելի չէ վճիռներ արձակել, առանց լրջօրէն ուսումնասիրելու իրականութիւնը: ՍՕՍԻ

Պատերազմ չարաշահութեան դէմ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՆ

Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարութիւնը որոշած է վճռական միջոցներ ձեռք առնել, խափանելու համար չարաշահութիւնը, մասնաւորապէս ուտեստի հրապարակին վրայ:

Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն իսկ ձերբակալուած են 25—30 մեծ շահադէտներ,— միսի, նպարեղէնի եւն. վաճառականներ, միջնորդներ կամ յանձնակատարներ: Հետապնդումները կը շարունակուին ամբողջ երկրին մէջ: Պ. Անտրէ Մառի, դատական նախարարը, պատասխանելով այս առթիւ եղած հարցումներու, յայտարարեց.

— Երէկ ծանուցուած առաջին տնօրինութիւնները պարզապէս սկզբնաւորութիւնը կը կազմեն այն յարձակողականին որուն ձեռնարկած է դատական իշխանութիւնը, հետապնդելու համար շահադէտները:

Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին պանիրի, կարագի, պտուղի եւ ձուկի վաճառականներ: Միսի հրապարակին վրայ ձերբակալուած են արջառի երեք մեծ վաճառականներ:

Կատարուած քննութիւնները կը հաստատեն որ Օգոստոսի ընթացքին միսին գինը 25 % աւելցած է Ա. տեսակին համար, 35 % Բ. եւ 52 առ հարիւր Գ. տեսակին համար, իբրեւ հետեւանք անխիղճ չարաշահութեանց: Կառավարութիւնը որոշեց պետական սակագին հաստատել միսի բոլոր տեսակներուն համար, յառաջիկայ շաբթու:

★ Գիշ. օր կարգ մը դէպքեր պատահեցան Վիլէթի սպանդանոցին մէջ: Զօրս հինգ հարիւր մսավաճառներ բողոքելով դատական հետապնդումներուն դէմ, փորձեցին գրաւել կառավարութեան միջոցաւ վաճառելի միսերը: Սակայն ձախողելով, քանդեցին կամ կրակի տուին կարգ մը

«Եթէ մեր զաղտնիքները յայտնենք դուք ալ կը յայտնէ՞ք»

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԳՈՐԾԱԿՑԵԼՈՒ, Կ'ԸՍԷ ՎԻՇԻՆՍԿԻ.—ՄԻՒՍՆԵՐԸ ՉԵՆ ՀԱՒԱՏԱՐ. — ԵՒ ԲԱՆԱՎԷՃԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երեքշաբթի օր շատ կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Միացեալ Ազգերու Քաղաքական Յանձնաժողովին առջեւ, սպառազինութեանց կրճատման առաջարկին առթիւ: Այս անգամ բանավէճը կը վարէին Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան պատուիրակները:

Առաջինը, Պ. Օսթին, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը համաձայն է Անգլիոյ եւ Սուրիոյ բանաձեւերուն, որոնք Խ. Միութեան վրայ ձգելով զինաթափութեան հարցին ձգձգումը, կ'առաջարկէին որ Ապահովութեան Խորհուրդը եւ սպառազինութեանց յանձնախումբը շարունակեն իրենց աշխատանքը, համաձայն մեծամասնութեան տեսակէտներուն: Յետոյ յայտարարեց.

— «Զինաթափութիւն կարելի չէ ցորչափ ապահովութիւն չկայ եւ ապահովութիւն պիտի չըլլայ ցորչափ Խ. Միութիւնը բանիւ եւ գործով պիտի ապացուցանէ թէ պատերազմըանխուսափելիկը նկատէ եւ օգտակար գործիք մը քարոզութեան: Միացեալ Ազգերու անդամները ինչպէս կրնան զինաթափ ըլլալ, երբ Խ. Միութիւնը որեւէ ապացոյց չի տար թէ պատրաստ էմասնակցելումիջազգային հսկողութեան՝ հիւլէական ուժի եւ սպառազինութեանց մասին»:

Յետոյ բացատրեց թէ խորհրդային ծրագիրը պարզապէս քարոզչական նպատակներու կը ծառայէ, խաղաղասիրութիւն վերագրելով իրենց եւ իբրեւ պատերազմի դրդիչ մեղադրելով Մ. Նահանգները: Այս առթիւ հատուածներ կարդաց Լէնինի գործերէն, «Իզվեստիա»յէն եւ ուրիշ խորհրդային հրատարակութիւններէ, ապացուցանելու համար թէ համայնավարները մինչեւ այսօր այ սրբազան խաչակրութիւն մը կը նկատեն պատերազմը՝ դրամատիրութեան դէմ, պարզապէս միջոց մը՝ համաշխարհային յեղափոխութեան:

— «Վերջին պատերազմի ընթացքին, երբ Խ. Միութիւնը եւ արեւմուտքը զինակցած էին Գերմանիոյ դէմ, մեծ յոյս կար թէ Մարքսի եւ Լէնինի վարդապետութիւնները, որոնք առելութիւն կը քարոզեն դասակարգերու միջեւ, տեղի տուած են աւելի լուսամիտ ըմբռնումներու: Սակայն աստիճանաբար պարզուեցաւ որ ի դերեւ ելած են այդ յոյսերը: Արեւելեան արբանեակները ինկան Խ. Միութեան ձեռքը, իսկ Չինաստան եւ Քորէա եւս կը կրեն անոր փառասիրութեան հետեւանքները: Արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւններն ալ զոհերը են այս նոր նախայարձակման: Կոմինֆորմը կազմուեցաւ աւելի լաւ դասաւորելու համար ծրագրուած քանդումը: Իրենց նպատակն է թոյլ չտալ որ արեւմտեան Եւրոպան ոտքի կանգնի, որովհետեւ եթէ կանգնի, պիտի կրնայ յաջողութեամբ դիմադրել համայնավարական թափանցումին: Պէտք է ամէն գնով խառնակութեան եւ տնտեսական քաոսի մէջ պահել արեւմտեան քաղաքակրթութեան հայրենիքը: Պէտք է երկիւղի եւ անձկութեան մատնել զայն: Համայնավարներու նշանախօսքն է,— «Կազմալուծէ եւ քանդէ»:

Այստեղ ամերիկեան պատուիրակը կ'ակնարկէր Ֆրանսայի ներքին կացութեան, բացորոշապէս հասկցնելով թէ դուրսէն թելադրուած են բանուորական խլրտումները, քանդելու համար Մարշըլի ծրագիրը:

Եզրակացնելով, Պ. Օսթին հաւաստեց թէ Մ. Նահանգները նուազագոյն աստիճանին իջեցուցած են իրենց զինեալ ուժերը, եւ իրենց ազգային եկամուտին 5.9 %ը միայն կը ծախսեն զինուորական նպատակներու, մինչդեռ Խ. Միութիւնը կը ծախսէ 17 %: Եւ առաջարկեց մերժել խորհրդային ծրագիրը, պաշտպանելով մեծամասնութեան առաջարկը:

ՎԻՇԻՆՍԿԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ Կ'ԸՆԷ

Խ. Միութեան պատուիրակը այս մեղադրանքներուն պատասխանեց երկար ճառով մը, անգամ մը եւս պատմելով 30 տարիէ ի վեր կատարուած խաղաղասիրական ջանքերը:

— «Դուք կը մերժէք Խ. Միութեան բոլոր առաջարկները: Մենք զիջումներ ըրինք, նորէն կը մերժէք: Եւ սակայն մարդկութեան ճակատագրին հետ կը խաղանք: Կարելի՞ է յամառիլ, երբ խնդիրը կը վերաբերի մարդկութեան ճակատագրին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

տաղաւարներ: Այս առթիւ կ'աղաղակէին.— «Կեցցէ՛ ազատութիւնը»:

★ Օրէնքը խիստ պատիժներ կը տրամադրէ չարաշահութեան դէմ.— վեց ամիսէն մինչեւ երկու տարի բանտարկութիւն, 50.000էն մինչեւ երկու կամ ինը միլիոն ֆրանք տուգանք եւն.:

★ Կառավարութիւնը ածուխի նոր գին որոշեց թոնը 3500 ֆրանք. այսինքն 18.9 % յաւելում, փոխանակ 22.5 %ի:

ՁԱՅՆ ՄԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻ ՄԸՆ Է ՈՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ)

12000 ԳԵՐԻՆԵՐ, ՈՐՈՆՑ 4500Ը ԳԵՐՄԱՆ.— ՍԵՒԱՆԻ ՀՍԿԱՅ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ.— ԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ՊԶՏԻԿՆԱՅ.— Ի՞ՆՉ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԵՆ ՆՈՐԵԿՆԵՐԸ.— 600 ՆՈՐԵԿՆԵՐ ՄԵԿՈՒՍԱՑՈՒԱԾ.— ՆԱԵՒ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐԸ:

ՀԱՅՏԷԼՊԷՐԿ (Յառաջ), 8 Հոկտ.— Զուգադիպութեամբ մը՝ հայ բարեկամներէս մէկը Հայաստանէն նոր վերադարձող գերման ռազմագերի մը իր ինքնաշարժով տուն տարած էր կայարանէն: Հարազատ Գերմանին համար անըմբռնելի էր թէ ինչպէս զինքը իբրեւ գերի բանեցնող երկրի մը մէկ զաւակը, իր ծննդավայրին՝ Հայտէլպէրկի մէջ կը դիմաւորէր զինքը՝ ինքնաշարժով տուն փոխադրելու համար: Չէր կրնար խորհիլ թէ հայ բարեկամիս համար մեծ հաճոյք մըն էր տեսնել մէկը, որ կուգար իր հարազատ հայրենիքէն, որ ծծած էր Հայաստանի օդը:

Այսօր այցելեցինք անոր: Արդէն հագուած — շքուած՝ նոր մարդ մը դարձած էր: «Ինքզինքս դրախտին մէջ կը զգամ. վերջապէս ազատեցայ փշաթելերէն», ըսաւ ուրախ դէմքով մը: Իր երեքուկէս տարեկան, կապուտաչուի եւ ոսկեթել մազերով աղջնակը սենեակ եկաւ ու քսուեցաւ հօրը: «Չէի տեսած աղջիկս. նոր իրար ճանչցանք, բայց շուտով ընտելացանք իրարու..»:

×

Պ. Ք. Նորագոյն բնիկն է մեր հայրենիքէն, քանի որ մեկնած է չորս շաբաթ առաջ (8 Սեպտ.), իր տեսածները եւ լսածները կրնանք իբրեւ ճիշդ ընդունիլ: Ենթասպայ է (Oberleutenant D. R.) եւ նախապատերազմեան շրջանին աշխատակցած հրատարակչական ընկերութեան մը: Մեր հարցումներուն կը պատասխանէ որոշ եւ կտրուկ:

1945 Մարտին գերի կ՚իյնայ Ամերիկացիներու ձեռքը, որոնք շաբաթ մը վերջ կը յանձնեն զինքը Ռուսերուն: Հունգարացի եւ ռումանացի ռազմագերիներու հետ կը փոխադրուի Քոնստանցա, Նովորոսիսկ, Արմաւիր, Թուափսէ, Թիֆլիս եւ Լենինական, յետոյ Արթիկի քարահանքերը: Քիչ ժամանակ այստեղ մնալէ վերջ կը տարուի Կիրովական եւ անկէ Սեւանի ռազմագերիներու կայանը՝ 13 Սեպտ. 1945ին: Այսպէսով ճիշդ երեք տարի կը մնայ լիճին ափը ու կ՚աշխատի 1700 ուրիշ ռազմագերիներու հետ Սեւանի մեծ ջրակայանի կառուցման մէջ: Անցեալ տարուընէ սկսեալ կայանին մէջ մնացած էին միայն գերմանացի ռազմագերիներ, քանի որ Հունգարները եւ Ռումէնները վերդարձան իրենց երկիրները:

Գերման գերիներն ալ յաջորդաբար կ՚արձակուին: Մինչ 1946ին Հայաստանի մէջ մօտ 12000 գերիներ կային, որոնց 4500ը Գերմանացիներ էին, հիմա կան միայն մօտաւորապէս 1800 գերման գերիներ: Նախապէս կային հետեւեալ կայանները՝ Համամլու, «Իլա», Երեւան (երկու հոգի), Սեւան, Արթիկ, Կիրովական (երկու): Այժմ Կիրովական եւ Սեւան: Մինչեւ տարւոյն վերջ կը յուսացուի որ գերիները ամբողջապէս արձակուին:

Ահա իր պատմածները Հայաստանի մասին.

— «Սեւանի ելեկտրակայանը Խ. Միութեան ամենամեծ շինութիւններէն մէկը պէտք է նկատել: Հինգ հորեր բացուած են մօտաւորապէս 80 մեթր խորութեամբ, որպէսզի ստորերկրեայ ջրանցքը փորեն: Այս ջրանցքը պայտի ձեւ ունի եւ հինգուկէս քիլոմեթր երկայնութիւն պիտի ունենայ: Բարձրութիւն եւ լայնութիւն մօտաւորապէս վեց մեթր: Ստորերկրեայ մեծ սրահ մը փորուած է, ուր պիտի հաստատուին՝ լածխս նայելով՝ երկու հատ 25000 քիլովաթ արտադրող ջրանիւներ (թիւրպին):

«Սեւանի ջուրին շոգիացումը, յաւելումը եւ Զանգու թափած քանակութիւնը ճշդելու համար, ջրագիտական կայան մը հաստատուած է Սեւան կղզիին վրայ: Ըստ եղած հաշիւներու, քանի մը տասնեակ տարիէն լիճը պիտի փոքրանայ, արեւելեան բաժինը դաշտերու պիտի վերածուի, իսկ Սեւանի մնացեալ աւազանին մէջ հաւաքուած ջուրը պիտի բաւէ բոլոր Զանգուի ելեկտրակայանները բանեցնելու:

«Սեւանի շինութեան վարիչներն են Մովսէսով եւ Թիտոյն, իսկ գլխաւոր ճարտարապետն է Շարակեան: Բոլորն ալ շատ կարող ճարտարապետներ են եւ համակրելի անձեր: Շինութեան վարչութեան մէջ Հայեր եւ Ռուսեր են հաւասարապէս:

«Սեւանի շինարարական աշխատանքներուն կը մասնակցին բացի ռազմագերիներէ տեղացի եւ գաղթական Հայեր, Ազէրիներ, Ռուսեր: Կիներ ալ շատ կան հողային աշխատանքներու մէջ: Կիները կ՚աշխատին բացօթեայ, իսկ հորերուն մէջ միայն այրերը: Աշխատանքին մէջ տարբերութիւն չկայ գերիներու եւ քաղաքացիներու միջեւ: Նոյնպէս վճարումին մէջ: Իւրաքանչիւր ռազմագերի պարտաւոր է ամսական 450 ռուպլիի գործ տեսնել: Գերիներուն մէջ կան մասնագէտներ, որոնք շատ լաւ վճարում կը ստանան, աւելի քան տեղացի բանուորները:

«Առաջին ամիսներուն, 1945ի ձմեռը, շատ ծանր էր գերիներու վիճակը: Կայան մը կար՝ «Իլա», Երեւանի մօտ, ուր մահացութիւնը 35—40 առ հարիւրի բարձրացած էր. միւսներուն մէջ 10 առ հարիւր: Բոլորս ալ արդէն հիւանդ եկած էինք հոն: Սնունդն ալ բաւարար չէր. բայց 1946ի Փետրուարէն ասդին կայաններու վիճակը բարւոքեցաւ եւ կեանքը տանելի դարձաւ:

«Տեղացի ժողովուրդը դժգոհ է իր կեանքէն: Սեւանի շրջանը աղքատ է ու ամէն բան պէտք է բերուի դուրսէն, Երեւանէն: Վաստակը՝ գիներուն հետ բաղդատելով, շատ քիչ է ու ընտանիքի հայրեր կը գանգատէին թէ չեն կրնար կշտացնել իրենց զաւակները: Շատ զգոյշ են առ հասարակ իրենց արտայայտութիւններուն մէջ, բայց երբեմըն չեն դիմանար եւ կը խօսին: Այսպէս մէկը կը պատմէր թէ նախապէս 200 գառներ ունէր, իսկ հիմա մէկ հատ միայն, կոլխոզի դրութիւնը աղքատացուցած է զինքը ու հազիւ կրնայ ընտանիքը պահել:

«Մենդեղէնին նման հագուստներն ալ շատ աղքատիկ են: Բացի իրենց աշխատանքի տարազէն եւ բաճկոնէն, շատ — շատ ձեռք մը կապոյտ հագուստ ունին:

«Հայրենադարձ գաղթականներն եւս շատ դժգոհ են, պատմեցին թէ (Ֆրանսերէն), մեծ պատիւներով ընդունուած են, բայց շուտով փոխուած է իրական կացութիւնը: Ինչ որ միասին բերած էին, ծախած են արդէն, ապրուստը ամբողջացնելու համար, քանի որ աշխատավարձքը չի բաւեր սնունդին: Իրենց հագուստ—կապուստէն կարելի էր նախապէս զանազանել զիրենք տեղացիներէն: Վեց ամիս վերջ արդէն տարբերութիւն չէր մնացած տեղացիի եւ դրսեցիի միջեւ:

«Կիրովականի մէջ կայ — ինչպէս պատմեցին ընկերներս — արգելարան մը, ուր 600ի չափ հայրենադարձներ մեկուսացուած են եւ կ՚աշխատին գերիներու հետ: Անոնց ձերբակալման պատճառը եղած է «իրենց լեզուն չբռնելը»: Հակառակ դրուած արգելքին, անոնք խօսած են արտասահմանի կեանքի մասին եւ բաղդատութիւններ ըրած արտասահմանի եւ երկրի ներքին պայմաններուն միջեւ: Ներգաղթողներուն մեծագոյն մասը յուսախաբ եղած է:

«Արտասահմանէն վերադարձած հայ ռազմագերիներ ես չտեսայ, բայց ինծի ըսին թէ, անոնք 3էն 5 տարի մեկուսացման պատիժ ստացած են անխտիր:

«Հակառակ այս բոլորին, Հայաստանի մէջ մեծ շինարարութիւն տեղի ունեցած է եւ կ՚ունենայ: Միայն անազատութիւնը եւ տնտեսական դժուարին պայմանները կը ճնշեն մարդոց վրայ:

«Հայաստանը շատ գեղեցիկ երկիր մըն է: Այդ լեռներուն մէջ, կլիմայի տեսակէտով, մենք մեզ Գերմանիոյ մէջ զգացինք: Տիլիճանը շատ գեղեցիկ է, ինչպէս նաեւ Սեւանայ լիճը եւ Արարատը, որուն ձիւնապատ գագաթը երբեմն միայն կը տեսնէինք, մշուշին մէջէն դուրս ցցուած: Երեւանը չտեսայ, բայց կը պատմէին թէ 300.000 բնակիչով մեծ եւ գեղեցիկ քաղաք մըն է:

«Հայերը մեզի հանդէպ սիրալիր եւ բարեկամական էին: Կը զգայինք որ Ռուսիայէն տարբեր երկրի մը մէջ կը գտնուէինք:

×

Պ. Ք. լրացնելէ վերջ իր տեղեկատուութիւնը մեզի ցոյց տուաւ լաթէ քսակ մը, որուն մէջ Հայաստանէն բերած էր կտրուած ծխախոտ: Մէկմէկ ծխիկ փաթթեցինք ու պարուրուեցանք Հայաստանի խակական ծուխին մէջ...:

Տ. ՓՈՒՌԵԱՆ

Ռամկավարները երէկ եւ այսօր

Հետաքրքրական է իմանալ, թէ ռամկավարները, որոնք կը քննադատեն Դաշնակցութիւնը բոլշեւիկներուն հետ համաձայնած չըլլալուն համար, 1918—1920 թուականներուն ի՛նչ քաղաքականութիւն կը հետապնդէին եւ ի՛նչ կը պահանջէին Դաշնակցութենէն:

Պատմութեան համար չահեկան նկատեցինք հրատարակութեան տալ երեք վաւերագրեր, առնուած նոյնինքն ռամկավար աղբիւրներէ, խորհրդածութիւններն ու մեկնութիւնները ձգելով ընթերցողներուն:

Հայաստանի «Հայ Ժողովրդական» կուսակցութիւնը, որ մեր ռամկավարներուն արեւելահայ հատուածն է, Երեւանի մէջ կը հրատարակէր «Ժողովուրդ» թերթը: 1920 Յունիս 26ի թիւով, նոյն օրկանը գրած է, «ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎՏԱՆԳԸ» խորագրին տակ, հետեւեալ խմբագրականը: Յիշեցնենք այս առթիւ, որ Մայիսեան բոլշեւիկեան ապստամբութիւնը թէեւ ճնշուած, բայց Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը Շանթի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը Մոսկուա ղրկած էր եւ կը ջանար համաձայնութեան գալ Խ. Միութեան հետ:

Նոյն օրերուն մեր ռամկավար աղբարիկները կը գրէին.—

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎՏԱՆԳԸ

«Հիւսիսային վտանգը շարունակում է կախուած մնալ մեր Հանրապետութեան գլխին: Նա ոչ միայն սպառնում է մեր ժողովրդի անկախութեան եւ դարաւոր քաղաքական իտէալի իրագործման, այլեւ նա իր հետ բերում է մեր տնտեսութեան վերջնական քայքայում, խորհրդային դաժան կարգեր, քաղաքացիական կռիւ եւայլն:

Եւ այսօր, թող զարմանալի չթուի, հիւսիսային վտանգը այնչափ խոշոր է, որ նրա առաջ նսեմանում են մերձ ի մահ Թիւրքիայի սպառնալիքները:

Պատերազմի ամբողջ ընթացքում հայ ժողովուրդ եղել է Դաշնակիցների հետ, աջակցել է նրանց մեծ գործին յանուն իրաւունքի եւ քաղաքակրթութեան շահերի յաղթանակի, մայիսեան դէպքերը նորից ապացուցանեցին, որ հայ ժողովուրդը անսասան կանգնած է Դաշնակիցների օրիենտացիայի վրայ եւ, ելակէտ ունենալով իր սեփական կենսական շահերը, վճռականօրէն դէմ է խորհրդային կարգերի եւ խորհրդային Ռուսաստանի:

Եւ հաշտութեան այն դաշնագիրը, որը կընքուելու է շուտով Մոսկուայում հայկական պատուիրակութեան եւ խորհրդային իշխանութեան մէջ, պիտի ձեւակերպէ հայ ժողովրդի վերոյիշեալ քաղաքական գիծը եւ տրամադրութիւնները:

Առաջին դաշնագիրը պիտի ճանաչի բացարձակապէս հայ ժողովրդի լիակատար գերակայութիւնը, Հայաստանի տերիտորիալ իրաւունքները եւ լիակատար անկախութիւնը:

Որեւէ միջամտութիւն այս կամ այն ձեւով մեր ներքին կեանքին՝ անթոյլատրելի է: Եւ եթէ դաշնագրի մէջ կը լինեն այնպիսի կէտեր, որպիսիք կան ռուս—վրացական պայմանագրի մէջ, մեր պետական շահերը խիստ վտանգուած կը լինեն:

Մեզ համար այնքան էլ շտապողական չէ մեր Հանրապետութեան ճանաչումը բոլշեւիկների կողմից:

Հայաստանը արդէն իրաւապէս անկախ պետութիւն է, ճանաչուած որպէս այդպիսին դաշնակից մեծ պետութիւնների եւ եւրոպական բազմաթիւ մանր պետութիւնների կողմից, հետեւապէս պետական շահերի տեսակէտից կարիք չկայ անթոյլատրելի զիջումներ անելու խորհրդային Ռուսաստանին:

Կառավարութիւնը մինչեւ հաշտութեան դաշնագրի վաւերացնելը պիտի նրա պայմանները հասարակական կարծիքի բազմակողմանի քննութեան առարկայ դարձնի:

Հակառակ դէպքում, ապագայ դաշնագրի բոլոր վնասակար կողմերի համար պատասխանատուութիւնը կ՚ընկնի կառավարութեան վրայ:

«Ժողովուրդ», օրգան Հայ Ժողովրդական կուսակցութեան թիւ 100, 1920 Յունիս 26:

ՀԱՅՈՐԴԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«Վեղարաւորներու» դատը

Երկուշաբթի օր սկսաւ մեծ դատավարութիւն մը, որ անգամ մը եւս կը կեդրոնացնէ ընդհանուր հետաքրքրութիւնը Փարիզի դատական ատեանին շուրջ: Դատն է «Վեղարաւորներու» (cagoulards) որոնց դէմ ամբաստանութիւնները կը սկսին 1937-էն ի վեր:

«Վեղարաւորները» կը ներկայացնեն յեղափոխական խմբակցութիւն մը, որուն համար ամէն միջոց լաւ է, եթէ կ՚առաջնորդէ իշխանութեան տիրացումին: Ինչպէս դիտել կուտայ թերթ մը, քիչ մը ամէն տեղ կան անոնցմէ, Հունգարիոյ, Ռուսիոյ, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Սպանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ: Ահաբեկչական միեւնոյն հակումը ամէն տեղ: Մարդկային կեանքը ոչինչ է անոնց համար: Ոչինչ նաեւ հանրային կարծիքը: Բարոյական հիմքերը չըջուած են անոնց համար:

Տեսականէն գործնականին անցնելով, Ֆրանսայի «Վեղարաւորները» կազմեցին գաղտնի ընկերութիւններ O. S. A. R. N. (գաղտնի կազմակերպութիւն ազգային յեղափոխական գործունէութեան), C. S. A. R. (Գաղտնի Կոմիտէ յեղափոխական գործունէութեան) Ասպետ Սուրի: P. C. A. D. (Պաշտպանողական գործունէութեան կոմիտէներու Միութիւն):

Ամբաստանագիրը անոնց կը վերագրէ սպանութիւն, ոճիր, առեւանգում, զէնքի գաղտնի առուծախ եւ ուրիշ չարագործութիւններ: Անոնց կը վերագրուի գինավաճառ Ժան Պաթիստի եւ ըն-

ՊԵՐՃԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔԸ (ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ)

Պոլսոյ Մարմարա թերթը կը գրէ, տուրքե-րու յաւելման ծրագրին առթիւ.—

Մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացի Ելմտա-կան գործավարին ճառը եւ պերճանքի տուրքին վերաբերեալ մանրամասնութիւնները։

Ցարդելի գործավարին ճառէն տեղեկացայ թէ 120 միլիոնի բաց մը ունի պիւտճէն եւ այդ ծակը գոցելու կը ձգտին շահատուրքի եւ ճամբուտուրքի յաւելումները, ինչպէս նաեւ նորածին պերճանքի եւ եկամուտի տուրքերը։

Իմ խոնարհ կարծիքովս նախատեսուած տուր-քերը անբաւական ենելմտացոյցը հաւասարակշռե-լու եւ պէտք է ուրիշ մարդերու մէջ ալ ընդհան-րացնել պերճանքի տուրքը։

Այդ պարագային ոչ միայն կը գոցուի 120 միլիոնի բացը, այլեւ կը ջնջուին շատ մը ուրիշ տուրքեր եւ ժողովուրդը հանդիստ շունչ կը քաշէ։

Ահաւասիկ ծրագիրս.—

1.— 20 միլիոն հայրենակիցները պէտք է հը-րաժարին գլխարկ գործածելէ՝ ի հարկին բաւա-կանանալով պարզ թաշկինակով մը։ Տարեկան պիտի շահինք առնուազն 20 միլիոն գլխարկի փո-խարժէքը, որ թարգմանի տասնական ոսկիէն 200 միլիոն։

2.— Հագուստներէն ջնջել կոճակները եւ տա-բատն ու արդիական «փէչ»ը փոխարինել «փո-թուր»ով եւ ու «շալվար»ով։ Տարեկան կը շահինք առնուազն 500 միլիոն։

3.— Աւելորդ պերճանք են նաեւ կօշիկը, գուլ-պան ու ճերմակեղէնը։ Կօշիկի փոխարէն տրեխ, գուլպային փոխարէն ոտքին լաթ մը փաթթելով ու ճերմակեղէնէն հրաժարելով կը խնայենք առ-նուազն 500 միլիոն։ Գումար՝ 1 միլիառ 200 մի-լիոն ոսկի։

Պիւտճէն հաւասարակշռուեցաւ գնաց։

Այս կերպով, զուր տեղը իրենց քունը չեն փախ-ցներ նաեւ անոնք, որ պահած են թանկարժէք գորգեր, արժեթուղթեր, մագաղաթներ, դրոշմա-թուղթի եւ թերթերու հաւաքածոներ, փղոսկրեայ անօթներ եւայլն, եւայլն, եւայլն։

կերոյ՝ Մօրիս Ժիւիֆի, Նուաշինի, Իտալացի Ռո-զէլլի եղբայրներու սպանութիւնը։ Անոնք զարկին Մաքս Տորմուան (նախկին ներքին գործոց նախա-րար) Մոնթէլիմարի մօտ, քնացած պահուն եւն.։ Վերջապէս տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող խիստ ճիւղաւորուած խնդիր մըն է, որ կը քննուի Սէնի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ։

Ամբաստանեալները 67 հոգի են, մէկ մասը առժամապէս ազատ ձգուած, ուրիշներ մեռած կամ փախած։ Պիտի լսուին 400 վկաներ։ Դատ մը որ շատ երկար պիտի տեւէ։

Իրենց սովորութիւններն ալ խորհրդաւոր են։ Երկու մոմով լուսաւորուած մառանի մը մէջ, 20 հոգի սեւ վեղարով, սեղանի մը շուրջ կարմիր վեղարով պետ մը կը շրջապատեն։ Անոնց մէջ ըն-դունուելու համար պէտք է երդում ընել սուրի մը վրայ որ սեւ լաթի մը վրայ դրուած է...

1935ին է։ Նիսի շրջանին մէջ «Սուրի Ասպետ-ները» զէնքի գաղտնի առեւտուրով կը զբաղէին։ Կազմակերպութեան նպատակն էր խռովութիւն յարուցանելով տապալել Հանրապետութիւնը, հաստատելու համար եթէ ոչ Միապետութիւն, առնուազն ժամանակաւոր ուժեղ եւ հակասեմա-կան վարչութիւն մը։

Բազմաթիւ փաստաթուղթեր կը հաստատեն այս պարագան։ Թղթածրար մը որ կը կոչուի «Աշխատանքի ծրագիր եւ հետախուզութեան կա-նոնագիր» կը պարունակէ տեղեկութիւններ հա-մայնավարներու մասին, կը նկարագրէ ելեկտրա-կանութեան կեդրոնները, կազի գործարանները, ջրուղիները, զօրանոցները, փամփուշտ պատրաս-տող գործարանները, Էլիզէի գլխաւոր նախարա-րութիւնները, Պուրպոնի պալատը եւ ծերակոյտը, Նախարարներու հասցէները եւայլն։

Փարիզը գրաւելու համար C. S. A. R.ը Սէնի մէջ կազմ եւ պատրաստ կը պահէր վեց վաշտեր, զինուորական դասաւորումով։

«Քաղաքային» կեանքի մէջ անդամները ի-րար կը ճանչնան աջ ձեռքով դրամ մը վեր նե-տելով։

Պատերազմի տարիներուն վեղարաւորներէն շատեր միացան Գերմանիոյ գործակիցներուն, ու-րիշներ՝ Դիմադրական ճակատին։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Գիտութեան համալսարանի սրահին մէջ տօնուած է գրէթէ յիսնամեայ վաստակաւորնե-րու յոբելեանը, նախաձեռնութեամբ Թուրք Մա-մուլի Միութեան։ Յոբելեարներու թիւն է 91, ո-րոնց մէջ կան երեսփոխաններ, ուսուցիչներ, ու-սուցչապետներ, իրաւաբաններ, զինուորական-ներ, բժիշկներ, լրագրողներ, գրագէտներ եւ դը-րագիտուհիներ։ Հայ յոբելեարներէն ներկայ ե-ղած են Գարեգին Տէվէճեան, Գառնիկ Սինանեան, Նշան Ճիւյէրճեան (ուսուցիչ), Տոքթ. Փիէռ Թա-շօ։ Չէ կրցած ներկայ ըլլալ հիւանդութեան պատճառով, Պ. Գէորգ Թորգոմեան որ առաջին տեղը գրաւած է թէծննդեան թուականի կարգով (1862) եւ թէ առաջին գրութեամբ (1886)։ Գա-րեգին Տէվէճեան ձկնարանի նախկին տնօրէնը եւ մասնագէտը), ծննդեան թուականի կարգով կը գրաւէր 5րդ տեղը, իսկ առաջին գրութեան հրա-տարակութեան կարգով 13րդ տեղը։ Գառնիկ Սի-նանեան ծննդեան թուականի կարգով 15րդ իսկ առաջին գրութեան հրատարակութեան կարգով 20րդ (1894)։ Նշան Ճիւյէրճեան (ծն. 1877 եւ Ա. հրատարակութեան թուականը 1898)։

Յոբելեարներէն Գէորգ Թորգոմեան, եղբայրը ողբացեալ բժիշկ Վահրամ Թորգոմեանի, ծնած է Սկիւտար։ Շրջանաւարտ թաղին Ս. Խաչ վարժա-րանէն 1877ին, նոյն տարին կը մտնէ «Միւլքիէ» (քաղաքային) վարժարանը։ Հողագործութիւն ու-սանելու համար կը ղրկուի Մօնփէլիէ։ Աւարտելէ վերջ կը նշանակուի կայսերական ագարակներու վարիչ տնօրէն։ 1888ին կը հիմնէ Պրուսայի Շերա-մաբուծական վարժարանը։ Հոն մինչեւ 1922, 35 տարի իր վարպետին՝ Փասթէօրինդիտական գրու-թիւնները կը դասաւանդէ եւ կը հասցնէ 2032 վը-կայեալ աշակերտ։ Ստացած է կառավարութեան կողմէ պատուանշաններ։

Կը վարէ նաեւ ազգային զանազան պաշտօն-ներ, ինչպէս վարչութեան ատենապետութիւն եւ Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան ատենա-պետութիւն։

Ունի թուրքերէն լեզուով քանի մը հեղինա-կութիւններ, «Ֆիլօքսէրա» (1887) եւ «Իփէք Պէօ-ճէյի Պէսլէմէք վէ Իփէք Թօհումը Իսթիհսալ Էթ-մէք» գործը (1897, 1910 եւ 1922) երեք անգամ հրատարակուած։ Իսկ ներկայ տարուան ընթաց-քին թթենիներ հասցնելու կերպին մասին տեղեկա-գիր մը ղրկած է երկրագործական գործավարու-թեան։ Ունի նաեւ հայերէն հանդէսներու եւ թեր-թերու մէջ զանազան գրութիւններ։ Այժմ գրի կ՚առնէ իր յուշերը։ Եղած է մեծ հաւատացեալ մը։

Յաջորդով՝ Գ. Տէվէճեանի մասին, որ ծանօթ է իբրեւ մասնագէտ ձկնաբան եւ որուն մէկ ու-սումնասիրութիւնը թարգմանուած է ֆրանսերէ-նի եւ իտալերէնի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԵՌԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հե-տեւեալ տեղեկութիւնները.—

Նոր տուրքերուն մասին ելեւմտական գործա-վարին տուած բացատրութիւնները մտահոգու-թեան մթնոլորտ մը ստեղծած են բովանդակ երկ-րին մէջ։

Անգարայի շրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ հալք կուսակցութիւնը այլեւս ի վի-ճակի չէ մեծ բարենորոգում կատարելու, հետեւա-բար պարտաւոր է քաշուիլ իշխանութենէ։

Մասնաւորաբար դժգոհութիւն պատճառած է պերճանքի տուրքը, նկատելով որ տուրքի կ՚են-թարկուին դաշնակներն անգամ, որոնք մեծ մա-սով ընտանեկան յիշատակներ են։

Կիսապաշտօն «Ուլուս» հետեւեալ տեղեկու-թիւնները կը հաղորդէ տուրքերու յաւելման եւ անոնց գանձման եղանակներուն մասին.— Այն բոլոր վաճառականները որոնք յայտագրի ենթա-կայ չեն, 1949ի ընթացքին տուրք պիտի վճարեն համաձայն իրենց վաճառատան վարձքին։

Արհեստաւորներու օրէնքին նման, երեք տար-բեր դասակարգերու պիտի բաժնուին վաճառա-կանները եւ ըստ այնմ տուրք պիտի գանձուի ե-րեք դասակարգերէն։

Այս առթիւ պիտի ջնջուին նախկին շահա-տուրքին վրայ կատարուած բոլոր յաւելումները, մէջն ըլլալով նաեւ տագնապի տուրքին (պուհ-րան) յաւելումը։

Իրենց օրականին 15 անգամը տուրք պիտի վճարեն անոնք որ մինչեւ հիմա իրենց օրական անխառն շահուն համաձայն տուրք կը վճարէին, ինչպէս նաեւ շրջուն վաճառորդները։

Գալով ճամբու տուրքին, ինչպէս յայտնի է, մինչեւ այսօր բոլոր հարկատուները միանուագ 18 ոսկի կը վճարէին։ Նոր օրինագծին համաձայն յա-ւելում պիտի կատարուի ճամբու տուրքին վրայ այն հարկատուներուն, որոնք որոշ սահմանէ մը աւելի կը շահին ու կալուածի եւ շէնքի տուրք կը վճարեն։ Կ՚ենթադրուի թէ շահատուրքին վրայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Նաւաստիները միայն, անկարեկից իրենց հը-ջապատէն, ջրշուներու նման կարճ հրամաններ կը հաչէին զզուանքով, ականջ դրած ներքին հա-ղորդակցական խօսնակին, նաւապետին հրա-հանգները լսել – գործադրելու համար։

Անսպասելի թեթեւութիւն մը կը զգամ յեղա-կարծօրէն, խաբուսիկ յոյսի նշոյլով մը կը հան-դարտանայ ամէն ոք։ Անդթօրէն զուարճալի տեսա-րան մը կը յաջորդէ յոյսի ասուպին։ Մարդիկ նախ ծունկի կուգան նամազ ընող մեղապարտներու պէս, յետոյ իբր իրենց պատեանէն դուրս սողոս-կող կոխլանճներ, ոտքի կենալու փորձ կ՚ընեն։

Կը դիտեմ դուրս, երբ նաւային այս աչքը կ՚ա-զատի լորձնոտ ալիքներէն։ Այժմ թեթեւ կը զգա-յինք, որովհետեւ հիմա լերան բարձունքն ենք յինք, թառած։ Ցամաքին վրայ անտեսանելիօրէն խաւար են անդունդները, խորխորատները, հասարակ փո-սերն անգամ։ Հոս ընդհակառակն, ու կը զարմա-նամ թէ, ինչպէս այդքան ընդարձակածաւալ խո-րունկը կը պարփակուի հասարակ տեսողութեան մէջ։ Անբացատրելի տարածութեամբ կաթսայ մը կայ վարը որուն մէջ անծանօթ նիւթ մը կ՚եռայ, եւ տատուան խաբուսիկ լճային հանդարտութեան հօլական պղպջակները փոխուած են հրաբուղա-յին շատրուաններու։ Ջրային մրրկաձեւ հոսանքը ինքն իր վրայ թաւալելով կը կորսուի, ու այսպէս լով թանձրացեալ ալիքները հսկայ պիւթոններու նման իրարու կը փաթթուին ու կը փշրուին։ Սանձը ծամող ահեղավազ երիվարներու շողիքոտ փրփուրը հոս բլուրներու կը վերածուի։

Ցայտնապէս կ՚երեւան վիշապաձուկեր. ինքնա-ձեւ գազաններ, ծաղրանկար թռչուններ։ Կարծես թեւաւոր գոմէշներու ջոկերներու հրապարակն ըլ-լար վարը։ Կենդանացած տարտարոս։

Հազիւ քանի մը վայրկեան եւ ահա անդունդը ինքն իր վրայ թաւալելով կը կորսուի, ուայսպէս շարունակ եւ անվերջ, մինչեւ որ կը գիտակցիմ թէ՝ մենք ենք որ կ՚իյնանք վիրապին մէջ մեր նա-ւուն հետ ու կը բարձրանանք ալիքներու լեռնա-յին կատարները, մեր դագաղին մէջ մերթ ոտքի կանգնելով, երբ անյատակ փոսին մէջն ենք. ու գլխի վրայ տնկուելով, երբ բարձրութեան վրայ կը գտնուինք։

Ինչ հակասական զաւեշտ, ինչ բռնազբօսիկ խեղկատակութիւն։

Մրիկը, ալեկոծութիւնը կը մոլեգնի, ձեւ կը փոխէ, վեր վար հրէշային խոյանքը կը դադրի պահ մը, կը սկսի թաւալիլ կայծակի գունդի մը արագութեամբ, կը տապլտկի մեղուներու պի-ծակներու պարսերէ խայթուող մոլորաթաւալ ի-շու մը պէս։ Կատարեալ երկրաշարժի մը բռնուած ենք հիմա։

Դիակնացած պառկողները իրար կը դիտեն անձկութեամբ, մահասարսափ դալկութեամբ, ի-րենց կողերը կը զարնուին աջ ձախ կարծրութիւն-ներու, աջ – ձախ, աջ ձախ հարուելով։

Կը լսուին խուլ ու զարհուրելի պայթումներ, կարծես երկինք եւ ովկիանոս գրկընդխառնուած կը ճարճատին։ Մեզմէ շատեր զգայազիրկ եղած են եւ միայն իրենց աչքերն են ապրողները։ Ա՜խ այդ անմարդկային սպիտակ նայուածքները։

Անչափահասները շատոնց լռած են ու մոր-թուած հաւերու սառած աչքերով դէպի անյայտը կը դիտեն ներքին աստուածներէ սարսափած, բայց եւ այնպէս անոնց ապաւինած։ Մեծերն են միայն որ կրնան դեռ շարժիլ, դեռ ձայն ունին ու սկսած են այլեւս ապաւինիլ Ամենակարողին, ամէն մէկը իր ստեղծագործողին։ Եւ որքան բազ-մաթիւ են այդ Արարիչները։

Մարդկային բոլոր լեզուներու բառերը, փո-թորիկ, ալեկոծութիւն, մրրիկ, մուրացկան այս բառերը չեն կրնար բացատրել տարերային կատա-ղի մարտնչումը։ Հարկ է ստեղծել անծանօթ, ան-հասկնալի, բարբարոս թունաւոր նոր բառեր, պատկերացնելու համար այս անգամ քառաթեւ արշաւանքը միասնաբար, ամեհի, ահագնագղորդ, տուկալլիթիար, սանդարամետեան ալիքներուն եւ իրենց բովանդակութեան։

Հարկ է կանգնիլ պահ մը դետնի վրայ մեր քանի մը տոնաչափ հասակով, ու միայն մարդոց յատուկ ամբարտաւան երեւակայութեամբ պահ մը բարձրանալ մինչեւ երկինք, մեզ հետ քաշկռ-տելով մեր աղիքներու բեռը, ակնթարթի մը մէջ իյնալու համար ամենախոր անդոյ անդունդը ծա-կելով երկրագունդը։

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

(3)

կատարուած յաւելումը տարեկան 30 միլիոնի հասոյթ մը պիտի ապահովէ կառավարութեան :

Պերճանքի տուրքը պիտի գանձուի հանգստաւէտ կեանքի (քօնֆոր)ի վերաբերեալ առարկաներէն: Օտար ապրանքներուն տուրքը պիտի գանձուի մաքսատուններուն մէջ, իսկ տեղական արտադրութիւններու պերճանքի տուրքը պիտի գանձուի անոնց վաճառման պահուն :

Եթէ այդ ապրանքները արդէն իսկ գործառնութեան (մուամէլէ) տուրքի ենթակայ են, այդ պարագային պերճանքի տուրքն ալ պիտի բարդուի՝ համաձայն իւրաքանչիւր ապրանքի տեսակին եւ ապրանքին արժէքին 10 կամ 15 % համեմատութեամբ: Պերճանքի տուրքէն 25 միլիոնի հասոյթ մը կ'ակնկալուի :

Մենք ընդ առաջ գացինք ձեզի, առաջարկելով միաժամանակ հսկողութեան տակ առնել եւ ոչնչացնել հիւլէական ռումբերը: Ինչո՞ւ դուք ալ քայլ մը չէք առներ դէպի մեզ: Դուք կը խեղաթիւրէք մեր առաջարկները, որպէսզի պատրուակներ գտնէք զանոնք մերժելու: Կ'ըսէք.— Ձեր բանակը շատ մեծ է, ի՞նչ նշանակութիւն ունի կրճատել անոր մէկ երրորդը: Մենք ալ կրնանք պատասխանել.— Դուք ամենամեծ նաւատորմիղը ունիք, կամ հիւլէական ռումբ ունիք,— թէեւ չէք գիտեր թէ ուրիշներ ալ չունի՞ն: Մենք վստահ ենք որ եթէ նոյնիսկ ընդունինք ձեր առաջարկած դրութիւնը, դուք պատրուակներ պիտի գտնէք մերժելու: Իրականին մէջ, դուք կ'ուզէք ձեր ծրագիրները պարտադրել Խ. Միութեան, բայց չէք ըմբռներ թէ որու հետ է ձեր գործը: Սխալ հասցէի դիմած էք, պիտի չյաջողիք »:

Պ. Վիշինսկի յետոյ բացատրեց թէ իրենց առաջարկները հաճելի չեն Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ ուրիշ երկիրներու համար, «որոնք կը տառապին պատերազմի տենդէն: Որովհետեւ պատերազմի քարոզութիւնը կը վճարուի առեւտրական մեծ հաստատութեանց կողմէ որոնց նպատակն է աւելցնել իրենց շահերը պատերազմի պատրաստութեամբ »:

Բանախօսը հետեւեալ թիւերը հաղորդեց Խ. Միութեան զինուորական ծախքերու մասին.— 1939ին՝ ընդհ. ելմտացոյցին 32 %ը, 1944ին՝ 52 %, 1946ին՝ 23.9 առ հարիւր, 1947ին՝ 18.4 առ հարիւր, 1948ին 17.5 առ հարիւր: Եւ յայտարարեց .

— « Եթէ ընդհ. ժողովը որոշէ արգիլել հիւլէական ուժին գործածումը զինուորական նպատակներու համար եւ մէկ երրորդով կրճատել հինգ մեծ պետութեանց զինեալ ուժերը, Խ. Միութիւնը բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները պիտի հաղորդէ իր զինեալ ուժերուն եւ սպառազինութեանց, նոյնիսկ հիւլէական զէնքերու մասին: Ընդունինք զինաթափութիւնը եւ սեղանի վրայ դնենք բոլոր թուղթերը, տեսնենք ով խաղ պիտի խաղայ »:

Խորհրդային պատուիրակը նորութիւն մըն ալ յայտնեց, հաւաստելով թէ համայնավարները եւ արեւմտեան ազգերը կրնան գործակցիլ :

— « Գաղափարական տարբերութիւնները չեն կրնար վճռական դեր կատարել հոն ուր որոշ հասարակաց շահեր կան: Կրնանք միասին նստիլ միեւնոյն սեղանին առջեւ: Միասին չյաղթեցի՞նք ֆաշականութեան: Ինչո՞ւ շարունակ մեղադրանքներ կը տեղաք մեր գլխուն»:

★ Վեց չէզոքները տակաւին կը յուսան ելք մը գտնել, վերցնելու համար Պերլինի պաշարումը: Պ. Վիշինսկի խոստացած էր հրահանգ ուղել Մոսկուայէն: Այս պայմաններուն մէջ, հաւանական չէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը նիստ գումարէ շաբաթ օրէն առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՏՈՒՄՆԵՐԸ մեղմացած էին առջի օր: Բանակցութիւնները կը շարունակուին, նոր գործադուլներու առաջքը առնելու համար: Ածխահանքերու գործադուլը աւելի քան մէկ միլիոն թոն կորուստ պատճառած է արդէն: Յոյս կայ որ դադրին երկաթուղիներու մասնակի գործադուլները :

ՍԻԹԷ ԻՒՆԻՎԷՐՍԻԹԷՐԻ ուսանողները որոշեցին վարձք չվճարել, բողոքելով 56 % յաւելման դէմ: Ճաշերն ալ աւելցած են 10 ֆրանք: (Այս հաստատութեան մէջ կը գտնուին նաեւ շատ մը հայ ուսանողներ):

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ, Ժաք Փրէվէր, ուրախ-զուարթ կը վիճէր Շան զ'Էլիզէի մէկ շէնքին մէջ, երբ անուշադրութեամբ փողոց ինկաւ պատուհանէ մը: Ծանրապէս վիրաւորուած էր գլուխէն, մէկ թեւէն, ականջէն եւ քիթէն :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագումարին Բ. նիստին մէջ, բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ «արհամարհանքով կը մերժէ» ներքին նախարար Պ. Ժիւլ Մոքի վերագրումները՝ գործադուլներու մասին: Ինչպէս կը յիշուի, նախարարը յայտարարած էր թէ գործադուլները թելադրուած են դուրսէն եւ թէ Կոմինֆորմը 120 միլիոն ֆր. վճարած է ծախքերուն համար:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ կը տօնուի Նոյեմբեր 20ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ Հոկտեմբեր 30ին, երեկոյթ պարահանդէսով :

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՅԻ եւ ՊԱՊԱՇԱՅԻ շիրիմներուն, Thiaisի գերեզմանատունը:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն կողմէ, այս կիրակի առտու ժամը 10ին: Ժամադրութիւն Porte d'Italie, գերեզմանատուն գացող հանրակառքին մօտ :

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ ընկերներ: Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակը յարգող ընկեր ու բարեկամներ :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

17 Հոկտեմբեր ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Սալօն Մազընոյի շքեղ սրահներուն մէջ
Rue d'Aubagne

Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 7ին :
Ընտիր ջազ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ երեքշաբթի 19 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Floridaի մէջ, rue des Pyrénées թիւ 373:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, այս շաբաթ, իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Hôtel du Forezի սրահներուն մէջ: Ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ: Կը հրաւիրուին Սէնշամոնի, Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերունդի անդամները :

ՊՈՐՏՈՅԷՆ ընկեր Միհ. Գաբրիէլեան (Պապա) իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Անթուանէթի դառնաղէտ մահուան առթիւ ընկեր Վրթանէս Մարտիկեանի, զաւկին՝ Վահէի եւ եղբօրը Արամին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Նոյեմբեր 21ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով: Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ Հոկտ. 17ին Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 43րդ տարեդարձին առթիւ, պիտի պատարագէ (քառաձայն) եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տ. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան :

Ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցաշէն եւ մեծ բարերար ողբացեալ Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն համար:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ԶՕՐ. ՖՐԱՆՔՕ յայտարարեց թէ «ամբողջ Սպանիան, այսինքն բոլոր այրերը, ծեր թէ երիտասարդ, ինչպէս եւ կիները եւ մանուկները զէնքի ձեռին պիտի կռուին համայնավարներուն դէմ, եթէ հարկ ըլլայ»: Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգները պիտի առաջարկեն վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Սպանիոյ հետ, այսպէս աւելորդ համարելով 1946ին տրուած որոշումը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ներկայացուցիչները արտօնութիւն խնդրեցին, տարեկան 14 միլիոն թոնի բարձրացնելու համար պողպատի արտադրութիւնը: (Արտօնուած չափն է 10.700.000 թոն): Զօր. Քլէյ, ամերիկացի հրամանատարը, ջերմապէս գնահատեց տնտեսական բարգաւաճումը, «հրաշալի» գտնելով կատարուած յառաջդիմութիւնը Ռուրի շրջանին մէջ եւ այլուր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի Ահարոնեան խումբին անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Հայերէնի դաս ժամը 8ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն ընկերներու խառն ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Սիրականի աշխատանոցը: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 6 rue de la Brasse: Դպրոցին սրահը:

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 14ին, հինգշաբթի օր ամբողջ օրը Sociétés Savantesի մէջ (Օտէօն): Նոյնօրը կ'ընդունուին նաեւ նոր արձանագրութիւններ :

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ 23ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ Արաբկիրի Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ երեկոյթ պարահանդէս մը 27 Նոյեմբերին, շաբաթ երեկոյ, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ Հանրի Ուզուրեան կը փնտռէ քոյրը՝ Մաքի Ռոզ Ուզուրեան որ նախապէս Ավինեոնի շրջանները կը գտնուէր: Տեղեկացնել եղբօրը 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Անդրեան Վարդերես (Ատապազարցի): 1923ին Պոլսէն որբերուն հետ փոխադրուած է Յունաստան: Տեղեկացնել իր հօրեղբօր կնոջ Տիկ. Լուսին Ղազարեանի, 119 Ave. d'Italie, Paris (13): Կը խնդրուի արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել, մասնաւորաբար Յունաստանի « Ազատ Օր»էն :

42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

7 Նոյեմբեր, Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ: Հացկերոյթ, գեղարուեստ, պարահանդէս:
Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆի անմոռանալի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի: Հ. Բ. Ը. Միութիւն՝ ծերանոցին 10.000 ֆրանք, Պ. Շահէն Պարկիրճեան 10000, Ազգամանդավաճառներու Գաւէլի ակումբը աղքատախնամին 11.500 ֆրանք, Պ. Արթիւր Պարկիրճեան, Պ. Վ. Ծզնաւորեան, 5000ական ֆրանք Աղքատախնամին, Պ. Մարք Փամպուքճեան 3000, Պ. Պ. Յ. Գալըպճեան, Ա. Ֆրէնկեան, Կրպ. Գըզըրեան, Հանրի Անանեանց, Ստ. Գազազեան 2000ական ֆրանք Աղքատախնամին, Արմէն Յակոբեան, Խ. Քիրազեան, Գր. Զամիչեան, Վահէ Աւագեան, Ե. Խորեան 1000ական ֆր. Աղքատախնամին, Մանէսեան եւ Պ. Զադըճեան 500ական ֆրանք Աղքատախնամին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ Coupeur - patronier մը: Դիմել AKAP Bottier, 34 rue Taitbout, tél. Pro. 66-13 :
Métro Chaussée d'Antin, Paris (9):

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՄԸ

ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Կը փափաքի աշխատիլ Փարիզ կամ արուարձանները հաստատուած ատամնաբոյժի մը քով:
Գրել թերթիս խմբագրութեան :

Գործ կը փնտռէ

Հայ օրիորդ մը որ աւարտած է ոսկեգործութեան եւ մեքենագրութեան դասընթացքը եւ գիտէ բաւականաչափ անգլերէն եւ սպաներէն: Կ'ուզէ աշխատանք մը ունենալ գրասենեակի մէջ: Դիմել թերթիս վարչութեան Ա. Գ. հասցէով :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 15 Octobre 1948 Ուրբաթ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5669-Նոր շրջան թիւ 1080 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

Ո՛րքան խոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան մեր գաղութի կեանքին մէջ, 25 տարուան ընթացքին :

Մեծ մասով, ամէն բան ծայրէն սկսելու հարկադրուած էին անոնք որ այս ափերուն վրայ իյնան, 1922—23էն սկսեալ :

Թուխի, ծխնելոյզի մասին գաղափար չունեցողն անգամ հարկադրուեցաւ գործարան իյնալ :

Խանութպանը, արհեստաւորը, ուսումնականը, հողագործը սորվեցան երկաթ ծեծել բոցավառ հնոցներու առջեւ :

Հարիւրաւորներ լծուեցան ամէնէն տաժանելի աշխատանքներուն : Ո՞ւր տեսեր էին աղիւս կամ ձգախէժ պատրաստել : Ածխահանքերու խոր — վիրապն իջնել : Արուեստական մետաքս արտադրել քիմիական նիւթերու ծանրութեան տակ : Օրն ի բուն տքնիլ իւղի, շաքարի, փամփուշտի գործարաններու մէջ : Ապրուստ ճարել մետաղագործական հաստատութեանց ահագնադղորդ մեքենաներու դժոխային թաւալումներուն եւ ժխորին մէջ..

Եւ դեռ վաղուան հոգը, — գործազրկութիւն՝ պարբերաբար, ինչպէս 1927ին եւ աւելի վերջը : Զանազան խտրութիւններ եւ աժան օրավարձք՝ բաղդատելով բնիկներուն հետ :

Բարեբախտաբար, հազար ու հազարներ յաջողեցան ինքնապահ դառնալ աստիճանաբար, տոկալով, խնայելով, բանուկ արհեստ մը սորվելով :

Այնպէս որ, հետզհետէ փոքրամասնութեան մը վերածուեցաւ հասարակ բանուորներու թիւը :

Եթէ կարելի ըլլար ուսումնասիրութիւն մը կատարել քաղաքէ քաղաք, շատ մը կազդուրիչ իրողութիւններ պիտի արձանագրուէին, այս ճակատին վրայ եւս :

Անշուշտ բանուորներ միշտ ալ կան : Շատեր մասնագէտ ալ դարձած են, շնորհիւ իրենց ստացած կրթութեան, այլ մանաւանդ բնածին ուշիմութեան եւ տոկուն աշխատանքին :

Այս դասակարգէն ով որ կրցաւ Հայաստան երթալ, անտարակոյս դարձած է պիտանի ազդակ մը՝ երկրին ճարտարարուեստական զարգացման համար :

Ի՞նչ վիճակի մէջ են մնացողները, — անոնք որ կը շարունակեն ապրուստ ճարել ճակտի քրտինքով : Սեւ աշխատանքով : Ծծելով հսկայական գործարաններու ծուխն ու մուրը :

Դժբախտաբար մեր թղթակիցներէն շատ քիչեր կը կրաղին այսպիսի խնդիրներով :

Տարագիր բազմութեանց ընկերային — տնտեսական կեանքը ընդհանրապէս կը մնայ գոց գիրք մը : Երբեմն միայն կը թղթատուին անոր էջերը, համեստ գաղութներու մէջ : (Նոյն պատմութիւնը Ֆրանսայէն դուրս ալ) :

Հարեւանցի ակնարկ մը նետելով, կը տեսնենք որ տարիներու ընթացքին կատարուած ընկերային բարեփոխումներէն հաւասարապէս կ'օգտուին նաեւ օտարները, հետեւաբար եւ հայ աշխատաւորները : Նոյն իրաւունքները՝ վճարովի արձակուրդէն մինչեւ ժամավարձի կամ օրավարձի սակագինը :

Որքան գիտենք, շատ քիչերն են որ դուրս կը մնան արհեստակցական միութիւններէ, որոնք զանազան թեւերու բաժնուած են այժմ :

Տարիներու ընթացքին, յաճախ պատահած է որ հայ եւ առ հասարակ օտար աշխատաւորները չուարումի մատնուին, բանուորական խլրտումներու առեն :

Այսօր ալ պակաս չեն տագնապի, մտահոգութեան պատճառներ : Մանաւանդ երբ արհեստակցական Միութիւնները ճակատ կը յարդարեն կառավարութեան դէմ, կամ փոխադարձաբար :

Տարակոյս չկայ թէ, սովորական պարագաներու մէջ, աշխատաւորը պիտի ըլլայ աշխատաւորին հետ, ինչ ազգի ալ պատկանի :

Եթէ զանազան վարիչներ փորձեն քաղաքական մարզանքի վերածել որեւէ բանուորական շարժում, գործադուլ կամ բողոք, տարրական տրամաբանութիւնը կը թելադրէ որ եկուորը մնայ մեկուսի : Անոնք իրաւունք չունին աւելին պահանջելու տարագիր աշխատաւորէն :

Յաճախ՝ օտարները իրենք են որ յառաջ կը նետուին, առանց մտածելու հետեւանքները :

Այսքանը՝ իբրեւ յառաջաբան :

Շ.

Շ. Նարդունի գործողութեան ենթարկուած

Չորեքշաբթի առտու աչքի մասնագէտ բժիշկը գործողութեան ենթարկեց Շ. Նարդունիի աջ աչքը, մանրակրկիտ քննութենէ մը վերջ :

Գործողութիւնը տեւեց երկու ժամ : Բժիշկը շատ գոհ է արդիւնքէն :

Առ այժմ երկու աչքերն ալ կապուած են :

Կը յուսանք նոր տեղեկութիւններ հաղորդել, քանի մը օրէն :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ այցելութիւնները արգիլուած են : Մանաւանդ որ, խօսակցութիւններն ալ կրնան յոգնեցնել մեր սիրելի ընկերը, ինչպէս գիտել տուած է բժիշկը :

ՕԳՆԵՆՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը սկսած է դրամ հաւաքել պնակներու միջոցաւ, օգնելու համար Երուսաղէմի վանքը ապաստանած աղէտեալներուն :

Այս առթիւ, մամուլի միջոցաւ կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն՝ իրենց եղբայրական աջակցութիւնն ընծայել, «մեղմելու համար մեր հարազատներու տառապանքը» :

Նուէրները կ'ընդունուին եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը հաւատա՞յ թէ կարելի է օգնութիւն հասցնել Երուսաղէմի հայ աղէտեալներուն եւ «մեր բազմարդիւն Ս. Յակոբեանց պատմական վանքին», պնակ մըդընելով ժամուն դուռը եւ ձեւական կոչ մը ուղղելով, — «Անտես մի առնէք»...

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Carrefour շաբաթաթերթը տարօրինակ պատմութիւն մը հրատարակած է վերջին թիւին մէջ (13 Հոկտեմբեր) :

Երկարօրէն պատմելէ վերջ թէ տակաւին 94 Ալզասցի գերիներ կը գտնուին Խ. Միութեան արգելարաններուն մէջ, կը շարունակէ.

— « Վերջերս Ռուսերը պահանջեցին հայրենիք վերադարձնել Ֆրանսաբնակ 40.000 Հայեր, յիշեցնելով 1945ին կնքուած համաձայնութիւնները զորս անվաւեր հռչակեր էին Պոլքարի դէպքին վերջ (ԽՄԲ.— Երբ խումբ մը Ռուսեր արտաքսուեցան) : Բայց, երբ Հայերու կարծիքը չօշափեցին, անոնք այնքան ալ չխանդավառուեցան իրենց երկիրը վերադառնալու գաղափարէն : Այնտեղէն հետեւեալ հարցը կը ծագի, — Կարելի՞ է 40.000 Հայեր յանձնել հակառակ իրենց կամքին, փրկելու համար 94 Ալզասցիներ : Պատերազմի առեն կ'ըլլան այսպիսի սակարկութիւններ ուր գարշելին կը մրցի այլանդակին հետ» :

Կ'արձանագրենք պարզապէս ի տեղեկութիւն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ քանդումը դադրեցնելու համար խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Փարիզի մէջ : Ֆրանսական կառավարութիւնը կարգ մը առարկութիւններ յայտնած է ամերիկեան այս ծրագրին առթիւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը՝ Պ. Սֆորցա յայտարարեց թէ պատրաստ են խարիսխներ տրամադրելու արեւմտեան պետութեանց, եթէ վերադարձուին ափրիկեան գաղթավայրերը : Եւ աւելցուց. — «Եթէ չէզոք մնանք, պատերազմի առեն ծանր վտանգներ կը սպառնան մեզի» :— Պետական պաշտօնեաները ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին :

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստեց, պայքարելու համար համայնավարութեան դէմ : Ծանր պատիժներ պիտի կրեն անոնք որ կը խախտեն պետութեան ապահովութիւնը :

Մոսկուա կը մերժէ չէզոքներու միջնորդութիւնը

ՊԵՐԼԻՆԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ...

Ծանրակշիռ լուր մը եւս, — Ապահովութեան Խորհուրդին չէզոք անդամները, որոնք մէկ շաբաթէ ի վեր փորձեր կը կատարէին միջին ճամբայ մը գտնելու եւ Պերլինի պաշարումը վերցնելու համար, ստացան Մոսկուայի պատասխանը, — բոլորովին ժխտական :

Վիշինսկին էր որ հաղորդեց այս պատասխանը, չորեքշաբթի օր, հետեւեալ յայտարարութեամբ. —

1.— Խորհրդային կառավարութիւնը կը պնդէ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը եւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը իրաւասու չեն որեւէ վճիռ արձակելու Պերլինի հարցի մասին :

2.— Պէտք է անմիջապէս անոնց օրակարգէն վերցնել Պերլինի խնդիրը եւ վերադարձնել չորս գինուորական հրամանատարներու ժողովին կամ չորս մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներու ժողովին, Մոսկուայի մէջ :

« Պէտք է վերադառնանք այն կէտին ուր հասած էին վիճաբանութիւնները Պերլինի հարցի մասին անցեալ Օգոստոս 30ին, — այսինքն այն պահուն երբ Պերլինի չորս զինուորական հրամանատարները կը քննէին Ստալինի եւ արեւմտեան երեք ներկայացուցիչներուն միջեւ փորձուած համաձայնութիւնները » :

3.— Խ. Միութիւնը կը մերժէ, գոնէ առ այժմ, վերցնել Պերլինի պաշարումը :

4.— Ցետադային պաշարումը վերցնելու եղանակներուն քննութիւնը կախում պիտի ունենայ արեւմտեան պետութեանց բռնելիք դիրքէն՝ Պերլինի դրամ. հարցի մասին : Ուրիշ խօսքով, Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա պէտք է ընդունին որ ամբողջովին խորհրդային իշխանութեանց յանձնուի գերմանական դրամի շրջաբերութեան եւ հսկողութեան գործը, ինչ որ կը նշանակէ հրաժարիլ հիմնական իրաւունքէ մը՝ Պերլինի վարչութեան մէջ :

Այս պատասխանին վրայ, հաւանական է որ Ապահովութեան Խորհուրդը վերսկսի հարցին քննութիւնը այսօր, ուրբաթ : Երէկ, հինգշաբթի, Խորհուրդը նիստ հրաւիրուած էր, քննելու համար տեղեկագիր մը որ ծանրակշիռ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Պաղեստինի կացութեան մասին : Թէ Հրեաները եւ թէ Արաբները կը մեղադրուին թէ խախտած են զինադուլը :

★ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պ. Վիշինսկի իր կառավարութեան պատասխանը հաղորդեց նախ Արժանթինի պատուիրակին, որ առժամեայ նախագահն է Ապահովութեան Խորհուրդին եւ ներկայացուցիչը վեց չէզոք պետութեանց : Այս տեսակցութենէն վերջ, պատուիրակը Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչներուն հաղորդեց Մոսկուայի ժխտական պատասխանը : Երեք ներկայացուցիչները անմիջապէս ժողով գումարեցին, կացութիւնը քննելու համար : Պատուիրակներէն մէկը յայտարարեց.

— « Այժմ կը գտնուինք հոն ուր էինք վեց շաբաթ առաջ : Միակ տարբերութիւնը այն է որ Ռուսերը վճռապէս կը հաստատեն թէ տրամադիր չեն որեւէ զիջում կատարելու Պերլինի պաշարման հարցին մէջ : Խորհրդային պատասխանը լիովին կ'արդարացնէ երեք արեւմտեան պետութեանց բռնած դիրքը» :

Իրազեկներու կարծիքով, երեք արեւմտեան պետութիւնները պիտի սպասեն որ վեց չէզոք պետութիւնները բանաձեւ մը առաջարկեն, պարսաւելու համար Խ. Միութեան ընթացքը : Եթէ այդ բանաձեւը անբաւարար համարուի, արեւմտեան պետութիւնները իրենք բանաձեւ մը պիտի առաջարկեն, աւելի զօրաւոր բովանդակութեամբ : Ամէն պարագայի մէջ, իրենց համոզումն այն է թէ Պերլինի պաշարումը վտանգ մը կը ներկայացնէ խաղաղութեան համար, հետեւաբար Ապահովութեան Խորհուրդին եւ ընդհ. ժողովին կ'իյնայ վճիռ արձակել :

★ Պերլինի քաղաքապետական խորհուրդը, որ խորհրդային շրջանին մէջ կը գտնուէր, բեռները կապելով փոխադրուեցաւ բրիտանական շրջանը, որովհետեւ այլեւս անկարելի դարձած էր իր ազատ գործունէութիւնը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Պ. Ժիւլ Մոք, նախարարական խորհուրդին առջեւ ալ յայտնեց թէ Կոմինֆորմը 100 միլիոն ֆրանք տրամադրած է, Ֆրանսայի գործադուլի ծախքերուն համար : Թերթերը կը գրեն թէ նախարարը փաստացի տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ մօտերս :

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ կուսակիցները աւելի քան երեք միլիոն նամակ ղրկած են. — գումար՝ 165 միլիոն ֆրանք :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԱՍՍԱՆՕ ՏԵԼ ԿՐԱՓՓԱ.— Այսօր, Ալպեան զինուորներու կողմէ վերակառուցուած Պասսանոյի հռչակաւոր կամուրջին վերաբացման տօնն է։ Քաղաքը կը յորդի բազմութեամբ։ Աւելի քան յիսուն հազար Ալպեան զինուորներ ժամադրուած են հոս։ Ամէն կողմէ երգի դղրդիւն եւ ուրախութեան բացականչութիւններ։ Անյողդողդ եւ վէս, կ՚անցնին նախկին ռազմիկները, չատեր երիտասարդ եւ ուրիշներ արդէն մխրճուած խոր ծերութեան մէջ։ Կ՚անցնին դրօշները, ոսկի չքանշաններու ջրվէժումով մը սարսռուն եւ հարուստ։ Ժողովուրդը, ուրախութենէն խելագար, կ՚աղաղակէ լեղապատառ փոթորիկի մը նման։ Գլուխները նետած ետ, կ՚անցնին երգելով Ալպեան հրաշալի զինուորները։ Սիրտս կ՚ուռի յանկարծ արցունքով եւ յուզումով։ Քովս են զէնքի ընկերներս. Մոսքեդդին, Տալ Ֆապպրոն, Սքոդդին, Ճենացցինին եւ Տաւալը։ Վեցս ալ կը քալենք կողք կողքի, մէկ գծի վրայ, երգելով, մեր աչքերը ուղղած դէպի անպարտելի լեռը, վեհաշուք Կրափփան։

Յանկարծ, ծովածաւալ բազմութիւնը կ՚երերայ, կը պատռի, կը նետուի հոս ու հոն, խարակներէն խորտակուող կոհակներուն նման։ Տէ Կասփերիի եւ Պոնոմիի ինքնաշարժը կը յառաջանայ ծանր ու դանդաղ։ Զինուորներն ու ժողովուրդը կը ծափահարեն դղրդագին. բայց, Տէ Կասփերին անշարժ է. ոչ մէկ յուզում կը մատնէ անոր դէմքը։ Անոր նայուածքը կը սեւեռի Վիալէ Վենեցիայի, Վէնդի Սեդդեմպրէի եւ Վիա Վիլլայի ծառերուն բուներուն վրայ պլպլացող կանթեղներուն վրայ, որոնք զետեղուած են ի յիշատակ այն ապստամբներուն որոնք կախուեցան այս ծառերուն բարձունքէն, վերջին պատերազմի ընթացքին։

Քառասունեւհինգ երիտասարդներ են անոնք։ Կանթեղներուն վրայ անոնց գաճէ լուսանկարները, դաշտի մի քանի թօշնած ծաղիկներ, անուն եւ մականուն եւ նահատակութեան թուականը։ Այսքան միայն։ Կը մօտենամ ծառերուն։ Նահատակուածներէն մին կախուած է լուսաձողէն։ Ալպերդօ Քօքքօն է։ Վեհանձնեայ եւ խարտիշահեր. անարկու տղայ մը։ Աներկնելի մահուան առջեւն իսկ։ Ան չհանդուրժեց որ զինք կախէին սոսկական ծառի մը բարձունքէն. ատոր համար պայքարեցաւ վագրի նման, ու յաջողեցաւ կախուիլ իր նախընտրած լուսաձողէն։ Ահ, այս գիւղի տղան կը սիրէր Լոյսը ....։

Հիմա, կը խօսի Տէ Կասփերին։ Անոր խօսքը պարզ է, համոզիչ, թաթաւուն անսպառելի հայրենասիրութեան մը կրակովն ու մուխովը։

Կէսօրին, նախկին Ալպեան ռազմիկներն ու ժողովուրդը կը խռնուին վերակենդանացած կամուրջին յարակից փողոցները։ Շնորհալի օրիորդ մը, կանգնած կամուրջին կեդրոնը, յուզումէն կը դողայ վարդի փունջի մը նման։ Ան, քիչ վերջ պիտի ողջագուրէ ծերունազարդ Պոնոմին, Ալպեան նախկին զինուորներուն պատուոյ նախագահը։

Երբ, Պոնոմին իր ձեռքի դինիի շիշը փշրէ ի նշան Պասսանոյի կամուրջին պաշտօնական վերաբացման՝ դարձեալ պիտի լսուին սիրակարօտ բարձունքներուն նուիրուած հողմաթեւ երգերը, ու իւրաքանչիւր Ալպեան զինուոր իր երեւակայութեամբ պիտի վերապրի ձիւնազարդ գագաթներու իր կեանքը, որոնց վրայ տարիներ շարունակ շրջեցաւ մարտնչելով եւ մեռնելով, որպէսզի իր հայրենիքը ապրէր ազատ եւ անկախ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Ամերիկա ինչպէս կը զօրացնէ Թուրքիոյ բանակը

75.250.000 ՏՈԼԱՐԻ ԱՊՐԱՆՔ ՑԱՆՁՆՈՒԱԾ

Ինչպէս գրեցինք, նախագահ Թրումըն հոկտ. 6ին մանրամասն տեղեկագիր մը յանձնեց խորհրդարանին, պարզելով Յունաստանի եւ Թուրքիոյ տրամադրուած ռազմական օգնութիւնները։

Անհատակ Թուրքիոյ վերաբերեալ մասը. —

— Նոյնքան ծանրակշիռ չըլլալով հանդերձ, Թուրքիա եւս Յունաստանի նմանդժուարութեանց դէմ կը գտնուէր։ Օժանդակութեան ծրագրին շնորհիւ կարելի եղած է ատրճանաբար զօրացնել եւ արդիականացնել Թուրք զինուորական կազմակերպութիւնները։ Այդ առթիւ Թուրքիա ղրկուած են այլազան ռազմանիւթեր եւ զէնքեր, ինչպէս նաեւ մարզիչներ եւ խորհրդականներ։

Վերջին երեք ամսուան ընթացքին հիմնական օժանդակութիւնները հասած են 140 հազար թոնի, ինչ որ մօտաւորապէս կէսն է 1948ի ծրագրով նախատեսուած օժանդակութեան։

Մինչեւ 30 Յունիս 1948 թուականը Թուրքիոյ յանձնուած ապրանքներուն արժէքը 75 միլիոն 250 հազար տոլար է։ Այս գումարէն դուրս կը մնան նաւարաները։ Օժանդակութիւնը կատարուած է հետեւեալ համեմատութեամբ. —

	Տոլար
Օդային ուժեր	13.108.278
Հաղորդակցութեանց	10.216.845
Ամրաշինութեանց	4.506.830
Առողջապահական	346.000
Տասնապետներու	503.850
Հրետանի	39.755.455
Փոխադրութեանց	4.685.372
Մարզիչներու	2.100.000
Զանազան	16.290
Գումար՝	75.250.000

Ասկէ զատ ծովային ուժերու համար եւս կատարուած է 12 միլիոն 934 հազար 827 տոլարի օժանդակութիւն մը, հետեւեալ կերպով.— Հրետանի, 2 միլիոն 594 հազար 763, նաւերու նորոգութիւն՝ 2.817.852, տրուած նաւերուն փոխարժէքը՝ 3.940.568, ելեկտրական կազմածներ 153.756, փոխադրողչէք 1.167.267, մարզիչներուն 1.260.622:

ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿԸ

Գալով ցամաքային ուժերու օժանդակութեան, Թուրք բանակին վարժարաններուն մէջ ուսուցումներ եւ զինավարժութիւններ կատարուած են՝ նոր զէնքերով։ Աւարտած է հետեւակազօրքի վարժարանին բացուած դասընթացքը եւ Թուրք սպաները սորված են 90 միլիմէթրնոց հակաթանքային թնդանօթներու գործածութիւնը։

Թնդանօթաձիգներու վարժարանին ուսանողները ռեւէ ամերիկեան վարժարանի ուսանողներուն չափ արագօրէն սորված են։ Յունիսի վերջը կարգ մը սպաներ աւարտած էին թնդանօթաձգութեան դասընթացքները մինչ ուրիշներ կը շարունակէին օդային պաշտպանութեան դասընթացքը։ Ուրիշ բազմաթիւ սպաներ Յունիսին աւարտեցին զրահապատ փոխադրական միջոցներու եւ զէնքերու վերաբերեալ դասընթացքները։ Միւս կողմէ մեծ թիւով Թուրք սպաներ ղրկուած են Ամերիկա, ուր կ՚ուսանին մասնագիտական վարժարաններուն մէջ։

ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԸ

Թուրք օդային ուժերու յատուկ օժանդակութեան հարիւրին 75ը ղրկուած է մինչեւ Յունիս։ Բացուած են 50է աւելի օդանաւային դասընթացքներ եւ ամերիկացի մարզիչներ հետեւեալ դասաւանդութիւնները կը կատարեն.— Օդանաւերու վարժութիւն, օդային թնդանօթաձգութիւն, ռմբակոծում, նշանառութիւն, օդերեւութաբանութիւն, թռչող թիրախներու դէմ նշանառութիւն, օդակայաններու պահպանում։ Ներկայիս Թուրք օդային ուժերուն մաս կազմող 45 սպաներ Ամերիկայի մէջ կը հետեւին բատարի եւ ռմբակոծման դասաւանդութիւններուն։ Ասոնցմէ զատ 19 Թուրք ուսանողներ կը յաճախեն Գերմանիոյ Մուրանու քաղաքին մէջ հաստատուած ամերիկեան բանակի երկրաչափական վարժարանի դասընթացքներուն։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մայիս 23ին Իզմիրի մէջ Թուրք ծովային իշխանութեանց յանձնեցինք ամերիկեան չորս ընդծովեաներ, որոնց պաշտօնէութիւնը քանի մը ամիս Թուրքիա պիտի մնայ ընդծովեաներու գործածութեան վարժեցնելու համար Թուրք ծովայինները։ Յունիս 11ին Թուրքիոյ յանձնեցինք 11 փոքր նաւեր, որոնք կը բաղկանան 8 ականահաւաքէ, մէկ ընդծովեաներու դէմ ուռկան պատրաստող նաւէ, մէկ ամբարանոց նաւէ եւ մէկ պայթուցիկ մեքենաներու նորոգութեան յատուկ արհեստանոց նաւէ։ Այս կերպով ամբողջացած է ծովային օժանդակութեան ծրագիրը։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ապահովութեան խնդիրը երէկ եւ այսօր

Առաջին անգա՞մ է որ Ազգաժողով կը գումարուի Փարիզի մէջ, ապահովելու համար խաղաղութիւնը։

Ինչպէս կը պատմէ Ֆրանսերէն հանդէս մը, 117 տարի առաջ, 1831ին ալ աշխարհի պատուիրակները հաւաքուեցան Փարիզի մէջ, խօսելու խաղաղութեան, պատերազմի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին։ Այդ թուականին ալ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը կը հիւրընկալէր ազգերու ներկայացուցիչները Թիւիլըրիի պալատին մէջ, թէեւ այն ատեն Ազգաժողով չէր կոչուեր։ Դունփակ էին նիստերը եւ մամուլի ներկայացուցիչները մուտք չունէին հոն։

1831ին Թալէյրան, Պրէսօն եւ Քազիմիր Փէրիէ կը ներկայացնէին Ֆրանսան։ Անսիլոնը՝ Փրուսիան, Մեթերնիխը, Աւստրիան, Լորտ Քասթեըրիկը Անգլիան, Նէսըլրոտը՝ Ռուսիան։ Մ. Նահանգները բացակայ էին, համաձայն Մոնրոյի վարդապետութեան։

Երբ վիճաբանութիւնները սկսան, Մեթերնիխ պոռաց.

— Խորհրդաժողովը պէտք էր որ վերջ մը դնէր այս անտրոչ անձկութեան, եւ այս ընդհանուր անհանդստութեան որոնք այնքան դէշ տպաւորութիւն կը թողուն հանրային վստահութեան վրայ, եւ ատոր հետեւանքով նաեւ կառավարութեանց ապահովութեան վրայ։

— Եթէ չզինուէիք, ոչ այս անձկութիւնը, ոչ ալ մտահոգութիւնները գոյութիւն պիտի ունենային, պատասխանեց Ֆրանսայի պատուիրակներէն մէկը.

—Ամէն մարդ կը զինուի, պատասխանեց Աւստրիոյ վարչապետը, բնական է որ մենք ալ զինուինք։

Քազիմիր Փէրիէ պատասխանեց.

— Ֆրանսան կը պահանջէ տեւական եւ միանգամայն զինաթափութիւնը բոլոր այն երկիրներուն որոնք կը ներկայացնեն Խորհրդակողովը, որովհետեւ եթէ յարատեւենք քանդիչ նիւթերու պատրաստութեան մէջ, զէնքը պիտի յաղթէ խաղաղութեան պարապ եւ չոր ապահովութեանց, եւ պատերազմը պիտի ըլլայ անխուսափելի հետեւանքը այս հրէշային զինարշաւին։

Մեթերնիխ գնահատեց Ֆրանսայի պատուիրակը, անոր պէս ընդունելով որ բոլոր վիճակներէն ամէնէն դէշը այն վիճակն է որ ոչ պատերազմ է, ոչ ալ խաղաղութիւն։

Անսիլօն, Փրուսիոյ ներկայացուցիչը կ՚ըսէր.

— Յորչափ որ Ֆրանսան եւ Գերմանիան միացած են, խաղաղութեան սիրոյն, ոչ ոք կրնայ խանգարել զայն։

Ցետոյ խօսեցան այն ատենուան մամուլի մասին, որ թէեւ երկչոտ, սակայն կը շահագործէր ընդհանուր անձկութիւնը, թերթ քշելու համար, շարունակ խօսելով սպառազինութեան, բանակի, մօտալուտ պատերազմի մասին։ Ռուս պատուիրակը հարցուց.

— Կը կարծէ՞ք թէ այդքան ակնարկներ այդ հսկայական սպառազինութեանց մասին կրնան փութացնել փոխադարձ վստահութեան վերադարձը որ պէտք է զինաթափութեան առեւտուրի եւ յառաջդիմութեան սկզբնաւորութիւն մը ըլլայ։

Փեթերսպուրկի Ֆրանսական դեսպանը կը գրէր Լուի Ֆիլիփի.— «Ռուսական կառավարութիւնը կը հաւանի միւսներուն զինաթափութեան»։

Մէկ խօսքով, ամէն մարդ կ՚ուզէ քանդել պատերազմի «հսկայ մեքենան» սակայն բարեկիրթ մարդիկ ըլլալով, կ՚ըսեն իրարու, «Պարոններ Անգլիացիներ, ամէնէն առաջ դուք զինաթափ եղէք»։

Լուի Ֆիլիփ սա պատգամը ղրկեց երեսփ. ժողովին.— «Պիտի աճապարեմ պակսեցնել մեր զինուորական ուժերը, անմիջապէս որ վստահութիւն ունենամ Ֆրանսայի ապահովութեան եւ արժանապատուութեան վրայ։ Այս վստահութիւնը կախում ունի ընդհանուր զինաթափութենէ։ Ֆրանսան կը փափաքի, Եւրոպայի կառավարութիւնները կը զգան անհրաժեշտութիւնը, բոլորին շահը այդ կը պահանջէ»։

Ամէն պետութեան վարիչ նման յայտարարութիւն մը ըրաւ իր օրէնսդրական մարմինին։

1869 Յունիս 24ին դարձեալ Փարիզի մէջ ժողով կը գումարէ «խաղաղութեան միջազգային եւ մնայուն դաշնակցութիւնը»։

1855էն իվեր, Խրիմի պատերազմէն ի վեր, երեսփոխան Պասսի կը պահանջէր դաշինք մը որ օրէնքէ դուրս հռչակէր պատերազմը։ Նափոլէոն Գ. նոյն ձեռնարկները կը կատարէր, Եւրոպայի պետութեանց մօտ եւ չկարենալով յաջողիլ, կրօնական իշխանութեանց կը դիմէր, խնդրելով որ շարժումին գլուխն անցնին։

Եւրոպայի քաղաքներուն ներկայացուցիչներով բազմանդամ ժողով գումարեցին։ Այն թուականին էր երբ Կամպեթան կը գրէր «Ռէվէյ»ի մէջ. — Զնջենք զինուորագրութիւնը ընդհանուր սպառազինութեան հետ։ Արշաւանքէ չվախնանք, դիտնանք որ երկիրը ազատելու համար, մենք պէտք չունինք տեւական բանակի։ Մեզի պէտք է ժողովուրդ մը որ ոտքի վրայ է։

« Միջազգային եւ տեւական խաղաղութեան դաշնակցութիւնը մեռաւ չըրաւ։ եւ ժողովականները որոշեցին Պալի մէջ նշանակել կազմակերպութեան մնայուն կեդրոնը, ամէն իրաւունք տալով արգիլելու պատերազմները. Աւիմը չուշացաւ. 15 Յուլիս 1870ին ... պայթեցաւ ֆրանքօ-գերման պատերազմը։ Կազմակերպութիւնը իրաւարար մը նշանակեց որպէսզի զէնքերը վար դնել «յանուն մարդկային կեանքի անձեռնմխելիութեան»։

Մնացեալը գիտէք։

Բ.

ՀԱՅ ԶԿՆԱԳԷՏ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրք մամուլի Միութիւնը մեծարանքի ցոյց մը կատարած է ի պատիւ անոնց որ 50 տարի ծառայած են գրչով, առանց ազգի խտրութեան։ Հինգ հայ յոբելեարներէն մէկն ալ Պ. Գարեգին Տէվքճեանն է, Միջին Արեւելքի միակ հեղինակութիւնը ձկնաբանութեան մէջ, ինչպէս կը գրեն թերթերը։

Պ. Տէվքճեան ծնած է 1867ին Էլազիզ (Խարբերդ)։ Նախնական կրթութիւնը ստանալէ վերջ Խարբերդի մէջ, կը ղրկուի Պոլիս, ուր կը ստանայ բարձրագոյն կրթութիւնը եւ պաշտօնի կը կոչուի Հանրային Պարտքի վարչութեան մէջ։ Գաւառային զանազան պաշտօններ վարելէ վերջ, Տէվքճեանի կը յանձնուի Պոլսոյ Ձկնարանին տեսչութիւնը։

Նոր տնօրէնը առաջին օրէն իսկ կը նկատէ որ չափազանց նախնական վիճակի մէջ կը գտնուի ձկնաբանութիւնը, ձկնորսութիւնը եւ ծովային ճարտարարուեստը։ Մինչեւ այդ թուականը ձըկնաբանութեան վերաբերեալ ոչ մէկ գիրք հրատարակուած էր Թուրքիոյ մէջ եւ ոչ ոք գիտէր թէ ինչ տեսակ ձուկեր կային այս երկրին ծովերուն, լիճերուն եւ գետերուն մէջ։ Նոյնիսկ ձկնորսները համատարած տգիտութեան մէջ էին, եւ իրենց արհեստը ի գործ կը դնէին նախապատմական միջոցներով։ Օրինակ, երբ տարի մը թինիկի (ուսկումրու) սով կը տիրէր, ձկնորսները կ'ըսէին թէ «Վոսփորի նեղուցէն մեծ ձուկերը կլլեցին բոլոր թինիկները եւայլն»։ Ասոր վրայ Գարեգին Տէվքճեան կը պատրաստէ «Ձուկ եւ Ձկնորսութիւն» (Պալըգ վէ Պալըգչըլըգ) անուն հատորը, զոր կ'ամբողջացնէ հինգ տարի աշխատելով։ Գիրքին մէջ կը գտնուին տեղեկութիւններ Թրքական ջուրերու մէջ ապրող ամէն տեսակ ձուկերու եւ ջրային կենդանիներու մասին, նկարներով։ Բաղդատականը կայ ուրիշ երկիրներու ձուկերուն հետ ինչպէս նաեւ ձուկերու կեանքին, սովորութեանց, գաղթային ճամբաներու, ձկնորսութեան յարմարագոյն վայրերու եւ ձկնորսական գործիքներու մասին։ Իր տեսակին մէջ միակ այս հատորը օժտուած է նաեւ 60 մեծադիր էջերէ բաղկացած Ֆրանսերէնէ Թուրքերէն եւ Թուրքերէնէ Ֆրանսերէն ձկնաբանական բառարանով մը։

Հանրային Պարտքի վարչութիւնը այս գործը գնահատելով, իր ծախքով Թուրքերէն եւ Ֆրանսերէն հրատարակած է զայն, միեւնոյն ատեն նիւթական լիառատ վարձատրութեամբ քաջալերած անխոնջ հեղինակը։ Աւելի ուշ Իտալացի մը, Սինեօր Նիննի Իտալերէնի թարգմանած է գործը, որուն Ֆրանսերէն օրինակը ամբողջովին սպառած է, իսկ Թուրքերէնը գրեթէ անգտանելի ըլլալով կարժէ 50 ոսկի։

Գ. Տէվքճեան աշխատակցած է «Հայաթ Անսիքլօփէտիսի» անուն 10 հատորէ բաղկացած համայնագիտարանին, պատրաստելով ձկնաբանական բաժինը։ Անորն է նաեւ «Ինէօնիւ Անսիքլօփէտիսի»ին որ Անգարայի մէջ լոյս կը տեսնէ կրթական գործավարութեան կողմէ։ Կարեւոր պաշտօններ վարած է նաեւ ելմտական գործավարութեան մէջ։

Պ. Տէվքճեանի փառքի պսակը պիտի ըլլայ ձկնաբանական հայերէն ընդարձակ բառարանը, որու պատրաստութեան նուիրուած է տարիներէ ի վեր։ Ան սիրահար մըն է լեզուական բծախնդրութեան եւ իբրեւ քաջ լեզուագէտ, իր հայերէն բառարանը բացառիկ արժէք կր ներկայացնէ, ստուգաբանական եւ լեզուական տեսակէտով։

Տէվքճեան երիտասարդութեան շրջանին աշխատակցած է Մամուլին։ Յովհ. Ծահնազար, գնահատելով սկիզբէն իսկ հիւրընկալած է անոր գրութիւնները «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ։ Այդ միջոցին է որ «Հայրենիք»ի մէջ լոյս կը տեսնէ Տէվքճեանի ինքնագիր մէկ թերթօնը, որ կը պատկերացնէր այդ շրջանի տեղական բարքերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅՈՐԴԻԻ ՄԸ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Բոլորն ալ հիացումով կը խօսին երիտասարդ մարզիկի մը՝ Պ. Ժորժ Պօյաճեանի մասին։ Այս տղան, 21 տարեկան, 1935էն ի վեր, լողալու թէ տեղական եւ թէ միջազգային մրցումներու մէջ, յաղթանակէ յաղթանակ կը վազէ, խլելով ախոյենական տիտղոսներ եւ պատուանշաններ։

Ժորժ զաւակն է Ասրեամանցի համեստ աշխատաւորի մը, Պ. Յովհաննէս Պօյաճեանի։ Պորտոյի մէջ իր զինուորական ծառայութեան ընթացքին կը մասնակցի ծովային — ցամաքային եւ օդային ուժերու կազմակերպած լողալու մեծ մրցումին եւ կը շահի առաջնութիւնը, 1500 մեթրը կտրելով 22 վայրկեան եւ 30 երկվայրկեանէն։

Այս յաջողութենէն վերջ Ֆրանս. զինուորական իշխանութեանց կարգադրութեամբ, կը մասնակցի եօթը ազգերու «սէլէքսիօն» մրցումին (Հոլանտա) եւ կը շահի փայլուն մրցանիշ մը։ Ստանալով Հոլանտայի Ազգ. մարզական շքանշանը։

Սեպտեմբեր 14ին կը մասնակցի յանուն Ֆրանսայի զինուորական իշխան. Անգլիոյ լողալու մրցումներուն նոյնպէս Սէլէքսիօն եւ 100 եարտան կը կտրէ 58 երկվայրկեանէն, ի ներկայութեան Անգլիոյ վարչապետին, զինուորական եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներու եւ բարձրաստիճան հրաւիրեալներու։ Մեր անմահ Ջուրի հերոսը Պ. Պէվընի ձեռքէն կը ստանայ երկու շքանշաններ եւ ութ օր հիւր կ'ըլլայ Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ։

Պ. Պօյաճեան 1949—50ի միջազգային ողիմպիական խաղերուն եւս պիտի մասնակցի, այս անգամ ոչ — զինուորական։ Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք իրեն։— Թղթակից

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԷ, ձայնագրուած երգարան, Ժ. տետրակ։ Կոմիտաս մատենաշար թիւ 14։ Կը պարունակէ 29 ձայնագրուած երգեր։ Խմբագրեց եւ հրատարակեց Գէորգ Աճէմեան։ 1948 Հալէպ։ Գին 250 դրշ. դահեկան։ Հասցէ.— Eglise Arménienne, Rue Salibé, Alep (Syrie)։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տօն էր այս կիրակի մարզասէր հասարակութեանհամար։ Երիտասարդ եւ տարեց շաբաթներէ ի վեր կը վիճաբանէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Սէնթ Անտուէի խումբերուն խաղարկութեանց մասին։ Երբ մրցումը սկսաւ 1500 հանդիսատեսներ ներկայ էին մարզադաշտը։ Գոյացած հասոյթը, 63.000 ֆրանք, կտրեց Promotion d'Honneurի եւ նոյնիսկ Division d'Honneur հասոյթներու բոլոր մրցանիշը։

Քանի ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան, իսկ Ֆէտէրասիոնի չորս պատուիրակները իրենց ներկայութեամբ կը դիւրացնէին դատաւորին պաշտօնը։ Մեր շնորհակալութիւնները բոլոր հանդիսատեսներուն որոնք օրինակելի վարմունք մը ունեցան։

Այս անգամ եւս St. Andréի ժպտեցաւ յաղթութիւնը 3ի դէմ 2 նշանակէտով, մէկը՝ penalty որ շատ խիստ որոշում մըն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէպ։ Մերոնք կրնային տանիլ յաղթութիւնը եթէ կարենային օգտուիլ Սէնթ Անտուէի մարզիկներուն յոգնութենէն, երկրորդ կիսախաղի։ Թէեւ մեր անմահ յառաջապահը՝ Ժանօ Օհաննէսեան կրակ ու բոց կտրած, անմիջապէս կը հարուածէր հակառակորդին բերդը, բայց այս անգամ ի զարմանս բոլորին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողական դիծն էր որ չկրցաւ իր լաւագոյնը ընել եւ ՍէնթԱնտուէի մարզիկները յաջողեցան 3րդ նշանակէտը շահիլ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդապահը, Ժիրայր Ռազըճեան, հակառակ մէկ տարիէ ի վեր տկար ըլլալուն, կրցաւ ցոյց տալ իր արժանիքը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը թէեւ կորսնցուց խաղը, բայց բոլոր ներկաները կը հաստատէին իր բարոյական յաղթանակը։

Մրցումէն վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախագահը, Պ. Վ. Պապիկեան իր տան մէջ հիւրասիրեց մարզիկ թէ վարիչ, խմորեղէններով եւ շամփանեաներով։ Բոլորն ալ բաժակներ պարպեցին հայ ազգին, Հայաստանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կենացը, մաղթելով որ հետզհետէ Միութեան ուժերը աւելի զօրանան, որպէսզի ապագային աւելի փայլուն յաղթանակներ տանին։ Սուրբ միութեան ոսկեզօծ 4 տառերը։

Այս ընտանեկան ջերմ մթնոլորտը փակուելէ առաջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի մարզիչը, Mr. Turc իր գոհունակութիւնը յայտնեց եւ վստահեցուց որ եթէ մեր մարզիկները շարունակէին իրենց յառաջդիմութիւնը, այս տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կրնայ բարձրանալ Division d'Honneurի։

Այս կիրակի, 17 հոկտեմբեր, մեր մարզիկները Marignanի մէջ, օդանաւային խումբին դէմ պիտի կատարեն իրենց Գ. ախոյենական խաղարկութիւնը։ Անոնք որ կ'ուզեն ընկերանալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներուն, բարեհաճին դիմել վարչութեան։— Վահան Շամլեան

ՊԱՀԱԾՈՅԻ չորս գործարաններ կան Խ. Հայաստանի մէջ։ Այս տարի գործարանները պիտի արտադրեն 20 միլիոն տուփ պահածոյ, իսկ յաջորդ տարի արտադրութիւնը պիտի բարձրանայ, 30 միլիոն տուփի, ինչպէս կը հաւաստեն Երեւանի թերթերը։

« ՑԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Բոպէ մը վերջ սաւառնելով լոյսէն ու ձայնէն արագ թեւերով հաւասարակշռութեան միջոցին մէջ մեր ուղեղի թափանցիկ թերթերը առագաստի վերածելով, ու անձեւ ոստումով մը պարկերէ նման, անցնելու համար անհորիզոն, անբեւեռ վայր մը. դառնալով նոյն թափով անոր հակընդդէմ։

Այսպէս չղթայուած՝ խաչի մը չորս թեւերուն վրայ մարդիկ կ'ապաւինին հոս, Աղօթքին։

Հայը ամէն տեղ ներկայ է եւ երբ տրահին անկիւններէն կը լսուի իր փշրուած կուրծքէն թռած «Աստուած, Աստուած» աղաղակը, կարծես իրմեծ մայրիկին քղանցքին ապաւինած մանուկ մըն է որ կը պաղատի, կամ անցորդ մըն է լացողը, որուն վրայ հալած մոմ լեցուցեր են։

Մարդկութիւնը իր նմոյշներն ունի մեր սագին ձուարանին մէջ։ «Ալլահ, Ալլահ» կը մռնչէ իսլամը, եւ կր զգաս որ բնակալը կայ այդ բղաւումին մէջ, հաւասարէ հաւասար, դիւական եւ հուժկու, պարտադիր եւ հրամայական։ «Առանց քեզի դուն չկաս, մի ոչնչացներ զիս, քու տկարութիւնդ նժարին մէջ մի նետեր»։

Բազմալեզու, հակամբոխ Իսլամը պահած է իր միակ Ալլահը, իւրացուցած ծովահէնի տիրապետութեամբ, մինչդեռ քրիստոնեան... ո՛վ հակասութիւն, ով անդիտակից դաւաճանութիւն երբներանդ անուանակոչումներու ... Ու դարձեալ որոնումի յատկանիշը։

Մինչդեռ Ալլահն ու Աստուածը դաւանողները զայն երկինք կը փնտռեն, անոնցմէ դուրս ոդեկոչողներէն շատեր իրենց աչքերն իսկ կը գոցեն կարծես գրպանին, մոռացութեան մէջ կ'որոնեն։ «Մայ Կոտ, մայ Կաթ, դեռ տարբեր է «մօն Տիէօ»ն կամ, «տիօս միօ»ն, որ թարգմանի ստուածներ, տիօս, դեռ հեթանոսութեան կնիքը վրան. եւ ուղղափառ քրիստոնեան շուարած ձեւով մը իր շուրջը կը նայի, կը փնտռէ զայն իր զրահակիր պաշտպանը, մտքին մէջ կեդրոնացուցած։ Մեծագոյն մասը սակայն այս քրիստոնեայ հաւատացեալներէ պաշտամունքի երկու երես կը կրէ «ատօսապլր տիօս»ի աղօթել վտանգի պահուն եւ կամուրջի միւս ծայրին ... որակել զայն։ Ջիրար քարկոծելու հարկ չկայ, ով որ ականջ ունի լսելու կը լսէ, մանաւանդ երբ սեղմուած ենք հաւու մը կամ նաւու մը փորին մէջ բոլորմիասին սառոյդ մահուան ճանկերուն մէջ։ Եւ ինչ է աշխարհը,— որսերով բեռնաւորուած որովայն մը։

Ձեմ գիտեր թէ ինչ վիճակի եւ մտածման ենթարկուած են վերը դահլիճներու չքեղ սենեակներու մէջ բանտարկուած բացառութիւնները։ Արդեօք պիտի բարեհաճի՞ն մեզ հետ միասին ընկղմիլ, թէ ոչ ձուկերն ալ խտրութիւն պիտի դնեն անոնց եւ մեր միջեւ։

Բայց ահա զարհուրանքի հրամանը կ'արձակուի նաւուն չնչափողէն։

Մեր պահակ նաւաստիները, որոնք մինչ այդ կարծես պատէն կախուած նկարներ ըլլային, յանկարծ կարիճներէ խայթուած, ու իրենց սառնամանիքէն զգաստացած՝ մեզի կը հրամայեն կապել « ազատարար գօտիները»։

Ողբերգութիւնը կատարեալ է։

Նաւը ճակտէն զարնուած կատաղի ցուլի մը պէս ինքն իր վրայ խելայեղ պտոյտ կուտայ։ Մենք ալ իր հետ նոյն «մէկլանիէն» բռնուած։ Այլեւս նաւը անշարժութեան դատապարտուած է։ Իր ամեհի խոյանքը չենք զգար, ոչ ալ երբեմնի պորտախաղացքը։ Թշուառութիւնը կատարեալ ըլլալու համար, նաւուն կողերը իրենց ճարճատիւնով սահմռկեցուցիչ կճռտոց մը կը հանեն. ու զինքը կառավարող ներքին անիւներու պսակաձեւ հաստակազմ պողպատ շղթաներու տառապանքի հոգեվարքը կը լսուի։ Ամէն օղակ առանձին կը տքայ յուսահատ մաքառումով։ Ահազանգի կերկերուն ռռնոցը իր սարսռազդեցիկ սառնութեամբ մեր երակներէն ներս կը մտնէ պաղ օձերու տպաւորութեամբ։

Խուճապը կը սկսի, «մեռածներ»ն իսկ կը շարժին։ Աղաղակներ, հայհուչներ, ժխոր, ամէն լեզուով։ Կը զգանք որ ալիքները կը փշրուին այս անգամ մեր գլխուն վրայ։ Ծովերու ամենազօր աստուած Պոսիդոն՝ երկարօրէն մեզ չարչարելէ վերջ մահացու հարուածը կուտար։ Աղի բարկ հոտով փշրուած ալիքներու լուծոյթը մեր կոկորդը կը սեղմէ այլեւս ու մեր կղպուած ծնօտէն բառ մը իսկ չելլեր։ Կը փախնանք մեր լորձունքը կլլել։

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

(4)

Նոր ճառեր եւ առաջարկներ զինաթափութեան մասին

Քաղաքական յանձնաժողովը Դշ. օր ալ շարունակեց վիճաբանութիւնները՝ սպառազինութեանց կրճատման մասին: Լեհաստանի պատուիրակը ձայնակցելով Վիշինսկիի, մեղադրեց Անգլիան եւ Ֆրանսան թէ ուզած էին դէպի Արեւելք ուղղել Հիթլէրի յարձակողականը: Անգլիական պատուիրակը պատասխանելով խորհրդ. պատուիրակին քննադատութեանց, դիտել տուաւ թէ Պ. Վիշինսկի ոչինչ ըրաւ վստահութիւն ներշնչելու եւ կասկածները փարատելու համար:

— «Շատ աւելի ազդու պիտի ըլլար եթէ Պ. Վիշինսկի անմիջապէս յայտնէր թէ ինչ են Խ. Միութեան զինեալ ուժերը, որպէսզի ՄԱԿը կարենար վճռել թէ օրինաւո՞ր է զինաթափութեան առաջարկը: Ի՞նչ երաշխաւորութիւն կայ թէ Խ. Միութիւնը պիտի կրճատէ իր ուժերը նոյն համեմատութեամբ ինչ որ արեւմտեան պետութիւնները»:

Բրիտանական պատուիրակը (Սըր Հ. Շոքրոս) այս առթիւ յիշեց չորս պարագաներ, որոնք կը խախտեն աշխարհի վստահութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ.—

1.— Խորհրդային քարոզութիւնը.— 2. Երկաթեայ վարագոյրը.— 3. Ծածուկ բանակները.— 4. Խ. Միութեան զինեալ ուժերը:

Ծանրանալով «Երկաթեայ վարագոյրին» վրայ, պատուիրակը դիտել տուաւ թէ Խ. Միութիւնը անլուր սեղմումներ հաստատած է նոյնիսկ դիւանագիտական ներկայացուցիչներու երթեւեկին համար, Մոսկուայի շուրջը: «Բացէ՛ք ձեր դուռները: Վերցուցէք երկաթեայ վարագոյրը: Թոյլ տուէք որ մեր ժողովուրդը մօտենայ Ռուսիոյ արտաքին ժողովուրդին»

Յետոյ խօսեցաւ Ֆրանսայի պատուիրակը, Պ. Փառօտի, նոր բանաձեւ մը ներկայացնելով սպառազինութեանց կրճատման մասին: Իր գլխաւոր առաջարկն է ստուգճաներար սահմանափակել սպառազինութիւնները:

Վիճաբանութիւններէն վերջ, ժողովը 47 ձայնով որոշեց մասնախումբ մը կազմել 11 երկիրներէ, բանաձեւ մը մշակելու համար սպառազինութեանց կրճատման մասին: Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները ձեռնպահ մնացին:

Նոր միջոցներ գիները աժանցնելու համար

Նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան երէկ, ուտեստի հրապարակին վրայ կատարուած չարաշահութեանց առթիւ: Բոլոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը վճռապէս պիտի շարունակէ պայքարը: Պարենաւորման վերատեսուչը յայտարարեց թէ երբեք տեղի պիտի չտան: Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց.—

Գինին 60—65 ֆրանքի պիտի ծախուի երեք շաբաթէն: Շաքարի բաժնեչափը, որ 750 կրամ է, մէկ քիլոյի պիտի բարձրանայ Նոյեմբերին: Միսին համար սակագին պիտի հաստատուի, 360—434 ֆրանք եղան միսը՝ փոխան 450ի: Խստօրէն պիտի պատժուին անոնք որ չարաշահութիւն կ'ընեն եղյլն:

★ Բանուորական խլրտումները պիտի սաստկանան յառաջիկայ շաբթու, որպէսզի կառավարութիւնը հարկադրուի հրաժարիլ: Այս լուրը հաղորդած է Աշխատանքի Դաշնակցութեան համագումարին պատուիրակներէն մէկը, համաձայն կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց:

Առ այժմ կարեւոր փոփոխութիւն մը չկայ գործադուլի շարժումներուն մէջ: Աշխատանքի դադարը կը շարունակուի ածխահանքերուն մէջ (կորուստը՝ 1.500.000 թոն): Մոզէլի մետաղագործական հաստատութեանց բանուորներուն գործադուլը վերջացաւ, 22 օր տեւելէ վերջ: Երկաթուղիներու աշխատաւորներն ալ կը յուսան գոհացում ստանալ: «Թաքսի»ները սկսան բանիլ երէկ: Նոր գիներն են.— Նստած առեն՝ 25 ֆր. (փոխանակ 20ի), քիլոմեթրը՝ 24 (նախապէս 17), սպասման համար ժամը 200 (150) են:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ

Արտաշէս Ա. Յակոբեանի

Յառաջաբան՝ ՀՐԱՆԴ ՓԱԼՈՒԵԱՆ

ԳԻՆ 300 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Փարիզի մէջ հայ գրատուններուն, Մարսիլիոյ մէջ՝ Mme. Hagopian, 1 rue du Théâtre Français եւ Տէրիկեան գրատուն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ կը տօնուի Նոյեմբեր 20ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ Հոկտեմբեր 30ին, երեկոյթ պարահանդէսով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՅԻ եւ ՊԱՊԱՇԱՅԻ շիրիմներուն, Thiaisի գերեզմանատունը:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն կողմէ, այս կիրակի առտու ժամը 10ին: Ժամադրուիլ Porte d'Italie, գերեզմանատուն գացող հանրակառքին մօտ:

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ ընկերներ: Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակը յարգող ընկեր ու բարեկամներ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

17 Հոկտեմբեր ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Սալօն Մազընոյի շքեղ սրահներուն մէջ Rue d'Aubagne

Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 7ին:

Ընտիր ջազ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ երեքշաբթի 19 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Floridaի մէջ, rue des Pyrénées թիւ 373:

Յոբելեան Արտաւազդ արք.ի

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 17ի կիրակի յետմիջօրէին, ժամը 2.30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկ. պատուիրակ, Գոնիայի, Հալէպի եւ Պէյրութի նախկին առաջնորդ Տ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆի քառասնամեայ ուսուցչական ու գրական եւ երեսնամեայ եկեղեցական ու հայրենասիրական գործունէութեան յոբելեանը, պատուոյ նախագահութեամբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի նախկին բարձր քոմիսէր Պ. Հանրի Փոնսոյի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Յոբելինական յանձնաժողովի կարգադիր մասնախումբ՝ նախագահ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, քարտուղար ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, գանձապահ Վ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, այս շաբաթ, իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Hôtel du Forezի սրահներուն մէջ: Ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ: Կը հրաւիրուին Սէն Շամոնի, Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերունդի անդամները:

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ - ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմեցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet.

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տեսակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաստուած:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն ընկերներու խառն ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Սիրականի աշխատանոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 6 rue de la Brasse: Դպրոցին սրահը:

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Ալֆորվիլէն Պ. Գասպարեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գալստեանի, Մարսէյլ:

42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

7 Նոյեմբեր, Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ: Հացկերոյթ, գեղարուեստ, պարահանդէս:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ 23ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

առթիւ Արաբկիրի Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ երեկոյթ պարահանդէս մը 27 Նոյեմբերին, շաբաթ երեկոյ, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Նոյեմբեր 21ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ Հոկտ. 17ին Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 43րդ տարեդարձին առթիւ, պիտի պատարագէ (քառաձայն) եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տ. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան:

Ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցաշէն եւ մեծ բարերար ողբացեալ Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն համար:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ՇՔԵՂ ԽՆՋՈՅՔ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Թոքատի Հայր. Միութեան կողմէ: 17 Հոկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 2 rue de la Mairie եւ 5rue de la Glacièreի անկիւնը, Gentilly (Seine):

Նուագ, հաճելի անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Լաւ պատրաստուած երշիկ եւ ապուխտ, ինչպէս եւ զանազան անուշեղէններ: Մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ'Օրլէանէն 125 թիւ հանրակառքը առնել եւ իջնել rue de la Mairie, Ժանթիյի:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը փութայ տեղեկացնել որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1949ի Գոյամարտ օրացոյցը:

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ Հանրի Ուզուրեան կը փնտռէ քոյրը՝ Մառի -Ռոզ Ուզուրեան որ նախապէս Ավինեոնի շրջաններն կը գտնուէր: Տեղեկացնել եղբօրը 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ Coupeur - patronier մը: Դիմել, AKAP Bottier, 34 rue Taitbout, tél. Pro. 66-13: Métro Chaussée d'Antin, Paris (9):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 16 Octobre 1948 Շաբաթ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5670-Նոր շրջան թիւ 1081

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՈՒԶԷՆ, ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ

Ամէն օր ազդ մը՝ այս կամ այն դպրոցին, դասընթացքին վերաբացման առթիւ: Եւ կոչ մը սրտառուչ,— Կը խնդրուի ծնողներէն արձանագրել իրենց զաւակները, որպէսզի հայեցի կրթութիւն ստանան :

Մեր փորձառութիւնը կ'ըսէ թէ ամէնէն առաջ ծնողներն են որ հարեւանցի կը կարդան այս կարգի ազդերը :

Եթէ հարցարան մը բանայինք, ո՛րքան վրդովիչ խոստովանութիւններ պիտի արձանագրուէին :

Անշուշտ պատրուակներ չեն պակսիր, ինչպէս հեռաւոր Ամերիկայի մէջ: Հիւսիսէն հարաւ:

Միջավայր: Պայմաններ: Ապրուստի հոգ: Հաղորդակցութեանց դժուարութիւն: Շարեցէք բոլոր խոչընդոտները, արդարանալու կամ արդարացնելու համար :

Դժբախտաբար ճշմարտութեան մէկ երեսն է այս: Գոց եղած յանկերգ մը, որ տունէ տուն, բերնէ բերան կը փոխանցուի, առանց լուսաբանելու հարցը:

Ընդունելով հանդերձ բոլոր դժուարութիւնները, մանաւանդ կամքէ անկախ պատճառները, ո՞վ պիտի կրնար ապացուցանել թէ ամէն դուռ փակուած է:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս կամ այն թաղին, քաղաքին մէջ հաստատուած ծաղկոցի մը, շաբաթական դասընթացքի մը ոգեւորութեամբ կը հետեւին հաստրակ բանուորներու զաւակներ, իսկ աւելի բախտաւորներ խոյս կուտան:

Բանուորին առջեւ ալ չե՞ն ցցուիր նոյն տեղական դժուարութիւնները, այլ մանաւանդ ապրուստի հոգը:

Դարձեալ, նոյն համեստ խաւերու զաւակները չե՞ն որ միջոց կը գտնեն հետեւելու Երիտ. Միութեանց, մայրենի լեզուն եւ հայկական գիտելիքներ սորվելու համար :

Անհրաժեշտ չէ դլուխ քերել, պատասխանը գտնելու համար: Պարզապէս ուզելու եւ չուզելու խնդիր:

Ուզողը ելք մը կը գտնէ, առանց ջուրը պատէն վեր հանելու: Իսկ չուզողը ամէն բան ջուրին կուտայ, առանց մտածելու հետեւանքները :

Արդարեւ, ի՞նչ օգուտ բոլոր վաստակներէն եւ փառքերէն, բարոյական թէ նիւթական հարստութիւններէն, եթէ ձեր ժառանգորդը պիտի ըլլայ ո եւ է օտարալեզու «լըվանթէն»: Այլանդակ տիպար մը որ առտու մը կրնայ արհամարհել, անտեսել ձեզ, իբրեւ աւելորդ բեռ :

Աչք մը նետեցէք ձեր շուրջը, եւ պիտի տեսնէք որ խուսափողները, չուզողները միայն զաւակները չեն, այլեւ հայրերն ու մայրերը:

Երբ այսպէս ցիրուցան չէինք եղած, շատ մը հայրեր ու մայրեր սրբազան պարտականութիւն կը սեպէին անձամբ դպրոց առաջնորդել իրենց զաւակները:

Շատ չատերուն համար երանութիւն մըն էր ըսել վարժապետին—«Միսը քեզի, ոսկորը ինծի»:

Պայմանները որքան ալ փոխուած ըլլան, անկարելի չէերէկուանին 20—25 %ը կատարել : Կը բաւէ որ հաւատանք թէ հիմնական պարտականութիւն մը կը կատարենք,— սերունդ փրկել :

Արդ, փրկելու միջոցները ոչ թէ թուլցան, այլ բազմապատկուած են վերջին պատերազմէն իվեր:

Գրեթէ ամէն տեղ ունինք ծաղկոցներ: Դասընթացքներ: Երիտասարդական միութիւններ :

Ամէն հոսանք ձեւ մը գտած է սերունդի փրկութիւնը ապահովելու համար:

Եթէ նախընտրութեան խնդիր է, ձեր տղուն կամ աղջկան, թոռան ձեռքէն բռնելով տարէք ո՛ւր որ կ'ուզէք :

Բայց տարէ՛ք, տարէ՛ք: Ժամանակը ձեզի չսպասեր: Եւ մեղաւորը դուք պիտի ըլլաք, եթէ վաղը ձեր ժառանգորդները մոլորին եւ երես դարձնեն ձեզի, կամ դառնան ինքնահաւան աշխարհաքաղաքացիներ :

Տղաքը եթէ ուզեն, կը սորվին: Իսկ եթէ դուք ալ ուզէք, աւելի շուտ կը փրկուին :

Որեւէ զանցառութիւն այս ճակատին վրայ՝ կը նշանակէ տեսակ մը դասալքութիւն:

Ձենք ուզեր աւելի ծանր բառեր գործածել :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

— Ուսանողներն ալ գործադուլ յայտարարած են, ըսին չատեր քմծիծաղով մը:

Չէին հաւատար թերեւս լուրին, մտածելով թէ ի՞նչպէս պիտի կազմակերպէին զայն, դասադուլո՞վ, հացադուլո՞վ: Երկուքն ալ ձեռնտու չեն ամէնէն առաջ իրենց՝ ուսանողներուն համար:

Շուտով պարզուեցաւ իրականութիւնը: Պարզապէս որոշած էին չվճարել սենեակներու վարձքերը, որոնք 75 առ հարիւր աւելցած են: (Պատերազմէն առաջ՝ ամսական 2—300, այժմ 2450 — 2800 ֆրանք):

Մենք ալ ունինք այդ աշխարհին մէջ ափ մը տղաք, որոնց մեծ մասը կը տապլուի իր իւղովը:

— Անոնք ալ պիտի կրեն այդ յաւելումներուն հետեւանքները, քանի որ Նուպարեան տունը յանձնուած է ֆրանսական իշխանութեանց եւ ենթակայ է անոնց տնօրինութեանց:

Շատեր կը հարցնէին սակայն կատարեալ միամտութեամբ.— Հապա՞ Բարեգործականը: Ան չէ՞ տէրը շէնքին. իրմէ կախուած չէ՞ անոր մատակարարութիւնը, հետեւաբար սենեակներու գիներու բարձրացումը եւայլն:

Ստուգելու իսկ պէտք չտեսանք :

Բոլորովին անուանական է այդ հովանաւորութիւնը եւ մեր «աղա»ները հանգիստ են, խղճով ալ, քսակով ալ:

Եթէ պէտք ըլլայ քանի մը տարին անգամ մը սանկ պզտիկ հանդէս մը կրնան սարքել, ըսելու համար տղոց թէ «հոն են իրենք, կանգնած երիտասարդներու կողքին, եւ կ'ըմբռնեն անոնց բոլոր մտահոգութիւնները »:

Է՜հ, բան մըն է վերջապէս: Եթէ ամսեգլխուն Բարեգործականի սնտուկը իր դռները չի բանար ուսանողներուն բեռը թեթեւցնելու համար, սիրտերը եւ բերանները միշտ բաց են, մէկը սիրով զեղուն եւ միւսը առա՛տ առա՛տ խոստումներով:

ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը, Ռիատ էլ Սոլհ, որ Փարիզ կը գտնուի իբրեւ գլխաւոր պատուիրակ Ազգաժողովին, ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ երբեք պիտի չընդունին Պաղեստինի բաժանումը: Այս առթիւ շեշտեց թէ շատ լաւ են Ֆրանսայի եւ Լիբանանի յարաբերութիւնները եւ թէ բոլոր առկախ հարցերը կարգադրուած են:

ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ երեք չահադէտներ, որոնց երկուքը պարենատոմսեր կը գողնային, իսկ երրորդը միսի կտրօններ կը ծախէր ապօրինաբար :

1.600.000 ՇՐՋԻԿՆԵՐ եկած են Ֆրանսա, 1948 Յունուար 1էն Սեպտեմբեր, օգտուելով տրուած առաւելութիւններէն :

ՍՊԱՆԻԱՆ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան անդամ ընդունելու համար, ծրագիրներ կ'որոճան հարաւ. Ամերիկայի հանրապետութիւնները :Ֆրանսայի արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ տակաւին ժամանակը եկած չէ ատոր համար :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեք արեւմտեան շրջաններուն միացման համար բանակցութիւններ կը կատարուին անգլեւամերիկեան եւ ֆրանսական իշխանութեանց միջեւ: Թերթերը կը գրեն թէ պայմանադրութիւնը պիտի ստորագրուի մօտերս :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ մը կազմուած էր Պաղեստինի համար, նախագահութեամբ Երուսաղէմի նախորդ միւֆթիին : Անգլիա եւ Ամերիկա յայտնեցին թէ չեն կրնար ճանչնալ այդ կառավարութիւնը : Իսկ Եգիպտոս, Իրաք, Լիբանան եւ Սուրիա պաշտօնապէս յայտնեցին իրենց ճանաչումը :

ՊԵՐԼԻՆԻ թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ խորհրդային շրջանին ոստիկանութիւնը պիտի զօրացուի: Ամէն վարչական շրջանի մէջ պիտի աւելցնեն 300 նախկին գերման գերիներ, որոնք մասնաւոր կրթութիւն ստացած են բոլշեւիկեան դպրոցներու մէջ :

Ծանրակշիռ յայտնութիւններ Գործադուլներու մասին

Ինչպէս գրած էինք, ներքին գործերու նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք զեկուցում տալով ընկերվարական ազգ. խորհուրդին առջեւ, յայտարարեց թէ Ֆրանսայի գործադուլները դրդուած են Կոմինֆորմի կողմէ, որ կը հոգայ ծախքերը: Պ. Մոք այս յայտնութիւնները կրկնեց նաեւ նախարարական խորհուրդին առջեւ: «Ce Matin - Le Pays» օրաթերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին (14 Հոկտ.).—

Նախարարական խորհուրդին մէջ, Պ. Ժիւլ Մոք երբեմն պրպտելու՝ հաստատոր թղթածրարը որ փռուած է իր առջեւ, կը պարզէ համայնավարներու սարքած գործադուլները: « Պաշտօնատունս հասած տեղեկութիւնները որոշ թուլացում կը յայտնեն : Անդորրութիւն կը տիրէ հիւսիսային շրջանին մէջ: Ուրիշ ածխահանքերու մէջ նոյն իսկ աշխատանքը վերսկսած է թեթեւօրէն, երբեմն հասնելով 15 %ի : Լաւ նշան է»:

Երկաթուղիներու սպասարկութեան մասին ալ ցուսալից տեղեկութիւններ տալէ վերջ, նախարարը շարունակեց.

— «Ընդհ. քննիչներու վերջին ժողովին ատեն, այդ բարձր պաշտօնատարներուն հաղորդեցի մեր ստացած տեղեկութիւնները Կոմինֆորմի գործունէութեան մասին: Այդ ուղղութեամբ ալ հրահանգներ տուի: Կատարուած քննութեան արդիւնքները բացորոշապէս կը հաստատեն հրապարակաւ ըրած ամբաստանութիւններս ֆրանսացի համայնավարներու դէմ :

« Այժմ վստահ եմ թէ անոնք հարիւր միլիոն ֆրանքի գումար մը ստացած են, վարելու համար մեր տնտեսութեան կազմալուծման պայքարը, որպէսզի խափանեն Մարշըլի ծրագիրը եւ, երբ կացութիւնը մեծապէս ծանրանայ, դլուխ հանեն այն ժողովրդավար կառավարութիւնը զոր կը պահանջէ իրենց Կեդր. Կոմիտէն: Գիտէք թէ ինչ կը նշանակէ այդ: Հետազօտութիւնները երկար են եւ փափուկ, իբրեւ հետեւանք այն զգուշութեանց զոր դաւադիրները ձեռք առած են, ծածկելու համար դրամներուն ժամանումը եւ բաշխումը: Բայց, հաւատացէք ինչ որ կ'ըսեմ »:

Վերջացնելով, նախարարը խնդրեց իր պաշտօնակիցներէն վստահիլ իրեն եւ յայտարարեց թէ վճռած է ամբողջովին երեւան հանել դաւը: Վարչապետը խոստացաւ ամէն աջակցութիւն, յանուն կառավարութեան :

ՊՈԼՍՈՅ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ լուսարդելի փորձեր պիտի կատարուին, կրաւորական պաշտպանութիւնը ապահովելու համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը բանտարկուեցաւ, խորհրդարանը անարգած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Մերժած էր պատասխանել խորհրդարանական յանձնախումբի հարցումներուն՝ բոլշեւիկեան գործունէութեան մասին: Իր ընկերներն ալ պիտի դատուի :

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ պատկերները վար առնուած են կարգ մը քաղաքապետութեանց մէջ, համայնավարներու թելադրութեամբ: Աջակողմեան հոսանքներ բողոքագիր մը ուղղեցին Սէնի նահանգապետին, պահանջելով նորէն կախել կենդանագիրները, որովհետեւ «զօրավարը միակ ողջ մնացած Ֆրանսացին է որ իրաւամբ արժանացած է հայրենիքին, խորհրդարանին միաձայնութեամբ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ պաշտպանութեան կեդրոնը պիտի հաստատուի Ֆրանսայի մէջ, անծանօթ վայր մը: Դաշնակից սպայակոյտին առաջին ժողովը գումարուեցաւ Լոնտոնի մէջ :— Մ. Նահանգները մանրամասնութիւններ պահանջած են, ռազմական պիտոյքներ ճարելու համար :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապստամբները առեւանգեցին բրիտանական անթելի թղթակիցը, Արկոսի մէջ (Պելոպոնէս), «ցուցնելու համար թէ ինչպէս կը կռուին իրենք»: Խոստացած են ազատ արձակել մինչեւ մէկ շաբաթ :

ՄԱՐԷՇԱԼ ԿՐԱՑԻԱՆԻ, Մուսոլինիի սպարապետը, որ քանի մը օրէ ի վեր կը դատուի Հռոմի մէջ, յայտարարեց թէ ինք հրէական ծագում ունի, հետեւաբար չէր կրնար հալածել Հրեաները: Յետոյ ամբաստանելով մարէշալ Պատոլյիօն, պահանջեց քննութիւն բանալ ափրիկեան պատերազմի մասին: Ըսաւ թէ Պատոլյիօն է պատասխանատուն, եթէ Իտալիան միացաւ Գերմանիոյ, մինչդեռ հազիւ տասը զօրաբաժին ունէին եւ բանակը պատրաստ կրնար ըլլալ միայն 1950ին: «1938ին, Հիթլէրի այցելութեան առթիւ ցուցադրուած թնդանօթներէն շատերը փայտէ շինուած էին, բանակը միջին չափով հրասայլերը ստացաւ միայն 1940 — ին» եւայլն:

ՔԷՆԹՐՊՐԻԻ արքեպիսկոպոսը (Անգլիոյ կաթողիկոսը) ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Ոչ մէկը կրնայ ըսել թէ պատերազմը անկարելի է: Զարմիտ արարք մը, յիմար կամ անխորհուրդ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԻ ԻՍԿԱԿԱՆ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

Ծանօթ խմբակցութիւնը կը շարունակէ միշտ պղտորել, ճառերով եւ թերթերով, պարտկելու համար Ներգաղթի առթիւ կատարուած խայտառակութիւնները: Եւ աջ ու ձախ թշնամիներ կը փնտռէ, մոլորեցնելով ողբերգութեան զոհերը:

Հետզհետէ պիտի հրատարակենք շարք մը տեսութիւններ եւ վկայութիւններ, անգամ մը եւս ապացուցանելու համար թէ Հայրենադարձին իսկական թշնամիները անոնք են որ կուսակցական քինախնդրութեան, ապիկարութեան եւ անլուր չարաչահութեանց առարկայ դարձուցին Ներգաղթը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ստորեւ հատուած մը՝ Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»էն (21 Սեպտ.).—

Ներգաղթի շարժման սկզբնաւորութեան, մօտ երեք տարի առաջ, Խորհրդային Հայաստանի Կոմկուսի քարտուղար Ցարութիւնեանը — սովեթահայ մտաւորական ընտրանիի «զտման» գործին մէջ իր կատարած տխուր դերով ծանօթ Վրաստանցի Արութինովը — յայտարարեց հանուր հայութեան, թէ կարճ ժամանակի մէջ խորհրդային կառավարութիւնը երկիր պիտի փոխադրէ շուրջ 400.000 գաղթահայեր:

1946ին բովանդակ հայութիւնը, թէ Խորհրդային Հայաստանի եւ թէ գաղթաշխարհի մէջ տոգորուեցաւ բուռն խանդավառութեամբ, սիրտերը ողողուեցան անխառն գոհունակութեամբ, կուրծքերը ուռեցան նոր յոյսերով: Երկիրը տեղ կը բանար ու տուն կը կանչէր իր աստանդական զաւակները ...

Ամէնէն անկեղծ, սրտագին խանդավառութիւնը արտայայտողները եղան ամէնէն առաջ Դաշնակցութիւնը իր քոյր կազմակերպութիւններով, անոր մամուլը եւ շարքերը անխտիր:

Եւ Ներգաղթի շարժման առաջին տարին երկիր մտան մօտ 50.000 հոգի, յոյս ներշնչելով բոլորին թէ շարժումը կը մեծնայ աստիճանաբար, կը զարգանայ տարուէ տարի, կ՚ընդգրկէ համահայկական ծաւալ ու բնոյթ:

Այս յոյսը խորտակուեցաւ սակայն, շատ շուտով:

Ներգաղթի երկրորդ տարին, երկիր փոխադրուողներու թիւը իջաւ 34.000ի:

Իսկ այս տարի, արդէն միայն 3000 հոգի են մեկնած ցարդ, եւ, ասոնք ալ, նախորդ տարուան ընթացքին կայարաններու մէջ նաւի սպասող խլեակներ:

Երբ Ներգաղթի կազմակերպչական յուռի կողմերը արտացայտօրէն մատնանշուեցան Դաշնակցական մամուլի մէջ եւ արդարօրէն ձաղկուեցան այն բոլոր համբակներն ու հոպոպները, որոնք գործին ղեկավարութեան վրայ զետեղուած էին Երեւանի կողմէ եւ նորանոր աղէտներ ու սրտմաշուքներ բարդած գաղթահայ զանգուածներու գլխուն, երբ խրատաշուքով քննադատուեցան Լիբանանի, Սուրիոյ, Իրանի, Եգիպտոսի, Յունաստանի, Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր «յառաջդիմական» յորջորջեալ ինքնակոչ, անտաղանդ, պատահական արկածախնդիրներու եւ տականքներու գործած չարաշահութիւնները՝ բարոյական ու նիւթական, երբ ընդգծուեցաւ թէ Ներգաղթը կը շահագործուի կուսակցադար, հակահայ, հակազգային մութ նպատակներու համար մութ ուժերու կողմէ, ընդհանրական վայնասունը փրթաւ ամենուրեք եւ, արդար ու սրտցաւ խօսք բարձրողները մկրտուեցան «հակահայաստանեան» թրքավայել որակումով:

Շատ մը բարեմիտներ, այդ ժամանակները, կուրացած Ներգաղթի առթած ընդոծին խանդավառութենէն, ջանացին ներողամիտ ոգի յայտնաբերել ու արդարացնել կատարուած «քէլէկէօզութիւնները», թէ գաղթաշխարհի մանր մունր պաշտօնատարներն են, Ներգաղթի գլուխ անցած երկրորդական մարդիկն են գործուած անկարգութեանց ու վնասարարութեանց պատասխանատուն, եւ թէ վերին ղեկավարութիւնը, Երեւանի մէջ, դէմ է անոնց ու պիտի ուղղէ զանոնք:

Այսօր արդէն, երեք տարի յետոյ, նոյն տխուր երեւոյթները հետեւողականօրէն ամենուրեք կրկնելէ վերջ, Երեւանի կողմէ Ներգաղթին գրեթէ վերջ տրուելը ինքնին փաստ է, որ խորհրդային կառավարութիւնը սկսաւ Ներգաղթի շարժման ոչ թէ հայկական, այլ ուրիշ մութ նպատակներու համար եւ վերջակէտ կը դնէ այդ շարժման առջեւ, նոյնպէս ոչ հայկական մութ շարժառիթներով:

Այս փաստը ինքնին վկայութիւն է, թէ վերը մատնանշուած տխուր երեւոյթները ոչ թէ գաղթաշխարհի մանկլաւիկներու եւ հոպոպներու, այլ բուն իսկ Երեւանի մեծամեծներու ստղրանքներն էին, անոնց ցուցմունքներով իրագործուած, անոնց հրահանգներով գործադրուած:

Այս, բոլոր ապացոյցները անհերքելիօրէն ցոյց կուտան, որ բոլոր ցաւալի իրադարձութեանց, կուսակցադար վէճերու արծարծման, կիրքերու բորբոքման, գործ դրուած հաւատաքննութեանց ու խտրականութեանց, յապաղումներու, ցանկերու կամայականպատրաստութեանց, կայարաններու մէջ սպասման դատապարտելու ողբերգութեանց բուն ներշնչողը, հրահանգողը, յղացողը ու գործադրութեան մղողը ինքը խորհրդային իշխանութիւնն էր:

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԽԱՂԵՐԸ

Թէհրանի «Ալիք»ն է որ կ՚ողբայ, նկարագրելով հազարաւոր գիւղացիներու թշուառութիւնը իբրեւ հետեւանք ներգաղթի ձգձգման (23 Օգոստ.).—

— «Ցեխոտութիւնները թարմացնելու համար համառօտ կերպով ներկայացնենք ողբերգութեան ընթացքը, որ սկսուեց այն օրից, երբ շրջաններում երեւան եկան «Ներգաղթի քարոզիչներն ու գործիչները»: «Իրանի Հայերի Ներգաղթին օժանդակող Կ. Կոմիտէն» — կամ աւելի ճիշդ այդ մարմնի մէջ սողոսկած մութ ույժերը — փոխանակ նկատի առնելու այն խանդավառութիւնը, որով համակուած էր անխտիր ամբողջ ազգաբնակութիւնը Ներգաղթի աւետիսով, փոխանակ աչքի առաջ ունենալու հայրենադարձի այն բուռն ցանկութիւնը, որ աննման մի ոգեւորութիւն էր ստեղծել բոլոր խաւերի մէջ, այո, փոխանակ առաջնորդուելու այդ իրողութեամբ եւ իր պարտականութեան ու կոչման վրայ կանգնելու եւ Ներգաղթի գործը կանոնաւոր եւ գործնական հիմքերի վրայ դնելու, հրապարակ հանեց խայտառակ «քարոզիչ - պրոպագանդիստներ, եւ գիւղական շրջաններն ուղարկեց կամ տեղում նշանակեց «գործիչներ»:

Յետոյ պարզուեց այդ «գործիչների» — տղէտ, բախտախնդիր եւ յոռի յատկանիշներով յայտնի անձանց – իսկական դերը: Հանրութիւնը, բայց մանաւանդ գիւղական շրջանները, շուտով տեսան նրանց «կենդանի գործը»: Տեսան թէ ինչպէս նախկին սատրապների հոգեբանութեամբ, նրանք աջ ու ձախ ահաբեկում են գիւղացիութեան եւ ինչ որ «բան» պատրաստում:

Առաջին հերթին նրանք պահանջում են առանձին համախօսականներով հայհոյել Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ի լուր աշխարհի յայտարարել, որ հեռանում են «ազգադաւ» այդ կուսակցութիւնից: (Թէկուզ երբեք անդամ եղած չլինեն): Ապա կարգադրում են հլու կերպով հնազանդել իրենց հրահանգներին: Հակառակ դէպքում «կարմիր գիծ կը քաշեն անհնազանդի անուան վրայ եւ կը զրկեն նրան Ներգաղթի բարիքից»:

Ներգաղթով խանդավառուած եւ այդ գաղափարով ապրող գիւղացիութիւնը լռելեայն կատարում է նրանց բոլոր հրամանները, սոսկալի այդ պատժին չենթարկուելու եւ Ներգաղթից չզրկուելու համար.

Կաշառք է տալիս «առաջին կարաւանով» մեկնելու համար: Ժամանակից շատ առաջ լուծարքի է ենթարկում իր տնտեսութիւնը՝ «մեկնելու պատրաստ լինելու համար»: Յետ է վերցնում նպաստաւոր պայմաններով գիւղատիրոջ կամ ուրիշներին ծախած իր ստացուածքը եւ իր ցորենը, անասունները, այգին ու տունը, իւղն ու պանիրը ծախում «գործիչների» ներկայացրած անձանց, տասն անգամ պակաս արժէքով:

Ծախու է հանում իր վերջին պաշարը «լուսանկարի եւ ճամբու ծախքը» լրացնելու համար: Շտապ մեկնելու պատճառով «գործիչներին» ի պահ է տալիս ոչխարն ու տաւարը, «փոխարէնը սահմանի վրայ ստանալու պայմանով»: Իր միջոցներով ճանապարհւում է այնտեղ՝ ուր գործիչն է կարգադրում, ապրում է այն վայրում՝ ուր նա է որոշում եւ անկեղծ սպասում մեկնելու ժամին:

Եւ երբ այդքան բացարձակ շահագործման դէմ բողոքում են զոհերից ոմանք կամ սրտցաւ եւ հայրենասէր ազգայիններ, Ներգաղթի Կ. Կոմիտէի ղեկավարները հայհոյանքներով են ցանկանում լռեցնել նրանց: «Հակահայաստանեան», «Հականերգաղթ», «Ֆաշիստ» եւ նման բառերով են որակում նրանց, որոնք ցանկանում են իր բարձրութեան վրայ պահել Ներգաղթի գաղափարն ու գործը: Լուտանքներ են տեղում նրանց վրայ եւ հովանաւորելով յանցաւոր «գործիչներին» աւելի եւս ույժ են տալիս նրանց չահատակութիւններին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Գործադուլներու նոր ձեւը Ֆրանսայի մէջ

Ինչպէս գրեցինք, Ֆրանսայի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան 27րդ համագումարին առթիւ, ընդհ. քարտուղարը, Պ. Պընուա Ֆրաշօն յայտարարեց թէ բազմաթիւ նամակներ կը ստանան որոնք ընդհ. գործադուլի կը հրաւիրեն, սակայն ընդհ. գործադուլը ստեղծելը մասնաւոր գործադուլին նման դիւրին չէ, իսկ երբեմն մասնակի գործադուլները, եթէ լաւ առաջնորդուին, աւելի լաւ արդիւնքներ կուտան քան թէ զանգուածային գործունէութիւնը»:

Ֆրանսական աշխատաւորական շարժումը քննադատուած է եւ ներկայիս աւելի շատ կը քննադատուի: Սակայն իր յատկութիւններէն մէկը որ երբեք վիճելի եղած չէ, այն է թէ հնարամիտ է եւ ներկայիս կ՚աշխատի նոր ձեւ մը գտնել աշխատաւորական վէճերու մէջ: Ֆրանսան էր որ «նստուկ գործադուլ»ը սորվեցուց ամէնուն, ինչ որ լաւ յաջողեցաւ Ֆրանսայի եւ Տիթրոյթի մէջ: Հիմա տարբեր եւ նոր ձեւ մըն ալ գտած է «Թաւալուն գործադուլը» (grève tournante): Այս ձեւ գործադուլին համաձայն գործը մէկ կամ երկու օր կը դադրեցնեն նախ մէկ ճարտարարուեստի մէջ, յետոյ ուրիշի մը, գործադուլի սպառնալիքներով եւ պատրաստութիւններով:

Որոշ օր մը, քաղաքին աշխատաւորները մեծ մասով իրենց գործին գլուխն են: Բայց միշտ ալ կան քանի մը խմբակներ որոնք կը դադրեցնեն, աշխատանքը:

Այս ձեւը երկրին վրայ այն ազդեցութիւնը կ՚ունենայ որ միշտ կ՚աշխատի իր հաւասարակշռութիւնը գտնել, բայց մասամբ կը յաջողի:

Ֆրանսայի աշխատաւորական վարիչներ աւելի այս ձեւը կը գործածեն քան թէ ընդհանուր գործադուլի աւելի զօրաւոր ձեւը:

Անցեալ Նոյեմբերի գործադուլները դաս եղան Ֆրանսացի աշխատաւորական վարիչներուն: Գործադուլները որ շարունակուեցան, ազդեցին ոչ միայն Ֆրանսայի տնտեսութեան, այլ ապրուստի պայմաններուն: Հանրութիւնը նեղուեցաւ: Հանրային կարծիքը աշխատութեան դէմ դառնալու ձգտումներ սկսաւ ցոյց տալ:

Ինչպէս դիտել կուտայ անգլ. թերթ մը, Ֆրանսան ազգ մըն է որու մէջ, ուժին մեծ մասը կեդրոնացած փոքր ձեռնարկին եւ ագարակատիրոջ ձեռքերուն մէջ: Միացեալ աշխատանքը կրնայ աւելի մեծ ճնշում բանեցնել, բայց պէտք է նկատել ունենալ որ աշխատանքի ճնշումը կրնայ ծառայել միացնելու այնպիսի ուժերը որոնք յառաջ կը բերեն մեծ հակա – ճնշում, անգամ մը որ սկսին միասին աշխատիլ:

Զանգուածային գործադուլի երկրորդ վտանգն ալ է որ երբ շարունակուի բանուորը եկամուտէն զրկուելով կը դառնայ դժգոհ, ինչպէս պատահեցաւ Նոյեմբերին եւ գործադուլին վերջանալուն առաջին պատճառն էր:

«Թաւալուն գործադուլները» կ՚աշխատին խուսափիլ այս տեսակ վտանգներէն: Նախ, հանրութիւնը փոքր նեղութեանց կ՚ենթարկուի, բայց այնքան չեն ջղայնացներ զինք որ ուժեղ հակազդեցութեան դիմէ: Այսպէս, անցեալ ամիս հանրակառքի եւ սակաչարժի (թաքսի) գործադուլ եղաւ, սակայն մեծ մասով, երբ մէկը չէր բաներ, միւսը կը բանէր: Ուրիշ առթիւ, երբ մեթրօն գործադուլի մէջ էր քանի մը ժամուան համար, ինքնաշարժերը կը բանէին:

Գալով բանուորին, իր թոշակին մէկ մասը կը կորանցնէ, եւ ոչ թէ բոլորը:

Այսպիսի գործադուլներ կրնան միշտ ալ շարունակուիլ, սակայն անոնց ազդեցութիւնը տնտեսութեան վրայ, որ հազիւ թէ կրնայ գլուխը ջուրին վրայ պահել, վնասակար է ներկայ ժամանակներուն մէջ:

Մասնաւորաբար ծանր ճարտարարուեստը դէշ կերպով կը վնասուի: Օր մը իր գործերը կը դադրին, ուրիշ օր մը երկաթուղիները արդիւնքչեն բերեր, ուրիշ օր մը ածուխը կը կրճատուի, յետոյ նաւահանգիստի պաշտօնեաները գործադուլ կ՚ընեն, երբեմն ալ ջուրը, ելեկտրականութիւնը կը դադրին:

Ամիսէ մը ի վեր նման գործադուլներ տեղի կ՚ունենան Ֆրանսայի մէջ: Միայն ածխահանքերու գործադուլն էր որ երկար տեւեց, որովհետեւ բանուորները եւ միւս աշխատողները իրենց գործը այնքան զուելի կը գտնեն որ գործադուլ մը փրկութիւն է իրենց համար:

Թէեւ երկաթուղիի բանուորները քուէարկեցին գործադուլ ընել, սակայն ընդհանուր համաձայնութիւն չատացաւ: Օր մը կամ երկու օր կը տեւէ, յետոյ նոր մը կը սկսի ուրիշ շրջանի մը մէջ:

«Թաւալուն գործադուլին» յաջողութիւնը կախում ունի բանուորներու մեծ մասին բարեկամեցողութենէն, գործադուլին մասնակցելու:

C. G. T. (Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը) համայնավար կազմակերպութիւն մըն է: Եւ համայնավար կուսակցութիւնը երկու նպատակ ունի Ֆրանսայի մէջ — Մարշըլի ծրագիրը չյաջողցնել, երկրորդ անտանելի դարձնել Ֆրանսական ներկայ

Հայ տարագիրները Գերմանիոյ մէջ

ԽՄԲ.— Բաձերը, Շթութկարտի հայ տարագիրներուն շաբաթաթերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հայ տարագիրներու մասին (7 Հոկտ.).—

Գերմանիոյ մէջ գտնուող հայ տարագիրների ճնշող մեծամասնութիւնը տեղաւորուած է Ցունկերկաղերնէում՝ 1434 անձ եւ Շթութկարտում՝ մօտ 500 անձ: Քաղաքաբնակները առանձին վարձու տներում են ապրում ու գերմանական քարտերով մնդամթերք ստանում. իսկ ճամբարը ամբողջութեամբ Իրոյի հովանաւորութեան եւ մատակարարման տակ է:

Ճամբարի բնակիչները տեղաւորուած են 496 սենեակների մէջ: Առաջին ակնարկից թւում է, թէ բնակարանային պայմանները համեմատած ժողովուրդի քանակի հետ, լաւ են, սակայն ընդհանուր կացութիւնը մխիթարական չէ, որովհետեւ այդ սենեակների միայն 70 %ը բնակելի է, մնացածը ներքնայարկեր են, որոնք ժամանակին գործածուած են իբրեւ նկուղներ, իսկ մի մասն էլ կտուրների տակ են ապրում, որով, այս 496 սենեակներից մօտ 150ը բնակութեան յարմար տեղեր չեն:

Պատկերը աւելի տխուր կը լինի, երբ համեմատենք ընտանիքների թիւը սենեակների թիւին հետ: Այսպէս, 332 ընտանիքներ կան, 2 անձից մինչեւ 10 հոգի, որոնց իւրաքանչիւրին հազիւ մի սենեակ է ընկնում, եւ, կարգ մը պարագաներու տակ, երկու ընտանիքի մի սենեակ: Ամուրիները 257 հոգի են եւ ի հարկէ նրանց եւս յարմար սենեակներ են հարկաւոր:

Ճամբարը, իր ներքին միջոցներով, որոշ թիւով սենեակներ է շինել, բայց դարձեալ բնակարանների պակասը մեծ է:

Հայ կինը իր մաքրութեամբ եւ ջանասիրութեամբ այդ մէկ սենեակը կարող էր առողջապահական վիճակի մէջ պահել, բայց ամենամեծ դժուարութիւնը նրանումն է, որ այդ մէկ սենեակը եւ խոհանոց է, եւ սեղանատուն, եւ ննջասենեակ, եւ շատ տեղերում մինչեւ անգամ արհեստանոց:

Ճիշդ է, մինչեւ այժմ վարակիչ հիւանդութիւններ չեն տարածուած՝ բնակչութեան մաքրասիրութեան եւ բժշկական հոգատարութեան շնորհիւ, սակայն դէմքերի վրայ նկատելի է գունատութիւն եւ թուլութիւն, մանաւանդ կանանց մէջ, որոնք փակուած են սենեակներում: Երիտասարդների եւ պատանիների մասին բժշկական քննութիւնները ցոյց ե տալիս ներքին գործարանների թուլութիւն եւ հիւանդութեանց հակամէտ կազմ: Իսկ ժողովուրդի քանակը աւելանում է: 1948ի Յունուարի մէկից մինչեւ այսօր, Ճամբարումծնած երեխաների թիւն է 18 հոգի, իսկ մեռածների թիւը 11 հոգի: Այսօր հիւանդանոցներում ունենք 50ի չափ հիւանդներ, որոնցից 12ը տառապում են թոքախտով:

ՓՈԽԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն անցեալ կիրակի այցելութիւն մը սարքած էր, յարգելու համար ընկեր Աբրահամ Գիւլխանդանեանի յիշատակը:

Մեր ազգի եղբայրական առելութեան զոհերէն մէկն ալ եղաւ ինք:

Պատերազմը նոր վերջացած էր, երբ ամէն վրտանգ աչք առնելով կ'այցելէինք իրեն, քաղաքական բանտարկեալներու բաժնին մէջ:

Չէր ճանչնար մեզ, բայց լսելով իր կացութիւնը, պարտականութիւն սեպած էինք երկու խօսք փոխանակել մեր վաստակաւոր ընկերոջ հետ, մանաւանդ որ այս անգամ իր բարոյական տառապանքին վրայ ֆիզիքականն ալ աւելցած էր:

— Ինչո՞ւ հոս բերած են ձեզ, երբ կը հարցնենք, «չեմ գիտեր ընկեր կը պատասխանէր, արդէն իսկ տարիներու բեռան տակ ճնշուած եւ այժմ ալ աւելի ընկճուած:

Այդ էր պակաս, որ իր կեանքի ձմրան, նոր ձիւներ տեղային իր գլխուն:

Եւ ի՞նչ էր ըրած, ի՞նչ չարիք հասցուցած... Հակառակորդ խմբակ մը ամէն ստորնութեան դիմած էր, զինքը բանտէ բանտ նետելու համար:

Եւ կը սպասէր, օրն իրիկուն կ'ընէր, սպասելով դատավարութեան:

Քիչ գործ չէր կատարած Գիւլխանդանեան իր երկարամեայ գործունէութեամբ, մանաւանդ Կովկասի մէջ: Աշխատած էր միշտ իր ժողովուրդի բարօրութեան եւ ազատութեան համար, իբրեւ ղեկավար ընկեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին մէջ:

Ափսոս, ո՞ւր իջած էր հայանուն բախտախնդիրներու մակարդակը այդ տագնապալի օրերուն: Անկում մը որ կը շարունակուի դժբախտաբար, մինչեւ այսօր ...

Արդարութիւնը ի վերջոյ յաղթանակեց եւ ամօթահար մնացին քսութեանց հեղինակները: Բայց ի՞նչ օգուտ շատ ուշ էր: Բանտի հնհնուքը ազդած էր խորապէս իր յառաջացած տարիքին վրայ, այնպէս որ չկրցաւ վայելել մնացած քանի մը տարիները, եւ գերեզման իջաւ 1947 Յունուարին:

Հանգիստ իր տառապած ոսկորներուն որ կը հանգչին իր այնքան սիրած պատմական Մօնմօրանսիի գերեզմանատան մէջ:

ՄԷՆ - ՍԷ

կառավարութեան գոյութիւնը: «Թաւալող գործադուլը, եթէ շարունակէ չսկարանալ, պիտի ընէ երկուքն ալ:

Սակայն տարակուսելի է որ Ֆրանսայի մէջ կամ այլուր բանուորներ իրենց ապրուստէն զրկեն իրենք զիրենք, ծառայելու համար նպատակի մը, որ ոչ կը հասկնան եւ ոչ ալ հոգերնին է:

Ի՞նչ տեսակէտ ալ ունենան Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարիչները, բանուորները գործադուլ կ'ընեն որովհետեւ աշխատավարձքը գիներուն հետ համեմատական չէ Ֆրանսայի մէջ: Վերջին ամիսներուն ապրուստը 50 % աւելցած է: Իսկ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը հաստատէ թէ գործադուլ կը կազմակերպեն միմիայն բանուորին տնտեսական դրութիւնը բարելաւելու:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԸՆԿԵՐ ԲԱՐՍԵՂ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ մեռած է Քալիֆորնիոյ մէջ: Տասը տարիներէ աւելի եղած է գործօն մէկ անդամը Նիւ Եորքի կոմիտէին եւ ըրած մեծ զոհողութիւններ, նիւթական եւ բարոյական:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՆՈՐՀՆԵՐԷՆ.— Վերջերս Լոս Անճէլըսի մէջ հացկերոյթ մը տրուած է ի պատիւ Համավասպուրականի Կեդր. Վարչութեան բազմամեայ ատենապետ Պ. Վարդան Կարապետեանի Այս առթիւ ներկաները հարցուցած են թէ ներգաղթի նախորդ հանգանակութեան առեն Վասպուրականի ընդհ. միութիւնը մասնակցեցաւ 15 հազար տոլարով, ինչո՞ւ այս անգամ ալ միանուագ գումար մը չյատկացուց:

Պատասխան.— Նախորդ հանգանակութեան առթիւ՝ Հայաստանի կառավարութիւնը ընդունած էր որ իւրաքանչիւր ներգաղթողի համար 50 տոլար պէտք էր դրուէր Բարեգործականի տրամադրութեան տակ, եւ ենք այդ նպատակին յատկացուցինք 15 հազար տոլար, այն հասկացողութեամբ որ այդ գումարով կարելի կ'ըլլար 300 Վասպուրականցիներ ղրկել Հայաստան: Այս անգամին սակայն, Հայաստանի կառավարութիւնը կը պահանջէր միանուագ գումար մը, առանց որեւէ պայմանի կամ խոստումի: Ան կ'ուզէր ներգաղթի յատկացուած գումարը ծախսել համաձայն իր նախասիրութեան: Եւ այդ գումարը պէտք էր ղրկուէր իրեն, Հայաստանի կառավարութեան:

Կառավարութեան այս պայմանը անհամապատասխան էր Համավասպուրականի Ընդհ. Միութեան հիմնական նպատակին եւ դէմ էր անոր կանոնագրին: Հետեւաբար, մեր պատգ. ժողովը մերժեց ընդ առաջ երթալ այդպիսի պահանջի մը: Եւ սակայն որոշուեցաւ որ որեւէ ժամանակ, որ եւ է տեղէ եթէ որեւէ Վասպուրականցի դիմէ Միութեանս եւ յայտնէ թէ ինքը իրագէկ ըլլալով մէկտեղ մեր հայրենիքի իրականութեան, կամովին կ'ուզէ վերադառնալ հայրենիք, Կեդր. վարչութիւնը պարտաւոր է 50ական տոլար յատկացնել իւրաքանչիւր դիմողի:

ԿԻՊՐՈՍԻ գաղութը վերջերս կատարեց ազգ. Կեդր. վարչութեան ընտրութիւնը: Տեղեկագրին համաձայն, նախորդ վարչութիւնը տարած է շատ գնահատուեցաւ Նիկոսիոյ մէջ: Այժմ բանէ աւելի եղած է շինարար վարչութիւն մը: Վերաշինուած է Ս. Մակարայ վանքը եւ ունեցած է բարւոք մատակարարում: Ս. Մակարայ վանքին «խանութի» եւ ձիթապտուղի բերքերէն առաջին տարին 1250 անգլ. ոսկի, երկրորդ տարին 1600, իսկ այս տարի 2600 ոսկիի հասոյթ մը գոյացած է:

Կիպրոսի ազգ. վարժարաններու հոգաբարձութիւնը այս տարի կատարած է ուսուցչական կազմին մէջ արմատական փոփոխութիւններ:

«Հայաստանի Բարեկամներու Միութիւնը» կազմալուծուած է: Իրենց օրկանը, «Նոր Արաքս» 3—4 ամիսէ ի վեր չի հրատարակուիր տպարանը փակ է եւ վարձու: Միութեան անդամները՝ երեք չորս խումբերու բաժնուած են: Թերթերը կը գրեն որ 14 երիտասարդներ հրաժարած եւ գրաւոր կերպով Նիկոսիոյ կառավարչին յայտնած են՝ թէ իրենք խաբուած են իրենց «շէֆ»երէն, թէ հայրենասիրական նպատակներով մտած են միութեան մէջ, եւ տեսած են որ Միութիւնը գաղտնի գործունէութեան մը լծուած է եւ նպատակէն շեղած: Վերջերս վարչութեան անդամներէն Պ. Ժ. Թ. պատճառաբանեալ հրաժարականը տուած եւ հեռացած է: Իր հրաժարականին մէջ թիւերով եւ թուանշաններով կը պարզէ մսխումները եւ զեղծումները: Կ'ըսուի թէ այլեւայլ առիթներով ներգաղթի հանգանակութենէն գոյացած ութ հարիւր անգլ. ոսկիի գումարէն մեծագոյն մասը չոգիացած է ...

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ուժ տալու համար Պոսթընի մէջ կազմուած է կրթական յանձնախումբ մը Հ. Օ. Միութեան, Հ. Ե. Դաշնակցութեան եւ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչներէն եւ ձեռնհաս ուրիշ անձերու մասնակցութեամբ: Յանձնախումբին գործը պիտի ըլլայ հսկել դպրոցներու վրայ, եղածները բարելաւել եւ ուսուցիչներ պատրաստել: Յանձնախումբին անդամներն են Տիկիններ Սր. Համաստեղ, Օֆ. Քրմոյեան, Սիր. Տէտէկիւլ, Ան. Քէչիչեան եւ ընկերներ Ա. Բարսեղեան, Գ. Մխիթարեան, Ժ. Միսաքեան եւ Վ. Սարաֆեան: Յանձնախումբին նիստին ներկայ եղած է նաեւ ընկեր Լեւոն Շանթ: Որոշած են.— 1. Բանալ Հ. Օ. Միութեան դպրոցները.— 2. Ջանալ լաւագոյն եւ որքան հնարաւոր է հաւատաւոր ու երիտասարդ ոյժեր կապել կրթական գործին:— 3. Բանալ երեկոյեան դասընթացքներ, համեմատաբար չափահասներու համար, հայ լեզու, հայ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն ուսուցանելու համար մասնաւորաբար Պոսթընի, Նիւ Եորքի եւ Տիթրոյիտի մէջ, եթէ ուրիշ վայրերու մէջ հնարաւոր չըլլան: Այս դասընթացքներուն պիտի հրաւիրուին պատրաստուած դասախօսներ: — 4. Ջանք պէտք է թափել կրթական տեսուչ մը ընտրելու, իսկ մինչեւ այդ կրթական յանձնախումբի անդամները պիտի այցելեն շրջանները:

« ՑԱՅՏ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Մահուան տիրապետութեան տակ մարդը կը փոխուի բացարձակապէս գազանի: Կարշնեղ բազուկներ կը խլեն ակարներու «ազատարար գօտին» ու մէկէ աւելի «սալվա վիտա» = կեանքի փրկիչներ ունին:

Խեղճ մարդկութիւն, իրական վտանգի առեն է որ մարդը եւ գազանը կը զանազանուին իրարմէ: Եւ, հաւատացէք քիչ են մարդիկ նոյնիսկ ընտանիքի անդամներուն մէջ: Ուժեղ անասունը մէկ սանդլիմ չի վճարեր բոլոր բարոյական, իմացական - վերացական քաակներուն: Եսը կը տընկուի իժի մը պէս: Այդ պատճառով է որ հերոսները կ'աստուածանան. ու մնացեալ մարդակերներու սրտին ինչ ատարներ ալ արձակուին, կըռանիդի անդթութեան կը բախին ու ետ կը դառնան փխրուն, նուաղկոտ չերեփուկներու կերպարանափոխուած:

Նաւաստիները այլեւս չեն կրնար վարել կարգապահութիւնը եւ յուսահատ մասնաւոր հեռախօսին կ'ապաւինին ու երբեւի նոր հրահանգ ստացած՝ կը սպառնան իրենց փայլուն ատրճանակներով: Կը հրամայեն հնազանդիլ՝ «շանսատակ չըլլալու համար»:

Այն էգերը որոնք երէկ չէին հանդուրժեր նաւաստիներու հպումին, հիմա անոնց պարանոցէն կը կախուին տզեղ եւ ծանրացած շնտաներու պէս, իսկ նաւաստիները զզուանքով կը քակեն անոնց բազուկները՝ կարծես Մեդուսայի արտաքամ շօշափուկներ ըլլային:

Այլեւս դուրսը սեւ գիշեր է. եւ լաւ է որ գիշերուան մէջ գայ Վերջին Դատաստանը: Մնացեալը վայրկեաններու խնդիր է: Մանաւանդ նախընտրելի է առանց չարչարանքի կուլ երթալ պատահարին քան թէ քանի մը օր անհերեւակայելի հոգեվարքով ապրիլ ովկիանոսի անողորմ տարածութեան վրայ:

Գիշեր է եւ մեր ուշադրութիւնը գրաւուած ձայներէ: Նաւը կը տքայ անյոյս հիւանդի մը մղձաւանջով, իր անիւները այլեւս առաջուան պէս օդին մէջ չեն դառնար եւ յայտնի է որ կը մաքառին, կը դիմադրեն ծանր բեռ մը քաշող մարդոց պէս որոնք կը ճակատին հակընդդէմ արգելքներու ալ եւ վստահ են սակայն իրենց յաղթանակին:

Հետզհետէ մեր հիւանդ ջիղերը կը թմրին, անոնք որ րոպէ մը առաջ դուրս կ'ուզէին փախչիլ, այժմ անկիւն մը ինկած կը մրափեն, տեւական տանջանքը անէացուցած է զիրենք:

Երկարատեւ տառապանքին կը յաջորդէ սրբացած խաղաղութիւն մը:

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

քայլ մը կրնայ փութացնել պատերազմը» : Եւ յանձնարարեց զօրացնել երկրին պաշտպանու-թիւնը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ աւարտած է աշխարհի ամենամեծ ջրա-ելեկտրական մեքենա-ներէն մէկը, եւ թէ 65 բեռնակառքեր պէտք են, զայն Տնիեփեր փոխադրելու համար ; Կրնայ 103 հազար քիլովաթ հոսանք արտադրել :

ԱԶԱՏ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ միութիւն մը կազմուեցաւ նախագահութեամբ նախկին վարչա-պետ զօր. Ռատէսքոյի, ապահովելու համար իրենց հայրենիքին անկախութիւնը : Զօրավարը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Միհալ Թագաւո-րին հետ :

ԻՏԱԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ, ներքին եւ պատերազմական նախարարները յայտարարեցին թէ համայնավարները կը ջանան բանակին եւ ոս-տիկանութեան մէջ սողոսկիլ, զինուորները մոլո-րեցնելու համար : Համայնավարները աղմուկ բարձրացուցին, բայց ներքին նախարարը վճռապէս պատասխանեց թէ թող պիտի չտան որ անկարգութիւններ յարուցանեն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ 19 ԱԶԳԵՐՈՒ ներկայացուցիչնե-րը ժողով պիտի գումարեն այսօր, չարաթ, Փա-րիզի մէջ, վերջնական ձեւ տալու համար տնտե-սական գործակցութեան :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագու-մարին առթիւ, Խ. Միութեան սէնտիքաներու Մի-ութիւնը հեռագիր մը ուղղելով, կը յայտնէ թէ Ֆը-րանսական կառավարութիւնը մերժեց անցագիր տալ իր պատուիրակներուն, Փարիզ գալու հա-մար :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ յոյն ապստամբ-ներ Պելոպոնէսի Զախարօ քաղաքը մտնելով, կը-րակի տուին հեռագրատունը, հողագործական դրամատունը եւ շատ մը տուներ :

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ շինութեան կամ նորոգու-թեան համար այլեւս պայման չէ նախապէս ար-տօնութիւն առնել : Նահանգապետին կամ քա-ղաքապետին արտօնագիրը կը բաւէ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ երեքշաբթի 19 Հոկտեմբեր ; ե-րեկոյեան ժամը 9ին Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ող-բացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած , Cinéma Floridaի մէջ, rue des Pyrénées թիւ 373:

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՍԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն , Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին :

Յոբելեան Արտաւազդ Արք.ի

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 17ի կիրակի յետմիջօ-րէին, ժամը 2.30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկ. պատուիրակ, Գոնիայի, Հա-լէպի եւ Պէյրութի նախկին առաջնորդ Տ. ԱՐՏԱ-ՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ քառասնամեայ ուսուց-չական ու գրական եւ երեսնամեայ եկեղեցական ու հայրենասիրական գործունէութեան յոբելեա-նը, պատուոյ նախագահութեամբ Սուրիոյ եւ Լի-բանանի նախկին բարձր քոմիսէր Պ. Հանրի Փոն-սոյի : Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակ-ցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու :

Մուտքը ազատ է : ա

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

Յոբելինական յանձնաժողովի կարգադիր մար-մնախումբ՝ նախագահ Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ, քարտու-ղար ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, գանձապահ Վ. ԹՕՍՈՒՆ-ԵԱՆ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, այս չաբաթ, իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Hôtel du Forezի սրահներուն մէջ : Ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ : Կը հրաւիրուին Սէնշամո-նի, Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերունդի ան-դամները :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

իրական դիւցազներգութիւն որկը խօսի ամէն Հա-յուն սրտին : Դիմել հեղինակին՝ D. KEVORKIAN, 49 rue Henri Barbusse, Paris (5) :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ կը տօնուի Նոյեմբեր 20ին : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ Հոկտեմբեր 30ին, երեկոյթ պարահանդէսով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, չաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՅԻ եւ ՊԱՊԱ-ՇԱՅԻ շիրիմներուն, Thiaisի գերեզմանատունը :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն կողմէ, այս կի-րակի առտու ժամը 10ին : Ժամադրուիլ Porte d'Italie, գերեզմանատուն դացող հանրակառքին մօտ :

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ ընկերներ : Կը հը-րաւիրուին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակը յարգող ընկեր ու բարեկամներ :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

17 Հոկտեմբեր ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Սալօն Մազընոյի շքեղ սրահներուն մէջ Rue d'Aubagne

Խնամուած գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւ-ֆէ : Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 7ին : Ընտիր ճազ :

« ՇԻՐԱԿ » հռչակաւոր Օղիին մենաշնորհին տէր Կոստն Տիւքիւլըրի տիւ փառք Հաստա-տութեան ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ՌՈՄԸ, որ բոլոր փափկանաշակներու —— փնտռուած ըմպելին է : ——

ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿՕՇԻԿԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԽԱՆՈՅԵԱՆԻ ՄՈՐԹԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ձեր գնումները կատարելէ առաջ, խնայողու-թեան համար իսկ, հաճեցէք անգամ մը այցելել մեր վաճառատունը, առաջին յարկ՝ 8 rue Penitent Bleu, ՄԱՐՍԷՅԼ Հեռաձայն D. 06-40

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

գիրքը, 534 էջ : Գինը հազար ֆրանք : Արտասահ-ման 5 տոլար :

Դիմել.— Ա. Խոնդկարեանի, 10 Passage Dubois, Paris (19) :

Կամ «La Renaissace», 73, Ave. des Champs-Elysées Paris (8) :

Գործ կը փնտռէ

Հայ օրիորդ մը որ աւարտած է սղագրութեան եւ մեքենագրութեան դասընթացքը եւ գիտէ բա-ւականաչափ անգլերէն եւ սպաներէն : Կ'ուզէ աշ-խատանք մը ունենալ գրասենեակի մէջ : Դիմել Թերթիս վարչութեան Ա. Գ. հասցէով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթա-կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժա-մը 8ին, սովորական հաւաքատեղին ; Կարեւոր օ-րակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մաս-նաճիւղին պարահանդէսը՝ նոյեմբեր 21ին : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
7 Նոյեմբեր, Շաթօ տէ Ֆլէօռի սրահներուն մէջ : Հացկերոյթ , գեղարուեստ, պարահանդէս : Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ 23ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ
առթիւ Արաբկիրի Միութեան Մարսէյլի մասնա-ճիւղը կը կազմակերպէ երեկոյթ պարահանդէս մը 27 Նոյեմբերին, չաբաթ երեկոյ, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Նոյեմբեր 21ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով : Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ Հոկտ. 17ին Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 43րդ տարեդարձին առթիւ, պիտի պատարագէ (քառա-ձայն) եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տ. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան :

Ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշ-տօն պիտի կատարուի եկեղեցաշէն եւ մեծ բարե-րար ողբացեալ Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համայն ննջեցեալնե-րուն համար :

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի :

ՇՔԵՂ ԽՆՋՈՅՔ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Թոքատի Հայր. Միութեան կողմէ : 17 Հոկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժա-մը 2ին, 2 rue de la Mairie եւ 5rue de la Glacièreի անկիւնը, Gentilly (Seine) :

Նուագ, հաճելի անակնկալներ : Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով :Լաւ պատրաստուած եր-շիկ եւ ապուխտ, ինչպէս եւ զանազան անուշեղէն-ներ : Մուտքը ազատ է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ'Օր-լէանէն 125 թիւ հանրակառքը առնել եւ իջնել rue de la Mairie, ժանթիյի :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վար-չութիւնը կը փութայ տեղեկացնել որ մօտ ատե-նէն լոյս կը տեսնէ 1949ի Գոյամարտ օրացոյցը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ Coupeur - patronier մը : Դիմել AKAP Bottier, 34 rue Taitbout, tél. Pro. 66-13 : Métro Chaussée d'Antin, Paris (9) :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԻՆ ՀԱԳՈՒՍՏ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

Դիմել՝

Adept Mercantile Trading Co. Inc.
162 Madison Street
NEW YORK 2. N. Y. (U. S. A.)

Հայկական ընկերութեան :

ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿՏՈՐՆԵՐ՝ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

Հեռագիր. AMTIN. New York

Թղթակցութիւն Հայերէն եւ Ֆրանսերէն

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 17 Octobre 1948 Կիրակի 17 Հոկտեմբեր

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5671-Նոր շրջան թիւ 1082

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ԴԱՍ ՏԱԼ

Ինչո՞ւ կարելի չըլլար որոշ ներդաշնակութիւն հաստատել, գոնէ մշակոյթի ճակատին վրայ:

Ինչո՞ւ Հայկական Արտասահմանի «ուսումնական» կոչուած դասը երկդիմի դիրք մը բռնած է:

Ինչո՞ւ մունջ – հարս կը ձեւանայ, երբ անպարտկելի չարիքներ կը մատնանշուին, գրական թէ լեզուական անդաստաններուն մէջ:

Ինչո՞ւ քաղաքական – կուսակցական մոլեռանդութեան մաղձ կը թափէ, փոխանակ պատասխանելու դրուած հարցերուն:

Նախ՝ անոր համար որ դաս մը մունետիկներ կը շարունակեն մոլորեցնել հանրային կարծիքը, փոխանակ պարկեշտօրէն քննելու դրուած հիմնական հարցերը:

Եւ երկրորդ՝ իբրեւ հետեւանք Երեւանի վարած քաղաքականութեան, որ հետզհետէ կը դառնայ անհանդուրժելի, արտաքին յարաբերութեանց տեսակէտով:

Երեւութական մերձեցումէ մը վերջ, ահա նորէն փակուած են պատուհաններն ու փեղկերը:

Երեւակայեցէք որ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը ճարելն անգամ դարձած է բախտի խնդիր: Գիրքեր, հանդէսներ կարելի չէ ստանալ սովորական միջոցներով: Եթէ զանազան թղթակցութիւններ կ'երեւան, իրականութեան պատկերը չէ որ կու տան:

Երեւան «արտածելի» նիւթեր ունի, եւ պարբերաբար առաքումներ կը կատարէ: Եւ այդ խեղճուկրակ միջոցէն անգամ կ'օգտուի, քինախնդրութեան, պառակտումի որոմներ ցանելու համար:

Այո, Երեւան իր պաղարիւնը չի կրնար պահել նոյն իսկ մշակոյթի ճակատին վրայ: Եւ կը յամառի նոյն միակողմանի նայուածքով դատել իրերը:

Մինչեւ անգամ կը յաւակնի դաս տալ, անտեսելով Հայկական Արտասահմանի անսպառ, անփոխարինելի վաստակը: Անհուն գանձարան մը, որ պիտի թարմացնէր, ճոխացնէր, լրացնէր հայրենիքին ստեղծագործութիւնը:

Եւ տեսէք ողբերգութիւնը, — փոխանակ մէկ բառ աւելի սորվելու, պատգամներ կ'արձակեն: Եւ կամ կը հայհոյեն, ամէնէն անճոռնի բառերը շարելով ճերմակ թուղթի վրայ:

Մենք խորապէս կ'ըմբռնենք իրենց կացութիւնը: Մօտէն գիտենք որ չափազանց սահմանափակ է իրենց խօսելու եւ գրելու, շարժելու եւ գործելու ազատութիւնը:

Գիտենք, դարձեալ, որ շատ մը տխուր երոյթներ, սայթաքումներ, տգեղութիւններ անկախ են իրենց կամքէն:

Միայն այս պարագան բաւական էր, որպէսզի քիչ մը աւելի համեստ ըլլային: Ջըլէին, չընէին այնպիսի բաներ որոնք պարզապէս ծիծաղ կը շարժեն: (Վկայ՝ «կուլտուրական» կապի ամսագիրը՝ «Սովետական Հայաստան»):

Մենք մեր ճակատաբաց պայքարով, փաստացի մատնանշումներով, պատճառաբանուած քննադատութիւններով շատ աւելի կ'օգնենք հայրենի մշակոյթին, քան անոնք որ դոհաբանութեան քչոցներ կը հնչեցնեն տեղի – անտեղի:

Մենք վստահ ենք որ նոյնիսկ Երեւանի մէջ մարդիկ խորապէս արդահատելի կը գտնեն Հայկական Արտասահմանի շատ մը ուղեկիցներու ստրկամտութիւնը:

Անդէմ, երերուն, դիմակաւոր ուղեկիցներու «յառաջդիմական» յաւակնութիւնները չեն որ լեզու, գրականութիւն, մշակոյթ պիտի փրկեն:

Այդ պարոնները պիտի համարձակէի՞ն գրել այն ուղղագրութեամբ որ պարտադրուած է Խ. Հայաստանի մէջ: Պիտի ուզէի՞ն ճոխանալ այն բառերով որոնց պատկերազարդ հաւաքածոն կը տեսնեն Երեւանի հրատարակութեանց մէջ:

Եթէ այո՝ թող բարեհաճին փորձել: Եթէ ոչ, — այն ատեն ինչո՞ւ ձայն չեն հաներ, երբ տգէտ, բթամիտ, կամ անազատ մարդիկ սանձարձակ աւերներ կը գործեն, անճանաչելի դարձնելով հայկական մշակոյթը: Նոյնիսկ բառը:

Երեւանը եւ իր ուղեկիցները պարտաւոր են պատասխանել այս հարցերուն, երբ կը փորձեն դաս տալ:

Շ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ՝ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

(Պատմական վէպ Ծերենցի)

Հայերու ծանր կորուստները Երուսաղէմի մէջ

Սեպտ. 14 թուակիր անձնական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները Երուսաղէմի մէջ Հայոց ունեցած վերջին կորուստներու մասին.—

«Սեպտեմբեր 12ին, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 7.30ին, Արամ Տասնապետեանի խանութին վրայ մեծ ռումբ մը ինկաւ, քիչ ետք երկրորդ ռումբ մը ինկաւ Վանքի մեծ բակին մէջ, երրորդ մը՝ մեր բնակած տան մօտ: Այս ռումբին զոհերն են Սողոմոն Սերայտարեանի երկու չամուսնացած քոյրերը եւ Զէյթունցի Եղեկիէլի մեծ աղջիկը: Այս երեք զոհերը՝ Վանքէն ներս, իսկ Պօղոս Այնթապլեան եւ ուրիշ երկու հայ երիտասարդ ոսկերիչներ զոհ գացին Շէօհմէլեանի խանութին կողմերը: Այսպիսով միայն մենք՝ Հայերս ունեցանք 6 մեռեալ եւ 35 վիրաւոր:

«Մահը մէկ խնդիր, իսկ թաղելը ուրիշ խնդիր: Տեղ չկայ, որ մեռելները թաղենք: Քիրէճխանա ըսուած տեղ մը կայ հին Պատրիարքարանին եւ պզտիկ բակին տակը, որ եղած է թէ դարմանատուն, թէ ապաստանարան եւ թէ գերեզմանոց: Հազիւ կարելի կ'ըլլայ փոսեր փորել եւ թաղել մեր սիրելի ժողովուրդին զաւակները: Սգաւոր եւ խռոված են մեր հոգիները: Հաւատացէք, յուսահատութիւնը երթալով տեղ կը գտնէ մեր մէջ. կարծես ալ կարելի չէ դիմանալ: Աստուած ինքը թող օգնէ բոլորիս:

«Մայիս 15էն մինչեւ Սեպտ. 12 մեր ունեցած զոհերն են 8 մեռեալ եւ մօտ 200 վիրաւոր, վերջին զոհերն ալ միասին հաշուելով 14 մահ եւ 235 ծանր ու թեթեւ վիրաւոր: Մեր Վանքի դարմանատունը եւ Կարմիր Խաչը շատ մեծ օգուտ ունեցան. թանկագին կեանքեր փրկուեցան:

«Վանքի ժողովուրդը հետզհետէ կը թշուառանայ: Օրական մէկ ժում կէսօրին կերակուր կը տրուի 837 հոգիի: Այս թիւը երթալով կ'աւելնայ: Շատեր միայն այս նպաստով կ'ապրին: (Յուսաբեր):

Նոր ձերբակալութիւններ

Ի ՀԱՐԿԻՆ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆԴԷՄ

Կառավարութիւնը կը շարունակէ հետապնդել անոնք որ ապրուստի գիները կը բարձրացնեն չարաշահութեամբ: Նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան Փարիզի եւ գաւառի մէջ: Նախարարական խորհուրդը առջի օր բացառիկ նիստ գումարելով, որոշեց ի հարկին գործադրել 1946 հոկտեմբեր 4ի օրէնքը, որ մահապատիժ կը սահմանէ: Այս օրէնքը պատրաստած էր նախկին նախարար մը Իվ Ֆարժ, բայց երբեք չգործադրուեցաւ: Ծանր ամբաստանեալները պիտի դատուին եղեռնադատ ատեանին առջեւ եւ պատիժը անմիջապէս պիտի գործադրուի:

Հետապնդումներ կը կատարուին Ֆրանսայի գլխաւոր ճամբաներուն վրայ, գրաւելու համար ապօրինաբար փոխադրուած կամ փախցուած ապրանքները: Պարենաւորման վարչութիւնը առջի օր 21.000 քիլօ միս գնեց Էնտրի նահանգին մէջ, որոշ սակագինով մը ծախելու համար:

Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին արջառի մեծ վաճառականներ:

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ այս հետապնդումները նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած են բանուորական շրջանակներու մէջ: Լոռէնի հանքագործները որոշեցին վերսկսիլ աշխատանքը: Եթէ կառավարութիւնը յաջողի զգալապէս իջեցնել գիները, շատ մը բանուորական խլրտումներ ինքնին կը դադրին:

★ Հանքագործներու ընդհ. գործադուլը չէ վերջացած տակաւին: Պոտոյի շրջանին մէջ մեծ հաստատութեան մը հազար բանուորները բռնի գրաւեցին գործարանը եւ վար դրին տնօրէնը, իբրեւ պատանդ: Նահանգապետը միջամտելով յաջողեցաւ ազատել տնօրէնը, բայց համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, գործադուլ յայտարարեցին:

Պերլինի պաշարման խնդիրը նորէն կը քննուի

Ութ օրուան ապարդիւն փորձերէ վերջ, Պերլինի պաշարման խնդիրը նորէն յղուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին, ուրբաթ օր: Երեք արեւմտեան պետութիւնները որոշած են հաւաքաբար պահանջել որ անմիջապէս վերցուի Պերլինի պաշարումը, իբրեւ վտանգ մը խաղաղութեան համար:

Վիճաբանութիւններն սկսելէ առաջ, Արժանթինի պատուիրակը, Տոքթ. Պրամուկլիա, պարզեց հինգ չէզոք պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ կատարուած աշխատանքները, միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Եթէ Ապահովութեան խորհուրդն ալ ձախողի խնդիրը պիտի յղուի ընդհ. ժողովին, ուր ծանր ընդհարումներ կը նախատեսուին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ապահովութեան Խորհուրդը Եշ. օր զբաղեցաւ Պաղեստինի հարցով: Այս առթիւ լսեց իր ներկայացուցիչը, Պ. Պընչ, որ մանրամասնօրէն պատմեց կոմս Պերնադոթի սպանութեան պարագաները, մեղադրանքներ ուղղելով Իսրայէլի կառավարութեան: Պ. Պընչ (Անգլիացի) բացատրեց թէ երկու կողմերն ալ դժուարութիւններ կը յարուցանեն, զինադուլի պայմաններուն գործադրութեան առթիւ:

Սուրիոյ պատուիրակը, Ֆարէս էլ Խուրի, խօսք առնելով, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգեց Հրեաներուն վրայ: Ըսաւ թէ անոնք աւելի գէշ կը վարուին Արաբներուն հանդէպ քան Նացիները՝ Հրեաներուն հետ:

Անգլիական պատուիրակը երկար ճառ մը խօսելով, ծանրօրէն մեղադրեց Հրեաները, իբրեւ պատասխանատու կոմս Պերնադոթի սպանութեան եւ ուրիշ անկարգութեանց: Այս առթիւ պատմեց թէ Եաֆայի բանտին կալանաւորները մօտակայ սրճարան մը տանելով իրենց բանտապահները, սուրճ հրամցուցած եւ յետոյ նորէն բանտ վերադարձած են:

Ֆրանսական պատուիրակն ալ յիշելով չորս Ֆրանսացի սպաներու սպանութիւնը, պահանջեց չխարբել իրենց բարեկամները եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնել կոմսՊերնադոթի սպանիչներուն դէմ:

Վիճաբանութիւններէն վերջ, անգլիական պատուիրակը բանաձեւ մը ներկայացուց, որով կը յանձնարարուի Հրեաներուն եւ Արաբներուն յարգել զինադուլը եւ ամէն աջակցութիւն ընծայել Ազգաժողովին պատուիրակներուն:

Խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ

Պ. Պէվին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, նոր ճառ մը խօսելով, խստօրէն քննադատեց Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը:

— Ռուսերը ծաւալապաշտ են, վերջինը՝ աշխարհակալ ցեղերուն նոյնքան աշխարհակալ որքան Իվան Ահեղ, Մեծն Պետրոս կամ Ալեքսանդր: Մենք երբեք տրամադրութիւն չունինք տապալելու իրենց պետական դրութիւնը. բայց պիտի դիմադրենք որեւէ փորձի որ կը ձգտի խորտակել մեր ազատութիւնները: Մենք չենք խառնուիր իրենց գործերուն բայց եթէ իրենք փորձեն խառնուիլ մեր գործերուն, մեզ պատրաստ պիտի գտնեն ինքնապաշտպանութեան:

«Երբ մարդ չի յաջողիր համաձայնիլ իր հարեւանին հետ, իրաւունք ունի պահանջելու որ ան հանգիստ կենայ իր պարտէզին մէջ: Եթէ չկարենանք համաձայնիլ Ռուսիոյ հետ, պիտի փորձենք իմանալ թէ կրնա՞նք ապրիլ քով քովի: Թող ըսէ բացորոշապէս թէ ուր կ'երթայ, թէ ինչ տարածութիւններ կը պահանջէ եւ ո՛ւր կանգ պիտի առնէ իր փառասիրութիւնը»:

Պ. Պէվին արդարացուց իր երկրին քաղաքականութիւնը, — «Մենք աշխարհակալ ցեղ մը չենք այլեւս: Մենք ոչ մէկուն վրայ կը տիրապետենք: Մենք հաւասարութիւն կ'ընդունինք կրօնի, ցեղի, քաղաքական իրաւունքներու եւ այն երկիրներուն մէջ որ տակաւին մեր իշխանութեան տակ են, կը քաջալերենք ինքնօրինութիւնը եւ անկախութիւնը: Եթէ յաջողինք օգտագործել մեր ափրիկեան կայսրութեան ահագին հարստութիւնները, եթէ պատշաճօրէն կարգադրենք մեր խնդիրները Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի հետ, եթէ կարենանք պահել մեր դիրքը հարաւային – արեւելեան Ասիոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ, ամուր ճակատ մը հաստատելով Պելժիոյ, Հոլանտայի, Ֆրանսայի եւ Լիւքսէնպուրկի հետ, խաղաղութիւնը ապահովուած է առնուազն հարիւր տարուան համար»:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՆ ԱԼ...

Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսէն վերջ, ուրիշ բարձրաստիճան կղերական մը, Եորքի արքեպիսկոպոսն ալ ճառ մը խօսելով, պահանջեց օրէնքէ դուրս հռչակել հիւլէական ռումբը, խափանելու համար երրորդ աշխարհամարտ մը: «Պաղ պատերազմը պէտք է խորտակել սառն եւ տոկուն ջիղերով: Եթէ Դաշնակիցները քաշուին Պերլինէն, դաւաճանած պիտի ըլլան այն ժողովուրդներուն որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

(Մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ)

Գ. Կառվարենց, իր բանաստեղծութեան երկու դրքոյկները հրատարակութեան տուած է 1910-ին («Հառաչանքներ») եւ 1921ին («Գերեզմանի Ծաղիկներ»): Զինադադարի տարիներուն, Պոլսոյ մէջ ղեկավարած էր նաեւ «Նաւասարդ» գրական Միութիւնը, որու նախաձեռնութեամբ ալ լոյս ընծայուած էր Դ. Վարուժանի «Հացին Երգը»: Իսկ իր բանաստեղծութեանց վերջին հաւաքածոն, որուն մէջ ամփոփուած են 1922էն մինչեւ 1931 հեղինակած իր քերթուածները, լոյս տեսաւ Աթէնք, 1932ին, ճոխ հատորի մը մէջ, «Տաւիղ Եւոլեան» անունով(*): Այդ հատորի հրատարակութենէն վերջն ալ չարունակեց ստեղծագործել, եւ, ուրիշ քերթուածներ լոյս ընծայեց յունահայ թերթերու եւ մասնաւորապէս «Արեւագալ» գրական պարբերաթերթին մէջ, որուն խմբագիրներէն մէկն էր ուրիշ գործակիցներու հետ միասին: Վստահ եմ որ անիկա ձգած է տակաւին ուրիշ անտիպ քերթուածներ ալ, որոնք, եթէ չեն կորսուած, օր մը անշուշտ հրատարակութեան կը տրուին:

Որ Կառվարենց բանաստեղծ էր, — այդ մասին ներելի չէ տարակուսիլ: Մեր գրական քննադատներէն Յ. Օշական, օրինակի համար, «Հարթեց» նաեւ Կառվարենցը ուրիշ բանաստեղծներու կարգին, փնտռելով — ու չգտնելով — անոր մէջ արտայայտութիւնը այն աստուածաշնորհ հանճարին, որ բանաստեղծը կը դարձնէ Պառնասի բարձունքը բազմած երկնամերձ քերթող: Ճիշդ է, այդ բարձունքը բազմած սակաւաթիւ քերթողներէն մէկը չեղաւ Կառվարենց ու չհաւասարեցաւ իրենց փթթումին մէջ իսկ խամրած Մեծարենցներու կամ վաղահասօրէն կենագրաւ Վարուժաններու եւ Սիամանթօներու տիպարին: Արուեստագէտներն ալ ունին իրենց աստիճանական արժէքները եւ կարելի չէ սպասել, որ բոլորն ալ հանճարի միեւնոյն խմորով շաղուած ըլլան: Ինչ որ ալ ըսուի, սակայն, Կառվարենց եղաւ եւ այսօր ալ կը մնայ Արուեստի երկրպագուներու կարգին այն բանաստեղծը, որուն քնարը, ներդաշնակ երաժշտականութեամբ մը արտայայտեցբաբախունարտի, զգայուն հոգիի եւ մշակուած մտքի մը ապրումները, որոնք կարդացուեցան հաճոյքով: Եթէ իր բոլոր քերթուածները չկրեցին անխտրաբար բացարձակին հասնող նրբութեան մը կամ անվիճելի ստեղծագործութեան մը դրոշմը, այսուհանդերձ, բազմատասնեակ քերթուածներ կը համապատասխանեն խստապահանջ արուեստի մը յատկանիշերուն:

Տառապանքի, տրտմութեան, խռովքի եւ հայրենասիրութեան լարերով կազմուած է Կառվարենցի քնարը, ընդհանրապէս: «Տաւիղ Եւոլեան»ի մէջ մանաւանդ կան էջեր, որոնք հասուն մտածողութեան եւ մշակուած արուեստի ստեղծագործութիւններ են: Իր բառամթերքը ճոխ է: Իր տողերուն մէջ անգամ, հնչեղ ներդաշնակութիւն եւ իմաստի ու պատկերի գեղեցկութիւններ չեն պակսիր:

Հայրենասիրական կտորներու մէջ անմահացաւ իր «Կամաւորական քայլերգ»ը, — «Յառաջ, նահատակ ցեղիս անմահներ»: Յօրինած է զայն 1918ի զինադադարէն անմիջապէս վերջ, Հալէպի մէջ: Երաժշտագէտ Բարսեղ Կանաչեանի եւ ուրիշներու հետ ընկերական ճաշասեղանի մը առջեւ նստած պահուն է որ ունեցած է այդ բոցավառ քերթուածի ներշնչումը: Եւ, նոյն վայրկեանին ալ գրի առած է: Ապա, եղանակը յօրինած է Կանանչեան, քերթուածի հեղինակին գործակցութեամբ: Քանի մը օր վերջը, արդէն, հալէպահայ երիտասարդութեան շրթունքներուն վրայ էր այնքան ներդաշնակ, խանդավառող ու հայրենաշունչ այս քայլերգը: Երգուեցաւ ան ամէն տեղ, ու մանաւանդ, զինադադարի առաջին երկու տարիներուն, Պոլսոյ մէջ: Երգուեցաւ ու զարնուեցաւ հայկական փանփարներու կողմէ, որոնք, յաճախ թնդացուցին զայն, Թուրքիոյ երբեմնի մայրաքաղաքի պողոտաներէն անցած միջոցին: Եւ այսօր, Հայկական Սփիւռքի ամէնէն շատ սիրած քայլերգն է ան: Զկայ ազգային, ժողովրդականկամ դպրոցական հանդիսութիւն մը — «Յառաջդիմական» հանդէսներու ցանկալի բացառութեամբ — որուն փակումը չկատարուի առոյգ ու ռազմագռռ «Յառաջ, նահատակ»ով:

Կառվարենց, ինչպէս երբեմն կ'ըսէր, այդ քայլերգը հանրային սեփականութիւն դարձուցած առաջին օրերուն երբեք չէր երեւակայած, որ բոլոր հայրենասէրներու կողմէ անվերապահօրէն սիրուած եւ «Մեր հայրենիք»ին նման յաւիտենապէս ապրելու սահմանուած ռազմերգ մը պիտի դառնար իր յօրինած քերթուածը (**):

Շատ յաջող է նմանապէս «Փող ու ծոկմն»ը — հայ արիներուն նուիրուած քառաձայն քայլերգը որուն բառերուն եւ երաշտութեան հեղինակն է ինքը: Ու սակաւին Կոմիտասի յիշատակին նուիրած ձօներգը, հայ դպրօցին փառաբանութիւնը հիւսող մաղթերգը, Հ. Կ. Խաչի քայլերգը, «ոդերգ նահատակաց»ը (խօսքը՝ Վ. Թէքէեանի), Գինեգը, եւն., որոնց բոլորին ալ խօսքն ու եղանակը ինք հեղինակած է եւ բոլորն ալ դաշնաւորուած են քառաձայն երկսեռ երգչախումբերու համար: Իսկ ասոնցմէ զատ, ուրիշ բազմաթիւ ժողովրդական երգեր ալ դաշնաւորած է, միշտ բազմաձայն:

Անիկա եղաւ նաեւ վարպետ խմբավար մը եւ վարեց բազմանգամ երգչախումբեր, որոնք — հիացում պատճառեցին, հայ ունկնդիրներու կարգին նաեւ օտարներուն:

Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ Կառվարենց, իր բանաստեղծական շնորհին միացուցած էր նաեւ երաժշտագէտի տաղանդը — եւ սակայն՝ բոլորովին ինքնօգնութեամբ, առանց երաժշտական որեւէ դասընթացքի հետեւելու:

Շնորհ ունէր ի միջի այլոց եւ բեմական արուեստի մէջ, թէեւ, առաւելապէս, որպէս ամաթէօր (սիրող): Մասնակցած է Պոլսոյ «Տրամաթիք»ին, իսկ այնուհետեւ գաղութներու մէջ, երբեմն կազմակերպեց ներկայացումներ, ինք ստանձնելով գլխաւոր դերերը

Գիտցած լեզուներուն մէջ, հայերէնը կը գերադասէր անշուշտ բոլորը: Ու սահուն կերպով կը կարդար ու կը գրէր անգլերէնն ու ֆրանսերէնը: Բնագրէն թարգմանուած Օսկար Ուայլտի «De Profundis»ը այնքան հարազատ ու յաջող, եւ, օտար բանաստեղծներէ կարգ մը ուրիշ գործերու թարգմանութիւններ, իր լեզուագիտութեան լաւագոյն ապացոյցն են:

Իր կեանքին մէջ, սակայն, Կառվարենց մեծագոյն նուիրումը ցոյց տուաւ կրթական դաստիարակչական գործին հանդէպ: Եթէ Դաշնակցութիւնը, նաեւ իրեն համար, հայ քաղաքական դատը հետապնդող եւ ազատագրականկուլըղեկավարող միակ հայ կազմակերպութիւնն էր, դպրոցն ալ, իր ըմբռնումով, այդ դատին ու պայքարին նուիրուելու կոչուած հայ երիտասարդութեան նախապատրաստական դարբնոցն էր: Այս էր անոր համոզումը մերօրեայ հայ դպրոցինվիճակածհիմնական դերի մասին: Եւ այդ համոզման համապատասխանող ոգիով ու եղանակով կը դաստիարակէր իր հոգածութեան յանձնուած հայ պատանեկութիւնը: Կուսակցական ուղղակի քարոզչութիւն չէր անշուշտ իր ըրածը, այլ աշխատանք մը, որ կը ձգտէր հաւատաւոր Դաշնակցականի տիպարով Հայը կերտել: Իր դասաւանդած միւս առարկաները ստորադասուած էին այս հիմնական կրթութեան յատկացուած նիւթերուն (Հայոց պատմութիւն, լեզու, գրականութիւն):

Ու տարիներ վերջը, այսօր, աշխարհի չորս կողմը ցրուած հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ, որոնք ժամանակին իր աշակերտները եղան, անոր կը պարտին իրենց մէջ բոցկած հայրենասիրական շունչն ու կրակը: Եւ անկասկած, օրհնութեամբ կ'ոգեկոչեն յիշատակը անոր, որոր մըրարանց իր շունչը չխնայեց ջամբելու համար իրենց հայկական առողջ դաստիարակութիւն մը, դարձնելով զիրենք պիտանի տարր, իրենց պատկանած ժողովուրդին համար:

Ահա այսքան բեղուն եղաւ իր կեանքն ու գործունէութիւնը:

Հոգեկան անսահման հարստութեան տէր էր եւ այդ հարստութենէն բաժին հանեց շատերուն: Բայց նիւթապէս աղքատ ապրեցաւ: Այդպէս ալ մեռաւ: Մեռաւ մանաւանդ այն անիծեալ մահով, որ, «մէկ աչքը բաց» գերեզման կ'իջեցնէ հայրենադուրկ հայ մարդը, օտարութեան մէջ...

Կ. Գ.

(*) Մանրավէպ մը այս առթիւ: — Իր այս հատորէն օրինակ մը, Կառվարենց կը ղրկէ լոնտոնաբնակ հարուստ հայրենակցի մը: Եւ, որքան մեծ կ'ըլլայ իր զարմանքը, երբ ամիս մը վերջը, անկէ կը ստանայ երկու սթերլինի չէք մը, որուն վրայ գրուած էր անգլերէնով. — «Վճարեցէք Պ. Տաւիղ Եւոլեանի հրամանին»... եւն.: Այնքան խնդացեր էր այդ օրը եւ իրեն հետ խնդացուցեր էր նաեւ մեզ, այս ինքնատիպ չէքի պատմութիւնը ընելով...

(**) Ֆրանսական ազգային քայլերգն ալ ունի նմանօրինակ պատմութիւն: Յեղափոխութեան շրջանին, Մարսէյլի մէջ, Ռուժէ տը Լիլ կը յօրինէ տիրող մթնոլորտէն ներշնչուած եւ օրուան տրամադրութիւններուն համապատասխանող քայլերգ մը եւ յօրինումէն վերջը կ'երգէ զայն բարեկամական սեղմ շրջանակի մէջ: Քանի մը օր վերջը, սակայն, հեղինակը զարմանքով կը տեսնէ, թէ իր այդ ստեղծագործութիւնը արդէն դարձած է համաժողովրդական սեփականութիւն եւ կ'երգուի ոչ միայն Մարսէյլի մէջ, այլեւ ամէն կողմ, անսահման խանդավառութիւն ստեղծելով ըմբոստացած բազմութիւններուն մօտ: «Մարսէյեէզ»ը արագօրէն կ'ընէ Ֆրանսայի շրջանը եւ այնքան կը սիրուի որ ի վերջոյ, պաշտօնական Ֆրանսան կը հռչակէ զայն ազգային քայլերգ:

Պատկերներ

Բ. աշխարհամարտէն

Փոմերանիա: Ճակատագիրը մեզ նետած էր հոն, — կուգայինք Արեւելեան Փրուսիայէն: Զարհուրելի էր մեր կեանքը այդ ճամբորդութեան ընթացքին: Յաճախ կը մտածէինք որ՝ մարդկային կեանքը պիտի չկրնար դիմանալ այն տեսարաններուն, որ պարզուած էին մեր աչքերուն առջեւ, քստմնելի ու հոգեսանջ: Բայց կ'ապրէինք մենք, աւելի ճիշդ՝ կեանքի քաշքշուք մըն էր որ տեղի կ'ունենար գերմանական այդ հողերուն վրայ:

Պատկերազարդ պատմութիւն «խաղաղութիւն» բերող պատերազմին..

Մեր ճամբան կը տանէր դէպի Փրից, որուն մէջ հանգրուան մը առնելու յոյսը կ'ուրախացնէր մեզ: Կը մօտենանք այդ գիւղաքաղաքին:

Փլած տուներ ու կիսականգուն պատեր՝ սեւցած աչքերով: Կը մտնենք քաղաք: Ոչ մէկ մարդ, ոչ մէկ շշուկ՝ այդ աւերակներուն մէջ: Հետաքրքիր՝ կը չափչփենք գրեթէ բոլոր փողոցները, սակայն, մարդկային ոչ մէկ արարած, կենդանիներու ոչ մէկ նշմար: Ոչ շուն, ոչ կատու, ոչ հաւ ու անայլին ոեւէ անասուն: Մայիսեան գեղեցիկ արեւին տակ կը դիտենք կործանած քաղաքին աւերակները ու համատարած լռութեան մէջ կը կորսուի նաեւ մեր հեւքը: Նեխած հոտ մը կը զարնուի մեր քիթերուն ու հակառակ ատոր, դեռ կ'ուզենք մնալ այդմոխիրի վերածուած քաղաքին պատերուն տակ:

Կը նստիմ ճամբուն վրայ կործանած պատի մը փլատակներուն վրայ ու իբրեւ մխիթարութիւն՝ գլանիկ մը կը վառեմ կազդուրելու համար հոգիս՝ որ կը թափառի տունէ տուն, պատերէ պատ՝ գտնելու համար դաղտնիքը սա աւերակոյտերուն:

— Երթանք, կ'ըսէ ընկերս:

— Քիչ մըն ալ կենանք:

— Դեռ սանկ քաղաքներ շատ պիտի տեսնենք: Ելիր, շարունակենք մեր ճամբան:

— Ոչ, կ'ըսեմ իրեն, պէտք է որ քիչ մըն ալ մնանք: Ես անկարող եմ, յոգնած եմ ուջլատուած:

Ֆրանսացի ընկերս ճարահատ՝ կը նստի ճիշդ դէմս: Աչքերս անգամ մըն ալ կը պտտցնեմ կործանած քաղաքին վրայ ու սրտէս, ահաւոր հառաչ մը կը փրթի յիշելով կործանումը Բագրատունեաց մայրաքաղաքին՝ Անիին:

— Դարեր առաջ, զայն ալ այսպէս կործանած են, կը մտածեմ ինքն իրենս: Մարդկային միտքը անկարող է չափել ահաւորութիւնը սա քաղաքին մէջ գործուած ոճիրներուն, որուն բնակչութենէն գէթ մէկ հատ մարդ՝ ապրէր ու խօսէր, նոյնիսկ համր մը թող ըլլար, բայց ողջ ըլլար:

— Մենք ի զուր կ'ապրինք, կը մրմնջէ ընկերս՝ խղելով մեր սրտերուն վրայ ծանրացած լռութիւնը:

Կը նայիմ իրեն, յետոյ՝ գլուխս վար կախելով, ինքզինքս կը նետեմ հայաջինջ սարսափներու օրերուն մէջ: Ան երէկ էր, իսկ հիմա, ինչու այս զարհուրանքը՝ հակառակ մեր կամքին:

Բաւական նստելէ վերջ՝ ոտքի կ'ելլենք, մեր բեռները շալկած կ'իյնանք ճամբայ, — Պերլին տանող ճամբան: Գրեթէ կէս օր է, եւ, արեւը իր տաք շողերով կը քերուի մեր այտերուն ու ձեռքերուն վրայ: Քաղաքին արուարձաններն ենք, ու յանկարծ, պարտէզներէն մէկուն մէջէն բարակ ծուխ մը կը բարձրանայ դէպի երկինք: Կանգ կ'առնենք ու ապշահար՝ կը դիտենք վեր սլացող ծուխը:

— Մարդ կայ, մարդ կայ, կը բացականչէ ընկերս:

Կը մտնենք պարտէզներուն մէջ:

— Յաղթական զինուորներ չըլլան:

— «Շիշկոյ եանոյ», կ'ըսէր ընկերս: (Լեհերէն, կը նշանակէ — ինչ կ'ուզէ ըլլայ)...

Կը մօտենանք ծուխին, ու որքան առաջ կ'երթանք, այնքան աւելի զօրեղ կը դառնայ մեր հետաքրքրութիւնը: Կ'ուզենք մէկը գտնել եւ հարցնել այս քաղաքին բնակչութեան մասին, թէ ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին, քաղաքը ի՞նչպէս կործանեցաւ, օդային ռումբերո՞վ, թէ ցամաքային հզօր թնդանօթներով: Կանգ կ'առնենք պարտէզի մը ցանկապատին առջեւ: Ալեհեր ծերուկ մը, վրան՝ քուրջի կտորներ, մօրուքը երկնցած, ձեռքերը սեւ, աչքերը խորը ինկած ու իրանը՝ ինքն իր վրայ ծռած:

Կը մօտենանք: Բարեւ կուտանք, եւ ծերուկը մեր բարեւին կը պատասխանէ գլխու շարժումով: Կը նայի մեր երեսին, ոտքերուն, ու յետոյ՝ աչքերը կ'իյնան կոտրտած փառարանին, որուն վրայ դրած էր հին աման մը մէջը գետնախնձոր: Այդ էր իր կերակուրը: Ոչ հաց, ոչ աղ, ոչ դդալ ու պատառաքաղ: Պառկած տեղը՝ խրճիթ մը, վրան թիթեղ զամուած: Անկողի՞նը: Յախ: Երբ բաւական խօսեցանք ու հասկցաւ մեր Ֆրանսացի ըլլալը, ծերուկը, լեզուն քակեց, ու սկսաւ դողդոջ ու երերուն ձեւով պատմել ըՓից քաղաքին աւե-

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Գովերգ Մասիսի

Մեր պարերու անյաղթ հըսկան,
Մեր աշխարհի փա՛ռքն է Մասիս,
Արարատի դաշտը ծընկան
Գլուխ դրած սարն է Մասիս :

Արծաթաջուր ու կաթնահամ
Աղբիւրներու ծոցն է Մասիս,
Աննըման ու անթառամ
Ծաղիկներու բո՛յն է Մասիս :

Հի՜ն, հին դարուց մեր օրօրան
Ու կենսատու հացն է Մասիս,
Արհաւիրքնե՛ր, օրեր դաժան
Յաղթահարած սարն է Մասիս :

Անմահացած հերոսներու
Գորովագութ մայրն է Մասիս,
Ու մարտագոռ ռազմերգերու
Ներշնչումի վայրն է Մասիս :

Ջահանդաղին մրրիկներու
Փոթորկայոյզ խարոյկ Մասիս
Ամպադողդոռ կայծակներու
Հըրալէզու ծովն է Մասիս :

Եւ Աստուծոյ թագը գըլխին
Մեր ալեհեր պապն է Մասիս,
Հըրաշալի խորհուրդ խորին ,
Աստուածընտիր գահն է Մասիս :

ԱԶԳԻՆ

...րումը : Բնակիչները ջարդուած էին եւ շատեր գերի տարուած :

— Ես մինակ մնացի, ես մինակ, տեսէք, ես..

Ու ծերուկը, սկսաւ արցունքները սրբել : Տա՞ք էին արդեօք անոր աչքերէն ինկած արտասունքները: Ձեմ կարծեր, որովհետեւ, այդ կըմախքին մէջ ոեւէ ջերմութիւն՝ անկարելի էր գուշակել: Ծխախոտ տուինք իրեն: Մեր ձեռքերը բռնեց ու ժիր մը սեղմեց, կարծես, իր կեանքին մէջ, առաջին բարեկամները մենք եղած ըլլայինք:

Աչքերը յառած այն քաղաքին, որուն աւատեանդարթօնքը տեսած էր ու գիշերային բիւրեղէ լոյսերու ցանցը փողոցներուն մէջ, կը դիտէր փլած ու կործանած տուները, իր իսկ տունը թերեւս: Եւ, կորաքամակ, կը հեծկլտար: Ֆրանսացի ընկերս անկէ աւելի կուլար:

Ծերուկը ձգեցինք ու հեռացանք: Անիկա պիտի մեռնէր այդ խրճիթին մէջ, առանց ոեւէ վկայի, եւ, իր գերեզմանը փորող մը անգամ չպիտի ունենար: Որքան կը քալէինք, սակայն, երբեմն, կանգ կ'առնէինք ու կը նայէինք մեր ետին:

Ծերուկին վառած ծուխը դեռ կը բարձրանար դէպի երկինք ....:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՏԻՏԱՂ

Դպրոցէն փախչողներ...

Մեր երկրին մէջ հին սովորութիւն մը:

Ի՞նչպէս չփախչէինք դպրոցէն: Դուրսը խաղ ու խնդիր: Վէգ ու գնդիկ: Դպրոցներու մէջ՝ շարժումը ըմբոստութեան համազօր էր ...

Ժամանակին անուղղայ եւ ծոյլ աշակերտ էր դպրոցախոյսը :

Քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ, կարծեմ անծանօթ է այս ախտը: Կամ իր նուազագոյնին իջած: Եթէ ուզեն փախուստ տալ, աշակերտութիւնը խմբովին դասադուլ կը յայտարարէ՝ դեմոկրասիի սովորութիւնը յարգելու համար...

Մենք աչք կ'առնէինք հայրիկէն եւ վարժապետէն ուտելիք ծեծն ու փայտը, օր մը ազատ թափառելու սիրոյն:

Սակայն մենք փոքր տղերք էինք:

Երիտասարդ դպրոցականներումասին դաղափար չունէինք :

Առաջին անգամ, անցած օր կարդացի:

Ալպանացի երկու երիտասարդներ , 18 — 20 տարեկան , Պոլսոյ առջեւ ծովը նետուած են չոգենաւէն:

Լողալո՞ւ համար: Հայրենիքի կարօտէ՞ն մըղուած: Ոչ, բնաւ երբեք :

Պարզապէս դպրոցէն փախուստ տալու ...

Այս պեխաւոր տղերքը,մաս կը կազմեն եղեր կարաւանի մը, 300 ալպանացի, 15—20 տարու երիտասարդներու, որոնք Ալպանիայէն բռնի նաւ դրուած են Ռուսաստան արտածուելու համար: Հոն բոլշեւիկեան դպրոց դրուելով մարդ ըլլալու սահմանուած:

Թէեւզարմանալու ընդունակութիւնս կորուսած էի, սակայն այս դէպքը զարմացուց զիս:

« Բռնի դպրոց ղրկել»: Ինչ մեծհոգի գործ : Բարեգործական իսկ հազար նազով պիտի ընդունէր իր դպրոցին մէջ՝ նոյնիսկ աղերսագրով իրեն դիմող մանչերը :

Շատեր, ահագին զոհողութիւն կ'ընեն, իրենց ձագուկները դպրոցի մը դռնէն ներս նետելու համար :

Եւ ահա Ռուսիոյ կառավարութիւնը, դեմոկրատաբար եւ բռնի , անշուշտ եւ ձրի, դպրատուն կը տանի արնաւուտ երիտասարդները:

Ու տակաւին, ծովը նետուելով փախուստ տուողներ ալ կան անոնց մէջ: Վա՜յ, ինչ յետադիմութիւն: Ասոնք, լոյսէն փախուստ տուող չղջիկներու կը նմանին :

Միտքս ինկաւ: Նասրէտտինին կ'ըսեն, «Հոճա, Գոնիա առատ հէլվա կայ, գնա կեր ու կեր»:

Հոճան կ'երթայ, հանդիպած առաջին հէլվաճիի խանութը կը մտնէ ու կը սկսի ուտել՝ անյագօրէն:

Խանութպանը այս ձրիակերին դասը տալու համար , աղուոր ծեծ մը կը քաշէ: Մինչ հոճան կը շարունակէ ուտել...

Նասրէտտին կուգայ իր երկիրը ու կը պատմէ իր քաղքցիներուն: «Պէ աղաներ, ատ ինչ չնորհքով մարդիկ են սա Գոնիացիները, զօրով ծեծով հէլվա կը կերցնեն մարդուն..»:

Ես ալ ըսի: Աղբար, ատ ինչ անձնուէր մարդեր են սա Ռուսերը, բռնի չոգենաւ կըդնեն ալպանացի երիտասարդները՝ դպրոց դնելու, մարդ շինելու համար... բայց ինչ պէտք կայ :

Եթէ պտոր մը ուղեղ ունիս խելապատուկիդ մէջ, կրնաս երկու տնուոր գիւղի մէջ ալ ուսանիլ Լենինեան կրօնքը:

Սանկ: Ութ կոտոշ ոչխար, չորս կոտոշ եզ ունեցողին երեսն ի վեր «կուլակ» կը պոռաս: Երկու օխա սոխ, հինգ քիլօ սմբուկով խանութ դարձը — նոր նպարավաճառին ճակտին «կապիտալիստ» մը կը փակցնես:

Վրան — գլուխը մաքուր, արդուկուած ու սափրուած մէկը որ տեսնես, «աղտոտ պուրժուա»ով կը պատուես: Եւ«աչքիդ վրայ յօնք կայ» ըսողին՝ «ֆաշիստ», «յետադիմական» կը բղաւես, «յառաջդիմական»ը վերապահելով, աջձեռքը ձախին հետ չփոթող ընկերներուդ...

Այս կտորճիկ մը բաները գոց ընելու համար կ'արժէ՞ մինչեւ Մոսկուա ճամբորդել, այն ալ բռնի ..

Կ. ՊԵՏՐՈՒՇ

ՑԱՄԱՌ ՀՈԳԻ ...

Մըտքիս անցք տալով տարիներն ի վար,
Հոգւոյս մէջ խըռովք նորէն հարցուցի ,
— Կեանք ու երազէն ի՞նչ մընաց ինծի, ''
Ճամբերս ի՞նչ տուին յոյսիս հաւասար.., —
Խոհերուս կառչած կամքըս ամրակուռ ,
Դողդըղած վաղուան սեմին վըրայ լուռ ..:

Վիշտ ու խինդերուս բախումներուն տակ,
Սակայն անեղծ է դեռ դըրօշմը խոր
Անմահ խորհուրդին, ու շունչին անոր,
Յաւէրժը կ'ըմպեմ քաղցրութեամբ անյագ ...
Ու յամառ հոգիս անյարմար մարդոց ,
Աստղերուն մէջէն կ'անցնի զուարթուն ..:

Քայլերս ալ դողդոջ կ'եռան ըղձանքով ,
Հասնելու վարար բարձունքն ուխտերուս ,
Սափորն այս ծարաւ տանիլ լոյսէ լոյս ,
Ուղիներէն նոր անհունին երգով ...
Ի՛նչ փոյթ թէ վաղը չըլլամ երբեք ,
Ու սիրտըս դադրի յանկարծ յոգնաբեկ ...:

ՋԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԵՐԼԻՆԸ

Անգլ. թերթ մը կը գրէ.—

Պերլին, երբեմնի ամենազօր Գերմանիոյ մայրաքաղաքը, այսօր բաժնուած է երկու «քաղաքներու» , իւրաքանչիւրը իր սեփական քաղաքական կազմակերպութեամբ, տնտեսական կառուցուածքով, իր ոստիկանութեամբ, իր սեփական սկզբունքներով :

Այս երկու քաղաքներու ժողովուրդը մինչեւ իսկ միեւնոյն տեսակի կերակուրը չուտեր: Այն մասը որ գրաւուած է Մ. Նահանգներու, Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ պակաս պարէն ունին: Գետնախնձոր գրեթէ չունին: Անոնց ուտելիքը օդանաւով կուգայ, իսկ գետնախնձորը ծանր է փոխադրութեան համար :

Ռուսական «Պերլին»ի մէջ, Գերմանները աւելի ուտելիք ունին: Գետնախնձորը առատ է ինչպէս եւ թարմ բանջարեղէնը: Սակայն անոնք պակաս միս եւ պանիր ունին, եւ անոնց հացը աւելի սեւ է քան Արեւմտեան Պերլինի հացը:

Երկու Պերլիններու ժողովուրդները մինչեւ իսկ մէկ տեսակ հաստատուն դրամ չունին: Սովետական բաժնի բնակիչներուն արգիլուած է այն դրամը որ օրինաւոր է Արեւմտեան Պերլինի մէջ : Եթէ Գերման մը, հոգ չէ թէ որ մասին մէջ բնակի ,բռնուի Արեւմտեան մասին հրապարակ հանած դրամով, բանտ կ'առաջնորդուի :

Արեւմտեան Պերլինի մէջ, ժողովուրդը ազատ է ունենալու խորհրդային դրամը որքան որ կ'ուզէ ,սակայն «բուպլի մարքը»մէկ չորրորդը կ'արժէ Արեւմտեան մարքին, բացի ուտելիքի խանութներուն եւ կառավարական պաշտօնատուններունմէջ:

Երկու Պերլինի քաղաքացիները ազատ չեն կարդալու միեւնոյն լրագիրները :

Նախ Արեւմտեան բաժնին մէջ չուզեցին ռուսական թերթերը եւ մերժեցին ծախել: Այս ձեւը երկու շաբաթ փորձելէ վերջ, հրաժարեցան այդ գաղափարէն ու ճիշդ այդ միջոցին համայնավարական արհեստակցական միութիւններ սկսան ղրկել իրենց գործակալները Արեւելեան Պերլին եւ վերցուցինԱրեւմտեաններու կողմէ հանած թերթերը:

Հիմա չկայ մէկ հատիկ արհեստակցական միութիւն երկու քաղաքներուն համար: Նախապէս համայնավար «Արհեստակցական Միութեանց Ազատ Դաշնակցութիւն»ը միակ աշխատաւորական կազմակերպութիւնն էր Պերլինի մէջ: Յետոյ Արեւմտեան բաժնի ոչ-համայնավարները ըմբոստացան եւ բաժնուեցան, հաստատելով իրենց սեփական դաշնակցութիւնը :

Իւրաքանչիւր «Պերլին» այսօր ունի իր սե-

« ՑԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Մարմինը երբ կը պարտասի հոգին դիւրութեամբ կը հաշտուի մահուան հետ: Ժամերը կ'անցնին դանդաղ. ամէն ոք իր ներքին աշխարհին մէջ ընկղմած՝ կը սկսինք թմրիլ եւ քնանալ հիմա :

Առտուան դէմ նաւավարը մեզի կը հրամայէն դուրս ելլել, որովհետեւ վտանգը անցած է եւ մեր բնակած տեղը հականեխելը անհրաժեշտ է:

Անոնք մասնաւոր գործիքներ ունին իրենց կռնակը կապած այդիները հականեխողգործաւորներուն պէս եւ երբ օդը կը լեցուի մաքրագործ փոշիով՝ շնչասպառ դուրս կը խուժեն բոլորն ալ: Վերջապէս: Մեզի համար վերածնունդ է: Նաւուն չորս կողմը այժմ սպիտակ շուշաններ. ժանեակներու պսակներ կը ծփան: Փոթորիկի փրփուրներէն մնացած մասնիկներ են անոնք: Փոքրիկ ալիքներ պչրուհիներու պէս իրարու հետ կը զուարճանան հեզիկ ու քնքուշ :

Օդը նօսրացած է այլեւս ու չի ճնշեր մեզ:

Որքան քաղցր է վերապրումը. կարծես թէ հոգեկան լոգանքէ մը կ'ելլեմ ,սրբագործուած ,թեթեւ :

Նաւապետը անփութօրէն կը ճեմէ դիտարանի բաժնին մէջ լուրջ ու խոհուն: Նոր կը զգամ իր մեծութիւնը: Իր շնորհիւ միայն ազատեցանք ըստոյգ մահուանճիրաններէն :Առանց իր հանճարին, աչալուրջ ղեկավարութեան՝ կործանած — կորսուած էր նաւը ու մենք դիակոյտներ, շատոնց ծովամոյն, գազաններէ մարսուած ու անհետացած պիտի ըլլայինք մեր բոլոր մեծամտութեամբ եւ սնափառութեամբ, մեր իղձերուն երազներուն հետ :

Ես տառապագին մելամաղձոտութենէ մը բռնուած՝ մենաւոր անկիւնէ մը կը դիտեմ ովկիանոսի անհունութիւնը. եւ կը խորհրդածեմ այժմ զառիվարի մը սահանքին ենթակայ: Ու կ'աստուածացնեմ նաւապետը իր գերադասութեամբ, առանց անտեսելու անոր մէջ ամփոփուած չաղկապուած, զայն ամբողջացնող գործօնները :

Կը դիմանան բոլոր նաւերը, հոգեկան խմացական նաւերն ալ ոեւէ փոթորիկի, եթէ անոնց առաջնորդները իրենց հետ ունին զանգուածին ողջմտութիւնը:

Եթէ հանքագործէն մինչեւ հասարակ զամ շինողը կատարած է իր պարտականութիւնը. եթէ գրասեղաններուն վրայ տքնող աշակերտներէն մինչեւ մասնագէտ չափագէտը գիտակցութիւնը ունեցած է իր գործին :

Կը տատանին քաղաքակրթութեան նաւերը, բայց չեն ընկղմիր՝ եթէ բացորոշապէս մարդկային բարօրութեան բարձրագոյն նպատակին կ'ուղղուին իրենց ղեկն ու կողմնացոյցը:

Փոթորիկները փորձաքարեր են միայն:

Խ. ՎՇՏՈՒՆԻ

(Վերջ)

փական համալսարանը, եւ դաստիարակութեան առանձին դրութիւնը: Հին նշանաւոր Պերլինի համալսարանը այսօր ինկած է համայնավար տիրապետութեան տակ:

Ասոր դէմ Արեւմտեաններ հաստատեցին իրենց համալսարանը Տահլէմ արուարձանին մէջ: Այս աշնան կը սկսի առաջին շրջանը Արեւմտեան Գերմանիոյ դիրքերով եւ ուսուցչապետերով, եւ կը յուսան որ «ռուսական» համալսարանի աշակերտներուն կէսը իրենց կուգայ:

վստահած են իրենց: Իրենց նահանջին պիտի յաջորդեն նոր պահանջներ եւ անձնատրութիւններ, մինչեւ որ Եւրոպան իյնայ մարտական համայնավարութեան թաթին տակ: Այն ատեն չի կրնար յետաձգուիլ մեր իսկ մահավճիռը:

« Երրորդ աշխարհամարտ մը ահռելի կարելիութիւն մըն է: Կրնայ ըլլալ որ խաղաղութեան այս շրջանը աւելի կարճ տեւէ քան կը նախատեսուի: Բայց քրիստոնեան, հակառակ պատերազմը ատելուն եւ խաղաղութիւնը սիրելուն, պէտք է ընդունի թէ պատերազմը բոլոր չարիքներուն ամէնէն գէշը չէ: Պատերազմէն շատ աւելի վատթար չարիք մըն է մարդուն, բացարձակ նուաստացումը, բոլոր արդար եւ ճշմարիտ բաներուն ոտնակոխումը, մարդկային իրաւունքներու կորուստը: Հետեւաբար քրիստոնեան պէտք է պատրաստ ըլլայ մինչեւ վերջը դիմադրելու յարձակողական համատիրութեանց մը անարդար պահանջներուն: Տկարութիւնը եւ վախկոտութիւնը կը քաջալերեն նախայարձակը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԻՆ ԳԻՆԸ նորէն պիտի փոխուի, համաձայն տեղական թերթերու հրատարակութեանց: Այսպէս, կ'ըսեն թէ սթերլինը պիտի բարձրանայ 1060ի (այժմ 864), տոլարը՝ 265 ֆր.ի եւն.:

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ ՇՐՋԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ 13 միլիառ ֆրանք աւելցած ըլլալով, ընդհ. գումարը հասաւ 923 միլիառ ֆրանքի: Նախընթաց ամենամեծ գումարն էր 920.830.000.000 ֆրանք, 1947 դեկտեմբեր 31ին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ տեղի ունեցան Պոլսոյ շրջակաները, Պոլսոյ ազատագրութեան տարեդարձին առթիւ: Թուրք Թերթերը կ'ըսեն թէ այս պարագան ազդարարութիւն մըն է անոնց համար որ աչք տնկած են Թրքական ամենամեծ քաղաքին՝ Իսթամպուլի:— Նոյն աղբիւրներուն համաձայն պատերազմի պատրաստութիւններ կը տեսնուին Պուլկարիոյ մէջ, Թրքական սահմանագլուխէն հինգ քիլոմեթր հեռու: Ամբողջ շրջանակը պարպուած է եղեր:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Մ. Պէռթըլօ (Շիմի)ի վերանորոգուած չքեղ թատրոնին մէջ (métro: Invalides), 7 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 14.45ին:

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կը խաղայ եւ կը բեմադրէ՝

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն ուժերուն՝

ԵԴԻՊՈՍ ԱՐՔԱՅ

(ŒDIPE ROI)

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տրամը 6 արար, Թարգմ. Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Մտից տոմսերու գիները՝ 100էն 500 ֆրանք

Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար տոմսերը կը ծախուին՝ Պուա Քոլոմպ, Իսսի, Ալֆորվիլ, Շավիլ, Սէվրան, իսկ Փարիզի մէջ բոլոր հայ գրավաճառներուն եւ նպարավաճառներուն քով, (մնտռել յայտագիրը հասցէներու համար), Աճապարեցէք ապահովել ձեր տեղերը:

Սրահը տաքցուած է: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր անդամները 24 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 3ին եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, օրակարգ ունենալով Պ. ՎԱՀՐԱՄ ԵՐԱՄԵԱՆԻ քահանայական թեկնածութեան հարցը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պոլսէն Պարոն Պետրոս Տէր Յակոբեան կը փնտռէ իր երկու հօրեղբայրները, Խաչիկ եւ Թորոս Տէր Յակոբեան (Գարա Քէչիշօղլու) մեծ Արմըտանցի: Ողջ եւ կամ մեռած ըլլալնին իմացնել Mr. Vahram Findikli 2 Emirler Cesmé Sokake, Sulu Manaster Samatya à Istanbul, Turquie:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. եկեղց. Միութեան Հայկազեան դպրոցը վերաբացուած է: Ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 7.30էն սկսեալ, կը դասաւանդէ Պ ԳԱՌՆԻԿ ՔԻԼԻՐՃԵԱՆ:

Մանկապարտէզը նոյնպէս կը շարունակուի ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ, վերին հսկողութեամբ Տիկին ՄԱՐԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ կը տօնուի Նոյեմբեր 20ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

★

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 31ին, շաբաթ պարահանդէսով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՈՅԻ եւ ՊԱՊԱՇԱՅԻ շիրիմներուն, Thiaisի գերեզմանատունը:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերուն կողմէ, այս կիրակի առտու ժամը 10ին: Ժամադրուիլ Porte d'Italie, գերեզմանատուն գացող հանրակառքին մօտ:

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ ընկերներ: Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակը յարգող ընկեր ու բարեկամներ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ երեքշաբթի 19 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Պէլվիլ Ռոստոմ խումբը կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Floridaի մէջ, rue des Pyrénées թիւ 373:

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին:

Յոբելեան Արտաւազդ արք.ի

Այսօր կիրակի, 17 Հոկտեմբեր, յետ միջօրէին, ժամը 2.30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկ. պատուիրակ, Գոնիայի, Հալէպի եւ Պէյրութի նախկին առաջնորդ Տ. ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ քառասնամեայ ուսուցչական ու գրական եւ երեսնամեայ եկեղեցական ու հայրենասիրական գործունէութեան յոբելեանը, պատուոյ նախագահութեամբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի նախկին բարձր քոմիսէր Պ. Հանրի Փոնսոյի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու:

Մուտքը ազատ է:

Յոբելինական յանձնաժողովի կարգադիր մասնախումբ՝ նախագահ Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ, քարտուղար ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, գանձապահ Վ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆ:

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի

Փորձերը վերսկսան: Ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:

Տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը, երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ 10.30, Mutualitéի X սրահին մէջ: Բացի անդամներէն, եթէ փափաքողներ կան, արձանագրուելու համար, փորձի օրերը կրնան դիմել վարչութեան:

Գործ կը փնտռէ

Հայ օրիորդ մը որ աւարտած է սղագրութեան եւ մեքենագրութեան դասընթացքը եւ գիտէ բաւականաչափ անգլերէն եւ սպաներէն: Կ'ուզէ աշխատանք մը ունենալ գրասենեակի մէջ: Դիմել թերթիս վարչութեան Ա. Գ. հասցէով:

ԾԱԽՈՒԻ ՎԻԼԼԱ

Ծախու է մեծ վիլլա մը Chatillon s/Bagneux, 74 Ave. de la Division Leclerc: Ունի տասնէ աւելի սենեակներ, կեդրոնական ջերմութիւն, բաղնիք, պարտէզ: Կարելի է այցելել հինգշաբթի եւ կիրակի առաւօտները ժամը 9—12: Տեղեկութեանց համար դիմել Mlle Jocquetotի, 14 rue Dauphine, Paris (6), երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 15—19 եւ չորեքշաբթի ժամը 10—13:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ նոյեմբեր 21ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի ժողովը չորեքշաբթի 21 հոկտ Տիկին Խուբեդեանին բնակարանին մէջ: Ժամը 8.30ին:

42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

7 Նոյեմբեր, Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ: Հացկերոյթ, գեղարուեստ, պարահանդէս:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՇՔԵՂ ԽՆՋՈՅՔ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Թոքատի Հայր. Միութեան կողմէ: 17 Հոկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 2 rue de la Mairie եւ 5rue de la Glacièreի անկիւնը, Gentilly (Seine):

Նուագ, հաճելի անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Լաւ պատրաստուած երշիկ եւ ապուխտ, ինչպէս եւ զանազան անուշեղէններ: Մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տ'Օրլէանէն 125 թիւ հանրակառքը առնել եւ իջնել rue de la Mairie, Ժանթիյի:

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

SALLE D'IENA, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna,

Շաբաթ երեկոյ 20 Նոյեմբեր ժամը 8.30ին: Առաջին անգամ ըլլալով ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ կը բեմադրէ ու կը խաղայ մասնակցութեամբ Ֆրանսացի ծանօթ դերասաններու՝

ԱՐՄԵՆՈՒՇ

(Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ)

Յայտնի թատերախաղը որուն ձեռագիրը առաջին մրցանակի է արժանացած, Ժընեւ, թատերական մրցումին մասնակցող 70 ուրիշ գործերու մէջ: Տոմսերը սովորական գիներով կը ծախուին հայ գրատուններուն մօտ: Խաղը կը վերջանայ 11.25ին: Սրահը տաքցուած է:

S. O. M. A. C. O. ՏՈՒՆԸ

Պէտք ունի պատրաստ հագուստի համար ափիէւէօրի մը, իր գործատեղիին մէջ աշխատելու համար: Դիմել 11 rue Aicard, Marseille:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շուտով ապահովագրութեան յաւելում պիտի ունենաք, եթէ արդէն իսկ չէ եղած: Ձեր շահը կը պահանջէ այս չարիքէն խուսափելու համար, դիմել՝

Պ. Կրօնիկ Աղեանի

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ – ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ

107 Bld. Magenta Paris (10), Métro Gare du Nord

Հեռաձայն TRU. 02–20

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայթայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33–22

Պիտի գտնէք կերպաս, ատտառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

ՃԱՇԱՐԱՆ

AU CHAPON FIN ՍԱՐԵԱՆ

Արեւելեան եւ ֆրանսական ընտիր կերակուրներ, Ամերիկեան պար, Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէրէն 50 մեթր հեռու միայն:

Հեռ. C. 02-43 18 Marché des Capucins

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 19 Octobre 1948 Երեքշաբթի 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5672-Նոր շրջան թիւ 1083

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Առենէ մը ի վեր արտակարգ իրարանցում կը տիրէ Թրքական ճակատին վրայ, քաղաքական թէ զինուորական տեսակէտով :

Ամերիկացիները կը շարունակեն ամէն աջակցութիւն ընծայել, եւ գոհ կ'երեւան ձեռք բերուած արդիւնքէն :

Այդ գոհունակութիւնը հրապարակաւ յայտնեց նոյն ինքն Թրումըն, տեղեկագիր մը ուղղելով խորհրդարանին : (Տես «Յառաջ», 15 Հոկտ.) :

Համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց, Մ. Նահանգները արդէն իսկ Թուրքիոյ յանձնած են ռազմական պիտոյքներ, համագումար 75.250.- հազար տոլար արժողութեամբ : Նախագահն է որ կը հաստատէ.

— «Օժանդակութեան ծրագրին շնորհիւ կարելի եղած է աստիճանաբար զօրացնել եւ արդիացնել Թուրքիոյ զինուորական կազմակերպութիւնները : Թուրքիա ղրկուած են այլազան ռազմանիւթեր եւ զէնքեր, ինչպէս եւ խորհրդականներ եւ մարզիչներ : Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին հիմնական օգնութիւնները հասած են 140.000 թոնի, ինչ որ մօտաւորապէս կէսն է 1948ի համար նախատեսուած օժանդակութեան» :

Ամերիկացիները չեն գոհանար նիւթական — ռազմական պիտոյքներ ճարելով :

Ինչպէս, տարիներ առաջ, Գերմանները, այսօր ալ Եանքիներն են որ կը մարզեն Թրքական բանակը, արդիական գիտելիքներ ուսուցանելու համար :

Այսպէս, բացուած են աւելի քան 50 օդանաւային դասընթացքներ, ուր կը դասախօսեն ամերիկացի մարզիչներ, հետեւեալ նիւթերու մասին.

— Օդային ռմբակոծութիւն, նշանառութիւն, օդերեւութաբանութիւն : Մէկ խօսքով՝ բազմակողմանի գիտելիքներ՝ օդանաւային պատերազմի մասին :

Ասկէ զատ, 45 Թուրք սպաներ ղրկուած են Ամերիկա, կատարելագործելու համար իրենց օդանաւային գիտութիւնը :

Նոյն աշխատանքը՝ ծովային եւ ցամաքային ուժերու զօրացման, արդիացման համար :

Եւ ահաւասիկ ռազմափորձ մըն ալ՝ Վոսփորի ափերուն վրայ, ապացուցանելու համար մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքը :

Ռազմափորձերը տեւեցին հինգ օր, վերջանալով Հոկտեմբեր 8ին : Գլխաւոր նպատակներէն մէկն էր փորձել Պոլսոյ պաշտպանութեան միջոցները, ցամաքէն, ծովէն թէ օդէն : Կազմուած էին «կարմիր» եւ «կապոյտ» ճակատներ :

Արդիւնքէն գոհ կ'երեւան թէ Թուրքերը եւ թէ ամերիկացի սպաները, ինչպէս կը հաւաստէ Թուրք մամուլը միաբերան :

Նախագահ Ըմէթ, որ հետեւած էր հրասայլի եւ միւս ռազմափորձերուն, ուրախութենէն բացագանչեր է.

— «Սքանչելի ճակատամարտ մը դիտեցինք : Մեր զինուորները շատ լաւ կը գործածեն նոր զէնքերը : Կատարեալ վստահութիւն ունիմ բանակին վրայ : Ուրախութենէս մոռցայ յոգնութիւնս» :

Ամերիկացի հրամանատարն ալ մասնաւորապէս գնահատած է հրասայլի վարիչներուն ճարտարութիւնը :

Թերեւս մոռցած չէք թէ 1947 Մարտին էր որ յայտարարուեցաւ «Թրումընի վարդապետութիւնը», ուր անհրաժեշտ կը համարուէր օգնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ : Առաջին առթիւ յատկացուցին 400 միլիոն տոլար, առիւծի բաժինը (300 միլիոն) վերապահելով Յունաստանի :

Դրամական վարկէն զատ, Անգարա ստացած է ահագին քանակութեամբ ապրանք : Ամերիկացիները միեւնոյնատեն ձեռնարկած են շինելու ճամբաներ, երկաթուղիներ, նաւահանգիստներ :

Այս բոլոր զոհողութիւնները՝ «յանուն խաղաղութեան, մարդկային ազատութեանց եւ ժողովրդապետութեան», որոնց ախոյեաններէն մին կը համարուի արիւնագանգ Թուրքիան, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին...

Արդարեւ, Թուրքիան գլխաւորն է անգլեւսաքսոն պետութեանց կենսական խարիսխներուն, արեւելեան Եւրոպայի եւ Միջերկրականի ափերուն վրայ : Եւ երբ այսպէս աստիճանաբար կը զօրանայ, անշուշտ այլապէս թաքուն ծրագիրներ կը թելադրէ հիւսիսի հզօր հարեւանին :

Շ.

ԱՅՍՕՐ, Գ. ԷՋ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ, ԾԵՐԵՆՑԻ

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

Մանր մեղադրանքներ Խ. Միութեան դէմ

Տնտեսական Ցանձնաժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, բրիտանական ներկայացուցիչը, Կլէնվիլ Հօլ, պաշտպանելով Մարշըլի ծրագիրը, ծանր մեղադրանքներ ուղղեց Խ. Միութեան դէմ : Ըսաւ թէ խորհրդային իշխանութիւնը դիտակցաբար կը կաշկանդէ արեւելեան Եւրոպայի տնտեսական գործունէութիւնը, իր շահերուն ծառայեցնելու համար :

5—15 ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐԻՆԵՐ, ԻԲՐԵՒ ԸՆՏԱՆԻ ԱՆԱՍՈՒՆ

Շատ աւելի կծու խօսքեր արտասանեց ուրիշ անգլիացի պատուիրակ մը, Մէյհիւ, ընկերային յանձնախումբին մէջ : Ըսաւ թէ «աւելի քան հինգ միլիոն գերիներ կը տքնին աշխատանքի ճամբարներու մէջ, համաձայն «պահպանողական» հաշիւներու : Խորհրդային ճորտատիրութիւնը իր նմանը չունի պատմութեան մէջ : Սարսափելի փաստեր կը հաստատեն թէ գերի աշխատաւորները կը պահուին ընտանի անասուններու պէս, համաձայն իրենց արտադրութեան : Պաշտօնական փաստաթուղթեր եւ աղբիւրներ կը վկայեն թէ խորհրդային ճորտ — բանուորները կ'ապրին թշուառութեան մէջ, կէս կուշտ կէս անօթի, վարչաձեւին դէմ ոճիրներ գործած ըլլալու պատրուակով : Խորհրդային իշխանութիւնը ի զուր կը յաւակնի պնդել թէ դրախտը հաստատած է երկրի վրայ : Հինգէն 15 միլիոն կը հաշուեն բռնի աշխատանքի դատապարտուած քաղաքացիներու թիւը ամբողջ Խ. Միութեան մէջ : Եթէ նուազագոյնը՝ հինգ միլիոն ընդունինք, կը նշանակէ թէ Խ. Միութեան բնակչութեան $2\frac{1}{2}$ %ը գերի է, բաղդատելով ցարական շրջանի 0.13 %ին հետ : Խ. Միութիւնը ներշնչման աղբիւր մը չէ աշխարհի ընկովարականներուն համար, այլ մահացու ազդարարութիւն մը» :

Անգլիոյ ներկայացուցիչը այս ամբաստանութիւններն ըրաւ ի պատասխան խորհրդային պատուիրակին, որ կ'ըսէր թէ բրիտանական գաղթավայրերու ժողովուրդները կը ծիւրին թշուառութեան մէջ, բռնութեան տակ : «Խ. Միութեան ոեւէ ներկայացուցիչ բարոյական իրաւունք չունի այս ամբաստանութիւններն ընելու : Բրիտանական հասարակապետութեան մէջ կը յարգուին բոլոր ժողովուրդներուն իրաւունքները, մինչդեռ խորհրդային քաղաքական դրութիւնը ծաղրանկարի վերածած է ազատութիւնը եւ ժողովրդապետութիւնը» :

«ԲԱՑԷՔ ԴՈՒՌՆԵՐԸ, ՈՐՊԷՍԶԻ ...»

Երրորդ հարուած մը արձակեց Մ. Նահանգներու պատուիրակը, Պ. Օզպըրն, զինաթափութեան նորակազմ յանձնախումբին մէջ, ամբողջովին անընդունելի համարելով խորհրդային առաջարկը՝ սպառազինութեանց կրճատման եւ հիւլէական ռումբի ոչնչացման մասին : Բացատրելէ վերջ թէ խորհրդային դիկտատուրան «աշխարհի ամէնէն յետադիմական կառավարութիւնն է», բանախօսը հետեւեալ հարցումները ուղղեց Մոսկուայի պատուիրակին.—

1.— Վերջ պիտի տա՞ք ռուսական աշխարհակալութեան արշաւին, քաշելով ձեր հինգերորդ գունդերը բարեկամ երկիրներէ :

2.— Պիտի հաւանի՞ք սպառազինութեանց կրճատման երաշխաւորութեանց, մէջն ըլլալով տեսչութիւնները, առանց վեթօ դնելու Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ :

3.— Պիտի բանա՞ք ձեր երկրին դուռները, որպէսզի ուրիշ ազգեր ալ գիտնան թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ հոն եւ փրկուին այն երկիւղէն որ կը տիրէ զինուիլ :

Պ. Մալիք, խորհրդային պատուիրակը, չպատասխանեց այս հարցումներուն :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ եգիպտական դիրքերը ռմբակոծուեցան Իսրայէլի օդանաւերու կողմէ, իբրեւ պատասխան հրէական կարաւաններու վրայ կատարուած յարձակումներու :

Ֆրանքին նոր գինը

ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ.— ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻՆ 1063, ՏՈԼԱՐԸ 264.— ԿՈՐՈՒՍՏԸ՝ 22 — 23 %

Պաշտօնաթերթը հոկտ. 17ին (կիր.) հրատարակեց փոխանակութեանց պաշտօնատան (Office des Changes) երեք ազդերը, որոնց համաձայն նոր փոփոխութիւններ կը կրէ Ֆրանքին գինը, բաղդատելով օտար դրամներու հետ : Թերթ մը դիտել կու տայ թէ 1928էն ի վեր ութերորդ անգամն է որ Ֆրանքը գին կը կորսնցնէ, յարմարելու համար աւելի զօրաւոր դրամներու :

Նոր դրութեամբ, Ֆրանքին գինը պիտի վերաքննեն ամէն ամսու սկիզբը, յարմարցնելով օտար սակերուն : Հոկտեմբերին սթերլինը պիտի արժէ 1061 Ֆրանք գնելու, 1063 Ֆրանք՝ ծախելու համար : Պաշտօնական շրջանակներ կը բացատրեն թէ եղածը արժեզրկում չէ, այլ «յարմարեցում», մասնաւորապէս զարկ տալու համար Ֆրանսայի արտածումներուն : Աւելորդ է ըսել թէ կառավարութիւնը պիտի կորսնցնէ 22 —23 % : Միջազգային Դրամական Հաստատութիւնը հաւանութիւն յայտնած է այս փոփոխութեան :

Ահաւասիկ նոր սակերը Հոկտեմբերի համար (վաճառում).—

Սթերլին 1063 Ֆրանք, պելժիական՝ (100ը) 603, դանիական քուրոն (հարիւրը) 5500, շուէտական (հարիւրը) 7345, եգիպտական ոսկին 1091, հոլանտական Ֆիորինը (հարիւրը) 9950, նորվեկիան (հարիւրը) 5320, չեխական (հարիւրը) 528, աւստրիական (հարիւր շիլինը) 2640, հնդկական (հարիւր րուփի) 7995, Իրաքի ոսկին 1065, լիբանանեան ոսկին 120.30, քանատական տոլարը 262, Եուկոսլաւիոյ տինարը (հարիւրը) 523 եւն. :

Երէկուան թերթերուն ցանկերը հակասական են : Օրինակ՝ անգլիականը 1055 կը ցուցնեն, պելժիականը 595 եւն. : Անշուշտ սակարանի մասնագէտներ կը հասկնան տարբերութիւնը : Ցանկէն դուրս կը մնան ամերիկեան տոլարը, զուիցերիական Ֆրանքը եւ Փորթուկալի էսքուտօն, ազատ հրապարակին վրայ : Անցեալ յունուարին տոլարին գին նշանակուած էր 214 Ֆրանք, բայց այս գինը պաշտօնական կը համարուէր կարգ մը կարեւոր ապրանքներու ներածման համար (ամերիկեան հանքածուխ, քարիւղ, ցորեն եւն.) : Այժմ պաշտօնական գին նշանակուած է 264 Ֆրանք, որ պիտի վերաքննուի ամսէ ամիս, բայց կրնայ փոխուիլ անմիջապէս, եթէ աւելի քան 5 % ելեւէջ մը տեղի ունենայ տոլարին փոխանակութեան սակերուն մէջ : Պանք տը Ֆրանսը արտօնուած է նոր սակեր հաստատելու :

Պարբերական վերաքննութիւնը նորութիւն մըն է որ կարեւոր կը համարուի մասնագէտներու կողմէ, Ֆրանքը աւելի ճկուն դարձնելու եւ արտածումները դիւրացնելու համար :

★ Այն 19 պետութիւնները որոնք ստորագրած են Մարշըլի ծրագիրը, շաբաթ օր ամերիկեան լիազօր պատուիրակին յանձնեցին գործակցութեան առաջին տարեկան յատակագիծը : Այս ծրագրին գործադրութեան համար Մ. Նահանգները 4875 միլիոն տոլար տրամադրած են, 1948 Յուլիս 1էն 1949 Յունիս 30 : Յետոյ 19 պետութեանց ներկայացուցիչները ստորագրեցին վճարումներու եւ փոխարինութեանց պայմանագիրը, դիւրացնելու համար եւրոպական երկիրներու գործակցութիւնը : Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Պելժիոյ վարչապետը, Պ. Սփաք, որ կը նախագահէր ժողովին, ամերիկեան լիազօրը եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Շուման, որ յայտարարեց.— «Ազգային աշխատանք, Մ. Նահանգներու օգնութիւն, եւրոպական գործակցութիւն,— ահաւասիկ այն երեք տարրերը որոնց շնորհիւ պիտի կրնանք միասնաբար փրկել մեր հասարակաց ժառանգութիւնը» :

Պայքար չարաշահութեան դէմ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՒՄ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ

Դատական նախարարը շաբաթ օր ճառ մը խօսելով Ռուանի մէջ, յայտարարեց.

— Պայքարը պիտի շարունակենք մինչեւ ծայրը, անողորմաբար : Կ'ուզենք զարնել արագօրէն, ուժգնօրէն եւ արդարութեամբ : Պէտք է անհետացնել այն մակաբոյծները որոնք ամէնէն մեծ բաժինը եւ ամէնէն անարժան շահերը կ'ապահովեն :

Նախարարը յետոյ ազդարարեց թէ յանցաւորները որքան բարձր դիրք ունենան, պատիժն ալ այնքան ծանր պիտի ըլլայ :

Նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան Փարիզի թէ գաւառի մէջ : Շաբաթ օր Փարիզի մէջ ձերբակալուեցաւ առեւտրական մը որ սեւ շուկայ փախցուցած էր կաթնեղէններ եւ հաւեղէններ՝ աւելի քան 7 միլիոն Ֆրանք արժողութեամբ : Ուրիշ մը (էփինէ) երկու միլիոնի կաթնեղէն փախցուցած էր, երրորդ մը՝ երեք միլիոնի եւն. : Կալանաւորներուն մէջ կան շահադէտներ սուրճի, պա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՈ՞Ի ԽԶԻՑԻ ԿԱՊԵՐՍ

Վերջերս շատ սովորական երեւոյթ են դարձած փախուստները «Խորհրդային դրախտից»: Խորհրդայիններն եւ իրենց անպարկեշտ «ուղեկիցները» խժալուր աղմուկ են բարձրացնում, անարգանքի սիւնին գամելու համար բոլոր «փախստականները», «չվերադարձողները», որոնք մետասաներորդ ժամին հրաժարած են «աշխարհի ամենաժողովրդավար» երկրից եւ իշխանութիւնից:

Մի քանի շաբաթ առաջ խորհրդային դրաւման շրջանից փախաւ եւ անգլ. շրջանը ապաստանեցաւ յայտնի բոլշեւիկ մը, Գր. Տոկայեւ, որ եղած է համալսարանի դասատու, արհեստագիտութեանց թեկնածու, ճարտարապետ օդանաւաշինութեան, գնդապետ, պատասխանատու աշխատակից խորհրդային զինուորական վարչութեան գլխաւոր սպայակոյտի Գերմանիոյ մէջ, բոլշեւիկ 1932էն ի վեր, կուսակցական (տետրը թիւ 1945892):

Ահաւասիկ իր յայտնութիւնները հրատարակուած՝ Փարիզի «Ռուսական Միտք» շաբաթաթերթում, «Ինչո՞ւ խզեցի կապերս Խորհրդային վարչաձեւի հետ» վերնագրով.—

ՀԱՑԱՍՏԱՆՑԻ

X

«Ես եղած եմ եւ կը մնամ հաւատարիմ զաւակը իմ ժողովուրդի: Ես պատրաստ եմ նոյնիսկ ինձ զոհաբերելու Ներքինգործերու Նախարարութեան (Նախկին Չեկան) վիժուկներին, եթէ այդ օգտակար կարող է լինել իմ ժողովուրդը ազատելու բռնակալութեան ճիրաններից: Ցամենայն դէպս ես նախընտրում եմ մեռնել, ազատութիւն բաղը շրթներուս, քան ապրել խորհրդային համաճարակային սուտի մէջ:

Մինչեւ ես դառնամ զոհը Չեկայի գործակալների, ուզում եմ ասել իմ ժողովուրդին այն պատճառները որոնք ինձ մղեցին առանց ետ նայելու խզել խորհրդային վարչաձեւի հետ ընդհանրապէս եւ համախորհրդային կոմունիստական կուսակցութեան (մեծամասնական) հետ մասնաւորապէս:

Միայն իմ ժողովուրդին ես պարտաւոր եմ հաշիւ տալու եւ ոչ Քաղաքական Բիւրոյի (Պոլիտբիւրօ) ինքնակոչներին:

Ո՞Վ ԵՄ ԵՍ,

Ես ծնունդով աշխատաւորի ընտանիքից եմ: Իմ ծնողները իրենց ամբողջ կեանքում զբաղուել են սեփական աշխատանքով: Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը 1917 թ. մեր ընտանիքը ողջունել է ոգեւորութեամբ: Մենք բոլորս հաւատում էինք ամբոխավարական հաւաստիքներին եւ նշանաբաններին՝ Լենինի, Տրոցկիի, Զինովիեւի, Բուխարինի եւ ուրիշ «առաջնորդների»: Ցետագային, երբ իշխանութիւնը յափշտակեց (ականջը խօսի Երեւանի «Զալթեց».— Խմբ.) «Առաջնորդ» Ստալինը, մենք դեռ շարունակում էինք հաւատալ: Սակայն ժամանակի ընթացքին քաղցր անուրջները յոյսերի փոշիացան եւ աներեւութացան:

Ես երկու տարի եղած եմ «պատանի պիոներների» շարքերում, վեց տարի կոմունիստական երիտասարդութեան մէջ (կոմերիտ. կամ ռուսերէն կոմսոմոլ), 16 տարի համամիութենական կոմունիստական (բոլշեւիկ) կուսակցութեան մէջ, 15 տարի խորհրդային բանակի սպայական կազմի մէջ. շուրջ 11 տարի կամ անդամ կուսակցական բիւրոյի կամ կուսակցական մարմնի մայրաքաղաքի կուսակցական կազմակերպութեանց: Մասնակցել եմ համագումարներին, խորհրդակցութիւններին, կոնֆերանսներին եւայլ խորհրդային կամ կուսակցական ժողովներին: Եղած եմ եւ շարքային սպայ եւ հրամանատար եւ շարքային ճարտարապետ եւ վարիչ զինուորական – գիտական հաստատութեան եւ դասախօս մի քանի բարձրագոյն կրթական հիմնարկութիւնների, Մոսկուայի մէջ: Նաեւ զինուորական ակադեմիայի վերջին երկուքուկէս տարին ես պատասխանատու աշխատակից էի գլխաւոր սպայակոյտի խորհրդային զինուորական վարչութեան Գերմանիոյ մէջ (օդանաւային եւ հրթիռի արհեստագիտութեան): Ես կատարել եմ յատուկ գործեր խորհրդային կառավարութեան յանձնարարութեամբ, Քաղաքական Բիւրոյի (Պոլիտբիւրօ) եւ անձամբ «Առաջնորդ Ստալինի կարգադրութեամբ: Երկու անգամ ինձ վիճակուել է զեկուցաբեր լինել Կրեմլի խորհրդակցութեանց, նաեւ Պոլիտբիւրոյի սղմուած նիստում:

Որոշ ժամանակի ընթացքին ես եղած եմ քարտուղարներից մէկը (խորհրդային) միջդաշնակցային վերստուգիչ խորհուրդի Գերմանիոյ մէջ: Ես գործօն աշխատակցութիւն եմ բերած մի քանի խորհրդային թերթերին յօդուածներ գրելով: Ես կատարել եմ մի կարգ գիտական–հետազօտական աշխատանքներ, մէկ մասը հրատարակուած:

Խորհրդային շրջապատը ես լքեցի, լինելով անդամ համամիութենական կոմունիստական (բոլշեւիկ) կուսակցութիւն եւ բիւրոյի: Այսպիսով, թւում է թէ, ես պատճառներ չունէի դժգոհելու իմ բախտից, թւում է թէ ինձ ուրիշորեւէ բան պէտք չէր: Ես երկար տարիներ աշխատեցի խորհրդային իշխանութեան համար, համաձայն իմ խղճի եւ ոչ վախի ազդեցութեան տակ, սակայն որոշ ժամանակի ընթացքին իմ մէջ յառաջ եկաւ բեկում հանդէպ խորհրդային իշխանութեան եւ կոմունիստական կուսակցութեան:

Խորհրդային դէպքերի ընթացքին պատճառով ես եկայ այն եզրակացութեան, որ «կը բաւէ»: Չեմ ցանկանում լինել կողմնակից ստալինականութեան: Հրաժարւում եմ հաւատարիմ գործակցութիւնից Ստալինականութեան հետ: Կարծում եմ հետաքրքրութիւնից զուրկ պէտք չէ լինի պարզել սկզբունքի այն տարբերութիւնները որոնք ճակատագրի բերմամբ եւ դէպքերու ընթացքով հարկադրեցին ինձ խզել կապերս խորհրդային վարչաձեւի հետ»:

Յօդուածագիրը յետոյ կը պարզէ թէ խորհրդային իշխանութիւնը իրաւասու չէ խօսելու յանուն երկրի ժողովուրդներու եւ թէ «չեմ ցանկանում գործից դառնալ նրա ձեռքով»:

ԵՍ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ ԵՄ ԲՈԼՇԵՒԻԶՄ —ԿՈՄՈՒՆԻԶՄԸ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ:

Խորհրդային կառավարութիւնը՝ արգասիք բոլշեւիզմ-կոմունիզմի, իրական արտայայտութիւնն է բոլշեւիկեան փիլիսոփայութեան. Նա ներկայացնում է այն, որին ձգտում է միջազգային կոմունիզմը:

Բոլշեւիզմ – կոմունիզմը իբրեւ քաղաքական հոսանք գոյութիւն ունի 1903 թուից: Այդ նշանակալից ժամանակաշրջանում նա ունէր բոլոր հնարաւորութիւնները արտայայտելու իրեն ամէն կերպ եւ բոլոր բնագաւառներում՝ քաղաքական, տնտեսական եւ հոգեկան: Երեք տասնամեակներու ընթացքին նա յայտնապէս վարեց անսահմանօրէն բացարձակ, մենատիրական իշխանութիւն: Նա միակ կառավարող կուսակցութիւնն էր երկրի մէջ: Երկիր, որ կազմում էր երկրագունդի մէկ վեցերորդը, ուր շուրջ 193 միլիոն բնակիչ կար, բնութիւնից օժտուած անսահման բնական հարստութեամբ (հանքեր), արգասաբեր անհուն տարածութիւններով, անտառային եւ այլ բնական հարստութիւններով: Երկիր ուր կը բնակին 180 տարբեր եւ տաղանդաւոր ժողովուրդներ:

Ոչ մէկ քաղաքական հաւաքականութիւն, եւ ոչ մէկ կառավարութիւն երկրագունդիս վրայ չէ ունեցած եւ չունի այդքան անսահման կարելութիւններ որ 1917էն սկսեալ խորհրդային բոլշեւիկ կոմունիզմը իր տրամադրութեան ունեցած է: Սակայն 30 տարուան Պոլիտբիւրոյի թագաւորութիւնը հասել է միայն մէկ բանի — ստեղծել անսահմանօրէն բացարձակ խորհրդային կառավարութիւն, սակայն ոչ ի բարօրութիւն, մեր երկրի ժողովուրդների:

Եթէ խորհրդային կառավարութիւնը որին այդքան յամառօրէն ձգտում էին բոլշեւիկները, գիտակցօրէն եւ հմտօրէն կարենար ապրել ժողովուրդի շահերով, նրա երեք տասնեակ անսահման իշխանութեան արդիւնքը չէր լինի այսօրուայ ծիծաղելի եւ հաշմանդամ խորհրդային «ընկերվարութիւն»ը համեմուած թշուառութեան, անօթութեան, ցուրտի, քաղաքական անիրաւութեան (առանց իրաւունքներ ունենալու) եւ հոգեկան սարկութեան: Ուրիշ կերպ ասած, 30 տարուան բոլշեւիկեան տիրապետութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ գործնապէս ցոյց տուեց, որ խորհրդային իրաւակարգը չի կրնար եւ անընդունակ է օգտագործելու երկրի բոլոր կարելութիւնները ի շահ ժողովուրդի եւ հայրենիքի: Ընդհակառակն, խորհրդային վարչակարգը երեւան եկաւ իբրեւ դրութիւն շարունակական սնանկութեան կեանքի բոլոր մարզերի մէջ: Փորձը ցոյց տուեց, որ խորհրդային, բոլշեւիզմ – կոմունիզմը ներկայացնում է իրենից յետադիմական ուժ, որ կ'արգիլէ ընկերային – տնտեսական կարելութիւնների զարգացումը երկրի, բնական ընթացքով: Մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը սովետական տնտեսական քաղաքականութեան՝ ցոյց է տալիս, որ նա ընթանում է բացարձակապէս ժողովուրդի իրական շահերին հակառակ ուղիով: Մանրակրկիտ քննութիւնը երկրի քաղաքական կեանքի՝ ցոյց է տալիս որ բոլշեւիկ – կոմունիզմը խորհրդային արտայայտութեամբ. իրենից ներկայացնում է մեծ քայլ մը դէպի ետ, դէպի միջին դար: Ես քաղաքացի 20րդ դարի, որեւէ ցանկութիւն չունիմ լինել նրանց հետ, որոնք նախապատուութիւնը տալիս են միջնադարին: Ես կեցած եմ բոլշեւիզմ – կոմունիզմը դատապարտող ուղեգծի վրայ: Նա մէկ ուժ է որ ոչ թէ առաջ է գնում, այլ ետ:

(1)

Գ. ՏՈԿԱՅԵՒ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Ի՞նչպէս անցան մեր օրերը

Հիմա բոլորս ալ գիտենք թէ ինչ պայմաններով եկանք Ֆրանսա, 1923ին:

Տարագիր երիտասարդ որբ սերունդը ճամբայ ելած էր ինքզինքը բախտին յանձնած: Որբանոցները հաշուեյարդարի կ'ենթարկուէին: Ամէն ոք իր գլխուն ճարը նայելու դատապարտուած էր: Անունի, տարիքի փոփոխութիւն, խաղալիկ «սըմսար»ներու անխիղճ շահագործման: Շատեր նետուեցան խուլ անկիւններ ծախու պատառ դառնալով ագարակներու մէջ: Ուրիշներ խումբ, խումբ խուժեցին հանքերու, գործարաններու մէջ, իրենց պատառ մը հացը ապահովելու մտատանջութեամբ, չահագործուելով, օրական տասնեակ ժամ աշխատելով: Այս բոլորէն զատ ամենախոշոր գրկանքը զոր կրեցին լեզուի խնդիրն էր: Ինքնութեան թուղթերու կարգադրութիւն, օրինաւորութիւն:

Այս շրջանը տեւեց ամբողջ երկու տարի: Մենք այս տառապանքի, փորձութեան օրերը անցուցինք լուռ ու մունջ: Զտեսանք մեր գիտակից ազգին երէց սերունդին ներկայացուցիչները, որ հետաքրքրուէին, առաջնորդի դեր կատարէին: Անոնք ժամուն բակէն դուրս չելան, պարզ դասախօսութիւններ կազմակերպելու, օրէնքներու, լեզուի, կենսական խնդիրներով զբաղելու համար: Այս շրջանին շատեր խամրեցան, ուրիշներ աշնան տերեւներու պէս դեղնեցան ու հալեցան: Ընդունակներ օրուան հացի մտահոգութեան հետեւանքով պահ մը ընկրկեցան, ազգ ու հայրենիքի սէր, խանդավառութիւնը նսեմացան, իրենց ալեկոծ հոգիներուն թրթռուն լարերը թուլցան:

Ո՞վ պիտի համարձակի հաշիւը տալ այն վառվռուն, հայրենասէր, ալեկոծ երիտասարդութեան, զոր կորսնցուցինք առանց գիտնալու թէ ինչպէս խամրեցան: Ո՞վ պիտի տայ ցանկը այն երիտասարդներուն, որոնք բարձրագոյն ուսման կարօտն ունէին: Քանինե՞ր օգտուեցան «ազգային դանայեան կարասէն», եւ եթէ օգտուողներ եղան, ինչո՞ւ պայման դրուեցաւ «հաւատով խոստովանիմ» ստորագրելու …

Գիտեմ, ընկերներս պիտի ըսեն.— Կը բաւէ: Այո, կը բաւէ, «Զալը մտնէք, ճտերնիդ ծուռ մնայ»:

1925: Ապրիլեան սերունդը կը ջանայ իր կերած «հացը» փոխարինել կրկնակ երախտապարտութեամբ: Հաղիւ ինքզինքը ժողված, տեղական պայմաններուն, լեզուին, ծանօթացած, կը կազմակերպուի նախ ինքն իր մէջ, օղակ օղակ, իր թեւերը կը տարածէ Ֆրանսայի ամէնէն խուլ անկիւնները, միակ նշանաբան ունենալով մեր դրականութիւնը, լեզուն, մշակոյթը: Յառաջապահները դարձանք յարդանքի եւ սէր տարածելու բոլոր արժանաւոր երէց ընտրանիներու հանդէպ:

Այս բոլորին փոխարէն, հալածուեցանք, աչքի փուշ դարձանք: Մինչեւ իսկ բանկալին ժամկոչը ծուռ նայեցաւ մեզի: Մենք համբերութեամբ հանդուրժեցինք բոլոր նախատինքներուն:

Սակայն տառապանքի ճամբուն մէջ գտած էինք մեր ուղին,— տոկալ: Չյուսահատեցանք: Ու անվարան շարունակեցինք մեր նուիրական գործը,— սերտել, ուսումնասիրել, նուիրուիլ ազգային փրկութեան: Տուինք մեր ունեցածէն, մեր ուժէն ալ աւելին: Մեր նշանաբանը եղաւ՝ «Հայրենիքի շահը ամէն բանէ վեր»:

Յուսահատներ, յոռետեսներ, չչմեցան: Շատեր նոյնիսկ իրենց քունը փախցուցին, վախնալով որ փորձանք պիտի դառնանքիրենց խախուտ, բորբոսած դիրքերը մաքրագործելով:

Ճիշդ այս շրջանին, անճոռնի պայքար մը կը բացուի Ապրիլեան սերունդին դէմ: Բայց մենք չյուսահատեցանք, պայքարեցանք ու բողոքեցինք բոլոր անիրաւութեանց դէմ, կեղծ դիմակները վար առինք, պահանջեցինք որբերու եւ որբուհիներու առուծախի հաշիւները: Մեր ընդվզումը, յուզումը հասցուցինք մինչեւ հանրային հաստատութիւններէ ներս: Այս պայքարին հետ զուգընթաց, սիրեցինք ու սիրցուցինք մեր նուիրական բոլոր սրբութիւնները, տարածեցինք լոյսը: Մեզիհամար անցուկը մոռցուկ չէ: Ժամանակին աւելի գործնականօրէն, առանց ծամծմելու մեր բառերը, օգտուելով «Յառաջ»ի անկողմնակալ դիրքէն, պարզեցինք մեր տեսակէտները, մատնանշեցինք բոլոր բաց ու գոց աղբիւրները: Այդ օրերուն կարծես մարդիկ շահ ունէին հալածելու, պառակտելու, երիտասարդութիւնը, այն բոցավառ չարժումը որուն ջահակիրն էր Զօմունիքը:

Այսօր ով որ սիրտ ունի, թող թղթատէ «Յառաջ»ի 1932ի թիւերէն մինչեւ 1934ը, հոն պիտի գտնէ «երիտասարդական լուր»երու բաժինը, ուր պարզած ենք բոլոր չարիքներու աղբիւրը: (Կարդալ մանաւանդ 1934 Յուլիս 7 եւ Օգոստոս 2 թուակիր «Յառաջ»ները):

Սիրելի մեծ Տ., անհրաժեշտ չէ չատ հեռուները երթալ, փաստերը իրար կը հրմշտկեն: Ահա ամէնէն խօսունը, որ մեզի համար նորութիւն

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՀՈԳԱՅ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԾԱԽՔԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Վաթան»ի խմբագրապետ Ահմէտ Էմին Եալման հետեւեալ խմբագրականը գրած է, «Թուրքիոյ զինուորական պատասխանատուութիւնը» խորագրով.

— Նախագահ Թրումընի տեղեկագրէն տեղեկացանք թէ Ամերիկա արժէքաւոր օժանդակութիւններ կատարած է մեր բանակին: Նախորդ պատերազմին փորձառութենէն օգտուելով, Ամերիկա կ՚օգնէ զանազան երկիրներու, որպէսզի նոր անակնկալի մը առջեւ չգտնուի: Այդ օգնութեան շնորհիւ Ցունաստան յաջողեցաւ զսպել համայնավար ըմբոստութիւնը:

Տարբեր է սակայն Թուրքիոյ կացութիւնը: Մենք յառաջապահի կարեւոր դեր մը կը կատարենք: Մենք էինք միայն որ պատերազմէն վերջ դիմադրեցինք Ռուսերուն:

Արդի պայմաններուն մէջ եթէ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ պատերազմ ծագի, կռիւը երբեք չի կրնար տեղական հանգամանք ստանալ: Ուստի յարձակում անպայման համաշխարհային հրդեհ յառաջ պիտի բերէ: Կը հետեւի թէ համաշխարհային խաղաղութեան մասին պէտք է մտածել:

Այդ պարագային ազգերը իրենց կարողութեան չափով պէտք է մասնակցին հաւաքական պաշտպանութեան ծախքերուն:

Հակառակ ամերիկեան թանկագին օժանդակութեան, դեռ արտաքին վտանգին դիմադրելու յատկացուցած ենք մեր եկամտացոյցին կէսը:

Երբեք նպատակ չունինք մեր վրայ գութ հրաւիրելով աւելի դրամ փրցնելու: Քանի որ հաւաքական նպատակի մը կը ծառայենք, այդ նպատակին յատկացուած ծախքերուն հաւասար չափով պարտաւոր են մասնակցիլ նաեւ չահագրգռուողները:

Պէտք չէ մոռնալ որ Ռուսերը յարձակում կը գործեն այն երկիրներուն վրայ, որոնք տնտեսապէս տկար են: Թուրքիոյ տնտեսական ուժը պիտի սպառի, եթէ շարունակէ ամբողջ աշխարհի հաշւոյն պահակի դեր կատարել եւ իր տնտեսական ամբողջ ուժը այդ նպատակին յատկացնել:

Մէկ կողմէ եթէ զինուորական ուժը կը զօրացնենք, միւս կողմէ կը տկարանայ երկրին տնտեսական կարողութիւնը, որ նոյնքան մեծ վտանգ մըն է:

Արդէն ՄԱԿի ծրագրին 51րդ յօդուածին համաձայն, միւս ազգերը պարտաւոր են օգնել յարձակման վտանգի ենթակայ երկիրներուն:

Քանի որ հաւաքական է վտանգը, ծախքերն ալ հաւաքական պէտք է ըլլան: Այդ նպատակով Թուրքիա պարտաւոր է իսկոյն շփման մէջ մտնել մեծ պետութիւններուն հետ:

Ոչ ոք կրնայ կասկածիլ մեր քաջութենէն, բայց քաջութեան հետ կապ չունի իր ուժերէն վեր նիւթական բեռան տակ մտնել՝ հաւաքական նպատակի մը համար:

Ներկայ պայմաններուն մէջ, քաջութեան չափ կարեւոր է հաշիւով գործ տեսնել: Եթէ կարենանք հաշիւով առաջնորդուիլ այս գործին մէջ, վերջնապէս կ՚ազատինք ուրիշ մարդերու մէջ քմահաճ կարդադրութիւններէ եւ այլեւս պէտք չենք ունենար դիպուածին յանձնուելու:

ՎՐԷԺ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Բոլոր երկիրներումէջ ուր Հայեր կան, իրենց ապաստան տուած ազգերուն բերին արեան ամենամեծ զոհողութիւնը, անկեղծօրէն տրամադրեցին իրենց երիտասարդութեան կորիզը:

Ֆրանսական ճակատի վրայ եւս մեր մասնակցութիւնը եղաւ նոյն զոհաբերութեամբ, մեր լաւագոյն երիտասարդական արեան գնով:

Այս մտածումները կը պաշարէին միտքս, մեր սիրելի եւ վաղամեռ Վրէժ Նազարեանի թաղման առթիւ որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 12ին, երեքշաբթի ժամը 4ին Քլամառի գերեզմանատան մէջ: Դագաղը ծածկուած էր Ֆրանսական եռագոյնով, թաղուած թարմ ծաղիկներու տակ: Իր սիրելիներու արցունքները եւ հառաչանքները չափ չունէին: Ու զինուորական ջոկատ մը պատուի կը կենար այս երիտասարդ հերոսին:

Հերոս բառին բովանդակ իմաստով:

1938ին, հազիւ 16 տարեկանը լրացած, կը մտնէ Légion Etrangèreի ահարկու դպրոցին մէջ: Թէ ինչ բան կը մղէ այդպիսի քայլ մը առնելու, մնացած է գաղտնիք: Միայն մեր Վրէժը իր աննկուն նկարագրով եւ քաջութեամբ շուտով սիրելի կը դառնայ իր ընկերներուն: Կը ստանայ զինուորական խաչ եւ զանազան պատուանշաններ:

Վեց տարի անընդհատ կը կռուի:

Իր բանակն էր որ Ափրիկէի խորերէն մինչեւ Ալպեան լեռները դրոշ տալով գերմանական եւ իտալական ահարկու ուժերուն, կ՚ազատագրէր Ֆրանսան, Մարսէյլէն մինչեւ Պէլֆոռ, ուր տեղի կ՚ունենայ պատերազմի ամէնէն ահարկու կռիւներէն մին:

Զինքը տեսած էինք վերջին անգամ ... խնդումը երեսին: Դարձած էր ահարկու երիտասարդ մը Հայու զմայլելի աչքերով: Գնաց կռուելու եւ, աւաղ, քանի օր առաջ միայն խաղաղութեան չեփորէն կ՚իյնար գերմանական հողի վրայ, Սեւանտառին մօտ: Ինչ ահարկու բախտ եւ ինչ սարսափելի ճակատագիր այս դժբախտ երիտասարդին որ զոհ գացած էր 21 տարեկան հասակին, խոր սուգի մատնելով իր սիրելիները: Իր յիշատակը միշտ վառ պիտի մնայ:

Բոլոր Վրէժներու եւ հայորդիներու որոնք ինկան յաւէտ, պարսիկ բանաստեղծի սա տողերը չե՞ն մարմնացներ մեր սրտէն բխած անհուն զայրոյթը Անհասկնալիին դէմ.—

«Որքան որ ալ գեղանի էր եւ հասակը սրտագրաւ, կարծես թէ ըլլար մէկ նոճի ծառ, բայց զինք գծող նկարիչը խնդութեան այդ չէն վայրին մէջ. ինչո՞ւ արդեօք մահ սահմանեց, այդ կէտը մեզ մութ մնաց ի սպառ»:

Այս տողերը իբրեւ փունջ մը ծաղիկ քու թարմ շիրիմիդ վրայ, սիրելի Վրէժ ...

Հ. ՆԱՓՈՒՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի 10 Հոկտեմբեր մեր Հ. Մ. Մ.ի (U. S. A.) Ա. խումբը իր ախոյեանական երրորդ մրցումը (Promotion d'Honneur) կատարեց Lancy խումբին դէմ, միեւնոյն դասակարգէն հակառակորդին դաշտին վրայ: Բացի տեղացիներէն, շրջականերէն եւս շատեր մեր տղաքը քաջալերելու եկած էին:

Ժամը 3.15ին, մեր խումբը խանդավառ ծափերու մէջ մտաւ դաշտ: Lancey խումբը մեր «փուլին» մէջ լաւագոյններէն է. եւ համաձայն promotion խաղարկութեան, անմիջապէս կատաղի յարձակողականով մը հասան մեր բերդին առջեւ: Հակառակ իրենց տիրապետող դիրքին, վերջապահներուն մեր պաշտպանողականը եւ մանաւանդ բերդապահը, բազմաթիւ «շիւթեր» կեցուցին խլելով երկարատեւ ծափեր: Քսան վայրկեան տեւող այս դժնդակ սեղմումի ընթացքին հակառակորդ խումբը ամբողջ «քորները» ունեցաւ, որոնք միշտ ապարդիւն մնացին:

Այս մրցումը հանդիսատեսներուն համար հիացումի առիթ մը եղաւ մեր անձնուէր հայորդիներուն հանդէպ

Մերոնց, յստակ, ճարպիկ եւ վարպետ խաղարկութեամբ 30 մեթր հեռաւորութենէն, ուղիղ

չէ, բայց սուտ խուլերուն համար օգտակար կրնայ դառնալ:

Գիտէք որ խոր յարգանքով լեցուած ենք ընդհանրապէս բոլորին հանդէպ: Ոխակալութիւն ունինք եւ կը պահենք մի միայն Թուրքին, մեզ այս վիճակին հասցնող Թրքութեան դէմ: Մեր համակրելի բանաստեղծներէն մէկը, զոր յաճախ պաշտպանած են Զօմունիք, ուղղակի կամ անուղղակի, ահա թէ ինչ կը գրէ. Նարդունիի («Հայ – Բոյժ», Օգոստոս, 1948):

«Եւ որպէսզի բան մը չմնայ սրտիս վրայ, թոյլ տուէք որ աւելցնեմ — մի գրէք այլեւս «Երկունք» թերթին վերջին թիւին մէջ ձեր գրածին պէս էջեր, նոյնիսկ ուրացէք եւ դատապարտեցէք զանոնք որ գրած էք ...»:

Հիմա կրկին ճակատաբաց հարցնենք.— Ներելի՞ է երեց սերունդի ներկայացուցիչի մը այս վրան զոց թոնաւոր խրատականը ...

Ոչ, մի մեղադրէք սիրելի մեծ Շ., երբ կ՚ըսենք թէ ամբողջ քսանըհինգ տարի պէտք եղածը չտուիք: Կը տեսնէք որ կուտակուած դառնութիւններ կան, եւ եթէ մինչեւ այսօր դրի առնուած չեն, այդ չի նշանակեր թէ չենք զանազաներ իրողութիւնները:

Մենք երբեք ուրացած չենք «Յառաջ»ի կատարած նուաճումները: Երախտապարտ ենք ու հպարտ երբ կը կոչուինք «Յառաջ»ի սաներ: Ու եթէ կը կարծէք որ մեր պարտականութեանց մէջ թերացած ենք, կրնաք վստահ ըլլալ որ Ապրիլեան Սաները հասցուցած են նոր սերունդ մը որ պիտի գիտնայ աւելին արժեցնել: Ներկայիս մեզի կը մնայ աւելի շրջահայեաց գործել. առանց ընկրկումի, օգտուիլ անցեալի փորձառութիւններէն: Մենք հպարտօրէն կրնանք վստահեցնել, որ չունեցած չունինք, եռանդիդ եռանդ, հաւատքիդ հաւատք, խրացուցած ենք, բայց չենք ներեր որ դուն ալ մասնակից ըլլաս եւ մեր երեսին շպրտես.

—«Զալը մտնէք, ճտերնիդ ծուռ մնայ» ...

Եթէ հարկ ըլլայ դեռ կը խօսինք ...:

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 1145ԻՆ

Բոլորովին տարբեր քաղաք մըն էր Կոստանդնուպոլիս քաղաքը Քրիստոսի 1145 թուականին, որ այսօր Ստամպօլ կ՚անուանուի. ամէն պատմիչներ եւ ճանապարհորդներ սքանչանալով կը պատմեն անոր հրաշալիքը՝ որ թէ Եւրոպայի ժողովրդոց եւ թէ Ասիոյ Արաբացւոց զարմանքը կը շարժէր: Հիմակուան Նուրի Օսմանիէին տեղը համբաւաւոր հռովմէական Ֆօրում բռնուած կրկէսն էր, ընդարձակ ձուաձեւ տարածութեամբ, փառաւոր կամարակապ դահլիճներէ եւ արձաններէ շրջապատեալ, եւ մուտքի համար երկու յաղթական կամարներ կը յաջորդէին, 120 ոտք վերամբարձ տօրիկեան սիւն մը՝ Փիդիասի ձեռագործ պղինձէ Ապողոնի արձան մը կը կրէր, որու գլուխը արեւի ճառագայթներ կը ցոլային՝ գաւազանը եւ գունտը ձեռքին մէջ: Պուքօլէօնեան արքունիքը, որ հազար տարի կայսրերու բնակարան եղաւ, իր փառաւորութեամբ, ընդարձակութեամբ եւ ամրակառոյց հաստատութեամբ գերիվեր էր քան Կապիտոլէօնը, քան Պերկամայի արքունիքը, Ադրիանոսի Կիզիքի տաճարը, Եգիպտական բուրգերը եւ փարոսը: Երեք գմբէթներ անոր գլուխը կը պսակէին եւ պղինձէ ոսկեզօծ երդիքը իտալական մարմարէ սիւներ կը վերցնէին իր ահագին պարտէզները աստիճանաբար Պրոպոնթիսի ծովեզրը կ՚իջնէին, հինգ եկեղեցիներ իր մէջ կը պարփակէր. Փոխուզեան կճեայ սիւներով կամարակապ ու անբաւ սենեակներն ու սրահները՝ մոզայիքներով, արձաններով եւ պատկերներով որ տեսնողներուն զարմանք կը պատճառէին:

Արեւելեան պերճանք եւ արեւմտեան ճաշակ միացած էին զարդարելու համար աս քաղաքը. օտարականը կ՚ապշէր երբ ամէն անկիւնի գլուխ՝ հոս ոսկեղէն դուռ՝ հոն մարմարինէ մարդոց եւ կենդանիներու արձաններ, անդին պղինձէ փիղեր կը տեսնէր: Եւ զարնան ժամանակ բնութեան գեղեցկութեան չափ չկար. այդ գեղեցիկ ծովը ցամաքը կը շրջապատէր իր հսկայ ծառերով, իր հարուստ բոյսերով, իր համով պտուղներով, եւ գեղեցիկ առուակներով, սոխակներու երգերով, եւ Կոստանդինի քաղաքը կանգուն իր բարձր պարիսպներով, որու ամրութիւնն էին երեք հարիւր ութսուն եւ վեց աշտարակներ, վեհ կ՚երեւար քան ամէն մայրաքաղաքները, դիրքով, օդով եւ իշխանութեամբ. ու մոռցնել կուտար Հռոմը, Երուսաղէմը եւ Բաբելոնը:

Ժողովուրդը, ինչպէս բոլոր մեծ քաղաքներու մէջ ամէն վիճակի մարդիկներով լեցուն, ամէն տեսակ կերպարանքներու եւ հագուստներու զանազանութիւն կ՚ընծայէր աչքերու. իսկ այն պալատին եւ կրկէսին շրջակայքը՝ իշխանաւորաց գահաւորակները, ասպետաց ձեւերուն խրոխտութիւնը, զինուորաց արհամարհոտ փողոզութիւնը, հասարակ ժողովրդեան զբաղման երթեւեկը՝ դիտող աչքերու զբօսանք մըն էր:

Բայց այս ժողովրդեան բարոյական եւ ներքին վիճակը արտաքին տեսքին տարբեր կերպով կը պատասխանէր. քաղաքին մէկ մասը՝ աղտոտ, զազիր, մշտնջենաւոր մութի դատապարտուած, վասնզի հարուստները տուներով կը նեղցնէին ճամբաները ու աղքատներուն խաւար եւ աղտեղութիւն կը ձգէին: Նեղ ճամբաներու մէջ գողեր ու մարդասպաններ կը վխտային եւ ամէն չարագործութիւն կը դիւրանար խաւարին մէջ: Արդարութիւն չկար ամենեւին եւ ոչ ամօթ, վասնզի անզգամութիւնը օրէնքներէ չէր պատժուեր եւ ոչ ալ հեղինակը կը նշմարուէր:

Այս վիճակին մէջ անշարժ բան մը եթէ կար եւ որ փոփոխութիւն չէ կրած դարերէ ի վեր, ծովն էր օձապտոյտ շրջաններով որ Վոսփորէն վար նոյնպէս անփոփոխ կը տարածուէր իր փայփլուն եւ գեղեցիկ ալիքներով եւ երկինքը իր ջինջ պայծառութեամբ: Եւ այս ծովուն վրայ, ինչպէս այսօր, նաւերն ու նաւակները կը վխտային, նաւաստիներուն աղաղակը, խուժանին շարժումներն ու ժխորը ամէն բան կը կենդանացնէր, ձայները՝ փոխանակ թրքերէն ըլլալու յունարէն էին. շարժումները աւելի եռանդուն էին եւ ասիական ծանրութիւնը չունէին:

Վեցղուգաթի նաւակ մը Իշխանաց կղզիներէն կ՚իջնէր այն միջոցին, ճեղքելով ջուրը ուժգնութեամբ եւ կը մերձենար արքունեաց ծովեզրին որ դէպի Պրոպոնտոս կը խոնարհէր:

ՏԵՐԵՆՑ

հարուած մը 28 վայրկեան վերջը նշանակեց Ա. կէտը: Դժուար էր նկարագրել մեր հայրենակիցներուն ուրախութիւնն ու բացականչութիւնները: Ծերունի հայրենակից մը նոյնիսկ լացաւ:

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ 1—0ով: Lanceyցիները այլեւս սկսան վայրենի հրմշտուքներ փորձել մերոնց դէմ: Բայց հայ մարզիկը չի վախնար: — Բ. կիսախաղին Lancey այլեւս յոգնած էր: Եւայս տարիներով promotion ստորեան խաղցող խումբը ինկաւ մերոնց տիրապետութեան տակ: Անցան պաշտպանողականի, բայց չկրցին արդիւնաւորել իրենց ճիգերը եւ խաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ 1—0:

Այսպէս U. S. A. եղանակի սկիզբէն երեք մրցումներ շահելով — մեր «փուլ»ին, classementին մէջ առաջին կը հանդիսանայ առայժմ:

Տեղական թերթերը երկար յօդուածներ գրեցին:—Թղթակից

նիրի, հաւկիթի, միսի, կարագի եւ ուրիշ ուտելիքներու: Ձերբակալուեցան խումբ մը շահադէտներ որոնք Ֆրանսական շաքարը Զուիցերիա փախցնելով, նորէն Ֆրանսա կը բերէին, աւելի մեծ շահերով ծախելու համար: Ամբաստանեալները հետզհետէ կը դատուին: Փարիզի մէջ առաջին դատապարտեալները եղան երեք առեւտրականներ, որոնց մէկը դատապարտուեցաւ վեց ամիս բանտարկութեան, 300.000 ֆրանք տուգանքի եւ ապրանքներու գրաւման, երկրորդը՝ 18 ամիս բանտարկութեան, 200,000 ֆրանք տուգանքի, երրորդը՝ 10 ամիս բանտարկութեան, 50.000 ֆր. տուգանքի են.:

Հանրապետութեան նախագահը ճառ մը խօսելով դատաւորներու ընդունելութեան առթիւ, յանձնարարեց «արագօրէն եւ ուժգնօրէն պատժել շահադէտները ոչ թէ իբրեւ ճարպիկ առեւտրականներ, այլ իբրեւ ոճրագործներ»:

★ Պաշտօնաթերթը Բշ. օր նշանակեց միսի նոր գիները.— եզան միս՝ քիլօն 169էն 435 ֆրֆ., համաձայն տեսակին, հորթ՝ 226էն 456, ոչխար՝ 235—425, ձիու միսը՝ 180—400:

★ Միայն Ալինեոնի մէջ ձերբակալուեցան 11 հոգի, 60 թոն ծանրութեամբ ուտեստի չարաշահութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐԵՆԱԽՈՐՄԱՆ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւելի ընտիր հաց պիտի ծախուի Հոկտ. 25էն սկսեալ:

35 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ գումար մը պիտի յատկացուի ամերիկեան ճարտարագործութեանց, լրագիրներու եւ շարժանկարներու, որպէսզի ձեռնարկներ հաստատեն Եւրոպայի այն 16 երկիրներուն մէջ որ կ՚օգտուին Մարշըլի ծրագրէն: Այս գումարին 4 միլիոնը յատկացուած է Ֆրանսայի:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ վերջացուց իր 27րդ համագումարը, շարք մը բանաձեւեր քուէարկելով բանուորական, տնտեսական եւ քաղաքական հարցերու մասին: Միաձայնութեամբ քուէարկուած բանաձեւ մը կ՚արգիլէ օտար աշխատաւորներու Ֆրանսա մուտքը, նկատի առնելով գործազրկութիւնը: Ուրիշ բանաձեւ մը նուազագոյն ապրուստ կը պահանջէ ամսական 15.000 ֆրանք, ինչպէս եւ շարժուն սակացոյց, համաձայն ապրուստի սղութեան: Ուրիշ մը կը պահանջէ թօթափել Մարշըլի ծրագրին բեռը, «անկարողութեան դատապարտել պատերազմասէրները», բարեկամութեան սերտ կապեր պահել Խ. Միութեան հետ են.: Կազմակերպութիւնը 16.000 մասնաճիւղեր ունի, 2.500.000 - 3 միլիոն անդամներով: (Նախապէս 5—6 միլիոն կը հաշուէին):

ՊԵՐԼԻՆ ՀԱՍԱՆ գերման զօր. Զայտլից եւ ուրիշ երեք բարձրաստիճան սպաներ, որոնք պատերազմէն ի վեր գերի էին Խ. Միութեան մէջ: Զօր. Զայտլից, որ հիմնադիրն է «Ազատ Գերմանիա» կոմիտէին, պիտի վերակազմէ խորհրդային շրջանի ոստիկանութիւնը:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ 100.011 պատուիրակներուն ընտրութիւնը կատարուեցաւ կիրակի օր: Ինչպէս նահանգներու մասին հրատարակուած ցանկին համաձայն, մեծամասնութիւն շահած են անկախ հանրապետականները (21.178), ընկերվարականները՝ (17.590), տը Կոլի կազմակերպութիւնը (12.998), արմատականները (12.324), համայնավարները եւ ուղեկիցները (10.249): Ժողովրդականներէն (M. R. P.) ընտրուած են միայն 8980 պատուիրակներ են.:

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ երրորդ շաբաթը թեւակոխեց երէկ: Բանթողները որոշեցին ապահովութեան միջոցներն ալ երեսի վրայ ձգել: Կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ բանի աշխատանքի լծել մասնագէտներ, որպէսզի հանքերը չողողուին ջուրով, կաղով են.:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կացութիւնը անձամբ քննելու համար, շաբաթ օր Աթէնք գնաց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Մարշըլ եւ տեսակցեցաւ նախարարներու, ինչպէս եւ ամերիկեան

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ կը տօնուի Նոյեմբեր 20ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 31ին, շաբաթ պարահանդէսով:

✕

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ երեքշաբթի 19 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Floridaի մէջ, rue des Pyrénées թիւ 373:

Մուտքը հրաւիրատոմսերով: Դիմել.— Ա. 35 rue Ramponneau: Բ. 3 rue Palikao, Նպարավաճառ Բիւզանդի: Գ. — Place des Fêtes, 14 rue Augustine Thiery սափրիչ Ս. Մարգարեանի:

Գեղարուեստական բաժին Ահարոնեանի գործերէն:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբին կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé (Métro - Pigalle): Թեր ու դէմ տեսակէտներ պիտի պաշտպանեն ընկերներ Հ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Խօսք կրնան առնել նաեւ ներկաները: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները:

«Հայ-Բոյժ»ի գործակալներէն

կը խնդրուի ԱՆՅԱՊԱՂ Փարիզ փոխադրել իրենց քով եղած գումարները, դիւրացնելու համար թերթին հրատարակութիւնը:

Այս կոչը կը վերաբերի նաեւ այն բաժանորդներուն որոնք առկախ հաշիւներ ունին:

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի Հոկտեմբերի թիւը հրապարակ ելած է արդէն: Իսկ Նոյեմբերի թիւը մամուլի տակ է, քանի որ Նարդունի դարմանատան երթալէ առաջ պատրաստած էր ձեռագիրները:

«Հայաստան»

Ամսաթերթին համար ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔՈՒՄՆԵՐԸ եւ ամէն կարգի թղթակցութիւն կատարել ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ հասցէին, 43 rue Richer, Paris (9):

պատուիրակութեան անդամներուն հետ: Քալամաթայի (Պելոպոնէս) համայնավարներէն 58 հոգի դատուելով,22ը մահուան դատապարտուեցան: Աթէնքի մէջ ալ մահուան դատապարտուեցաւ համայնավար թերթին՝ «Ռիզոսփաստիս»ի պատասխանատու տնօրէնը:

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ տեղի կ՚ունենան Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ, Նէճէպի անապատին մէջ: ՄԱԿի ներկայացուցիչները հրամայեցին դադրեցնել կրակը, բայց Հրեաները պատասխանեցին թէ չեն կրնար, մինչեւ որ չապահովեն հրէական կարաւաններու ազատ անցքը: Հրեաները կրակ կը տեղան Կազայի եգիպտական միջնաբերդին վրայ: Սիոն լերան մօտ ալ (Երուսաղէմ) կռիւը կը շարունակուի շաբաթ օրէն ի վեր: Կը վախցուի որ պատերազմը վերսկսի ամբողջ Պաղեստինի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՒ ռումանական դեսպանատան տնտեսական խորհրդականը, Վիքթոր Եոնէքու, որ ձերբակալուած էր հոկտ. 15ին:

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՆՈՐ ՕԴԱԶՈՒՆԵՐ պիտի գնուողուին Մ. Նահանգներուն մէջ, ծառայելու համար եւրոպական ճակատներու վրայ: — Կ՚ըսուի թէ հիւլէական ռումբի մթերանոց մը պիտի հաստատուի Եգիպտոսի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ դէպի Սուրիա արմտիքի եւ արջառի մաքսանենգութիւնը սաստկացած է վերջերս, մասնաւորապէս Հաթայէն (Սանճաք), Ուրֆայէն եւ Մարտինէն: Կառավարութիւնը արգիլեց արջառ եւ արմտիք փոխադրել սահմանամերձ շրջանները:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 21ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի ժողովը չորեքշաբթի 21 հոկտ Տիկին Խուբեդեանին բնակարանին մէջ: Ժամը 8.30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

7 Նոյեմբեր, Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ: Հացկերոյթ, գեղարուեստ, պարահանդէս:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մասնաճիւղը, որ 120 երիտասարդ անդամներ ունի, կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ մօտերս պիտի այցելէ բոլոր հայրենակիցներու, խումբերուն լուսանկարները վաճառելու եւ անոնց նուէրները ստանալու համար: Անշուշտ պիտի վայելեն ամէն աջակցութիւն:

Սփիւռք-Կոմիտաս երգչախումբի

Փորձերը վերսկսան: Ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:

Տեղի կ՚ունենան երեքշաբթի օրերը, երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ 10.30, Mutualitéի X սրահին մէջ: Բացի անդամներէն, եթէ փափաքողներ կան, արձանագրուելու համար, փորձի օրերը կրնան դիմել վարչութեան:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր անդամները 24 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 3ին եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, օրակարգ ունենալով Պ. ՎԱՀՐԱՄ ԵՐԱՄԵԱՆի քահանայական թեկնածութեան հարցը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պոլսէն Պարոն Պետրոս Տէր Յակոբեան կը փնտռէ իր երկու հօրեղբայրները, Խաչիկ եւ Թորոս Տէր Յակոբեան (Գարա Քէչիշօղլու) մեծ Արմըտանցի: Ողջ եւ կամ մեռած ըլլալնին իմացնել Mr. Vahram Findikli 2 Emirler Cesmé Sokake, Sulu Manaster Samatya à Istanbul, Turquie:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. եկեղ. Միութեան Հայկազեան դպրոցը վերաբացուած է: Ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 7.30էն սկսեալ, կը դասաւանդէ Պ ԳԱՌՆԻԿ ՔԻԼԷՐՃԵԱՆ:

Մանկապարտէզը նոյնպէս կը շարունակուի ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ, վերին հսկողութեամբ Տիկին ՄԱՐԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆի:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, կարող ուսուցչի մը ղեկավարութեամբ, կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէ անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները, ստանալու համար հայերէնի անհրաժեշտ դաստիարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլէն Պ. Ղազար Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Տիրատուրեան իրենց զաւակներուն՝ Ժիրայրի եւ Տիրուհիիրարբերախտ ամուսնութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 26ին, կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Յ. Նալբանտեաններու, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ թէ գրաւոր, ինչպէս նաեւ Ամերիկայէն հեռագրերով մասնակցեցան իրենց ուրախութեան: Շնորհակալութիւն մասնաւորապէս Նոր Սերունդի Les Olivesի Օհանջանեան եւ Պոմոնի Քրիստափոր խումբերուն: Միեւնոյն ատեն ներողութիւն կը խնդրեն այն բարեկամներէն որոնց չէին կրցած հրաւէր ղրկել, կամքէ անկախ պատճառներով:

ԾԱԽՈՒ ՎԻԼԼԱ

Ծախու է մեծ վիլլա մը Chatillon s/Bagneux, 74 Ave. de la Division Leclerc: Ունի տասնէ աւելի սենեակներ, կեդրոնական ջերմութիւն, բաղնիք, պարտէզ: Կարելի է այցելել հինգշաբթի եւ կիրակի առաւօտները ժամը 9—12: Տեղեկութեանց համար դիմել Mlle Jocquetotի, 14 rue Dauphine, Paris (6), երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 15—19 եւ չորեքշաբթի ժամը 10—13:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տող. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 20 Octobre 1948 Չորեքշաբթի 20 ՀՈԿՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 5673-Նոր շրջանի թիւ 1084

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՁԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Նոր բառեր կը ծնին պարբերաբար, իբրեւ հետեւանք անսովոր, անսովոր կացութեան մը որ կ'երկարաձգուի երկու տարիէ ի վեր։

Վերջին նորութիւնը՝ «պաղ» կամ «ցուրտ» պատերազմն է, ինչպէս կը գրեն բոլոր լեզուներով։

Ըսել կ'ուզեն՝ անզէն, անարիւն պատերազմ։ Իսկապէս անբնական վիճակ մը։

Թնդանօթները չեն գոռար։ Օդարշաւները չեն կատարուիր։ Սպառազէն միլիոններ չեն զարնուիր։ Մարտանաւեր կրակ չեն տեղար ծովերէ ծով։ Հարիւր հազարաւոր մեռեալներ, վիրաւորներ չեն երեւար ռազմադաշտերու վրայ։

Եւ սակայն, «պատերազմ» է։ Թունաւոր, պայթուցիկ մթնոլորտ մը։

Ամբողջ բազմութիւններ հրաբուխի վրայ։

Ջլամարտ՝ խօսքով, գրչով, անթելով։ Աւելի քան ջլամարտ մը, քանի որ հետզհետէ կը ծաւալի վարակելով ամբողջ ժողովուրդներ՝ երկրէ երկիր։ Խախտելով սովորական յարաբերութիւնները ազգէ ազգ։

Ոչ միայն աշխարհն է որ երկու մասի բաժնուած է, այլ եւ իւրաքանչիւր երկիր ինքն իր մէջ։

Միեւնոյն ազգին զաւակներն անգամ դժուար կը հասկնան իրար։ Միօրինակ ձայն մը կը լսուի միայն այն երկիրներէն որ կը տքան երկաթեայ բռունցքի մը տակ, սպասելով լաւագոյն օրերու։

Մինչեւ ե՞րբ այսպէս։ Չկա՞յ որ եւ է լուսաւոր հեռանկար։

Վախ չկա՞յ որ պաղ պատերազմը, անզէնը, անարիւնը նորէն յանգի աշխարհասասան սպանդի մը, քար քարի վրայ չձգելով։

Այս հարցումը բոլորին բերնին կամ աչքերուն մէջ։ Դիւանագէտէն մինչեւ աւելածուն։ Գիտունէն մինչեւ հասարակ մահկանացուն։

Եւ հարցումին հետ՝ ջղագար, ջղաձիգ չարժումներ։ Թէ խաղաղասիրութեան հաւաստիքներ, փոխադարձ մեղադրանքներով, եւ թէ յարաճուն զինարշաւ, հարեւանէն ետ չմնալու համար։

Դժուար է պնդել թէ այս կամ այն ճակատը պատերազմ կ'ուզէ անպատճառ։

Բայց, երկու կողմերն ալ բռնած են ճամբայ մը ուր լոյսերը հետզհետէ կը մարին։

Բացատրութեան չի կարօտիր Խ. Միութեան դիրքը, — փութացնել համաշխարհային յեղափոխութիւնը, փորձելով բոլոր միջոցները։ Կարելին եւ անկարելին։ Ներելին եւ աններելին։

Մանաւանդ որ, պարագաներն ալ նպաստաւոր են, — համատարած տագնապ ամէն երկրի մէջ։ Ոչ միայն տնտեսական եւ քաղաքական կազմալուծում, այլեւ տագնապ մտքի եւ ջիղերու։ Ցորդահոսան ալիքներ ամէն կողմ, պատրաստ՝ պոռթկալու իւրաքանչիւր երկրի մէջ։ Կամ սահմանէ սահման։

Միւս ճակատը՝ խորապէս գիտակից այս վտանգին, արտակարգ ծրագիրներ կ'որոճայ, վերահաս վտանգը դիմագրաւելու համար։

Այդ միջոցներէն մէկը, Մարշըլի ծրագիրը, փրկութեան լաստ մը կը համարուի շատերուն համար։ Իսկ ուրիշներ զայն կը նկատեն պարզապէս մարտակոչ մը։

Եւ զարմանազան պատմութիւններ, հիմա որ սկսած է ծրագրին գործադրութիւնը։

Ամերիկեան գործակալութիւն մը, «Եունայթըտ Փրէս», առջի օր կը հաղորդէր թէ Պ. Մարշըլի վարած քաղաքականութիւնը պիտի չսահմանափակուի տնտեսական ծրագրով։

Այսպէս, իր հիմնական ուղեգիծն է դէպի քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական միութիւն առաջնորդել Եւրոպայի այն երկիրները որ ինկած չեն համայնավար իշխանութեան տակ։

Այս առաջադրութեամբ, իր գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ ժամանակ շահիլ, թէ Պերլինի պաշարման եւ թէ ուրիշ խնդիրներու կարգադրութեան համար։ Ամէն պարագայի մէջ, ներկայ կացութիւնը երկարաձգել մինչեւ յառաջիկայ տարի։ Այն վստահութեամբ թէ աւելի զօրացած կ'ըլլայ իրենց դիրքը։

Այս հարեւանցի տեղեկութիւնները բաւական չեն, պարզելու համար անզէն պատերազմին հիմնական ծալքերը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑ - ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

— Լուր չունէի՞ք որ կաթող. պատուիրակը էջմիածին կանչուած է, սոխլողաբար։

= Ոչ միայն լուր ունէինք, այլեւ պարտք սեպեցինք ստուգել իր բերնով։ Արտաւազդ արք. շատ խնդրեց չհրատարակել, գոնէ յետաձգել երկու օր։ Ստիպուեցանք համակերպիլ։

— Ինչո՞ւ այսքան խորհրդաւոր։

= Երբեմն խորհրդաւոր, երբեմն ցուցադրական։ Այսպէ՛ս է վարժուած։

— Լաւ անցա՞ւ յոբելեանը։

= Ինչպէս մեր սովորական հանդէսները։ Միջակ բազմութիւն մը։ Փառաբանական ճառեր (մէկը ֆրանսերէն)։ Գեղարուեստական բաժին մը՝ չափէն աւելի խճողուած։

— Անշուշտ ինքն ալ խօսեցաւ։

= Այո, յորդոր միութեան, եղբայրութեան, խաղաղութեան։

— Զոր մեծարանք մը անգամ յայտնած չէիք, իր յոբելեանին առթիւ։

= Մեր բարեացակամ դիրքը աւելի նպաստաւոր է իրեն համար, քան իր հայրենակիցներուն եւ աշակերտներուն խրախանցումը, օրուան այս ժամուն։

— Իր յառաջդիմական բարեկամներն անգամ...

= Խորհրդաւոր պարագայ մըն ալ այդ։

ՎԱՀԷ

Պաղեստին, Պերլին եւ ուրիշ քննութեր

Ապահովութեան Խորհուրդը երէկ նիստի հրաւիրուած էր, մասնաւորապէս քննելու համար Պաղեստինի եւ Պերլինի խնդիրները։

Երրորդ անգամն է որ Պաղեստինի խնդիրը օրակարգի վրայ կուգայ, առանց գործնական ելքի մը յանգելու։ ՄԱԿի նոր միջնորդը մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացնելով, կը պահանջէ անմիջական միջոցներ ձեռք առնել, դադրեցնելու համար կռիւները որոնք վերսկսած են հարաւային շրջանին մէջ (Նէճէպ)։ Այդ տեղեկագրին համաձայն, վերջին քանի մը օրերու կռիւները սարքուած են մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ հետեւանք չեն պատահմունքի։ Մնաց որ, երկու կողմերն ալ իրարու վրայ կը նետեն մեղքը։

Վերջին լուրերու համաձայն, Իսրայէլի զօրքը յաջողած է կարաւաններուն համար ճամբայ բանալ հարաւային շրջանին մէջ։ Հրէական զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ նոր օդարշաւ մը կատարուեցաւ Կազայի վրայ, որ արաբական կառավարութեան կեդրոնն է։ Հրեաները կը մերժեն դադրեցնել կռիւը, մինչեւ որ ապահովութիւն ստանան թէ իրենց կարաւանները յարձակում պիտի չկրեն։

★ Օրակարգի երկրորդ կարեւոր խնդիրն է Պերլինի պաշարումը։ Արեւմտեան երեք պետութիւնները պատասխանած ըլլալով չէզոք պետութեանց հարցումներուն, խնդիրը հասած է ամէնէն տագնապալի կէտին։ Ինչպէս պիտի կարդաք Գ. էջին մէջ, Պ. Վիշինսկի չուզեց պատասխանել, «ծուղակը չիյնալու համար»։

Հարցը մանրամասնօրէն սեղանի վրայ դրուած ըլլալով, այժմ Ապահովութեան Խորհուրդին կ'իյնայ վճռել թէ իսկապէս խաղաղութեան համար վտանգ մը կը կազմէ՞ Պերլինի պաշարումը, ինչպէս կը պնդեն արեւմտեան պետութիւնները։

Հակառակ Խ. Միութեան բռնած ժխտական դիրքին, չէզոքները ամէն միջոց կը փորձեն ելք մը գտնելու համար։ Արժանթինի պատուիրակը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Վիշինսկիի հետ։

★ Քաղաքական յանձնաժողովին մէջ նորճառեր խօսուեցան հիւլէական ռումբի մասին։ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պիտի չհրաժարի հիւլէական զէնքէն, «եթէ ազդու հսկողութիւն մը չհաստատուի, երաշխաւորելու համար թէ ուրիշ ազգեր չունին եւ չեն կրնար ունենալ այդ զէնքը»։

Շ.

ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐԸ ՈՂՈՂՈՒԵՑԱՆ ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՁԳՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ

Ընդհարումներ Ս. Էթիէնի մէջ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ.— ԱՄԻՍՆԵՐ ՊԷՏՔ ԵՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ ԴԱՐՄԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ։

Ածխահանքերու գործադուլը շատ սուր հանգամանք ստացաւ երկուշաբթի օր, երբ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան որոշումով մասնագէտ բանուորները երեսի վրայ ձգեցին ապահովութեան սպասարկութիւնն ալ, ինչ որ անդարմանելի վնասներ պիտի պատճառէ։ Այս որոշումը տրուած էր 24 ժամուան համար, բայց երբ կառավարութիւնը զինուոր ղրկեց հանքերու ապահովութեան հսկելու համար, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը որոշեց գործադուլը շարունակել մինչեւ որ զօրքը ետ կանչուի։

Առաջին ծանր դէպքը պատահեցաւ Սէնթ Էթիէնի մէջ (Լուառ), երբ արտասովոր կազերով զինուած զինուորներ ընդհարում ունեցան հազար հանքագործներու եւ մետաղագործներու հետ։ Այս առթիւ ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան։

Երբ հաստատուեցաւ որ ապահովութեան միջոցները երեսի վրայ պիտի ձգուէին, կառավարական ուժերը, հետեւակազօրք եւ զինուորական երկրաշարժեր դրաւեցին կեդրոնական ածխահանքերը, որպէսզի պարտաւորիչ աշխատանքի կանչուած հանքագործները կարենան վարել ջրհաններն եւ ողողումէ փրկել հորերը։ Թերթերը կը գրեն թէ գոնէ երեք ածխահանքերու համար շատ ուշ մնացած էին, որովհետեւ ջրհանները ողողուած էին արդէն։ Ներքին նախարարը ազդարարած էր որ եթէ հանքագործները չկրնան կամ չուզեն բանեցնել ջրհանները եւ օդափոխ գործիքները, զինուորները պիտի կատարէին այդ պարտականութիւնը։ Գործադուլի խմբակները նախ տեղի տուին, բայց մասնաւոր հրահանգներու վրայ, հազար բանուորներ Վիլլէի ածխահանքը խուժելով, փորձեցին վերադրաւել։ Այդ միջոցին էր որ պահակները արտասովոր կազ գործածեցին։ Բարեբախտաբար ոչ մէկ զոհ։ Տեղական մամուլը Աշխատանքի Դաշնակցութեան բոլշեւիկ վարիչներուն կը վերագրէ այս բոլոր դէպքերուն պատասխանատուութիւնը։

Նոյն օրը դէպքեր պատահեցան նաեւ հիւսիսային շրջանին մէջ եւ ոստիկան-զինուորները հարկադրուեցան պարպել ածխահանք մը։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԷՊՔ ՄԸ...

Պ. Ժիւլ Մոք, ներքին գործերու նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի կէսօրին, պարզելով անցուդարձը եւ զգաստութեան հրաւիրելով այս վտանգաւոր շարժումին պատասխանատուները։ Ահաւասիկ իր ճառին հիմնական մասերը.

— «Ֆրանսայի արհեստակցական պատմութեան մէջ չտեսնուած որոշում մը տրուած է. որոշում մը որ կը համապատասխանէ Կոմինֆորմի հրահանգներուն, — բանիմաց հանքագործները պիտի չգործադրեն հանքերու ապահովութեան միջոցները, 24 ժամուան համար։ Ջուզեցինք հաւատալ այդպիսի սպառնալիքի մը գործադրութեան, դայնհամարելով գարշելի եւ ոճրապարտ, որովհետեւ հետեւանքը պիտի ըլլայ ողողել ածխահանքերը, գործադրկութեան դատապարտել բազմաթիւ բանուորներ, թշուառութեան մատնել անոնց ընտանիքները, ամիսներով ընդհատել կարգ մը ածխահանքերու արտադրութիւնը, հետեւաբար եւ դանդաղեցնել երկրին վերաշինութիւնը։

Ուստի, շաբաթ օրուընէ իսկ, զգուշական միջոցներ ձեռք առինք, հաստատապէս յուսալով թէ երբեք պիտի չգործադրենք զանոնք։ Աւա՛ղ, այս առտու ժամը 9ին հետեւեալ հեռագիրը ստացայ Լուառի նահանգապետէն.

— «Ոչ մէկ բանուոր որեւէ ածխահանքի մէջ։ Անոնք որ պարտաւորիչ աշխատանքի կանչուած էին հանքերու ապահովութեան հսկելու համար, ետ մղուեցան գործադուլի խմբակներուն կողմէ։ Օդահան գործիքները չեն բանիր։ Երկրաչափները կը յայտարարեն թէ եօթը ածխահանքերու ջրհանները պիտի ողողուին ութ ժամէն, իսկ ուրիշ չորս հորերու մէջ՝ 11 ժամէն»։

Ցետոյ նախարարը բացատրեց ողողումներուն հետեւանքները, — անհաշուելի վնասներ որոնք շաբաթներով, ամիսներով հազիւ կը դարմանուին։ Եւ հաստատեց թէ կառավարութիւնը որոշած է զինուորական միջոցներ ձեռք առնել հանքերու ապահովութեան համար, եթէ հանքա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Պ. Ռոմանիէ աւելի չափաւոր լեզու մը գործածեց։ Խ. Միութեան, Լեհաստանի եւ Ուկրայնայի պատուիրակները միշտ ժխտական դիրք բռնելով, պնդեցին Մոսկուայի ծրագրին վրայ։

Ուրեմն խնդիրը կը մնայ առկախ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼՈՐՏ ՔԸՐԶԸՆԻ ՀԵՏ

ԱՊՐԻԼ 8, 1920

Այսօր, Ապրիլ 8ին, ճաշից յետոյ ժամը 7ին բրիտանական արտաքին գործոց նախարարութեան շէնքի մէջ Պօղոս փաշան, Զաւէն պատրիարքն ու ես տեսակցութիւն ունեցանք արտաքին գործոց նախարար Լորտ Քըրզընի հետ :

Ես դէմ էի պատրիարքի ներկայութեանը ինչպէս եւ բոլոր նման դէպքերում, ուր նա միայն դիւանագիտական զրոյցի բնոյթն է փոխում դարձնելով այն աղերսական: Բայց ինչպէս միշտ, եւ պատրիարքը, եւ Պօղոս փաշան ու իր շրջապատը պնդեցին նրա ներկայութեան անհրաժեշտութեան վրայ: Անօգուտ համարեցի դիմադրել խօյս տալու համար անհաճոյ զրոյցից, մանաւանդ որ պատրիարքը այդ նպատակով կանչուած էր Մանչեստրից: Ուզեցին Քըրզընի մօտ տանել նաեւ Խորէն Սրբազանին: Վերջինս մերժեց, համարելով իր ներկայութիւնը անօգուտ: Համոզուած եմ, որ Խորէն Սրբազանը իր ընթացքով կամեցաւ օրինակ տալ պատրիարքին, բայց այդ նպատակին չծառայեց :

Լորտ Քըրզընը 60ի մօտ մարդ է, նեղ ճակատով, վառ, բայց անհաճոյ աչքերով եւ ընդհանրապէս անհրապոյր արտաքինով: Խօսում է ցածրաձայն, թաւ շեշտով, որ նրա խօսքին տալիս է առանձին անախորժ խորհրդաւորութիւն:

Կանխապէս համաձայնել էինք, որ փաշան կը խօսի Կիլիկիայի եւ մեր մանդատի մասին, իսկ ես՝ Կովկասեան մեր սահմանների :

Փաշան անգլերէն շնորհակալութիւն յայտնեց Լորտին իր բոլոր բարեացակամութեան համար դէպի հայ ժողովուրդը, ապա նրա ուշադրութիւնը հրաւիրեց ընդհանրապէս Կիլիկիայի եւ մասնաւորապէս Հաճընի հայութեան օրհասական վիճակի վրայ: Ասաց, որ Անգլիացիք տուին Կիլիկիան Ֆրանսային, որ սակայն լքել է Հայերին Թուրք բանդաների (հրոսախումբ) կատաղութեանը :

— Մենք չենք «տուել» Կիլիկիան, պատասխանեց Լորտը Ֆրանսերէն, այլ միայն «թողինք» այն Ֆրանսային: Տարաբախտաբար, Ֆրանսացիք ինչ որ արին այնտեղ, վատ արին: Միւս կողմից՝ մենք այլեւս անկարող ենք ձեզ օգնել Կիլիկիայում, որովհետեւ Սըր Մարք Սայքս – Ժորժ Պիկոյի 1916ին համաձայնութիւնը կայ, որով Կիլիկիան նկատւում է որպէս Ֆրանսական զոնա(շրջան): Ես իմ բոլոր ուշադրութիւնը դարձրել եմ Հիւսիսային Հայաստանի վրայ, որ ես կը կամենայի դարձնել կազմակերպուած, հաստատուն պետութիւն: Դուք գիտէք իմ համակրութիւնը դէպի ձեզ: Ձեր պետութիւնը ես առաջինը պահանջեցի ճանաչել. եւ այսօր Փարիզ մեկնող մեր ներկայացուցիչներին ես վճռապէս հրահանգեցի Ligue des Nationsի (Ազգերի Լիգի) խորհրդի առաջիկայ նիստին խնդրով պաշտպանել ձեզ:

— Հայաստանի մանտադի (հոգատարութիւն) համար անշուշտ, վրայ բերեց փաշան :

— Ո՛չ, այլ protectionի, Ligue des Nationeի protection, պատասխանեց Լորտը :

Ես միջամտեցի :

— Դուք Հիւսիսային, այսինքն Միացեալ Հայաստանի մասին խօսեցիք, Միլորդ, ասացի, այս առթիւ ներեցէք ինձ երկու խօսք ասել: Երբ Գերագոյն Խորհուրդն այստեղ մեր պետութեան սահմանների քննութիւնը ձեռք առաւ, մենք հաւատ ունէինք, որ միաժամանակ որոշուելու են մեր սահմանները նաեւ մեր երկու հարեւանների՝ Վրաստանի եւ Ադրբէջանի հետ: Տարաբախտաբար Գերագոյն Խորհուրդը վերջին հարցը թողեց առկախ: Խնդրում եմ նկատի առնել, որ զինադադարից ի վեր սահմանների անորոշութեան պատճառով մեր երկիրը ենթակայ է բազմապիսի աղէտների: Վրացիք, օգտուելով իրենց հաղորդակցութեանց գերակշռութիւնից, ճնշում են մեզ տնտեսապէս, որպէսզի ստիպեն մեզ զիջել յօգուտ նրանց մեր մի քանի հայաշատ հողամասերը, Լոռի, Բորչալու, Ախալքալակ: Թաթարները, օգտուելով մեր ծանր կացութիւնից, թէեւ ժամանակաւորապէս — բայց տիրեցին Ղարաբաղին եւ աշխատում են զինու ուժով տիրել նաեւ մեր Զանգեզուրին եւ Նախիջեւանին, ուր մեր դէմ հանեցին ապստամբութիւն ու ջարդեցին տեղականհայազգաբնակութիւնը: Այս բոլորից ծագում է մի անհանդուրժելի կացութիւն, որ կործանարար կերպով է անդրադառնում բոլոր տարրերի տնտեսական եւ ֆիզիքական գոյութեան վրայ: Հակառակ բազմիցս կատարուած փորձերին, երեք կառավարութիւնները, տարաբախտաբար, չկարողացան ցարդ որ եւ է համաձայնութեան գալ: Յոյս ունէինք, որ Գերագոյն Խորհուրդը կը միջամտէր եւ կը լուծէր այս կնճիռը, որ արիւնահեղութեան եւ աւերածի պատճառ է: Չեմ ուզում մեղադրել մէկ կողմը եւ արդարացնել միւսը: Բայց խնդրում եմ հաւատալ, քանի որ սահմանավէճերը Կովկասում հարթուած չեն, անհնարին կը լինի խաղաղութիւնը այդ երկրներում: Երբ Հայաստանի դրաման ժամը հասնի եւ մեր զօրքերը գործակցութեան կոչուին, նրանք պէտք է իրենց թիկունքն ապահով զգան Վրաստանի եւ Ադրբէջանի կողմից: Մենք խնդրում ենք ձեզ աջակցել, որ մեր կովկասեան սահմանավէճերը ժամ առաջ հարթուեն: Մեր երկրի ապագան ու խաղաղութիւնը ամբողջապէս կախուած են դրանից: Խնդրում ենք լուծել այդ հանգոյցը, թերեւս arbitrageով (իրաւարարութեամբ):

— Իրաւունք ունիք, պատասխանեց Լորտը, մենք այդ գիտակցել ենք: Arbitrageը անօգուտ է : Այս մտքով լինելիք դիմումը չի կարող հետեւանք ունենալ: Մենք վճռել ենք՝ երբ Թուրքիայի հետ դաշնագիրն ստորագրուի, Անդրկովկաս ուղարկել մի քանի յանձնաժողովներ՝ երեք պետութիւնների սահմանները որոշելու: Ստիպուած եմ, սակայն, նկատել, որ ձերոնք, յատկապէս Դաշնակցական կուսակցութիւնը, որին դուք եւս կարծեմ պատկանում էք, Պ. Ահարոնեան — իրենք են, որ խաղաղութիւնը յաճախակի խանգարելու առիթներ են տալիս : Ձեր երեք չէֆերը՝ Դրօ, Համազասպ եւ Գիւլխանդանեան պարագլուխ եւ առաջնորդ են այն խմբերի, որոնք թաթար գիւղեր են աւերել եւ կոտորած արել Զանգեզուրում, Սուրմալուում, Էջմիածնում, Զանգիբասարում: Սա անհանդուրժելի է: Նայեցէք,— նա ձեռք առաւ սեղանի վրայից մի ծալ պաշտօնական թղթեր — նայեցէք, ահա Դեկտեմբերի մէջ, վերջին ամիսները օր աւուր ինձ հաղորդում է իմ ներկայացուցիչ Վարդրոպը աւերուած թաթար գիւղերի ցանկը: Թաթարական պաշտօնական զեկոյցը խօսում է 300 թաթար գիւղերի աւերումի մասին: Սա ձեր դատին կարող է մեծապէս վնասել:

Լորտն այս բոլորն ասում էր ջերմութեամբ եւ գրեթէ վրդովմունքով :

— Պ. Նախարար, ասացի, ձեր մեղադրանքը չափազանց ծանր է եւ չափազանց վճռական: Ներեցէք, որ պէտք եղած բացատրութիւնը տամ: Իրաւունք չեմ համարում ինձ վէճի ենթարկել ձեր արած յայտարարութեան պատճառ եղող փաստերը, քանի որ դրանք Պ. Վարդրոպի զեկոյցներն են: Բայց կ'ասեմ, որ անշուշտ ինքը Պ. Վարդրոպ ցաւալի թիւրիմացութեան զոհ է: Յիրաւի, կան ձեր յիշատակած վայրերում բնակիչներից թափուր թաթար գիւղեր, բայց դա բնաւ չի նշանակում, թէ Հայերն են աւերել այդ գիւղերը: Զանգիբասարի պատմութիւնը ձեզ յայտնի է անշուշտ: Թաթարներն աշխատում են գրաւել հայկական այդ բնագաւառը, մերոնք դիմադրում են: Կռիւ է անընդհատ: Եւ ինչ զարմանք, որ այդտեղ աւերւում են թաթար գիւղեր բնակիչների փախուստով, եւ աւերւում են հաւասարապէս, գուցէ եւ աւելի հայ գիւղեր, որոնց բնակիչները յաճախ են սրի քաշւում: Ղարաբաղի անցքերը գիտէք, Հայ գիւղերի աւերածը Սուլթանովի ձեռքով: Սուրմալուն իմ ծննդավայրն է եւ Էջմիածինը նրան կպած, երկուսն էլ ճանաչում եմ մօտիկից : Ճշմարիտ է, այնտեղ կան թաթար գիւղեր բնակիչներից թափուր, բայց դա էլ իր ցաւոտ պատմութիւնն ունի, որ յամենայն դէպս ի վնաս Հայերի բարի համբաւի չէ: Երբ1918ին,Հայերի յամառ ու յուսահատ դիմադրութիւնից յետոյ՝ Թուրքերը կարողացան գրաւել այդ գաւառները, տեղական Թաթարները ամէն տեղ Հայերի ջարդ կազմակերպեցին Թուրքերի հետ: Հայերի մնացորդները խոյս տուին Երեւան: Դաշնակիցների յաղթութեամբ ու Կովկաս մտնելով, Թուրքերը տեղի տուին, քաշուեցին մեր գաւառներից եւ Հայերի մնացորդները նորից դիմեցին դէպի Սուրմալու, ուր Թաթարները Քիւրտերի հետ նոր դիմադրութիւն ցոյց տուին Հայերի դարձին եւ ի վերջոյ խոյս տուին դէպի Ադրբէջանի հողը: Այսպէս են դատարկուել Սուրմալուի թաթար գիւղերը: Նոյնը կատարուել է եւ Էջմիածնի գաւառում: Միւս կողմից մեր հողի վրայ գտնուող թաթար համայնքները շարունակ յուզումի ու դաւադրութեան մասնակից եղան Ադրբէջանի կառավարութեան գրգռութեամբ :

Պերլինի տագնապը օր օրին

Մոսկուայի բանակցութեանց վիժումէն վերջ, Ազգաժողովն ալ անելի մատնուած է, լուծելու համար Պերլինի պաշարման խնդիրը, որ վտանգ մը կը համարուի խաղաղութեան համար :

Ստորեւ՝ համառօտ օրագիր մը, Մոսկուայի խօսակցութեանց մասին.—

ՅՈՒԼԻՍ 3.— Մարաջախտ Սոքոլովսքի կըկնեց դաշնակից կառավարիչներուն թէ պաշարումը հետեւանք է «արհեստագիտական պատճառներու»:

ՅՈՒԼԻՍ 6.— Երեք Մեծերու ծանուցագիրները կը պահանջեն որ պաշարումը վերցուի: Անոնք բանակցելու տրամադրութիւն յայտնեցին, բայց ոչ «բռնութեան տակ»:

ՅՈՒԼԻՍ 14.— Մոլոթով մերժեց Դաշնակիցներուն պահանջը, բայց առաջին անգամ ըլլալով կը յիշէ թէ պաշարման պատճառը Արեւմտեան պետութեանց ընթացքն է: Անոնք նոր դրամ հանեցին եւ կառավարութիւն հաստատեցին իրենց գրաւման շրջանին մէջ :

ՅՈՒԼԻՍ 30.— Արեւմտեան դաշնակիցները համաձայն են խօսելու Մոլոթովի հետ: Բայց կ'ըսուի թէ Մոսկուա չի գտնուիր: Անոնք կը հաւանին տեսնել Արտաքին Նախարարութեան օգնականը: Զորին եւ անոր կը յանձնեն յուշագիր մը, որուն մէջ գիտել կուտան թէ Սովետները Պերլինի մէջ ստեղծած են «արտասովոր եւ վտանգաւոր կացութիւն մը» :

Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը՝ Պէտէլ Սմիթ կը նկարագրէ Զօրէնի վերաբերումը իբրեւ «անզիջող»: Բայց այս վերջինը կը հաւանի թելադրել Մոլոթովին որ քննուի Պերլինի ներկայ կացութիւնը :

ՕԳՈՍՏՈՍ 2.— Առաջին հանդիպում Սթալինի հետ, ուր Արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները կը շեշտեն իրենց «անառարկելի եւ բացարձակ իրաւունքը Պերլին մնալու»: Բայց պատրաստ են փոխադարձ համաձայնութեամբ վերջ տալու ծայրայեղ վտանգաւոր կացութեան մը:

Սթալին կը պնդէ թէ Արեւմտեան իշխանութիւնները այլեւս չունին «օրինական իրաւունք» Պերլինի մէջ, բայց ուժգնօրէն կը մերժէ թէ Սովետները կը փորձեն դուրս ընել զիրենք: Փափաքելի կը գտնէ որ խօսուի ամբողջ գերմանական կացութեան մասին՝ դրամի խնդիրը կը նկատէ գլխաւոր պատճառը պաշարման, եւ կը հաւնի պաշարումը վերցնելու, եթէ սովետական մարքը գործածուի իբրեւ միակ դրամը Պերլինի մէջ :

Արեւմտեան ներկայացուցիչները կը պատասխանեն թէ կարելի չէ բանակցիլ ամբողջ գերմանական հարցի մասին , մինչեւ որ Պերլինի պաշարումը չվերցուի :

ՕԳՈՍՏՈՍ 1.— Արեւմտեան ներկայացուցիչները Մոլոթովի կը ներկայացնեն առաջարկ մը անմիջապէս դադրեցնելու պաշարումը եւ գործածելու սովետական դրամը Պերլինի մէջ, քառեակ հսկողութեամբ:

Մոլոթով կը յանձնէ պատասխանը եւ կ'առաջարկէ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 12.— Արեւմտեան ներկայացուցիչները կը մերժեն Մոլոթովի առաջարկը: Ամերիկեան դեսպանը գիտել կուտայ թէ Մոլոթովի խօսակցութիւնը հարցաքննութեան հանգամանք ունի :

ՕԳՈՍՏՈՍ 17.— Արեւմտեան ներկայացուցիչները կը փոխեն իրենց առաջարկը, հաւանելով որ պաշարումը վերնայ որոշ թուականի մը(Օգոստոս 25) եւ խորհրդակցութեան հրաւիրուին չորս արտաքին նախարարները: Մոլոթով կը պնդէ որ սովետական մարքը գտնուի միայն Սովետներու հսկողութեան տակ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 23.— Յուսահատ Մոլոթովի հետ իրենց հանդիպումներէն, դաշնակիցները տեսակցութիւն մը կ'ունենան Սթալինի հետ, որ կը հասնի պաշարման բարձումին եւ Չորս Մեծերու հըսկողութեան՝ խորհրդային դրամին վրայ: Այսառթիւ կը պատրաստուի հրահանգ մը զինուորական կառավարիչներուն եւ հաւաքական զեկոյց մը:

ՕԳՈՍՏՈՍ 27.— Համաձայնութիւն կը գոյանայ զինուորական կառավարիչներուն ուղղուած հրահանգներու մասին, բայց կը գիտեն որ Մոլոթովի դիրքը նուազ հաճոյական է քան ասկէ առաջ: Հաւաքական զեկոյցի մասին համաձայնութիւն չգոյացաւ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 31.— Շաբաթ մը մասնագիտական վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան Պերլինի մէջ զինուորական կառավարիչներուն միջեւ, սակայն աւելի ապարդիւն կ'ըլլան քան մէկ ամիս տեւող բանակցութիւնները Մոսկուայի մէջ :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14.— Նոր յուշագիր մը կը ղրկուի Սթալինի եւ Մոլոթովի, խնդրելով կրկնել իրենց հրահանգները:

ՍԵՊՏ. 18.— Մոլոթով կը պատասխանէ թէ Արեւմտեան հրամանատարներն են որ չեն գործադրեր հրահանգները, եւ ոչ թէ Սոքոլովսքին:

ՍԵՊՏ. 22.— Երեք Մեծերը նոր ծանուցագիր մը կը ղրկեն, յայտնելով թէ միայն պաշարման վերացումով կրնայ դիւրանալ բանակցութեանց շարունակութիւնը :

ՍԵՊՏ. 25.— Մոլոթով պատասխանելով, կը պահանջէ կատարեալ ռուսական հսկողութիւն Պերլինի բոլոր առուտուրին վրայ: Կ'ըսէ թէ Արեւմտեան դաշնակիցներուն կ'իյնայ շարունակել խօսակցութիւնները, ընդունելով սովետական պահանջները :

Ասկէ վերջն էր որ երեք արեւմտեան պետութիւնները խնդիրը յղեցին Ապահովութեան Խորհուրդին :

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԻԱՅՆ ԳՐՔԵՐՈՎ

ԽՄԲ.— Բարեգործականի Կեդր. վարչութիւնը վերջերս զբաղած էր նաեւ Նուպարեան Մատենադարանի «կողոպուտ»ով: Քալիֆորնիոյ անկախ հայաթերթը, «Մշակ», այս առթիւ դիտել կու տայ խմբագրականի մը մէջ, նոյն խորագրով.

—« Ինչո՞ւ այդ նոյն մարմինը չհետաքրքրուեցաւ թէ՝ ինչ վիճակ ունին Հայաստանի ներգաղթողները: Ինչո՞ւ համար մէկը չղրկեցին Հայաստան որ տեսնէր գաղթողներուն վիճակը, երբ նոյն տարիներուն տէրերը Հայաստանի Հանրապետութեան առեւ Փարիզ նստած՝ Երեւանը կ՚ուզէին կառավարել:

Ինչո՞ւ չհետաքրքրուեցաւ այդ մարմինը թէ՝ ուր մնացին Մայր Տաճարին անունով հաւաքուած գումարները: Ի՞նչ եղաւ Եգիպտահայերուն կողմէ ազգային անզուգական հերոս Զօրավար Անդրանիկին նուիրուած պատմական ականակուռ սուրը: Ի՞նչ եղան Էջմիածնի դարաւոր հնութիւնները:

Եւ ինչո՞ւ լուռ մնացին եւ մինչեւ հիմա լուռ կը մնան Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչ Տօք. Հէքիմեանի մահուան պարագաներուն առջեւ: Ինչո՞ւ նկատի չառնուեցաւ տոքթորին մահուան խորհրդաւոր պարագան «յարմար կերպով հետապնդելու» զայն:

Տարիներ անցած են, բայց տակաւին ոչ մէկ հետաքրքրութիւն, ոչ մէկ շարժում: Եւ սակայն մէկ քանի սնտուկ գրքերու համար ժողովներ կը սարքեն «յարմար կերպով հետապնդելու» խնդիրը:

Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանի մէկ քանի սնտուկ գրքերը արդեօք չա՞տ աւելի արժէք ունին քան վերեւ յիշուածները:

Ծակատագրական այս օրերուն չկայ աւելի զզուելի գործ քան եղբայր եղբօր դէմ լարելը: Արդեօք ուրիշ արժէքաւոր հարցեր եւ խնդիրներ չկայի՞ն որ կեդրոնականվարչական ժողովըզբաղուած պահէին:

Ֆրանսայի մէջ Գերմաններու կողմէ անհաշիւ միլիոններու արժողութեամբ գրքեր, հնութիւններ եւ արուեստի գանձեր չփճացա՞ն եւ կամ չկողոպտուեցա՞ն: Լաւ որ այդ մեղքերն ալ Արեղեանի չեն վերագրուիր:

Ցաղթական գերման բանակներու ներկայութեան՝ ի՞նչ պիտի ընեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի պատուարժան անդամներն ու Տօք. Քոլոլեան: Կրնայի՞ն տարբեր դիրք բռնել, քան աշխատիլ չարիքը չափով մը մեղմելու:

Տօք. Քոլոլեանն ո՞ւր էր, ինչո՞ւ չպայքարեցաւ այն օրերուն մատենադարանի գրքերը գրաւող Գերմաններուն դէմ: Ինչո՞ւ Մալէզեան մը եւ նմանները լքեցին Ֆրանսան եւ հեռացան: Ինչո՞ւ չկեցան «հայկական արժէքներուն եւ գանձերուն պաշտպանութիւնը ստանձնելու»: Եւ այսօր այդ մեծխօսիկները ինչո՞ւ չեն պայքարիր Ուաշինկթընի դէմ որպէս զի ան չնպաստէ Թուրքերուն: Ազատ եւ ապահով հողի վրայ կենալ եւ փչելը շատդիւրին գործ է աժան քննադատութիւն սիրողներուն, «հայրենասէրներուն» եւ «ազգային արժէքներուն ու գանձերուն պաշտպանութիւնը ստանձնողներուն» համար:

Մենք Արեղեանի պաշտպանութիւնը ստանձնած չենք: Բախտորոշ այս օրերուն կ՚արժէ՞ զբաղիլ նման ճղճիմ հարցերով: Տարօրինակ չէ՞ մտահոգուիլ ջախջախով երբ ջուրը ջաղացքն է տարեր եւ անոր տէրերը սպաններ »:

Պերլինի քննուկը

Պ. ՎԻՇԻՆՍԿԻ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ ՉԷԶՈՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Ապահովութեան Խորհուրդը նիստի հրաւիրուած էր երեքշաբթի, քննելու համար Պերլինի խնդիրը, որ կատարեալ անելի մը յանգած է:

Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Արժանթինի ներկայացուցիչը, Պ. Պրամուլլիա, պարզեց ուրիշ հինգ չէզոք պետութեանց պատուիրակներուն հետ կատարած փորձերը միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Եւ նորէն պնդեց որ ամէն միջոց փորձուի: « Մեր դարը այնքան պատերազմներ եւ վայրագութիւններ տեսաւ: Ինչո՞ւ գերագոյն փորձ մը չկատարել»:

Քանատայի, Քոլոմպիոյ եւ Սուրիոյ պատուիրակներն ալ առաջարկեցին որ Զօրս Մեծերը ջանան ելք մը գտնել:

Ասոր վրայ Պ. Պրամուլլիա խօսքը ուղղելով Զօրս Մեծերուն, առաջարկեց.—

1.— Մանրամասնօրէն պարզել թէ ինչպէս եւ երբ հաստատուեցան առաջին սեղմումները Պերլինի եւ արեւմտեան շրջաններու հաղորդակցութեանց վրայ:

2.— Մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել չորս պետութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութեանց եւ չորս հրամանատարներուն տրուած հրահանգներու մասին:

Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները պատասխանեցին թէ պատրաստ են տալու բոլոր լրացուցիչ լուսաբանութիւնները: Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Վիշինսկի, որ մինչեւ հիմա լուռ կը մնար, յանկարծ ոտքի ելլելով, կրկնեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւունք չունի զբաղելու Պերլինի հարցով եւն.: Ցետոյ ուղղակի ամբաստանեց նախագահը թէ ծուղակ մը լարել կ՚ուզէ, զինքը վիճաբանութեան հրաւիրելու համար: «Ես չեմ խաբուիր այդ խայծէն: Ես չեմ ուզեր բռնուիլ այն կպչուն թուղթէն որուն վրայ գրուած են այս հարցումները, ճանճ որսալու ձեւով »:

Նախագահը (Արժանթինի պատուիրակը) նեղսրտելով յայտարարեց.

— Անթոյլատրելի է ձեր վերագրումը, Պ. Վիշինսկի: Ես վճռապէս կը մերժեմ որեւէ երկդիմութիւն»:

Սուրիոյ եւ Քոլոմպիոյ ներկայացուցիչներն ալ իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին: Եւ ժողովը յետաձգուեցաւ Գշ. օրուան:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ այն չէզոքները որ մինչեւ հիմա կը հաւատային թէ կարելի է հաշտարար միջոց մը գտնել, այժմ դարձի եկած են: Այս պայմաններուն մէջ, եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը բանաձեւ մը քուէարկէ Պերլինի պաշարումը վերցնելու համար, 11 անդամներէն առնուազն եօթը թեր պիտի քուէարկեն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԸՆԿԵՐՆԵՐ.— Ռիչմընտի մէջ (Մ. Նահանգներ) մեռած է ընկեր Կիրակոս Ղարիպեան (ծնած Բինկեան): Եղած է հաւատաւոր Դաշնակցական: Այս առթիւ, փոխանծաղկեպսակի Պէյրութի Հայ Օգն. Միութեան «Պնակ մը կերակուր» ձեռնարկին համար գոյացած է 115 տոլար: Նիւ Ճըրզիի մէջ մեռած է ընկեր Նշան Թաշճեան (ծնած Խարբերդի Քէսիրիկ գիւղը): Գործօն դեր ունեցած է կուսակցական, եկեղեցական եւ ազգային գործերու մէջ: Պատանեկան տարիքին անդամակցած է գիւղի Հ. Յ. Դ. խումբին: Անդամակցած է Սփրինկֆիլտի կոմիտէին: Փոխան ծաղկեպսակի գոյացած է 320 տոլար, որ բաժնուած է Քէսիրիկի կարօտեալներուն եւ Հայ Օգն. Միութեան միջեւ:

ԿԵԱՆՔԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ.— Վերջերս հրատարակուած տեղեկագրէ մը կ՚իմանանք թէ Հայ Կարօտելոց Միութիւնը օգնած է դպրոցներուն նիւթապէս ու բարոյապէս, չքաւոր աշակերտներուն հայթայթելով դրենական պիտոյքներ, հագուստ եւայլն: Ազգ. իշխանութեան այս տարուան գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ ազգային գերեզմանատան կից ազգապատկան գետնին վրայ կառուցանել Ս. Թարգմանչաց եւ Սվաճեան Միացեալ վարժարաններու շէնքը: Սվաճեան դպրոցը հաստատուած էր քսան տարի առաջ: Վերջին տասը տարիներու ընթացքին յանձնուած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան խնամակալութեան: Պայմանագրութիւնը լրացած ըլլալով Ազգ. իշխանութիւնը ինք ստանձնած է անոր ղեկավարութիւնը: Իսկ Ս. Թարգմանչաց վարժարանի շէնքը որ կը գտնուի Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին շրջափակին մէջ, թէ վատառողջ, թէ անյարմար եւ թէ անբաւարար նկատուած է աշակերտութեան համար: Ծրագրուած նոր շէնքի մը համար կը նախատեսուի 70 տինար: Ընտրուած է յանձնախումբ մը որ թէ դրամ պիտի հաւաքէ եւ թէ պիտի հսկէ կառուցման գործին վրայ: Տնտեսական տագնապը, Պաղեստինի դէպքերը եւ գաղթականներու վիճակը դժուարութեանց կը մատնեն յանձնախումբը: Իսկ Իրաքի գաւառներու դպրոցները կը տառապին թէ ուսուցիչներու, թէ դասաւանդութեան միատեսակ եղանակի եւ դասագիրքերու պակասէն: Անոր առաջքն առնելու համար պատրաստուած է կրթական նոր ծրագիր մը Իրաքի բոլոր դպրոցներուն համար:

Հայ Կարօտելոց խնամակալութիւնը ունի 800 անդամ — անդամուհիներ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՊՐՈՒԱԾ ՕՐԵՐ, գրեց՝ Արմէն Գարօ (Գ. Փաստրմաճեան): Յուշեր: Տպ. Հայրենիք, Պոսթըն, 1948:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 1145ԻՆ

Պալատական պաշտօնեայ մը՝ նաւուն մէջ ղեկին քով նստած էր, քովը երիտասարդ մը որ գրեթէ չէր խօսեր, եւ հազիւ միավանկերով քովի շատախօս պաշտօնատարին երբեմն կը պատասխանէր. ճերմակ բեհեզեայ նիւթ մը գլուխը փաթթած, լայն եւ բարակ մոխրագոյն վերարկու մը վրան, ասուէ բանուած բաճկոն մը հազիւ կ՚երեւէր, որ իր անդրավարտիքին վրայ կ՚իջնէր, ոտքերը կօշիկներ եւ իր վրայ ամենեւին զէնք չըկար. կը դիտէր, կը լսէր, կը տեսնէր, բայց իր սուր եւ խոր ու սեւ աչքերը՝ իր երկայն արտեւանունքներէն ծածկուած, երբ դիմացինին երեսը կը նայէին այն ժամանակ միայն պարզութեան ու միամտութեան քօղ մը կ՚առնէին եւ իր միտքը բոլորովին հեռու էր:

Կարելի չէր սուր աչքի մը իր կորովի ձեւը չի նկատել, թէպէտ ինք թոյլ եւ անհոգ կերպ մը առնել կը ձեւանար. ու աչքերը՝ որ մարած էին ընդհանրապէս, յանկարծ մտացութեան փայլակներ կ՚արձակէին, իր դեռարբոյս ընչացքն եւ գանգուր մօրուքը՝ մասամբ իր ծնօտը կը ծածկէին, մազերը՝ գլուխը կը պսակէին, եւայդզօրաւոր ու ջղուտ կազմուածքը՝ հազիւ քսան — քսաներկու տարու զինք կարծել կու տար տեսնողներու. միայն երկու յօնքերուն մէջ խորհրդածութեան ուղիղ գիծը կընար մատնել թէ այս պարզութեան տակ խորին խորհուրդներ կը ծածկուէին:

Նաւակը ծովեզրը հասաւ եւ պաշտօնատարին զինուորներն ու ծառաները դուրս թափեցան օգնելու իրենց տիրոջը՝ որ իշխանական ծանրութեամբ քայլերը կ՚առնէր. իսկ մեր երիտասարդը՝ առանց բերանը բանալու, տարեց՝ գրեթէ յիսնամեայ մարդու մը ձեռք տուաւ եւ ելաւ, ու իբր թէ աչքերը գոց՝ կը հետեւէր պաշտօնատարին՝ որ երբեմն ետին դառնալով եւ իրեն աչք մը ձգելով՝ պարտէզներու, ծաղիկներու, արուեստական վտակներու, կամուրջներու եւ արձաններու մէջէն կը շարունակէր ի ճամբան, մինչեւ որ հասան փառաւոր դրան մը առջեւ, ուր չքեղազարդ սպասաւորներու եւ թիկնապահներու խումբ մը կ՚իմացնէր ինքնակալին ներկայութիւնը: Հոն, պաշտօնատարը առաջ անցնելով՝ նուաստ խոնարհութեամբ ողջունելով գոռոզ երիտասարդ մը՝ որ անձնապահապետի պաշտօնը ունենալ կ՚երեւար, անոր ցոյց տուաւ պատանին եւ կամաց ձայնով մը.

— Ահա ապստամբ Հայուն որդին, զոր ըստ բարձր հրամանի բերի, ըսաւ:

Երիտասարդ անձնապահապետը, որ կոմսի տիտղոսն ունէր, ամբարտաւանութեամբ.

— Սպասեցէք, պատասխանեց եւ գլուխը անդին դարձուց:

Իսկ «Ապստամբին Որդին՝» բառի մը, շարժմունքի մը, վատութեան մը, ամբարտաւանութեան մը եւ ոչ մէկ փոքրիկ մանիկը կորսնցուց. իր ծածկուած աչքերը ամէն բան կը տեսնէին եւ իր անտարբերութիւնը ամէն բան կը լսէր: Եւ, զարմանալին այն է որ, այդ կոշտ արհամարհանաց այդ երիտասարդին յունական տիտղոսին ներքեւ Հայ մը նշմարելով նաեւ՝ անդրդուելի կերպարանքը հաստատ պահեց: Վասնզի, սրտին անթափանց խորերուն մէջ, իր արհամարհանքը՝ կայսերական պալատան գմբէթներէն ալ աւելի բարձր էր. վասնզի արդէն որոշած էր իր նշանաբանը՝ — Համբերութիւն անխռով: Ուստի, նոյնպէս մարած աչքերու քօղով կը դիտէր այդ թիկնապահաց զինուորական խումբը՝ որ 3500 հոգի էին՝ մեծ մասամբ Հայերէ կազմուած, ոսկի եւ արծաթ զէնքերով պերճացեալ:

Ամէն վայրկեան շարունակ կը հանէին՝ երեւելիներ, յարգապատիւներ, ամենապայծառներ եւ ամենակատարեալներ, նաեւ ամենաազնուականներ՝ կայսերական ընտանիքի անդամներէն: Իսկ ծերակուտականներու, հիւպատոսներու, ներքինապետներու, պատրիկներու, սեբաստոսներու, կօրավարներու, կիւրապալատներու, գանձապետներու, մետրապօլիտներու եւ ուրիշ բարձրաստիճան կղերականներու եւ իշխանազուն տիկնանց ու օրիորդաց անբաւ շարժմունքը, անոնց ճոխ պերճանքն ու ոսկեթել կերպասներ, ծիրաններ, ակունք եւ մարգրիտներ աչքերը կը շլացնէին, աննկարագրելի էր. ինչպէս իւրաքանչիւրին իրարու հանդիպած վայրկեանին՝ սիրոյ, բարեկամութեան եւ քաղաքավարութեան ցոյցերը, որ Աստուած միայն գիտէր թէ՝ որքան ատելութիւն, որքան նախանձ, որքան հեռու կը ծածկէին մեծ մասը:

ՇԱՐ. 3

գործները չկատարեն իրենց տարրական պարտականութիւնը :

Պ. Ժիւլ Մոք իր ճառին սկիզբը «համայնավարացած» հռչակելով Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, յայտարարեց թէ անոր վարիչները «Թաւալուն գործադուլներ սարքեցին եւ ամխահանքերու գործադուլը երկարաձգեցին ոչ թէ ի շահ աշխատաւորներու, այլ կոյր հնազանդութեամբ գործադրելու համար Կոմինֆորմին եւ արեւելեան Եւրոպայի հրահանգները, որոնց նպատակն է Ֆրանսացի աշխատաւորները ճատրակի քարերու վերածել օտար տախտակի մը վրայ, պայքարիլ Մարշըլի ծրագրին դէմ, ամերիկեան օգնութեան դէմ: Մէկ խօսքով թոյլ չտալ որ Մ. Նահանգները օգնեն Եւրոպայի, եւ բազմապատիկ խռովութիւններու միջոցաւ ուղղակի դէպի անկում առաջնորդել մեր տնտեսութիւնը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի նոյն խստութեամբ: Առջի օր չորս հոգի ձերբակալուեցան, խոշոր գեղծում մը երեւան հանուած ըլլալով: Պելժիայէն մէկ միլիառ ֆր.ի հիւսուածեղէն բերուած եւ նորէն ծախուած էին սեւ շուկայի մէջ: Մարսէյլի, Լիլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Լիոնի մէջ 50 թոն սուրճ ծախուած էր սեւ շուկայով:

ՄԻՍԸ առատ էր այս երկուշաբթի, Վիլէթի սպանդանոցին մէջ: Չորս հազար եզներ բերուած էին: Պարենաւորման վարչութիւնը կը յուսայ աւելի բարուոքել կացութիւնը: Մինչեւ Դեկտ. 1 Փարիզ պիտի փոխադրուին 60—80.000 խոզեր:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ գերագոյն ատեանին նախագահըՄոսկուա ղրկել կ'ուզէր, անվստահութեան մթնոլորտը փարատելու եւ գործակցութիւն ապահովելու համար Սթալինի հետ :

200 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ կամ 50 %ը մեռած են Շաթիյեօնի կայանին մէջ (Լա Ռօշէլ): Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայնայմահերը հետեւանք են անօթի պակասի եւ խոշտանգումներու, որոնց պատասխանատու կը համարուի նախկին սպայ մը: Քննութիւն բացուեցաւ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Մարշըլ, Հռոմ գնաց 24 ժամուան համար: Պապին հետ ալ պիտի տեսնուէր :

ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ երրորդ սովորական նստաշրջանը պիտի գումարուի Պէյրութի մէջ, Նոյեմբեր 17ին: Լիբանանի կառավարութիւնը 12.000.000 տոլար տրամադրած է, շէնքեր յարդարելու եւ ուրիշ ծախքերու համար: Ժողովասրահը պիտի կրնայ ընդունիլ 500 պատուիրակներ, 200 քարտուղարներ եւ լրագրողներ, 600 այցելուներ: Այս ժողովէն առաջ, գործադիր մարմինը Պոլսոյ մէջ նիստ պիտի գումարէ Նոյեմբեր 11—12 :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Անթիլիասի դպրեվանքին՝ նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտ. կազմակերպութիւններու եւ հովանաւորութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք.ի: Հոկտեմբեր 24ին ժամը 3—11:

Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Ալֆորվիլի Գուսան երգչախումբը: Անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ: Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ: Salle des Fêtes de Charenton, métro Charenton Ecoles: Մուտք 100 ֆրանք :

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մասնաճիւղը, որ 120 երիտասարդ անդամներ ունի, կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ մօտերս պիտի այցելէ բոլոր հայրենակիցներու, խումբերուն լուսանկարները վաճառելու եւ անոնց նուէրները ստանալու համար: Անշուշտ պիտի վայելեն ամէն աջակցութիւն :

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
FOURNITURES POUR TAILLEURS
2 Rue des Filles St. Thomas
ou 1 rue du 4 Septembre Paris (2), métro Bourse

Վաճառատունը բաց է ամէն օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ՝ կը ներկայացնենք ֆրանսական եւ անգլիական խիստ ճաշակաւոր կերպասներու հին տուն մը :

Սուրիոյ եւ Լիբանանի առեւտրականներուն.—

Ստանձնած ենք ֆրանսական շատ կարեւոր « ֆապրիք »ի մը, **Toile, crin** եւ **crin guipé**ի Սուրիոյ եւ Լիբանանի ընդհանուր ներկայացուցչութիւնը :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ յետաձգուած է Նոյեմբեր 27—ին:: Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 31ին, շաբաթ պարահանդէսով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի սանուհիներուն:

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սալ Ste. Cécileի սրահին մէջ, 257 rue Boileau (rue Paul Bertի անկիւնը)

Կը նախագահէ ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին յայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Օր. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ: Կ'արտասանեն Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ եւ ուրիշներ :

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբին կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé (Métro - Pigalle): Թեր ու դէմ տեսակէտներ պիտի պաշտպանեն ընկերներ Հ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Խօսք կրնան առնել նաեւ ներկաները: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները :

«Հայ-Բոյժ»ի արտասահմանեան գործակալներէն

կը խնդրուի ԱՆՅԱՊԱՂ Փարիզ փոխադրել իրենց քով եղած գումարները, դիւրացնելու համար թերթին հրատարակութիւնը :

Այս կոչը կը վերաբերի նաեւ այն բաժանորդներուն որոնք առկախ հաշիւներ ունին :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ.ի Հոկտեմբերի թիւը հրապարակ ելած է արդէն: Իսկ Նոյեմբերի թիւը մամուլի տակ է, քանի որ Նարդունի դարմանատուն երթալէ առաջ պատրաստած էր ձեռագիրները :

«Հայաստան»

Ամսաթերթին համար ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔՈՒՄՆԵՐԸ եւ ամէն կարգի թղթակցութիւն կատարել ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ հասցէին, 43 rue Richer, Paris (9) :

ՈՍՏԱՆ - VOSTAN

ՈՍՏԱՆ–VOSTAN Հայագիտական պարբերաթերթ

Մօտերս լոյս կը տեսնէ ֆրանսերէն հայագիտական պարբերաթերթ մը VOSTAN, նուիրուած Հայոց պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան :

Պարբերաթերթը պիտի պարունակէ ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ պատմական, կրօնական, ճարտարապետական, ազգագրական, մարդաբանական, լեզուաբանական, ինչպէս նաեւ անցեալ ու ներկայ հայ արուեստի մասին:

Պարբերաթերթը պիտի տայ նաեւ հայագիտական գրականութեան անչութեամբ օտար հրատարակութիւններու ցանկ մը (Bibliographie) համառօտ վերլուծումներով:

Պիտի տպուի սահմանափակ օրինակներով, հետեւաբար կը խնդրուի փափաքողներէն որ առաջ բաժանորդագրուին, օգտուելու համար ներկայ պայմաններէն — 600 ֆրանք երկու առաջին հատորները (իւրաքանչիւրը 200 էջ): Հասցէ.— Rédaction VOSTAN, 38 rue des Sablons, Paris (16):

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի

Փորձերը վերսկսան: Ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:

Տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը, երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ 10.30, Mutualitéի X սրահին մէջ: Բացի անդամներէն, եթէ փափաքողներ կան, արձանագրուելու համար, փորձի օրերը կրնան դիմել վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷՔ.— Լիոնի մէջ 20 Նոյեմբեր, շաբաթ իրիկուն, համախարբերդցիական միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, Նոր Խարբերդի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Սեւակ» խումբի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւն» :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական տեղը (St. Antoine): Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ նոյեմբեր 21ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 30 Հոկտ. ժամը 2ին Պօնէլի սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶԻ Նոր Սերունդը կը հրաւիրէ իր անդամները առաջին երգի փորձին, այս չորեքշաբթի ժամը 8ին 29 rue Chaptal, métro Pigalle Կը ղեկավարէ Արա Պարթեւեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

7 Նոյեմբեր, Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ: Հացկերոյթ, գեղարուեստ, պարահանդէս: Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր անդամները 24 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 3ին եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, օրակարգ ունենալով Պ. ՎԱՀՐԱՄ ԵՐԱՄԵԱՆԻ քահանայական թեկնածութեան հարցը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պոլսէն Պարոն Պետրոս Տէր Յակոբեան կը փնտռէ իր երկու հօրեղբայրները, Խաչիկ եւ Թորոս Տէր Յակոբեան (Գարա Քէշիշօղլու) մեծ Արմըտանցի: Ողջ եւ կամ մեռած ըլլալնին իմացնել Mr. Vahram Findikli 2 Emirler Cesmé Sokake, Sulu Manaster Samatya à Istanbul, Turquie:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. եկեղ. Միութեան Հայկազեան դպրոցը վերաբացուած է: Ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 7.30էն սկսեալ, կը դասաւանդէ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՔԻԼԷՐՃԵԱՆ:

Մանկապարտէզը նոյնպէս կը շարունակուի ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ, վերին հսկողութեամբ Տիկին ՄԱՐԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, կարող ուսուցչի մը ղեկավարութեամբ, կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէ անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները, ստանալու համար հայերէնի անհրաժեշտ դաստիարակութիւնը:

ԾԱԽՈՒԻ ՎԻԼԼԱ

Ծախու է մեծ վիլլա մը Chatillon s/Bagneux, 74 Ave. de la Division Leclerc: Ունի տասնէ աւելի սենեակներ, կեդրոնական ջերմութիւն, բաղնիք, պարտէզ: Կարելի է այցելել հինգշաբթի եւ կիրակի առաւօտները ժամը 9—12: Տեղեկութեանց համար դիմել Mlle Jocquetotի, 14 rue Dauphine, Paris (6), երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 15—19 եւ չորեքշաբթի ժամը 10—13:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՄԸ

ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Կը փափաքի աշխատիլ Փարիզ կամ արուարձանները հաստատուած ատամնաբոյժի մը քով:

Գրել թերթիս խմբագրութեան :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 21 Octobre 1948 Հինգշաբթի 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5674-Նոր շրջան թիւ 1085 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒ ՇԱՊԻԿ ԱՆԳԱՄ ՉՈՒՆԻՆ

Նորէն Թուրքերէն թերթ մըն է որ ողբեր կը հիւսէ, առանց վերապահութեան։ Անունը՝ «Թասվիր», թունդ ազգայնական եւ ամբոխավար։

Խմբագրականի մը մէջ, պարզելով «արեւել-եան նահանգներուն» եւ մասնաւորապէս Արարատի շրջանին նախնական վիճակը, թերթը կը յայտարարէ.

— Մարդ կարծես Չրհեղեղէն առաջուան մարդարէներուն շրջանը կ՚ապրի։ (12 Հոկտ.)։

Դժբախտաբար ձեռքի տակ չունինք ամբողջ խմբագրականը, որ առաջինը չէ, իր տեսակին մէջ։ Ոչ ալ վերջինը։

Մասնաւորապէս վերջին տարիներու ընթացքին, Թուրք մամուլը պարբերաբար մերկացումներ կը կատարէ։ Կ՚արձանագրէ իրողութիւններ, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ շատ քիչ բան փոխուած է Անատոլուի խորերը։ Մանաւանդ արեւելեան նահանգներուն մէջ։

Կուսակցական պայքարն ալ բանալ կուտայ շատ մը բերաններ, լրացնելու համար պատկերը։

Երկու շաբաթ առաջ, Ատափազարի մէջ սարքուած ժողովի մը առթիւ, դեմոկրատ կուսակցութեան վարիչներէն մէկը՝ Րէֆիք Քորալթան, կը յայտարարէր.

— «Երբ մենք աՀազանգ կը Հնչեցնենք, ըսելով թէ ամէն օր նորանոր բեռներ կը բարդեն ազգին, անոնք դեռ վարդագոյն կը ցուցնեն կացութիւնը եւ կը Հեգնեն ազգին տառապանքը։

«Ելմտացոյցը մէկ միլիառ 450 միլիոնի բարձրացուցին։ Բայց չեն գիտեր որ ազգը այլեւս ոչ շապիկ ունի, ոչ վարտիք։ Երկիրը մնանկութեան կ՚առաջնորդեն։ (3 Հոկտ.)։

Աւելորդ է ըսել թէ ակնարկը ուղղուած է օրուան իշխանութեան՝ «Հալք»ի դէմ, որ Մ. Քէմալի յաղթանակէն ի վեր տիրաբար կը վարէ երկիրը։

Ուրիշ աղբիւրներ ալ չեն պակսիր, Հաստատելու Համար թէ Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն ժողովուրդը կը ծիւրի թշուառութեան, աղտի եւ Համաճարակներու մէջ։

Տնտեսական — ելմտական կազմալուծման վերջին վկայութիւնը կը կազմեն Հին տուրքերու ծանրացումը եւ նոր տուրքերու Հաստատումը, որոնք արդէն իսկ խուճապի մատնած են քաղաքներու բնակիչները։

Ինչպէս երբեմնի Օսմ. կայսրութիւնը, այսօր ալ Հանրապետական կոչուած Թուրքիան է որ կը տքայ տուրքերու ծանրութեան տակ։

Անշուշտ ամերիկեան օգնութիւնը չէ որ շապիկ եւ շապիկներ պիտի ճարէ Անատոլուի ժողովուրդին, կամ պիտի չէնցնէ անդրջրհեղեղեան, խաւարակուռ նահանգները։

Ինչպէս ամենազօր Սուլթաններու օրով, այսօր ալ պետական պաշտօնեաներու աւարառութեանց, անհաշուելի զեղծումներու, զինուորական պատրաստութեանց պատուհասներն են որ կը քամեն երկրին երակները։

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս կրնան ծաղկիլ աՀագին տարածութիւններ, ամայի եւ աւերակ նահանգներ։ Մանաւանդ որ, երբեմնի չինարար տարրերն ալ չարտոնց անհետացած են։

Ինչպէս երէկ Պապը Ալին, այսօր ալ Անգարան է որ չըմբռներ թէ բնութիւնը չի Հանդուրժեր ամայութեան։ Եւ բնութիւնը չէ որ ծաղկաստանի պիտի վերածէ անտէր տարածութիւններ։

Հայերը այդեստանի վերածեցին անջրդի անապատներ, քարաստաններ եւ ճահիճներ։ Բաղդատեցէք պատկերը Արարատէն անդին եւ Եփրատէն դէպի Հարաւ։

Ի՞նչ կը ներկայացնէ Թուրքիան, միեւնոյն ժամանակաշրջանին մէջ։ Իր ձեռքին տակ ունենալով Հանդերձ շատ աւելի ընդարձակ եւ արգաւանդ Հողեր։

Իրենք են որ կուտան պատասխանը, պարբերական խոստովանութիւններով եւ փոխադարձ մեղադրանքներով։

— Ազգը շապիկ անգամ չունի ...

Երէկ ալ չունէր։ Բայց ուրիշնե՛ր, ունեցողներ կային, շնորհիւ իրենց արդար վաստակին։ Եւ, մեծ ու փոքր, կրնային յափշտակել, երբ որ ուզէին։

Ո՞ր «կեավուր»ին գլխուն զարնեն այսօր։ Ո՞ր դուռը։

Շ.

Շ. Նարդունիի դարմանումը

Dr. G. Renard, Professeur à la Faculté de Medecine de Paris, որ Շ. Նարդունիի աչքի գործողութիւնը կատարած էր իր օգնականին՝ Dr. Lièvreի հետ, երկու օրը անգամ մը, մասնաւոր Հոգածութեամբ կը քննէ վիրաւոր աչքը։ Երէկ եւս յայտնեց թէ շատ գոհ է արդիւնքէն։

Ինչպէս շարժիլը, նոյնպէս խօսիլը բացարձակապէս արգիլուած էր։ Բայց երեքշաբթի օրէն ի վեր արտօնուած է խօսիլ մեղմօրէն։ Տրամադրութիւնը բարձր է։ Բժ. Քոլոլեան եւս, որ տեսակցած էր Prof. Renardի Հետ, մեծ յոյս յայտնեց թէ, շատ չանցած բոլորովին առողջացած պիտի ըլլայ։

Նարդունի կը պատմէ թէ, տաժանելի գործողութեան սուր ցաւերուն մէջ, ակռաները սեղմելով՝ մտքին մէջէն «Աւաւօտ լուսոյ» կ՚երգէր։

Յոյս կայ որ վէրքերը ապիացած ըլլան մինչեւ յառաջիկայ երեքշաբթի, եւ այնուհետեւ, պիտի կրնայ այցելուներ ընդունիլ։

Երբ Prof. Renard ըսած է թէ, այս վիճակը նոր ստեղծագործութիւններ պիտի ներշնչէ, Նարդունի պատասխանած է, անհուն գոհունակութեամբ։

— Արդէն տպաւորութիւններս կը պատրաստեմ մտքովս։ Երբ աչքերս բուժուին, պիտի Հրատարակեմ առանձին Հատորով մը, որուն անունը պիտի ըլլայ «Գրուած խաւարին մէջ»,— «Ecrit dans les Ténebres»։ Եւ այդ Հատորը պիտի ձօնեմ ձեզի, սիրելի վարպետ։

— Կը ցաւիմ որ Հայերէն չեմ գիտեր, որպէսզի կարենամ կարդալ։

Այս առթիւ, մեծ գիտնականը յայտնած է նաեւ թէ, նամակներ ստացած է Հայերէ, որոնք շնորհակալութիւն եւ մեծարանք կը յայտնեն իր կատարած գործողութեան Համար։

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Տարագիրներու Հարցին քննութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Գշ. օր, Ազգաժողովի Գ. յանձնախումբին առջեւ, խորհրդային պատուիրակը, Պ. Համազասպ Յարութիւնեան բուռն կերպով քննադատեց Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութիւնը (IRO), իբրեւ «գործիք մը անգլեւամերիկեան պետութեանց, Հակախորհրդային պայքար մղելու Համար»։ Ըսաւ թէ 700.000 տարագիրներէն Հազիւ 42.000Հոգի տեղաւորուած են։ Իրեն ձայնակցեցան Ուքրանիոյ, Սպիտակ Ռուսիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչները։ Բոլորն ալ մերժեցին ընդունիլ այն բանաձեւը, որ Միացեալ Ազգերու օրկաններէն մին կը նկատէ Տարագիրներու Կազմակերպութիւնը։ Արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները ուժգնօրէն պաշտպանեցին բանաձեւը, որ քուէարկուեցաւ 6ի դէմ 28 ձայնով։ Վեց պատուիրակներ ձեռնպահ մնացին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ վարիչներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ, Փարիզ վերադարձաւ Պ. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը։ Տեսակցեցաւ նաեւ Պապին հետ։ Համայնավար թերթերը կը գրեն թէ նախարարը կ՚աշխատի զօրացնել արեւմտեան Եւրոպայի զինուորական ճակատը, իբրեւ «պատերազմի դրդիչ»

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ, Պելկրատի մէջ, Անտրէ, Ռոնսարիչ, ամբաստանուած ըլլալով թէ իբրեւ լրտես ղրկուած է Փեթար Թագաւորին կողմէ, դաւեր սարքելու Համար։

ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻՆ (Թուղթ) 1330 ֆրանքի բարձրացաւ սեւ շուկային մէջ (Բշ. օր 1280 էր, իսկ Հոկտ. 11ին՝ 1320)։ Զուիցերիականն ալ 124ի բարձրացաւ (Նախապէս 112)։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ գործարաններու քանդումը Հետզհետէ պիտի դանդաղի, Համաձայն անգլեւամերիկեան ծրագրի մը։ Ֆրանսա եւս Հաւանութիւն յայտնեց։

ԶԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ պայքարը կը շարունակուի։ Առջի օր կարգ մը ձերբակալութիւններ եւս կատարուեցան։— Փարիզի մէջ փակուեցան 92 փուռեր, որոնք Հացը ծախած էին առանց կտրօնի

ՊՈԼՍՈՅ օրթոտոքս պատրիարքը, Մաքսիմոս արք. Հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով։

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Տասը հազար զինուորներ կը հսկեն բարեկարգութեան

40 — 50 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵՑԻՆ ԴԻՄԱԴՐԵԼ.— ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ (ՄԵԹՐՕ, ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ եւն.)

Երեքշաբթի նոր ընդհարումներ պատահեցան կեդրոնական եւ հիւսիսային շրջաններուն մէջ, իբրեւ հետեւանք հանքագործներու գործադուլին, որ երրորդ շաբաթը թեւակոխեց։

Ամէնէն ծանր դէպքը պատահեցաւ Սէնթ Էթիէնի մէջ, ուր 40—50 հոգի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը աւելի քան մէկ ժամ կռուեցաւ բանուորներուն հետ, արտասուաբեր կազերով եւ բիրերով։ Ութ հոգի ձերբակալուեցան։

Սէնթ Էթիէնի ածխահանքերուն աւելի քան կէսը զինուորական պաշտպանութեան տակ առնուած են եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին մնացեալներն ալ գրաւելու համար։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ աւելի քան տասը հազար զինուորներ կան բուն քաղաքին մէջ։ Ոստիկանութիւնը արգիլած է հրապարակային ժողովները։

Նոր հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Սէնթ Էթիէնի 18 հորերէն եօթը կարելի է վերջնապէս փլուած համարել։ Մէկը ողողուած է (Պէռոտիէռ), ինչ որ կը նշանակէ օրական 900 թոն հանքածուխ կորսուած, 1200 բանուորներ անգործութեան դատապարտուած։ Մնացեալ տասը ածխահանքերուն ճակատագիրը անորոշ է տակաւին։

Առ այժմ ամէնէն վտանգաւոր պարագան կը ներկայացնէ Քուրիոյի ածխահանքը, որ կը գտնուի բանթողներու պաշտպանութեան տակ։ Բանուորները զօրաւոր պատնէշներ շինած են, ի հարկին դիմադրելու համար։ Կառավարական ուժերը խոհեմութեամբ կը շարժին, որպէսզի արիւն չթափի։

Աւելի ծանր է կացութիւնը հիւսիսային շրջանին մէջ, որ կ՚արտադրէ Ֆրանսայի հանքածուխին կէսը։ Բանթողները որոշած են ուժգնօրէն դիմադրել, Լանսի մօտ կինեռ ալ միացան բանուորներուն, կռուելու համար ոստիկանութեան դէմ։ Կառավարութիւնը հրամայած է զօրքին եւ ոստիկանութեան բռնի գրաւել ածխահանքերը, եթէ բանուորները երեսի վրայ ձգեն ապահովութեան միջոցները։ Գործադուլին հետեւանքով, Լանս, որ 32.000 բնակիչ ունի, այժմ զրկուած է լոյսէ, կազէ եւ ջուրէ։ Շրջակայ քաղաքներուն մէջ ալ կրճատումներ կատարուած են։ Վախ կայ որ Լանսի մէկ մասը ողողուի։ Հիւանդանոց մը, ուր 500 հիւանդներ կը խնամուին, զրկուած է ելեկտրական լոյսէ եւ ջուրէ. այնպէս որ վիրաբուժական գործողութիւնները կանգ առած են։ Դարձեալ ջուրի պակասին հետեւանքով, շատ մը փըռապաններ ալիւր եւ թթխմոր տալով իրենց յաճախորդներուն, կը յանձնարարեն որ իրենք եփեն իրենց հացերը։

Նոյնքան վրդովիչ լուրեր կը հասնին հիւսիսային Ֆրանսայի միւս շրջաններէն։ Տեղական իշխանութիւնները կը վարանին վճռական միջոցներ ձեռք առնել, վախնալով որ աւելի անախորժ վիճակ մը կը ստեղծուի։ Հանքագործները վճռած են ուժգնօրէն դիմադրել եւ արդէն իսկ պատնէշներ կազմած են, քարի, փայտի, երկաթի կտորներ հաւաքելով, ի հարկին զինուորներուն վրայ նետելու համար։ Եթէ ելք մը չգտնուի, բազմաթիւ ածխահանքեր պիտի ողողուին։ Արդէն իսկ ողողուած են առ նուազն 10—12 հանքեր եւ ամիսներ պիտի անցնին, մինչեւ որ նորոգուին եւ նորէն բանին։

Գործադուլին հետեւանքով ծանր նեղութիւններ կը կրեն Լիլ, Թուրքուանի, Ռուպէի բնակիչները։ Վառելանիւթը կէս առ կէս կրճատուած է եւ հազարաւոր տանտիրուհիներ կարգի կը սպասեն աղբիւրներու առջեւ։

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որուն վարիչները համայնավարներ են, կոչ մը ուղղեց միւս արհեստակցական միութեան, որպէսզի օգնեն հանքագործներուն։ «Իւմանիթէ» հանգանակութեան ձեռնարկած է, 30 միլիոն ֆր. հաւաքելու համար։ (Երէկ հրատարակուած գումարը տասը միլիոնը կ՚անցնէր)։

★ Մինչեւ չորեքշաբթի 2.500.000 թոն կը հաշուէին հանքածուխի կորուստը։

Երէկուան թերթերը ծանրակշիռ լուր մը եւս հրատարակած էին,— Աշխատանքի Դաշնակցութեան յարած միութիւնները կը սպառնան դադրեցնել մեթրոյի, երկաթուղիներու եւ հանրակառքերու երթեւեկը, ելեկտրական հոսանքը, մետաղագործարաններու աշխատանքը եւայլն, իբրեւ համերաշխութեան ցոյց։ Միեւնոյն ատեն տրամադիր կ՚երեւան բանակցելու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼՈՐՏ ՔԸՐԶԸՆԻ ՀԵՏ

Բ.

«Եւ ամէն անգամ Զանգեզուրի վրայ քալող Ադրբէջանի զօրքերին աշխատեցինք մեր երկրի ներսից օժանդակել: Այս ընդհանուր շփոթի մէջ՝ բնական է, որ վնասուող գիւղեր եղան երկու կողմից: Կրկնում եմ. այս տնաքանդ յարաբերութեան, այս աւեր ու արիւնի հիմնական պատճառը սահմանների եւ իւրաքանչիւր պետութեան ապագայի անորոշութիւնն է, որ Conférenceը ցարդ, տարաբախտաբար, չկամեցաւ կարգադրել: Ցանում իմ կառավարութեան եւ մեր ժողովրդի՝ ես վճռապէս յայտարարում եմ, որ դիտակցաբար կամ անմիտ վրէժխնդրութեամբ Թաթարների ջարդեր տեղի չեն ունեցել. վնասուել են այս անվերջ կռիւների մէջ Թաթար գիւղեր, բայց նոյնքան եւ աւելի հայ գիւղեր, որոնք ոչ միայն աւերուել են, այլեւ բնակիչները կոտորուել Թաթար բանդաներից (հրոսախումբ): Ցուցամ ձեր ներկայացուցիչ Գ. Վարդրոպ ձեզ հաղորդել է այն սարսափելի կոտորածը, որին ենթակայ եղան Արէլի, Նուխու, Նախիջեւանի, Ագուլիսի, աւելի վաղ՝ Բագուի եւ Շամախու Հայերը: Նուխում եւ Արէլում մենք ունէինք 60 հազար Հայեր, այսօր գրեթէ մարդ չի մնացել, Բագուի աղէտը գիտէք, ուր մենք 28 հազար մարդ կորցրինք:

— Այդ փաստերն ինձ յայտնի են, պատասխանեց Լորտը՝ վերցնելով առջեւի փաստաթղթերը. նայեցէք, ահա այստեղ չարքով նշանակուած են յարձակումները եւ Թաթարների եւ Հայերի: Ահա Դեկտեմբեր ամիսը՝ Հայերի անվերջ յարձակումներ, — Լորտը կարդաց շարանը, — եւ ահա վերջում Թաթարական պաշտօնական զեկոյց, թէ 300 Թաթար գիւղեր են աւերուած:

— Անշուշտ բարձր Լորտը կը համաձայնի, որ Թաթարական պաշտօնական զեկոյցը ենթակայ է ծանր չափազանցութեան, ասաց Պօղոս փաշան:

— Այո, ի հարկէ, բայց մնացածը մեզ գրում է Վարդրոպը: Կրկնում եմ, մինչեւ Դեկտեմբեր Թաթարներն են նախայարձակ եղել, բայց այնուհետեւ՝ վերջին ամիսները միշտ Հայերը: Ահա այս ցանկը:

— Բարձր Լորտը յուսամ ստացել է Ագուլիսի հայ ազգաբնակութեան սարսափելի կոտորածի լուրը, որ տեղի է ունեցել Յունուարից յետոյ, ասացի ես:

— Ճշմարիտ է, այդ մէկ փաստից դուրս, վերջերս միշտ Հայերն են նախայարձակ: Ես այս ասում եմ ձեր շահերի տեսակէտից: Ես կը կամենայի, որ այս պահում, երբ ձեր հարցը մտել է շատ սուր շրջան, եւ երբ այնքան դժուարութիւններ կան մանդատի (հոգատարութիւն) համար, դուք նորերը չստեղծէք: Դուք գիտէք, որ ոչ Անգլիան, ոչ Ֆրանսիան, ոչ Իտալիան եւ ոչ իսկ Ամերիկան կամեցան ձեր մանդան ընդունել: Ցոյսներս Ազգերի Լիգան է: Լաւ չէ, որ ձեր յարուցած այս նոր դժուարութիւնները պատճառ դառնան, որ Ազգերի Լիգան էլ մերժի: Այսպէս չի կարելի, դուք մշտական կռիւների մէջ էք:

— Բարձր Լորտը գիտէ անշուշտ, պատասխանեցի ես, որ կռուախնձորը մեր հողն է: Զանգեզուրը հայ է, Ղարաբաղը հայ է, Նախիջեւանը մեր երկրի անկապտելի մասն է հազար տարուց ի վեր: Բնական է, երբ թշնամիներն աշխատում են գրաւել մեր երկիրը, մենք ստիպուած ենք պաշտպանուել ինչ եւ լինի:

— Ձեր շահը պահանջում է խաղաղ լինել, այլապէս մենք չենք կարող ձեզ օգնել, չենք կարող ձեզ զէնք ու ռազմամթերք հայթայթել, որովհետեւ դուք այն գործ կ՚ածէք Թաթարների դէմ:

Այս ասելով՝ Լորս Քըրզըն վեր կացաւ, ներողութիւն խնդրելով՝ թէ զբաղմունք ունի: Եւ արդէն ոտքի էինք, երբ ես ասացի.

— Բարձր Լորտի ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում այն հանգամանքի վրայ, որ ամէն անգամ երբ մենք զէնք ու ռազմամթերք ենք խնդրել, միաժամանակ խնդրել ենք եւ Դաշնակիցների կամ Անգլիայի զինուորական «միսիոն» ղրկել տեղում հետեւելու մեր գործողութիւններին, որպէսզի մենք անարդար, անիրաւ դնահատումների առարկայ չդառնանք: Ես շատ կը խնդրէի, որ Բարձր Լորտը զէնքի ու ռազմամթերքի խնդիրը չկապէր հայ — Թաթարական յարաբերութիւններին:

Պօղոս փաշան, որ մինչեւ այդ կամ լուռ էր, կամ թարգմանում էր, երբ Լորտը խօսում էր անգլիերէն, ասաց.

— Բարձր Լորտը կը կամենար անշուշտ, որ այս զրոյցի մասին հեռագրէինք կառավարութեան:

— Այո, անշուշտ: Կրկնում եմ, մինչեւ Թաթարների ջարդը չդադարի եւ այդ երեք «չէֆ»երը չհեռանան զինուորական ղեկավարութիւնից, դժուար թէ հնարաւոր համարեմ զէնք ու ռազմամթերք հասցնել ձեզ: Խնդրում եմ այդ նկատի առնէք:

Եւ յետոյ, փոխելով իր խիստ տոնը, աւելացրեց ժպտալով.

— Ես շատ եմ ցաւում, որ ստիպուած եղայ այս խիստ տոնով խօսել: Խնդրում եմ հաւատալ, որ ես շատ բարեկամ եմ ձեզ եւ եթէ այսպէս խօսեցի, պարզապէս ձեզ ճշմարտութիւնն ասելու համար էր: Կարծում եմ, բարեկամը պէտք չէ ճշմարտութիւնը թաքցնի:

Մենք դուրս եկանք:

Տեսակցութիւնը տեւեց մօտ 45 րոպէ, որի ընթացքում նախարարի եւ իմ մէջ ամենածանր վէճը տեղի ունեցաւ:

Տուն դառնալով՝ փաշան առաջարկեց իսկոյն հեռագրել Երեւան: Նա խիստ կոտրուած էր եւ շատ յուսահատ:

Ես փորձեցի սրտապնդել ասելով, որ Լորտ Քըրզընի յայտարարութեան տակ թաքնուած է անշուշտ ոչ պարզ բարեկամութիւն, այլեւ քաղաքական նպատակ: Աւելացրի, որքան եւ այս բոլորը ցաւալի լինի, դարձեալ աւելի վատ չէ, քան այն լուրերը, որոնք հասնում են մեր կոտորածների մասին:

Փաշան, միշտ շատ կոտրուած, պատասխանեց, թէ իմ սառնասրտութիւնը նրան զարմացնում է et vous avez l'épiderme assez solide:

Ահա այն հեռագիրը, որ փաշան թելադրեց, որպէսզի մեր երկսի ստորագրութեամբ Երեւան ղրկենք:

Խատիսեան, Վարչապետ.— Երեւան,

«Տեսանք Լորտ Քըրզընը: Խորապէս յուզուած ենք իմանալով որ, ըստ իր տեղեկութիւններուն, հայ խումբեր, Դրոյի, Համազասպի եւ Տիգրանեանի կողմէ ղեկավարուած, վերջին ամիսներու ընթացքին յարձակած եւ աւերած են բազմաթիւ Թաթարական գիւղեր: Ջարդերու պաշտօնական ամբաստանութիւն կայ: Մեզ կանխազգուշացուցած են, որ եթէ իրերու այս վիճակին վերջ չդրուի եւ եթէ հրամանատարութիւնը չառնուի վերեւ յիշուած այդ երեք անձնաւորութիւններու ձեռքէն, մեզ պիտի մերժեն զէնքերու հայթայթումը, եւ մենք պիտի կորսնցնենք ամէն օժանդակութիւն եւ պաշտպանութիւն: Ձեզ հաղորդելով այս ազդարարութիւնը, որուն ծանրակշռութիւնը չի կրնար չափազանցուիլ վայրկեանի մը, երբ մեր հայրենիքի բախտը պիտի վճռուի, հարկադրաբար կը խնդրենք ձեռք առնել ամենավճռական միջոցներ՝ վերջ տալու համար կացութեան մը, որ կրնայ աղէտալի դառնալ եւ անկարելի դարձնել մեր պաշտօնի կատարումը:

Այս հեռագիրն ինքը փաշան ստորագրեց ու մեկնեց Փարիզ նոյն օրը:

«Մնացեալը յաջորդով)

Ֆրանսայի տագնապին ծագերը

Ալֆրէտ Սովի՝ Ֆրանսացի ականաւոր գիտնական մը որ մասնագէտ է վիճակագրական խնդիրներու, վերլուծելով, Ֆրանսայի ներկայ տագնապը, զայն կը վերագրէ ընկերային խաւերու անհաւասարակշռութեան:

Բաղդատելով Ֆրանսայի ժողովուրդին աճումը եւ փոփոխութիւնը վերջին 40 տարուան ընթացքին, ժողովուրդը կը բաժնէ երեք դասակարգերու. — Սկզբնական արտադրողները (ագարակատէր, հանքագործ, ձկնորս, այսինքն անոնք որ սպառումի հում նիւթ կ՚արտադրեն), ուղղակի արտադրողները (գործարան եւ փոխադրութեան գործաւորներ) եւ անուղղակի արտադրողները (խանութպան, պաշտօնեայ, գործի մարդ, դրասենեակի քարտուղար, արհեստաւոր սեղանաւոր եւն.):

Տնտեսապէս առողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը կախում ունի այս երեք խումբերուն համեմատութենէն, սակայն Ֆրանսայի մէջ գիծէ դուրս ելած են այս խումբերը:

1906ին Ֆրանսայի մէջ 10 միլիոն հոգի կ՚աշխատէին հում նիւթի արտադրութեան, եօթը միլիոն՝ ուղղակի արտադրութեան եւ չորսուկէս միլիոն անուղղակի արտադրութեան մէջ:

Այսօր կացութիւնը հիմնովին փոխուած է: Եօթը միլիոն հոգի լծուած են հում նիւթի արտադրութեան, վեցուկէս միլիոն ուղղակի արտադրութեան, իսկ վեց միլիոն վեց հարիւր հազար հոգի կը ներկայացնեն երրորդ դասակարգը, որ կը կոչուի «ճերմակ օձիք»:

Ուրիշ խօսքով 1906ին 80 առ հարիւրը կ՚արտադրէր ուտելիք, հագուստ, ածուխ եւ բնակարան եւ 20 առ հարիւրը կ՚ապրէր իր խելքով:

Այսօր միայն 66 առ հարիւրը կ՚աշխատի ճարելու համար հում նիւթ, իսկ 34 առ հարիւրը կը ճգնի ապրիլ իր մտային կարողութիւններով:

Վեց միլիոն վեց հարիւր հազար «ճերմակ — օձիկաւորները» շատ մեծ բեռ են Ֆրանսայի հետզհետէ նուազող արտադրիչներուն համար:

Այդպիսի փոփոխութիւն մը տեսանք Ամերիկայի մէջ ալ, սակայն հոն միեւնոյն ատեն հսկայական յաւելում տեղի ունեցաւ արհեստագիտական եւ հողագործական զարգացման մէջ, այնպէս որ սկզբնական արտադրողները կրցան աւելի պակաս բանուորներով աւելի շատ ուտեստ եւ ապրանք արտադրել եւ օգնել «ճերմակ օձիքաւորներու» յարաճուն բազմութեան:

Մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ նոյնը չէ, ճերմակ օձիքաւորները աւելի շատ են, ինչպէս եւ իրենց պահանջները: Եւ հում նիւթ արտադրողները չեն կրնար հանիլ անոնց:

Փարիզի մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն այն մտաւորականները որ անբաւական վճարում կը ստանան, կը տառապին անօթութենէ եւ անգործութենէ: Անօթի սղագրիչներ, անբախտ լրագրողներ են. դրասենեակէ դրասենեակ կը դիմեն մաշած հագուստներով, գործ գտնելու համար խեղճուկրակ վճարումով, մինչ դրասենեակները չափազանց խճողուած են արդէն: Ֆրանսայի ժողովուրդին թիւը կայուն է քսան տարիէ ի վեր, բայց դրասենեակի պաշտօնեաներու թիւը տարապայման աւելցած է, եւ հաւանաբար երեք անգամ աւելի քաղաքացիներ կ՚ապրին հանրային մնտուկէն: Հարիւր հազարաւոր այրեր եւ կիներ բեռ դարձած են այսպէս:

Գիներու տարապայման բարձրացումը, սեւ շուկան, ապրանքի բաշխումի դրութեան անյաջող բաշխումը, այս բոլորը պատճառներ են որ շատեր արհեստականօրէն նետուին արտադրութեան հոսանքին մէջ, ապրելու համար:

Ի վերջոյ արդիւնքը այն կ՚ըլլայ որ Ֆրանսա յուսահատօրէն կը պայքարի ուտելիքի, ածուխի եւ բնակարանի համար, բայց ահագին յաւելում կը ցուցնէ ուրիշ արտադրութեանց մէջ,— լրագիր, զբօսանք, պաշտօնէութիւն:

Եւ քանի որ ճեմարանները եւ բարձրագոյն դպրոցները թերուս մտաւորականներ կ՚արտադրեն, մրցումը աւելի կը սաստկանայ ճերմակ օձիքաւորներուն միջեւ, գործերը կը նուազին, աշխատավարձը կ՚իջնէ, մինչեւ որ կառավարութիւնը հարկադրուի հսկողութիւն հաստատել:

Գրեթէ աղէտալի են ընկերային այս փոփոխութեանց քաղաքական եւ տնտեսական հետեւանքները:

Ճերմակ օձիքաւոր միջին դասակարգը, որ կը վարէ նաեւ քաղաքական կարծիքը, ազգին ամէնէն լեղուանի խաւն է: Անստուգութեան իր զգացումը արտայայտութիւն կը գտնէ Ազգ. Ժողովին եւ կառավարութեան մէջ, որուն տեւական տագնապները կը ցոլացնեն միլիոնաւորներու անձկութիւնը, միլիոններ որոնք իրական արմատ չունին:

Ֆրանսայի արտադրութեան ուժը կրնայ աւելնալ միայն նոր մեքենաներով եւ նոր արհեստագիտութեամբ: Այս շահարկումը, անոր դրամը ժամանակին կը ճարէին միջին դասակարգը եւ գիւղացին, իրենց խնայողութիւններով:

Քանի միջին դասակարգը քամուած է այլեւս չի կրնար դրամ խնայել, արտադրական ձեռնարկներու մէջ շահագործելու համար, իսկ գիւղացին այլեւս չի գներ պարտաթուղթեր եւ արժեթուղթեր, նկատի առնելով թղթադրամին արժէքը:

Ահա թէ ինչու կառավարութիւնը հարկադրուած է միջոցներ ճարել ամերիկեան օգնութեամբ եւ իր սեփական ելեւմուտքով, գոհացնելու համար պահանջը:

Այս տարուան Ֆրանսական կառավարութեան 450 միլիառ Ֆրանքի արտակարգ նախահաշիւը՝ ազգային վերաշինութեան համար՝ հաւասար է գրեթէ կանոնաւոր ելմտացոյցին կիսուն:

Այս հսկայական գումարը կը ստացուի մեծ քանակութեամբ թղթադրամ տպելով, ինչ որ կը ցամքեցնէ դասական շահարկումի բնական աղբիւրը:

Այս կացութեան առջեւ Ֆրանսան երկու ելք ունի, մէկը այն է որ աւելի Ֆրանսացիները գործի լծէ, միւսը՝ աւելցնէ արտադրութեան կարողութիւնը անոնց որ տակաւին գործի վրայ են: Մօտիկ ապագայի մը համար թերեւս դժուար է աւելցնել աշխատող ձեռքերու թիւը: Ընկերային տեսակէտով դժուար է վեր ի վայր շրջել գործարանէն եւ ագարակէն դրասենեակ եւ խանութ չուելու հոսանքը: Քառասուն տարուան կրթութիւնը եւ կլիմայի փոփոխութիւնը այնպիսի մթնոլորտ մը ստեղծած են որ ճերմակ օձիքաւորները նուաստացում պիտի նկատեն հիմա ընկերային դիրքի փոփոխութեան ենթարկուիլ, երթալով ձեռական աշխատանքի նուիրուիլ, որքան ալ ճարտարութիւն պահանջէ: Նոյն իսկ գերմանական ամբակոծութիւնները եւ անօթութիւնը չկրցան ագարակ ղրկել ճերմակ-օձիք Փարիզցին:

Կը մնայ, ուրեմն, աւելցնել արտադրութիւնը: Այստեղ ալ դրամագլուխի հարց կը ծագի: Երկրորդ աշխարհամարտէն շատ տարիներ առաջ արդէն Ֆրանսական ճարտարարուեստը ինկած էր:

Ֆրանսացի գործարանատէրները չափազանց պահպանողական են, քիչ անգամ նոր մեքենաներ կը գնեն հիներու հետ, դժուար կ՚ընդունին արհեստագիտական նոր դրութիւններ:

Պատերազմի աւերները եւ յետպատերազմեան նոր ուժերը մահացու կերպով կազմալուծեցին ֆրանսական ճարտարարուեստին հին ձեւերը :

Ֆրանսացի ընկերային տեսաբաններու կարծիքով այս վիճակը կը նայ չարունակուիլ տարիներ : Ֆրանսայի կը մնայ կամ քիչ սպառել եւ կամ շատ արտադրել :

Բայց Ֆրանսան չի կրնար քիչ սպառել, եթէ կառավարական խիստ հսկողութիւն չըլլայ : Իսկ միւս կողմէ, նոր մեքենան չահագործելու համար, կառավարութիւնը ամերիկեան օգնութեան կը կարօտի, այնպիսի ձեւով մը որ կը վիրաւորէ ֆրանսական արժանապատուութիւնը : Այդ մեքենաները ներքին միջոցներով շինելու համար, պէտ սոխլուի թղթադրամ տպել : Մարշըլի ծրագիրը կը նայ աւելցնել իր արտադրելու կարողութիւնը այն աստիճան որ կարենայ նեցուկ դառնալ ոչ արտադրող ժողովուրդին :

Կարգ մը մասնագէտներ յուսալից կ'երեւան, նկատի առնելով ուրիշ պարագայ մը : Հարիւր տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ծնունդները կ'աւելնան Ֆրանսայի մէջ : Նախապատերազմեան 15 առ հազարին դէմ յետպատերազմի մակարդակը բարձրացած է 21 առ հազարի :

Այս յաւելումը մասամբ կը վերագրուի յետպատերազմեան ամուսնութեանց աճման, մասամբ ալ ֆրանսական ընկերային բարենորոգումներու եւ ընտանեկան նպաստներու :

Եթէ գիւղացին եւ բանուորը, որոնք դասակ արտադրող տարրերն են, աւելցնեն իրենց թիւը, եւ ճերմակ օձիքաւորը մնայ իր սակաւաթիւ թիւին մէջ, ֆրանսական հաւասարակշռութիւնը կը գտնուի 30 տարիէն :

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ ՄԸ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր-Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբերը յարգանքի այցելութիւն մը կազմակերպած էին այս կիրակի (17 Հոկտ.) Thiaisի գերեզմանատունը, մեր ողբացեալ ընկերներու՝ Արշակ Ջամալեանի, Լեւոն Թադէոսեանի (Պապաչա) եւ Օհան-Կարոյի շիրիմներուն :

Ժամը 10ին ընկերներ հաւաքուած էին Փարիզէն եւ հեռաւոր արուարձաններէ : Երկու հանրակառք լեցուն կը մեկնինք գերեզմանատունը, բեռնաւորուած թարմ ծաղիկներով : Նախ այցելեցինք Արշակ Ջամալեանի շիրիմը, ծաղիկներ դնելով դամբարանին վրայ : Հ. Յ. Դ. Աղբիւր-Սերոբ եւ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան խումբերու կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Ա. Յակոբեան, իսկ ընկ. Հ. Բալուեան պարզելով Ա. Ջամալեանի կեանքը, յայտարարեց թէ հաստատօրէն պիտի շարունակեն գծուած ճամբան : Յետոյ այցելեցինք Օհան-Կարոյի եւ Լեւոն Թադէոսեանի դամբարանները, ուր նոյնպէս թարմ ծաղիկներ դրուեցան : Խօսք առաւ ընկեր Ս. Տէր-Թովմասեան : Այս առթիւ նորոգուեցաւ Պապաչայի գերեզմանին պայմանաժամը : Երեք դամբարանները լուսանկարուեցան շրջապատուած ընկերներով, ընկ. Կ. Յակոբեանի կողմէ : Անգամ մը եւս խոնարհելով մեր սիրելի ընկերներու յիշատակին առջեւ, մեկնեցանք գերեզմանատունէն :

Ա. Յակոբեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ.— Այս տարի Նիւ Եորքի Քոլըմպիա համալսարանի հայագիտական ամպիոնի յայտագիրը պիտի ըլլայ աւելի ճոխ, եւ աշխատանքները աւելի արդիւնաւոր :

Պիտի աւանդուին աշխարհաբարի, քերականութեան, գրաբարի, բաղդատական քերականութեան, գրականութեան, հայ մշակոյթի, քաղաքակրթութեան եւ եկեղեցական պատմութեան դասեր Ա. սկսակներուն, Բ. անցեալ շրջանի աշակերտներուն, Գ. իրենց հայերէնն ու հայագիտութիւնը խորացնել ուզողներուն, Դ. հայագիտական նիւթի մասին աւարտաճառ (թէզ) կամ դասագիրքեր յօրինել փափաքողներուն, Ե. ուսուցիչ-ուսուցչուհիներուն, Զ. Հայաստանի մշակոյթով հետաքրքրուողներուն կամ Հայաստան երթալու պատրաստուողներուն, Է. ուզողներուն կը տրը-ուին նաեւ հայ եւ ֆրանսական լեզուի ու գրականութեան առանձին դասեր :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մարզական շրջանակները խանդավառութեամբ ողջունած են յաղթութիւնը՝ Յովհաննէս Նալչայեանի, 16 տարեկան պատանի, որ առաջին հանդիսացած է Պէյրութ – Սոֆար հեծանիւի մրցման մէջ, Հոկտեմբեր 3ին : Կտրուած է 30 քիլմ. ճամբայ մը որ երկար ու յուսահատեցուցիչ զառիվերներ կը ներկայացնէր, հասնելու համար 1250 մեթր բարձրութիւն ունեցող Սոֆարին : Նալչայեան նախապէս առաջնութիւն շահած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի կրտսերներու համար կազմակերպուած մրցումին մէջ, Պէյրութէն Անթիլիաս : Յովհաննէս Պէյրութ – Սոֆար տարածութիւնը կտրելով մէկ ժամ 28 վայրկեանէն, ստացաւ Լիբանանի նախագահին տրամադրած բաժակը եւ զանազան նուէրներ : Նոյնպէս նուէրներ ստացաւ երկրորդ հանդիսացող Յակոբ Տէմիրճեան :

ՀԱԼԷՊԻ Ջաւարեան վարժարանի ուսուցիչներէն Մուշեղ Գուտուլեան Լիբանանի հանրապետութեան նախագահին ներկայանալով, յանձնած տեսչութեան անոր յանձնեց Լիբանանի մեծադիր քարտէսը, յուլունքներով բանուած : Այս գործը որ արդիւնքն է հինգ ամսուան տքնաջան աշխատանքի, իր տեսակին մէջ բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ եւ այդ իսկ պատճառով, մեծապէս գնահատուած է նախագահին կողմէ, որ ջերմ շնորհակալութիւններ յայտնած է Ջաւարեան վարժարանի տեսչութեան եւ քարտէսի հեղինակին : Մ. Գուտուլեան երեք տարի առաջ ալ յուլունքով բանուած Սուրիոյ գեղեցիկ քարտէսը նուիրած էր նախագահ Շիւքրի պէյ Քուաթլիին :

ՄԻԼԱՆԻ մէջ, ուր 250 հոգի են գաղութին անդամները, չուտով պիտի շինուի հայկական եկեղեցի մը, ինչպէս հաղորդած է Եգիպտոսի առաջնորդը : Առ այժմ եկեղեցական արարողութիւնները տեղի կ'ունենան անկլիքան եկեղեցիին մէջ : Եգիպտոսի առաջնորդը Միլան գտնուած ատեն այցելած է նաեւ Ս. Ղազարի վանքը եւ հիւր եղած հինգ օր, Արքահայր Ոսկեհոճեանի : Մխիթարեան հայրերը այժմ լծուած են կղզին ընդարձակելու աշխատանքին :

ՍՈՒՏԱՆ.— Օմտուրմանի եւ Խարթումի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը բացումը կատարած է իր նորակառոյց «Հրանդ Մարգարան»ին : Քաղաքի վաճառականներէն Պ. Գրիգոր Սարըրեան, ի յիշատակ իր վաղամեռիկ զաւկին՝ Հրանդի, որ մարդիկ մըն էր, 1400 եգիպ. ոսկի նուիրած էր, որպէսզի Հ. Ե. Միութիւնը ունենայ իր սեփական մարզարանն ու ակումբը : Բացման առթիւ, ի նպաստ Հ. Ե. Միութեան, հանգանակութեան մը ձեռնարկուած է եւ մէկ ժամուան մէջ 1250 եգիպտ. ոսկիի գումար մը գոյացած է :

ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ աւարտած է իր նոր թատերգութիւնը, որուն անունն է «Զայրացած մի հեռանար» (Don't go away mad). Պրոտուէյի ծանօթ թատրոնի բեմադրիչներէն Ալֆրէտ Ֆիշըր կը պատրաստուի բեմադրել Սարոյեանի այս ստեղծագործութիւնը : Եթէ ներկայացումը յաջող անցնի, Սարոյեան կը ծրագրէ այս եղանակին բեմադրել տալ իր ուրիշ մէկ գործը եւս, որուն անունն է «Ճիմ Տէնտի» :

ՔԵՍԱՊԻ մէջ (Սուրիա) Պ. Բարսեղ Կանաչեան իր գիւղացիներուն միջոցին կազմած է եւ մարզած 24 հոգինոց երկսեռ երգչախումբ մը, որ իր առաջին համերգը տուած է հայ կաթողիկէ վարժարանի սրահին մէջ :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՀԱՇՈՒԵՆ ՃԱՄԲՈՒ ՏՈՒՐՔԸ

Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն ճամբու տուրքի մասին.—

Ճամբու տուրքի ենթակայ են 18 տարին լրացուցած բոլոր այրերն ու կիները, որոնք պիտի վճարեն 12 ոսկի :

Ճամբու տուրքէ զերծ են անոնք որ 60 տարեկանը լրացուցած են, այն կիները որ չեն աշխատիր եւ չահատուրք չեն վճարեր, այն զործաւոր կիները որ օրականով կ'աշխատին, այն անկարները որ չեն կրնար աշխատիլ ճամբու շինութեանց մէջ, անոնք որ հինգ զաւակ ունին կամ հինգէն աւելի, զինուորները, ուսանողներն ու համալսարանականները եւ այն օտարահպատակները որոնք վեց ամիսէն աւելի չեն կրնար բնակիլ Թուրքիա :

Ճամբու տուրքը պիտի վճարուի երկու հաւասար մասնավճարներով, անոնք որ չեն վճարեր ֆիզիքական աշխատութեամբ պիտի հատուցանեն զայն :

Անոնք որ 20 հազար ոսկիի դրամագլուխ ունին պիտի վճարեն 250 ոսկի ճամբու տուրք, 20 հազարէն մինչեւ 50 հազար՝ 500 ոսկի, 50 հազարէն մինչեւ 250 հազար՝ 750 ոսկի, 250 հազարէն մինչեւ 500 հազար՝ հազար ոսկի, կէս միլիոնէն մինչեւ մէկ միլիոն դրամագլուխի համար՝ 2500 ոսկի, իսկ մէկ միլիոնէն աւելի դրամագլուխի համար 5000 ոսկի ճամբու տուրք պիտի գանձուի :

Տուրքի ենթակայ են նաեւ ազատ ասպարէզի մարդիկը, բժիշկ, ատամնաբոյժ, ճարտարապետ, երկրաչափ, քիմիագէտ, մասնագէտներ եւայլն : Անոնք ճամբու տուրք պիտի տան իրենց դասակարգերուն համաձայն : Առաջին դասակարգ 125 ոսկի, Բ.՝ 100 ոսկի, Գ.՝ 75 ոսկի, Դ.՝ 50 ոսկի եւ Ե. դասակարգ՝ 25 ոսկի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 1145ԻՆ

Եւ Ապստամբ Որդին այս ամէնը կը դիտէր եւ կը խորհրդածէր իր միամիտ կերպարանքին ներքեւ, մինչդեռ մեծ շարժմունք մը, բոլոր պալատականները կը դղրդէր, իմացնելով թէ՝ կայսերական ներքին սենեակները բացուեցան :

Նոյն վայրկեանին, զինուորական հագուստներու պարզութեամբ մարդ մը, կորովի եւ քաջակառոյց կազմուածքով, դիտող աչք մը յանկարծ նետեց դէպի մեր պատանին եւ իրեն ուղղելով քալուածքը, հեգնող ամբարտաւանութեամբ մը վերէն վար զննելով՝

— Կ'երդնո՞ւմ, ըսաւ, որ ապստամբ Լեւոնին տղան ես դուն. առանց պատասխանին ալ սպասելու, շարունակեց. Հայրդ նախ երբեմն Կիլիկիա ճանչցայ, եղբայրդ հոս ճանչցայ, եւ քանի մը ներկաներու դառնալով՝ արհամարհանօք մը աւելցուց.

— Առիւծներն ալ իրենց վիժածը ունին, եւ իր երկայն սուրին շառաչիւնովը հեռացաւ, ու ամբողջ սեթեւեթեալ պալատականներ խոնարհելով ճամբայ կուտային իրեն, մինչեւ անհետացաւ :

Ծերը, որ իր երիտասարդ տիրոջը քով կեցած էր յարգանօք եւ արձանի պէս մինչեւ նոյն վայրկեանը կենաց նշան ամենեւին չէր տուած, այս վերջին նախատանաց ձայնէն յանկարծ ցնցուելով՝ աչքերը դարձուց անոր, որ անշարժ իբր անզգայ, հանդարտ ձայնով մը.

— Ի՞նչ է, Բարկէ՛ն, հարցուց :

— Լսեցի՞ր, տէ՛ր, այս մարդուն հայհոյութիւնը :

— Լսեցի :

— Գիտե՞ս թէ ո՛վ է այդ անզգամը :

— Գիտեմ, Անդրոնիկոսն է :

— Ո՛հ, թէ որ ինձ թողուէր...

— Գիտե՛մ ինչ պիտի ըրուցես, գիտեմ թէ ի՛նչ կ'ընէիր, բայց քեզի ըսած եմ թէ՝ ես եւ ինձ հետ գտնուողները՝ ոչ կիրք, ոչ բարկութիւն, ոչ զօրութիւն, ոչ ցոյց, ոչ խելք եւ ոչ զգայութիւն պիտի ունենան, ուրեմն դուն ալ պէտք է իմ օրինակիս հետեւիս՝ մինչեւ որ ժամանակը գայ : Համբերել եւ լռել, այս է մեր օրէնքը :

Եւ այս խօսքերը այնպիսի ցուրտ արեամբ եւ անհոգութեամբ ու կամաց ձայնով ըրուցուեցան, նաեւ Բարկէն այն վայրկեանին այնպիսի անհոգ ձեւ մը առաւ որ, ոչ կրցաւ նշմարել թէ՝ այս խօսքերը ապագային վրէժխնդրութեան օրէնքը կը պարունակէին :

Եւ ահա արքունի սենեկապետ մը մօտենալով այս մեր խումբին.

— Հայ Լեւոնի որդին Թորոս ո՞վ է, հարցուց :

Երիտասարդը իբր քունէ արթնցած.

— Ե՛ս եմ, պատասխանեց :

— Եկո՛ւր ուրեմն, կայսրը քեզ կ'ուզէ, ըսաւ սենեկապետը :

Երբ դահոյից սենեակին առջեւն դասան, պահապանները ըստ սովորութեան Թորոսի վրայ փնտռեցին որ զէնք չի գտնուի. արարողապետը իրեն իմացուց թէ՝ ի՛նչ էր երկրպագութեան եւ շարժման ձեւը, եւ իբրեւ թէ կասկածելով լողին իմացականութեան վրայ կրկնեց եւ ներս մտցուց :

Արծաթէ պատուանդաններով ոսկեղէն դահոյից վրայ նստած էր Մանուէլ Կոմնենոս կայսրը, զոր մեր պատմիչները Կիռ Մանուէլ կ'անուանեն, Կոստանդին Պէրպիրուժէնին որդին էր՝ որ Լեւոնը գերի տարեր էր : Ցաղթանդամ եւ կորովի երիտասարդ մըն էր, պսակն ի գլուխ, գաւազանն ի ձեռին՝ շրջապատուած ի՛նչ որ բնութիւնը եւ մարդկային արհեստները սքանչելիք կրցեր են ստեղծել, չորս կողմէն շրջապատուած մեծամեծներէ եւ տիկիններէ :

— Վե՛ր կաց, որդիդ Լեւոնի, ըսաւ կայսրը, արեւ եւ ազատութիւն կը շնորհեմ քեզ, տուն եւ ռոճիկ եւ ամէն պէտքերդ գանձէն պիտի հոգացուին. ջանա՛ արժանի լինիլ բարութեանցս եւ երախտագիտութիւնն լինի քու առաքինութիւնդ :

Եւ դառնալով կղերականաց բազմաթիւ խումբին, ուր բարձր աստիճանի պատրիարքք, մետրապոլիտք եւ եպիսկոպոսք ծանր եւ պատկառելի շարուած էին.

— Իմ կրօնական դիտաւորութիւնքս ալ, սուրբ հարք, ետքը ձեզի կ'իմացնեմ, եւ կը փափաքիմ որ այս ազնուական երիտասարդին հոգեկան դաստիարակութեանն ալ խնամք չի մոռնաք :

ԾԵՐԵՆՑ

Երկու կողմերն ալ անհաշտ Պերլինի հարցին մէջ

Ապահովութեան Խորհուրդին Գշ. օրուան նիստին մէջ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները, որոնք նախապէս հաղորդած էին լրացուցիչ տեղեկութիւնները, դարձեալ յայտարարեցին թէ պատրաստ են վերսկսելու Չորսերու խորհրդակցութիւնները, եթէ Ռուսերը վերցնեն Պերլինի պաշարումը: Բայց Վիշինսկի, որ լուռ ու մունջ նստած էր, չխօսելու դարկաւ: Յաջորդ նիստը պիտի գումարուի ուրբաթ օր, եւ կը կարծուի թէ Խ. Միութեան ներկայացուցիչը անակնկալ մը կը պատրաստէ այդ օրուան համար: Մինչ այդ, խորհրդային պատուիրակութիւնը տեարակ մը կը ցրուէր պարզելով Մոսկուայի տեսակէտը:

Չէզոք պետութեանց ներկայացուցիչները դերադոյն փորձ մը եւս պիտի կատարեն, միջին ճամբայ մը գտնելու համար, մինչեւ ուրբաթ: Բոլորն ալ կը զգան թէ որքան ծանր պատասխանատուութեան մը առջեւ պիտի գտնուին, եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը յայտարարէ է Պերլինի պաշարումը վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար:

Արժանթինի ներկայացուցիչը երկրորդ անգամ տեսակցեցաւ Պ. Վիշինսկիի եւ արեւմտեան պատուիրակներուն հետ:

★ Ահաւասիկ անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակներուն հիմնական տեսակէտները.—

1.— Խ. Միութիւնը պաշարում հաստատեց Պերլինի մէջ, դուրս նետելու համար երեք արեւմտեան պետութիւնները:

2.— Այդ նպատակին հասնելու համար, Խ. Միութիւնը բռնութեան սպառնալիք ըրաւ:

3.— Այս պարագան վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար:

4.— Անմիջապէս որ պաշարումը վերնայ — բայց ուրիշ ոչ մէկ պարագայի մէջ — պատրաստ են վերսկսելու բանակցութիւնները Խ. Միութեան հետ, Պերլինի կամ ամբողջ Գերմանիոյ մասին:

★ Մինչ այս մինչ այն, Ռուսերը աւելի խստացուցին Պերլինի պաշարումը: Նոր որոշումի մը համաձայն, այն բոլոր կառքերը որ Պերլին կ'երթան, պարտաւոր են խորհրդային շրջանէն անցնիլ: Բացարձակապէս արգիլուած է ուղղակիօրէն, արեւմտեան թաղամասերը: Այն կառքերը որ պաշար կը փոխադրեն, պիտի դրաւուին: Արեւմտեան հրամանատարութիւններն ալ համապատասխան միջոցներ ձեռք առին

Կատաղի կռիւներ Պաղեստինի մէջ

Ապահովութեան Խորհուրդը Գշ. օր միաձայնութեամբ որոշեց հրահանգել Արաբներուն եւ Հրեաներուն որ դադրեցնեն կռիւները Նէճէպի անապատին մէջ, (հարաւային շրջան): Այս բանաձեւը ներկայացուցած էր Սուրիոյ պատուիրակը, Ֆարէս էլ Խուրի:

Հեռագրի մը համաձայն, Հրեաները հաւանութիւն յայտնած են: Բայց օրուան լուրերը ուրիշ բան կ'ըսեն: Իսրայէլի զօրքեր գրեթէ պաշարած է Կազան, որ առժամեայ մայրաքաղաքն է Պաղեստինի արաբական կառավարութեան: Կռիւները սաստկացած են եւ հրէական զօրքը կտրած է Արաբներու պարենաւորման ճամբան, դէպի Երուսաղէմ: Կացութիւնը ծանր է Նապլուսի եւ Երուսաղէմի շրջաններուն մէջ եւ երկու կողմերն ալ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն հրէական օդանաւերը կը տիրապետեն Պաղեստինի եգիպտական դիրքերուն վրայ: Արաբներն ալ շարք մը յաջողութիւններ կը հաղորդեն:

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՔԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ Հրեաներուն դէմ: Պետական գաղտնիքները պահպանելու համար, որոշուեցաւ ճամբել հրեայ պաշտօնեաները: Ազգ. տնտեսութիւնը պաշտպանելու համար, չեղեալ յայտարարուեցան հրեայ առեւտրականներու տրուած ներածման եւ արտածման արտօնագիրները: Ձերբակալուեցաւ Իրաքի բարուոնապետը, Սասուն Խարուտի, ամբաստանուած ըլլալով թէ խռովայոյզ քարոզներ խօսած է սինակոկին մէջ: Հրեայ վաճառական մը մահուան դատապարտուելով կախուեցաւ: Զինուորական ատեանի յանձնուեցաւ հրեայ սեղանաւոր մը, տնօրէնը կարեւոր հաստատութեան մը, ամբաստանուելով թէ օգնած է Սիոնականներուն:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՊՐԱՈՒԽԻՉ, որ Գերմանիոյ բանակին սպարապետն էր վերջին պատերազմի առաջին երկու տարիներուն, մեռաւ Համպուրկի հիւանդանոցին մէջ, երակներու փցումէ: Պիտի դատուէր իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: 67 տարեկան էր: Հոգեվարքի պահուն իր յայտարարութիւնները դրի առաւ կինը, որ ծանրապէս հիւանդէ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ յետաձգուած է Նոյեմբեր 27-ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 31ին, շաբաթ պարահանդէսով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սալ Ste. Cécileի սրահին մէջ, 257 rue Boileau (rue Paul Bertի անկիւնը)

Կը նախագահէ ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին յայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Օր. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ: Կ'արտասանեն Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ եւ ուրիշներ:

ՑԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ)

Յառաջիկայ չորեքշաբթի, 27 հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Ալֆորվիլ, Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Trianonի մէջ:

Մուտքը հրաւիրատոմսերով: Դիմել Փիլիպոսին սրճարանը: Գեղարուեստական բաժին Ահարոնեանի գործերէն:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբին կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé (Métro - Pigalle): Թեր ու դէմ տեսակէտներ պիտի պաշտպանեն ընկերներ Հ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Խօսք կրնան առնել նաեւ ներկաները: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները:

«Հայաստան»

Ամսաթերթին համար ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔՈՒՄՆԵՐԸ եւ ամէն կարգի թղթակցութիւն կատարել ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆի հասցէին, 43 rue Richer, Paris (9):

ՀԱՃԸՆԻ անկման տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Օ. Նաշալեան կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր Այրի Տիկին Մաքսի Մխճեանի մահուան քառասունքին առթիւ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին 15 rue Jean Goujon, եւ կը խնդրեն իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ.— Տարօն - Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան պատի օրացոյցը, զարդարուած Վարդանանցի գեղանկարով: Կը խնդրենք բոլոր հայրենակիցներէն նկատի առնել այս հրատարակումը: Ստանալու համար դիմել հայրենակից Ղազար Պօղոսեան 4 Bld. de la Paix, Մարսէյլ:

Կ'ուզուի

Ծառէ եւ այգիէ լաւ հասկցող պարտիզպան մը: Դիմել ԱԹԹԱՐԵԱՆ, 147 Chemin de Forgentier, Toulon, (Var):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլէն 25 քիլմ. հեռու, Լէ Միլի ապաքինարանին տասնըմէկ հայ հիւանդներս կը փութանք մեր խորին երախտագիտութիւնը յայտնել Հայ Կապոյտ Խաչուհիներուն որոնք միշտ կը մխիթարեն մեզ բարոյապէս եւ նիւթապէս, փոքրիկ նուէրներով, առանց դաւանանքի ու գաղափարի խտրութեան:

Թորոսեան

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Ստիպուած ենք դադրեցնել արտասահմանի բոլոր այն թերթերը որոնց նուիրատուները չեն վերանորոգած այդ բաժանորդագրութիւնները:

★ ԻՏԱԼԻՈՅ մեր բոլոր բաժանորդներէն կը խնդրենք ժամ առաջ իրենց բաժնեգինները վճարել Միլան, Տօքթ. Արզումանեանի:

Իսկ ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ կը խնդրուի վճարել Պ. Խաչիկ Կարապետեանի:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Սեւակ» խումբի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւն»:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական տեղը (St. Antoine): Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ նոյեմբեր 21ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 30 Հոկտ. ժամը 2ին Պօնէլի սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Մարսէյլի Հայր. Միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին հայրենակից Եղիազարի Barը, 31 rue Barnard du Bois:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր անդամները 24 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 3ին եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, օրակարգ ունենալով Պ. ՎԱՀՐԱՄ ԵՐԱՄԵԱՆի քահանայական թեկնածութեան հարցը:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, կարող ուսուցչի մը ղեկավարութեամբ, կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէ անյապաղ արձանագրել իրենց զաւակները, ստանալու համար հայերէնի անհրաժեշտ դաստիարակութիւնը:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Անթիլիասի դպրեվանքին՝ նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտ. կազմակերպութիւններու եւ հովանաւորութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք.ի: Հոկտեմբեր 24ին ժամը 3—11:

Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Ալֆորվիլի Գուսան երգչախումբը: Անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ: Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ: Salle des Fêtes de Charenton, métro Charenton Ecoles: Մուտք 100 ֆրանք:

ԾԱԽՈՒԻ ՎԻԼԼԱ

Ծախու է մեծ վիլլա մը Chatillon s/Bagneux, 74 Ave. de la Division Leclerc: Ունի տասնէ աւելի սենեակներ, կեդրոնական ջերմութիւն, բաղնիք, պարտէզ: Կարելի է այցելել հինգշաբթի եւ կիրակի առաւօտները ժամը 9—12: Տեղեկութեանց համար դիմել Mlle Jocquetotի, 14 rue Dauphine, Paris (6), երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 15—19 եւ չորեքշաբթի ժամը 10—13:

La Méditerraneénne

2 Rue de la Grange Batelière, Paris

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ ԱՐԵՒԵԼՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

Maison CHRISTOU

Շատ հաճելի միջավայր մը, դեղեցիկ սրահներ պատշգամներով, արեւելեան համադամ կերակուրներ, օղի եւ աղանդեր:

Հեռաձայն PRO. 03-98

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վերջամսեայ 800 ֆր. Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 22 Octobre 1948 — Ուրբաթ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԻԹ. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5675 — Նոր շրջանի թիւ 1086 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Գործադուլները նորութիւն չեն այս երկրին համար,— դասական հայրենիքը խորհելու, խօսելու, գործելու ազատութեան:

Ճիշդ յիսուն տարի առաջ, 1898 Հոկտեմբերի առաջին տասնօրեակին, երկաթուղիներու ընդհանուր գործադուլ մը կը յայտարարուէր:

Հոկտ. 15ին թերթերը կը հաղորդէին թէ շարժումը չէ յաջողած, որովհետեւ բանուորները կը մերժէին հնազանդիլ Փարիզէն տրուած հրամաններուն:

Բայց եւ այնպէս, կառավարութիւնը հարկ դատած էր զինուոր ղրկել եւ գրաւել գլխաւոր կայարանները, ամբողջ երկրին մէջ:

Հոկտ. 18ին (միշտ 1898) գործադուլը վերջացած ըլլալով, պատերազմական նախարարը կը հրամայէր իրենց տեղերը վերադարձնել այն գունդ հետեւակազօրք եւ հեծելազօրք, որոնք Փարիզ փոխադրուած էին գաւառէն, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

Այնուհետեւ պարբերաբար կը վերսկսէին բանուորական խլրտումները, յաճախ յանգելով արիւնահեղութեան:

Օրուան կառավարութիւնները, նոյն իսկ յեղափոխական համարուած նախարարներ երբեմն անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնէին, շարժման մէջ դնելով զօրքը: Եւ պարբերաբար կը խանգարուէր երկրին տնտեսական կեանքը:

Ահագին բարեփոխումներ կատարուած են, այդ օրէն ի վեր, բանուորական ճակատին վրայ: Նուաճումներ՝ որոնք երազ կը թուէին երէկ:

Միայն 1936ին օրէնքի կարգ անցած նորութիւնները ներշնչման աղբիւր դարձան ուրիշ երկիրներու համար ալ:

Եւ սակայն, իւրաքանչիւր ժամանակաշրջան իր բացառիկ պահանջներն ունի: Մանաւանդ մեր օրերուն, երբ իրարու կը յաջորդեն ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական յեղաշրջումները: Երբ ամբողջ բազմութիւններ վարակուած են օրուան հոսանքներէն:

Վերջին Աշխարհամարտէն ի վեր, իսկապէս անտանելի դարձած է ապրուստը, Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ:

Ֆրանսան չէր կրնար բացառութիւն կազմել, հակառակ իր անսպառ հարստութեանց:

Երկու աշխարհասասան պատերազմները անփոխարինելի հետքեր ձգած էին երկրին ամբողջ տարածութեան վրայ: Մէկուն աւերները հազիւ դարմանուած, երկրորդը կու գար նոր եւ աւելի խոր ճեղքեր բանալու:

Միւս կողմէ, երկիրը հիմնական վերանորոգումներու կը կարօտէր, նաեւ, ներքին կարգուսարքի տեսակէտով:

Նոր Սահմանադրութիւնը, որ կոչուած էր վերաշինութեան ճամբան հարթելու, գոհացում չի տար ձախակողմեան հոսանքներուն: Մինչդեռ աջերը զայն կը նկատեն «աղբիւր ամենայն չարեաց»:

Այսպէս կամ այնպէս, ընկերային, տնտեսական, քաղաքական եւ մանաւանդ կուսակցական պահանջներ եւ պայքարներ իրար խառնուելով, ստեղծած են մթնոլորտ մը որ կրնայ յեղափոխական համարուիլ:

Ահա թէ ինչո՛ւ լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնեն երկրին չափաւոր տարրերը, ինչպէս եւ Ֆրանսայի բոլոր բարեկամները:

Բոլորին ալ համոզումն այն է թէ նոր գործադուլները շատոնց կորսնցուցած են իրենց տնտեսական հանգամանքը, եւ քաղաքական ծրագիրներ կը հետապնդեն, իբրեւ հետեւանք արտաքին ներշնչումներու:

Ընկերվարական կուսակցութիւնն անգամ այդ համոզումն ունի, ինչպէս իր նախարարը, Ժ. Մոք:

Պարապ տեղը չէ որ իր պաշտօնական օրկանը, «Le Populaire», խստօրէն քննադատելով Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը, միշտ «K.» մը կ'աւելցնէ անոր անունին առջեւ: Անշուշտ հասկցնելու համար թէ Կոմինֆորմի կամ համայնավարներու ազդեցութեան տակ ինկած է:

Տակաւին առջի օր, թերթը կ'ազդարարէր թէ Աշխատանքի Դաշնակցութեան նշանաբանն է «խռովութիւններ յարուցանել ամէն գնով, ծառայելու համար Կոմինֆորմի քաղաքականութեան»:

Ամէն պարագայի մէջ, լուրջ ցնցումներու մատնուած է դժբախտ Ֆրանսան: Ցրկունք մը, որ կրնայ երկար տեւել: **Շ.**

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՐՔ. ԷՋՄԻԱԾԻՆ Կ'ԵՐԹԱՑ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հոկտ. 7 թուակիր հեռագրով մը Էջմիածին հրաւիրած ըլլալով Արտաւազդ արք.ը, կաթողիկոսական պատուիրակը Հոկտ. 23ին օդային ճամբով եւ Մոսկուայի վրայով կը մեկնի Հայաստան:

Այս առթիւ կը փութայ իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնել բոլոր անոնց՝ որոնք իրենց խնդակցութիւնը յայտնած էին իր յոբելեանին առթիւ, անձամբ, հեռագրով, նամակով ու նուիրատուութեամբ:

Ազգաժողովին աշխատանքները

Ապահովութեան Խորհուրդին վեց չէզոք անդամները բանաձեւ մը պատրաստած են, որ ժողովին պիտի ներկայացուի այսօր, ուրբաթ: Պարունակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ եզրակացութիւնը նպաստաւոր է երկու կողմերուն համար ալ եւ կրնայ բարեյաջող ելքի մը յանգիլ: Արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները գոհ կ'երեւան, իսկ Պ. Վիշինսկի պատասխանի կը սպասէ Մոսկուայէն:

Ինչպէս յայտնի է, Ապահովութեան Խորհուրդը կը բաղկանայ 11 անդամներէ: Վեց չէզոքներուն հետ երբ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգներն ալ քուէարկեն, կ'ունենան ինը քուէ, երկուքի դէմ (Խ. Միութիւն եւ Ուկրայնա):

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, բանաձեւը կ'առաջարկէ պաշարումը վերցնել եւ անմիջապէս վերսկսիլ չորս արտաքին նախարարներու խորհրդակցութիւնը:

★ Չորեքշաբթի օր Քաղաքական Յանձնաժողովը 6ի դէմ 41 ձայնով քուէարկեց Քանատայի բանաձեւը՝ հիւլէական ուժի մասին: Տասը պատուիրակներ ձեռնպահ մնացին: Յանձնաժողովը նախապէս մերժած էր խորհրդային բանաձեւը, 7ի դէմ 39 ձայնով (7 ձեռնպահ):

Քուէարկուած բանաձեւին համաձայն, հիւլէական ուժի յանձնախումբը պիտի վերսկսի իր աշխատանքը, քննելով բոլոր ծրագիրները: Ուրիշ խօսքով, այս փշոտ խնդիրը օրակարգէն հանուած կ'ըլլայ երկար ժամանակի մը համար, մինչեւ նստաշրջանին փակումը:

★ Նոյն օրը Քաղաքական Յանձնաժողովը որոշեց յետաձգել Պաղեստինի խնդիրը: Փոխանակ հիմնովին քննելու զայն, ինչպէս ծրագրուած էր, 11ի դէմ 34 ձայնով այս որոշումը տուաւ, համաձայն Մեքսիկայի բանաձեւին, որ կը խնդրէ մեծ պետութիւններէն կարգադրել իրենց վէճերը եւ ապահովել խաղաղութիւնը:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը, որ հակառակ էր յետաձգման, ամերիկեան խաղ մը կը տեսնէ այս յետաձգման մէջ:

Կրակը դադրեցնելու կոչին առթիւ, որ ընդունուած է Իսրայէլի կողմէ, Եգիպտոս ալ հաւանութիւն յայտնած է, սպասելով մանրամասնութեանց: Կռիւները կը շարունակուին զանազան վայրերու մէջ:

Միացեալ Ազգերու Պաղեստինի միջնորդը Ընկերային Յանձնախումբին մասնաւոր ուշադրութեանը յանձնեց 500,000 արաբ փախստականներու թշուառութիւնը, «իբրեւ ամէնէն ստիպողական պարագան Պաղեստինի հարցին»:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ դիմագրաւելու համար, բրիտանական կայսրութեան խորհրդաժողովը որոշեց վերակազմել ինը անդամակից պետութեանց զինուորական ուժերը: Այս առթիւ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, ինչ որ մեծ տպաւորութիւն գործեց:

ՋԵԽԵՐԸ ԿԱԽԵՑԻՆ պատերազմի ոճրագործ մը, Ֆրանց Զոմմըրհոֆըր, 28 տարեկան, որ ամբաստանուած էր թէ 1427 կալանաւորներ սպաննած է իր ձեռքով: Երբ հրամանը հաղորդեցին, մահապարտը յայտարարեց արտասուալից.— «Ես միայն ինծի տրուած հրամանները գործադրեցի»:

ՄԱԶԵՐԸ ԿՏՐԵԼՈՒ համար 10% աւելի պիտի վճարէք այսուհետեւ.— Ա. կարգ 80, Բ.՝ 62, Գ.՝ 56, Դ.՝ 53, առանց հաշուելու 15% պարգեւը: Ատենէ մը ի վեր սափրիչներու յաճախորդները այնքան պակսած են որ, միայն Փարիզի մէջ 2000 խանութներ փակուած են:

Հանքագործները կռուա՛ն դիմաւոր

52 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ, 32 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ածխահանքերու գործադուլը կը շարունակուի կեդրոնական եւ հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ: Ամէն օր ընդհարումներ տեղի կ'ունենան, թէեւ կառավարական զօրքը խոհեմութեամբ կը շարժի:

Չորեքշաբթի օր ծանր դէպքեր պատահեցան Թարնի նահանգին մէջ: Ելեկտրական կայանը վտանգուած էր: Բանթողները գրաւեցին շէնքին կէսը, ոստիկանութիւնն ալ միւս կէսը: Բանթողները կեցուցին կառախումբ մը, որ զինուոր կը փոխադրէր: (Շոգեշարժ մեքենան բաժներ էին կառախումբէն):

Ալպիի մէջ, որ նահանգին վարչական կեդրոնն է, նահանգապետութիւնը հարկադրուեցաւ փակել դուռները եւ զինուորներու պաշտպանութիւնը խնդրել:

Կացութիւնը աւելի ծանրացաւ Սէնթ-Էթիէնի մէջ: Երկու հազար հանքագործներ եւ զինարանի բանուորներէն հազար հոգի նորէն փորձեցին գրաւել Վիլլէի ածխահանքը: Երրորդ փորձն էր այս, 48 ժամուան մէջ: Բանթողները յարձակեցան զինուորական բեռնակառքերու վրայ որոնք օգնական զինուորներ կը փոխադրէին: Տեղ մը զինուորները պաշարուեցան կամուրջին տակ և դիրկընդխառն կռիւ մը տեղի ունեցաւ:

Այս դէպքերուն հետեւանքով 52 հոգի վիրաւորուեցան, 32 հոգի ձերբակալուեցան, որոնց հինգը կիներ:

Ուրիշ ածխահանքի մը մէջ, որ բանթողներուն ձեռքն է, 50 ձիեր մնացած են հինգ օրէ ի վեր, անօթի ծարաւ: Ոստիկանութիւնը խնդրեց դուրս հանել, բայց գործադուլի վարիչները մերժեցին: Կը վախցուի որ անտէր անասունները անօթութենէ սատկին եւ կամ խեղդուին, քանի որ հանքերը ողողուած են:

Առջի օր բազմաթիւ նոր զինուորներ ղրկուեցան Սէնթ-Էթիէն: Ընդհարումներու միջոցին գործադուլի վարիչներէն մէկը ազդարարեց թէ «բանուորները պիտի կռուին առիւծներու պէս, գործադուլի յաղթանակին համար»:

Պ. Լաքոսթ, ճարտարագործութեան նախարարը (ընկերվարական) յայտարարեց թէ կառավարութիւնը տեղի պիտի չտայ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ճնշումին առջեւ (շաբթաթ): Այս առթիւ ապահովցուց թէ բաւական ածուխ ամբարուած է, ճարտարագործութիւնները բանեցնելու համար քանի մը շաբաթ: Հանքագործներու ներկայացուցիչներն ալ յայտարարեցին.

— «Երկու ամիս պիտի դիմադրենք, եթէ նոյն իսկ օրական մէկ գետնախնձոր ունենանք, իբրեւ ուտելիք»:

Պ. Լաքոսթ կացութիւնը պարզելով նախարարական խորհուրդին առջեւ, պահանջեց «ստիպողական միջոցներ ձեռք առնել, պաշտպանելու համար ժողովուրդը գործադուլներու աղէտալի հետեւանքներու դէմ»: Ներքին նախարարն ալ տեղեկութիւններ հաղորդեց ապահովութեան միջոցներու մասին:

Ճարտարագործութեան նախարարը հաստատեց թէ աշխատանքը 50% վերսկսած է Լոռէնի մէջ:

ՈՒՐԻՇ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ

Հրատարակուած տեղեկութիւններու համաձայն, հարաւային Ֆրանսայի գլխաւոր ածխահանքերուն մեծ մասը զօրքին եւ ոստիկանութեան ձեռքն է, բայց հիւսիսային շրջանին մէջ կառավարութիւնը դեռ կը յետաձգէ զինուորական միջամտութիւնը, որպէսզի կացութիւնը աւելի չծանրանայ:

Օվերնյի (կեդր. Ֆրանսա) ածխահանքերը ողողուեցան, անգործութեան մատնելով 3000 բանուորներ: Տէքազվիլի մէջ (հարաւ.—արեւմուտք) քանի մը հոգի վիրաւորուեցան, ընդհարումներու հետեւանքով:

Քարափի բանուորներու արհեստակցական միութիւնը ջերմ համակրանք յայտնելով հանքագործներուն հրաւիրեց իր անդամները չպարպել այն նաւերը որոնք անգլիական եւ ամերիկեան ածուխ կը փոխադրեն:

Կը վախցուի որ ելեկտրական հոսանքն ալ խանգարուի, եթէ աւելի երկար տեւէ ածխահանքերու գործադուլը:

★ Ճարտարագործութեան նախարարը հաստատեց թէ ինը հորեր ողողուած են հիւսիսային շրջանի ածխահանքերուն մէջ, ինչ որ կը նշանակէ օրական 8250 թոն կորուստ: Նախարարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ կառավարութիւնը պատերազմ չէ յայտարարած հանքագործներուն դէմ եւ մանրամասնօրէն պարզեց ամբողջ անցուդարձը, աշխատավարձի յաւելումները եւայլն:

Կառավարութիւնը պատրաստ է բանակցութիւնները վերսկսելու, պայմանաւ որ հանքագործները վերահաստատեն ապահովութեան մի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼՈՐՏ ՔԸՐԶԸՆԻ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մինակ մնալով՝ ես գտայ, որ այսպիսի հեռագիրը կարող է չափազանցրած տպաւորութիւն գործել: Այս պատճառով խմբագրեցի նոր հեռագիր, ուր պահելով Լորտ Քըրզընի յայտարարութեան մասը, զգալապէս թուլացրի մեր խորհրդի խստութիւնը: Եւ որովհետեւ փաշան բացակայ էր, ստորագրեցի ինքս մինակ :

Ահա այդ հեռագրի պատճէնը, որ տարայ Foreign Office, տեսնուեցայ Vansitartի հետ եւ ասացի հետեւեալը.—

Լոնտոն, 8 Ապրիլ, 1920, Լոնտոն
Վարչապետ Խատիսեան, Երեւան

Տեսանք Լորտ Քըրզընը փաշայի հետ միասին: Խորապէս յուզուած ենք իմանալով որ, համաձայն իր տեղեկութիւններուն, Դրոյի, Համազասպի եւ Գիւլխանդանեանի կողմէ ղեկավարուած հայկական խմբերն են, որ վերջին ամիսներու ընթացքին յարձակեր եւ կործաներ են Սուրմալուի, Էջմիածնայ, Զանգեզուրի, Զանգիբասարի բազմաթիւ թաթարական գիւղերը: Կան ջարդերու պաշտօնական մեղադրանքներ: Մեզ նախազգուշացուցին, որ եթէ այս կացութիւնը չփոխուի, մեզ պիտի մերժուի բոլորովին զէնքերու մատակարարութիւնը եւ մենք պիտի կորսնցնենք ամէն օգնութիւն ու հովանաւորութիւն :

Հաղորդելով ձեզ այս ծանր լուրը՝ կը խնդրեմ ձեզ անմիջապէս հեռագրել կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներու մասին :

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

— Դուք գիտէք, որ երէկ մենք տեսնուեցանք Լորտ Քըրզընի հետ, որը մեղադրեց մեզ Թաթարների ջարդերի մէջ: Իմ պարտքն է այս ծանր յայտարարութիւնը հաղորդել իմ կառավարութեան: Բայց պէտք եմ համարում կանխապէս յայտնել, որ այս հեռագիրը կարող է իր ծանր տպաւորութիւնը թողնել Երեւանում եւ նրանց մտածել կը տայ, որ Անգլիա, որ համարւում էր ներկայ պայմաններում մեր միակ յոյսը, ձեռնթափ է լինում մեզնից: Ես վախենում եմ, որ այս տպաւորութեան տակ, նրանք յուսահատ քայլեր առնեն, որոնցից կարելի էր խուսափել: Մասնաւորապէս զէնքի եւ ռազմամթերքի մերժումը ամենածանր տպաւորութիւն կը թողնի: Ես խնդրում եմ այդ յայտնել Լորտ Քըրզընին :

— Ես գտնում եմ, որ աւելի լաւ է այս հեռագիրը ղրկէք, ասաց Vansittart—վնաս չունի թէ ձերոնք մի փոքր վախ զգան: Ճշմարիտ է, որ այս մեղադրանքների մէջ շատ չափազանցութիւն կայ, բայց եւ ճշմարիտ է, որ ձերոնք բաներ թոյլ տուել են իրենց :

— Ես նորից պնդում եմ,— ասացի, որ Վալդրոպ զոհ է ծանր մոլորութեան, ուր դեր են կատարել մեր հարեւանները: Այո, ես կը ղրկեմ հեռագիրը, բայց պէտք էր, որ ես ձեզ ասէի, թէ նա ինչ տպաւորութիւն կը թողնի :

Այնուհետեւ Vansittart երկար խօսում ու համոզում էր ինձ ընդունել Դաշնակցութիւն (Fédération) երկու հարեւանների հետ՝ բոլշեւիկներին դիմադրելու համար :

— Սա միակ միջոցն է պահպանելու այդ երեք պետութիւնները: Հակառակ դէպքում, վստահացնում եմ ձեզ— որ մեր բոլոր աշխատանքները ջուրը կ'ընկնեն Հայաստան կազմելու համար: Բոլշեւիկները շատ մօտ են Պաթումին ցամաքով, երբ Պաթում մտնեն, դուք՝ երեք ժողովուրդներդ էլ նրանց ոտքի տակ էք:

— Բայց միթէ՞ դուք լրջօրէն հաւատում էք, հարցրի ես, թէ կովկասեան ազգերը պիտի կարողանան դիմադրել բոլշեւիկներին: Ես չեմ հաւատում: Ռուսական զէնքի վարկը շատ բարձր է այդ կողմերում: Ի՞նչ զօրք կայ: Թաթարակա՞ն: Դա զօրք չէ, այլ բանդա (հրոսախումբ): Վրացիք միշտ վատ կռուողներ են եղել: Մենք էլ խնդրեցինք վաղուց հետէ միջոցներ՝ բանակը կազմակերպելու համար: Չկամեցաք: Ո՞վ պիտի կռուի բոլշեւիկների դէմ :

— Բոլշեւիկների յաղթութիւնների մէջ մեծ «բլըֆ» կայ, ասաց Vansittart եւ վերջում առաջարկեցիր ծառայութիւնը մեր երեք պատուիրակութիւնները հաւաքելու եւ խօսելու :

Ես խուսափողական պատասխան տուի :

Փարիզ, 12 Ապրիլ 1920

Լոնտոնից Փարիզ վերադարձիս, եկեղեցում զատկական տօնի առթիւ փաշային հանդիպեցի : Եւ նրա առաջին հարցն եղաւ, թէ ղրկե՞լ եմ հեռագիրը Երեւան Լորտ Քըրզընի հետ ունեցած զրոյցի առթիւ: Ես երկու խօսքով ասացի.

— Այո, միայն յետոյ ինչ որ անպատեհութիւններ գտայ, որ շտապ կազմելիս նկատած չէինք, մի փոքր փոփոխեցի եւ, քանի որ դուք բացակայ էիք, մենակ ստորագրեցի :

Նա սաստիկ դժկամակեց եւ կողքիցս քշուեց խռոված երեխայի պէս, ասելով.

— O, c'est trop fort.

Նոյն օրը բժիշկ Նեվրուզը եկաւ ինձ ասելու, թէ փաշան սաստիկ զայրացած է հեռագրի պատմութիւնից եւ ուզում է բողոքել Լորտ Քըրզընին: Ես ժպտացի ու աւելացրի, թէ երբ հանդիպեմ վաղը ժողովին, ես նրան շատ հեշտութեամբ կը համոզեմ, որ վշտանալու տեղիք չկայ, որ ուրիշ կերպ անհնարին էր վարուել, քան ես վարուել եմ: Նեվրուզն աւելացրեց, թէ կասկածում է իմ յաջողութեանը եւ թէ փաշան մտադիր է այս խնդիրը Միացեալ Պատուիրակութեան ժողովին բերել: Ես պատասխանեցի, թէ այդ աւելի լաւ ինձ համար, եւ դուք կը տեսնէք որ փաշային ես հէնց ժողովում կը համոզեմ :

Արդարեւ, յաջորդ օրը Միացեալ Պատուիրակութեան նիստին, ուր ներկայ էին Պատրիարքը, Փաշան, Զօպանեան, Նեվրուզ, Թէքէեան, ես պատմեցի Լոնտոնում մեր զրոյցի արդիւնքը Թաթարներին եւ Վրացիների հետ: Փաշան յանկարծ նիւթը փոխելով՝ դարձաւ երկու հեռագրի պատմութեանը: Նորից երկարօրէն պատմեց մեր տեսակցութիւնը Լորտ Քըրզընի հետ, հեռագրի կազմելը, ապա եկեղեցու միջադէպը եւ խնդրեց, որ ժողովն իր կարծիքն ասի:

— Շատ եմ ցաւում, որ այս խնդիրը փաշային այդքան ծանր զբաղում էդարձել եւ խնդրում եմ հաւատալ, որ եթէ այս բոլորի մէջ ինձ համար անախորժ մի բան կայ, դա այն է, որ ես առանց բնաւ այդ ցանկալու՝ զայրոյթ եմ պատճառել Պօղոս փաշային: Կրկնում եմ՝ ես այդ չեմ հետամտել: Ես սիրով կը լսեմ, եթէ նա ցոյց տայ, որ ես սխալ եմ գործել: Բայց կը խնդրէի փոխադարձ վիրաւորանքի եւ անվստահութեան մտածումները մէկդի դնել: Վստահ եմ, սակայն, որ իմ կազմած հեռագիրը հաւատարիմ մնալով հանդերձ Լորտ Քըրզընի յայտարարութեան, միայն մեղմացրել է վերջին մասը: Եւ այդ անհրաժեշտ էր. այլապէս, դուրս էր գալիս, որ 1) Ես ու փաշան բաժանում ենք Լորտ Քըրզընի կարծիքը ջարդերի մեղադրանքի մասին. 2) Մենք էլ նրա հետ միացած պահանջում ենք հեռացնել ասպարէզից մեր երեք կարեւոր գործիչներին. 3) Առանց սպասելու եւ խնդրելու մեր կառավարութիւնից պէտք եղած բացատրութիւնը, մենք մեր կողմից պահանջում ենք համակերպուել ի վերջոյ. 4) Սպառնում ենք նոյնիսկ հրաժարուել: Ինչ վերաբերում է իմ մինակ ստորագրելուն, դուք երեւի չգիտէք, որ ես ինքս խնդրեցի փաշային ինձ հետ ստորագրել առաջին հեռագիրը. հետեւապէս պատճառ չունէի նրան զրկել այդ հաճոյքից, եթէ նա Լոնտոն լինէր: Այժմ կը խնդրէի կարդալ երկու հեռագրերը եւ համեմատել՝ տեսնելու համար իմ ասածի ճշմարտութիւնը :

Փաշան կարդաց երկու հեռագրերը: Ժողովականները լուռ էին: Ես շարունակեցի.

— Դուք տեսնում էք, որ տարբերութիւն գրեթէ չկայ : Նոյնիսկ Vansittart, որին ես յաջորդ առաւօտ Լոնտոնում ցոյց տուի իմ հեռագիրը, այն գտաւ շատ խիստ, բայց աւելացրեց, թէ «պարտական էք ղրկել, դա անհրաժեշտ է»: Եթէ Vansittartը այն գտաւ լիապէս գոհացուցիչ, նոյնիսկ խիստ, կարծում եմ որ մենք աւելի պահանջող լինելու չենք մեզնից :

Փաշան պատասխանեց.

— Այո, բայց նոյն Vansittartը այսօր, երբ տարայ նրան ցոյց տուի առաջին հեռագրի տեքստը (բնագիր) ասացի, թէ Ահարոնեան այս չէ ղրկել, շատ զարմացաւ, որ դուք նրան ուրիշ հեռագիր էք տուել եւ շատ վշտացաւ :

— Ինչպէս դուք ցոյց էք տուել մի օտար պետութեան ներկայացուցչին այն հեռագիրը, որ երկրորդի մեկնելէն յետոյ՝ պիտի համարուի պետական գաղտնիք. ազգային գաղտնիք: Դուք, որ գիտէիք, թէ երկրորդ հեռագիրն արդէն ղրկել եմ: Սա մի վատ, շատ ստոր արարք է, հաւասար դաւաճանութեան, եւ եթէ դուք սկզբից ինձ յայտնէիք ձեր այդ անարժան արարքի մասին, ես ձեզ այնքան քաղաքավարութեամբ բացատրութիւն չէի տար: Ես ձեզ շատ վատ մարդ եմ կարծել, բայց այս աստիճան ստոր չէի կարծի:

Եւ դուրս գնացի ժողովից :

Այսօր՝ ապրիլ 22ին Խորէն սրբազան Մուրատբէգեան գրում է ինձ Լոնտոնից, թէ փաշայի ներկայացուցիչ՝ տխրահռչակ Մալքոմը, անշուշտ փաշայի հրահանգով, առաջին հեռագրի պատճէնը Լոնտոնում տարել է Foreign Office, ցոյց է տուել, յայտնել է թէ Ահարոնեանը չի ղրկել այս եւ յաջողեցրել է այն եւս հեռագրել Երեւան, փաշայի եւ իմ ստորագրութեամբ :

Այս բոլորը կատարւում է իսկապէս Դաշնակցութիւնն ու մեր արդի կառավարութիւնը հարուածելու համար, եւ մանաւանդ Դրոյին, որի դէմ Պ. Մ. Պապաջանեան բոլոր շրջաններում, ուր կարող է, մղում է անպատիւ պրոպագանդա:

Ջաւէն պատրիարքը, որ փաշայի հետ ունեցած ընդհարման երեկոյին եկաւ ինձ խնդրելու, որ մոռանամ միջադէպը եւ շարունակեմ գործակցութիւնը փաշայի հետ, չկարողացաւ թաքցնել, որ փաշան այդ «յիմարութիւնն ըրած է պարզապէս քիչ մը Դաշնակցութիւնը նեղը ձգելու համար» :

Եւ ես ստիպուած եմ նորից գործակցել փաշայի հետ, նորից տեսնուել, նորից ժողովներ անել, դիմումներ կատարել միասին: Ի՞նչ տանջանք:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

«Կայր չարքայինն» է որ կը խօսի

Երէկ փողոցներուն անկիւնը բարեկամ կը մուրային եօթը ֆրանք ճարելու, տուն հասնելու համար: Այսօր անձնական կառքով ճիրիտ կը խաղան :

Մէկը իր դրացին խեղդեց: Միւսը գործատիրոջ տունը աւլեց: Ուրիշ մը կնոջը նախկին սիրահարը ընդակահարեց: Եւ այսպէս դարձան հերոս, եւ, հայրենասէր: Այլեւ հարուստ ...

Երբ «Պոլշեւիկեան» հայրենասիրութեամբ, չէր խաթարուած մեր ժողովուրդին աւանդական վեհանձնութիւնը, անապատներուն մէջ իսկ, իր պատառը կը կիսէր ընկերոջը անօթութիւնը թեթեւցնելու: Իր ծաղիկ կեանքը վտանգի կ'ենթարկէր ընկերը ազատ պահելու համար: Կախաղան կը բարձրանար, անմեղը մեղաւոր չմատնելու համար :

Այսպէս էր դարերէն եկած աւանդութիւնը մեր ազնիւ ժողովուրդին, երբ չկար համայնավարութիւնը :

Իսկ այսօր Հայը, «պոլշեւիկ» Հայը կը դաւաճանէ Հայուն՝ ամէնէն ցած միջոցներով, ամէնէն զարշելի ձեւերով :

Ի՞նչ ըրած էին Սէն Լուի, քառասունեւհինգ Դաշնակցականները: Ի՞նչ ըրած էր Վռամը, թաղին բարօրութեան համար խաչուած այդ մարդը: Ի՞նչ ըրած էին Փ.ը, Ս.ը, Մ.ը Գ.ը Հ.ն, Գ.ը եւն: իրենց ընկերներով: Իրենց քրտինքով եկեղեցի եւ դպրոց շինած էին ձեր իսկ զաւակները հայ պահելու համար: Ո՞ր հրէշը դրդեց նախ տանիլ անտառը չանթահարելու, իսկ երբ Ազէրի դնդակետը ի դերեւ կը հանէր ձեր ճիւաղային ծրագիրը, տարիք լեցուցիք բանտերը: Ինչո՞ւ համար:

Դուք չէի՞ք որ մասնաւոր մարմնի մը հրահանգով եւ իբրեւ թէ հայրենիքին անունով, գաղութը, մասնաւորապէս Մարսիլիան, մաղեցիք, պարկեշտ մարդոց ձեռքէն կորզեցիք, քսան, յիսուն, հարիւր, երկու հարիւր հազարներ :

Քաջութիւնն ունի՞ք յայտնելու չորթուած միլիոններուն գումարը: Տա՞սը, քսա՞ն, երեսո՞ւն: Աւելցուցէք նաեւ Հայկ. Դատի եւ Ներգաղթի անունով հաւաքուած միլիոնները, եւ եկէք խօսինք :

Մենք, «կայր չարքայիններս» մեր տալիքը տուինք: Առնելիք չունինք, ոչ ալ հաշիւ պահանջելու գիտակցութիւն կամ իրաւունք ...

Բայց, թոյլ տուէք որ հարցում մը ուղղեմ յանուն հարիւրաւոր «կայր չարքայիններու» եւ բազմազան կողոպտուածներու.—

Դուք, գիտակից «յառաջդիմականներ» (այդ անունով ծերանաք) ե՞րբ պիտի պահանջէք այս միլիոններուն հաշիւը :

Եթէ նոյնիսկ որոշ բաց մըն ալ ուզեն գոցել, Նիմի եւ Կրընոպլի արձակաղէններու, ռուսահայ գերիներու կօշիկ եւայլն առինք տուինք ըսելով, ո՞ւր է մնացեալը եւ ամբողջական հաշիւը:

Շատ ծեծեցիք մեր դուռը: Ինչպէս ձեզմէ առաջ, ձեզմէ վերջն ալ ծեծողներ պիտի ըլլան : Բայց պիտի մնաք միշտ կէս ճամբան, միշտ ամօթահար: Ձեր թզուկի կանչերը ի զուր պիտի զարնուին Դաշնակցութեան ժայռերուն :

Դուք ձեր չուրջը նայեցէք, չափեցէք ձեր նենգութիւնները, քսութիւնները, մատնութիւնները, ապերախտութիւնը, մանաւանդ ձեր սեւ սրտին մաղձը զարշահոտ :

Երկերես վիժուկներ, ձեզի՞ է մնացեր Անգարայի ճամբան ցոյց տալ մեզի: Եթէ օր մը բանանք վարագոյրը բոլոր ճարպ կապողներու գըլխուն ...

Երբ կ'ըսենք թէ հայրենիքի մը պարտականութիւն է, նոյնիսկ միջազգային օրէնքներով, տէր կանգնիլ իր ցիր ու ցան զաւակներուն, մեղաւո՞ր ենք :

Երբ գիտենք թէ մեր հայրենիքը ազատ չէ իրաւասու չէ, իր տարրական պարտականութիւններն անգամ չի կրնար կատարել, հայրենադա՞ւ ենք :

Երբ Աւետիք Իսահակեան մը, բաժակը լեցուն կը խմէ Արաքսի միւս ափին կենացը, մեր սրտերը կարօտով եւ երախտագիտութեամբ կը լեցուին: Իսկ երբ նոյն Իսահակեանները Ղարապաղի յափշտակութեան քանըհինգամեակին առթիւ շնորհաւորական հեռագիր կ'ուղարկեն, մեր արիւնը կը սառի մեր երակներուն մէջ :

Երբ Արաքսը կը մնայ միշտ որբ, մէկ կողմ

Երեսուն չորս տարի վերջ

ԼԻՈՆ.— Միեւնոյն յարկաբաժինին վրայ, երկու հայ վարձակալներ էին, որոնք երեք տար – ուան դրացնութենէն վերջ, աւելի սերտ կապեր հաստատելով, կը մտերմանան: Այս առիթով կը ծանօթանան նաեւ նորեկ վարձակալ Պ. Կարապետի մօր եւ եղբօր հետ, որ Փօն տը Շէրիւ կը բնակին:

Տիկին Յակոբեան յաճախ, Լիոն, իր որդւոյն՝ Կարապետի այցելած առեն, չէր մոռնար դրացի խարբերդցի ընտանիք մը՝ Տէր եւ Տիկին Գասպարեաններ:

Այս վերջին տեսակցութիւնը օրհնութիւն մը եղաւ Յակոբեան ընտանիքներու համար: Ապրիլեան մեծ եղեռնէն ի վեր, երկու ամուսիններ իրար կորսնցուցած էին: Այրը առանձին Հալէպ, իսկ կինը իր երկու զաւակներով, յետոյ մեծցած ու ամուսնացած, Թոռներու տէր, Ֆրանսա: Ինչ բախտ, երեսունչորս տարի վերջը...

Երկու հայ տանտիկիններ երբ խօսակցութեան կը բռնուին, նիւթը շատ բնականօրէն պիտի ըլլայ օրուան հոգը, մանաւանդ ... միսը:

Տիկին Գոհար, որ Հալէպ գտնուած էր, գովեստով կը խօսէր այն տեղի միսերուն առատութեան եւ համեղութեան մասին ու կ'աւելցնէր.

— Մենք այնտեղ մսավաճառ մը ունէինք, որ ուզած տեղէդ կը կտրէր կուտար: Շատ բարի մարդ մըն էր, ու հարուստ, բայց առանձին կ'ապրէր: Յաճախ կատակով կ'ըսէինք.— Ինչո՞ւ չես ամուսնանար, որո՞ւ համար է վաստակդ: Տխրօրէն կը պատասխանէր.

— Ի՞նչպէս ամուսնանամ, կին ունիմ եւ երկու զաւակներ, որոնք երկիր մնացին եւ տարիներէ ի վեր լուր չունիմ:

Տիկին Յ. որ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէր, կ'ընդմիջէ.—

— Աղջի չըլլայ թէ ամուսինս եղած ըլլար, ո՞ր տեղացի էր, անունը ի՞նչ էր:

— Գոնիացի էր եւ անունը՝ Աբրահամ:

Տիկին Յ.ն ալ Գոնիացի էր, իսկ ամուսնոյն անունը Աբրահամ: Ու բարի լրատու Տիկին Գասպարեանը անմիջապէս յանձն կ'առնէ գրել Հալէպի մէկ ազգականին, որ ծանօթ էր Պ. Աբրահամին:

Զուշանար պատասխանը, յայտնելով որ Պ. Աբրահամը շատոնց Հալէպէն մեկնած էր եւ Գամըշլը հաստատուած, բայց հասցէն անծանօթ էր իրեն: Այսուամենայնիւ Պ. Կ. Միրզօյեանը կը խոստանար ամէն գնով գտնել Գամըշլըի մէջ ու պարզել իրողութիւնը:

Եւ ահա պատասխանը.— Յակոբեան մայր եւ որդիներ նամակ մը կը ստանան, որու վերջացող տողերուն տակ արտասուալից կը ստորագրէ իրենց կարօտակէզ հարազատ ամուսինը՝ հայր եւ մեծ հայր՝ Աբրահամ Յակոբեան:

Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ

խորթ ու արիմոտ, Հանճարե՞ղը հոլովենք ձեզի հետ:

Երբ Հայաստանի երէկի որբը այսօր դրագէտ դարձած, կ'ողբայ իր մօր անթաղ ոսկորները Վանայ ծովափին վրայ, մենք այս ողբին մէջ կը տեսնենք աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու, նոյնպէս անթաղ ոսկորները, ցրուած մինչեւ Տէր Զօրի անապատները: Բոլորին ցաւը մէկ է:

«... Գնա, կռունկ Հայոց դաշտից, ծիլ տար կոծիդ պանդուխտներին, Արարատի ձիւն տար Թեւիդ, ջուր Արաքսից պանդուխտներին» ...

Մեր սրտերը խորան՝ արցունքով կը լուանք այս տողերը:

Օ, որքան կարօտ ենք այդ կռունկին, ծիլին, Արարատին եւ Արաքսին: Բայց երբ դեռ ծիլը կռունկին կտուցին՝ մէկ ծայրը կը Թունաւորէք, իրաւունք չունի՞նք պոռթկալու,

Հայրենիքի զաւակներուն կէսը Արարատի ծանրութեամբ արիւն Թափեց, Արագածը կանգուն պահելու համար: Այդ կէսին ծոցէն հայրենասէր զաւակներ Արագածին սիրոյն Սուրիոյ մէջ եւ այլուր մէկմէկ ջաղացքի քար դրին իրենց սրտերուն վրայ: Եւ դպրոցներէն սրբազան հայրենասիրութեամբ տոգորուած աշակերտներ դուրս եկան, մեր լեզուն դեղեցկացնելու, մեր մշակոյթը զարգացնելու:

Մեր սրտերը փլած տունի մի վերածէք:

Մեր երկրին իշխանութիւնը ազատ չէ, որպէսզի հայրենիքին շահը ամէն բանէ վեր դասելով, անոր համեմատ գործէ:

Քսանըութ երկար տարիներու ընթացքին, եթէ մեր հայրենիքը ազատ ըլլար, թերեւս կէս առ կէս փրկուած կ'ըլլայինք մեր աստանդական վիճակէն:

Քրիստոսէն աւելի խաչուեցանք հայրենիքին համար, վար դրէք ձեր մաղը:

ԱՐԱ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԱՅՑ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ ՇԻՐՄԻՆ

ՍԱՐՍԷԼ (յապաղած).— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, այցելութիւն մը սարքուած էր Հոկտ. 10ին, ողբացեալ ընկեր Ա. Գիւլխանդանեանի դամբարանին, Մոնմորանսի: Ընկերներ, ընկերուհիներ, Նոր Սերունդի անդամներ եւ համակիրներ շրջապատեցին շիրիմը, որ կառուցուած էր «Վարդան» ենթակոմիտէի ջանքով, մասնակցութեամբ Փարիզի եւ մասնաւորապէս Սէնթ Էթիէնի ընկերներու:

Յուզիչ էր տեսարանը, երբ մարմնի ներկայացուցիչը կուրծքին սեղմած մարմարեայ խաչը, առաջ անցաւ եւ ծնրադիր համբուրելով նուիրական յուշարձանը, զետեղեց անոր վրայ, իբրեւ անոր լրացուցիչ մասը:

Պահ մը խոր լռութենէ վերջ, ընկեր Գ. Բալայեան նախ գնահատեց «Վարդան»կոմիտէին դեղեցիկ նախաձեռնութիւնը, յետոյ պարզեց ողբացեալ Աբրահամի մեծ արժանիքները, յեղափոխական եւ պետական գործունէութիւնը, իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դ. Գերագոյն մարմնի եւ իբրեւ նախարար:

Այս առթիւ յիշեց նաեւ անոր բանտարկութիւնը Փարիզի մէջ, իբրեւ հետեւանք հայանուն լրտեսներու մատնութեան-տառապանք մը որփուԹացուց ծերունի վաստակաւորին մահը:

Ներկաները միաբերան «Մեր հայրենիք» երգելով ուղղուեցան Հ. Յ. Դ. Թանգարանը, խորապէս յուզուած: Տիկին Հ. Գիւլխանդանեան հիւանդ ըլլալով, դժբախտաբար չէր կրցած ներկայ ըլլալ:

Թանգարանին գլխաւոր սենեակը եւ նրբանցքները լեցուած էր բազմութեամբ, որ հիւրասիրուեցաւ սուրճով եւ պտուղներով:

Այստեղ ալ ընկեր Բալայեան ջերմապէս գնահատեց ընկեր Գիւլխանդանեանի տքնաջան աշխատանքը՝ Թանգարանի ձեռագիրներուն եւ հաւաքածոներուն դասաւորման համար: Կրկին Թնդաց «Մեր հայրենիքը»:

Շատ մը ընկերներ, որոնք անմիջական յուզման տպաւորութեան տակ չէին կրցած խօսք առնել գերեզմանատան մէջ, արտայայտուեցան յաջորդաբար, Կ. Երանեան («Վարդան»ի կողմէ), Դաւիթխանեան, Ա. Իսահակեան, Ս. Տ. Թովմասեան, Հ. Սարգիսեան:

Բոլորն ալ զանազան դրուագներ պատմեցին հանգուցեալ ընկերոջ կեանքէն, պարզելով անոր կազմակերպական տաղանդը, կուսակցական նախանձախնդրութիւնը, յանդգնութիւնը եւ զոհաբերութիւնը:

Ժամանակը բաւական յառաջացած էր, երբ «Մշակ բանուոր»ով վերջ գտաւ հաւաքոյթը: Ներկաները բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ:

Ապրիք տղաք, ու միշտ հաւատարիմ մնաք ձեր հաւատամքին, ու վառ պահէք Դաշնակցութեան ջահը:

Այս առթիւ «Վարդան» ենթակոմիտէն հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բոլոր ընկերներուն որոնք իրենց նիւթական աջակցութեամբ յաջողցուցին շիրիմին շինութիւնը:

ԽԹԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումը Marignanի մէջ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծած էր տեղացի ժողովուրդին: Խուռներամ բազմութիւն մը լեցուած էր մարզադաշտը, երբ սկսաւ խաղարկութիւնը: Marignanի մարզիկները աւելի յաղթանդամ եւ մարզուած էին շնորհիւ իրենց օդանաւային պարտաւորիչ մարզանքներուն: Առաջին կիսախաղին երկու խումբերը հաւասար խաղարկութիւն ունեցան եւ ոչ մէկ կողմը նշանակէտ չահեցաւ:

Ֆրանսացիները իրենց մարմնական ուժէն օգտուելով անընդհատ երկայն գնդակի հարուածներով կը ջանային շահիլ, բայց Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողականը ոչ մէկ առիթ կուտար եւ մեր «փոքրիկ» բերդապահը, Ժմանէթեան, շատ դիւրութեամբ կ'ազատէր ամենադժուարին գնդակները, զարմանք պատճառելով բոլորին: Երկրորդ կիսախաղին տեղացիները յոգնած ըլլալով մեր մարզիկներն էին որ կը տիրէին մարզադաշտին: Հակառակ ներկայացուած բացառիկ երեք առիթներուն, մերոնք չկրցան նշանակէտ շահիլ:

Ֆրանսացիները յանկարծակի յարձակումով մը շահեցան առաջին նշանակէտը: Մարզադաշտը կը թնդար ծափերու մէջ, բայց մեր մարզիկները անմիջապէս կատաղի յարձակողականով մը երկու վայրկեան վերջ շահեցան նշանակէտ մը: Խաղը վերջացաւ հաւասարութեամբ:

Այս պատուաբեր արդիւնքը մեծ յաջողութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 1145ԻՆ

Խորին խոնարհութեամբ սուրբ հարք պատասխանեցին՝ իրենց սայրասուր աչքերը հայ երիտասարդին վրայ նետելով:

Կայսերական ընդունելութիւնը վերջացաւ եւ Թորոս դուրս ելաւ գահոյից սենեակէն եւ հազիւ թէ քանի մը քայլ հեռացաւ, փոքրահասակ մարդ մը, որ իր անձին մեծութիւն տալու համար՝ կրցածին չափ կանգուն վիզը կ'երկնցնէր, զուարթ երեսով մը իրեն մօտենալով.

— Կայսրը ինձ հրամայեց որ ձեր անձին պէտքերը խնամքով հոգամ, ուստի հրամայէ որ երթանք միատեղ ձեր բնակարանը ձեզի ցոյց տալու:

Թորոս անխօս սկսաւ հետեւիլ մարդուն:

Հազիւ թէ քանի մը քայլ մնացեր էր պալատի մեծ դրան, եւ ահա պարզ հագուած մարդ մը մօտեցաւ մեր կարճահասակ կոկորդիլեղ պաշտօնատարին եւ կամաց ձայնով մը սկսաւ խօսիլ, եւ քիչ մը առաջ անցնելով մեր կարճուկը կանգ առաւ եւ բարձրձկեկ ձայնով՝ բայց խոնարհաբար.

— Խնդրեմ, ըսաւ, իր բարձր վիզը վար առնելով, խնդրեմ, քիչ մը սա սենեակը մտնենք, որպէսզի լաւ իմանամ թէ ինչ է ձեր յանձնարարութիւնը:

Երբ սենեակը մտան, մեր չորս անձերը, Թորոսին նստարան մը հրամցնելով, որու մօր արձանի պէս կանգնեցաւ Բարդէն, իրենք բաւական հեռացան, այն ատեն պաշտօնատարը ըսաւ չփոթած ձայնով մը.

— Չեմ կրնար հասկնալ թէ իմ պաշտօնս ինչ պիտի ըլլայ ան ատեն:

— Ձեր պաշտօնը պարզ ձեւ մը պիտի ունենայ եւ շատ հանգիստ. ինչ ուճիկ՝ ինչ ծախք որ պիտի ընէք կամ համարուիք ընելու թէ տան վարձքի, թէ սնունդի, թէ զգեստի, թէ ծառայի եւ թէ վերջապէս ամէն բանի համար պարզապէս ծոցերնիդ դնելու նեղութիւնըպիտի քաշէք: Ահա այսչափ եւ սա ալ կարծեմ շատ ծանր եւ անտանելի բեռ մը չի կրնար համարուիլ ոեւիցէ մարդու համար:

— Իսկ իմ պաշտօնս ինչ պիտի ըլլայ:

— Կ'երեւայ որ չի կրցայ իմացնել, թէպէտ շատ որոշ զրուցել կարծեցի: Փոխանակ այս ազնուական երիտասարդին խնամոց հոգը ունենալու՝ ծախքերն ընելու՝ վերջապէս իր մատակարարը ըլլալու ամենեւեին բան մը պիտի չընէք. երբ կայսերական թոշակները կ'ելլեն, կ'առնէք ծոցերնիդ կը դնէք, ողորմութիւն կ'ընէք, եկեղեցիներուն կուտաք, ինչ կ'ուզէք կ'ընէք:

— Այդ իմացայ, բայց ես ինչ պիտի ըլլամ:

— Տէր էք լինել ինչ որ կամիք լինել, ինչով որ կ'ուզէք զբաղիլ:

— Ի՞նչ զրուցեմ թէ որ հարցնեն այս երիտասարդին համար:

— Ես ձեզ կ'ապահովեմ որ մէկը բան մը պիտի չի հարցնէ, եւ դուք ալ ազատ կ'ըլլաք չպատասխանելու:

— Բայց թէ որ եաքը խնդիր ըլլայ...

— Իմ, այսինքն ինձ յանձնողաց կողմանէ, եւ սա հայ երիտասարդին կողմանէ ամենեւին խնդիր մը չի կրնար ծագիլ, միայն քեզի կը մնայ խոհեմութեամբ վարուիլ քու հաշիւներուդ մէջ եւ չափազանցութեամբ բան ամենեւին չընել, որպէս զի վերջը խոյզ խնդիր լինելով թէ դու քու վաստակդ չի կորսնցնես եւ թէ... վերջապէս դու չի վնասուիս:

— Հիմա հասկցայ, ըսաւ մեր բարեկամը խորին յարգանօք եւ զուարթութեամբ, շատ շնորհակալ եմ որ ինծի այսպէս տիրութիւն մը կ'ընէք եւ իմ շահերուս այսպէս կը պատասխանէք, սա ձեր բարեկամութեան չեմ գիտեր թէ ինչ տեսակ շնորհակալութիւն ընեմ:

— Մի միայն մէկ կերպով, այսինքն լուռ եւ անշշունչ մնալով, ամենեւին եղածին վրայ ուրիշներու հետ չի խօսելով եւ թէ որ կը ներէք ըսել՝ չի շաղակրատելով, վասնզի ան ատեն կ'իմացուի եւ դանձը ձեզի բան մը չի վճարեր:

— Իրաւունք ունիք. ուրեմն ես երթամ քանի որ իմ պաշտօնս յայտնի եղաւ:

— Այո, բայց միայնսա դռնէն մէկտեղ դուրս ելնենք:

— Շատ լաւ, սիրով, ըսաւ մարդը, եւ քանի մը քայլ առաւ դէպի դուռը, յանկարծ իբրեւ քունէ արթննալով եւ խելաբերելով դարձաւ իր բարի խրատատուին:

ԾԵՐԵՆՑ

մըն է Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար որովհետեւ Marignanի խումբը St. Andréի հաւասար ոյժ մըն է:

Մեր տղոց համար մեծ բախտ մըն է որ կ'օգտուին M. Turcի պէս կարող մարզիչէ մը: Ամէն հինգշաբթի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին մէջ ժամը 5ին մասնաւորաբար Ա. խումբի մարզիկնե-րուն համար M. Turc իր մասնաւոր «թէքնիք» փորձերը կուտայ: Պէտք է միշտ օգտուիլ այս բացառիկ առիթէն, քանի ձմեռը չէ հասած:

★ Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Promotion d'Honneur իր 4րդ ախոյեանական խաղարկութիւնը կը կատարէ Coderի մարզադաշտին վրայ, Նոյն հաստատութեան խումբին դէմ:—

Վահան Շամլեան

ջոցները, որպէսզի հանքերը չվնասուին: Գործադուլին վարիչներն ալ պայման կը դնեն որ կառավարութիւնը ետ կանչէ զինուորները, որպէսզի ստանձնեն հանքերու պահպանութեան պատասխանատուութիւնը:

★ Չորեքշաբթի օր երկաթուղին չբանեցաւ Միջերկրականի ափերուն վրայ, Նիսէն Մարսէյլ, եւ Արլ, 24 ժամուան համար, իբրեւ համերաշխութեան ցոյց:

Սէնթ Էթիէնի մէջ 2000 հանքագործներ տակաւին չեն պարպած Քուրիոյի ածխահանքը, որ քաղաքին կեդրոնը կը գտնուի:

Վերջին լուրերը որոշ մեղմացում կը յայտնեն կարգ մը վայրերու մէջ: Փա-տը-Քալէի հանքային կեդրոնին մէջ ելեկտրական լոյս եւ կազ չկար երեքշաբթի օր, բայց յաջորդ օրը բանթողները հաւանեցան բանեցնել գլխաւոր կայաններէն մէկը: Կառավարութիւնն ալ հրամայած է ելեկտրական հոսանք փոխադրել դէպի հիւսիս:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ալ առանձին պետութեան պիտի վերածուի, ըստ հովանեաւ Խ. Միութեան: Բոլոր պատրաստութիւնները լրացած են, հռչակելու համար նորագոյն «ժողովրդական հանրապետութիւնը»:

«ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ» ԱԻԱԳ արտօնութիւն ստացաւ Մ. Նահանգները բնակելու, շնորհիւ կատարուած միջամտութեանց:

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարուեցան Փարիզի եւ գաւառի մէջ, չարաշահութեան յանցանքով: Տաքարի հրապարակին վրայ բռնուեցան տասը չահադէտներ, որոնք ընտանեկան ծրարներ կը փոխադրէին Զուիցերիայէն, ապօրէն միջոցներով: — «Օֆիս տէ Շանժ»ի պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարեցին, վիրաւորուելով հիւսուածեղէնի չարաշահութեան առթիւ եղած հրատարակութիւններէն:

ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ մը պիտի կնքուի արեւմտեան պետութեանց, Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի միջեւ, 1949ին, առանց հակասելու Միացեալ Ազգերու դաշինքին տրամադրութեանց:

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ՏԻԿԻՆ Ե. ՆՈՐԵԱՆ

Մեր անխոնջ տղաշարը՝ Պ. Արամ Նորեան, որ «Յառաջ»ի հետ է հրատարակութեան օրէն ի վեր, դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր կինը, Տիկին Երանուհին, — զոհ անողոք հիւանդութեան մը:

Ողբացեալ տիկինը եղած է տիպար ամուսին մը եւ անձնուէր մայր՝ չորս զաւակներու: Մեր խորին ցաւակցութիւնները սգաւոր Արամին եւ բոլոր պարագաներուն:

Պ. Արամ Նորեան եւ զաւակները՝ Պ. Ռոժէ, օրիորդներ՝ Էթիլ, Վալանթին եւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան, Այրի Տիկին Մարտիկեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կ. Եաղուպեան եւ զաւակները (Թիֆլիս), Տէր և Տիկին Յ. Եաղուպեան եւ զաւակները (Օտեսա), Պ. Խաչիկ Մաթէոսեան (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Խոտիկեան (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Յ. Մովսէսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մաննիկ Մովսէսեան եւ զաւակը՝ Հայկանէր Մովսէսեան, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Ալագէօզեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մարկոսեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Սէմէրճեան խորունկ ցաւով կը ցանուցանեն մահը իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՆՈՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Կէլկէլեան, Պոլիս)

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3.45ին Շուազի Լը Ռուայի St–Louisի եկեղեցին: Հաւաքուիլ իր բնակարանը ժամը 3.30ին, 1 bis, r. Rouget de Lille, Choisy le Roi.

Մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 31ին, շաբաթ պարահանդէսով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սալ Ste. Cécileի սրահին մէջ, 257 rue Boileau (rue Paul Bertի անկիւնը)

Կը նախագահէ ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին յայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Օր. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ: Կ'արտասանեն Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ եւ ուրիշներ:

ՑԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ չորեքշաբթի, 27 հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Ալֆորվիլ, Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Trianonի մէջ:

Մուտքը հրաւիրատոմսերով: Դիմել Փիլիպոսին սրճարանը: Գեղարուեստական բաժին Ա. Հարոնեանի գործերէն:

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վեր. Մ. Վէքիլեան, Մարսէյլի Սէնթ–Անթուան եկեղեցիին հովիւը այս կիրակի, Հոկտ. 23ին, ժամը 10.45ին պիտի քարոզէ Փարիզի մէջ, Լիւքսէնպուրկի սրահը, **58, Rue Madame,** Métro : Notre Dame des Champs կամ St. Placide.

Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Այս շաբաթ օր ժամը 5ին, Հայ Ուսանողական Տան մէջ Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ պիտի կատարէ իր հերթական դասախօսութիւնը, նիւթ ունենալով «Արտաշէս հայ մեծ թագաւորը մեր հին ժողովրդական անգիր բանաստեղծութեան մէջ»:

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ – ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմեցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet.

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տեսակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաստուած:

Կ'ուզուի

Ծառէ եւ այգիէ լաւ հասկցող պարտիզպան մը: Դիմել ԱԹԹԱՐԵԱՆ, 147 Chemin de Forgentier, Toulon, (Var):

ԱՄՍԱԿԱՆ **250** ԿՐԱՄ ԿԱՐԱԳ պիտի բաժնուի այսուհետեւ, ինչպէս կը հաղորդեն թերթերը: 1948 յունուարէն ի վեր բաժնուած է 600 կրամ, վեց ամիս, իսկ ոչինչ՝ երեք ամիս:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ մասին տեղեկագիր մը պատրաստեց Պ. Մարշըլ, իբրեւ արդիւնք իր վերջին այցելութեան: Այս առթիւ Պապը խնդրած է իրմէ խոհեմութեամբ շարժիլ, եւ աւելի շատ ուժ տալ Եւրոպայի տնտեսական վերելքին քան վերազինման:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ձեռնարկած է 100 նոր սուզանաւեր շինելու: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ արդէն պատրաստ ունի 250 հատ:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Ստիպուած ենք դադրեցնել արտասահմանի բոլոր այն թերթերը որոնց նուիրատուները չեն վերանորոգած այդ բաժանորդագրութիւնները:

★ ԻՏԱԼԻՈՅ մեր բոլոր բաժանորդներէն կը խնդրենք ժամ առաջ իրենց բաժնեգինները վճարել Միլան, Տօքթ. Արգումանեանի:

Իսկ ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ կը խնդրուի վճարել Պ. Խաչիկ Կարապետեանի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Սեւակ» խումբի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ. — Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտ Խորհուրդին ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Բոլոր սկաուտներուն, գայլիկներուն եւ Արենուշներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական տեղը (St. Antoine): Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ նոյեմբեր 21ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Մարսէյլի Հայր. Միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հայրենակից Եղիազարի Barը, 31 rue Barnard du Bois:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀԱՃԸՆԻ անկման տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Մ. Պէօթըլօ (Շիմի)ի վերանորոգուած չքեղ թատրոնին մէջ (métro: Invalides), 7 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 14.45ին:

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կը խաղայ եւ կը բեմադրէ՝

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն ուժերուն՝

ԵԴԻՊՈՍ ԱՐՔԱՅ

(ŒDIPE ROI)

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տրամը 6 արար, Թարգմ. Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Մտից տոմսերու գիները՝ 100էն 500 ֆրանք

Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար տոմսերը կը ծախուին՝ Պուա Քոլոմպ, Իսսի, Ալֆորվիլ, Շավիլ, Սէվրան, իսկ Փարիզի մէջ բոլոր հայ գրավաճառներուն եւ նպարավաճառներուն քով, (մնտռել յայտագիրը հասցէներու համար), Անձապարեցէք ապահովել ձեր տեղերը:

Սրահը տաքցուած է: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Մարսէյլէն Գէորգեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ՇԱՀՊԱԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի տիկին Ալմաստ Գէորգեան եւ զաւակը՝ Գ. Գէորգեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Մարսէյլի Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայրենակց. Միութեան (Պուլվար Օտտոյի), Հ. Յ. Դ. Վռամեան Ենթակոմիտէի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին, Ֆր. Կապոյտ Խաչի Վարչութեան, եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօրը՝ ՇԱՀՊԱԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԾԱԽՈՒԻ ՎԻԼԼԱ

Ծախու է մեծ վիլլա մը Chatillon s/Bagneux, 74 Ave. de la Division Leclerc: Ունի տասնէ աւելի սենեակներ, կեդրոնական ջերմութիւն, բաղնիք, պարտէզ: Կարելի է այցելել հինգշաբթի եւ կիրակի առաւօտները ժամը 9—12: Տեղեկութեանց համար դիմել Mlle Jocquetotի, 14 rue Dauphine, Paris (6), երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 15—19 եւ չորեքշաբթի ժամը 10—13:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 23 Octobre 1948 — Շաբաթ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5676 – Նոր շրջան թիւ 1087 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

« ՎԵՐԱԲՆԱԿՈՒՄ »

Ոչ մէկ պատերազմ այնքան խոր վէրքեր ու ճեղքեր բացաւ արդի մարդկութեան քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կեանքին մէջ, որքան վերջինը:

Միլիոններ կոտորուեցան, վիրաւորուեցան, կամ տակաւին կը հիւծին գերութեան մէջ: Դեռ միլիոնն՛եր ալ կան, որ անստոյգ, անկայուն քաշքշուքի մը մատնուած են, ցամաքէ ցամաք:

Կան անթիւ աքսորականներ, մասնաւորապէս Գերմաններ, որոնք իրենց երկիրը քշուեցան հարեւան եւ յաղթական պետութեանց կողմէ: Եւ կան կամաւոր տարագիրները, խռնուած՝ Միջին Եւրոպայի մէջ, — Գերմանիա, Աւստրիա, Իտալիա: Ինչպէս եւ Միջին Արեւելք:

Ամէն տեսակ ազգերու հաւաքածոյ մը՝ վերջին բազմութիւնը, որ փրկութեան ճար մը կը կը փնտռէ պատերազմի դադարումէն ի վեր:

Մինչեւ վերջերս 800,000ը կ'անցնէր այս տարագիրներու թիւը: Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութեան վերջին տեղեկութեանց համաձայն, անոնց թիւը իջած է 600,000ի, շնորհիւ կատարուած տեղափոխութեանց: (Ամէն ամիս միջին հաշուով այլուր կը փոխադրուին 20 հազար տարագիրներ):

Հրատարակուած տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութիւնը առաջին տարուան ընթացքին, մինչեւ 1948 յուլիս 73 տարբեր երկիրներու մէջ տեղաւորած է 205,000 հոգի: Միեւնոյն ատեն օգնած է իրենց հայրենիքը վերադարձնելու 51,000 տարագիրներ:

Նոր տարեշրջանին մէջ, մինչեւ յառաջիկայ յուլիս, կը յուսայ իրենց հայրենիքը վերադարձնել կամ այլուր տեղաւորել 300,000 հոգի եւս:

Այս բոլոր տեղեկութեանց մէջ, ամէնէն եղերականը այն է, որ հարիւր հազարաւորներ, պատերազմի հետեւանքով ցիրուցան եղած բազմութիւններ կը փրկուին ոչ թէ հայրենադարձով, այլ «վերաբնակումով»: Այսինքն փոխադրուելով աշխարհի այս կամ այն ցամաքին վրայ: Ո՛ւր որ բաց դուռ մը կրնան գտնել: Կամ ո՛ւր որ յարմար կը դատէ Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութիւնը (IRO կամ OIR):

Տեղեկագիրը կը յիշէ 73 երկիրներ: Դուք պատկերացուցէք թէ ի՛նչ կը նշանակէ այս արտագաղթը Եւրոպայի ժողովուրդներուն համար:

Այդ երկիրներուն մէջ կը գտնուի նոյնիսկ Անգլիա, որ մինչեւ այսօր դուռները ամուր փակած էր օտար գաղթականներու առջեւ, բայց հիմա պէտք ունի վարձու աշխատաւորներու: Կը գտնուի մեր բնակած երկիրն ալ, որ ամէն բանէ առաջ կը փնտռէ երիտասարդ ձեռքեր, — հողագործ, հանքագործ եւն:

Բայց, բուն զանգուածը, ջախջախիչ մեծամասնութիւնը վերաբնակում պիտի հաստատէ ծովերէն եւ ովկիանոսներէն անդին, — Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա, Աւստրալիա, եւն:

Մ. Նահանգները հաւանած են ընդունիլ 205 հազար հոգի, մաղելով, նախապատուութիւն տալով այս կամ այն ցեղին, ինչպէս Անգլիան:

Մնացեալները պիտի քշուին Չիլի, Վենեզուէլլա, Ուրուկուէյ, Փարակուէյ, Աւստրալիոյ խորերը: Մէկ խօսքով, ամէն ուր որ կառավարութիւնը վարձու աշխատաւոր, մանաւանդ հողագործ կը փնտռէ:

Ինչպէս ամէն փորձանքի ատեն, այս ողբերգութեան մէջ ալ հայկական բաժին մը կը գտնուի:

Ընթերցողները գիտեն արդէն, — 2000-3000 տարագիրներ կարգի կը սպասեն Կեդր. Եւրոպայի մէջ, այլուր փոխադրուելու համար:

Ինչպէս միւս ամենազգի հարիւր հազարները, անոնք ալ իրենց հայրենիքէն դուրս կը մնան միեւնոյն պատճառներով: Չեն կրնար, չեն ուզեր վերադառնալ: Եւ ուրեմն դատապարտուած են բոյն կազմելու ծովերէն անդին: Ցամաքէ ցամաք: Ի սփիւռս աշխարհի:

Այսպէ՞ս պիտի կազմուէին հայրենիքները, երկու աշխարհադողորդ, արիւնազանգ պատերազմներէն վերջը...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՈՒՐՋԴ ԵՐԲ ԴԻՏԵՍ

Չեմ գիտեր թէ մեծ ժողովուրդներու յատո՞ւկ է արդեօք համդիստ անհոգութիւնը, թէ պատերազմը կարծրացուցած է մարդոց ջիղերը, զգացումները ու տրամաբանութիւնն ալ բթացուցած:

Այդ կարգի խորհրդածութիւններու կը տարուիս, երբ կը տեսնես տեղացի ժողովուրդին անհոգ ու քիչ մըն ալ անտարբեր ընթացքը երկրին ծանր տագնապին առջեւ:

Մենք, Արեւելքցիներս, շատ շուտ մեր երեսը կը կախենք: Ամէն բան այնքան խորապէս կը զգանք որ, սովորական դժբախտութիւն մը բաւական է ամէն բան սեւ տեսնելու:

Ահա Ֆրանսացին: Կը վրդովուի՝ երբ դրդռես, կը շարժի՝ երբ քիչ մը ուշ է արդէն: Կը տրամաբանէ իր կուսակցութեան տուած նշանախօսքերով եւ այնքան յամառ է իր սկզբունքներով որ հազիւ կը տեսնէ շուրջը անցած դարձածը:

Երբեմն կը թուի նոյն իսկ թէ յուսահատած է եւ «կորսուած ենք» կ'ըլլայ իր պատասխանը, երբ խօսիս օրուան անցուդարձի մասին:

Կը կարծես նոյն իսկ թէ չզբաղիր քաղաքականութեամբ, եթէ չտեսնես ամէն օր սունկի նման բուսնող կուսակցութիւններ կամ խմբակցութիւններ:

Առջի օր հանրային կարծիքի մասին կը խօսէր սակայն յայտնի դէմք մը, անթելին վրայ եւ կ'եզրակացնէր. — «Այս երկրին մէջ ամէն բան կ'առաջնորդուի հանրային կարծիքով»:

Կը փորձես հաւատալ, նկատի առնելով խօսողին անձնաւորութիւնը: Բայց դէպք մը, լուր մը, փողոցային ցոյց մը, կուգան կասկածի ենթարկել ամէն բան:

Մէկ բան կը մնայ իրական որու մասին չես կրնար կասկածիլ, — Ֆրանսացին մեծ ժողովուրդի մը զաւակն է, որ չէ կորսնցուցած իր յատակատեսութիւնը և տրամաբանելու կարողութիւնը:

ՍՕՍԻ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ երէկ նորէն քննուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, որ անհամբեր կը սպասէր Մոսկուայի պատասխանին: Եթէ խորհրդային պատուիրակութիւնը ժխտական դիրք չբռնէ քուէարկութեան պահուն, հաւանական է որ բանակցութիւնները վերսկսին, ճիշդ այն կէտէն ուր ձգուած էին: Երէկ հասած պիտի ըլլար Մոլոթովի պատասխանը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հրէական ուժերը Եշ. օր գրաւեցին Պիրշէպան, Նէճէպի գլխաւոր քաղաքը: Այս գրաւումով անելի մը կը մատնուի Պաղեստինի եգիպտական բանակը: Պիրշէպա կը գտնուի Երուսաղէմէն 50 մղոն դէպի հարաւ, 30 մղոն հեռու Եգիպտոսի սահմանագլուխէն: Անցեալ մայիսին գրաւուած էր եգիպտական զօրքին կողմէ: Բնակիչներուն թիւն է 6000, մեծ մասով Պէտէվիներ: — Կրակը դադրեցնելու հրամանը պիտի գործադրուէր երէկ, ուրբաթ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտնեց թէ ապստամբները մինչեւ հիմա կորսնցուցած են 25,620 հոգի, բայց իրենց թիւը, որ 19,500 էր տարուան սկիզբը, այժմ բարձրացած է 21,380ի: Ընդհ. սպայակոյտին ներկայացուցիչը այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, կ'ըսէ թէ զօր. Մարկոս նոր ուժեր հաւաքած է բռնութեամբ: Եուկոսլաւիայէն, Ալպանիայէն եւ Պուլկարիայէն ապստամբներուն միացած են 11,100 հոգի: Ապստամբներուն 25,620 հոգինոց կորուստին 10,725ը սպաննեալներ են, 7095ը անձնատուր եղած, 7800ը գերի բռնուած:

ԵՐԿՈՒ ՌՈՒՍ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐ Աւստրիա հասան օդանաւով եւ անձնատուր եղան ամերիկեան իշխանութեանց: Երկուքն ալ երիտասարդ սպաներ են եւ չեն ուզեր վերադառնալ: Ծամբայ ելած էին Ուկրայնայի օդակայանէն: Կ'ըսեն թէ ժողովուրդին 70%ը դժգոհ է խորհրդային իշխանութենէն եւ թէ ի զուր կը սպասէր որ իրենց վիճակը բարւոքի պատերազմէն վերջ: Երկուքն ալ տեղակալ են, Անաստասիա Բարսով, 31 տարեկան եւ Պետր Պետրով:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ընդհ. գործադուլէ մը կը վախցուի: Մեթրոյի գործադուլին առջեւը առնուած է:

Մօտ 100 հոգի վիրաւորուած
Տասը հոգի սպաննուած

ՈՒՐ ՊԻՏԻ ՅԱՆԳԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Հինգշաբթի օր շատ աւելի ծանր դէպքեր պատահեցան, ածխահանքերու գործադուլին առթիւ: Թերթերը մօտ հարիւր հոգի կը հաշուեն վիրաւորներուն թիւը: Առ նուազն քսան զինուորներ հիւանդանոց փոխադրուեցան հարաւային շրջանին մէջ, երբ հարիւրաւոր բանուորներ յարձակեցան զինուորներուն վրայ: Բանուորներուն կողմէ ալ վիրաւորուեցան 53 հոգի: Ուրիշ 20 հոգի վիրաւորուեցան Պէթիւնի մէջ (հիւսիսային շրջան), բուռն ընդհարումի մը հետեւանքով: Միեւնոյն ատեն արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Սէնթ-Էթիէնի մէջ, ուր նոյնպէս քսան հոգի վիրաւորուեցան:

Պէթիւնի մէջ 10—15,000 բանուորներ քաղաքապետարան խուժելով, պահանջեցին ազատ արձակել իրենց եօթը ընկերները որոնք բանտարկուած էին իբրեւ գործադուլի ղեկավարներ: Բազմութիւնը թափօր կազմելով, կառավարչատուն գացած էր, ուր պատուիրակութիւն մը ընդունուեցաւ փոխ-նահանգապետին կողմէ: Թերթերը կը գրեն թէ այդ միջոցին տասնեակ մը ցուցարարներ ցանկապատէն ցատկելով, դուրս հանեցին փոխ-կառավարիչը: Բազմութիւնը անմիջապէս շրջապատեց պաշտօնատարը, որ դատական պալատ առաջնորդուեցաւ: Այդ միջոցին ապահովութեան պահակները միջնորդեցին, բայց ընդունուեցան քարերով եւ բիրերով: Քսան հոգի վիրաւորուեցան, 13ը ծանրապէս: Կարելի եղաւ փրկել փոխ-նահանգապետը: «Լը Փոփիւլէռ» կը գրէ թէ այս ցոյցէն առաջ արձակուած էին եօթը բանտարկեալները:

Պէթիւնի ընդհ. դատախազը դատի կանչուեցաւ իր թուլութեան համար:

Combat 60 կը հաշուէ վիրաւոր զինուորներուն թիւը, իսկ բոլոր վիրաւորները միասին՝ 200, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼԵԼ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐԸ

Ինչպէս կ'երեւայ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը շարժման մէջ դրած է իր բոլոր ուժերը: Կառավարութիւնն ալ ամէն միջոց ձեռք առած է, կանխելու համար ամէն անակնկալ: Կառավարական պաշտօնատար մը յայտարարեց.

— Որովհետեւ համայնավարական պայքարի փոթորիկը երկրին մէկ ծայրէն միւսը կը թաւալի, պարտաւոր ենք կարելի եղածին չափ չարժուն պահել մեր զօրամասերը:

Աջակողմեան թերթերը կը պահանջեն որ Խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուի եւ ջնջէ կարգ մը ամբաստանեալ համայնավարներու երեսփոխանական հանգամանքը, որպէսզի ոստիկանութիւնը կարենայ ձերբակալել զանոնք, իբրեւ պատասխանատու այս դէպքերուն: Շատ մը ձերբակալութիւններ կատարուած են խռովութեանց վայրերուն մէջ: Ներքին նախարարութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները: Զրոյց կը շրջէր թէ կարգ մը համայնավար առաջնորդներ պահուած են եւ ամէն գիշեր տեղ կը փոխեն, բայց անմիջապէս հերքուեցաւ այս լուրը:

Կառավարութիւնը չափազանց կը զգուշանայ արտակարգ հրարանցումէ: Թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ հիմա գնդակ չեն արձակած այն զինուորները եւ ոստիկանները որոնք պաշտօն ունին գրաւելու եւ պաշտպանելու ածխահանքերը, անոնց ջրհանները, օդափոխ գործիքները եւ այլն: Բայց եւ այնպէս, յարաբերութիւնները չափազանց լարուած են կառավարութեան եւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան միջեւ, որ կ'ամբաստանուի հրապարակաւ, իբրեւ կազմակերպիչը այս բոլոր խռովութիւններուն:

Անրաւական համարելով կառախումբերու միջոցաւ ղրկուած զօրքը, կառավարութիւնը օդանաւերով ալ զինուոր փութացուց վտանգուած վայրերը:

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Հարաւային շրջանին մէջ ամէնէն ծանր դէպքը պատահեցաւ Կռանտ Քոմպ, ուր 6000 հանքագործներ եւ բազմաթիւ կիներ յարձակեցան ոստիկանութեան եւ զօրքին վրայ: Այս արշաւանքին վրայ, ապահովութեան պահակները եւ զինուորները հարկադրուեցան պարպել ածխահանք մը որ քանի մը ժամ առաջ միայն գրաւուած էր: Այստեղ էր որ վիրաւորուեցան 40 զինուորներ: Շատերը պատէն վար ցատկած էին: Տեղական բոլոր սէնտիքաները ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին: Նաեւ Ալէսի մէջ:

Քարմոյի ելեկտրական կայանը, որ մինչեւ հիմա բանուորներուն ձեռքն էր, փրկուեցաւ 1600 զինուորներու եւ պահակներու կողմէ: Առաջին գործողութեան վրայ, որ տեղի ունեցաւ առտուն կանուխ, բանուորները հարկադրուեցան նահանջել: Կատաղի դիմադրութեան մը կը սպաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՈ՞Ւ ԽԶԵՑԻ ԿԱՊԵՐՍ

«ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻ» ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ԱՆԱՐԳԱՆՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՀԱՄԱՐ

Բոլշեւիկ–կոմունիզմի ընդհանուր քաղաքական փիլիսոփայութիւնը տեսականօրէն հիմնուած է Մարքսի «դիալեկտիկական մատերիալիզմի» վրայ: Ինքը Եօսիֆ Ստալինը գրում է.—

1. «Տիեզերքը իր բնոյթով նիւթեղէն է եւ պէտք չունի ոչ մէկ տիեզերական ոգիի» (Լենինիզմի հարցեր, էջ 541):

2. «Պատմական գիտութիւնը... չի կարող այլեւս ընկերային պատմութեան զարգացումը հաւասարեցնել աշխարհակալ արքաների, հրամանատարների պետութիւնները բռնագրաւողների գործողութեանց հետ (նոյն գիրքը, էջ 552):

Սակայն ներկայ դարում չկայ որեւէ քաղաքական կուսակցութիւն, քան բոլշեւիկ–կոմունիստական կուսակցութիւնը, որ այնքան վրանբաց եւ չոր (սքոլաստիկ) ինքնամոռացումով քարոզէ գաղափարական բացարձակապաշտութիւնը» «առաջնորդի», այսինքն Ստալինի, «ամէնէն իմաստուն»ին, այսինքն Ստալինի, «հօր», այսինքն Ստալինի, «հանճարի», այսինքն Ստալինի, «Մեծ»ի, այսինքն Ստալինի, «հանճարեղ հրամանատար»ի, այսինքն Ստալինի, «գիտութեան յառաջադոյնի», այսինքն Ստալինի եւ այսպէս անվերջ: Այսպիսով իրական քաղաքական փիլիսոփայութիւնը բոլշեւիզմ – կոմունիզմը ներկայացնում է միատիրական բացարձակապաշտութեան փիլիսոփայութիւն, փիլիսոփայութիւն յետադիմական «առաջնորդութեան»: Փիլիսոփայութիւն հակադիտական եւ հակաբնական: Բոլշեւիկ–կոմունիզմի իրական եւ տեսական փիլիսոփայութեան միջեւ գոյութիւն ունի խոր անդունդ մը, զանգուածները խաբելու մոլուցքով: Այս փիլիսոփայութիւնը գործնականի մէջ յանգեցաւ Ստալինի եւ միւս «առաջնորդների» պաշտամունքին, դարձաւ տեսակ մը նոր կոմունիստական կրօնք: «Առաջնորդներին» վերագրեցին առասպելական յատկութիւններ, թէեւ իրականին մէջ նրանք չեն օժտուած այդ յատկութիւններով: Բառերը՝ «առաջնորդ», «ուսուցիչ», «հանճար» եւ այլն քարոզչութեան թուզի տերեւներ են ծածկելու համար իրական միջակութիւնները եւ ոչնչութիւնները:

Այդ բառերը՝ վերագրուած «առաջնորդներին», վիրաւորական են մեր ժողովուրդին համար, քանի որ անոնք յատուկ մտաւորական բացառութիւններ չեն: Ես խորապէս հաւատացած եմ, որ մեր երկրի ժողովուրդների մէջ կան հարիւր հազարաւոր ոչ պակաս, այլ աւելի ընդունակ մարդիկ, քան իւրաքանչիւրը այդ «առաջնորդներից»: Երկրագունդը անմիջապէս կը ճանչնար այդ հարիւր հազարաւորները, եթէ մեր ժողովուրդի տերնից դուրս հանուէր միատիրական թաշկինակը:

Ես չեմ ընդունում անձնական բարեմասնութիւնները ինքնակոչ «առաջնորդների» Պոլիտբիւրոյից, քանի որ իրականութիւնը նրանց տիրապետութեան տրամագծօրէն հակառակն է ասում:

ՈՉ ԹԷ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱ Է ԱՅԼ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱ «ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻ»

Բոլշեւիկ–կոմունիզմի քաղաքական վարդապետութեան հիմքը Կ. Մարքսի ուսմունքն է՝ դասակարգային պայքարի մասին: Պաշտօնական նպատակներն այդ պայքարի արտայայտուում են. —

1. Բանուորական յեղափոխութեան մէջ եւ կառուցումը ապադասակարգային ընկերվարական եւ յետոյ համայնավարական հասարակութիւն: Սակայն խորհրդային փորձը Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշեւիկ) կուսակցութեան ցոյց տուաւ, որ 1. Դասակարգային պայքարը իրականին մէջ քարոզում են իբրեւ միջոց միայն, հասնելու տարբեր նպատակներու, որոնք կապ չունին բանուորական շահերու հետ:

2. 1917ի յեղափոխութիւնը կոչում են «բանուորական» եւ իշխանութիւնը «բանուորական դիկտատուրա», սակայն պատմութիւնը ցարդ չէ արձանագրած որեւէ ուրիշ յեղափոխութիւն որ այդքան լայնօրէն ոտնակոխ անէր բանուորութեան քաղաքական, տնտեսական եւ հոգեկան իրաւունքները եւ ենթարկէր ստրկութեան:

3. Սոյն յեղափոխութիւնը կոչուում է նաեւ «ընկերվարական», բայց ոչինչ այդքան արատաւորեց ընկերվարութեան ուսմունքը, որքան ներկայ ստալինեան «ընկերվարութիւնը»: Այսպէս կոչուած խորհրդային տիպարի «բանուորական դիկտատուրան» ստրկացրեց ե՛ւ բանուորին ե՛ւ գիւղացուն ե՛ւ մտաւորականին եւ ժողովուրդի բոլոր խաւերը:

Խորհրդային Միութեան մէջ երբեք չէ եղած եւ ներկայիս էլ գոյութիւն չունի որեւէ բանուորական դիկտատուրա, այլ կար եւ ներկայիս կայ ոչ մէկի կողմէ սանձուած «բացարձակ միատիրութիւն», դիկտատուրա «առաջնորդների»:

Այնքան որ «առաջնորդների» դիկտատուրան իմ ժողովուրդին պատճառում է մեծ դժբախտութիւն եւ թշուառութիւն:

ԵՍ ԴԷՄ ԵՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՉ – ՌՈՒՍ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՍՏՐԿԱՑՄԱՆ

Բոլշեւիկ–կոմունիզմի ազգային քաղաքականութիւնը գործնականին մէջ գերաշխարհակալական, մեծպետական եւ յետադիմական քաղաքականութիւն է, որ յատուկ նպատակներ կը հետապնդէ. —

1. Ստրկացում ազգային փոքրամասնութեան՝ ազատագրութեան անունի տակ:

2. Այդ ժողովուրդների քաղաքական, տնտեսական եւ հոգեկան կարելիութիւնները ենթարկել «առաջնորդներ»ի մեծպետական բացարձակ միատիրութեան:

3. Ամբողջապէս ձուլել սոյն ժողովուրդների կենցաղը մէկ, դռեհիկ բոլշեւիկ–կոմունիստական նախորոշուած ընկերային կեանքի մէջ: Այս դռեհիկ նախորոշումը ոչնչացնում է ազգային փոքրամասնութեանց պատմականօրէն կազմաւորուած զուտ ազգային աւանդութիւնները, կրօնական առանձնայատկութիւնները, կենցաղի եւ մշակոյթի ինքնուրոյն գիծերը:

Ժամանակակից Խորհ. Միութիւնը խեղդում է որեւէ ազգային ինքնագիտակցութիւն, եւ ձգտում ազգային ինքնորոշման:

Խորհրդային Միութիւնը միութիւն չէ սովորական առումով: Նա կոպտօրէն բռնաբարում է 180 տարբեր ժողովուրդներ եւ հարկադրում է կենակցել միայն վախի եւ սարսափի ազդեցութեան տակ:

Այդ «միութիւնը» գոյութիւն ունի ոչ թէ ժողովուրդների ազատ կամեցողութեամբ, այլ միայն Չեկայի եւ այլ քաղաքական կազմակերպութիւնների անհարեկման ազդեցութեան տակ: Ներկայ ձեւերը Խորհրդային Դաշնակցութեան՝ մարմնաւորում են բոլոր հակաբնական գծերը պատմութեան յայտնի բռնութեանց: Խորհրդային Միութիւնը այդ մեծագոյն գաղթային կայսրութիւնն է, օժտուած՝ գաղթային վատթարագոյն ստրկացումով:

Ես կողմնակից եմ ժողովուրդների եղբայրական, ազատ կամեցողութեան, հաւասարազօր եւ ներդաշնակ համագործակցութեան: Այդ համագործակցութիւնը չի կրնար իրագործուիլ այդպիսի վիժուկ դաշնակցութեան մէջ, ինչպիսին է Խ. Միութիւնը:

Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշեւիկ) կուսակցութեան Պոլիտբիւրօն կրում է ոչ միայն ամբողջ պատասխանատուութիւնը փոքր ժողովուրդների ստրկացման, այլ եւ այն կեդրոնախոյս ուժերի, որոնք ծնունդ են այդ ստրկացման:

Անխիղճ հաշուեյարդարը ոչ-ռուս ժողովուրդների Հիւսիսային Կովկասում, Խրիմում, Կալմիկիայում, Մերձվոլգեան շրջանում և մի կարգ ուրիշ վայրերում, անխիղճ աշխարհակալական բռնաբարումը եւ ոչնչացումը ազգային անկախութիւնների Մերձբալթեան երկրներում եւ այսպէ՛ս ամէն տեղ, ես համարում եմ ոչ միայն նշան Պոլիտբիւրոյի ազգային քաղաքականութեան սնանկութեան, այլ եւ մեծագոյն քաղաքական ամօթը բոլշեւիկ կոմունիստների համար ընդհանրապէս:

Ամօթ, անարգանք եմ համարում լինել նրանց հետ որոնք 20րդ դարու կէսին աղի արցունք թափել կուտան ամբողջ հանրապետութեանց եւ շրջաններու, մեր երկրին մէջ:

(2)

Գ. ՏՈԿԱՅԵՒ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՈ եւ ՈՉ

Քանի որ սիրելի «Յառաջ»ը մեզի առիթը կու տայ խօսելու, պէտք է արձանագրել չորս մը պատմութիւններ, ինչպէս յիշատակած էր կարօտունին:

Ուրեմն, խօսինք Քորֆուի, Լաթաքիի, Քէֆալոնեայի, Գավալայի դժբախտ որբեր ու որբուհիներ, թէ ինչ աստիճան գուրգուրանք, սէր եւ պաշտպանութիւն վայելեցինք երէց սերունդէն..

Այո՛, երէց սերունդը կատարեց իր պարտականութիւնը 1918—22 թուականներուն, իսկ անկէ ասդին ո՛չ: Քաղաքական դէպքերու պատճառով, մեզ լեցուցին շոգենաւերը եւ յանձնեցին Ամերիկացիներուն: Քաշուելով իրենց պատեաններուն մէջ ըսին, — «Տէր, թող քու կամքդ ըլլայ»: Անկէ վերջ ինչո՞ւ չհետաքրքրուեցան «Անապատի սերունդ»ով, արդելք չեղան անպատեհութիւններուն որոնք առնչութիւն ունէին նոր սերունդին պատւոյն եւ ապագային հետ:

Դեռ աչքիս առջեւն է մեր Օրթագիւղի աղջիկներէն, գեղանի որբուհի մը: Հրապարակին վրայ սրճարանի մը առջեւ, ձեռքերը շղթայակապ կուրծքին վրայ թուղթ մը փակցուած, գրպարտուած սուտ արարքներով: Յանցա՞նքը. — Որովհետեւ ամսաշրջանին երեք օր մարզանքի չէր գացած դաշտին մէջ, հրապարակին վրայ, ուր Յոյներով շրջապատուած կ'ըլլայինք մարզանքի պահուն: Երէց սերունդը չէր որ ազատեց այդ դժբախտ անմեղ որբուհին, այլ մեր եղբայր որբերը, որոնք շղթաները կտրեցին ծովը նետեցին եւ աղջիկը իր ննջասենեակը դրկեցին: Մեր վերակացուները փոխեցին այդ յանդուգն, քաջ որբերը:

Յարգա՛նք իրենց ազգասիրութեան ու յանդգնութեան:

Լութրաքիէն Քէֆալոնիա գացինք: Տնօրէնուհին՝ Միսըս Սըթըն, փոխ-տնօրէն Մկրտիչ Մալումեան: «Տիսիփլին»ը որբուհիները չարչարելու աստիճան խիստ էր: Համիտեան շրջան մը անցուցինք: Յաճախ կը ճօճէր Մալումեանի խարազանը որբուհիներուն վրայ: Տասներկու որբուհիներ 8 օր բանտարկելէ վերջ վռնտեցին: Պատճա՞ռ, որովհետեւ մերժած էին Յոյներու քով ծառայութեան երթալ: Ես, Մարիամ Պօյաճեան, ընկերուհիս, Արշալոյս Պաղտասարեան, ուզեցինք Աթէնքի աղաներուն իմացնել մեր դժբախտութիւնը: Ափսո՛ս, Մալումեանի կողմէ բռնուած էր մեր նամակը: (Նամակները գրաքննութենէ կ'անցնէին): Զիս եւ Արշալոյսը, իբրեւ պատիժ, մեզմէ աւելի տարիքոտ որբուհիներու հետ, Գավալա դրկեցին: Միօրինակ, ձանձրացուցիչ կեանք մը անցուցինք հոն: Զրոյց մը կը շրջէր «որբուհիները ծառայութեան պիտի տան Յոյներու քով»: Յուսահատութիւնը զիս պատած էր: Արշալոյսն ալ կը հեծկլտար: Մենք լքուած ենք մեր ազգէն: Ի՞նչ պիտի ըլլայ որբուհիներուս վիճակը, եթէ ծառայութեան երթանք Յոյներու քով... Որոշեցինք ընդդիմանալ: Յաջողած էինք խմբուիլ: Լոյսերը մարեցինք, ես ցած ձայնով բացատրեցի այդ իրիկուան հաւաքոյթին նպատակը, անպատեհութիւնները եթէ ծառայութեան երթայինք: Բոլորն ալ համամիտ էին: Իւրաքանչիւր խմբապետ, պատասխանատու խոստացան չձգել որ ծառայութեան երթանք:

Սփոփուած ուրախ-զուարթ բաժնուեցանք: Քանի մը օր վերջը, Միսըս Մըքաֆիի կողմէ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ «փորձառու տանտիկիններ ըլլալու համար պէտք է ծառայութեան երթալ Յոյներու քով»: Յոյն չքնաղ տիկիններ եւ պարոններ սկսան գալ որբանոց, իրենց որսը զատելու: Եկողները դուրս կ'ելլէին, որբուհիներէն մերժուելով: Քանի մը օր տեւեց այսպէս: Մեր վերակացուները կատղած, ուզեցին հասկնալ մեր ըմբոստութեան նպատակը: Հինգ հոգի ներկայացանք եւ թարգմանի միջոցաւ բացատրեցինք մեր նպատակը:

— Մենք չենք ուզեր ծառայութեան երթալ Յոյներու քով: Մեզի գործ ճարեցէք, մեր վաստակով կ'ապրինք: Կը փափաքինք միեւնոյն ատեն շարունակել մեր ուսումը:

Միսըս Մըքաֆէն ըսաւ.

— Այս ձեր խելքը չէ, լաւ խորհեցէք, վաղը նորէն եկէք:

Մենք վստահացուցինք թէ ոչ ոք մեզ չէ խրատած, սակայն, ան անդրդուելի մնաց ու ստիպուեցանք դուրս ելլել: Քանի մը անգամներ ընդունեց մեզ, միշտ միեւնոյն յանկերգը կրկնելով. — «Փորձառու տանտիկիններ ըլլալու համար պէտք է ծառայութեան երթաք Յոյներու քով: Այս է միայն ձեր փրկութեան ճամբան, որովհետեւ հայ ազգը աղքատ է»:

Եկողները կը մերժուէին, ըմբոստութիւնը կը շարունակուէր: Օր մը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ, «Ան որ մերժէ ծառայութեան երթալ, որբանոցէն պիտի վռնտուի»: Յուսահատութիւնը մեզ պատեց: Երեք հոգի որբանոցէն դուրս ելանք գացինք Հայու մը քով, մեր ցաւը լացինք: Ան յորդորեց մեզ երթալ տէր պապան գտնել: Գացինք. գտանք, բացատրեցինք մեր վիճակը, օգնութիւն խնդրեցինք: Տէր Հայրը մեզ վստահացուց թէ «Անմիջապէս Աթէնք, Մադըմեան եպիսկ.ին պիտի գրեմ, 3—4 օր վերջը եկէք պատասխանը առնելու»: Գացինք, պատասխանը չէր ստացած: Կը յորդորէր մեզ. — «Մի յուսահատիք զաւակներս, Աստուած մեծ է»:

Այս կրկնուեցաւ քանի մը անգամներ: Ամենավերջին ընդունելութեան սապէս ըսաւ. «Զաւակներս, ազգը աղքատ է, պէտք է մեր բարերարներուն հնազանդիլ. եթէ ձեռքէս գայ ես ալ իմ աղջիկս ծառայութեան կու տամ»:

Գլխիկոր, յուսահատ դուրս ելանք: Դժբախտ որբուհիներուս ըմբոստութիւնը վերջ գտած էր:

Երէց սերունդը այսպէ՛ս կատարեց իր պար-

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Գրած էինք Ուսանողական Ոստանի վարձքերու եւ ճաշերու սակերու յաւելման մասին, պարզելով ուսանողներուն պահանջները:

Հոկտեմբեր 11ի ուսանողական ընդհ. ժողովը քննեց վերատեսչութեան նոր առաջարկները.—

ա — Նոր գիները (վարձք եւ ճաշ) պէտք է ընդունուին առանց առարկութեան:

բ — Բայց կարելի է ստեղծել «Օգնութեան Սնտուկ» մը, որ կարօտ ուսանողներու որոշ յատկացումներ ընէ, միայն անհատական դէմքի վրայ:

Ժողովը միաձայնութեամբ մերժեց այս առաջարկը, դիտել տալով թէ ուսանողներու արժանապատուութեան դէմ է եւ կրնայ տեղի տալ կամայական որոշումներու:

Ուստի որոշուեցաւ հաստատ մնալ Սեպտ. 29ի ժողովին մէջ ձեւակերպուած պահանջներուն վրայ,— բոլոր ուսանողները առանց խտրութեան պէտք է ազատ մնան վարձքերու եւ ճաշերու յաւելումներէն եւն:

Տեսչութեան հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին: Միեւնոյն ատեն պատգամաւորութիւն մը պիտի ղրկուի կրթական նախարարին, ուրիշ մըն ալ՝ պարենաւորման նախարարին:

Ուսանողական Միջազգային Միութեան կեդրոնը, հրահանգեց շարժումը շարունակել պաղարիւնով, եւ չվճարել վարձքերը, մինչեւ որ գոհացում ստացուի:

Ժողովի ընթացքին, ուսանողներուն ուշադրութեան յանձնուեցաւ թէ սխալ եւ մութ ծրագիրներէ բխած լուրեր կը շրջին, նոյնիսկ շրջաբերականներ կը բաժնուին, որպէսզի ուսանողական այս շարժումին քաղաքական հանգամանք տրուի: Ցանձնարարուեցաւ ուսանողներուն որ զգոյշ ըլլան, հաւատք չընծայեն կասկածելի խադերու եւ գործիք չդառնան: Շեշտուեցաւ թէ ուսանողներու այս բողոքը որեւէ քաղաքական հանգամանք չունի, այլ հետեւանք է միայն նիւթական անձկութեան:

Տուներէն մէկուն տնօրէնը պահանջած էր որ կառավարական թօշակով ապրող ուսանողներու վարձքերը դեղչուին և փոխանցուին Ուսանողական Ոստանի տեսչութեան: Ուսանողական Կոմիտէի ջանքերու շնորհիւ, ետ առնուած է այս որոշումը:

Բոլոր ուսանողներն ալ համերաշխ են այս պայքարին մէջ: Հայ ուսանողներն ալ գործօն դեր մը չստանձնելով հանդերձ հաւատարիմ կը մնան հաւաքական դատին:

Ա.

տականութիւնը նոր սերունդին հանդէպ, այսպիսի պարագաներու մէջ:

Ցարգանք անոնց որ փորձեցին փրկել նոր սերունդը մամուլով, ծաղկոցներով, անձնազոհութեամբ:

Նախատինք անոնց, որ «Անապատի սերունդ»ին իրաւունքները խլացուցին եւ մսխեցին:

Տ. ՄԱՐԻԱՄ ՍՕԼԱԳԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԶՍՊԱՍԵԼ, առկախ հաշիւներ կարգադրելու համար:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս ծանուցած էինք, Նախկին Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը այցելութիւն մը սարքած էր յարգելու համար Անդրանիկի յիշատակը:

Այցելութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 10ին, մասնակցութեամբ Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութեան, շիրիմի շինութեան յանձնախումբի անդամներու եւ բաւական թիւով հայրենակիցներու:

Այս առթիւ հայրենասիրական ճառ մը կարդաց Նախկին Ռազմիկներու Միութեան նախագահը, Պ. Գառնիկ Մոմճեան, փառաբանելով հերոսին յիշատակը:

Քանի մը հատուածներ. —

«Ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան զոհեր եւ կորուստներ տուած է, որքան հայութիւնը, վերագտնելու համար իր ազատ եւ անկախ ապրելու իրաւունքը...»

«... Ան բռնեց ընդվզումի ճանապարհը: Անդրանիկ ազատատենչ հայութեան ըմբոստութեան ոգիին մարմնացումն է: Ան կռուեցաւ ամէն տեղ եւ միշտ առաջին գիծերուն վրայ... Անդրանիկ երբեք չնահանջեց դերեզմանին առջեւ: Կարծես մահն էր որ կը վախնար, խոյս կուտար իրմէ:

«... Անոր հոգին պիտի շարունակէ թափառիլ, սգաւոր ուրուականի մը պէս, որքան ատեն որ մեր հայրենի բարձունքները, ձորերը, դաշտերը ու կիրճերը կը հեծեծին օտար կրունկներու տակ: Սակայն մօտ է հատուցման ժամը: Այսօր հայութիւնը, հայրենիքի թէ գաղութներու մէջ, ոտքի կանգնած է մէկ մարդու պէս, անխտիր, միահամուռ, արդարութիւն կ'աղաղակէ... Պիտի ազատագրուին վերջապէս հայկական հողերը: Խաղա՞ղ ճանապարհով: Աւելի լաւ: Պայքարի՞ ուղիով — եթէ հարկ ըլլայ»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆ.— Նահանգապետութիւններէն պաշտօնապէս վաւերացուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մասնաճիւղերը (1927ին Վիէն, 1928ին Տէսին, 1930ին Լիոն) մինչեւ այսօր խանդավառութեամբ կը գործեն, նշանաբան ունենալով Միութեան հիմնական սկզբունքները:

Կրկին կը յիշեցնենք մեր հին անդամներուն թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ը կաշիէ գնդակը գլորելով չէ որ պիտի կրնար ազգային ոգիով դաստիարակել նոր սերունդը, այս պզտիկներուն վրայ: Գաղտնիք չէ որ մեր արդի մարզիկներն ալ միջավայրէն ազդուած ըլլալով, խաղէն վերջ, երբ կը համախմբուին գինետեղաններու շուրջ, համ չեն առներ հայկական երգերէ կամ բառ մը հայերէն չեն հասկնար: Եթէ պատահի որ օրուան փարիզը դիտողութիւն ընէ, անպատասխանելի պատասխան մը կը ստանայ:

★ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն-Տէսին Մասնաճիւղի վարչութիւնը 1948—49ի եղանակին համար կազմած է գնդախաղի հինգ խումբեր, որոնց համար ծախս կը նախատեսուի 200–300 հազար ֆրանք: Այս ծախքը գոցելու համար հասոյթի միակ աղբիւր ունի,— կիրակնօրեայ մրցումները եւ անդամավճարները (ամսական 20 Ֆր.): Աւելորդ է ըսել թէ երկու աղբիւրներն ալ անբաւական են: Մեր շրջանին մէջ կը պակսին առատաձեռն Հայեր:

Մասնաճիւղիս անդամներէն երկու համեստ առեւտրականներ, Պ. Պ. Գ. Դաւիթեան եւ Գ. Տապաղեան յաճախ Միութեան բեռը մասամբ թեթեւցնելու համար իրենց անձնական ինքնաշարժները ձրիաբար կը տրամադրեն տեղափոխութեանց:

★ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մինչեւ օրս կատարած է երեք մրցումներ, կրելով երեք պարտութիւն, իսկ պահեստինը կատարած է նոյնպէս երեք մրցում ախոյենական (2 յաղթական, 1 պարտուած): Կրտսերներու (Cadet) Ա. մրցումը յաղթական:

Այս կիրակի կը սկսին միւս խումբերու ախոյենական մրցումները: Նոյնպէս 4րդ ախոյենական մրցումը Saint-Foyի դէմ, մեր դաշտին վրայ, Տէսին:

Մ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի Սկաուտ Խորհուրդը, հազիւ երեք ամսուան վերակազմութեան շրջան մը բոլորած, գործերը կարգի դրած և 35–40 սկաուտներ հաւաքեց: Մօտ օրերս պիտի սարքենք բացման հանդէս մը եւ պիտի տօնուի նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի 30ամեակը:

Սկաուտ Խորհուրդը մեծ ջանք կը թափէ սեփական ակումբ մը ունենալու, սարքելով մարզական եւ սկաուտական դասախօսութիւններ, որպէսզի անդամները եւ անդամուհիները խաղին եւ ֆիզիքականին հետ զարգացնեն իրենց մտաւոր պաշարը:

Բոլոր կազմակերպութեանց շահը կը պահանջէ, որ իրենց երիտասարդ անդամները կրթուին մեր երէցներու շարքերուն մէջ, եթէ կ'ուզենք որ անոնք ըլլան արժէքաւոր քաղաքացիները մեր հայրենիքին:

Ազատ Մարզիկ

ԾԱՆՕԹ ԲԱՐԵՐԱՐ Պ. Միհրան Գարակէօզեանի մահուան առթիւ, Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ հանգուցեալը շնորհիւ իր ուշիմութեան, նախանձելի դիրք մը գրաւած էր միջազգային առեւտրական հրապարակին վրայ: Իր հօր Կարապետ Գարակէօզեանի եւ հօրեղբայրներուն պէս միշտ գործօն դեր ունեցած է ազգ. գործերու մէջ եւ նիւթական չօշափելի նուէրներով սատարած է կրթական եւ բարեսիրական հաստատութեանց եւ մանաւանդ Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին: Ի յիշատակ իր զաւկին՝ Հաւըրտի որ մեռաւ 14 տարեկանին, ան հիմնեց Պոլսոյ մէջ «Հաւըրտ Գարակէօզեան Հօմ»ը, որ յետոյ փոխադրուեցաւ Ֆրանսա, բայց ի վերջոյ փակուեցաւ:

Բարեգործականի մէջ արժանացած էր «բարերար անդամ» տիտղոսին: Միհրան եւ եղբայրը՝ Արշակ Գարակէօզեան իրենց տեւական գուրգուրանքին առարկայ դարձուցած էին Շիշլիի Գարակէօզեան ազգ. որբանոցը: Իր մահով կ'անհետանայ Գարակէօզեան բարեհամբաւ գերդաստանին վերջին շառաւիղներէն մէկն ալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 1145ԻՆ

— Բայց դուք ի՛նչ շահ ունիք, ըսաւ, այս գործիս այսպէս ըլլալուն որ ինձ այսչափ բարութիւն կ'ուզէք ընել, այդ կ'ուզեմ հասկնալ:

— Թէ որ դուք այսչափ կը հետաքրքրուիք, և ինձ այնպիսի բաներ կը հարցնէք որոնց պատասխանը չեմ գիտեր, ինձ ուրիշ բան չի մնար՝ այլ միայն քալել երթալ. վասնզի ինչպէս որ դուք բարձր հրամանաց հնազանդելու պարտաւոր էք, նոյնպէս եւ ես, թերեւս ա՛լ աւելի:

Ուստի, քիչ մը ատեն կանգ առաւ, եւ դարձեալ մտածելէնվերջը՝ արթուն պաշտօնատարը հաշիւ մը ընելով որ այն մարդուն խօսքը մտիկ ընելն էր իրեն համար շահաւոր,

— Գոնէ, ըսաւ, ինձ իմացուցէք որ ո՞ւր պիտի նստին աս անձինքը, որ երբ ինձ տեղեկութիւն մը հարցնեն կարենամ պատասխանել:

— Շատ լաւ, ըսաւ խօսակիցս, երթանք մէկտեղ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԲՆԱԿԱՐԱ՞Ն ԹԷ ԴԱՐԱՆ

Այսպէս, երկու Յոյն առջեւէն եւ Թորոս ու իր ծառան ետեւնուն անցան արքունի դռնէն որ ի կրկէս կը հանէր, նոյնպէս կրկին յաղթական կամարներէն, եւ վերջապէս մտան բուն քաղաքը, ուր բարձր երկայն պատեր, մեծամեծ դռներով պալատներ եւ երեւելեաց տուներ կը նշանակէին, որոնց երբեմն կը յաջորդէին փոքր եւ ցած փայտաշէն տուներ, եւ ուր տեղ-տեղ ժողովուրդը կը խռնէր, ինչպէս ամէն մեծ քաղաքներու մէջ սովորական է, եւ դարձեալ ամայի փողոցներ, մինչեւ հասան պարզ դրան մը առջեւ, որ բարձր քառակուսի պատիմը մէջտեղ բացուած էր, եւ երբ դուռը զարնուեցաւ՝ շուտ մը բացուեցաւ, սովորական պարտէզ մը տեսնուեցաւ քանի մը մեծամեծ ծառերով եւ խիտ առ խիտ վարդենիներով զարդարուած. պարտէզին վերջին ծայրը բնակութեան տունն էր, կրկնայարկ տուն՝ բոլոր պատուհաններն պարտէզին վրայ կը նայէին երեք կողմէն: Իսկ ինչ որ ծառայութեան կը վերաբերէր՝ միայարկ պարտէզին դրան քովի պատերուն տակ շինուած էր:

Դուռը բացողը իր հագուստներէն յայտնի՝ սովորական մաքուր տունի մը ծառայ էր, եւ երբ այս մեր չորս անձիքը ներս կը մտնէին, տարեց կին մը խոհանոցին դռնէն գլուխը դուրս երկնցնելով կը նայէր բնական հետաքրքրութեամբ մը: Դռնէն ներս ոտքերնին դրածնուն պէս առաջնորդը դարձաւ ըսաւ կարճուկին.

— Բարեկամ, ահա տունը ճանչցաք կարծեմ, ունի՞ք ուրիշ փափաք մըն ալ:

— Ոչ, այլ...

— Ուրեմն մեր կողմնակի դաշնադրութիւնը կատարեալ է, ըսելով այնպիսի ձեւ մը առաւ որ կ'իմացրնէր դիմացինին թէ երկար խօսելու ժամանակ չկար. ուստի ան ալ հասկնալով բարեւ մը տուաւեւ դուրս ելաւ՝ թողլով իր երեք ընկերները այդ տան առանձնութեան չորս պատերուն մէջ, որ տաճկի կանանցի կամ կուսանաց վանքի մը կը նմանէր եթէ իր փոքրութիւնը չլինէր: Երբ դուռը գոցուեցաւ՝ ան ատեն անծանօթը պարզ եւ խորին յարգանօք դարձաւ Թորոսին եւ ձեռքով տանը ներքին դուռը ցուցնելով.

— Կ'ուզէ՞ք, իշխան, ձեր բնակարանը տեսնել, ըսաւ, եւ ինչ որ պակաս կայ հրամայել ձեր ծառային:

Իսկ ան որ տարիներէ ի վեր բացի Բարկէնէն ուրիշէ մը այսպիսի վարմունք չէր տեսած, դարձեալ ամենեւին զարմանք ցոյց չի տալով իր անտարբեր կերպովն առաջ անցաւ. գտաւ փոքրիկ սրահ մը, երկու կողմը, որոնց մէկը սեղանատուն էր, միւսը հիւր ընդունելու սենեակ, իրենց ամէն կարասիքով, սրահին ծայրը սանդուխ մը որ վերի յարկը կը տանէր, ուր նոյնպէս երկու սենեակ կար, մին ննջարան, միւսը՝ աշխատութեան, ուր բացի կարեւոր բազմոցներէ եւ կարասիքներէ, կային մաքուր զէնքեր պատերէն կախուած. ննջարանի սենեակը ազնուական երիտասարդի մը պէտք եղած ամէն զգեստեղէնք կային, նոյնպէս ննջարանոյ պարզ հանդերձանքը կ'իմացնէին թէ արթուն կնոջ աչք կամ ձեռք անցեր էին հոնկից. փոքրիկ բաղանեաց խուց մը՝ ննջարանի սենեակէն դռնով մը կը զատուէր: Երբ աս ամէնքը տեսան, առաջնորդը դարձաւ:

ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ

ուէր, քանի որ միջնաբերդի մը վերածեր էին կայանը, բայց յանկարծակիի եկան, յարձակման արագութեան եւ ուժգնութեան հետեւանքով: Աշխատանքի Դաշնակցութեան Թարնի մասնաճիւղը եւ առաւ ընդհ. գործադուլի հրահանգը:

★ Ապահովութեան պահակ մը մեռաւ Սէնթ-Էթիէնի մէջ, իր ստացած վէրքերուն հետեւանքով: Կացութիւնը ամէնէն աւելի պղտոր է այդ քաղաքին մէջ: Հորերը ձեռքէ ձեռք կ՚անցնին: Ֆիրմինիի մէջ հանքագործները եւ մետաղագործական բանուորները քանի մը անգամ փորձեցին եւ առնել Քամպֆոռի հանքերը: Ոստիկանութիւնը արտասովոր կաղ գործածեց, եւ մղելով յարձակողները: Շարունակ նոր դէպքեր կը պատահին Քուրբոյի հանքերուն առջեւ:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ողողուած են տասը հորեր, Փիւ տը Տոմի նահանգին մէջ: Գալով Լուարի նահանգին, պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ տեղական ածխահանքերուն 31%ը անգործութեան դատապարտուած է, ինչ որ կը նշանակէ 360,000 թոն ածուխի կորուստ միայն այդ շրջանին մէջ:

Սէնթ Էթիէնի մէջ երկու գինուորներ առեւանգուելով, կամուրջէ մը նետուեցան երկաթուղիին վրայ, ծանրապէս վիրաւորուելով:

«ՖՐԱՆՍԱՆ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻ, ԵԹԷ...»

Ընկերվարական կուսակցութիւնը կոչ մը ուղղելով Ֆրանսացի աշխատաւորներուն, կը ճշդէ իր դիրքը այս դէպքերուն առթիւ: Կ՚ըսէ թէ, ինչպէս անցեալին մէջ, այսօր ալ կը մնայ պաշտպանը գործադուլի իրաւունքին:

— «Բայց, եթէ այս իրաւունքին գործադրութիւնը թոյլ կուտայ բանուորներուն պաշտպանել իրենց օրինաւոր իրաւունքները, երբեք չի կրնար չահագործուիլ ուրիշ նպատակներու համար, առանց վնասելու բուն իսկ աշխատաւորներու շահերուն: Արդ, Ընկերվ. կուսակցութեան Վարիչ Մարմինը կը հաստատէ թէ ածխահանքերու գործադուլին վարիչներուն բուն չարժառիթները քաղաքական հանգամանք ունին: Այդ գործադուլին նպատակն է, համաձայն Կոմինֆորմի հրահանգներուն, ամէն բան ընել կործանելու համար Ֆրանսայի տնտեսութիւնը, փճացնելու ամերիկեան օգնութիւնը, խափանելու միացեալ Եւրոպայի կազմակերպութիւնը եւ բռնի իշխանութեան գլուխ վերադարձնելու համայնավարները որոնք, ինչպէս Փրակայի մէջ, պիտի վերսկսին ժողովրդապետութեան ջնջումի եւ կործանման գործը»:

Բացատրելէ վերջ թէ Ֆրանսայի պատմութեան մէջ երբեք չէ պատահած որ հրաման տրուի երեսի վրայ ձգել ածխահանքերու ապահովութեան միջոցները, «ոչ անհատ հանքատէրերու, ոչ իսկ Գերմաններու դէմ», կոչը կը պարզէ յառաջ եկած անհաշուելի վնասները եւ կը շարունակէ.

— «Ահաւասիկ առաջին հետեւանքները համայնավար կուսակցութեան եւ համայնավարացած Աշխատանքի Դաշնակցութեան բռնած դիրքին: Անոնք հնազանդելով Ռուսիոյ, կը վերսկսին եւ աւելի կը ծանրացնեն այն խափանարար դիրքը զոր բռնեցին 1939 Օգոստոսին, Սթալին - Հիթլէր դաշինքին ստորագրութենէն վերջ:

«Ընկերվարական կուսակցութեան Վարիչ Մարմինը կը զայրանայ այս դիրքին հանդէպ, սակայն չի զարմանար: Ան գիտէ որ բոլշեւիկութիւնը կ՚ենթադրէ կրաւորական հնազանդութիւն եւ քննական մտքի բացակայութիւն»:

Կոչը կը վերջանայ հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Պարտականութիւն է պայքարիլ ամէն տեղ, քաղաքական ճակատի վրայ թէ գործարանին, գիւղին, գրասենեակին մէջ, կուսակցութեան մը դէմ որ միջազգայնական չէ այլ հակազգային, եւ որ պիտի կործանէ Ֆրանսան, եթէ կարենայ իշխանութեան գլուխ գալ, ծառայելու համար Ռուսաստանի»:

ԶԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ամբաստանութեամբ 18 հոգի ձերբակալուեցան Մարսէյլի, Պոռտոյի եւ Միւլհուզի մէջ: Ձերբակալման հրամանագիր հանուեցաւ նախկին վարչապետ Կուէնի տեղեկատուական պետին՝ Ստուէն Սանեի դէմ, հիւսուածեղէնի գործին առթիւ:

39 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Սկովտիոյ մէջ, երբ հոլանտական օդանաւ մը ջախջախուեցաւ, մշուշին մէջ մոլորելով եւ ելեկտրական ձողի մը զարնուելով: Միայն մէկ հգի ողջ մնաց: Ֆրանսական զինուորական օդանաւ մըն ալ կործանեցաւ Ալժերիոյ մէջ, 17 ուղեւորներով:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Ստիպուած ենք դադրեցնել արտասահմանի բոլոր այն թերթերը որոնց նուիրատուները չեն վերանորոգած այդ բաժանորդագրութիւնները:

★ ԻՏԱԼԻՈՅ մեր բոլոր բաժանորդներէն կը խնդրենք ժամ առաջ իրենց բաժնեգինները վճարել Միլան, Տոքթ. Արզումանեանի:

Իսկ ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ կը խնդրուի վճարել Պ. Խաչիկ Կարապետեանի:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 31ին, շաբաթ պարահանդէսով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 13ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Սալ տէ Ֆէթ»ի ընդարձակ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի սանուհիներուն:

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սալ Ste. Cécileի սրահին մէջ, 257 rue Boileau (rue Paul Bertի անկիւնը)

Կը նախագահէ ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին յայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Օր. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ: Կ՚արտասանեն Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ եւ ուրիշներ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ չորեքշաբթի, 27 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Ալֆորվիլ, Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Trianonի մէջ:

Մուտքը հրաւիրատոմսերով: Դիմել Փիլիպոսին սրճարանը: Գեղարուեստական բաժին Ահարոնեանի գործերէն:

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վեր. Մ. Վէքիլեան, Մարսէյլի Սէնթ-Անթուան եկեղեցիին հովիւը այս կիրակի, Հոկտ. 23ին, ժամը 10.45ին պիտի քարոզէ Փարիզի մէջ, Լիւքսէնպուրկի սրահը, **58, Rue Madame,** Métro : Notre Dame des Champs կամ St. Placide.

Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Այս շաբաթ օր ժամը 5ին, Հայ Ուսանողական Տան մէջ Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ պիտի կատարէ իր հերթական դասախօսութիւնը, նիւթ ունենալով «Արտաշէս հայ մեծ թագաւորը մեր հին ժողովրդական անգիր բանաստեղծութեան մէջ»:

Կ՚ուզուի

Ծառէ եւ այգիէ լաւ հասկցող պարտիզպան մը: Դիմել ԱԹԹԱՐԵԱՆ, 147 Chemin de Forgentier, Toulon, (Var):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ.— Տարօն - Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան պատի օրացոյցը, զարդարուած Վարդանանցի դեղանկարով: Կը խնդրենք բոլոր հայրենակիցներէն նկատի առնել այս հրատարակումը: Ստանալու համար դիմել հայրենակից Ղազար Պօղոսեան 4 Bld. de la Paix, Մարսէյլ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Անթիլիասի դպրեվանքին՝ նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտ. կազմակերպութիւններու եւ հովանաւորութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք.ի: Հոկտեմբեր 24ին ժամը 3—11:

Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Ալֆորվիլի Գուսան երգչախումբը: Անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ: Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ: Salle des Fêtes de Charenton, métro Charenton Ecoles: Մուտք 100 ֆրանք:

ՕՐ. ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ՇԱՀԱՆ ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ամուսնացած

Հոկտ. 5 Քան

Վ Ի Ճ Ա Բ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ժ Ո Ղ Ո Վ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ **8.30**ին, Ընկերվարականներու սրահը, **9, rue Victor Massé** (Métro : Pigalle): Թէր եւ դէմ տեսակէտներ պիտի պաշտպանեն ընկերներ Հ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Խօսք կրնան առնել նաեւ ներկաները: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական տեղը (St. Antoine): Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ նոյեմբեր 21ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Մարսէյլի Հայր. Միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին հայրենակից Եղիազարի Barը, 31 rue Barnard du Bois:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀԱՃԸՆԻ անկման տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փօրթ տ'Իթալիի Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գորգիկեանէ 500ական ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԴԱՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իթալիի Մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները յայտնելով Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Հայրապետեանին, իրենց մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԳԻՆԷ ՔԷՕԼԷՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի Մասնաճիւղին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Փ

Հոկտեմբեր **1—10**

Անիէռ՝ Յարթ. 1200,— Անիէռ՝ Աղամ. 600,— Փարիզ 17՝ Թորո. 1200,— Փարիզ 9՝ Պապ. 1350, — Փարիզ 15՝ Հէք. 1200— Մարսէյլ՝ Պաղ. 1500 — Մարսէյլ՝ Գործ. 1058—1063 — Կուրնէյ՝ Գրի. 650 — Ս. Ժերոմ՝ Կոփ. 5000 — Փարիզ 14՝ Գարա. 800 — Վիրոֆլէյ՝ Էմիր. 1200 — Շավիլ՝ Եղիա. 800 — Տէօյ՝ Փայ. քհ. 1000 — Ռոնի Սու Պուա՝ Շիշ. 1200 — Փարիզ 18՝ Պաք. 1200 — Պ. Քոլոմպ Յակբչ. 2200 — Լա Թուր տիւ Բէն՝ Մկրտ. 2400 — Էքիւյի՝ Թուն. 1200 — Իսի՝ Փուն. 2100 — Փարիզ 9՝ Սերոբ. 800 — Ժանթիյի՝ Պաղ. 1000— Թարար՝ Քոչմ. 800 — Միւրիպել՝ Մարտ. 1200 — Լիոն՝ Վարդ. 1000 — Լէ Մէ՝ Խաչ. 800 — Օպընա՝ Կիկ. 650 — Պոմոն՝ Նիկ. 1200 — Պոմոն՝ Խաչն. 1200 — Փարիզ 19 Փափ. 1200 — Վիերզոն Սահ. 2450 — Փարիզ 7 Յարթ. 400 — Շթուտկարտ՝ Ձել. 650 — Շթուտկարտ՝ Աճէմ. 650 — Շթուտկարտ Սարտ. 650 — Հայտըլպէրկ Պար. 650 — Վիսպատըն՝ Գութ. 650 — Փարիզ 13 Հալէպ. 1200—Արքէօյ Գավ. 1450—Մարսէյլ Ուլուս. 1200 — Նիւ-Եորք Ժ.Ա. 16 տոլար, Մոնփելիէ Ա. Տ. Վ. 2000 — Տէսին Պօղ. 1000 — Լիոն Մ.Տ.Պ. 800: (Շարունակելի)

ԾԱԽՈՒ ՎԻԼԼԱ

Ծախու է մեծ վիլլա մը Chatillon s/Bagneux, 74 Ave. de la Division Leclerc: Ունի տասնէ աւելի սենեակներ, կեդրոնական ջերմութիւն, բաղնիք, պարտէզ: Կարելի է այցելել հինգշաբթի եւ կիրակի առաւօտները ժամը 9—12: Տեղեկութեանց համար դիմել Mlle Jocquetotի, 14 rue Dauphine, Paris (6), երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 15—19 եւ չորեքշաբթի ժամը 10—13:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 24 Octobre 1948–Կիրակի 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année No 5677 - Նոր շրջանի թիւ 1088 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՌԷՔԼԱՄ»Ը ՉԻ ՓՐԿԵՐ

Դաս մը դպիրներ կը շարունակեն միտք եւ արիւն պղտորել յամառօրէն: Դրասոր թէ բերանացի: Այստեղ եւ ամէն տեղ:

Անմիտ եւ անպակեշտ ժխոր մը, ուր իրար կը հրմշտկեն սուտը, կեղծիքը, ատելութիւնը եւ կիրքը, յանգելու համար թրքաբարոյ խուժանավարութեան մը:

Եւ այս՝ ամէնէն տարրական հարցերուն մէջ: Պաշտպանելով անպաշտպանելին: Պարտկելով անվիճելին: Տարփողելով բռնութիւնը, անիրաւութիւնը, տգիտութիւնը:

Առնենք մշակոյթի հարցը: Լեզուէն մինչեւ գրականութիւնը: Սահմանէն աղին թէ անդին:

Որո՞ւ համար գաղտնիք են հետեւեալ գիտելիքները, տարիներէ ի վեր.—

1. Ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան, նոյնպէս Խ. Հայաստանի մէջ, Կեդր. Կոմիտէներն են որ կը վարեն մտքի աշխատանքը: Գրականութիւն, գեղարուեստ, գիտութիւն, — մշակոյթի բոլոր արտայայտութիւնները ենթակայ են կուսակցական ղեկավարութեան:

2. Որ եւ է հանրապետութեան կամ ինքնավար շրջանի Կեդր. Կոմիտէն ազատ չէ դոնէ տեղական պայմաններուն յարմարցնելու Մոսկուայի հրահանգները: Հրամանը պէտք է թարգմանուի եւ գործադրուի տառապէս:

3. Բառարանի բառերն ալ Մոսկուայի մաղէն կ'անցնին: Ան է որ կը պարտադրէ զարհուրելի բարբարոսութիւններ բառերու, շարադրութեան, քերականական կանոններու:

4. Երեւանի զանազան ակադեմիաները, որոնց երէց անդամներուն մէջ կը գտնուին հմուտ վաստակաւորներ, ի վիճակի չեն արժեցնելու իրենց տեսակէտները:

5. Այս պատճառով ալ, թերուս, տգէտ, այլասերած կամ անխիղճ ուսումնականներ կ'օգտուին առիթէն, անտէր բանջարանոցի մը վերածելու համար մշակոյթի անդաստանը:

Դեռ ուրիշ կարգ մը անողոք փաստեր ալ կը հաստատեն թէ Երեւանը չի կրնար կատարել այն դերը զոր կը սպասենք:

Ապա ուրեմն, Հայկական Արտասահմանը ստիպուած չէ անոր ապաւինիլ ամբողջովին: Աչքերը գոց: Անվերապահ վստահութեամբ:

Չի կրնար այդ լպրծուն ճամբան բռնել, առանց ինքն ալ մեղսակից դառնալու պարտադրուած մարդանքներուն:

Մանաւանդ որ, եթէ հաշուի նստինք, հայրենիքէն դուրս եղած վաստակը շատ աւելի ծանր կը կշռէ, քան ինչ որ կը տեսնենք այնտեղ:

Թուլթակարար կրկնուած, վարձու կամ թխածոյ «ռէքլամ»ները չեն որ պիտի պարտկեն այս անողոք ճշմարտութիւնները:

Ուրանալ, պարտկել, խեղաթիւրել այդ ճշմարտութիւնները՝ կը նշանակէ ոչ թէ թեւ տալ հայրենիքին, այլ դուրսէն ալ ոլորել անոր թեւերը:

Քրէական յանցաւորներ են անոնք որ կը քաջալերեն այս տմարդի մարդանքները, փոխանակ արցունք թափելու կատարուած բռնութեանց վրայ:

Եթէ Երեւանը առտու մը կարենայ ազատ խօսիլ, իր առաջին արհամարհանքը պիտի յայտնէ այս կեղծարարներուն: Անխելք «բարեկամներ», որոնք օրն ի բուն օրօր կը կարդան, փոխանակ զգալու, ըմբռնելու իր լուռ տառապանքը:

Պատահական չէ որ մենք մասնաւորապէս կը ծանրանանք մշակոյթի վրայ:

Երեւանի կատարած աւերները սանձակոտոր արշաւի մը հանդամանքն ստացած են արդէն: Արշաւ մը որուն առջեւ դուռները բանալու պատրաստ են գոյնզգոյն «ուղեկիցներ»:

Ոչ մէկ ձեռնպահութիւն, մեկուսացում կամ նահանջ՝ այս բարբարոսութեան առջեւ:

Եթէ այնտեղ իրենց կամքէն անկախ են շատ մը սայթաքումներ եւ խաթարումներ, մեզի կ'իյնայ մնալ կրկնապէս արթուն եւ ամուր:

Մենք այսպէս կ'ըմբռնենք հայրենիքին ծառայելու պարտականութիւնը:

Այսպիսի դիրք մը միայն կրնայ փրկել, ապահովել ամբողջական մշակոյթը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
(Ըստ բոլշեւիկեան Երեւանի)

Երկու աշակերտներ, մէկը բնիկ, միւսը նորեկ, տաք վիճաբանութեան մը բռնուած էին:

Բնիկը.— Շնորհիւ Սթալինի, մենք հարստացրինք Հայոց լեզուն: Դուք ունէ՞ք այս բառերը.— Նախառեվոլիւցիոն պարտիական պրեսան...

Նորեկը.— Ունինք աւելի փառաւորը,— նախայեղափոխական կուսակցական մամուլը...

Բնիկը.— Դա ճիշտ չէ: Դեռ շատ յետ ես մնացել: Դեռ ի՛նչ բառեր, որ երազումդ չես տեսել,— էգոիզմ, ալտրուիզմ, կոնֆլիկտ, էպոխա, լիրիկա, ռեֆորմ, կուլտուրա...

Նորեկը.— Քիչ մը շունչ առ: Մէկմէկ ըսեմ՝ գրէ տետրակիդ մէջ որ չմոռնաս, — եսասիրութիւն կամ անձնասիրութիւն, այլասիրութիւն, վէճ կամ ընդհարում, դարաշրջան, քնարերգութիւն, բարենորոգում, մշակոյթ...

Բնիկը.— Լաւ կը լինի որ դու գրես քո դաֆթարի մէջ, — դիսկուսիա, ուտոպիա, սոցիալական, սկեպտիցիզմ, իլլուզիա...

Նորեկը.— Վիճաբանութիւն, ցնորք, ընկերային, սկեպտիկութիւն (կասկածամտութիւն, թերահաւատութեամբ), պատրանք:

Բնիկը.— Ասա տեսնեմ էսպիսի Ֆրազներ, — իդէալիստական ռէակցիոն, ինտերնացիոնալ երեւոյթ, սոցիալիստական պրոբլեմներ...

Նորեկը.— Գաղափարական յետադիմութիւն կամ յետաշրջում, միջազգային երեւոյթ, ընկերվարական հարցեր կամ խնդիրներ...

Բնիկը.— Իմիգրանտութեան շնորհիւ ռեվոլիւցիոն Ռուսաստանը...

Նորեկը.— Տարագրութեան շնորհիւ յեղափոխական Ռուսաստանը...

Բնիկը.— Ակտիվ, պասսիվ, հերոիկ, ռեպերտիզ, մորալ, տրադիցիա, մեխանիկական, դիվիզիա, պրոգրեսիվ...

Նորեկը.— Գործօն, կրաւորական, հերոսական, անակնկալ, բարոյական, աւանդութիւն, մեքենական, զօրաբաժին, յառաջդիմական:

Բնիկը.— Նախամարքսեան էսթետիկան լիրիկայի կլասիկ բովանդակութիւն...

Նորեկը.— Նախամարքսեան գեղագիտութիւնը քնարերգութեան դասական բովանդակութիւն...

Բնիկը.— Տօ, մոռացի՛ր էդ ռէակցիոն ֆանատիզմը: Պրոֆեսորը որ իմանայ...

(13) ՎԱՀԷ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՊԱՇԱՐՄԱՆ մասին չէզոքներու պատրաստած բանաձեւին հաւանութիւն յայտնեցին Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները: Պ. Վիշինսկի մինչեւ երկուշաբթի ժամանակ խնդրեց վերջնական պատասխան տալու համար: Ուրեմն ամէն բան կախում ունի Մոսկուայի պատասխանէն:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ Պելոպոնէսի շրջանին մէջ: Կառավարութիւնը 15,000 կամաւորներ եւս պիտի զինուորագրէ, ապստամբութիւնը ջախջախելու համար: Ապստամբները կ'ըսեն թէ իրենց իշխանութեան տակ ինկած են 300 գիւղեր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ կռիւները դադրեցնելու հրաման տրուեցաւ թէ արաբական եւ թէ հրէական իշխանութեանց կողմէ: Հինգերորդ զինադուլն է այս որ կը հրահանգուի Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հայրապետը, կարտինալ Հլոնտ, որ բացէ ի բաց պայքար կը մղէր համայնավարութեան դէմ, մեռաւ ուրբաթ օր: 67 տարեկան էր: Պայքարած է նաեւ նացիներուն դէմ, որոնք բանտարկեցին զինքը Ֆրանսայի մէջ, Փարիզ այցելած ատեն:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց կարտինալ Մինծինթիի դէմ, ամբաստանելով թէ «օտար աշխարհակալութեան շահերուն կը ծառայէ, միջամտելով փոքրամասնութեանց հարցին»:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ զօրավար մըն է եւ օգնականը, ամբաստանուած ըլլալով թէ գործիք դարձած են Եուկոսլաւիոյ ձեռքը, սպաննելու համար Էնվէր Հօճան:

ԿՐԱԿԵԼԱԹԻ ԻՐԱԻԹՈՒՆՔ ՏՐՈՒԵՑԱՒ

30-50.000 պահեստի զինուոր զէնքի տակ

ՈՒՐԻՇ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ. — ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԵՆ ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ, ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԹԷ ՄԱՍՆԱՒՈՐ. — ՕՏԱՐ ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐԸ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ.— Ի ՀԱՐԿԻՆ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ:

Նախարարական խորհուրդը ուրբաթ օր բացառիկ նիստ մը գումարեց, նախագահութեամբ Հանրապետութեան Նախագահին, քննելու համար ածխահանքերու գործադուլին հետեւանքով ծագած դէպքերը: Ժողովը տեւեց չորս ժամ: Լսելէ վերջ Ներքին գործերու եւ արդարադատութեանց նախարարներուն զեկուցումները, կառավարութիւնը որոշեց վճռական միջոցներ ձեռք առնել: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը մասնաւորապէս կը յայտարարէ թէ «բարեկարգութեան ուժերուն ժամանումէն 24—48 ժամ վերջ, ուժեր որոնց պաշտօնն էր փրկել ածուխի եւ քոքի հանքերը, գործիքներով կամ երկաթի եւ պողպատի կտորներով զինուած ստուարաթիւ մարդիկ յարձակեցան այդ ուժերուն վրայ, զգալի կորուստներ պատճառելով անոնց»:

Այս «ապստամբական շարժումներուն» առջեւ, ինչպէս կ'որակեն շատ մը թերթեր, կառավարութիւնը շնորհաւորելէ վերջ ապահովութեան ուժերուն, հանրապետական պահակներուն, ոստիկան զօրքին եւ բանակին սպաներուն եւ զինուորներուն քաջութիւնը եւ պաղարիւնը, հետեւեալ որոշումները կուտայ,—

1. Այսուհետեւ բարեկարգութեան ուժերը, երբ յարձակում կրեն, պիտի կրնան պաշտպանել իրենք զիրենք, կանոնական ազդարարութիւնն ուղղելէ վերջ:

2. Նահանգապետները իրաւասութիւն ունին արգիլելու բոլոր ժողովները, ըլլան իսկ մասնաւոր:

3. Այն օտարականները որ կը մասնակցին ցոյցերուն, պիտի արտաքսուին, ինչ որ ալ ըլլան իրենց բնակութեան տեւողութիւնը եւ կապերը Ֆրանսայի մէջ:

4. Անհապաղապէս զէնքի տակ պիտի վերակոչուին ամրաշէն զօրքը, պահեստի զինուորները, ոստիկան զինուորները եւ 1948ի զօրադասի այն զինուորները որոնք արձակուած էին ժամանակէն առաջ:

Կառավարութիւնը ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնելով, «իր վստահութիւնը կը յայտնէ բանուոր դասակարգին եւ կը հրաւիրէ բոլոր աշխատաւորները ծառանալ այն շարժումներուն դէմ որոնց քաղաքական նպատակները ակներեւ են այլեւս եւ որոնք կը ձգտին կործանել ազգային արտադրութիւնը, տկարացնելով երկրին պաշտպանութիւնը, եւ, քանդելով ազգին պատկանող հաստատութիւններ, երկար ատենի համար անգործութեան դատապարտել հազարաւոր բանուորներ եւ թշուառութեան՝ անոնց ընտանիքները: Կառավարութիւնը կը յուսայ թէ այս միջոցները պիտի նպաստեն վերահաստատելու միտքերու հանդարտութիւնը, ինչպէս եւ ապահովելու աշխատանքի ազատութիւնը»:

Պաշտօնական զեկոյցին հրատարակութենէն վերջ, վարչապետութեան խորհրդականը յայտարարեց թէ ներկայ օրէնքները կ'արտօնեն միջոցներ ձեռք առնել այն լրագիրներուն հանդէպ որոնք կը մասնակցին գրգռիչ արարքներուն: «Երբ յետին բանուորը այնքան խստութեամբ կը պատժուի, բացորոշ է թէ անոնք որ կը նպաստեն ծանր ծայրայեղութեանց մղելու զանոնք, նմանապէս պիտի պատժուին խստօրէն»:

Կառավարութիւնը առ այժմ անհրաժեշտ չի գտներ նիստի հրաւիրելու Խորհրդարանը: Երբ հարցուցին թէ ձեռք առնուած միջոցները պաշարման վիճակ չե՞ն նշանակեր, խորհրդականը պատասխանեց.

— Ձեռք առնուած միջոցները, որոնք յստակօրէն պարզուած են պաշտօնական զեկոյցով, ճիշտ ու ճիշտ չեն համապատասխաներ պաշարման վիճակի հետեւանքներուն: Ուրեմն, ոչ իրաւական, ոչ ալ գործնական տեսակէտով, պաշարման վիճակ չկայ»:

Թղթակիցները հարցուցին նաեւ թէ միջոցներ ձեռք պիտի չառնուի՞ն գործադուլի վարիչներուն դէմ: Խորհրդականը առանց ուղղակի պատասխան տալու, յայտարարեց թէ երբ տնօրինութիւններ կ'ըլլան ապստամբութեան երկրորդական շարքերուն դէմ, բնականաբար միջոցներ ձեռք պիտի առնուին նաեւ այն առաջնորդներուն դէմ որ այդպիսի արարքներ կը դրդեն:

Կարճ խօսքով, կառավարութիւնը վճռած է բարեկարգութիւնը պահպանել բոլոր ճակատներու վրայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՑ ԱՆՑ

ԽՄԲ.— Անտիպ կտոր մը Ա. Ահարոնեանէ, գրուած 1918ին (*Հայրենիք* ամսագիր). —

Ձմրան սկիզբն էր:

Գիշերային խաւարի մէջ մանրամաղ անձրեւը թափւում էր անձայն, ինչպէս դաւադիրների զգուշացած շունչը, եւ թաց ու պաղ մթնոլորտը անեզր պատանքի պէս պարուրել էր նիրհող քաղաքի շէնքերն ու փողոցների տերեւազուրկ ծառերը: Խոնաւ ու թափանցիկ մշուշը լիզում էր պատուհաններն ու պատերը, քսւում էր դռներին ու կտուրներին, ներս էր սողոսկում բոլոր ճեղքերից եւ հազուադիւտ ու աղօտ լապտերները նրա մէջ թարթում էին որպէս կարմրակալած եւ հիւանդ աչքեր:

Լպրծուն մայթի վրայով քայլում էի սայթաքելով, եւ ոտնաձայնս, առանց արձագանգի, խեղդւում էր համատարած թացութեան մէջ: Քայլում էի մեն-մենակ ուշ գիշերին, երբ անպտուղ ու անհաւասար պայքարից յոգնած խեղճութիւնը քաշւում է դեռնայարկերը իր արցունքն ու անզօր ցասումը կուլ տալու եւ երբ չարիքը ձգձգւում է ու զարթնում: Մարմինս սարսռում էր, եւ խոհերս ծանր էին: Մերթ հեռուն ու մերթ շատ մօտիկ հրացաններ էին ճարճատում, անմիտ ու հրէշաւոր, որպէս խելագարի կատաղի զառանցանք, որպէս վատ խաւարի ատամների կրճտոց.

— Ուռա՛, կեցցէ՛ ազատութիւնը...

Ճակատագրի պէս վրաս էին գալիս մի խումբ հարբածներ, քարշ տալով իրենց հետ լպրծուն ու զարշելի էգեր, որոնք այս ու այն տղամարդի ուսերից քաշ ընկած՝ քրքջում էին բաց բերան ու լկտի:

— Նուռ՛ւ, կեցցէ՛ ազատութիւնը... Արնա-խումներ, կը ջարդեմ, կը փշրեմ...

Եւ բարձրացած բռունքը շառաչիւնով իջաւ առաջին դռանը, որ զրնգաց ու չխորտակուեց:

Լաւ հանդիպում չէր: Ճամբաս ծռեցի ու անցայ հակառակ մայթը:

Ստրուկ ու բութ խուժանը ազատութիւն ոռնալով՝ սոսկում էր տարածում չորս կողմը, եւ թշուառ ազատութիւնը անձրեւի ու խաւարի այս թաց պատանի տակ ինձպէս սարսռում էր ու կծկւում: Փողոցի տէրն էին: Կանայք օրօրւում էին, փարւում սրան նրան՝ էգերի ախտաւոր ճկունութեամբ, քրքջում էին, ճչում, համբուրւում:

Կէս գիշերից անց, քայլում էի մեն մենակ լպրծուն մայթերով, եւ ազատութեան չքնաղ երազը հոգուս ծուարած՝ մեղմիւ հեծեծում էր մենութեանս մէջ:

★

Մռայլ, որպէս քաղցած բու, եւ ծանր, որպէս անյոյս թախիծ, գիշերն էր կախուել իմ գլխին, եւ անձրեւը մաղւում էր, մաղւում անլոյս երկնքից:

Մտայ յաջորդ փողոցը: Հացթուխի դուռը փակ էր՝ անողորմ ու քար խղճի պէս, եւ փակ դռան առջեւ մանրամաղ, հոգեմաշ անձրեւի տակ յոգնած կարաւանի համբերութեամբ խիտ առ խիտ շարուել էին քաղցածները: Մանրիկ ու վտիտ երեխաներ, որոնց դռնատ գարունի վրայ կեանքի դաժանութիւնն այդքան վաղաժամ անէծքի պէս էր թառել. մատաղահաս աղջիկներ ու ջահիլ կանայք, գլուխներին մի մի շալ ձգած, թրջւում էին ու լուռ խոկում հացի այս դաժան հոգսը, եւ յետոյ՝ երկուտակ ծալուած պառաւներ, ծերեր, գերեզմանը երազելով այս զուլում կեանքին կառչում՝ մի կտոր հացի համար սրսրթալէն իրար սղմուելով, իրար սփոփելով շարուել էին փակ դռան առաջ, որ միայն լուսադէմին պիտի բացուէր:

Ա՜հ նզովուած հաց...

— Սհաթի քանի՞սն է, ախպէ՛ր:

Հարցնողը տրտում շարքի վերջին կանգնած գլուխը հակած առջեւը կանգնած թիկունքին՝ վշտի պառաւ էր, որ պարանոցը ներս քաշած եւ վշում էր ցրտից:

— Սհաթի երեքն է, մայրի՛կ, — պատասխանեցի:

— Էլի երեք-չորս սհաթ կայ մինչեւ լուսաբաց, զուլում է,— մրմնջաց նա ու լռեց:

Հրացանները վերստին ճարճատեցին խելայեղօրէն ու անմիտ: Դժոխք գիշերը ծեծուած շան պէս կաղկանձում էր չորս կողմից, եւ խաւարը, իւրաքանչիւր որոտից յետոյ, ասես, թանձրանում էր հա՛ թանձրանում:

— Տէ՛ր, Տէ՛ր, քաղցած ենք ու անճար, այս փոքրիկներին խնայի՛ր, մեղմիր ցասումդ: Տէ՛ր, այս զուլումին ճար արա...

Նոյն պառաւն էր, որ հրացանների որոտի հետ խաչակնքում էր երեսը ու հեծեծում:

Բազմութիւնը լուռ էր: Ա՜հ, որքա՛ն հնազանդ են թշուառական ամբոխները:

Անզօր էի, կ'ուզէի ծունկի գալ, բայց ո՞ւմ աղօթէի:

Եւ ազատութիւնը մեղմիւ հեծեծում էր իմ հոգում:

✖

Թրջուած ու թշուառ տուն հասայ եւ սենեակիս դուռը գոցեցի՝ իմ ցաւագին մենութեանը անձնատուր:

Խաւարը դրսում դեռ կաղկանձում էր, հաջում հրացանների որոտի հետ եւ ականջներում յստակ ու լալագին տակաւին հնչւում էին տրտում պառաւի հեծեծանքները:

— Տէ՛ր, քաղցած ենք ու անզօր, Տէ՛ր, օգնի՛ր...

Վերստին կ'ուզէի աղօթել ազատութեան դաժան աստծուն, որ նա իր զարհուրանքի եւ տանջանքի բեռը նախ բոլոր թշուառների թիկունքից վերցնի, քանի դեռ խեղճերի ցաւի մրմունջը անէծքի չի փոխուել:

Կ'ուզէի աղօթել, բայց ո՞ւմ...

Հոգիս վաղուց թափուր է ու այրի բոլոր հաւատներից...

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Յուշեր Վարդապետին կեանքէն

(ՄԱՀՈՒԱՆ 13ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Անմահ Կոմիտասի մահուան 13րդ տարելիցին առթիւ՝ տամուկ աչքերով, դրիչս ձեռք կ'առնեմ, համեստ ձօն մը նուիրելու, եւ քանի մը դրուագներ թարմացնելու՝ իբրեւ հանդուցեալի մօտիկ ազգականը՝ իր «չարաճճի փոքրիկ Ստեփանիկը, ճէրթէնճիլէն...»

1910ին էր, ես՝ եօթնամեայ տղայ: Մայրս պատրաստութեան մէջ էր, մաքուր սաւաններ, փափուկ անկողին, համադամ կերակուրներ: Կիւլնէ տուտում, Կոմիտասի հօրաքոյրը՝ աչքերը կոյր, առաքինի կին, մօրս կը հարցնէր, իր Սողոմոնին (Վարդապետին աշխարհական անունը) վերադարձին համար. — «Սահէ՞ մը, Ագնիս»: Մայրս կը հաստատէր. «Այո՛, հեռագիր ստացանք, այս իրիկուն Քէօթահիա կը հասնի»:

Արդարեւ, Կոմիտաս վարդապետը, Ս. Էջմիածնէն կը վերադառնար սիրելիները ողջագուրելու համար, նախքան Պերլին վերադառնալը:

Երիտասարդ աբեղայ, միջինէն աւելի բարձր, նրբամարմին, կարմրաթուշ, կայտառ, զուարթ, խիստ կատակախօս: Առաջին կերուխումին երեւան եկաւ որ սակաւակեր էր եւ կ'ատէր ըմպելիքն ու ծխելիքը, կատակելով՝ «կ'ատեմ ոչ թէ սեւ վեղարակիր ըլլալուս, այլ որպէս ձայնիս թշնամիները»: Կը մերժէր նաեւ կակուղ անկողինը, կը ցուցնէր իր նախընտրած հանգստարանը, պարզ անկողին զինուորական զոյգ ծածկոցներով: «Առողջութիւնս չարքաշութեանս կը պարտիմ»: Ճաշը մարսելու համար, իբրեւ մարզանք, զիս գնդակի պէս դէպի առաստաղը կը նետէր: Վախս վար կը խուժէր թեւերէն: Այն գիշեր «քէրթէնքէլէ» մակդիրը փակցուց անունիս:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Կուտինայի նշանաւոր Ըլըճան, Զամլըճան սիրած վայրերն էին, որոնց բարձունքներուն վրայ առանձնացած, յաճախ սար ու ձոր կ'արձագանգէր դիւթական տիրող ձայնով — Հա՛ կալ արա, ման արա, հօյ եզեր, ջա՛ն, մարա՛լ գոմէշ նազ կ'անի՛, պոչը չարժե՛ր թող կ'անի՛...

Բնապա՛շտ էր, որպէս արուեստագէտ:

Քէօթահիոյ Ազգ. վարժարանի ուսուցիչներէն՝ նկարիչ Պ. Լեւոն Երամեան, անբաժան սիրելին վարդապետին, իւղաներկով նկարած էր զայն, Ագ-Սույի առուակին մօտ, հսկայ կաղնիին կռնակը տուած եւ բազմած քէօթահիական գորգին վրայ: Տարինե՛րով, իր մեկնումէն վերջը մեր սեղանին զարդը եղած էր այդ նկարը:

Կարճ հանդիպէ վերջ՝ ծննդավայրիս պարտականութեան տուրքս մատուցանեմ, ըսելով, գործի լծուեցաւ, համերգի պատրաստութեամբ: Ազգ. սրահին մէջ տեղի կ'ունենային փորձերը: Խումբին ամէնէն փոքրը ես էի: Հոն էին վարժարանի սաներէն սկսեալ, քաղաքին բոլոր երիտասարդ եւ չափահաս այրերը, ինչպէս եւ ուսուցիչ, տնօրէն, հոգաբարձու, եւն: Ի՜նչ մեծ կամք, համբերութիւն պէտք էր ամէն հասակէ ու դասակարգէ բաղկացած, թերակիրթ, անմշակ ու կոպիտ գաւառացիներու անտաշ ձայները յղկելով՝ ճաշակները սրելով, բազմաձայն եւ դժուարին կտորներ սորվեցնելու համար: Այդ անվհատ կամքը, կազմակերպչական ոգին, աւելիով ունէր ան: Երէկուան կատակասէր վարդապետը այսօր ահա խոժոռադէմ, ջղային՝ աջ ու ձախ կը պոռթկար, կ'ուղղէր, կը չափէր: Մերթ ալ, համբերութիւնը հատած, հողաթափերը կը նետէր անուղղաներու գլխուն:

Շաբաթներու յամառ եւ տքնաջան աշխատանքէ վերջ, վաստակաւոր երաժշտագէտը կուտար իր համերգը վերի եկեղեցիին ընդարձակ բակին մէջ (Քէօթահիա երկու եկեղեցիներ ունի՝ վերի եւ վարի):

Խուռն հանդիսականներու կարգին ներկայ էին Քէօթահիոյ կառավարիչը իր տիկնոջ հետ, ինչպէս նաեւ պետական պաշտօնեաներ եւ առեւտրական թուրքեր, իրենց «հանըմ»ներով:

Շաբաթներ առաջ «Արեւ թիվով ելաւ, իմ չինարի եարը» սորվեցուցած էր ինծի որպէս մեներգ, սակայն տեսնելով որ համարձակութիւնը կը պակսէր այն օր հոծ հասարակութեան առջեւ երգելու, մօտեցաւ եւ ականջիս փսփսաց.— «Եթէ լաւ երգես, գեղեցիկ նուէր մը կը ստանաս»: Ամրապնդուած իր խօսքերէն, որքան կը յիշեմ՝ յաջողապէս վերջացուցի մեներգս:

Ահա դաշնակին առջեւ նստած է Կոմիտասը եւ ճարտար մատները կը շարժին... Ի՜նչ արուեստ, ի՜նչ յուզում, ի՜նչ եղանակ: Ցանկարծ շնորհալի գլուխը ուղիղ բռնած, աչքերը սեւեռած հսկայ կամարներուն, կը սկսի երգել.—«Կռո՛ւնկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ»...: Շունչերը կը բռնուին, քաղցր ձայնին թրթռուն ոլորտը կ'արձագանգէ հեռուները, մազերը փուշ փուշ կ'ըլլան, աչքերը կը տամկանան հպարտութեամբ եւ յուզումով: Երգը հազիւ աւարտած, որոտընդոստ ծափերու հետ կը լսուին թուրք մեծաւորներու աղաղակները.

— Ալլա՛հ, Ալլա՛հ, պու նէ սէտա էֆէնտիմ, մաշալլա՛, մաշալլա՛, միւճիզաթ, Ալլահ վէրկիսի:

Հուսկ ուրեմն իրարու կը յաջորդեն մեներգներ, խմբերգներ, ներդաշնակ համաչափութեամբ, իրար գերազանցելով:

Իր տեսակին մէջ եզակի, Կուտինայի մէջ առաջին՝ այս մեծ համերգը 500 դեղին ոսկիի հասոյթ մը կ'ապահովէր զոր ամբողջութեամբ տրամադրեց զոյգ եկեղեցիներուն, աղքատներուն եւ դպրոցին, մերժելով որեւէ բաժին:

Դէպի Պերլին իր մեկնումէն օր մը առաջ մասնաւորապէս մեր տունը հանդիպելով, Կոմիտաս վարդապետ կը թախանձէ մօրս.

— «Ագնի՛ս, թող որ Ստեփանիկը հետս Պերլին տանիմ, լաւ ձայն եւ երաժշտ. հակում ունի: Դպրոց դնեմ մեծ մարդ դառնայ: Ես այս դիրքս բարերարներու կը պարտիմ: Գէթ ես ալ ազգականի մը ապագան պատրաստեմ, հոգեպէս գոհացում պիտի գտնեմ»:

Լուսահոգի մայրս սիրտը եղած, բացարձակապէս կը մերժէ՝ «Մէկ հատիկ մանչ զաւակս աչքէս չեմ հեռացներ, չեմ դիմանար...»:

Աւա՜ղ, չեմ կրնար մեղադրել անուշիկ մայրս, որ Վարդապետին մեկնումէն քանի մը տարի վերջ ժանտատենդի զոհ գնաց, որբ ձգելով զիս...: Միթէ՞ քի՛չ են մեր փափկասուն մայրերու որդեսիրութեան ապացոյցները որոնք, յաճախ պատճառ եղած են իրենց զաւակներուն դժբախտութեանց եւ յետամնացութեանց:

Իր մեկնումէն երկու շաբաթ վերջ, մօրեղբայրս՝ Միհրան Պօյաճեան, ձեռքը նամակով մը եւ տուփով մը մօրս կը մօտենայ ժպտերես.— «Կոմիտասէն է, Պոլսէն»:

Կը գրէր Վարդապետը.— «Սիրելի Ագնի՛ս, ուխտս ու ցանկութիւնս մերժելուդ համար տակաւին սրտնեղած եմ: Ստեփանիկին համար կը ղրկեմ «ֆլաութ» մը, սրինգի տեղ, թող ասիկա նուագէ, աչքերէն համբուրելով. Կոմիտաս վրդ.»:

Սողոմոն աղքատիկ տղայ մըն էր հայրազուրկ, բոպիկ կը դեգերէր փողոցները: Փոքր հասակէն սքանչելի ձայն ունէր: Մեծանուն բարերար մը կողմէ (անունը չեմ յիշեր) Էջմիածին կ'ուղարկուի կղերական դառնալու համար: Ձայնը փորձել ուզելով երգել կ'առաջարկեն: «Հայերէն երգ չեմ գիտեր, եթէ կ'ուզէք Թուրքերէն կ'երգեմ», կ'ըսէ: Կը հաւանին: Կը սկսի երգել.

— «Ույան, Սուլթան Ազիզ, ույան, գան աղլաեօր շիմտի ճիհան»:

Այնքան հնչեղ, գրաւիչ ձայնը որ կը լսեն միաբանները, ապշահար իրարու երես կը նային եւ գործի կը սկսին, ապագայ մարդը պատրաստելու համար:

Ահա Կուտինայի այդ որբ, աղքատ, բոկոտն Սողոմոնն էր, որ տարիներ վերջ բովանդակ աշխարհին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր իր վրայ. ան որ հովին մրմունջէն, թռչունին դայլայլէն, առուակին շշնջոցէն, շինականին կովին բառաչէն կը ձայնագրէր, կը յօրինէր, կը ստեղծագործէր տաղեր ու երգեր, երաժշտական արուեստին զենիթին հասնելով եւ բովանդակ հայութեան սոխակը, կուռքը դառնալով:

Փա՛ռք Կոմիտասներուն:

Միւնիխ — ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՉՍՊԱՍԵԼ, առկախ հաշիւներ կարգադրելու համար:

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ...

Փոխան հիւանդեսի

Ըսին. «Հիւանդ է։ Աչքէն կը տառապի։ Պէտք ունի լուրջ դարմանումի»։

«Լուսարգել հրամայուած է։ Մութ խուցի մէջ պիտի ձգնի՝ մինչեւ որ գտնէ իր ակնախտին դարմանը։

Քանինե՛ր գտան իրենց հոգ ու ցաւին դարմանը՝ անոր «Հայ Բոյժ»ին միջոցաւ։

Եւ այսօր, ինք, Նարդունին, ստիպուած է իր անձին դարմանումովը մտայլկուելուծ

Երբ բժիշկն է հիւանդը, մեզի կ'իյնայ ոչ թէ դեղագրել, այլ բերան մը, սիրտ մը կորով ջամբել իրեն։

Ախտաղուլ պէտք է հռչակենք՝ մինչեւ յաղթէ թշնամիին։ Զգետնէ զայն։

Անոր աչքին մէկը ըմբոստացած է տիրոջը դէմ։ «Վար ձգէ', կ'ըսէ, գրիչը։ Հանգիստ տուր ինծի եւ ընկերոջս։ Գործադուլի շրջան է հիմա։ Զե՞ս տեսներ։ Զե՞ս լսեր հրապարակի աղմուկը..»

Մտքի այս կապիտալիստը, ամբարիշը, խոնարհեցաւ, հնազանդեցաւ այս ըմբոստ աչքին հրամանին։

Վար դրաւ գրիչն ու թուղթը եւ գնաց ապաստանիլ հիւանդարանի մը խուցը՝ կրօնաւորուհիներու խնամքին յանձնուելու։

«Յառաջ», չեմ գիտեր որու հրահանգովը, այցարգելի «դեկրէտ» մը հրատարակեց՝ «Արգիլուած է անհանգստացնել հիւանդը...»։

Հաւանութիւնը առա՞ւ Արազին։ Ոչ գիտեմ։ Թէեւ շատ լաւ ըրաւ։

Բարեկամները, մտահոգ եւ անհամբեր, լուրի կը սպասեն՝ լաւատես յոյսով մը։

Պիտի չվրիպի անոնց լաւատեսութիւնը։

Համակրանքի լայն մթնոլորտ մը ստեղծուած է անոր շուրջ։

Թշնամիներն ալ — ունի՞ արդեօք — անձկագին սպասումի մէջ են կ'ենթադրեմ։Անոնք ալ կարօտը կը քաշեն Նարդունեան բարկ կճոցին։ Անոր սթափեցուցիչ ասեղին։ Զի բուժիչ է ան եւ անշահախնդիր։

Մեր Նարդունին — ածական չի սազիր անոր անունին — վերանորոգուած, առոյգ դուրս պիտի գայ ակնակապիճին տակէն՝ յարուցեալ Քրիստոսի պէս։

Աչքերուն առժամեայ կապին տակ՝ ներհայեցողութիւնը աւելի զօրացած, երեւակայութիւնը նոր թռիչք առած՝ հրապարակ պիտի իջնէ ան։

Պիտի ըմբոշխնենք իրմէ նեկտարահամ տողեր։

Շնորհակալութիւն պիտի յայտնենք այն աչքին՝ որ տեսադուլ յայտարարեց։ Ըմբոստացաւ՝ առժամեայ հանգստի շրջան մը պարտադրելով իր տիրոջը։

18 Հոկտ.

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Փարիզեան Կեանք

Փարիզի գեղարուեստական եղանակը կը բացուի ամէն տարի Հոկտեմբերին, մնալով միշտ արժանի եւ հաւատարիմ իր աւանդական համբաւին։

Այս տարի մասնաւոր աշխատանքներ կը կատարուին ամէն ճակատի վրայ, քանի որ երեք ամսուան համար Փարիզը կը հիւրընկալէ աշխարհի չորս ծայրերէն եկած 58 ազգերու կարեւոր դէմքերը, ՄԱԿի ժողովին առթիւ։

Գեղարուեստի եւ վայելչութեան փայլուն եւ անզուգական արտայայտութիւն էր «Պզտիկ Ճերմակ Անկողիններու Պարահանդէսը» (Bal des Petits Lits-Blancs), որ ամէն տարի Օփերայի մէջ կը հաւաքէ արուեստի, դիւանագիտական, ճարտարարուեստի ջոջ ներկայացուցիչները։

Այս տարուանը բացառիկ շուք մը ունէր, ի պատիւ Միացեալ Ազգերու պատուիրակութեանց։

Ներկայ հասարակութիւնը կը կազմէր Փարիզի ընտրանին,— առաջնորդութեամբ գրականութեան, արուեստի, գիտութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներու։ Ներկայ էր Հանրապետութեան Նախագահը, իր շուրջն ունենալով ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, Պ. Trygve Lie եւ ընդհ. ժողովին նախագահը, Պ. Evat, Պելժիոյ վարչապետը՝ Պ. Spaak եւ ուրիշներ։

Ժամը $11\frac{1}{2}$էն սկսեալ երեք ժամ անընդհատ բեմին վրայ երեւցան հռչակաւոր արուեստագէտներ, որոնք իրենց երգերով, նուագով, թատերական բաժինով ու պարերով կը լրացնէին բացառապէս ճոխ յայտագիր մը։

Անկարելի է բոլորը յիշել։ Բայց կ'արժէ արձանագրել թէ բոլորին հիացումը գրաւեց Jean Louis Barraultի հրաշալի mimeը (évocation au Cheval) եւ Louis Jouvetն որ նոր ձեւով մը արտասանեց La Fontaineի հանրածանօթ Ճպուռը եւ Մրջիւնը», եւ վերջացուց այսպէս.— « Vous travaillez ? J'en suis fort aise. Eh, bien, crevez maintenant ». Madeleine Renaud միշտ զուսպ, Jean Cocteau, բանաստեղծ որ ներկայացուց կատարեալ Cerdan եւ M. Chevalier անակնկալ duoի մը ընթացքին։

Անգլիացի գրագէտ եւ դերասան Noel Coward ներկայացուց ժապաւէնի ծանօթ դերասաններ, եւ մանաւանդ Ռուպինշթայնը, որուն անունը միայն կը բաւէր յայտագրին բացառիկ շուք մը տալու համար։

Վերջին տեսարանը, փրանսական նուրբ ճաշակով, բեմին վրայ կը ներկայացնէր վեց պզտիկ ճերմակ անկողիններ, որոնց մէջ մշիկ մշիկ կը քնանային վեց երախաներ, երազելով այն գեղեցիկ պալէն որ նոյն միջոցին տեղի կ'ունենար Օփերայի եւ Օփերա-Քոմիքի պարախումբերուն կողմէ։

Արեւը կը բարձրանար իրենց ճերմակ անկողիններու վերեւ, երախաները կ'արթննային երջանիկ և հանդիսականները տուն կը վերադառնային մեծ գումարներ տրամադրելով ի նպաստ անբախտ մանուկներու։

●

Թատերական շարժումը տակաւին որոշ ձգտում մը չէ ստացած մինչեւ Նոյեմբեր։ Հիմա միայն կրկնութիւններ են նախորդ շրջանէն, որոնց մասին խօսած ենք այս էջերուն մէջ։

Նորութիւնը իտալական խումբի ներկայութիւնն էր, որ Սառա-Պէռնար թատրոնին մէջ տուաւ քանի մը ներկայացումներ։

Շահեկան էր մասնաւորապէս Սոփոկլէսի «Իդիպոս Արքայ»ն որ դարերէ ի վեր կը ներկայացուի, միշտ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերելով բոլոր թատերասէրներուն մէջ։ Իտալական խումբին բեմադրութիւնը, որ կրկնութիւնն էր 16րդ դարու բեմադրութեան մը, թէ ճոխ էր, թէ իրապէս չքեղ։ Խաղարկութիւնը նոյնքան գնահատելի։

Իտալական բեմին լաւագոյն դերասանները կը կազմէին խումբ մը եւ իրենց տաղանդը արդէն գնահատուած էր Վենետիկի «Երկհարիւրամեակի միջազգ. թատրոնի փառատօնին առթիւ։ Վիճելի է սակայն խաղը մէկ վարագոյրով ներկայացնելու ձեւը, առանց արարի։ Նիւթը հէքեաթային, ծանր եւ յանդուգն է։ Դժուար է զայն մարսել մէկ շունչով։ Այդ ձեւը կը բացատրուի միայն անով որ խաղը շատ աւելի ամփոփ եւ տպաւորիչ կը դառնայ։ Լաւագոյն Oedipe Roiն էր սակայն, եթէ բաղդատենք Comédie Françaiseի կամ Փիէռ Պլանշարի ներկայացման հետ։

Անշուշտ Պ. Տ. Նշանեան հաշուած է իր ուժերը, ներկայացնելու համար այս դժուարին խաղը։

★ Շարժանկարի աշխարհին մէջ հասարակութեան ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է «Համլէթ»ին վրայ։ Պէտք է տեսնել սակայն։ Գիտենք որ բացառիկ տաղանդ մըն է LAURENCE OLIVIER, լաւագոյն Շէյքսփիր խաղցողը, նոյն իսկ մէջն առնելով Ժան Լուի Պարօն։ Թէ բեմի, թէ շարժանկարի վրայ ան կրցած է հաւատարիմ թարգմանն ըլլալ մեծ թատերագրին, ինչ որ շատ փափուկ գործ մըն է։ Այս «Համլէթը» Վենետիկի մէջ արժանացաւ միջազգային պարգեւին, թէ բեմադրութեամբ եւ թէ խաղարկութեամբ։

Ա. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԱՆԱՏԱ. — Շնորհիւ Հմայեակ վրդ. Ինթայեանի ջանքերուն Թորոնթոյի հայ գաղութը կազմակերպուած է իբրեւ կանոնաւոր համայնք։ Ունին եկեղեցական մարմին մը շուրջ 60 գործօն անդամներէ, որ պաշտօնապէս վաւերացուած է Ամերիկայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան եւ Առաջնորդարանին կողմէ։ Թորոնթոյի հայութիւնը իրաւասութիւն ունի հիմա ընտրելու իր երեսփոխանը եւ մասնակցելու Հոկտեմբերին Նիւ-Եորքի մէջ գումարուելիք Ազգ. Ժողովին։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԶԱՆԳԱԿԸ.— Հալէպի ազգայիններէն Գաբրիէլեան եղբայրներ, որոնք Թափածոյի արդիական ձուլարան մը ունին Պէյրութի մէջ, մետաղէ խոշոր եւ յատկապէս պատրաստուած զանգակ մը նուիրած են Ս. Էջմիածնի։ Նորաձոյլը կը կշռէ 60 քիլօ եւ մօտերս պիտի ղրկուի Էջմիածին։

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԲՆԱԿԱՐԱ՞Ն ԹԷ ԴԱՐԱՆ

— Դեռ ի՞նչ բանի որ պէտք ունիք, իշխան, խ՛նդրեմ, հրամայեցէք, ըսաւ։

Իսկ Թորոս առաջին անգամ իր սուր աչքերը ցուցնելով դիմացինին, ըսաւ.

— Վայրկեան մըն ալ սա սենեակը դառնանք։

Եւ երկրորդ անգամ դիմացի սենեակը մտնելով՝ շիտակ ձեռքը երկնցուց կորաձեւ ահագին սուսերին, որ պատէն վար կախուած էր, վար առաւ՝ կէս մը քաշեց պատեանէն՝ զննեց, եւ ճանչնալով իր հօր Լեւոնին սուրը, եւ դարձեալ իր տեղը զետեղելով՝

— Բարեկամ, զրուցեց հատիկ հատիկ բառերուն վրայ կենալով,կը զրուցես անոր որ սա տունը պատրաստեց, եթէ հրեշտակ է, իմ սրտիս կէսն իրն է այս վայրկեանէս, եւ կեցաւ։

Մարդը՝

— Երբ հրաման ընէք հօստեղի սպասաւորին՝ պատրաստ եմ միշտ ձեր ծառայութեան, ըսաւ եւ խոնարհ ձեւով ողջունեց ու գնաց։

Այն ատեն Թորոս դառնալով ծառային.

— Բարկէն հայրիկ, ըսաւ, սա տանը դիրքը տեսա՞ր, եւ, քանի մութը չէ կոխած, շուրջը պըտոյտ մը ըրէ, գիտէ՝ առանց գիտելու, տես՝ առանց նայելու, նայէ սա տանը կռնակը ի՞նչ տեղի կը պատասխանէ, սա պատը ինչի՞ յեցեալ է, տո՞ւն է թէ պարտէզ, տեղեկութիւն մը. մի ուշանար որ կերակուր ուտենք։

Երբ Բարկէն գնաց, ելաւ Թորոս անշշունչ քննելու տախտակամած պատերուն չէնքերը, ամէնէն փոքրիկ ճեղքը մանր զննութեան նիւթ եղաւ իր արծուի աչքերուն, եւ վերջապէս անկողնոյ սենեակին մէջ կանգնեցաւ հաստուածոյ տախտակի մը առջեւ և հեզնական ժպիտ մը ծնաւ իր շրթանց վրայ։

— Ահա՛ իմ փնտռածս, կ'ըսէր, դաւաճան տախտակ, դուն բիւզանդացի դուռ մըն ես, բայց ի՛նչ կը ծածկես քուկինակդ, իրաւ սա անկողինը, սա բեհեզեայ վարագոյրները, սա զգեստներուն ծալքերը նաեւ կը զրուցեն թէ հրեշտակի մը թեւերը անցեր են անոնց վրայէն, բայց հազար տարի առաջ վկայուած է թէ խաւարի հրեշտակներ կային որ լուսոյ հրեշտակաց կերպարանք կ'առնէին, եւ սա քաղքիս մէջ՝ սա անիծեալ Բաբելոնին մէջ լուսոյ հրեշտակ, ի՛նչ անկարելի հրաշք է. լա՛ւ, այս ամէն բան աղէ՛կ, բայց հօրս սուրը ներսի սենեակը կախուա՛ծ, ի՛նչ կը նշանակէ, ո՛վ կը նշանակէ. կի՞ն մը, բայց այդ սուրը յաղթանակի յիշատակաց դանձատունէն հանուած է, ինչ տեսակ կին կրնայ ըլլալ։ Բայց այս օր ինչչափ նոր պատահարք իրարու կը յաջորդեն. բանտէ ազատիլ՝ եղբօրս դաւաճանը տեսնել որ գլխ կ'արհամարհէ՝ կայսրը ու իր ամբարտաւան պատգամը, որ մինչեւ իմ հոգիս հայութենէ հանել կ'ուզէ, ինչպէս իր բոլոր ժողովրդեան հոգին քաղեր իր քահանաներուն հետ բաժներ եւ Աստուծոյ բան մը չէ ձգեր։ Ոհ, թէ որ այդ մարդը իր թագին և իր ժողովրդոց օգուտը ճանչէր,կամ թէ ես իր տեղը ըլլայի՛...։ Ես իմ բանտիս մէջ ինչ որ իմ ազգիս՝ իմ տոհմիս անցեալին վրայ սորվեցայ իմ հօրմէս, ինչ որ աս հին Յունաց եւ արդի Հռոմոց վրայ ուսայ իրենց գրքերէն՝ որ իրենց վանքերուն գրատանց մէջ փոշոտած և որդնոտած էին թէ որ այդ մեծ թագով պսակեալ գլուխը ուսած ըլլար անշուշտ այդ յիմար ճարտարանքը ինծ չէր ըներ. եւ փոխանակ գլս նկունս արհամարհելու՝ իմ ազգս հալածելու արեւելեան քրիստոնէութեան փաղանգ մը կը կազմէր՝ կեդրոնացնելու համար իր ազգը եւ զմեզ, որպէսզի արեւելքի եւ արեւմուտքի կարենար դիմանալ, որոնց կամ մէկուն եւ կամ միւսին առջեւ օր մը դիաթաւալ պիտի կործանի եւ այս մայրաքաղաքը պիտի դառնայ Անի մը հափափեալ եւ առեւանդեալ։ Բայց, ո՛վ գլխ մոռացեալս, ծովուն անապատի բանտեալս՝ յիշել տուաւ այդ տղայամիտ կայսեր որ ինծ արիւն եւ ազատութիւն կը շնորհէ. ո՛հ, իմ սեւ լեռան պայծառ արեւս, ե՛րբ քու սեւ ժայռերուդ վրայ պիտի կանգնիմ, եւ զԹորոս այն ատեն պիտի տեսնեն իմ ազգս եւ օտարները, չէ՛ թէ տղայ մը որ վերէն վար կը կշռեն, այլ հսկայ մը՝ որու հետ խօսելու համար պէտք է վարէն վեր խօսին. եւ պէտք է այդ Անդրոնիկոս համոզուի թէ կորիւնը առիւծ էր կորիւն առիւծու, իմ եղբայրս, իմ Ռուբէնս ճիշտ այսօրուան տարիքս ունէր, առիւծի ուժ, առիւծի սիրտ ունէր։

ԾԵՐԵՆՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԳՆԴԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵԱԼ

Քսան օրուան գործադուլէն ի վեր, առաջին գնդակները արձակուեցան ուրբաթ օր, Սէնթ-Էթիէնի մէջ։ Երկու հանքագործներ սպաննուեցան, 20-30 հոգի վիրաւորուեցան։

Հրապարակուած տեղեկութեանց համաձայն, 1500-2000 հանքագործներ եւ մետաղագործ բանուորներ կը փորձէին դուրս հանել հանրապետական ապահովութեան պահակներ Քամպֆոռի ածխահանքէն (Ֆիրմինի, Սէնթ-Էթիէնի մօտ), երբ դէպքը պատահեցաւ։ Համայնավարները կ՚ըսեն թէ նախ զինուորներն էին որ կրակ բացին, «վիրաւորելով առնուազն հարիւր հանքագործներ»։ Իսկ Ներքին գործերու նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ ««զինուորները կրակ բացին երբ հանքագործները հրացէն կը գործածէին»։

Ականատես մը կը պատմէ.— «Բանթողները, որոնք թիւով մեծապէս կը գերազանցէին պահակները, զանոնք ընկճելու վրայ էին, երբ մէկը գնդակ արձակեց։ Ասոր վրայ ապահովութեան պահակները կրակեցին գնդացիրներով։ Կրակը տեւեց քանի մը վայրկեան։ Պահակները կը կրակէին առաջին շարքին վրայ, եւ հանքագործները ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց կը փոխադրուէին»։

Այս դէպքէն անմիջապէս վերջը, ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ ամբողջ Լուարի նահանգին մէջ, իբրեւ բողոքի ցոյց։ Ոչ-համայնավար միութիւններն ալ հրաւիրուեցան միանալու այս շարժումին։

Գիշերը ուշ ատեն վերահաստատուեցաւ անդորրութիւնը Քամպֆոռի ածխահանքին մէջ, բայց հանքագործները յայտարարեցին թէ պիտի վերսկսին յարձակումը։

Թերթերը կը գրեն թէ Լուարի աւազանին 28 հորերէն 15ը փրկուած են ոստիկանութեան կողմէ։

ՈՒՐԻՇ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ

Նոյն օրը ուրիշ երեք ընդհարումներ ալ պատահեցան Սէնթ Էթիէնի շրջանին մէջ։ Մոնսօ-լէ-Մինի մէջ, բանթողները զինաթափ ընելով գերի բռնեցին 80 ոստիկան-զինուորներ, բանտարկեցին գնդապետ մը եւ հազարապետ մը։ Կռիւը տեւեց երկու ժամ։ Ողբալի է փողոցներուն վիճակը, — կառքեր տապալած, սալայատակներ քանդուած, գետինը ծածկուած փայտի, քարի եւ երկաթի կտորներով։ Ընդհարման միջոցին 20 ոստիկաններ հասան Լիոնէն, բայց ամբողջը բոլորն ալ գերի բռնելով, զինաթափ ըրաւ։

Կառավարական ուժերը պարպած են այս շրջանին շատ մը ածխահանքերը, բայց բանթողները տակաւին գրաւած կը պահեն կարեւոր ածխահանքեր՝ Հիւսիսի եւ Փա-տը-Քալէի նահանգներուն մէջ։ Նաւահանգստի բանուորներն ալ կ՚օգնեն բանթողներուն, մերժելով պարպել Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն ղրկուած հանքածուխը։

Թերթերը կը գրեն թէ ուրբաթ օր 50 հոգի ալ վիրաւորուած են ուրիշ վայրերու մէջ։

★ Ֆրանսայի կարտինալները եւ արքեպիսկոպոսները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, իրենց մտահոգութիւնը յայտնելով ներքին կացութեան մասին։ Այս առթիւ պարսաւելով «ատելութիւնը որ քաղաքային պատերազմի կ՚առաջնորդէ», փոխադարձ հասկացողութեան կոչ մը կ՚ուղղեն երկու կողմերուն։

Բոլշեւիկեան օրկաններէն զատ, միւս բոլոր թերթերը կը դատապարտեն գործադուլը։ «Լը Մոնտ» բացէ ի բաց կ՚ըսէ թէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը փորձէ «ապստամբութիւն» յարուցանել։ «Ֆիկարօ» եւս կը պահանջէ «արագ շարժիլ» եւ վերջ տալ «ոճրապարտ արարքին», այլապէս «դուները պիտի բացուին քաղաքացիական պատերազմին, եւ, անշուշտ, բռն պատերազմին առջեւ»։

★ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը լսելէ վերջ կառավարութեան որոշումները, զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը յայտարարէ թէ հանքագործները «գործադուլը պիտի շարունակեն, աւելի քան երբեք միացեալ եւ վճռական»։

★ Բանուորական Ուժը (անջատուած Աշխատանքի Դաշնակցութենէն) յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը հրաւիրէ բոլոր ազատ աշխատաւորները «բոլոր միջոցներով ընդդիմանալ համայնավարական խաղերուն»։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ Նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ կառախումբերու երթեւեկը պիտի կրճատուի, իբրեւ հետեւանք հանքագործներու գործադուլին։

ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ շաբաթը չորս օր միայն ելեկտրական հոսանք պիտի գործածեն, Հոկտ. 25էն սկսեալ։ Օրական սպառումը 10 ժամէն աւելի պէտք չէ ըլլայ։

24 ԺԱՄԸ ԱՆԳԱՄ ՄԸ երկաթուղիներու գործադուլ կը սարքուի։ Նիսէն եւ Մարսէյլէն վերջ, առջի օր կարգը եկած էր Ավինեօնի։ Վաղն ալ՝ Թերեւս Վալանսի և Լիոնի երթեւեկը դադրեցնեն, միշտ 24 ժամուան համար։

ՄԵՌԵԼԱԹԱՂՆԵՐԸ գործադուլ յայտարարեցին ուրբաթ օր։ — Նորէն կը խօսուի մեթրոյի գործադուլի մասին։

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարուեցան գաւառի մէջ, չարաշահութեան ամբաստանութեամբ։ Դատավճիռներ ալ կը տրուին ամէն օր։

ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ թունաւորուեցան Տիէփի շրջանին մէջ, կասկածելի հացեր կերած ըլլալով։

ԻՐԱՆԻ քարիւղի հանքերը շահագործելու համար պայմանագիր մը կնքուեցաւ ամերիկեան դրամատէրներու հետ, եօթը տարուան պայմանաժամով եւ 650 միլիոն տոլար դրամագլուխով։

ՏԱՍԸ ՆԱՑԻՆԵՐ կախուեցան Միւնիխի մէջ, Հակառակ գերման կղերին բողոքներուն։ Բոլորն ալ ամբաստանուած էին թէ ամերիկացի օդաչուներ սպաննած են։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ չորեքշաբթի, 27 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Ալֆորվիլ, Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կազմակերպած է սինէմայի ներկայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նուիրուած, Cinéma Trianonի մէջ։

Մուտքը հրաւիրատոմսերով։ Դիմել Փիլիպոսին սրճարանը։ Գեղարուեստական բաժին Ա. Հարոնեանի գործերէն։

★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ,
ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԻՆ,
CINE PATHE PALACEԻ ՄԷՋ։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Մ. Պէռթըլօ (Շիմի)ի վերանորոգուած չքեղ թատրոնին մէջ (métro: Invalides), 7 Նոյեմբեր, կիրակի ժամը 14.45ին։

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կը խաղայ եւ կը բեմադրէ՝

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն ուժերուն՝

ԵԴԻՊՈՍ ԱՐՔԱՅ

(ŒDIPE ROI)

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տռամը 6 արար, Թարգմ. Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Մտից տոմսերու գիները՝ 100էն 500 ֆրանք

Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար տոմսերը կը ծախուին՝ Պուա Քոլոմպ, Իսսի, Ալֆորվիլ, Շավիլ, Սէվրան, իսկ Փարիզի մէջ բոլոր հայ գրավաճառներուն եւ նպարավաճառներուն քով, (մինտեւ յայտագիրը հասցէներու համար), Աճապարեցէք ապահովել ձեր տեղերը։

Սրահը տաքցուած է։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վեր. Մ. Վէքիլեան, Մարսէյլի Սէնթ-Անթուան եկեղեցիին հովիւը այս կիրակի, Հոկտ. 23ին, ժամը 10.45ին պիտի քարոզէ Փարիզի մէջ, Լիւքսէնպուրկի սրահը, **58, Rue Madame,** Métro : Notre Dame des Champs կամ St. Placide.

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ՚ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ-ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմեցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet.

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տեսակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաստուած։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Ստիպուած ենք դադրեցնել արտասահմանի բոլոր այն թերթերը որոնց նուիրատուները չեն վերանորոգած այդ բաժանորդագրութիւնները։

★ ԻՏԱԼԻՈՅ մեր բոլոր բաժանորդներէն կը խնդրենք ժամ առաջ իրենց բաժնեգիները վճարել Միլան, Տօքթ. Արզումանեանի։

Իսկ ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ կը խնդրուի վճարել Պ. Խաչիկ Կարապետեանի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական տեղը (St. Antoine)։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր յարգելի բարերարին՝ Պ. Միհրան Գարակէօզեանի մահուան առթիւ, «Գարակէօզեան Հոմի» Նախկին Սանոց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ բարերարին յիշատակը յարգողները ներկայ ըլլալ այսօր Կիրակի, Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean Goujon, հոգեհանգստեան արարողութեան։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու։ Դիմելով դերձակներու հայ-թայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.։

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ՚ընդունինք contre remboursement

ԹՈՐԳՈՄ ՆՍԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

FOURNITURES POUR TAILLEURS

2 Rue des Filles St. Thomas

ou 1 rue du 4 Septembre Paris (2), métro Bourse

Վաճառատունը բաց է ամէն օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ՝ կը ներկայացնենք ֆրանսական եւ անգլիական խիստ ճաշակաւոր կերպասներու հին տուն մը։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի առեւտրականներուն.—

Ստանձնած ենք ֆրանսական շատ կարեւոր «ֆապրիք»ի մը, **Toile, crin** եւ **crin guipé**ի Սուրիոյ եւ Լիբանանի ընդհանուր ներկայացուցչութիւնը։

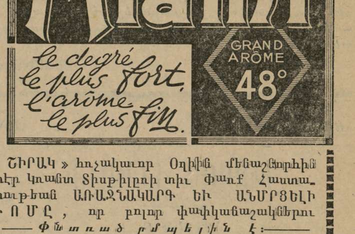

« ՇԻՐԱԿ » հռչակաւոր Օղիին մեծաշնորհին տէր Կուանտ Տիֆլիսի տուն փառք Հաստատութեան ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ՌՈՄԸ, որ բոլոր փափկանաշակներու — փնտռուած ըմպելին է։ —

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շուտով ապահովագրութեան յաւելում պիտի ունենաք, եթէ արդէն իսկ չէ եղած։ Ձեր շահը կը պահանջէ այս չարիքէն խուսափելու համար, դիմել՝

Պ. Կրօնիկ Ալեանի

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ - ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ

107 Bld. Magenta Paris (10), Métro Gare du Nord

Հեռաձայն TRU. 02-20

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ.— Տարօն - Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան պատի օրացոյցը, զարդարուած Վարդանանցի գեղանկարով։ Կը խնդրենք բոլոր հայրենակիցներէն նկատի առնել այս հրատարակումը։ Ստանալու համար դիմել հայրենակից Ղազար Պօղոսեան 4 Bld. de la Paix, Մարսէյլ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 26 Octobre 1948 Երեքշաբթի 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5678–Նոր շրջան թիւ 1089 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ

Ոեւէ իշխանութիւն ճանչնալ եւ գնահատել՝ չի նշանակեր բարեւի կենալ անոր առջեւ:

Պայման չէ որ «հրամանք է» ըսեն անոր ամէն ըսածին կամ ըրածին:

Քսանըհինգ տարիէ ի վեր մենք կ'արձանագրենք Խ. Հայաստանի մէջ կատարուած նուաճումները: Շինարար աշխատանքներն ու բարեփոխումները:

«Յառաջ»ի հաւաքածոն հանրագիտարան մըն է, այս տեսակէտէն: Հոսուն աղբիւր մը՝ որ կրնայ ծառայել նոյնիսկ ամէնէն մոլեռանդ ժողըրծային:

Բայց, միաժամանակ հրատարակած ենք մեր դիտողութիւնները եւ քննադատութիւնները:

Բանաձեւած ենք օրուան պահանջները, բողոքները, բաղձանքները: Ցայտնած ենք հիմնական տեսակէտներ, առանց վերապահութեան:

Ո՜րքան փաստացի, պատճառաբանուած ուսումնասիրութիւններ, ապացուցանելու համար այս կամ այն ծանր վրիպումը՝ քաղաքական, տնտեսական, ընկերային կամ դրական – գիտական ճակատի վրայ:

Մանաւանդ պատերազմէն առաջ, երբ աւելի դիւրին էր թերթ եւ գիրք ստանալ Երեւանէն: Երբ «Խ. Հայաստան»ը ինք փոխանակութիւն կ'առաջարկէր: Երբ զանազան պատուիրակութեանց երթեւեկ մը տեղի կ'ունենար, պարբերաբար:

Դժբախտաբար Դաշնակցութեան հակառակորդները ի յառաջագունէ վճռած են ստել, կեղծել, խեղաթիւրել: Մուր քսել աջ ու ձախ:

Արեւ կը ծագի իրենց գլխուն վերեւ, եթէ սխալ կամ չափազանցուած լուր մը հրատարակուեցաւ պատահաբար:

Եթէ աս ու ան վիճելի տեսակէտ մը յայտնած են իրենց ստորագրութեան տակ, մէկ տարուան դրամագլուխ ճարած կ'ըլլան, իրենց խուժանավարութեան համար:

Այդպէս է որ, մինչեւ այսօր ալ դդիտօրէն, գռեհկօրէն կը շահագործեն ներգաղթի առթիւ եղած քննադատութիւնները: Փոխանակ պարկեշտօրէն վերլուծելու զանոնք, իրար կը խառնեն բառ մը ասկէ, խօսք մը անկէ, եւ մթնոլորտ կը շինեն:

Արդէն իսկ խորհրդաւոր լռութեան մը դատապարտուած է հայրենադարձը, այնքան չարընդալից հաւաստիքներէ վերջ:

Մարդիկ փոխանակ այս ողբերգութեան պատճառները քննելու, կը շարունակեն «թշնամիներ» փնտռել, քնարեր հէքեաթներով:

Հարցեր կան որոնց մասին մէկ ձայն, մէկ տեսակէտ պէտք է լսուի: Առանց հօսանքի, դասակարգի կամ հանգամանքի խտրութեան:

Այդ հարցերէն մէկն է համազգային մշակոյթի խնդիրը: Աւելի ամփոփելով ըսենք՝ լեզուի խնդիրը:

Ի՞նչ կ'ըսեն Երեւանի ժամկոչները, երբ օրն ի բուն գործուած բարբարոսութիւնները, անդարմանելի խաթարումը, անյատակ տգիտութեան հետեւանքները կը պարզենք ջախջախիչ փաստերով:

— «Պետական լեզու» կը կերտեն...

Մենք տարիներէ ի վեր անձկութեամբ, նոյն իսկ խանդաղատանքով կը հետեւինք այդ աշխատանքին, տարածելու համար նոր բառերը: (Ժամկէտ, շինանիւթ, եւայլն):

Բայց, ո՞վ փորձեց բաղդատել, հաշուել իրապէս գնահատելի յաջողութիւնները՝ ընդվզեցուցիչ օտարաբանութեանց, այլանդակութեանց աւերին հետ, որ կը քանդէ լեզուին հիմերը:

Այնպիսի շրջանի մը հասած ենք որ, եթէ ոեւէ չինովնիկ դիտել տայ թէ «ռեվոլուցիոն»ը «յեղափոխութիւն» չէ, անմիջապէս կը ջնջեն հարազատ բառը եւ կը պարտադրեն միւսը:

Իսկ այստեղ տնարոյս «հայրենասէրներ» կը պահանջեն որ ոչ միայն ձայն չհանենք, այլեւ կամաց կամաց վարժուինք ե՛ւ ուղղագրութեան — «հետո՛» — եւ այս բարբարոսութեանց, — «լաւիրատ»!

Կ'ըսեն՝ իրաւունք չունինք խառնուելու:

Իբրեւ թէ հայրենիքը իրենց պապենական ագարակն ըլլար, իսկ լեզուն՝ կոլխոզնիկի մը տնակին կցուած ածուն...

Ուրեմն ծափահարեցէք, երբ անզգամ կամ տգէտ, իմաստակ դպիրներ անխնայ կը կոխկրտեն, անճանաչելի կը դարձնեն դարաւոր վաստակը: Շ.

Նարդունիի աչքին դարմանումը

Prof. Renard շաբաթ օր քակեց Շ. Նարդունիի աչքերուն կապերը, անոնց տեղ դնելով մասնաւոր ակնոց մը, որ պիտի նպաստէ վերջնական բուժման:

Ինչպէս կը հաւաստէ յարգելի ակնաբոյժը, գիտութիւնը իր դերը կատարեց յաջողութեամբ: Մնացեալը կախում ունի բնութենէն եւ ենթակային աշխատանքի եղանակէն:

Հաւանաբար մինչեւ մէկ շաբաթ իր բնակարանը վերադառնայ մեր սիրելի Նարդունին:

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, որ այժմ խմբագրապետն է Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանին՝ «Ուլուս»ի, վերջերս շարքմը խմբագրականներ հրատարակեց ռուսեւթուրք յարաբերութեանց մասին: Այդ գրութիւնները այն տպաւորութիւնը կը գործեն թէ Հալք կուսակցութեան կարծիքով կարելի պիտի ըլլայ թուրքեւռուս նախկին բարեկամութիւնը վերակենդանացնել՝ եթէ Ռուսերը հրաժարին Թուրքիոյ վերաբերեալ իրենց պահանջներէն:

Ասոր փոխարէն դեմոկրատները կը կարծեն թէ արդի պայմաններուն մէջ այլեւս թուրքեւռուս առանձին խնդիր մը գոյութիւն չունի եւ կայ միայն հսկայական վէճ մը, որ դէմ առ դէմ կը ճակատեցնէ Արեւելքն ու Արեւմուտքը:

Թուրքիա, կ'ըսեն անոնք, յարած է Արեւմտեան ճակտին, իւրացնելով արեւմտեան պետութեանց տեսակէտը: Այս պայմաններուն մէջ խնդրոյ առարկայ կրնայ ըլլալ միմիայն հաւաքական ապահովութեան խնդիրը: Հետեւաբար Պերլինի կամ Նեղուցներու խնդիրը հաւասար չափով կը շահագրգռեն այն բոլոր ազգերը, որոնք վճռած են պաշտպանել աշխարհի խաղաղութիւնը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ շաբաթ օր Cochin հիւանդանոցին մէջ մեռած է ընկեր Պետրոս Կարապետեան (Արջ Պետրոս), մօտ երկու ամսուան հիւանդութենէ մը վերջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

★ Պատահաբար կ'իմանանք թէ Մարսէյլի մէջ յանկարծամահ եղած է Պ. Սերովբէ Տիրատուրեան, գրասէր երիտասարդ մը, որ դեռ վերջերս Փարիզ կը գտնուէր: Անդամ էր Երաժշտական եւ Մշակոյթի միութեան եւ մտերիմը ողբացեալ Գ. Ալէմշահի: Զարմանալի է որ իր հօրեղբայրը՝ Վահան Գույումճեան անգամ երկտող մը չէ գրած մինչեւ այսօր:

Ողբացեալը ամուսնացած էր եւ անտէր կը ձգէ երկու անչափահաս զաւակներ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր սգաւոր մայրիկին, այրի տիկին Սերովբէի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՖՐԱՆՑ ԼԵՀԱՐ, Աւստրիոյ վիպական երաժշտութեան վերջին օղակներէն մէկը, մեռաւ կիրակի օր, խլիրդի հետեւանքով: Ո՞վ չի գիտեր իր աշխարհահռչակ «օփէրէթ»ները, մանաւանդ «Զուարթ Այրին», որ աւելի քան հազար անգամ ներկայացուած է Փարիզի, Պերլինի եւ Լոնտոնի մէջ, իսկ 5000 անգամ՝ Մ. Նահանգներուն մէջ: 78 տարեկան էր:

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ Պրուսա այցելած ատեն, երբ կ'անցնէր գլխաւոր ճամբէն, ծառի մը երկու հաստ ճիւղերը կոտրեցան հանդիսատեսներու ծանրութեան տակ: Նախագահը հրաշքով ազատեցաւ:

ԱՄԻՍԸՍ 5000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ պիտի փոխադրուին Մ. Նահանգները, ինչպէս յայտարարեց յանձնախումբին Նախագահը:

ՎԵՂԱՐԱԻՈՐՆԵՐՈՒ դատավարութեան առթիւ, երկու վկաներ յայտարարեցին թէ հանդուցեալ վարիչը, Տըլոնքլ, որոշած էր սպաննել Վէնսան Օրիոլը եւ Լէոն Պլումը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանին մէջ 500 հազար գերման զինուորներ մարզուած են, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը:

Ո՞Ւր. ՊԻՏԻ ՅԱՆԳԻ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

140.000 բանուորներու գործադուլը Լուարի մէջ

ԿԻՐԱԿԻՆ ԲԱՂԴԱՏԱԲԱՐ ՀԱՆԴԱՐՏ ԱՆՑԱՒ — ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ՂՐԿՈՒԻՆ ԴԷՊԻ Ի ՀԻՒՍԻՍ.— ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ 24 ԺԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ.— ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԶԻՆՈՒՈՐ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ?

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կիրակի բաղդատաբար հանդարտ անցաւ ածխահանքերուն մէջ: Կառավարութիւնը յաջողեցաւ պարպել եւ պաշտպանութեան տակ առնել շարք մը նոր ածխահանքեր:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, հազարաւոր նոր զինուորներ եւ ոստիկաններ կը փոխադրուին մասնաւորապէս դէպի հիւսիս, ի հարկին գործելու համար, եթէ գործադուլները ապստամբութեան հանգամանք ստանան: «Տէյլի Մէյլ» եւ ուրիշ թերթեր կը գրեն թէ կիրակի ամբողջ օրը եւ գիշերը զինուորներ եւ ոստիկաններ կը փոխադրուէին դէպի Հիւսիսի եւ Փա տը Քալէի Նահանգները: Կը կարծուի թէ այժմ աւելի քան հարիւր հազար զինուորներ եւ ոստիկաններ համախմբուած են հիւսիսային շրջանի ածխահանքերուն եւ Սէնթ Էթիէնի շրջանին մէջ (Կեդր. Ֆրանսա):

Եթէ հաւատանք նոյն աղբիւրներուն, կառավարութիւնը որոշած է ի հարկին զէնքի տակ հրաւիրել մօտ 50.000 ոստիկան զինուորներ, 12.000 քաջավարժ հանրապետական ապահովութեան պահակներ (C. R. S.), 30.000 շրջուն պահակներ եւ 150—200000 զինուորներ: (Վերապահութեամբ):

Կիրակի օր պաշտօնաթերթը հրաման մը հրատարակեց, որով անմիջապէս դրօշի տակ կը կանչուին 1947ի զօրադասին Բ. եւ 1948ի Ա. մասերուն զինուորները: Ասոնք արձակուած էին ժամանակէն առաջ: Վերակոչման որոշումը տրուած էր Նախարարական խորհուրդի ուրբաթ օրուան բացառիկ նիստին մէջ:

Թերթեր կը գրեն թէ 300 կամ աւելի քաղաքացիներ վիրաւորուած են առաջին երեք օրերու ընդհարումներու միջոցին: Այս առթիւ կը ճշդեն թէ միայն մէկ հանքագործ սպաննուած է եւ ոչ թէ երկու:

Կիրակի օր կառավարական ուժերը վճռական գործողութիւն մը կատարեցին Մոնսօ լէ Մինի մէջ, փոքր ածխաւան մը կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ, ուր 31 զինուորներ վիրաւորուած էին ուրբաթ օր: Բանուորները 36 ժամէ ի վեր գրաւած էին Ալուէթի ածխահանքը: Զայնասփիւռ կոչի մը վրայ, բանթողները անձնատուր եղան, առանց միջադէպի: Հարիւր հանքագործներ, որոնք կիսովին սառած էին ամբողջ գիշերը դիրք բռնած ըլլալով վերելակի մը աշտարակին մէջ, վար իջան, երբ Սօն է Լուարի նահանգապետը յայտարարեց թէ զինուորները եկած են ոչ թէ գործադուլը խափանելու, այլ պաշտպանելու համար ածխահանքը որ ազգային սեփականութիւն է: Մօտակայ չորս ածխահանքեր եւս փրկուեցան առանց դժուարութեան: Բայց դեռ գրաւուած կը մնան ուրիշ տասը հանքեր:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը 24 ժամուան համար ընդհ. գործադուլ սարքած էր երէկ, երկուշաբթի, ամբողջ Լուարի նահանգին մէջ: «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ 140.000 բանուորներ աշխատանքը պիտի դադրեցնեն, իսկ Լիոնի մէջ ալ մասնակի գործադուլներ տեղի պիտի ունենան:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Կառավարութիւնը այժմ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է հիւսիսային շրջանի ածխահանքերուն վրայ ուր կ'արտադրուի Ֆրանսայի հանքածուխին 2/3ը:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, հազարաւոր հատընտիր համայնավարներ կը գործեն այդ շրջանին մէջ, ի հարկին դիմադրութիւն սարքելու համար: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 30.000 կը հաշուեն այս կարգի գործիչներու թիւը: Գործադուլին վարիչներ կը համարուին Պ. Պընուա Ֆռաշոն, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, եւ Պ. Տիւկէ, հանքագործներու Դաշնակցութեան նախագահը: Կ'ըսուի թէ 347000 հանքագործներէն 322000ը ենթակայ են այս կազմակերպութեանց: Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամները, որոնք երբեմն 5—6 միլիոնի կը հասնէին, այժմ իջած են 3.300.000ի: Անոր դիմացը կը գտնուին Բանուորական Ուժը եւ քրիստոնեայ աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը, 2 միլիոն անդամներով:

Տեղական թերթի մը տեղեկութեանց համաձայն, Կոմինֆորմը անյայտ գործիչ մը նշանակած է, վարելու համար գործադուլի պայքարը, անծանօթ կեդրոնէ մը:

Հիւսիսային եւ հարաւային շրջանէն բազմաթիւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Հատուած մը՝ Միջին Արեւելքի համագումարին մէջ կարդացուած ընդարձակ զեկուցումէն, իբրեւ անձնական տեսակէտ. —

Ա. — Հայ Մամուլը հազուագիւտ բացառութիւններով միայն ի վիճակի է վարձատրելու իր աշխատակիցները։ *Ի դէպ, այդ վարձատրութիւնը ինքնաբաւ չի դարձներ հայ գրողը (բանաստեղծ, արձակագիր, քննադատ, հրապարակագիր, յօդուածագիր), որպէսզի «արհեստ» դարձնէ ստեղծագործութիւնը. «ապրի գրիչով»։*

Բ. — Հայ թերթը ինքնաբաւ չէ։ *Մէկէ աւելի պատճառներով։ — Անբաւարար դրամագլուխ, օտար հրատարակութիւններու առատութիւն եւ դիւրամատչելիութիւն։ Ընթերցողներու սակաւութիւն՝ իբր հետեւանք այլազանութեան պակասի, թարմութեան բացակայութեան։ (Իրենց կարգին՝ այս պակասները արդիւնք սահմանափակ դրամագլուխի)։ Անհեթեթ է այն կարծիքը, թէ հայ թերթերու ցամաքութիւնը հետեւանք է հայ խմբագրի ցամաքութեան։ Անոնք որ այս մեկնակէտէն կը փորձեն վերլուծել մեր աղքատութիւնը՝ կ'ուզեն պարտկել պարզապէս հասարակաց մեղք մը, ամօթ մը՝ եթէ կ'ուզէք. ամէն հրաշք սպասել խմբագրէն, փոյթ չէ կորուած ըլլայ ան աշխարհի բոլոր հրատապ իրադարձութիւններէն, գրկուած ըլլայ երկիրներ ու ժողովուրդներ ճանչնալու հնարաւորութենէն, ճանչնայ լո՛կ հայկական խմբագրատան մը մերկ որմերը եւ այցելու, պատահական «աշխատակիցներու» աղքատի լումա՛ն, — երբեմն կեղծ կամ անարժէք։*

Գ. — Հայ խմբագիրը յաճախ հայ չէ, խմբագիր չէ։ — *Զապրիր իր ժողովուրդին տաղնապը, չուզեր տեսնել ընկերային-իրաւական դրութիւնը գաղթականութեան մը՝ որ իր ուրոյն պայմանները ունի գաղութներու մէջ, ենթակայ է տարբեր հարկադրանքներու, ուրեմն մասնայատուկ քաղաքականութիւն մը իւրացնելու պարտադրանքին տակ է։ Քաղաքական մարզի վրայ՝ այս անպատասխանատուութիւնը հանդիսացաւ, ցարդ, գլխաւոր ազդակը մեր ազգային-քաղաքական աբեւելումին չուրջ երկու տարակարծիք ճակատներու տեւական անհանդուրժողութեան, ջլատիչ պայքարին, քէներուն։ Այդ թեթեւամտութեամբ, դարձեալ, հայ մամուլի մէջ սունկի նման բուսան Սփիւռքի «պոլիտիկոս»ները, անոնք որ քաղաքական ամէն խնդիր կամ խմորում կը մեկնաբանեն Քրեմլինի ակնոցով, դերադասելով պրոլետարիատի շահերը՝ մեր ազգային շահերուն, Խորհրդային Միութեան շահերը՝ Հայաստանի շահերուն, Մոսկուան՝ Երեւանին։ Անոնցմէ մէկը, կը բանաձեւէ այս աղանդը ու կ'ըսէ. «Կարեւորն ու ճշմարիտը այն չէ՝ ինչ ասում է Երեւանը. կարեւորն այն է՝ ինչ ասում է Մոսկուան»։ Սա տարազը բացէք Սփիւռքի հայ «յառաջդիմական» մամուլի իրականութեան վրայ, ու պիտի գտնէք մեր հաւաքական կեանքը խեղդիչ ու թունաւոր մթնոլորտի մը տակ պահող խորթ ըմբռնումը՝ ազգային թէ քաղաքական մարզերու վրայ։ Հայ մամուլի որոշ մէկ թեւը կը մնայ հաշմանդամ, անտեսելով ա՛յն ենթահողը՝ որուն վրայ կանգնած է ինք՝ այս ժողովուրդին անունով։ Այս ժողովուրդի հաւաքական խտէալներն ու ձգտումները արտայայտելու, զանոնք ներդաշնակելու համար քաղաքական յօրինուածքին եւ հակումներուն հետ ա՛յն երկիրներուն, ուր կ'ապրինք։ Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, այս կամաւոր կուրութիւնը դուռ բացաւ խոր թիւրիմացութիւններու, մեր վարկը կոտորակեց կարգ մը գաղութներու մէջ, մշուշ տարածեց հիւրընկալ պետութիւններու պատասխանատու շրջանակներուն մէջ։ — Անոնք որ հայանուն թերթերու եւ տնկարոյս հրապարակագիր-խմբագիրներու դրամագլուխ եւ չուկայ մատակարարեցին՝ կանխամտածութեամբ կը դործէին, գիտա՛կցաբար կը դաւէին հայ ժողովուրդի շահերուն։ Ստեղծուած է, այսօր, դեղին կամ կարմիր մամուլ մը, որուն եւ գաղութներու հայ իրականութեան միջեւ անխառն ո՛րեւէ կապ գոյութիւն չունի՝ ազգային-քաղաքական, թէ հոգեկան-բարոյական տեսակէտէ։*

Դ. — Հայ մտաւորականը յոգնած է կանխահաս կերպով։ *Վերջին քսան տարիներու հայ մամուլը այն չէ, ինչ որ էր ու պէտք էր մնար՝ որպէս հանդիսարան դրականութեան եւ մշակութային ճիգերու։ Արդար պէտք է ըլլալ, այս տեսակէտէն մեր թերթերու ցամաքութիւնը չվերագրելու համար զանոնք վարող ձեռքերու։ Մեր մտաւորական դասը, կը մատնէ ծերութիւն մը՝ հետեւանք տնտեսական եւ ընկերային ա՛յն պայմաններուն, որոնք ստամոքսը կը բերեն սրտին վրայ, եւ կը բռնանա՛ն անոնց մտածողութեան թէ ստեղծագործական տաղանդին։*

Անշուշտ լրիւ չքմեղանք մը չէ այս հաստատումը, հայ գրողը զերծ կացուցանելու համար նաե՛ւ իր անհատական պարտազանցութիւններէն։ Կ'ենթադրենք թէ համեմատական ծուլութիւն մը դեր կը խաղայ մեր օրերու հայ մտաւորականութեան ամլութեան կամ սակաւաբերութեան մէջ։ Ու կը վերագրենք այս ծուլութիւնը՝ ինքնագոհութեան։ Երբեմն հանրային կոչումի բացակայութեան։ Զարմանալին այն է, որ նո՛յն այդ մտաւորականութիւնը քննադատողի եւ ամբաստանողի դերին մէջ է յաճախ, երբ չարիքին մէկ արմատը իր իմացական հեղգութեան մէ՛ջ իսկ է։ Մեր օրերու ընթերցող — մտաւորականը վրիպանքի մը մէջ է, երբ մեր թերթերէն կը պահանջէ ա՛յն, զոր կը զլանայ տալ ինք. այն «չատ»ը՝ որուն «քիչ»ը տալու պարտականութիւնն ունի ինք։

Արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ հազուագիւտ արժէքներու կամ ցանցառ տրամադրելի ուժերու վաստակը կ'անցնի թերթէ թերթ, հանդէսէ հանդէս, արտագրումներու ակամայ մեղքին մղելով մամուլը։

Ինչ որ չարիքն է այս իրողութեան, — չուայլութիւնն է դնահատութեան եւ գգուանքին՝ հանդէպ միջակ ու միջակէ վար ստորագրութիւններու։ Էր երբեմն, «սկսնակ» կամ «նոր» որեւէ գրող՝ կոճկուած կըմտնէր խմբագրատունէ ներս։ Այսօր՝ մուտք կը գործէ կանխիկ «յաղթանակ»ի մը դիւրին ապահովութեամբը, վստահ՝ թէ նպաստընկալի մը կացութեան մէջ է հայ թերթը։

Այս մտայնութեան մէջ դեր ունեցան, վերջին քառորդ դարու ընթացքին, գրականութեան եւ արուեստի չափիկով հրապարակ իջած կարգ մը հանդէսներ, որոնք հաւասարապէս քաջալերեցին ծանծաղամտութիւնն ու բանի անպատասխանատուութիւնը, աժեմն ու չաժեմը։ Աւելցնենք, — այս չարիքին մէջ բաժին ունեցան նոյնիսկ անոնք՝ որոնք նորեկներ կամ սկսնակներ քաջալերելու բարեմի՛տ հիւրամեծարութեամբ՝ փայփայեցին սնափառութիւններ եւ ամուլ յաւակնութիւններ։

Լեզուական մարզի վրայ եւս, հայ մտաւորականութիւնը յաճախ կթոտեցաւ կանխահաս յոգնութեամբ մը, — չըսելու համար անհոգութեամբ եւ դասալքութեամբ։ Անոնք որ գաղութներու մէջ լեզուական ընդհանուր անփութութեան մը երեւոյթը կը վերագրեն Մամուլին, պէտք չէ այդ մեղքը փաթթեն միշտ խմբագրական մարմիններու։ Զարիքը կը սկսի վարժարաններէն եւ ուսուցիչներէն։ Հարկ է մեկնակէտ ունենալ մեր նախակրթարանները, նա՛խ հիմը հաստատ դնելու, ապա պահանջելու համար՝ որ հայ յօդուածագիրը հայերէնով գրէ իր յօդուածները։ Գաղտնիք չէ, թէ լեզուական բծախնդրութիւնը յաճախ բացակայ է նո՛յնիսկ մեր ամէնէն վաւերական գրողներուն մօտ։

Ե. — Հայ ընթերցողը դժուարահա՛ճ է։ — *Դժուարահաճութեան խակ ու սուտ մարմաջ մը ունի, յաճախ, հայ ընթերցողը։ Ու այս մարմաջը տնտեսապէս թէ բարոյապէս ժխտական անդրադարձ կ'ունենայ Հայ Մամուլին եւ մամլոյ աշխատաւորին վրայ։ Վարակեալներու մօտ կը տիրէ այն սխալ համոզումը, թէ հայ թերթեր իրենց լրագրական կամ օրագրային պարտականութեանց մէջ տնավարի կը գործեն, թերի ու միօրինակ են բովանդակութեամբ, հետեւակի դերին մէջ են միշտ։ Այսպիսիները պէտք է մտածեն՝ թէ Հայ Մամուլը կը փորձէ ուղտերով կարել միջոցը, մինչ ուրիշներ հրթիռ ռումբերով կը ճախրեն...։ Ըսինք թէ հրաշք պէտք է նկատել այն քիչը, զոր կուտայ մեր մամուլը իբրեւ զանազանութիւն՝ հայ մարդը պատրաստ պահելու համար մեր օրերու իրար հրմշտկող դէպքերուն և իրադարձութեանց, — մեր կեանքի բոլոր մարզերուն վրայ։*

Մ. ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԽԶԵՑԻ ԿԱՊԵՐՍ

ՆԵՐՔԻՆ ԲՌՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային Միութիւնը շարունակում է մնալ երկիր կեդրոնացեալ բռնութեան։ Զինուորական-կոմիսարական դաժան մեթոդը մեր երկրում դարձել է սիստեմ բոլոր ասպարէզներում մէջ։ Պոլիտբիւրոյին 14 անդամները և թեկնածուները վարում են երկիրը ոչ թէ իբրեւ ընդունակ եւ վարիչ տարրեր, այլ բռնի ուժով։ «Ես ամէն ինչ եմ, ժողովուրդը ոչինչ», — ահա վարիչ սկզբունքը կուսակցական բիւրոկրատիկ վերնախաւերի։

Խորհրդային Միութիւնը շարունակում է մնալ Պոլիտբիւրոյի հիմնարկութեանց (Չեկա, ՄԳԲ, զինուորական կոմիսարական կազմ) ձեռքին կամայականութեանց, պատժի եւ ահաբեկչութեան մէկ երկիր։

Իմ երկրի սահմաններում ընդունուած է միայն ու միայն մէկ կարծիք, որ համապատասխանում է «առաջնորդների» կարծիքին։ Մէկը եթէ համարձակութիւն ունենայ առանձին կարծիք յայտնելու՝ յայտարարւում է ժողովուրդի թշնամի», «մատնիչ», «դաւաճան», «լրտես» եւայլն... Չեկայական հիմնարկները խորհրդային երկրում դարձել են «դերպետութիւն» մենատիրական խորհրդային պետութեան մէջ։ Այդ «դերպետութեան բացարձակ կամայականութիւնը փոխարինում է բոլոր օրէնքները եւ օրէնսդրութիւնը։

Խորհրդային Միութիւնը դարձել է գործիք ամէն կերպով մարդ անհատը չահագործող մէկ պետական կուսակցական բիւրոկրատիայի ձեռքին։ Իմ երկրում մարդը դադարել է ապրել իբրեւ ազատ անձնաւորութիւն. նրան կլանել է կուսակցական — պետական մենատիրութիւնը։ Նա դարձել է խաղալիկ անընդունակ բիւրոկրատների ձեռքին։ Նրան դարձրել են տարկայ եւ աղբիւր ստրկական աշխատանքի։ Բանուորը, գիւղացին եւ մտաւորականը Խ. Միութեան մէջ դարձել են մարդիկ առատ պարտականութիւններով ծանրաբեռնուած, առանց իրական իրաւունքների։ Խ. Միութիւնը շարունակում է մնալ երկիր մը պատուած ուղղիչ, պարտաւորիչ աշխատանքի ճամբարների ցանցով, աքսորավայրերով եւ բանտերով։ Շուրջ 13 միլիոն բանտարկեալները բացորոշապէս վկայում են այդ։

Իմ երկրում աշխատանքը դարձել է հրամաններ վրայ ստեղծուած պարտականութիւն եւ կորցրել է իր հոգուց բխող դեղեցկութիւն։ Այնտեղ գոյութիւն իսկ չունի հեռքը ներկայ դարում չատ սովորական ժողովրդապետութեան։ Աշխատանքը դարձել է ծանր բեռ, առանց ապահովելու գոնէ նուազագոյնը մարդկային բարեկեցութեան։

Այդ կենցաղը ես կոչում եմ հոգեկան աքսոր. կեանք առանց հոգեկան ազատութեան։ Մի կեանք, որ չարժւում է լարուած զսպանակի ազդեցութեան տակ։

ԵՍ ԴԷՄ ԵՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀՐՁԻԳՆԵՐԻՆ

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից վերջ, իմ երկիրը զրկուեց տասնեակ միլիոն երիտասարդութիւնից, դարձաւ երկիր հաշմանդամների, այրիների, որբերի եւ անբախտների։ Հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ ճարահատ փախան արտասահման։

Տնտեսական աւերը երկրի ահեղ չափերի եւ ձեւի հասաւ։ Աշխատաւոր զանգուածները Մերձբալթեան երկրների, Բելոռուսիայի, Ուկրայնայի, Խրիմի, Հիւսիսային Կովկասի եւ Ռուսաստանի արեւմտեան մարզերի մատնուեցան ողբալի վիճակի։

Եթէ Համամիութենական Կոմունիստական Կուսակցութեան Պոլիտբիւրօն ժողովուրդի առջեւ պատասխանատուութեան զգացումը ունենար, միջոցներ ձեռք կ'առնէր երկրի մէջ մուծելու արմատական բարենորոգումներ՝ քաղաքական եւ տնտեսական, սակայն ոչինչ կատարուեց։ Պոլիտբիւրօն շարունակում է երկիրը վարել հին, հակաժողովրդական, զինուորական-կոմիսարական ուղիներով, մղելով նոր պատերազմական արկածախնդրութեանց։

Իրերը այն ձեւով են ընթանում, որ մեր երկիրը դառնալու է պատճառ ընդհանրական խաղաղութեան վրդովիչ խանգարման։

Գերմարդկային ճիգերը եւ առատօրէն թափուած արիւնը ժողովուրդի, բարենորոգութիւն չբերին նրա վիճակի մէջ, ընդհակառակն, պարանը աւելի է սեղմում նրա պարանոցը։ Ստրկական աշխատանքի արդիւնքը գնում է ոչ թէ ժողովուրդի պահանջները գոհացնելու, այլ նախապատրաստելու երրորդ համաշխարհային պատերազմը, ապահովելու բազմամիլիոն բանակի պահպանումը։ Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութեան վրայ չկայ մէկ անկիւն, ուր չոգեպինդ զինուորական պատրաստութիւն չտեսնուի։ Բոլոր բարձրագոյն դպրոցներում ուսանողութիւնը վարժեցնում են կանոնաւոր զինուորական ծառայութեան։ Կազմուած են յատուկ զինուորական ամբիոններ սպայ դասատուներով։ Երկիրը պատած է զինուորական ակադեմիաների խիտ ցանցով։ Կան բազմաթիւ դպրոցներ, բանակին օգնող ընկերութիւնների կայաններ, օդանաւային եւ ծովային ուժերի աջակցող հիմնարկներ։ Մեր երկրում ամենայարդի արհեստը դարձել է զինուորութիւնը։ Մեր ժողովուրդը քշուած է զօրանոց։ Այս բոլորը վկայում են, որ Պոլիտբիւրօն տենդային պատրաստութիւն է տեսնում երրորդ համաշխարհային պատերազմի։

Ուշադիր քննելով մեր երկրի ներքին եւ արտաքին կացութիւնը՝ տեսնում ենք որ մեր ժողովուրդները չահագրգռուած չեն նոր պատերազմով։ Պոլիտբիւրոյի զինուորական-բախտախնդիր քաղաքականութիւնը տրամագծօրէն հակառակ է գնում ժողովուրդի եւ երկրի շահերին, — որ մենք

պատերազմի պէտք չունինք, այլ խաղաղութեան եւ հանգստի, որ մենք կարիք ունինք միջազգային անկեղծ համագործակցութեան, որ մենք պէտք ունինք բուժելու վերջին պատերազմի վէրքերը եւ անհրաժեշտ է մեր երկրին ապահովել մարդավայել կեանք:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏԻՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Պոլիտբիւրօն ձգտում է հասնել համաշխարհային տիրակալութեան՝ համաշխարհային յեղափոխութեան միջոցով: 1917 Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը նկատւում է որպէս «սկիզբ եւ դրդողը» համաշխարհային յեղափոխութեան (Ստալին, «Լենինիզմի խնդիրները», էջ 102): Ստալինի ցուցմունքների համաձայն 1917ի յեղափոխութիւնը իրենից ներկայացնում է՝ «միջոց եւ նախադրեալ արագացնելու համար համաշխարհային յեղափոխութիւնը» (Նոյն տեղը):

Ինչ՝ վերաբերում է մեր երկրին, նրան վերապահուած է դեր՝ լինել տարածութեամբ, տնտեսութեամբ, ռազմապէս եւ քաղաքականօրէն համաշխարհային յեղափոխութեան խարիսխը: Նրա պաշտօնն է երկրագունդի խաղաղութեան խանգարողը լինել: Ահա թէ ի՛նչ է ասում այդ մասին խորհրդային կառավարութեան պետը եւ Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշեւիկ) Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարը՝ Ստալին.—

«Համաշխարհային յեղափոխութիւնը կը զարգանայ եւ արմատապէս կը լուծուի այնքան արագ, ինչքան արագ որ մեր երկիրը կը դառնայ խարիսխ հետագայ համաշխարհային յեղափոխութեան ծաւալման (Նոյն գիրքը, էջ 104):

Նոյն հարցի մասին Լենինը եւս «սովորեցնում էր» բառացի հետեւեալը.— կատարել գերագոյնը, ինչ որ հնարաւոր է, մեր երկրում զարգացնելու, օժանդակելու եւ արթնցնելու յեղափոխութիւնը բոլոր միւս երկրներում»: (Լենին, հատոր 23, էջ 385):

Համաշխարհային կոմունիստական յեղափոխութեան նպատակն է, որին ձգտում է Պոլիտբիւրօն, հաստատել ամբողջ երկրագնդի վրայ խորհրդային տիպարի «բանուորական դիկտատուրա» եւկիրարկել ամենուրեք խորհրդային ձեւի կեանք: «Բոլշեւիզմը գծելակերպի նմոյշ է բոլորի համար», «սովորեցնում է» Լենին (Նոյն գիրքը, էջ 386):

«Բանուորական դիկտատուրայի» տեսութիւնը զուտ ռուսականտեսութիւն չէ, այլ «պարտադիր բոլորի համար»(Ստալին, նոյն գիրքը, էջ 82):

Վերջին հաշուով Պոլիտբիւրօն ցանկանում է ստեղծել համաշխարհային խորհրդային միութիւն: Ահա բազմաթիւ թելադրանքներից մէկը «առաջնորդի» եւ գլխաւոր քարտուղարի Համամիութենական Կոմունիստական Կուսակցութեան՝ Ստալինի,—

«Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութիւնների Դաշնակցութիւնը կենդանի նախատիպարն է ապագայ, ժողովուրդների համամիութեան մէկ համաշխարհային տնտեսութեան մէջ» (Նոյն գիրքը, էջ 51, 178 եւայլն):

(3) Գ. ՏՈԿԱՅԵԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի անթելէն)

ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ չորրորդ հնգամեայ ծրագրի մաս կը կազմէ, որու համաձայն բոլոր կոլխոզները մինչեւ 1950 պէտք է ելեկտրականութիւն ստանան: Այժմ 20 շրջանային կայան 9480 քիլովաթ ույժով շինութեան մէջ են: Այս տարի պիտի աւարտին ութ ելեկտրական կայաններ, մէջն ըլլալով Մարտունիգէսը 500 քիլովաթ ուժով: Ելեկտրակայաններու շինութեան վրայ աշխատողները խոստացան Յեղափոխութեան 31րդ տարեդարձի օրը, Նոյ. 7ին լոյս տալ Հոկտեմբերեանի, Աշտարակի, Մեղրիի, Կիրովականի շրջաններու 60 գիւղերուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ուսանողներու եւ ուսուցչապետներու խառն նիստը տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 7ին, նուիրուած համամիութենական հողագործական ակադեմիայի եւ Սովետական Հայաստանի հողագործական եւ կենսաբանական ակադեմիայի որոշումներուն՝ Միչուրինի սկզբունքներուն տարածման սատարելու համար: Բազմաթիւ խօսողներ քննադատեցին Տէր Պօղոսեանը եւ ուրիշներ որոնք կենսաբանութեան մէջ կը պաշտպանեն «յետադիմական» գաղափարներ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԺԱՊԱՒԷՆ մը կը պատրաստուի Երեւանի աշխատանոցներուն մէջ՝ «Արարատեան դաշտավայրի աղջիկը»: Այս ժապաւէնին յատկացուած է չորս միլիոն ռուբլի:

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ մարզահանդէսին ընթացքին տեղի ունեցաւ Երեւան – Էջմիածին հեծելանուրդային մրցումը: Առաջին տեղը գրաւեց Հայաստանի հեծելանիւի խումբը. Բ. Վրաստանի խումբը: Ըմբշամարտութեան մրցումներուն՝ Հայաստանի եւ Վրաստանի մարզիկները վերջացուցին հաւասար արդիւնքով: Կոփամարտի մէջ Վրաստան յաղթեց Ազրբէջանի 5-3:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Հոկտ.— Սիրելի հայրենակիցներ, Քղիի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը պարտք կը համարէ գոնէ տարին անգամ մը մամուլի միջոցաւ Ֆրանսաբնակ Քղեցիներու տեղեկացնել իր տարեկան գործունէութեան արդիւնքը:

Աշխարհաւեր Բ. պատերազմէն վերջ՝ ինչպէս գիտէք, երկրէ երկիր հաղորդակցութիւնները հազիւ վերսկսած՝ վերակազմուեցան շատ մը բարենպատակ միութիւններ, որոնց կարգին՝ Ամերիկայի մեր Կեդր. Վարչութեան թելադրանքով 1946 Մարտ 3ին վերակազմուեցաւ նաեւ Մարսէյլի մասնաճիւղը:

Նախորդ վարչութեան առաջին գործը եղաւ մասնաճիւղս վաւերացնել տեղական կառավարութենէն: Անկէ ի վեր կը պահէ իր գոյութիւնը, բեղուն գործունէութեամբ:

Այս երեք տարիներու ընթացքին կազմակերպած է երեք դաշտահանդէսներ եւ երեք խնճոյքներ «Քղեցիներու Օր»ուան առթիւ: Այս ձեռնարկները տեղի ունեցած են միշտ խուռն բազմութեամբ, իսկ բարոյականը եղած է միշտ բարձր:

Իրարու յաջորդող վարչութիւնները իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները կատարած են խղճմտօրէն:

Ձեռնարկներէն գոյացած գումարները, համաձայն ծրագիր - կանոնագրին, գործածած ենք իր նպատակին, միշտ գանձին մէջ պահելով համեստ գումար մը յետագայ կարեւոր պահանջներու համար: Համեստութեան դէմ չըլլար եթէ տանք քանի մը օրինակներ.— Այցելած ենք բոլոր հիւանդ հայրենակիցներուն՝ իրենց բնակարանին մէջ կամ հիւանդանոցները, օգնելով անոնց նիւթապէս եթէ կարօտ են եղած: Ծրարներով քաջալերած ենք բոլոր քղեցի զինուորները եւ յարաբերութիւն պահած ենք անոնց հետ: Համեստ օգնութեամբ հասած ենք յաճախ անկար եւ անմիջապէս օգնութեան կարօտ հայրենակիցներուն:

Քղիի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը որ տարին անգամ մը կ'ընտրուի Ամերիկայի մէջ Պատգմ. Ժողովէն, բոլոր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներուն ձայնով՝ այսօր ունի 12 մասնաճիւղեր: Իր շրջաբերականներու հրահանգները կը գործադրուին մասնաճիւղերու կողմէ կատարեալ անկեղծութեամբ:

14րդ Պատգմ. Ժողովը որոշած է տպագրութեան յանձնել ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, «Յուշարձան Քղիի» անուն գիրք մը: Այդ գիրքը Քղիի պատմութիւնն է, որ կը ներկայացնէ մեր ծննդավայրին անցեալը՝ կռուրած կամ հերոսական կռիւ, մեր ժողովուրդի կենցաղը, սովորութիւնները, աւանդութիւնները, կենդանի եւ մոռցուած նախապաշարումները, եւայլն: Մէկ խօսքով ամէն Քղեցի հետաքրքրող ուրիշ նիւթեր:

Գիրքը պիտի հրատարակուի սահմանափակ թիւով, հաշուի առնելով թուղթի եւ տպագրութեան աննախընթաց սղութիւնը: Ֆրանսաբնակ Քղեցիներուս բաժինը նոյնպէս պիտի ըլլայ սահմանափակ թիւով: Գիրքը պիտի ղրկուի միմիայն Մարսէյլի մասնաճիւղին: Ուստի կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն, այդ գրքէն չզրկուելու համար օր առաջ դիմել վարչութեանս, որպէսզի մենք ալ մեր կարգին տեղեկացնենք Կեդր. Վարչութեան: Կոչ կ'ընենք նաեւ այն հայրենակիցներուն որոնք Մարսէյլէն հեռու կը գտնուին, յարաբերութեան մէջ մտնել մեզի հետ եւ երբեմն ալ իրենց մասին տեղեկութիւններ տալ:

Վարչութիւն

Հասցէ.— **K. Antikian,** 29, Rue Léon Bourgeois. Marsielle (B. du R.).

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան 25ամեակին առթիւ թերթերը նորէն կ'արծարծեն ընդհ. ներումի խնդիրը: Կարգ մը Թուրք թերթեր կը պնդեն թէ ընդհ. ներումի վերաբերեալ քննութիւնները յրացած են: Սակայն օրինագիծը պէտք է անցնի Ազգ. Ժողովէն: Եթէ կառավարութիւնը որոշում տայ, Ազգ. Ժողովը արտակարգ նիստ պիտի հրաւիրէ հանրապետութեան տօնէն առաջ:

«Ծումհուրիյէթ»ի մէջ հրապարակագիր Պուրհան Ֆէլէք կը գրէ թէ, «անհրաժեշտ նկատած է որ այլեւս իրենց ծնած երկիրը վերադարձուին այն հայրենակիցները որոնք յայտնի չէ թէ որ օրէնքին եւ որոշումին հիման վրայ«հայրենազուրկ» դարձուած են»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԲՆԱԿԱՐԱ՞Ն ԹԷ ԴԱՐԱՆ

Աչքին լոյսն առիք՝ արեւը խաւարեցուցիք. երեքով մտանք բանտ, անոնք հալումաշ մեռան, եւ ես կ'ելնեմ, բայց խրատուած անոնց օրինակէն եւ անոնց սխալներէն: Ո՛վ Աստուած իմ, տո՛ւր ինձ մտաց կարողութիւն չի մտնելու գիս մինչեւ որ Ռուբինեան խաչին դրօշակը տնկեմ Տորոսի բարձանց վրայ: Բայց ահա առջի քայլերս ինձ կը ցուցնեն աս խաւարին մէջ, այս անօք անօգնական թշնամի երկրին մէջ բարեկամ ձեռք մը առ իս կարկառեալ, բայց բարեկամ հազար ձեռքեր միթէ իմ հարազատիս չէի՞ն կարկառեալ գեղեցիկ անձնեայ, կորովի, անվեհեր՝ սիրելու համար, բարեկամութեան համար միայն ստեղծուած. ո՛վ կրնար ըսել թէ մարդ մը կրնար գտնուիլ որ զինքն ատէր, կանայք բոլոր իրեն սիրահար էին, երիտասարդք բոլոր իր ձեռքը կը փնտռէին, ո՛հ բիւզանդեան սէր, ո՛հ բիւզանդեան բարեկամութիւն. աս քաղաքիս պարիսպները ինչչա՛փ անիծեալ կերք կը պատսպարեն. այդ պալատին ոսկեզօծ շողշողուն գմբէթները քանի զազիր ապականութեանց պարիսպներ են: Իրաւ հօրս սուրը իմ սիրտս չարժեց, բայց միթէ Անդրոնիկոս ինք չէ՞ր կրնար ըլլալ այդ սուրը հօս՝ սա պատէն վար կախել տուողը, որպէսզի գիս ալ եղբօրս ճամբան ղրկէ եւ ազատի ան վրէժխնդրութենէն թէ որ Ռուբէնի նման եղբայր մը կայ... բայց Ստեփանէ՛, բայց Մլե՛հ ի՞նչ եղան, ձայներնին չի կայ. թէ որ անոնք չարժէին, կեանքի նշան տային, գիս բանտէն հանող մը անշուշտ չէր գտնուեր... Կիլիկիան ի՛նչ վիճակի մէջ է, ո՞վ ինծի տեղեկութիւն մը պիտի կարենայ տալ... Ես... այո՛, ես պէտք է անձամբ երթամ, բայց մինչեւ այն օրը ես պէտք է ըլլամ ան հռովմայեցւոյն պէս, որ իր հայրենիքը ազատելու համար սուտ խենթ եղաւ, ես ապուշ կ'ըլլամ, եւ թէ որ նա գիս այնպէս կարծէ՝ հաւանական է թէ բոլոր պալատականք այնպէս պիտի կարծեն: Բայց ապուշ մը կրնա՞յ սիրել... այդ դուռը դնող, այդ սուրը կախող ձեռքը իմ դիմակս հաւանական է թէ կ'ուզէ սկրթել... տեսնենք ո՛վ պիտի յաջողի այս խաղին մէջ, եւ յաղթութիւնը որո՞ւ պիտի ըլլայ: Անշուշտ իմս, այո՛, իմս պէտք է ըլլայ, վասն զի ես ցամաքի եւ ծովու պիտի տիրեմ. այս է գուշակութիւնը.. այո՛, գուշակութիւն երազի. բայց ի՛նչ է երազը, ո՛վ կրցեր է մեկնել անոր ուսկից գալը, ի՛նչ է անոր նշանակութիւնը... ես ուզեցի իմանալ երազը՝ Մովսէսի Ծննդոց գրքէն մինչեւ Գորգիաս Լեոնդացի, Դանիէլի Բաղտասարէն մինչեւ Բոօթակոր Ապտերացի, եւ համոզուած եմ թէ երազները նշանակութիւն ունին, երբ որոշ են, պարզ՝ հոգւոյ յստակութեան քունի մէջ եւ ծնունդ՝ հանդարտութեան մտքի. ու իմ փառաւոր ծերս, իրաւի աստուածային կերպարանք ունէր իր վսեմ եւ լուսալիր դէմքով, իր փառահեղ մօրուքով, իր նշուլագեղ աչօք, որու ակնթարթը գիս տղայութենէ ի մարդ փոխարկած էր երբ արթնցայ:

— Ի՛նչ, ըսաւ հայրս Լեւոն, հացը՝ հայրենի հող, ձուկը ծով կը նշանակէ, դուն ծովու եւ ցամաքի պիտի տիրես, ու ես չպիտի տեսնեմ:

Եւ իրօք քանի մը օր անցաւ ու ինք մեռաւ, եւ ես մնացի մինակ աս աշխարհիս վրայ օտար, բանտարկեալ, պաշարեալ բոլոր իր թշնամինէ-րէն... իր թշնամիները թէ որ մինակ ըլլային. բոլոր հայութեան թշնամիներէն, վասն զի ես թէ որ բանտէն կ'ազատիմ այսօր, անշուշտ Հայ մը չկայ աշխարհքիս վրայ որ Հայուն անկախութիւնը եւ ազատութիւնը մտածէ: Միթէ իմ պապերս Ռուբէն, Կոստանդին, հօրեղբայրս Թորոս եւ հայրս Լեւոն թէ որ ուզէին՝ թէ որ խնդրէին յունական արծւոյն սօթուած թեւերուն տակ մտնել Լամբրոնական Օշիններու, Հեթումներու պէս ուրանալով հայութեան իրաւունքը, հայրենեաց եւ ազգութեան սէրը, միթէ այս թուլամորթ եւ քնէած կայսրերը, որոնք անգործ ամբարտաւանութեան, փափաշոտութեան եւ աստուածաբանական վարդապետութեանց ստուերներու տակ կը թաւալին, կը մերժէի՞ն զանոնք. քաւ լիցի:

ԾԵՐԵՆՑ

մանուկներ Փարիզ կը փոխադրուին, որովհետեւ ածխահանքերու շրջակայ քաղաքներէն եւ գիւղե-րէն շատերը զրկուած են ուտեստէ եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներէ :

Պ. Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակ-ցութեան ընդհ. քարտուղարը, կիրակի օր ճառ մը խօսելով Իվրիի մէջ (Փարիզ), «բռնութիւն» վերագրեց կառավարութեան եւ պահանջեց գոհացնել հանքագործներուն օրինաւոր պահանջները :

★ Վերջին լուրերու համաձայն, ի հարկին պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի Լուառի շրջանին մէջ, ուր ջղագրգիռ վիճակ մը կը տիրէ, սկսելով Սէնթ Էթիէնէն։

Կարգ մը թերթեր դիտել կու տան թէ բան-թողները նիւթական անձկութեան մատնուած են արդէն։ Ոչ միայն իրենց դրամը սպառած է, այլեւ խանութպանները կը մերժեն ուտելիք տալ ապա-ռիկ։ «Լը Փոփիւլէր» (ընկերվարական) կը գրէ թէ հանքագործները եւ իրենց ընտանիքները, 600 հազար հոգի, մտահոգ են ապագային մասին։ Հիւսիսային շրջանին մէջ երէկ վճարուեցաւ գոր-ծադուլի նախընթաց երկու օրերու աշխատա-վարձքը, ինչ որ քանի մը հազար ֆրանքէն աւելի չէ։ Աշխատանքը վերսկսելու գաղափարը հետ-զհետէ կը ծաւալի :

★ Հիւսիսային շրջանին մէջ վերջին ազդա-րարութիւն մը պիտի ուղղուի հանքագործնե-րուն, որպէսզի վերահաստատեն ապահովու-թեան միջոցները, այլապէս ոստիկանները եւ զին-ուորները կը ձեռնարկեն հանքերու գրաւման :

Անմիջապէս արտաքսուեցան երկու Իտալա-ցիներ, որոնք ետ կեցուցեր էին հանքագործ մը որ աշխատիլ կ'ուզէր։ Մարսէյլի հանքային շրջանին մէջ պաշտօնանկ եղան երկու համայնավար քաղա-պետներ, որոնք խրախուսած էին գործադուլի շարժումը :

★ Գործադուլին հետեւանքով երկիրը մինչեւ հիմա կորսնցուցած է երեք միլիոն թոն ածուխ : Կառավարութիւնը հարկադրուած է մէկ միլիոն թոն հանքածուխ ներածել, որպէսզի գործարան-ները կարենան բանիլ։ Ասոր փոխարէն, պիտի նուազի ճարպանիւթի, արմտիքի, բամպակի եւն. ներածումը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԸ ԿԱՄՐԱՊՆԴՈՒԻ

Արեւմտեան հինգ պետութեանց արտաքին նախարարները երէկ ժողով գումարեցին Քէ տ'Օր-սէի մէջ, քննելու համար վերջերս կնքուած զին-ուորական համաձայնութիւնները։ Օրակարգին վրայ կը գտնուի շատ կարեւոր ծրագիր մը — Քա-ղաքական դաշնակցութիւն Եւրոպայի, ինչպէս նա-խաբանը Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու։ Ֆրանսա եւ Պելժիա համաձայն են որ ընդհ. ժո-ղովի հրաւիրուին։

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէն-պուրկի խորհրդարաններուն ներկայացուցիչները, բայց Լոնտոն վերապահ դիրք մը բռնած է, առ այժմ։ Գաղթապետութիւնները վաւերացուցին Անգլիոյ մասնակցութիւնը արեւմտեան ճակատին։

Հինգ արտաքին նախարարներու օրակարգին վրայ կը գտնուին հետեւեալ խնդիրները․—

1.— Ընդլայնել արեւմտեան միութեան զինուո-րական պաշտպանութիւնը, մէջն առնելով Մ. Նա-հանգները եւ Քանատան :

2.— Ի հարկին ուրիշ արեւմտեան պետութիւն-ներ եւս անդամագրել :

3.— Ընդարձակել արեւմտեան պետութեանց գործակցութիւնը իրենց անդրծովեան ստաց-ուածքներուն մէջ :

5.— Քննել իտալական գաղթավայրերու խն-դիրը։ 6.— Գերմանական խնդիրը։ 7.— Սպանիա-կան հարցը եւն.։ Ամբողջ օրակարգը կը բաղկա-նայ 11 կէտերէ :

★ Պ. Ռամատիէ, Ֆրանսայի ազգ. պաշտ-պանութեան նախարարը, նորէն ազդարարեց անգլեւսաքսոն մամուլի ներկայացուցիչներուն որ անվաւեր տեղեկութիւններ չհաղորդեն զինուորա-կան պաշտպանութեան մասին, «այլապէս օրէնքը պիտի գործադրուի»։Այս ազդարարութիւնը եղած է անոր համար որ, արեւմտեան պետութիւնները պատասխանատու կը համարեն Ֆրանսան, Սեպ-տեմբեր 27ի եւ 28ի նիստերուն մէջ տրուած որո-շումներու գաղտնապահութեան մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ երէկ պիտի քննուէր Ապա-հովութեան Խորհուրդին մէջ, սպասելով Պ. Վի-շինսկիի պատասխանին։ Խորհուրդին 11 անդամ-ներէն 9ը համաձայն են չէզոքներու բանաձեւին :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կիրակի օր բուռն կռիւներ տեղի ունեցան Լիբա-նանի սահմանագլուխին վրայ։ Հրեաները առար-կելով թէ Արաբները խզած են զինադուլը, հակա-յարձակումի դիմեցին եւ գրաւեցին երկու բար-ձունքներ։ Վերջին լուրերու համաձայն Արաբնե-րը յարձակած են Գալիլիայի հիւսիսային արեւել-եան դիրքերուն վրայ :

ԺԴԱՆՈՎԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ անմահացնելու հա –

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Շավիլլի քաղաքապետարանի սրահը, Հոկ-տեմբեր 31 կիրակի օրը ժամը 4էն կէս գիշեր, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի եւ Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ։ Ժամը 8էն վերջ պարահան-դէս :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Յառաջիկայ չորեքշաբթի, 27 հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Ալֆորվիլ, Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն կազմակերպած է սինէմայի ներ-կայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ նը-ւիրուած, Cinéma Trianonի մէջ։

Մուտքը հրաւիրատոմսերով։ Դիմել Փիլի-պոսին սրճարանը։ Գեղարուեստական բաժին Ա. Հարոնեանի գործերէն։

★

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ․— Մեծ Հայուն Ա. ԱՀԱ-ՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լե-զուով, մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջանը, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հան-դիպումը, Հայաստանի հանրապետութիւնը, Սեւրի դաշնագիրը, Ազգային յուղարկաւորութիւ-նը Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն Ա. ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտու-թիւն ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱ-ՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։ Կը բանախօսէ ընկեր Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ, կ'արտասանուին կտորներ Ա. ԱՀԱ-ՐՈՆԵԱՆԷ։

Կը ներկայացուի 31 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին սինէմա Pathé Palaceի մէջ :
Մուտքը հրաւիրատոմսով :

ԵՐԵԿՈՅԹ ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին :

Փութացէք ձեր տոմսերը ապահովել սովո-րական հասցէներէն եւ Place des Fêtes, Սափրիչ Պ. Սասունիի խանութէն 14 rue Augustin Thiery, Paris (19), Երգահանդէսին օրը կիշէն փակ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

գիրքը, 534 էջ։ Գինը հազար ֆրանք։ Արտասահ-ման 5 տոլար :

Դիմել․— Ա. Խոնդկարեանի, 10 Passage Dubois, Paris (19):

Կամ «La Renaissace», 73, Ave. des Champs-Elysées Paris (8) :

մար Խ. Միութեան նախարարական խորհուրդը որոշեց յուշարաձաններ կանգնել Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ, Մարիուփոլ քաղաքը (իր ծննդավայրը) կոչել Ժդանովկրատ, Մոսկուայի Տա-կանսկի շրջանը, Լէնինկրատի մէկ շրջանը եւ Մոսկուայի մէկ փողոցը եւն. վերակոչել իր անու-նով։ Հանգուցեալ վարիչին գործերը պիտի հրա-տարակուին 1949ին, 1950ին եւ 1951ին։ Տասը թո-շակաւոր ուսանողներ պիտի պահուին իր անունով (ամսական 500 րուբլի կամ 100 տոլար)։

ՀԱՅԻ ԲԱԺՆԵԶԱՓԸ պիտի ջնջուի Պուլկա-րիոյ մէջ, այս ամսու վերջը։ Ուրեմն Նոյեմբեր 1էն սկսեալ պիտի ծախուի առանց կտրօնի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ հիմնարկութեան Գ. տարեդարձը տօնուեցաւ կիրակի օր, Փարիզի մէջ։ Այս առթիւ ճառեր խօսեցան ընդհ. քարտուղարը եւ մեծ պետութեանց արտ. նախարարները : Պ. Մարշըլ ըսաւ թէ կարգ մը ազգերու «խափանա-րար ընթացքը ամէնէն մեծ պատուհասն է ՄԱԿի պատմութեան մէջ»։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմի-տէի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ա. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ իրենց ող-բացեալ հօր՝ ՄԱՆՈՒԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆի մահուան եր-րորդ տարելիցին առթիւ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Ղազարոսեանի, Փարիզ։

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ Ա. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ մէկ օրի-նակ Ն. Ադոնցի «Պատմական ուսումնասիրու-թիւններ» գիրքէն կը նուիրէ իր եւ իր հանգուցեալ հօր՝ Մ. Ասլանեանի լաւագոյն բարեկամ Շաւարշ Նարդունիին, մաղթելով շուտափոյթ ապաքի-նում :

ՏԽՐՈՒՆԻ․— Ցաւով կ'իմանանք թէ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միու-թեան անդամներէն

Պ. ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼԼԱՊԵԱՆ

որդին փաստաբան Միքայէլ Կիւլլապեանի (ան-դամ Բերայի Թաղ. Խորհուրդի եւ հոգաբարձու-թեան) մեռած է ուրբաթ օր, սրտի տագնապէ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, Չո-րեքշաբթի ժամը 2.15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կը ծանու-ցանէ թէ ծննդեան վկայագրի եւայլ պաշտօնա-կան թուղթերու համար պէտք է դիմել ոչ թէ 51 rue Monsieur le Prince, այլ Office Central des Réfugiés Arméniens, 6 Cité Martignac, Paris (7):

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

SALLE D'IENA, 10 Ave. d'Iéna, Paris, métro Iéna,

Շաբաթ երեկոյ 20 Նոյեմբեր ժամը 8.30ին։ Առաջին անգամ ըլլալով ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ կը բեմադրէ ու կը խաղայ մասնակցութեամբ Ֆրանսացի ծանօթ դերասաններու՝

ԱՐՄԵՆՈՒՇ

(Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ)

Յայտնի թատերախաղը որուն ձեռագիրը առա-ջին մրցանակի է արժանացած, Ժընեւ, Թատերա-կան մրցումին մասնակցող 70 ուրիշ գործերու մէջ։ Տոմսերը սովորական գիներով կը ծախուին հայ գրատուններուն մօտ։ Խաղը կը վերջանայ 11.25ին։ Սրահը տաքցուած է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Ա. ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

Կիսադարեան Յուշամատեան

(1895—1945)

Ուղեւորութիւն մը Արդէոսէն Տաւրոս։ Կը բո-վանդակէ Կեսարիայէն, Դամասկոսէն, Հալէպէն, Երուսաղէմէն, Եգիպտոսէն, Կիլիկիայէն (գրաւոր եւ պարպուած) ինչպէս նաեւ Եւրոպայէն եւ Խ. Հայաստանէն զանազան հետաքրքրական յուշեր եւ դրուագներ, ազգային, ընկերային, քաղաքական եւ պատմական․— Առեւանգումի դէպքեր։ Երկու ձէմիլէներ (Շուշան եւ Սօնա)․— Պաշտօնական փաստաթուղթեր, պատկերներ եւ քարտէսներ։ 380 մեծադիր էջ։ Գին 450 ֆրանք, արտասահման 2.50 տոլար։ Հեղինակին հասցէն՝ 14 rue Cadet, Paris (9):

Մօտերս լոյս կը տեսնէ՝
ՎԻՄԱՓՈՐ ՎԱՆՔԻՆ ՎԱՆԱՀԱՅՐԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՄԸ

ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Կը փափաքի աշխատիլ Փարիզ կամ արուար-ձաններ հաստատուած ատամնաբոյժի մը քով։
Գրել թերթիս խմբագրութեան :

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ-ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմե-ցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet.

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տե-սակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաս-տուած :

Կ'ուզուի

Ստիպողաբար լաւ ատաղձագործ մը 15 օր-ուան համար։ Դիմել Mr. Danielի, 38bis, Ave. de la République, Paris: Ժամը 8—10:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 27 Octobre 1948 Չորեքշաբթի 27 ՀՈԿՏ․

Ի․ ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 5679–Նոր շրջան թիւ 1090

Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր․

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ Է ՈՐ ԽՐԱՄ ԿԸ ԲԱՆԱՑ

Ինչո՞ւ այսքան կը ծանրանանք լեզուական հարցին վրայ։ Չկա՞ն ուրիշ հիմնական հոգեր, այլապէս վրդովիչ, Հայկական Արտասահմանի եւ Երեւանի յարաբերութեանց միջեւ ։

Շատ պարզ է պատճառը ։

Բարբառի հարցը չոր հայկաբանութեան, քերականութեան կամ շարադրութեան խնդիր չէ մեզի համար, այլ ամբողջ բանալին՝ շատ մը գաղտնիքներու լուծման ։

Երեւանը յայտնապէս լպրծուն ճամբայ մը բռնած է, լեզուական հարցին մէջ։ Մութ, երկդիմի քաղաքականութիւն մը որ ի վերջոյ ռուսական թանապուրի մը պիտի վերածէ մայրենիքը։

Ինք անմե՞ղ է այդ բարբարոսութեան մէջ ։ Բռնաբարոյ ուժեր, իր կամքէն անկախ ազդակնե՞ր են որ կը պարտադրեն այս խառնիճաղանճը։ Ի վիճակի չէ՞ն ամէն բան գիտնալու, սորվելու ։

Չենք ժխտեր։ Բայց թող չպահանջեն որ մենք ալ խառնուինք ծանծաղամիտներու, սուտ — խենդերու, իմաստակներու կարաւանին, արդարացնելու համար այս անդարմանելի չարիքը ։ Թող չփորձեն պաշտպանել անպաշտպանելին ։

Ոճիր մըն է որ կը գործուի օրը ցերեկով։ «Ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք»։ Պաշտօնապէս եւ ոչ թէ պատահաբար։ Հետզհետէ աւելի աւերիչ, ծաւալուն հանգամանք ստանալով ։

Առէք ո՛ր եւ է խորհրդահայ հրատարակութիւն, մանաւանդ լրագիր եւ պարբերական, եւ համրեցէք որոմները, խիճերը, աւազները՝ խառնուած՝ ափ մը ցորենի հետ ։

— «Ֆինանսական բուրժուազիան ձեռք է մեկնում մեռնող ֆէոդալական արիստոկրատիային, միատեղ կոնտրռեվոլուցիա կազմակերպելու համար »։

—«Բայց ռեվոլուցիայի խորանալով ռեւոլուցիոնանում է նաեւ պրովինցիան (province, գաւառ) ։

— «Պրովինցիայի իններտութիւնն անցեալի գիրկն է անցնում »։

Եւ այս՝ արտասահմանի սահմանուած հրատարակութեան մը՝ «Սովետական Հայաստան» ամսագրին մէջ (1948 Յուլիս)։ Օրկա՛ն «Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի հայկական ընկերութեան»։

« Պետական լեզու »ի կերտումը այնքան սրընթաց կ'երթայ որ, արտասահմանէն գացած գրոց - բրոցներուն անգամ թոյլ չեն տար իրենց գիտցած բարբառը գործածել։ Բանաստեղծ թէ հասարակ յօդուածագիր կամ «դեպուտատ», բոլորն ալ ենթարկուած են միեւնոյն ձուլածոյ կաղապարին։ Թութակաբար կը գործածեն բոլոր չինծու, խառնածին բառերը։ Փոխանակ իրենք հինգ — տասը բառ սորվեցնելու Երեւանցիներուն ։

Իմաստակներ կան որ փաստեր կը մուրան Չրհեղեղէն, համոզելու համար թէ հայկական համարուած այսինչ բառն ալ օտարածին է։

Եղկելիները կը մոռնան թէ մենք ունինք լեզու մը որ դարեր առաջ կազմուած, անհրաժեշտ փոխառութիւնները կատարած, մարսած, դարձեր է ինքնաբաւ։ Թէ անտեղի են այն բոլոր օտարաբանութիւններր որ կը կատարուին Երեւանի մէջ, հպատակութեամբ կամ տգիտութեամբ ։

Արդ, ո՞վ է որ խրամատ կը բանայ ժողովուրդի մէկ հատուածէն միւսը։ Հայրենիքի եւ արտասահմանի միջեւ ։

Ո՞վ է որ, 86.000 տարագիրներ Հայաստան փոխադրելէ վերջ, ամուր փակելով դուռ — պատուհան, դուռը անոնց վրայ կղպելով, մտաւոր կապն անգամ կը թուլցնէ ։

Գաղտնի՞ք է որ այսքան բնական, տարրական հարցի մը մէջ իսկ ժողովուրդի զաւակները ինքնորոշման իրաւունք չեն վայելեր։

Երբ ազատ չեն տիրաբար գործածելու բառարանին բառերը, ո՞ւր կը մնան միւս ազատութիւնները ։

Այս հարցումներուն պատասխանը պարտաւոր է տալ ոեւէ ուսումնական, ինչ հօսանքի ալ պատկանի ։

Ինչ որ սկսաւ ուղղագրութեամբ եւ կը շարունակուի չինծու բառագիտութեամբ, ոչ արհեստ է, ոչ ալ երկրորդական խնդիր ։

Այս աղճատումը, այլասերումը կը կատարուի համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը։

Վա՛յ անոնց որ կը քնանան։ Կամ կը ճգնին չքմեղանքներ հիւսել ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՑՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐԸ

Դառնօրէն կը գանգատէր մեր խմբագիրը, ցոյց տալով սրբագրուած «նկարագրական մը» ։

— «Կ'արժէ՞ այս յոգնութիւնը․․․ Գոնէ մաքուր գրեն, գոնէ թուղթին մէկ էջին վրայ գրեն։

Հաճոյք չտեսնել որ տասը — քսան տարի առաջ կարդալ գրել չգիտցողներ, «Յառաջ»ով յօդուածագիր են դարձած։ Թերթը դպրոց մը եղած է իրենց համար։ Եւ իրաւամբ կան « Յառաջի սաները »։

Միւս կողմէ, սակայն, կարելի չէ չցաւիլ այն կորսուած ժամանակին համար որ կը գործածուի սրբագրելու համար կարգ մը գրութիւններ, որոնց ամէնէն մեծ մեղքը անհոգութիւնն է։ «Ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ »։

Որքան ալ սրտցաւ գուրգուրանքով մը մօտենաս «համեստ» գրուածք մը տպագրելի դարձնելու համար, չես կրնար զսպել դառնութեան շարժում մը, երբ կը տեսնես որ մեր «նորերը» ոչ մէկ մտահոգութիւն ունին «բաց մնացած տեղ մը գրաւելու, մեր հանրային կամ ազգային կեանքին մէջ։

Շատերը միշտ վերէն կը նային որեւէ «հայկական» աշխատանքի վրայ ։

Ոչ իսկ ջանք մը սորվելու լեզուն, մեր ոսկեղէն, մեր համեղ լեզուն ։ Եւ եթէ մեղադրես մէկն ու մէկը․— Ինչո՞ւ չէք նկարագրեր ձեր հանդէսը, դասախօսութիւնը, վիճաբանական ժողովը եւն․, միօրինակ պատասխան մը կուգայ մէջքդ կոտրել․

— «Չեմ կրնար, հայերէն չեմ կրնար գրել ։ Քիչ մը կը խօսիմ, քանի մը բառ ալ կը կարդամ։

Չքմեղանք մը որ մեղքէն աւելի ծանր է, ինչպէս կ'ըսէ արեւելեան առածը։

ՍՕՍԻ

ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԵՐԵՒԱՆ, 13 Հոկտ․ (Իզվեստիա) — Հայաստանի ժողովուրդն այսօր տօնեց հռչակաւոր մեծամասնական - յեղափոխական Ստեփան Շահումեանի ծննդեան 70ամեակը։ Երեւանի, Լենինականի, Ստեփանաւանի մէջ եւ այլուր հանդիսաւոր հաւաքոյթներ տեղի ունեցան, նուիրուած Շահումեանի կեանքին եւ գործունէութեան ։

Շուտով լոյս կը տեսնէ անոր յօդուածներուն եւ ճառերուն, ինչպէս եւ 1904—1908, Լենինին եւ Ստալինին գրած նամակներուն ժողովածուն։ Այս օրերս բազմաթիւ այցելուներ կը հասնին Շահումեանի տուն - թանգարանը այն քաղաքին մէջ որ կը կոչուի իր անունով — Ստեփանաւան ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

300 ԿՐԱՄ ՀԱՑ պիտի բաժնուի Նոյեմբերին։— Շաքարին նոր գինըլլալու ըլլայ 90 ֆրանք, գինին՝ 60—65, պահածոյ հաւկիթը՝ 18 — 20 ֆրանք եւն․։

ԼԻՈՆԻ առեւտրականները ժողով գումարելով, որոշեցին «իրենց գզրոցներուն մէջ պահել տուրքի թուղթերը, մինչեւ որ կառավարութիւնը գործադրէ իր խոստացած 150միլիառի խնայողութիւնը»։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խնդիրը կը քննուի ՄԱԿի քաղաքական յանձնաժողովին կողմէ։ Վեցի դէմ 39 ձայնով որոշուեցաւ հրաւիրել Պուլկարիան եւ Ալպանիան որ յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ գտնուին, բացատրութիւններ տալու համար։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը առաջարկեց որ այդ երկու պետութեանց ներկայացուցիչներն ալ մասնակցին վիճաբանութեանց, բայց մերժուեցաւ։ Զօր․ Մարկոսի կուսակիցները տեղեկագիրներ բաշխած էին, բայց քարտուղարութիւնը վերցուցած էր ։

ՊԱՊԸ խնդրեց միջազգայնացնել Երուսաղէմը եւ աղօթել Պաղեստինի խաղաղութեան համար։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ արտաքին նախարարները երեք յաջորդական ժողովներ գումարեցին Փարիզի մէջ, բացարձակապէս գաղտնի պահելով ամէն բան։ Նախագահական ընտրութենէն վերջ որ պիտի կատարուի Նոյեմբեր 2ին, պաշտօնապէս հրաւէր պիտի ղրկուի Մ․ Նահանգներուն, զինուորական դաշինք մը կնքելու համար արեւմտեան Եւրոպայի հետ ։

Մոսկուա մերժեց չէզոքներու բանաձեւը

ՊԵՐԼԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԿԸ ՄՆԱՅ ԱՌԿԱԽ

Ինչպէս կը սպասուէր, Ապահովութեան Խորհուրդին երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը մերժեց վեց չէզոք պետութեանց բանաձեւը, որ միջին ճամբայ մը կը ցուցնէր, կարգադրելու համար Պերլինի վէճը հարցը ։

Նորէն հռչակաւոր վեթօն էր — 28րդը — որ ջուրը ձգեց ամէն բան։ Մինչեւ վերջին պահուն, Պ․ Վիշինսկի անդրդուելի մնաց։ Վճռական դերք մը բռնեցին նաեւ արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները։ Երկու կողմերն ալ չէին ուզեր տեղի տալ, եւ երբ նախագահը քուէարկութեան դրաւ բանաձեւը, 11 անդամներէն 9ը թեր քուէարկեցին, Խ․ Միութիւնը եւ Ուկրայնա՝ դէմ ։

Աւելորդ է չեշտել այս ձախողանքին եղերական հանգամանքը։ Մինչեւ վերջին պահուն, կը յուսացուէր թէ Խ․ Միութիւնը եթէ համաձայն ալ չըլլայ բանաձեւին, գոնէ ձեռնպահ կը մնայ, փոխանակ վեթօ դնելու ։

Չէզոք պետութեանց բանաձեւը կը հրաւիրէր Խ․ Միութիւնը եւ արեւմտեան պետութիւնները վերջ տալ Պերլինի հաղորդակցութեանց եւ առեւտուրի վրայ հաստատուած սեղմումներուն։ Յետոյ կ'առաջարկէր անմիջապէս նիստի հրաւիրել չորս զինուորական կառավարիչները որպէսզի քննեն խորհրդային մարքին խնդիրը եւ Նոյեմբեր 20էն առաջ զայն ընդունին իբրեւ միակ օրինաւոր դրամը Պերլինի մէջ։

Պ․ Վիշինսկի դիտել տուաւ թէ չեն կրնար պաշարումը վերցնել դրամական հարցին կարգադրութենէն առաջ։ Պահանջեց որ երկու գործողութիւնները կատարուին միաժամանակ։ Բայց արեւմտեան պետութիւնները ամբողջ խորհրդակցութեանց ընթացքին յայտարարած էին թէ չեն կրնար վերսկսիլ բանակցութիւնները, մինչեւ որ պաշարումը չվերնայ ։

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստէն առաջ, մասնաւոր խօսակցութեանց ընթացքին, Պ․ Վիշինսկի տրամադիր կ'երեւար պաշարումը վերցնելու աստիճանաբար։ Նախ ճամբաները պիտի բանային եւ պիտի դիւրացնէին կառախումբերու երթեւեկը, յետոյ ամբողջովին պիտի բանային երկաթուղիները եւ ջրուղիները։ Բայց ասոր փոխարէն կը պահանջէր որ արեւմտեան պետութիւնները անմիջապէս ընդունին խորհրդային մարքը իբրեւ միակ օրինաւոր դրամը Պերլինի մէջ։

Վիշինսկի տեսակէտները իմանալէ վերջ, վեց չէզոքները տեսակցութիւն մը ունեցան արեւմտեան պետութեանց հետ։ Խօսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ ու վերջնապէս ճշդուեցաւ թէ անընդունելի են Վիշինսկիի պայմանները եւ թէ չէզոքներու բանաձեւը պիտի քուէարկուի ինը պետութեանց կողմէ։ Նշանակալից էր այս միաձայնութիւնը, քանի որ ընդդիմադիր կը մնար միայն Խ․ Միութիւնը, Ուկրայնայի հետ ։

Ապահովութեան Խորհուրդը նիստի հրաւիրուած էր իրիկուան ժամը 3ին, բայց 5.45ին միայն կրցաւ հաւաքուիլ, սպասելով որ վերջանան կողմնակի խորհրդակցութիւնները ։

Նիստը բացուած ատեն, ֆրանսական պատուիրակը պաշտպանեց չէզոքներու բանաձեւը, իբրեւ ապացոյց մը փոխադարձ բարեացակամութեան եւ ողջմտութեան եւ յոյս յայտնեց թէ Պ․ Վիշինսկի եւս պիտի ընդունի զայն։ Բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց թէ կ'ընդունի բանաձեւը իբրեւ օրինաւոր հիմք։ Մ․ Նահանգներու պատուիրակը նոյնպէս ջերմօրէն պաշտպանեց բանաձեւը, յայտարարելով թէ իր կառավարութիւնը լիովին պիտի կատարէ իրեն պարտադրուած յանձնառութիւնները ։

Պ․ Վիշինսկի բեմ ելլելով, անգամ մը եւս կրկնեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւունք չունի քննելու Պերլինի խնդիրը, թէ ամբողջ գերմանական հարցը պէտք է կարգադրուի ուղղակի բանակցութեամբ եւ ոչ թէ Միացեալ Ազգերու միջոցաւ։ Եւ եզրակացուց թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը վեթօ կը դնէ (կը մերժէ) ։

Ասոր վրայ, ամերիկեան պատուիրակը կարգ մը նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեց Պ․ Վիշինսկիի եւ յայտարարեց ․

— « Եթէ խորհրդային կառավարութիւնը կ'ուզէ մեզ դուրս քշել Պերլինէն, ուր կը մնանք ամենայն իրաւամբ, չի կրնար այդ արդիւնքին հասնիլ միշտ սպառնալով խաղաղութեան։ Մենք այդ յայտնած ենք կրկին եւ կրկին եւ միանգամ ընդ միշտ պէտք է բացորոշ ըլլայ այս պարզ իրողութիւնը։ Եթէ Պերլինի խնդիրը չկարգադրուի առաջարկուած բանաձեւին հիման վրայ, պատասխանատուութիւնը ուղղակի պիտի իյնայ Խ․ Միութեան վրայ»։

Այսպէս, խնդիրը կը մնայ առկախ, մինչեւ որ ընդհ․ ժողովը ելք մը գտնէ, ուղղակի օրակարգ անցնելով կամ ուրիշ ձեւ մը թելադրելով ։

★ Ապահովութեան Խորհուրդը երէկ գրաղե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ.— ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — « ՈՉ ՄԷԿԸ Ի ՎԻՃԱԿԻ Է ՊԱՏԵՐԱԶՄԵԼՈՒ» — ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱ-ԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ :

Ամերիկացի ծանօթ պատմաբան՝ Ճան Կիւնթըր որ վերջերս ճամբորդութիւն մը կատարած էր արեւելեան Եւրոպայի արբանեակ պետութեանց մէջ, պատասխանելով անգլերէն թերթի մը թըղթակցին հարցումներուն, կը յայտարարէ թէ «այդ արբանեակ պետութիւններէն ոչ մէկը ի վիճակի է պատերազմելու» :

Ան կը կարծէ թէ պատերազմը կրնայ ծագիլ դիպուածով : Որովհետեւ Ռուսերը միտք չունին սկսելու թշնամութիւնները : Եւ ինչո՞ւ սկսին, քանի որ գիտեն թէ միմիայն գաղափարի ուժով ալ կը ստանան իրենց ուզածը :

Անոնց մեկուսացումը մաս կը կազմէ իրենց պաշտպանողական միջոցներուն : Անոնք չեն ուզեր որ ոեւէ մէկը Ռուսիա երթայ, որովհետեւ չեն ուզեր որ մարդ տեսնէ թէ ինչ վիճակի մէջ կը գտնուին :

— Բայց եթէ պատերազմ չեն ուզեր, ինչո՞ւ այդքան գրգռիչ դիրք մը բռնած են :

— « Որոշ չափով կեղծ սպառնալիք է : Համոզուած են թէ տակաւին պատերազմ պիտի չըլլայ »:

Պատմագիրը կը շարունակէ .

— Թիթօն տեսայ եւ հետը խօսեցայ : Ինծի համար ան Եւրոպայի ամէնէն յուսատու նշանն է : Քրէմլէնի համար զարհուրելի հարուած մըն էր, երբ ան ապստամբեցաւ :

Ռուսերը ինչպէ՞ս կրնան սկսիլ պատերազմի հիմա, երբ Թիթոյի անջատումը կը խախտէ իրենց ձախ կողը, Դանուբի եւ Ադրիականի միջեւ եւ երբ կորսնցուցին արբանեակ պետութեանց ամէնէն զօրաւոր բանակը : Եուկոսլաւները թերեւս ըսեն թէ, եթէ պատերազմ ծագի, պիտի կռուին Ռուսիոյ կողքին... Թիթօն հանդարտ կ'երեւայ եւ ոեւէ ջղայնոտութիւն ցոյց չտար իր «բանադրութեան» պատճառով :

Իր շուրջ տագնապի նշան չկայ : Ռուսերը ոչինչ կրնան ընել : Դիւրին չէ զայն սպաննել : Անոր դէմ չեն կրնար կռուիլ եւ ոեւէ տնտեսական պատիժ պիտի նետէ զինք Արեւմտեան բազուկներուն մէջ :

Հակառակ այս կացութեան Թիթօն կարծես թէ չէր ուզեր ինքզինք վճռապէս յանձնել Ամերիկայի եւ Բրիտանիոյ բարեկամութեան :

Եուկոսլաւները միշտ ալ իրենք զիրենք կը նկատեն օրինապահ եւ ապետական ռուսական դաշնակիցներ : Իրենց վէճը Ռուսիոյ հետ գաղափարաբանական է : Աւելի պիտի նախընտրէին ըլլալ անոնց բարեկամ քան թէ Արեւմտեան պետութեանց : Սակայն ինչ ալ մտածեն, Թիթոյի եւ Ստալինի միջեւ հաշտութեան յոյս չկայ : Խզումը իրական է :

« Երկաթէ վարագոյրին» ետեւի երկիրներուն ամէնէն քիչ փոխուածը Հունգարիան է : Հոն տակաւին աղջիկները գեղեցիկ հագուստներ կը հագնին : Գործի մարդիկ սրճարաններուն առջեւ կը խմեն տակաւին իրենց սուրճը : Գնչու նուագ կայ, ինչպէս եւ քաղաքական յայտարարութիւններ :

Լեհաստան ամէնէն աշխոյժն է, թէեւ Վարշաւա աւերակներու կոյտ մը կը ներկայացնէ :

Ուտելիքը առատ է եւ աժան : Լեհերը կը վերաշինեն քաղաքը իրենց իսկ ձեռքերով :

Փրակն ամէնէն տխուր տեղն է : Պատերազմէն առաջ ունէր ռամկավար վարչութիւն մը, եւ ճաշակած էր ազատութիւնը : Հիմա խորապէս կը զգան թէ ինչ է ներկայ վարչաձեւը բաղդատմամբ հինին :

Այս տարուան հունձքը չյաջողեցաւ : Խանութները պարպուեցան : Շատ ուտելիք չկայ, յայտնապէս կը զգացուի ոստիկանութեան տիրապետութիւնը :

Սովորաբար, Չեխոսլովաքիան կ'արտածէր պերճանքի նիւթեր ինչպէս կաշի, յախճապակի, խաղալիկներ, գարեջուր, ձեռնոց, հրացան : Հիմա չքացաւ այս շուկան :

Եուկոսլաւիոյ մէջ ուտելիքի պակաս կայ, սակայն տարբեր է ոգին հոն : Գիւղացին նեցուկ է վարչաձեւին, որովհետեւ յոյս կուտան անոր : Հիմա լոյս մը կը նշմարեն հորիզոնին վրայ : Կը քալեն, կ'երգեն եւ կը փորեն, երկաթուղի կը դնեն եւ նոր քաղաքներ կը շինեն :

Այս երկիրները վերջնապէս փոխուած են : Մինչեւ իսկ եթէ Խ. Միութենէն բաժնուին, պիտի մնան Ընկերվարական : Պայմանադրական դրամապետութիւնը այլեւս մեռած է կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ :

Լուրեր Խարբերդէն

ԽՄԲ .—Աշխատակից մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Հայրենիք»ի .—

Լուր առած ըլլալով Խարբերդէն Պէյրութ հասած կնոջ մը մասին, գացի գտայ :

Մայրիկ մը, գաւառացի բոլոր մայրիկներուն նման, հայ թնդաւառի կնոջ բոլոր յատկանիշներով : Գլուխ, երես դէմք ծածկած, յարգանքով ու ձեռքերը կուրծքին կ'ընդունի : Խորթ չեկան իր քաղաքավարական շարժուձեւերը ինծի, նոյն վայրկեանին իսկ երեւակայութեան գծով փոխադրուեցայ Խարբերդի դաշտը, այդ կնոջ մէջ ընդգրկեցի բոլոր մեր բարի ու անուշիկ մայրիկները, ամօթխած, բայց երբեք երկչոտ, խոնարհ, բայց երբեք ստրուկ, կը խօսի քաղցրահնչիւն, հարազատ բարբառով մը Խարբերդի լեզուն : Իրմով հակայ աշխարհ մը կը բացուէր աչքիս առջեւ, Եփրատի ու գեղեցիկն Արածանիի եդեմական հովիտները, երկինք աշտարակուած մեր լեռները՝ Մաստառ, Հազար Պապա, Մնձուր, Լիճ լեռ : Իրմով կը դիտէի մեր դաշտերը՝ Խարբերդի, Մալաթիոյ, Արաբկիրի : Իրմով աչքիս առջեւէն սկսան տողանցել մեր մայրերը, հայուն մայրերը, որոնց կորովին, ճիգին, աշխատանքին ու պատուախնդրութեան շնորհիւ դարերու բռնութիւնն ու բռնութիւնները եկան ու անցան Հայոց աշխարհէն առանց կարենալ փճացնելու Հայն ու հայ ընտանիքը : Բոլորին ալ հարուածները անզօր եղան դդեմնելու հայ տան օճախին պահապանը — հայ կինը, գաւառացի աւանդապաշտ կինը :

Անո՞ւնը այս կնոջ. չեմ ուզեր տալ, վերապահուած պատճառներով, եւ ինչ հարկ, միայն մտիկ ըրէք. կը պատասխանէ իմ հարցումներուս :

— Խարբերդ քաղաքը իր համը շատոնց կորսնցուցեր է : Դարձեր է գիւղ մը, մէկ հատիկ Հայ կամ Ասորի չկայ հոն : Ամերիկացի միսիոնարներուն թաղը քար քարի վրայ մնացած չէ : Իսկ բերդի կուշտի Փրանսական շէնքերը զօրանոցի են վերածուեր :

— Բաւական մեծ թուով Ասորիներ կան : Բոլորն ալ Մէզիրէ հաւաքուած : Ունին եկեղեցի : Ունին քահանայ : Առաջ որ աւելի հայախօս էին, հիմակ արդէն մեծ հակում ցոյց կուտան Թրքախօսութեան :

— Մենք թուով հինգ հարիւրէն աւելի ենք : Գիւղերուն մէջ մէկ հատիկ Հայ որ ըսես չկայ, բոլորն ալ հաւաքուեր են Մէզիրէ : Եկեղեցին քանդեր են, իսկ ուրիշ վայր մը տուն կամ սրահ եկեղեցիի կամ դպրոցի վերածելու հնարաւորութիւն չունինք, որովհետեւ քահանայ պահելու կարողութենէ զուրկ ենք : Մեր պսակները քաղաքապետարանը կը կատարէ, իսկ անկէ ետք, ունեւորները եթէ փափաքին կրնար դիմել Ասորիներուն կրօնական պսակի համար : Ոչ մէկ արգելք հին օրերու մեր սովորութիւններով մեր հարսանիքները կատարելու : Տօնական օրերը կը պահենք, հայերէնի համար ոեւէ արգելք չկայ, տունէն մինչեւ շուկայ կրնանք խօսիլ մեր լեզուն : Փոխյարաբերութիւնը ինչպէս առաջ հիմակ ալ նոյնն է — դուռ դրացի կ'ապրինք : Մեր միակ հոգը եկեղեցին ու դպրոցն է :

— Արաբկիր, Մալաթիա բաւական թուով Հայեր կան : Մեր յարաբերութիւնը Մալաթիոյ հետ աւելի դիւրին է շոգեկառքին շնորհիւ : Հայերը ապատ են, կուղան, կ'երթան : Հայերէն թերթ կամ գիրք Պոլսէն չենք ստանար : Մերինները բոլորն ալ իրենց լուրերը Թրքական թերթերէն կ'առնեն :

— Այդ Հայաստանի խնդիրը մեր կողմն ալ տուն քանդեց : Հոն մարդ չեկաւ : Պոլիս ազգական ունեցողներ գրեցին, մերինները ալ ջուրը չտեսած բոպիկցան : Տուն, խանութ, արտ աժան աժան ծախեցին : Ես ալ տունս ոչինչ գնով մը ծախեցի : Արդիւնք չտուաւ : Տեղերնիս նստեցանք : Անիկա վնասեց նաեւ մեր փոխյարաբերութեանը Թուրքերուն հետ, պաղութիւն մը եկաւ :

— Շրջուն քահանա՞յ Խարբերդ, Արաբկիր, Մալաթիա : Անշուշտ որ կ'ապրի եւ լաւ կ'ըլլայ, ո՞վ պիտի մտածէ : Չեմ խորհիր որ ոեւէ արգելքի հանդիպի նման կարգադրութիւն մը :

— Ապրուստնիս լաւ է : Արհեստաւոր, բանուոր, խանութպան, ամէն տեսակէն ալ կան քիչէն շատէն : Խառն ամուսնութիւն չկայ, սակայն եթէ պատահի որ մէկ կամ միւս կողմէն նման բան մը պատահի, այդ անշուշտ չենք կրնար որպէս ընդհանուր երեւոյթ ընդունիլ :

Ս. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

Գիտական սաուղիս

ԹՌՉՈՒՆՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ .— Փէնկուէնը թաղանթոտ թռչուններու տեսակ մըն է որ հիւսիսային սառուցեալ երկիրներու մէջ կ'ապրի : Կըռնակի մասը սեւ է, իսկ առջեւի մասը ճերմակ : Իր բոյնը կը դնէ ժայռերու մէջ եւ բեղնաւորութեան շրջանին էգը հաւկիթ մը միայն կ'ածէ : Քաջ լողորդ մըն է, կը սնանի ձուկերով, ողորկապատեան եւ կակղամորթ կենդանիներով :

Քալած ատեն իր ետեւի մանր ոտքերուն վըրայ կռթնած կը յառաջանայ ցատքելով : Երբեմն, փորին վրայ պառկած դիրքով կը սկսի սահիլ սառոյցին վրայ ոտքերուն օգնութեամբ :

Էգ փնտռելու շրջանին, արուները մեծ թիւով իրարու հետ կռիւի կը բռնուին, խումբեր կը կազմեն եւ նախանձոտ հակառակորդները դէմ առ դէմ կեցած իրարու վրայ կը յարձակին, երբեմն իրարու կտուցի հարուածներ կուտան եւ երբեմն ալ իրենց թեւերուն ծայրերով ուժգնօրէն զիրար կը հարուածեն : Այդ հանդիպումները որքան ալ սաստիկ ըլլան, իրար մեռցնելու աստիճանին չեն հասնիր :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԵԼՔԸ

Անգլեւսաքսոն թերթերը մեծ յաջողութիւն մը կը նկատեն Գերմանիոյ դրամական փոփոխութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Յունիսի վերջերը :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, անգամ մը եւս կը դառնան գերման ճարտարարուեստի անիւները : Ապրանքները առատ են, թէեւ աժան չեն : Ժողովուրդը այլեւս անօթի չէ ու լաւագոյն ապագայի մը յոյսը կը ծագի իր սրտին մէջ : Միայն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ բախումի մը վախն է որ կը խախտէ այս յոյսը :

Այժմ 1800էն 2000 է նուազագոյն գոլը (քալորին) սովորական սպառողներուն համար : (Անցեալ ձմեռ 1300—1500 էր) :

Հակառակ անձրեւներուն, ամէն տեսակ հունձք առատ է այս տարի : Քաղաքի բնակիչները այլեւս պէտք չունին գետնախնձորի դաշտերուն մէջ ըսպասելու որպէսզի խաղարկատիրոջ քաղելէն վերջ, իրենք փորեն իրենց ձեռքերով, գտնելու համար քանի մը մոռցուած գետնախնձոր : Հինգ-վեց մարքով հարիւր լիպրա (453 կրամ) գետնախնձոր կրնան ապսպրել :

Պտուղներն ալ առատ են, ինչպէս խնձորը, սալորը, խաղողը :

Քաղաքներու խանութները կը ցուցադրեն առատ կօշիկ, հիւսուածեղէն, կերպաս, գործիքներ, ելեկտրական կազմած, յախճապակի եւ նոյնիսկ ծխիկներ : Գլխաւորաբար կը գանգատին թէ գիները բարձր են : Անոնք կը բացատրեն թէ իրենց աղքատութիւնը երկու բանէ յառաջ կուգայ, նախ որ դրամական փոփոխութեան ատեն բաւական դրամ կորսնցուցին, երկրորդ, ապրանքներու նախկին պակասը դրամը անօգուտ դարձուց : Հիմա որ խանութները առատ ապրանք ունին, Գերմանները կ'ուզեն իրենց կրցածին չափ շատ գնել, եւ կը գանգատին եթէ դրամը պակաս կուգայ :

Անոնք կը գանգատին որ վարձքերը բարձր են, թէ չեն կրնար պնակներ գնել, թէ երբդրամը փոխուեցաւ մէկ հաւկիթը կ'արժէր 40 փէնիկ, իսկ հիմա 70, թէ երկաթուղիի գիները սուղ են, եւ թէ իրենց բոլոր խնայողութիւնը հալեցաւ դրամի փոփոխութեան հետեւանքով : Եւ երբ իրենց ըսես թէ — գացէք Պերլին եւ տեսէք ապրուստի տարբերութիւնը, իսկոյն կը համոզուին : Արեւմտեան Գերմանները կ'ուզեն աշխատիլ եւ արտադրել :

Գերմանիոյ Արեւմտեան մասը խիստ բազմամարդ է : Հետեւաբար պէտք է որ արտադրութիւնը բազմապատկէ, վերշինէ իր քանդուած քաղաքները եւ տեղաւորէ արեւելեան գաղթականները :

Պրէմէնի մէջ բանուորական չորս հոգինոց ընտանիքի մը հայրը որ 218 մարք կը շահի ամսական կը ծախսէ 110 մարք ուտելիքի : Առատ հաց եւ գետնախանձոր ունին, բայց 3 լիպրա միս ամիսը, քանի մը լիպրա ճարպ, կաթ՝ փոքրերուն եւ «էրզաց» սուրճ : Բանջարեղէնը բաւական առատ է, սակայն կ'ըսեն թէ գիները 30 առ հարիւր բարձրացած են յունիսէն ի վեր : Տան վարձքը 40 մարք է եւ կազ եւ ելեկտրականաութիւնը 20 մարք : Ամիսը 13 մարք կը գործածուի օճառի, ճամբու ծախսի, դեղի եւ մաքրութեան : Տղոց կրթութեան համար միջին հաշուով 10 մարք ամսական : Ընդհանուր գումար 203 մարք, հետեւաբար եթէ 4 մարք ալ ծախսէ ընկերային ապահովութեան համար, այս բանուոր ընտանիքին կը մնայ 11 մարք հագուստի, կօշիկի եւայլն : Զոյգ մը կօշիկը կ'արժէ 30 մարք, իսկ կնոջ ձեռք մը հագուստը 40 մարք :

Եւ սակայն, աւելի լաւ սնունդ կ'առնէ ժողովուրդը քան անցեալ ձմեռ : Գործատէրը կը խոստովանի թէ 30 % աւելցած է արտադրութիւնը, բայց ան ալ կը գանգատի թէ դրամագլուխ չունի : Գործատէրը դժգոհ է նաեւ գրաւման ծախքերուն համար : Իսկ զօրավար Քլէյ ըսած է թէ ամէն 20 մարքի դէմ զոր Գերմանը կը վճարէ գրաւման համար, Ամերիկացիները 80 մարք կուտան կերակրելու Գերմանները :

Ք.

Իսկ պայքարը կը դադրի, երբ հակառակորդներէն մէկը պարտուի եւ ուժասպառ գետին իյնայ: Այդ վիճակին մէջ հազուադէպ է որ յաղթականը պարտեալին վրայ խոյանայ չետին հարուած տալու համար:

Կրնայ պատահիլ որ էգը չախորժելով անկոչ թեկնածուէն, սկսի անոր կտուցի հարուածներ տալ: Այն ատեն արուն խոնարհաբար կը հպատակի, կը ծռէ վիզը ի նշան համակերպութեան եւ կը գոցէ աչքերը: Երբ էգին բարկութիւնը անցնի եւ խաղաղութիւնը տիրէ, արուն առիթէն օգտուելով շնորհալի ձեւերով կը մօտենայ էգին, կը խոնարհեցնէ գլուխը եւ կը ջանայ քաղցրութեամբ անոր սիրտը շահիլ: Ի վերջոյ արու եւ էգ իրարու սիրոյ նայուածքներ կը փոխանակեն, գլուխները բարձր բռնած եւ քովէ քով կեցած կը սկսին աջ ու ձախ օրօրուիլ եւ դէպի երկինք բարձրացնել անսովոր մեղեդի մը, ի նշան գոհունակութեան:

Ընտանեկան կեանքին սկզբնական շրջանին, նորակազմ ամոլը բաւական դժուարութիւն կը կրէ պաշտպանուելու համար նախանձոտ արուներուն դէմ, սակայն անգամ մը որ էգը հաւկիթ ածէ, այլեւս կը դադրին արուներուն հետապնդումները:

Փէնկուէնները սովորաբար խմբովին կ'ապրին բացօթեայ եւ միասին որսի կ'երթան:

ՔՕՊՐԱ ՕՁԸ վերջերս թերթերը արձագանգ եղան ցաւալի դէպքի մը որուն զոհ գացին 23 հոգի, հետեւեալ պարագաներու մէջ:— Քօպրա օձ մը խեղդուելու վտանգին մէջ կը գտնուէր երբ ապաստան գտաւ նաւի մը մէջ, որ Քօվըրի նուիրական գետէն վար կ'իջնէր: Ի տես այդ վտանգին ուղեւոր եւ նաւազ սարսափի մատնուելով ապաստանեցան նաւին միեւնոյն կողմին վրայ, որուն հետեւանքով նաւակը շրջեցաւ եւ բոլորը միասին ջրամոյն եղան ու խեղդուեցան, բացի մէկէն որ լողալով կրցաւ ինքզինքը ազատել:

Քօպրա օձազգիի տեսակ մըն է որ կը բնակի Ափրիկէի եւ Ասիոյ տաք երկիրներուն մէջ: Ակնոցաւոր օձի մականունը կը կրէ, որովհետեւ իր մարմինը զարդարուած է նկարներով որոնք զոյգ մը ակնոցներու երեւոյթը ունին:

Թունաւոր օձերու մէջէն ամէնէն վտանգաւոր ու սոսկալի օձն է, խայթը մահացու է եւ բազմաթիւ են իր զոհերը մասնաւորապէս Հնդկաստանի մէջ: Եգիպտական յիշատակարաններուն մէջ մարդ երբեմն կը հանդիպի Քօպրայի պատկերներու, ինչ որ կը նշանակէ թէ Եգիպտացիները ժամանակին կը պաշտէին այդ օձը:

Քօպրային հասակը յաճախ մեծ է եւ երբեմն 4 մեթրի կը հասնի, գիշերորսակ է, վառվռուն, դիւրաշարժ ու յանդուգն: Սովորաբար կը յարձակի փոքր կենդանիներուն վրայ որոնք իրեն իբր սնունդ կը ծառայեն: Շատ վտանգաւոր է իր ներկայութիւնը մարդկային բնակարաններուն մօտերը, մասնաւորապէս խրճիթներու տանիքներուն մէջ ուր կ'ապաստանի երբեմն:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ: ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հայկական գրադարան Ամերիկեան խորհրդարանին մէջ

ԽՄԲ.— Մ. Նահանգներու խորհրդարանի հայկական գրադարանի յանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը, զոր կը յանձնենք բոլորին ուշադրութեան.—

Անցեալ տարի հոկտեմբերին Ամերիկահայ թերթերուն մէջ յայտարարուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ կազմութիւնը Գոնկրէսի գրադարանի հայկական հաւաքածոյի յանձնախումբին: Սոյն մարմնին նպատակն էր ընդարձակել ու ճոխացնել գրադարանին հայկական հաւաքածոն իրեն միջոցաւ կատարուած թէ հայերէն գրքերու նուէրներով եւ թէ գնումով նոր հատորներու, իրեն յատկացուած նիւթական միջոցներով:

Սոյն յանձնախումբը իր կազմութենէն ասդին թէեւ ունեցած է արդիւնաւոր գործունէութիւն՝ հաւաքած ըլլալով կարեւոր թիւով հայերէն գրքեր՝ եւ դասաւորած՝ հինգ հարիւրէ աւելի գրքեր, սակայն նկատի ունենալով իր անդամներուն ուսերուն վրայ բեռնաւորուած աշխատանքին ծանրութիւնը եւ փափաքելով միաժամանակ ընդարձակել իր գործունէութիւնը, որոշեց քանի մը նոր անդամներ եւս աւելցնել իր սկզբնական անդամներուն թիւին վրայ:

Այժմու յանձնախումբին անդամներն են.— Պ. Արթհըր Տատեան՝ ատենապետ, Տօքթ. Պարգեւ Սէնտըրս՝ փոխ ատենապետ, Տիկ. Էֆրոնիա Մանուկեան՝ գանձապահ, Օր. Ալիս Օտեան՝ քարտուղար, Պ. Ռուբէն Կեավուր՝ դիւանադպիր, Պ. Խորէն Տէր Գասպարեան՝ արուեստագիտական օգնական, Պ. Մ. Պօղոսեան՝ խորհրդական, դնդապետ Ն. Մ. Էքսէրճեան՝ խորհրդական:

Ներկայ յանձնախումբը իր կազմութեան, նպատակին ու գործունէութեան շուրջ տեղեկագրական եւ բացատրական նամակ մը ղրկեց Մարտ 23ին Գոնկրէսի գրադարանապետ՝ Տք. Լութհըր Էվընսի: Ստորեւ կուտանք մեր ստացած պաշտօնական վաւերացման հայերէն թարգմանութիւնը:— Գոնկրէսի գրադարանապետ Ուաշինկթըն, Տ. Գ.:

Մարտ, 31, 1948

Սիրելի Պ. Տատեան, խոր գնահատութեամբ ընդունած եմ Մարտ 23 թուակիր նամակը որով Գոնկրէսի գրադարանի հայկական հաւաքածոյի յանձնախումբին կազմութիւնը կը տեղեկացնէք ինձ:

Զափազանց ազդուած եմ հայ ծագում ունեցող խումբը մը Ամերիկացիներու այս ձեռնարկէն: Անոնց համար քիչ գործունէութիւններ աւելի պատշաճ կը նկատեմ քան այն որ անոնք նախաձեռնարկ կ'ըլլան ու զօրավիգ կը դառնան ծրագրի մը, Գոնկրէսի գրադարանին մէջ հաւաքելու համար նիւթեր՝ իրենց բնակավայրին պատմութեան եւ մշակոյթի ուսումնասիրութեան համար:

Հետեւաբար կ'ողջունեմ ձեր յայտարարութիւնը եւ ուրախ պիտի ըլլամ ամէն կերպով ձեզ հետ գործակցելու, մինչեւ վերջը, որպէսզի հոս ուրիշ Ամերիկացիներ ալ հայկական ուսումնասիրութեանց պատեհութիւններ ունենան: Կը յուսամ թէ զգացումներս պիտի հաղորդէք յանձնախումբին միւս անդամներուն եւ վստահ եմ որ պատեհութիւնը պիտի տաք ինձ մօտերս իրենց հետ տեսակցելու:

Գոնկրէսի գրադարանին յանձնուելու համար յանձնախումբիս միջոցաւ ցարդ ղրկուած գրքերու եւ նիւթական նուէրներու պաշտօնական յանձնումը Տօքթ. Էվընսի տեղի պիտի ունենայ Մայիս 5ին:

Անոնք որ հայերէն գրքեր ունին եւ կամ հայերէն գրքեր գնելու համար նիւթական նուէրներ կ'ուզեն կատարել, կրնան իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— Mr. Arthur Dadian, suite 814 1406 — G. Street, N. W. Washington 5, D. C.:

ՀԱՅԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Շթութկարտի «Բանբեր»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (21 Հոկտ.).—

Ճամբարի մէջ 16—65 տարեկան արական սեռից եւ 16—55 տարեկան իգական սեռից, ընդամէնը 860 աշխատաւոր կայ:

Այս աշխատաւորներից 112ը, ճամբարի ներսում ռոճիկով աշխատաւոր են, իսկ 35 հոգի էլ աշխատում են Գերմանացիների մօտ: Մնացածները զբաղւում են զանազան արհեստներով եւ խանութպանութեամբ:

Ժամանակաւոր մի համայնք լինելու հանգամանքը եւ անորոշ ու մութ ապագայի հեռանկարները, աւելի ճիշդ, հեռանկարների չգոյութիւնը վատ հետեւանքներ կ'ունենան անպայման այս համայնքի նիստուկացին վրայ: Անկախ մեր կամքից անգործ նստելը եւ պատրաստի ուտելը չէր կարող չունենալ իր բացասական անդրադարձումը: Ծուլութիւնն ու անգործութիւնը չարեաց մայրն են: Սակայն, բարեբախտաբար, պայմանների բերումով մեղկացած ու յուսահատ Հայը յայտնաբերեց նորից իր տոկունութիւնն ու ձեռներէցութիւնը: Այնպէս որ այսօր անաշխատ մարդ հազիւ թէ գտնուի ճամբարում. աշխատում են բոլորը,— ծեր, անչափահաս, կանայք, բոլորը ձգտում են մի գործի կպչել, արհեստ սովորել, վերջապէս մի կերպ՝ իրենց անբաւարար սնունդը լաւացնել: Եթէ նախ քան փողի փոփոխութիւնը շատեր սեւ շուկայ էին ընկել, այսօր բոլորը աշխատանքի լծուած են: Ճամբարը դարձել է խոշոր միարհեստանոց եւ 500ի չափ կօշկակարներ օրական 12—15 ժամ քրտինք են թափում: Գնորդները՝ գերմանացի առեւտրականներն ու խանութպաններն են:

Հայ կինը սովորաբար որ եւ է արհեստ ունի ի ձեռին. առնուազն լաւ ձեռագործ է աշխատում. ունենք նաեւ ընտանիքներ, որոնք գորգագործութեամբ են զբաղւում, բայց դժուարութեամբ են գտնում բուրդ, բամպակ եւ այլ նիւթեր:

Այս տարուայ գարնան, բոլոր տարագիրների արտադրութիւնների միջազգային ցուցահանդէս կայացաւ: Կօշիկի, ձեռագործի ու գորգի վերաբերեալ գործերի մէջ, Հայերը իրենց մրցակիցը չունէին:

Աշխատանքի ընդհանրացումը շատ չարիքների

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԲՆԱԿԱՐԱ՞Ն ԹԷ ԴԱՐԱՆ

Բայց անոնք արքայական արիւն ունէին երակներուն մէջ, եւ այն նշանաւոր օրը կը յիշէին, ուր հայ ժողովուրդը սինլքորը, ռամիկը, շինականը, որ ազնուական չէր, որ ազատ չէր, որ եկեղեցական չէր, ոչ Վեստ Սարգիսի պէս, ոչ հրաշագործ Գետադարձ Կաթողիկոսին պէս, ոչ Կիրակոս երէցի պէս, կ'երթար կը դիմէր Վահրամին եւ անոր քաջութեան ընկերացած ջարդ ու բուրդ փախստական ընելէն վերջ յունական բանակը, որ Անիի բանալիները մատնութեան նշան ձեռքը, կուգար քաղաքը պահանջելու, եւ եաքը՝ զէնքերը թողած յուսահատ եւ լքեալ Աշոտներու, Սմբատներու, Գագիկներու գերեզմանաց վրայ վերջին եւ անյուսութեան արցունքը կը թափէր. ահա այդ ժողովրդեան սէրն էր որ կ'ոգեւորէր իմ պապերս եւ յունական ատելութեամբ ու արդար վրէժխնդրութեամբ կ'ելնէին Տօրոսի բարձանց վրայ կանգնելու ազատութեան դրօշակը, եւ ես այդ սիրտը ունիմ եւ կը զգամ, ես, որ չէ թէ միայն իմ նախահարցս զաւակն եմ, այլ օտարական Յունացդրականութեան, որ չէին գիտեր եւ չէին ճանչնար իրենց Լիգուրկները, իրենց Լէոնիտասները, իրենց Արիստիդները, այլ կը նստին ժամերով եւ օրերով կը վիճէին, կը կռուէին եւ կը հալածէին իրենց դաւանակից եղբայրները կաթիլ մը ջուրի, հացի մը խմորի, անիմանալի բառի մը մեկնութեան համար: Խելագարներ, թէ որ Աստուած տայ ինձ կատարել իմ փափաքներս, ոհ, գիտեմ թէ ինչ կ'ընեմ. բայց յոյսերս մեծ, եւ վիճակս դժուարին է. տեսնենք:

Այս խորհրդածութեանց վրայ էր երբ Բարկէն ներս մտաւ: Իսկ Թորոս զինքը առանց խօսեցնելու միւս սենեակը տանելով հարցուց թէ ինչ տեսաւ եւ ինչպէս կ'երեւակայէր՝ բարձր պատերէ զատ բան չէր կրցած նշմարել:

Ուստի առանց ժամանակ անցնելու՝ իջան ընթրելու. վանքի արդէն ճաշու ժամանակը անցեր էր, եւ իրենք առաւօտուընէ մինչեւ երեկոյ դեռ բան չէին կրցեր ուտել: Բայց անօթութենէն աւելի հետաքրքիր էր Թորոս իմանալու թէ ինչ էր կերակուրի պատրաստութիւնը այս անսովոր տան մէջ, ու դարանակալ ձեռք մը կը նշմարուէր կամ ոտքի կամ կենաց. ուստի իջաւ սեղանատուն, եւ երբ ան կը քաշուէր ըսաւ.

— Բարկէն հայրիկ, թէ որ պարագաները պահանջեն, ես քեզի կ'իմացնեմ թէ՝ երբ ինձ սեղանակից պիտի չըլլաս, իսկ ուրիշ ժամանակ մեր բնտի սովորութիւնը չենք փոխեր, եւ որոշ գիտցիր թէ ինձ աւելի ախորժելի է հօրս հաւատարմին եւ իմ տղայութեանս խնամածուին անուշ հացն ու պանիրն ուտել. քան թագաւորաց շնորհեալ խորտիկները օտարներու հետ վայելել. ու նստեցան:

Կերակուրներն ընտիր եւ համեղ էին առանց շռայլութեան, գինին ազնիւ էր եւ պտուղները պատուական, Թորոս առանց բառ մը զրուցելու ելաւ սեղանէն, տան սպասաւորը որ կը ծառայէր, հարցուց ան ատեն թէ՝ ինչ հրաման ունէր երկրորդ օրուան կերակրին համար. իսկ Թորոս պարզութեամբ պատասխանեց.

— Այսօրուան կերակուրը ո՞վ քեզի պատրաստել հրամայեց անոր կը հարցնես:

Եւ ինք քաշուեցաւ վերնայարկը, նախ Բարկէնի ապսպրելով վարի հիւրի սենեակը անկողին մը տարածել եւ պառկիլ ու միշտ արթուն քնանալ:

— Թէպէտ, աւելցուց նա ժպտելով, այդպիսի պատուէր մը աւելորդ էր այնպիսի մարդու մը համար որ 12 տարեկան սկսած էր հօրեղբօրը եւ հօրը ամէն պատերազմաց գտնուիլ եւ խելամուտ էր թէ թշնամեաց բանակէ շրջապատեալ՝ միշտ զգոյշ պէտք էր ըլլալ:

Եւ առանց երկար խորհրդակցութեան մտաւ անկողին ու պառկեցաւ, իբրեւ թէ իր հայրենի Վահկայ բերդին տղայութեան ապահով սենեակը եղած ըլլար, եւ քունը թէպէտ քանի մը ժամ ուշացաւ վրայ հասնելու, բայց վերջապէս այնպիսի տարիքի մը մէջ, օրուան զանազան դիպուածներու պատճառած սրտայուզութիւնը յաղթեցին կամքին զօրութեան եւ քնացաւ:

Երբ արթնցաւ, ինչպէս տղայութեան սովորութիւնն էր, մէկէն ցատկեց անկողնէն եւ բնականաբար աչքը դարձուց խարուսիկ դրան, որ անշարժ պատի մը կերպարանքը կը պահէր. պատուհանը բացաւ եւ տեսաւ որ Բարկէն պարտէզին մէջ անխռով կը շրջագայէր. երիտասարդին ականարկին վրայ՝ վեր ելաւ, եւ առաջին նայուածքը յար եւ նման Թորոսի՝ խարուսիկ դրանը եղաւ:

ՇԱՐՈՒՆ.

վերջ տուաւ։ Խաղաղութիւնը, փողոցները ան–գործ թափառելը եւ անգործութեան հետեւանք յոռի ժամանցները նուազեցին։ Միւսկողմէ, շնորհիւ քրտնաջան աշխատանքի, Հայերի ապ–րուստը գտնւում է աւելի լաւ պայմանների մէջ, քան այլ ազգերինը։

Այսուհանդերձ, դեռ եւս կան որոշ մարդիկ, փոքրաթիւ բարեբախտաբար, որոնք, առանց իրենց ապագան աչքի առաջ ունենալու, հեշտ ու անպատիւ միջոցներով կը ջանան իրենց կեանքի պայմանները բարելաւել։ Անշուշտ նրանք ապա–գային պիտի զղջան. անա այսպիսիները մասնա–ւորապէս պէտք չէ մոռանան զօրավար Ճէքէրճեա–նի խորհուրդներն ու թելադրանքները։

Յ. ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ

ցաւ Պաղեստինի հարցով։ Եգիպտական պատուի–րակութիւնը բողոքագիր մը ուղղած էր, գանգա–տելով թէ Իսրայէլի զինուորական ուժերը միշտ կ'աւելնան, բռնաբարելով զինադուլը եւ վտանգե–լով արաբական զօրքին ապահովութիւնը։ Եւ կ'ազդարարէր թէ պատերազմը կրնայ վերսկսիլ, եթէ ազդու միջոցներ ձեռք չառնուին։

60.000 զինուորներ Հիւսիսի հանքերուն մէջ

—

ՀԱՆՔԵՐԸ ԿԷՍ ԱՌ ԿԷՍ ՊԱՐՊՈՒԵՑԱՆ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի որ երկուշաբթի օր կառավարական ուժերը յաջողած են պարպել Հիւսիսային Ֆրանսայի ածխահանքերէն գրեթէ կէսը, առանց արիւնահեղութեան։ Կարգ մը թեր–թեր 30.000, ուրիշներ աւելի քան 60.000 կը հաշ–ուեն այդ շրջանը փոխադրուած զինուորներուն եւ ոստիկաններուն թիւը։

Գործողութիւնը կատարուեցաւ առաւօտ կա–նուխ, Վալանսիէնի եւ Տուէի ածխահանքերուն մէջ։ Բանթողները կրաւորական դիրք մը բռնած էին։ Ոչ հրմշտուք, ոչ գնդակ, ոչ վիրաւոր։ Երբ շրջուն պահակները հասան, 30—60հոգինոց գոր–ծադուլի խմբակներ կը սպասէին ածխահանքերուն մուտքին առջեւ, ամրացուած դուռներու ետին։ Զինուորները ներս մտան խորտակելով պատուար–ները եւ գրաւեցին հանքերը։

Թերթերը կը գրեն թէ զօրախումբերը ամէն տեղ կը հանդիպին սպառազինուած արդիական զէն–քերով։ «Իւմանիթէ» կ'ըսէ թէ հրասայլեր ալ կա–յին, ինչպէս եւ մարտքցի զինուորներ։

Կը կարծուի թէ դղալապէս թուլցած է գոր–ծադուլի թափը, թէեւ Աշխատանքի Դաշնակցու–թիւնը վճռած է պայքարը շարունակել մինչեւ վերջնական յաղթանակ։ Քսաներկու օրուան գոր–ծադուլին հետեւանքով կորսուած է աւելի քան ե–րեք միլիոն թոն ածուխ։

Երկուշաբթի օրուան գործողութեանց ըն–թացքին, զինուորները պաշարած էին 270 քառ. մղոն տարածութիւն, Տուէ-Լիլ ճամբէն մինչեւ Պելժիոյ սահմանագլուխը։

Այդ պահուն ձայնասփիւռ ճառ մը կը խօսէր ներքին նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք, յայտարարե–լով թէ «հարկադրուած են աւելի լայն միջոցներ ձեռք առնել քան անցեալ դեկտեմբերին։ Կը խնդ–րեմ հանքագործներէն որ հասկնան թէ զիրենք պիտի փրկենք ափ մը խռովարարներու սարքած ահուսարսափէն։ Ոեւէ օտարական որ կը մաս–նակցի որեւէ ցոյցի, անմիջապէս պիտի արտաք–սուի։ Ոեւէ վնասարարութիւն կամ աշխատանքի ազատութեան բռնաբարում պիտի պատժուի ան–միջապէս»։ (Առաջին առթիւ մէկ – մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան տասը հան–քագործներ, հինգ հոգի ալ՝ քսան օրուան, Վա–լանսիէնի մէջ)։

Արտադրութեանց նախարարը, Պ. Լաքոսթ, նոյնպէս ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— «Պայքարը երկար պիտի ըլլայ եւ դաժան, ըսեր էին գործադուլին վարիչները։ Սուտ չեն խօ–սած։ Ամէն բան ըրած են իրենց սպառնալիքը գոր–ծադրելու համար։ Ազգային ստացուածքը ծանրա–պէս վնասուած է եւ ազգը տաժանելի զոհողու–թիւններ պիտի կրէ, վնասները դարմանելու հա–մար։ Երեք միլիոն թոն հանքածուխի կորուստը ծանր հոգեր կըպատճառէ ապագայի համար։Բայց մենք վստահութիւն ունինք, քանի մը օրէն պիտի ազատինք այս մղձաւանջէն»։

★ Զերբակալման հրամանագիր հանուեցաւ Հիւսիսային շրջանի հանքագործներու միութեան քարտուղարին դէմ, որ բռնութիւն կատարած էր ոստիկաններու դէմ։ Պաշտօնանկ եղաւ Նանթի համայնավար քաղաքապետը։

★ Սէնթ Էթիէնի շրջանին մէջ (Ֆիրմինի) սպաննուած հանքագործին թաղումը կատարուե–ցաւ մասնակցութեամբ 25.000 յուղարկաւոր–ներու։

★ Սկովտիոյ հանքագործներու Միութիւնը 1000 սթերլին ղրկեց Ֆրանսայի արհեստակիցնե–

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

—

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, Հոկ–տեմբեր 31 Կիրակի օրը ժամը 4էն կէս գիշեր, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խում–բի եւ Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի։ Ժամը 8էն վերջ պարահան–դէս։

ԾԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

—

Յառաջիկայ չորեքշաբթի, 27 հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին Ալֆորվիլ, Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն կազմակերպած է սինէմայի ներ–կայացումը ողբացեալ ընկեր ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի նը–ուիրուած, Cinéma Trianonի մէջ։

Մուտքը հրաւիրատոմսերով։ Դիմել Փիլի–պոսին սրճարանը։ Գեղարուեստական բաժին Ա. Հարոնեանի գործերէն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Մեծ Հայուն Ա. ԱՀԱ–ՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լե–զուով, մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջանը, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հան–դիպումը, Հայաստանի հանրապետութիւնը, Սեւրի դաշնագիրը, Ազգային յուղարկաւորութիւ–նը Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն Ա. ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտու–թիւն ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱ–ՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։ Կը բանախօսէ ընկեր Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ, կ'արտասանուին կտորներ Ա. ԱՀԱ–ՐՈՆԵԱՆէ։

Կը ներկայացուի 31 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին սինէմա Pathé Palaceի մէջ։

Մուտքը հրաւիրատոմսով։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Պ. Պօղոս Ադամեան իր ող–բացեալ կնոջ, Տիկին Թագուհի Ադամեանի յիշա–տակին 2000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Անիէռի մասնաճիւղին եւ 1000 ֆրանք Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, «Յառաջ»ի միջոցով։

★ Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վար–չութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Այրի Տիկին Մարիամ Փափազեանի եւ Տէր եւ Տի–կին Մուրատեանի եւ պարագաներուն, Այրի Տիկ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԹԷԼԼԷՐԵԱՆ մահուան առթիւ եւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ, փոխան ծաղկեպսակի, որբ աշակերտի մը ուսման ծախքին։

★ Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շը–նորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Ա. Թէլլէր–եանի մահուան առթիւ հազար ֆրանք Պ. Արամա–յիս Մարկարեանէ։

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վար–չութիւնը կը փութայ տեղեկացնել որ մօտ ատե–նէն լոյս կը տեսնէ 1949ի Գոյամարտ օրացոյցը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

իրական դիւցազներգութիւն որկը խօսի ամէն Հա–յուն սրտին։ Դիմել հեղինակին՝ D. KEVORKIAN, 49 rue Henri Barbusse, Paris (5)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷՔ.— Լիոնի մէջ 20 Նոյեմբեր, շաբաթ իրիկուն, Համախմբերգային միու–թեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, Նոր Խարբեր–դի համդիսաւոր տօնակատարութիւնը։

րում։ Կեդր. Եւրոպայի երկիրներուն մէջ ալ հա–ւանականութիւննոր կը կատարուին։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ, ի բացակա–յութեան, Ալֆոնս տը Շաթոպրիան, ծանօթ գրա–գէտ եւ պսակաւոր (լաուրիատ!) հոնքուրի, որ «La Gerbe» շաբաթաթերթը կը հրատարակէր գրաւման շրջանին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ Դ. «Ակնունի» ենթակոմի–տէի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Դասախօս՝ ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ, նիւթը «Նոր Սերունդը եւ Դաշնակցական տեսակէտները»։

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքա–տեղին։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳ. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 32 rue Trévise: Օրակարգ՝ Բարո–յական եւ Նիւթական հաշուետուութիւն, Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր զեկու–ցում։

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին կողմէ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերվարականնե–րու սրահը, 9 rue Victor Massé:

Շարունակութիւն անցեալ շաբթուան նիւթին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Արամ Եոբեան եւ զաւակները, Պ. Ռոժէ, Օրիորդներ Էթիլ, Վալանթին եւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան, Այրի Տիկին Մարտիկ–եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կ. Եաղուպ–եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Եաղուպեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բո–լոր անոնց որ անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի կնոջ, մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՈԲԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կը ծանու–ցանէ թէ ծննդեան վկայագրի եւայլ պաշտօնա–կան թուղթերու համար պէտք է դիմել ոչ թէ 51 rue Monsieur le Prince, այլ Office Central des Réfugiés Arméniens, 6 Cité Martignac, Paris (7)։

ՈՍՏԱՆ - VOSTAN

ՈՍՏԱՆ–VOSTAN Հայագիտական պարբերաթերթ

Մօտերս լոյս կը տեսնէ Ֆրանսերէն հայագի–տական պարբերաթերթ մը VOSTAN, նուիրուած Հայոց պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան։

Պարբերաթերթը պիտի պարունակէ ընդար–ձակ ուսումնասիրութիւններ պատմական, կրօնա–կան, ճարտարապետական, ազգագրական, մար–դաբանական, լեզուաբանական, ինչպէս նաեւանց–եալ ու ներկայ հայ արուեստի մասին։

Պարբերաթերթը պիտի տայ նաեւ հայագի–տական գրականութեանառնչութեամբ օտար հրա–տարակութիւններու ցանկ մը (Bibliographie) հա–մառօտ վերլուծումներով։

Պիտի տպուի սահմանափակ օրինակներով, հետեւաբար կը խնդրուի փափաքողներէն որ ա–ռաջ բաժանորդագրուիլ, օգտուելու համար ներ–կայ պայմաններէն — 600 ֆրանք երկու առաջին հատորները (իւրաքանչիւրը 200 էջ)։ Հասցէ.— Rédaction VOSTAN, 38 rue des Sablons, Paris (16)։

42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Միութեան Մարսէյլի մաս–նաճիւղին կողմէ։ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ, ՊԱՐ, կը տօնուի 7 Նոյեմբեր, ժամը 12—20— Château des Fleursի սրահներուն մէջ, Պուլվառ Միշըլէ։ Տոմսի համար դիմել.— Լ. Եավրուեան, 23 rue Sénac եւ Ե. Արմէն, 39 rue St. Savournin :

Նուիրահաւաքութիւն չի կատարուիր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Մառի Եազմաճեան կը փնտռէ իր ամուսինը, Կեսարացի Կարապետ Եազ–մաճեան։ Գրել իր հասցէին, 1 rue des Goujons, Alfortville, Seine :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ.—Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան պատի օրացոյցը, զարդարուած Վար–դանանցի գեղանկարով։ Կը խնդրենք բոլոր հայ–րենակիցներէն նկատի առնել այս հրատարակու–մը։ Ստանալու համար դիմել հայրենակից Ղազար Պօղոսեան 4 Bld. de la Paix, Մարսէյլ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. : GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 28 Octobre 1948 Հինգշաբթի 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5680-Նոր շրջան թիւ 1091 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏ ՃԱԿԱՏԻ ԴԷՄ

Ի՞նչ հեգնութիւն։ Ըսէք՝ ողբերգութիւն։

Աւելի քան մէկ ամիսէ ի վեր Ժողովի նստած են 58 ազգերու երեւելիները, ի խնդիր խաղաղութեան։ Դեռ երկու ամիս ալ պիտի շարունակեն ոռճալ, ոքնել, վիճել, բանաձեւեր կուտակել։ Առանց վերջնապէս լուծելու որեւէ հիմնականհարց։

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ Ժողովէն դուրս է որ կը լուծուին բուն խնդիրները։ Աւելի շուտ եւ աւելի վճռական։

Անհաւասարիկ նորէն ճակատ ճակատի դէմ։ Դիրքերու ճշդում՝ ռազմական իմաստով

Երկու կողմերն ալ իրար կը դերազանցեն Ազգաժողովին մէջ, խաղաղութեան դատը պաշտպանած ատեն։ Եւ կրկնապատիկ եռանդով կը շարունակեն զինարշաւը, ի նախատեսութիւն անակնկալներու։

Անխուսափելի, անթափանցելի անէծք մը թառած է մարդկութեան գլխուն։

Զար ոգիները թանձր մղձաւանջի մը տակ առած են ամբողջ Եւրոպան ու Ասիան, եւ դիւային քրքիջներ կ'արձակեն։

Մարդիկ այլեւս չեն ծամծմեր բառերը, դալիքի մասին խօսած ատեն։ Եւ, իւրաքանչիւր օրուան հետ, պատրաստութիւն մը աւելի կը հաղորդեն։ Դիրք մը աւելի կ'ամրացնեն։ Գաղտնիք մը աւելի կը ծածկեն։

Միեւնոյն ատեն, ուղղակի կամ անուղղակի կը հասկցնեն թէ ո՛վ ո՛ւր պիտի զարնէ կամ պաշտպանուի, փոթորիկը պայթած ատեն։

Ամէն օր վրդովիչ յայտնութիւն մը արեւելեան, այլ մանաւանդ արեւմտեան ճակատի մասին։

Թուրք թերթերը պարբերաբար չոնդալից տեղեկութիւններ կը հաղորդեն պուլկարական սահմանագլուխի մասին, հաստատելով թէ Ռուսական զօրամբութիւններ կը շինեն եւ շարունակ զինուոր կը համախմբեն։

Բայց, ինչո՞ւ հեռուները երթալ, ստուգելու համար սուտն ու իրաւը, երբ նոյնքան «զգայացունց» լուրեր եւ տեսութիւններ կը հրատարակուին մեր աչքերուն առջեւ։

Ամիսներէ ի վեր կը խօսուի Արեւմտեան Միութեան մը մասին, որ ամէն բանէ առաջ սահմանուած է ազգ. պաշտպանութեան։

Արդէն իսկ ծրագիրներ մշակած, հրամանատարութեան կազմը որոշած, նոյնիսկ ընդհ. սպայակոյտիկեդրոն մը նշանակած են նոր դաշնակիցները,— Ֆրանսա, Անգլիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Պելժիա։ Սկզբունքով ընդունուած է որ ճակատին մաս կազմեն նաեւ Մ. Նահանգները եւ Քանատա։

Դեռ քայլ մըն ալ յառաջ երթալով, մասնաւորապէս Ամերիկացիները հնարքներ կ'որոճան, Իտալիան եւ Սպանիան եւս այս ճակատին կապելու համար։

Բանգէտներ կը փախան թէ արեւմտեանԳերմանիան ալ խարիսխ մը պիտի դառնայ, այս ճամբուն վրայ։

Այս բոլորը՝ անշուշտ ի նախատեսութիւն ռուսական յարձակումի մը, որ աղբիւրն է բոլոր մտահոգութեանց։

Երեւակայեցէք որ լուրջ շաբաթաթերթ մը, Carrefour, հարցարան բացած է արդէն,— Ի՞նչ պիտի ընէք, ի՞նչ դիրք պիտի բռնէք, եթէ կարմիր բանակը Ֆրանսա մտնէ։ Եւ օրուան երեւելիները կը պատասխանեն համաձայն իրենց հայեցողութեան...

Անշուշտ լրագրական այս խաղերը չեն որ պիտի լուսաբանեն բուն անցուդարձը։ Արեւելք թէ Արեւմուտք, երկու կողմերէն մէկը պէտք է խելագարած ըլլայ, առաջին ռումբը պայթեցնելու համար։

Բայց եւ այնպէս, դիրքերը ճշդուած են։

Դեռ երէկ, Le Mondeի թղթակիցը կը հեռագրէր Ուաշինկթընէն.— Եթէ Ռուսերը յարձակին, Հռենոսի սահմանագլուխը պիտի պաշտպանուի ամրապէս։ Այս առաջադրութեամբ, 40 զօրաբաժին պիտի կազմակերպուի արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, միացեալ ճակատ պիտի կազմեն անգլեւամերիկեան օդատորմիղները եւն.։

Մաղթենք որ այս բոլոր պատրաստութիւնները, արեւմուտքի թէ արեւելքի մէջ, ծառայեն պարզապէս փոխադարձ յարգանք ներշնչելու, փարատելով աքինագանդ մղձաւանջը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՐԵՊԱՇՏԱԿԱՆ

Մեղքը պատմողին ճիտը։

Վերջերս ծանօթ երաժշտագէտ Բ. Կանաչեան երգչախումբ մը կը կազմակերպէ Քէսապի մէջ (Սուրիա), համերգ մը սարքելու համար։

Իբրեւ հանդիսասրահ կը վարձեն հայ աւետարանական եկեղեցին։

Սակայն, վերջին պահուն բողոքականներու հոգեւոր հովիւը կը մերժէ, առարկելով թէ «եար» բառը յաճախ կը կրկնուի։

Եւ համերգը տեղի կ'ունենայ հայ հռոմէականներու դպրոցին մէջ։

Արդարեւ, կարելի՞ է իրարու ետեւէ լսել, առանց գայթակղելու.

—Սօնա եա՜ր, Սօնա սիրուն, Սօնա եար...
—Կուժն առայ ելայ սարը, չգտայ փիտան եարը..
—Բոյով, սոյով իմ եարը...
—Իմ չինարի եարը, գովական եա՜րը...

Բարեկամաբար կը թելադրեմ Բ. Կանաչեանի կամ իր երգչախումբին, որ ուրիշ անգամ աւետարանական սրահ փնտռած ատեն, միասին տանի Աստուածաշունչը (աշխարհաբար)։

Եթէ դժկամակին, անմիջապէս կը բանայ Սողոմոնի «Երգ երգոց»ը եւ բարձրաձայն կը կարդայ որեւէ հատուած։ Օրինակ.—

... Ո՛վ իշխանի աղջիկ,
Քու պորտդ ըմպելիքով լեցուն բոլորակ թասի կը նմանի։
Քու փորդ շուշանով պատած ցորենի շեղջին պէս է։
Քու երկու ստինքդ նման են երկու ուլերու, որոնք այծեամի մը երկուորեակ ծնած են»։

Կրնայ վստահ ըլլալ թէ դուռները կռնակի վրայ կը բացուին։

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ քննուեցաւ Գշ. օր Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ։ Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչները յաջորդաբար խօսք առնելով, ծանրօրէն ամբաստանեցին Իսրայէլի կառավարութիւնը։ Այս վերջինն ալ Արաբներուն վրայ ձգեց ամբողջ մեղքը, իր պատուիրակին միջոցաւ։ Մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները քար լռութիւն պահեցին։ Եգիպտոսի ներկայացուցիչը անմիջական որոշում մը պահանջեց, բայց նախագահը (Ամերիկացի) յայտարարեց թէ չէին կրնար կանխակալ կարծիքներով առաջնորդուիլ, եւ նիստը յետաձգեց Եշ. օրուան (այսօր)։ Կը կարծուի թէ որեւէ որոշում պիտի չտրուի Մ. Նահանգներու նախագահին ընտրութենէն առաջ։— Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին զանազան կէտերու վրայ։

750.000 ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒ առջեւ ճառ մը խօսելով, Շիքակոյի մէջ, Թրումըն «չար ոգի» անուանեց հանրապետականները եւ ազդարարեց թէ անոնց յաղթանակը ֆաշական հոսանք մը յառաջ պիտի բերէ, աւելի վտանգաւոր քան համայնավարութիւնը...

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ հարցին քննութեան առթիւ, ՄԱԿի Քաղաքական յանձնաժողովը քննեց պալքանեան մասնաւոր յանձնախումբին տեղեկագիրը, որ կը պահանջէ դատապարտել Եուկոսլաւիան, Պուլկարիան եւ Ալպանիան, իբրեւ մեղսակից Զօր. Մարկոսի։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ մեծաքանակ զէնք, ռազմամթերք եւ ուրիշ պիտոյքներ ճարուած են զօր. Մարկոսի, այդ երեք պետութեանց գիտութեամբ։ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։ Ժողովը մերժեց լսել զօր. Մարկոսի ներկայացուցիչը։— 2500 ապստամբներ կը գործեն Պելոպոնէսի շրջանին մէջ։ Ապստամբները ռմբակոծեցին Սէրէզը (Մակեդոնիա)։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը կը մեղադրէ Պապը թէ կը միջամտէ իր երկրին կրօնական գործերուն, բարոյական ճնշում բանեցնելով։

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ՋԳԱԽԷԺԻ գերման մասնագէտը, Տոքթ. Վալթըր Պօք, խեղդուած գտնուեցաւ Հռենոսի մէջ։ Անհետացած էր Հոկտեմբեր 15էն ի վեր։ Քաջ քիմիագէտ, 53 տարեկան էր եւ 26 տարիէ ի վեր կը ծառայէր հռչակաւոր Ֆարպըն հաստատութեան մէջ։

Նորէն արիւնալի դէպքեր ածխահանքի մը մէջ

ՄԷԿ ՍՊԱՆԵԱԼ, ՈՒԹ ՎԻՐԱՒՈՐ
400 ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Երեքշաբթի օր արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցան Ալէսի ածխահանքին մէջ, Մարսէյլէն 50 մղոն դէպի հիւսիս - արեւմուտք։ Հանքագործ մը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ չորս բանուորներ վիրաւորուեցան, երբ զինուորները մաքրեցին չորս ածխահանքեր, զրահապատ կառքերով եւ հրասայլերով։ Զինուորներէն ալ չորս հոգի վիրաւորուեցան կատաղի ընդհարումներու ընթացքին։ Այս առթիւ ձերբակալուեցան աւելի քան չորս հարիւր ցուցարարներ, որոնց 100ը զինուած էին ամէն տեսակ զէնքերով։ (Համայնավար օրկանը, «Իւմանիթէ» 800 կը հաշուէ կալանաւորներուն թիւը)։

Հանքագործներու գործադուլին 25րդ օրն է այսօր։ Մինչեւ հիմա սպաննուած են երկու հոգի։ Վիրաւորներուն թիւըքանի մը հարիւրի հասած է։

Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, Ալէսի հանքագործները հրազէններով եւ ձեռնառումբերով դիմաւորած են ոստիկանութիւնը եւ զօրքը, ինչ որ կը նշանակէ թէ զինուած էին եւ զէնքերը գործածելու հրաման ստացած։

ԻՆՉՊԷՍ ՍԿՍԱՒ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Տեղական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն Ալէսի կռիւներու մասին.—

Ճակատամարտը սկսաւ առտուն կանուխ, երբ Ռոշպէլի ածխահանքը գրաւելու գացող զինուորները իրենց դիմացը գտան պատնէշներ եւ ցամաքային ականներ (կարգ մը թերթեր վիճելի կը գտնեն վերջին պարագան)։ Զինուորները թեթեւ թնդանօթներ բերին, պատուարները քանդելու համար։ Առաջին անգամ կրակ բացին բանթողները, հրացաններ պարպելով եւ ձեռնառումբեր նետելով։ Մինչ ածխահանքերը կը մաքրուէին, շատ մը բանթողներ Ալէս քաղաքը խուժելով, փորձեցին պաշարել կառավարչատունը, ոստիկան զինուորներու պաշտօնատունը եւ նամակատունը։ Զինուորները անմիջապէս ցրուեցին զանոնք, հրասայլեր գործածելով։

Կ'ըսուի թէ ընդհարումներու միջոցին բանթողները «չէտիթ» փամփուշտներ նետեցին հրասայլի մը ճամբուն վրայ։

Այս դէպքին հետեւանքով, Մարսէյլի մետաղագործական հաստատութեանց եւ նաւահանգստի բանուորները, հանրակառքի պաշտօնեաները եւ ուրիշ աշխատաւորներ գործադուլ յայտարարեցին, իբրեւ համերաշխութեան ցոյց։

Ներքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ բազմաթիւ օտարականներ կան կալանաւորներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ այս խլրտումներուն վարիչներն են Հիւսիսային Ափրիկեցիներ եւ Սպանիացիներ, որոնք յատկապէս մարզուած են համայնավարներու կողմէ։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, «օտարականները քաջածանօթ են տեղական պայմաններուն եւ երբ կը տեսնեն որ իրենց հրամանները կը գործադրուին, անմիջապէս կ'անհետանան։ Գլխաւոր կազմակերպիչներէն շատերը խուսափած են ոստիկանութեան ձեռքէն եւ անկասկած մաս կը կազմեն կանխորոշ ծրագրի մը»։

Ալէսի մէջ, որ 30.000 բնակիչ ունի, բանթողները դիմադրութեան ազդանշանը տուին առտուան ժամը 2ին, հնչեցնելով շչակները եւ հաղորդելով զինուորներուն ժամանումը։ Ժամը 4ին ապահովութեան պահակները եւ ոստիկանները ըսկսան ճամբան հարթել, փակելով բոլոր անցքերը։ Լրագրողներուն ալ արգիլուեցաւ ներս մտնել։ Մասնաւոր բարձրախօս մը յորդոր կը կարդար բանուորներուն, բացատրելով թէ զօրքը եկած է պաշտպանելու պետական ստացուածքը։ Եւ կ'ազդարարէր.— «Պիտի խորտակուի ապստամբութեան որեւէ փորձ»։

Այս ազդարարութենէն վերջ, զինուորները յառաջ խաղացին զրահապատ կառքերով, թանձր մշուշին մէջ։ Քանի մը ժամ վերջն էր որ քաղաք հասան ճակատամարտին մանրամասնութիւնները, եւ քանի մը հազար բանուորներ ցոյց մը սարքեցին, կառավարչատունը գրաւելու համար։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՒՍ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հիւսիսային շրջանին մէջ, կառավարական ուժերը կարգ մը հանքեր եւս գրաւեցին, ապահովելով աշխատանքի ազատութիւնը։ Երէկ նոյն գործողութիւնները պիտի կատարուէին Լանսի մէջ։ Դատական ատեաններն ալ կը գործեն, պատժելու համար մնասարարները։ Վալանսիէնի մէջ տասը բանուորները դատապարտուեցան մէկ ամիս բանտարկութեան, հինգ հոգի ալ 25 օրուան։

Սէնթ Էթիէնի մէջ ազդարարուեցաւ թէ բոլոր խուվարարները պիտի պատժուին, երբ հանքերը ամբողջովին մաքրուին։ Ամէն օր 4500 թոն հանքածուխ կը կորսուի միայն այս շրջանին մէջ, գործադուլին հետեւանքով։

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ կազի եւ ելեկտրականութեան բանուորնե-

(Կարեւոր շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը

ՎԻԷՆՆԱ, 10 Հոկտ. (Յառաջ) — Մեր գաղութը հաճելի շաբաթ մը անցուց:

Ոչ թէ մշակոյթի օր, այլ մշակոյթի շաբաթ կարելի է ըսել: Չէ՞ որ մեծ տօները իրենց «նախատօնակ»ը կ'ունենան: Հոկտեմբեր 10ի մշակոյթի տօնն ալ իր «նախատօնակ»ը կատարեց:

Աւստրիոյ Հայկ. Միութիւնը, իր ամառնային արձակուրդէն վերջ, իր սովորական հանդէս–հանդիպումները սկսաւ ճոխ եւ գեղեցիկ հանդէսով մը:

Միջանկեալ ըսեմ որ, քաղաքիս ռատիոյի վարչութիւնը սիրայօժար ընդունելով Տոքթ. Ա. Քարամանլեանի դիմումը, Յուլիս 24ի յայտագրէն մէկուկէս ժամը կը յատկացնէր Հայկ. Մշակոյթի եւ գրականութեան ունկնդրութեան: Յայտագիրը եւ նիւթերը պատրաստած՝ գերմաներէնի թարգմանած եւ դասաւորած էր ինքը:

Ամբողջ մէկուկէս ժամ Վիէննայի ռատիօ կայանը իր նշանակած քանի մը վարժ խօսնակներու բերնով տուաւ հայ գրագէտներէ, բանաստեղծներէ ընտիր հատուածներ (Իսահակեան, Նալբանդեան, Պատկանեան, Պարոնեան, Դուրեան, Սայաթ Նովա, Զարենց) եւն., նաեւ երաժշտական ընտիր կտորներ Կոմիտասէ եւ Խաչատուրեանէ:

Երբ կը պատմուէր Ա. Իսահակեանի Արտաւազդ, կամ Շիրազի դիւցազներգութիւնը կամ պատմուածքը հատուած առ հատուած, կամ մէջ ընդ մէջ, կ'արտասանուէր միւսներէն գրական կտոր մը, անոնց կը յաջորդէր նուագը կամ երաժշտական կտոր մը անմահն Կոմիտասի գործերէն:

Լաւ մտածուած, դասաւորուած գրական – երաժշտական հիւսուածք մը, ամէն կերպով պատուաբեր ձեռնարկ մը:

Քանի մը օր վերջ Վիէննայի ռատիօ–կայանի տնօրէնը կը տեղեկացնէր Տոքթ. Քարամանլեանի թէ՝ Վիէննայէն եւ գաւառներէն շատ մը յայտնի գիտական եւ գրական դէմքերէ շնորհաւորական եւ շնորհակալութեան նամակներ ստացած է, որոնք իրենց հիացումը կը յայտնէին Հայկ. մշակոյթի մասին:

Ահա այս ռատիօ–յայտագիրը, քիչ մը կրճատուած եւ հայերէն, Տոքթ. Քարամանլեան ինքն ստանձնելով արտասանութեան մեծ դերը, իր օգնականներու հետ գործադրեց Աւստրիոյ Հայկ. Միութեան երեկոյթին առթիւ, ի ներկայութեան ստուար բազմութեան:

Տոքթ. Քարամանլեան Իսահակեանի, Շիրազի, Մասիսի վիհերէն դուրս գալը եւ կամաց կամաց յառաջանալը այնքան բնական կ'արտասանէր որ, ներկաները կարծես իրեն հետ, Շիրազի ետեւէն կը յառաջանային Արարատեան դաշտէն դէպի Շիրակայ դաշտը, անցնելով բազմամարդ գիւղերէ, աւաններէ եւ քաղաքներէ, եւ հեռուէն հսկայ քաղաք մը տեսնելով՝ այս բոլորին համար զարմացած եւ զմայլած կը խօսի Շիրազ:

— Ի՞նչ է այս:

— Դարեր առաջ, երբ այս տեղերէն անցայ, հօս անմարդաբնակ, ամայի անապատ մըն էր, ի՞նչպէս կատարուեց այս հրաշքը, ո՞վ շինեց եւ շէնցուց այս բոլորը:

Եւ ձայն մը հեռուէն իրեն կը հասնէր — հայ ժողովուրդի շինարար եւ ստեղծագործ ձեռները շինեցին այս բոլորը ...: (Համառօտ իմաստը Շիրազի պատմութեան):

Եւ հեռուէն մեղմիկ կը լսուէր մեղեդին, Կոմիտասի «Տէր ողորմեա»ն:

Յետոյ բեմ եկաւ սկսնակ՝ բայց լաւ ապագայ խոստացող պարուհի մը՝ Օր. Քայիշեան հայկական տարազով, եւ պարեց գեղեցիկ պարեր:

Սովորաբար հանդէսներու եւ երեկոյթներու մէջ. «Ամերիկեան աճուրդ»ով կամ վիճակախաղերով հասոյթներ կ'ապահովեն: Իբրեւ օրինակելի նորութիւն մը, Աւստրիոյ Հայկ. Միութեան այս երեկոյթին առթիւ հաստատուած էր «տուրք մը փոխան բանախօսութեան»:

Մտերիմ շրջանակի մէջ առաջարկուեցաւ Պ. Ք.ին որ ելլէ բանախօսութիւն մը ընէ: Նոյն առաջարկը ուրիշներ: Մերժողները պարտաւոր էին վճարել այնքան գումար Ա. Հ. Միութեան: Ճառախօսութեան թեկնածուները խոհեմութիւն համարեցին վճարել: Այս հնարամտութեամբ կոկիկ գումար մը գոյացաւ, փարատելով Միութեան ժրաջան գանձապահին՝ Պ. Կ. Քարամանեանի հոգերը:

Ուրախ եւ տաք մթնոլորտի մէջ վերջացաւ հանդէսը բանախօսութեամբ գաղութի վարչութեան նախագահ՝ Պ. Վ. Իսպէնչէրեանի, որ իբրեւ պատասխան մասնակի դիտողութեան, թէ մատուռը փոքր է, տեղը անյարմար է, եւայլն, ըսաւ.

— Դպրոցական տարիքէս իմացած եւ միտքս պահած եմ, մեծ իմաստասէր Սոկրատի կեանքէն խօսքեր: Սոկրատ տուն կը շինէր եւ ինք անձամբ շինութեան կը հսկէր: Ծանօթներ կամ անցնող դարձողներ դիտել կուտան թէ շէնքը շատ փոքր է, բաղդատելով իր դիրքին հետ: Սոկրատ կը պատասխանէ — «Եւ գոհ կ'ըլլամ եթէ կարենամ այս շէնքը լեցնել իմ բարեկամներով: Մեր մատուռը եւ այս սրահը շատ փոքր են, բայց մեզ որ միշտ մեծ կուգայ ներկայ բազմութեան համար:

Մշակոյթի գեղեցիկ հանդէս մըն ալ սարքած էր Եղիշէ քահանան, Հոկտեմբեր 10 մշակոյթի օրուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ պատարագին եւ շաբաթական թերթերու, լուրերու սովորական ընթերցումէն անմիջապէս վերջ:

Քահանան բացատրեց մեր մշակոյթի դերը ազգին գոյութեան տեսակէտով: Խ. Աբովեանի անհետացման դարադարձին առթիւ կարդաց «Վէրք Հայաստանի»ի հռչակաւոր վէպէն հատուածներ, մասնաւորապէս շեշտելով հայերէնի կարեւորութիւնը:

Տոքթ. Քարամանլեան խնամուած ճառով մը պատմականն ըրաւ Հայկ. մշակոյթի նահապետներու Սահակ Մեսրոպի օրերէն մինչեւ մեր օրերը:

Եղան գեղեցիկ մեներգներ եւ արտասանութիւններ:

Երբ քաղցրաձայն կ'երգէին հայերէն, 6 եւ 10 տարեկան յոյն Քունտօփուլոս եղբայրներ, ընկերակցութեամբ իրենց դաշնակահար քրոջ, սորված ըլլալով իրենց հայ մօրը լեզուն, անդին չեմ գիտեր թէ ի՞նչ զգացին այն հայերը, ներկայ թէ բացակայ, որոնց զաւակները ծնած աւստրիացի կամ օտար մօրմէ, բա՛ռ մը հայերէն չեն գիտեր:

Չեմ գիտեր այս երեւոյթէ՞ն ազդուած թէ քովի սենեակը լեցուած 8—10 հայ տղոց խառնիճաղանճ վկվլուկէն, զանազան լեզուներով, տէր հայրը հարցուց դառնութեամբ.

— Դպրոցի նոր շրջանը սկսաւ: Ի՞նչ պիտի ըլլան մեր տղաքը: Ո՞ւրկէ եւ ի՞նչպէս պիտի սորվին հայերէնը:

Բայց ինքն ըսաւ, ինք լսեց: Քանի քանի անգամներ այս բեմէն այս մասին խօսած է:

Մտքովս դէմ դիմաց դրի հայերէնի նախանձախնդիր քահանան, Ամերիկայի առաջնորդ Տիրան եպիսկոպոսին հետ, որ լեզուն աւելորդ գտնելով, կը գոհանար միայն «հայ ծէս»ով: Եւ խորհրդածութիւններս զիս շատ հեռուները տարին, — դէպի Վան, Վասպուրական, ուր չքաւոր գիւղացին, երբեմն 1—2 դրացի գիւղեր միացած, վարժապետ մը կը վարձէին, Ա. Բ. Գ. գիտցող մը, իրենց զաւակներուն հայերէն սորվեցնելու համար: Եւ նորէն հին խօսքերը յիշեցի — «Հէ՜յ կիտի ժամանակներ, ինչ էինք, ինչ եղանք, ինչ պիտի լինինք»...:

Մանաւանդ օտարներու հետ ամուսնացած Հայեր, պարտական չմնալու համար հանդէպ ձեր խղճին եւ ազգին, հայերէն սորվեցուցէք ձեր զաւակներուն, լսեցէք մեր նախնեաց սրբազան եւ ոսկի խօսքերը, Աբովեանի խրատը — «Մէկ ազգի պահողն ալ լեզուն է ու հաւատքը, եթէ սրանց էլ կորցնենք, վայ է եկել մեր օրին»: Կամ Սայաթ Նովայի «Գիր սիրէ, ղալամ սիրէ, դավթար սիրէ»ն:

Նոր սերունդի համար Ֆրանսայի մէջ, Ամերիկայի մէջ տեղական լեզուով հայկական թերթեր կը հրատարակուին դէթ այս ձեւով ազգային կեանքէ բաներ մը հասկցնելու համար: Ըսել է «Ալաջան ինկած է» նոր սերունդի մէջ: Իսկ նոր սերունդին նոր սերունդը, որ արդէն շատոնց սկսած է աշխարհ գալ, ողկոյզը լման սեւցած պիտի տեսնե՞նք. այն ատեն իսկապէս «վայն է եկել մեզ տարել»...: Տարագիր հայրենակիցներ, մնացորդներս թրքական կարմիր ջարդէն, պիտի կրնա՞նք ազատիլ ճերմակ – սեւ ջարդերէն:

Ինքնապաշտպանութիւն կամքի եւ ազգասիրութեան զէնքերով:

Մինչեւ որ «բացուին դռները լուսոյ»...:

ԱՐԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

Մի ազգասէրի յիշատակին

Ողբացեալ Եր. Պարկիրճեան մէկն էր ունեւոր դասակարգի այն սակաւաթիւ ներկայացուցիչներից, որոնք ժողովուրդը սիրելու եւ նրան ծառայելու իրենց տենչով չեն տարբերւում աշխատաւոր ու մտաւորական հայրենասէրներից:

Մեր ողբերգութիւնների պատճառներից մէկն էլ այն է, որ հայդրամատէրերը — բացառութիւնները յարգելի են — աշխարհաքաղաքացու հակումներ են ունեցել: Հայաստանի ազատագրման պայքարից ոչ միայն անձնապէս հեռու են փախել, այլեւ զանազան գումարներն էլ երբեմն միայն սպառնալիքից ազդուած են տուել: Իսկ այսօր, երբ մեծ ճակատամարտները պատմութեան են յանձնուած եւ հրապարակի վրայ կայ մի համեստ համազգային պարտականութիւն — փրկել մատաղ սերունդն օտարացումից գործնական զէնքով, այն է դրամով, նրանք կրկին ստուերների մէջ են մտնում չնկատուելու եւ դրամը չտալու համար:

Ահա այստեղ էր Պ. Երուանդի արժէքը: Նա ոչ միայն պատրաստ էր նիւթական կարողութիւնը ի սպաս դնել հայապահպանման աշխատանքին, այլեւ անդադրում յուշարար էր, յամառ ու հրամայական շեշտով, իրեն յայտնի հայ ունեւորների մօտ նոյնն անելու:

Սակայն նա ունէր իր սկզբունքներն ու տեսակէտները, որոնց պաշտպանութեան մէջ անզիջող էր, որովհետեւ նրանք շիտակ եւ անկեղծ համոզմունքի արդիւնք էին: Բացարձակապէս անկախ էր կուսակցական հոսանքներից: Երբ տեսնէր այս կամ այն ձեռնարկի հանրային օգտակարութիւնը, յառաջ կը նետուէր ապահովելու նրա յաջողութիւնը: Շատ անգամներ վկայ եմ եղել իր հանրօգուտ զոհաբերութեան:

Նա ասում էր. — Մեր պայմաններում միակ ու լաւագոյն հաստատութիւնն ազգապահպանման եկեղեցին է, որի շուրջը համախմբուելով՝ անկախ մեր քաղաքական հակումներից, կարող ենք աշխատանքի լծուել, տեւականացնելու համար մեր գոյութիւնը հայրենիքից դուրս:

Գնահատելի էր նրա մէջ նաեւ հպարտութիւնը հանդէպ իր ցեղի: Անողոք դաստիարակ էր նրանց համար, որոնք գրպանները քիչ շատ ուռեցնելուց յետոյ, յաճախ շնորհիւ պատահականութեան, սկսում են կասկածել իրենց Հայ լինելու պարտաւորութեան վրայ եւ քիչ է մնում ասեն — մենք Հայ չենք: Երուանդն ամէն կոպտութեամբ խարազանողն էր դրանց: Աշխարհի ամենահեռաւոր անկիւններում, ինչպէս ինքն էր պատմում — Աւստրալիա, Սինկապուր, արեւելեան Հնդկաստան, նա հարց ու փորձով փնտռում էր ցեղակիցներին ու ներշնչում նրանց Հայ լինելու ազնուութիւնը: Նաւ նստէր, թէ հիւրանոց իջնէր, ճանապարհորդների անուանացուցակում Հայերի անունը կը փնտռէր, որպէսզի ծանօթանար նրանց հետ: Հայի հետ խօսիլն էր, որ նրան հաճոյք էր պատճառում:

Ինքն էլ կը խօսէր հայերէնը ոչ թէ փսփսուքով, այլ բացորոշ ինքնավստահութեամբ, ինչպէս մի անգլիացի կամ ամերիկացի կը խօսէր իր մայրենի լեզուն հանրային վայրերում:

Թուել այն ամէնը ինչ նա արել է Փարիզի եկեղեցու, Աղքատախնամի, հայ գերիների, ներգաղթի հանգանակութեան, ազգ. տան դնման, բարեգործական ու կրթական այլ հաստատութիւնների համար՝ մեզ շատ հեռու կը տանէր:

Մահը նրան խլեց մեզնից, երբ նոր ու ընդարձակ ազգային ձեռնարկներին լայնօրէն սատարելու եռանդը խանդավառել էր նրան:

Անթիլիասի դպրեվանքը նա ուզում էր դնել փայլուն վիճակի մէջ: Ինքը պատրաստ էր տալու խոշոր գումար: Կը համոզէր զոհաբերութեան եւ ուրիշ հայ հարուստներու: Նրանցից ո՞ր մէկը կարող էր մերժել Երուանդին, որ ոչ միայն խնդրել գիտէր, այլեւ զայրագին ամաչեցնել:

Նա սիրում էր յաճախ այցելել աշխատաւորական Ալֆորվիլն ու Արնուվիլը: Խեղճ կանանց հետ զրուցելիս իմացել էր, որ նրանց ամուսինները օր են մթնեցնում սրճարանում, թուղթ կամ «թաւլու» չխկացնելով: Անմիջապէս խուժել էր այնտեղ, վռնտել ամէնքին իրենց տուները:

— Ես ազգասէր եմ, սիրում եմ, օգնում ու պաշտպանում Հային, ուր էլ նա լինի: Բայց աղօտ է իմ մէջ հայրենասիրութեան զգացմունքը, այսինքն սէրը դէպի նախնիքներիս նուիրական հողը, որովհետեւ չեմ տեսել Հայաստանը: Իմ երազս է առաջին հնարաւոր օրը գնալ Հայաստան, տեսնել ժողովուրդն ու երկիրը եւ մանաւանդ Էջմիածինը:

Սպասում էր երկաթեայ վարագոյրի վար ընկնելուն, բայց մահը չսպասեց:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ հոգեւոր հովիւ Հայկազուն Ա. քհ. յայտարարած է թէ Կեսարիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին ունի բազմաթիւ պէտքեր զորս կարելի չէ հոգալ անձուկ եւ սահմանափակ միջոցներով: «Թէեւ վերջին տարիներուն յաջողեցանք ելեկտրականութեամբ օժտել տաճարը եւ Ս. Լուսաւորիչին կանթեղը խաւարէն դէպի լոյսբերել, սակայն պահանջները անթիւ են, եւ տեղացի ժողովուրդը ի վիճակի չէ գոհացում տալու: Հայկազուն քահանան դիմած է Պոլսոյ նախկին Կեսարացիներուն, որպէսզի օժանդակեն իրենց ծննդավայրի եկեղեցիին, ուր կը պատսպարուին եւ ընտանեկան խնամք կը ստանան տասնէ աւելի անօգնական ծերեր: Անհրաժեշտ դարձած է բացումը նախակրթարանի մը: Իսկ ձեռնարկը կը կարօտի նիւթական օժանդակութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹԻՒՆ

Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնակիցը, «Ասպարէզ», հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (1 հոկտեմբեր).—

— « Հայերէն լեզուն կը խաթարուի Խորհրդային Հայաստանի մէջ, ամէն օր ու ամէն ժամ: Երեւանի մէջ կիրարկուած լեզուական բարբարոսութիւնը ուղղակի ողբերգական ըլլալու սահմանները դլած անցած, ծիծաղելիութեան է հասած :

Եւ ասիկա ոչ միայն առօրեայ լրագրութեան, այլ գիրքերէն սկսեալ մինչեւ գրական-գեղարուեստական հանդէսներու եւ հրատարակութեանց մէջ :

Ոչ միայն աղաւաղուած է հայերէնի դիմագիծը, այլ խաթարուած՝ անոր ոգին: Եւ մեր հիասքանչը, կորսնցուցած իր ազգային ինքնուրոյն կերպարանքն ու ոգին, դարձած է օր ըստ օրէ անճանաչելի :

Օտար բառերու ջրհեղեղը, աւելին՝ օտարաբանութեանց տիրական խուժումը մեր աշխարհաբարէն ներս անհասկնալի դարձուցած են զայն ոչ միայն ժողովրդական զանգուածներուն, այլ նոյն իսկ խմբագրութեանց ու «ինտելիգենցիա»յի շրջանակներուն :

Լաուրիատ, օկուպացնել, էվակուացնել, մոբիլիզացնել, զաւթել, ըէսբուպլիքա, պարտիա եւ նման բառեր կը վխտան երեւանեան ռեւէ թերթի սիւնակներուն մէջ ամէն օր,— պատահաբար յիշատակած ըլլալու համար քանի մը նմոյշներ հազարաւոր օտար բառերու, որոնց պարզ ու հասկնալի հայերէնները ունինք եւ որոնց հանդէպ,սակայն, խորշանք մը կայ Երեւանի մէջ, վերէն վար, պետական ղեկավարէն մինչեւ հասարակ վարժապետը կամ օրաթերթի սրբագրիչը :

... Ցաւը այն է, որ օտար բառերը կը վխտան Երեւանեան ռեւէ հրատարակութեան մէջ ոչ միայն գիտական, թեքնիքական մարզեններս, ինչպէս կը ճգնի արդարացնել Պայքար, այլ ազգային, ընկերային, գրական, գեղարուեստական, պատմական եւ այլ ռեւէ կալուածէ ներս :

Եւ ասիկա տեղի կ՚ունենայ որոշ, վերէն հրահանգուած, ծրագրով ու ճիգով :

Բոլշեւիկեան լեզու է որ կը կերտեն Խորհրդային Հայաստանի մէջ, փոխարինելու այն հայերէն լեզուն, զոր գրեցին Րաֆֆիներն ու Ահարոնեանները ու զոր այնքան վայրենօրէն կը յօշոտեն այսօր Երեւանի կարմիր գրչակները՝ իշխանութեան ցուցմունքով, բոլշեւիկեան լեզուական նոր բաբելոն մը պարտադրելով բոլորին :

Այստեղ է ահա խոր վէրքը, զոր չտեսնել կը ձեւացնէ Երեւանի ուղեկիցը Պոսթընի մէջ եւ կը ջանայ չարիքը պզտիկցնել, իբր թէ միայն օտար բառերու անխնայ եւ անխնամ գործածութեան մէջ սահմանափակուած ըլլար ան:

« Պայքար» միամիտ կը ձեւանայ հաւատալու, թէ վեց ամսուան հայրենադարձներ, Ցարութիւն Փիլիպոսեանի նման, սորված, իւրացուցած են այդ օտար բառերը արդէն, այդքան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, եւ բնականօրէն կը կիրարկեն զանոնք իրենց նամակներուն ու գրութեանց մէջ:

Իրականութիւնը այն է, որ այդ գրութիւնները որոնց ապպրուած նմոյշներուն ամէն օր կը հանդիպինք Սփիւռքի համայնավար եւ ուղեկից մամուլին մէջ, ուրիշ բան չեն եթէ ոչ թելադրուած, իշխանութեան կողմէ գրի առնուած, որոշ կաղապարով ձեւի բերուած, պրոպագանդի պատրաստեցուած եւ ըստ այնմ թոյլատրուած նամակներ: Հայրենադարձները կը ստորագրեն միայն զանոնք, իրենց այդ ապպրուած ձեւին, ոճին ու բառերուն մէջ:

Եթէ այդպէս չըլլար, ոչ Ամերիկայի վեց ամսուան հայրենադարձ Փիլիպոսեանը պարտիա ու ռէսբուպլիկա պիտի հոլովէր, ոչ ալ հայերէն լեզուն նշաւակ պիտի դառնար այսօրինակ անանուն, անիմաստ եւ անտաղանդ բարբարոսութեանց :

Աս ալ երկրորդ խոր վէրքը :

Մենք դէմ ենք լեզուական խստակրօն կուսութեան: Կ՚ընդունինք որ լեզուն կը զարգանայ, կը յարմարուի շրջապատին, ժամանակին ու պայմաններուն, բայց լեզուական բարեփոխութիւնն ալ ունի իր կարգը, իր հոլովոյթը: Լեզուն կը զարգանայ, կը ճոխանայ, կ՚որդեգրէ նոր բառեր ու արտայայտութեան նոր ձեւեր՝ ըստ իր ներքին ոգիին, ըստ ազգային իւրացումի տաղանդին, առանց կորսնցնելու կամ այլանդակելու իր դիմագիծը, ինքնուրոյնութիւնն ու ոգին:

Այս այլանդակումն է որ ահա տեղի կ՚ունենայ Երեւանի մէջ» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵԾ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ
60 ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ

1889, Փա տը Քալէի աւազանը հանքագործներու գործադուլը որ 20 % յաւելում կը պահանջէր աշխատավարձի :

1891, 8 ժամ տեւող գործադուլ մը Փա տը Քալէի մէջ հանքագործներու կողմէ: 12 մեռեալ եւ 35 վիրաւոր Ֆուրմիի մէջ: Այս գործադուլին հետեւանքով արհեստակցական միութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ Արասի դաշինքով :

1900.— Հոկտեմբեր, գործադուլը վեց շաբաթ տեւեց, ընկերութիւնները ետ առած ըլլալով հանքագործներու տրուած պարգեւը : 70.000 բանւոր :

1906.— 56 օր տեւող գործադուլ հանքերուն մէջ, աշխատավարձի յաւելման համար:

1907.— Տրավէյ Վինեօյի դէպքը (Վինեօվ Սէն Ժօռժի մօտ), 9 մեռեալ, 56 վիրաւոր:

1909.— Գործադուլ նամակատան մէջ:

1910.— Հիւսիսային երկաթուղիներու պաշտօնեաներու գործադուլ :

1919.— (Մայիս 1).— Մետաղագործներու գործադուլ 8 ժամուան աշխատանքի համար: Մետաղագործ Լօռնը սպաննուեցաւ Օփերայի հրապարակին վրայ: 200.000 մետաղագործներ գործադուլ ըրին քանի մը օր վերջ :

1920 (Փետրուար).— Երկաթուղիներու մէջ գործադուլ, անոր կը յաջորդեն ուրիշ գիծերու պաշտօնեաները :

1934 (12 Փետրուար).— 24 ժամուան գործադուլ բողոքելու համար Փետրուար 6ի խռովութեան դէմ :

1936 (10 Ապրիլ).— Առաջին գրաւում գործարանի Պուլթիյըրիի մէջ, Ամիէնի մօտ :

1936 (11 Մայիս).— Գործադուլ Պրիկէ, Թուլուզի մէջ Լաթէքօէռ եւ ուրիշ օդանաւային գործատուներու: Գործադուլները կ՚ընդհանրանան եւ Յունիս 7ի համաձայնութեամբ կը վերջանան:

1937.— Պատահական եւ մասնակի գործադուլներ:

1938 (30 Նոյեմբեր).— Սահմանափակ ընդհանուր գործադուլ: Տալատիէի կառավարութիւնը չարժումը կը ղսպէ այդ իրիկունն իսկ:

1944 (Օգոստոս).— Գործադուլ Գերմաններու դէմ, երկաթուղիներու, պաշտօնեաներու եւ նամակատան պաշտօնեաներու կողմէ :

1946 (Յուլիս վերջը).— Նամակատան: Արհեստակցական միութեան առաջին պառակտում:

1947 (Ապրիլի վերջը).— Ռընոյի գործադուլ: Հրաժարում համայնավար նախարարներու :

(Յուլիս).— Երկաթուղիներու պաշտօնեաներու ընդհանուր գործադուլ: (Նոյեմբեր).— Թաւալուն գործադուլ որ կ՚ընդհանրանայ:Արիւնալի դէպքեր հիւսիսային շրջանին մէջ, բանթողներու և աշխատողներու միջեւ որ վերջ կը գտնէ 19 Դեկտեմբերի արհեստակցական միութեան պառակտումով :

1948 (Յունիս).— Խռովայոյզ օր Քլէրմօն Ֆէրանի մէջ Միշըլէնի եւ Պէրկունեանի գործադուլներու հետեւանքով: 500է աւելի վիրաւորներ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Այս տարի ալ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն կազմակերպած էր Դաշնակցութեան օրը, շաբաթ, 23 Հոկտ.: Խուռն բազմութիւն մը եկած էր լսելու Դաշնակցութեան խօսքը, յարգելով յայտնի եւ անյայտ նահատակներուն յիշատակը :

Բացումը կատարուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով եւ «Մարսէյեէզ»ով, Նոր Սերունդի սանուհիներու կողմէ: Օրուան նախագահը, ընկեր Մ. Միրզէ, պարզեց ազատագրական պայքարին ելեւէջները:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ յաջող արտասանութիւններ ըրին օրիորդներ Թուխլեան,Առաքելեան, ընկերներ Ժագ Փափազեան եւ Ա. Թաթուլեան, ուղերձ մը Օր. Տէրմանեանի կողմէ, մեներգներ՝ օրիորդներ Հարբէլեան, Տէրտէրեան, եւ Տոք. Տէր Պետրոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Պալեանի: Նուագ մը նաեւ ընկ. Տէրտէրեանէ :

Օրուան բանախօսը, ընկեր Ս. Սիսլեան յստակօրէն ծանրացաւ բոլոր այն մեղադրանքներուն վրայ որ կ՚ուղղուին Դաշնակցութեամ դէմ: Ֆրանսայի մէջ զանազան կուսակցութիւններըր կը քննադատեն կառավարութեան սխալները հակաֆրանսական չեն կոչուիր. բայց մեր հակառակորդները չարամտօրէն կ՚ուզեն նսեմացնել Դաշ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԲՆԱԿԱՐԱ՞Ն ԹԷ ԴԱՐԱՆ

— Բարկէն հայրիկ, ըսաւ իշխանազունը, ի՞նչ հետաղննին աչք կը նետես այդ պատին վըրայ, ի՞նչ տեսար:

— Հիմա չէ որ տեսայ, պատասխանեց Բարկէն, երէկ տեսայ ես այդ դաւը, բայց վտանգը իմ կարծածիս պէս չելաւ :

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես:

— Ան կ՚ուզեմ ըսել թէ ես կը կարծէի որ այդ դռնէն սուսերաւոր թշնամի մը պիտի ելնէ, իրօք թշնամի մը ելաւ, բայց իմ կարծած տեսակէս չէր:

— Ինչ կ՚ըսես, Բարկէն, բան մը չեմ հասկնար:

— Դուն ինծ ըսիր թէ «արթուն քնացիր», եւ ես, արդէն միտքս դրած էի, բայց ինչ օգուտ, արթուն քնանալ վարի սենեակը՝ անկողնին վրայ տարածուած, ուստի պէտք էր այնպիսի դիրք մը առնէի, որ տանը մէջի շարժումները տեսնէի եւ Հայոց իսկ յոյսին վրայ հսկէի. ուստի երբ ամէն ձայն դադրեցաւ քաղաքին մէջ՝ քիչ մըն ալ անկողին փոխենք ըսի,ելայ կամաց մը իջայ պարտէզ ու սօսի ծառէն յարմար անկողին մը չգտնելով՝ անոր վրայ զետեղուեցայ. եւ իրօք, մինչեւ կէս գիշեր ամէն տեղ լուռ էր եւ խաւար, բայց յանկարծ պատդ տեսայ որ ճեղքուեցաւ եւ տկար լոյսի գիծ մը նկարուեցաւ. ձեռքս սա պահած Թուրխս տարի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, ըսի, ինձ համբերութիւն տայ ...

— Ի՛նչ, պիտի պոռայի՞ր :

— Աստուած չընէ. ճիւղէն ներս պիտի ցատկէի, մենք մեր Սեւ լեռը լաւ կը ցատկենք, բայց միջոցը շատ էր, պատուհանը նեղ, անշշունչ ցատկելն անհնար՝ եկողը կրնար փախչիլ, մանաւանդ որ լոյսը տկար էր, ուրեմն՝ եկողը վախկոտ, ու պէտք էր սպասել, եւ վայրկեանը տարի մը եղաւ. լոյսը երկայն, վերէն վար գիծը սկսաւ շարժիլ, բայց անզգալի կերպով, եւ ահա գլուխ մը տեսայ. փառք քեզ Լուսաւորիչ ըսի, սուրը տեղը դրի. սատանի գլուխը՝ կնկան մըն էր. բայց ինչ կ՚ուզէր. մտիկ կ՚ընէր, կ՚ուզէր իմանալ թէ դուն իրօք քուն ես. երբ ապահով եղաւ, դուռը կատարեալ բացուեցաւ, քօղարկուած լուսով մը ձեռքը մտաւ սենեակը, նախ զգուշութեամբ սենեակը զննեց, վերջը կամաց կամաց մօտեցաւ դէպի քեզ եւ երբ իր երեսը տեսայ՝ գիս դող առաւ:

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կար երեսին վրայ, ի՞նչ էր:

— Լուսոյ պէս աղուոր էր. սատանան երբ աղուոր է ես շատ կը վախնամ. մանաւանդ հիմա, քեզ կը դիտէր, քու վրադ կաղօթէր. ես ալ կ՚աղօթէի որ այդ գեղեցիկ սատանային ճանկէն Լուսաւորիչ քեզ ազատէ. քանի մը վայրկեան կեցաւ, եւ վերջը գիտես թէ մէկը զինք ցնցեց, առաւ իր լոյսը եւ ինչպէս անշշունչ մտաւ՝ նոյնպէս հալածեցաւ գնաց: Տեսիլն աներեւոյթ եղաւ :

— Ա՞յս էր բոլոր քու տեսիլքդ ու վախդ, Բարկէն հայրիկ, ըսաւ ծիծաղելով Թորոս :

— Այդ կինը թէ շատ աղուոր չըլլար՝ չէի վախնար :

— Կ՚իմանամ, կը վախնաս որ խելքս անոր կ՚երթայ եւ մեր լեռները կը մոռնամ, այնպէս չէ՞:

— Այո, ստոյգն ալ ատ է: Թէ որ այդ կինը աս քաղաքը ձգէ՝ քեզի հետ գայ, իր նզով հաւատքը թողու, Լուսաւորչի հաւտայ, մենք անիկա մեր լեռներուն թագուհի կ՚ընենք, բայց Հռոմ կինը անիծած է. դու ալ իշխանը՝ լաւ ես, խելօք ես, գիտուն ես, շատ կարդացող ես, վարդապետէ չափ բան գիտես, բայց կնիկ տեսած չունիս. վախնամ որ, ինչպէս մեր Հայու գիրքերը մոռցար ու վանքին բանտը Հռոմի գիրքերը կը կարդայիր, մեր կնիկներն ալ չմոռնաս այդ Հռոմի կնկան համար: Ես լուսահոգի հօրդ կ՚ըսէի.

— Տէր, մեր Թորոս իշխանը լաւ է, բայց այդ նզոված ազգին գրքերը կը կարդայ, վախնամ Լուսաւորչի հաւատաքը մոռնայ: Նա ինծ կ՚ըսէր.

— Բարկէն, Թորոսէն մի վախնար, նա ինծմէ խելօք՝ հօրեղբօրը պէս է, օր մը մեզ պիտի մոռցնէ, մեզմէ քաջ ու մեզմէ լաւ պիտի ըլլայ, դու հոդ մի ըներ, կը տեսնես :

Ես ալ անհոգ կ՚ըլլայի, բայց երբ կը տեսնէի Նարեկը բարձի թողի ու որդնոտած, փոխարէն Հռոմի գիրքերը գաղտուկ կը բերէիր եւ գիշերն ի լուռ կը կարդայիր, Աստուած պահէ մեր իշխանիկը, կ՚ըսէի: Հիմա տեսայ այդ կինը, իր դեղձան մազերը ոսկեկապ ձգած կռնակէն, որ ականջդ ի վար քեզ դիտել կը ջանար, վախն առաւ զիս, Աստուած քեզ պահէ, Լուսաւորիչ քեզ լոյս տայ :

ԾԵՐԵՆՑ

նակցութիւնը եւ արատ քսել անոր ճակտին, երբ կը քննադատէ Երեւանը ։

Հանդէսը վերջացաւ «Յառաջ նահատակ»ով ։ Յետոյ ժողովուրդը խուռներամ փոխադրուեցաւ խնջոյքի սրահը։ Խանդավառութիւն, երգ, պար եւն․ շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ։ Ծագար մը անուրդի դրուելով շահեցաւ ընկեր Յակոբ Ռուբինեան եւ հաւասարապէս բաժնեց բոլոր ներկաներուն ։— Թղթակից .

րը միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, ուժ տալու համար հանքագործներուն ։

★ Հանրօգուտ շինութեանց եւ փոխադրութեանց նախարարը, Պ․ Քրիստիան Փինօ, ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղելով երկաթուղիներու պաշտօնէութեան, պարզեց մինչեւ հիմա կատարուած յաւելումները, բացատրեց թէ «վնասել ածխահանքերուն, երկաթուղիներուն եւ ելեկտրականութեան՝ կը նշանակէ վնասել ոչ թէ դրամատիրութեան, այլ ազգին »։

Թերթերը կը գրեն թէ երկաթուղիներու գործադուլին առաջքը առնուած է ։

★ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ, քննելու համար աշխատավարձքի եւ գիներու խնդիրը։ Վարչապետը առջի օր լսեց Պ․Լէոն Ժուհոյի բացատրութիւնները,օրուան տագնապի մասին։ Ինչպէս յայտնի է, Բանուորական Ուժը, որուն նախագահն է Ժուհօ, չի մասնակցիր գործադուլներուն ։

Արեւմտեան դաշինքը

Արեւմտեան հինգ պետութիւնները, Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ, պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեցին հոկտ․ 26ին, հաղորդելով իրենց արտաքին նախարարներուն երկօրեայ խորհրդակցութեան արդիւնքը ։

Զեկոյցը կ՚ըսէ թէ հինգ նախարարները քննելով ազգ․ պաշտպանութեան նախարարներու Սեպտեմբեր 27—28ի որոշումները՝ ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու կազմակերպութեան մասին, իրենց հաւանութիւնը յայտնեցին պաշտպանողական քաղաքականութեան, որ հիմնուած է Պրիւսէլի դաշնագրին եւ Միացեալ Ազգերու դաշինքին վրայ ։

Հինգ նախարարներու խորհուրդը միեւնոյն ատեն քններով հիւսիսային Ատլանտեանի ապահովութեան խնդիրը եւ այս առթիւ Ուաշինկթընի մէջ կատարուած խօսակցութիւնները, կատարեալ համաձայնութեան մը յանգած է, սկզբունքով։ Մանրամասնութիւնները պիտի ճշդուին յառաջիկային։ Միեւնոյն ատեն մասնագէտներ պիտի քննեն այն ելմտական եւ տնտեսական խնդիրները որ կապ ունին արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան հետ ։

Հինգ նախարարները քննած են նաեւ զանազան, միջազգային խնդիրներ որոնց մէկ մասը Միացեալ Ազգերու սեղանին վրայ կը գտնուի ։

★ Լոնտոն հասաւ Ֆրանսայի սպարապետը, զօր․ տը Լաթր, որ կը պտտի Արեւմտեան Միութեան մայրաքաղաքները։ — Անգլիոյ արտաքին նախարարը առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի ազգ․ պաշտպանութեան նախարարին՝ Պ․ Ռամատիէի հետ։ Երէկ ալ ժամադրութիւն մը ունէր Պ․ Մարշըլի հետ։

Ինչպէս կ՚երեւայ, Մ․ Նահանգները եւ Քանատա եւս պիտի միանան արեւմտեան ճակատին։

ՊԵՐԼԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ հաշտարար եղանակով մը լուծելու յոյսեր կան տակաւին, համաձայն վերջին տեղեկութեանց։ Երեք արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարները առջի օր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարէին, խնդիրը ՄԱԿի ընդհ․ ժողովին յղելու համար, բայց յետաձգեցին։ Արժանթինի պատուիրակը, որ չէզոքներու գլուխն անցած է, մանրամասնօրէն կ՚ուսումնասիրէ Բչ․ օրուան անեկդրութիւնները, նոր ելք մը գտնելու համար։ Արեւմտեան շրջանակներուն մէջ ալ որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ, հակառակ Վիշինսկիի վեթոյին ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ հանրակառքերու բանուորները գործադուլ յայտարարեցին, անելի մատնելով 3.500.000 քաղաքացիներ ։

ԳԵՐՄԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ, Վալթըր Շրայպըր, որ գերի բռնուած էր ֆոն Փաուլուսի հետ եւ անդամ էր Մոսկուայի «Ազատ Գերմանիա» կազմակերպութեան, առջի օր փախչելով ապաստանեցաւ Պերլինի արեւմտեան շրջանը ։ Փախստական զօրավարը յայտնի գիտնական մըն էր պատերազմէն առաջ եւ դասախօսութիւններ կը կատարէր Պերլինի համալսարանին մէջ ։

ԺԴԱՆՈՎԻ ՅԱՋՈՐԴ նշանակուած է, իբրեւ Կոմինֆորմի վարիչ, Մաթիաս Ռաքոցի, Հունգարիոյ համայնավար գործիչը, որ 16 տարի բանտը մնացած է։ Անդամ էր Հունգարիոյ առաջին բոլշեւիկեան կառավարութեան,1919ին, որուն փլուզումէն յետոյ Ռուսաստան փախաւ։ Կ՚ըսուի թէ իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ սաստկացնել պայքարը Թիթոյի դէմ, հրոսախումբեր կազմելով Եուկոսլաւիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ համայնավարներէն ։

Խ․ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ծրագիր մը պատրաստած է որուն շնորհիւ վեց միլիոն հէքթար տարածութիւն պիտի ծածկուի անտառներով, երաշտութեան առաջքը առնելու համար ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ 35 օրուան բաւելու չափ ածուխ ունէին հոկտեմբեր 20ին, այսինքն 715.000 թոն։ Կը կարծուի թէ պիտի կրնան դիմանալ մինչեւ գործադուլին դադարումը, քանի ր երթեւեկը պիտի կրճատուի ձմրան առթիւ ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, Հոկտեմբեր 31 կիրակի օրը ժամը 4էն կէս դիշեր, նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Արդութեան խումբի եւ Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկեր Հ․ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ։ Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ․— 14 Նոյեմբեր, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Théâtre Municipalի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ․— Մեծ Հայուն Ա․ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով, մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջանը, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հանդիպումը, Հայաստանի հանրապետութիւնը, Սեւրի դաշնագիրը, Ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն Ա․ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։ Կը բանախօսէ ընկեր Յ․ ՊԱՊԻԿԵԱՆ, կ՚արտասանուին կտորներ Ա․ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԷ։

Կը ներկայացուի 31 Հոկտ․ կիրակի առաւօտ ժամը 10ին սինէմա Pathé Palaceի մէջ ։

Մուտքը հրաւիրատոմսով ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷՔ․— Լիոնի մէջ 20 Նոյեմբեր, շաբաթ իրիկուն, համախարբերդցիական միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, Նոր Խարբերդի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Այրի Տիկին Մ․ Տիրատուրեան, Այրի Տիկին Ս․ Տիրատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրատուր Տիրատուրեան, Տէր եւ Տիկին Վահանգուլումճեան և զաւակները եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փութացին իրենց վշտակցութիւնը յայտնել, անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ դամբանականով, ողբացեալ ՍԵՐՈՎԲԷ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան առթիւ ։

ԽՄԲ․— Նոր ստացանք հանգուցեալին եղբօր նամակը, որմէ կը տեղեկանանք թէ դժբախտ Սերովբէն մեռած է Հոկտ․ 18ին, կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ։ Թաղումը կատարուած է Հոկտեմբեր 19ին, խուռն բազմութեամբ ։

ՅԱՐԳԱՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամենայն Սրբոց Տօնի առթիւ (Մեռելոց) Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Փարիզի Շրջ․ վարչութիւնը կազմակերպած է յիշատակի այց մը Անդրանիկի, Խատիսեանի եւ Ահարոնեանի շիրիմներուն, այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։ Հաւաքուիլ Métro Gambetta, ժամը 3ին ։

«ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ»

19 Դեկտ․ կիրակի, Salle Gaveauի մէջ։

Համերգ ազգային երաժշտութեան, Փարիզի հայկական երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ․ Յ Դ․ «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ․ ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ․ Յ․ Դ․ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Դասախօս՝ ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ, նիւթը «Նոր Սերունդը եւ Դաշնակցական տեսակէտները»։

ՊԷԼՎԻԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՎԻԷՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ կոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին «Օհանջանեան» ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին «Հրայր» ակումբին մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ․ Կ․ի ներկայացուցիչը ։

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ․ Յ․ Դ․ Րաֆֆի խումբին կողմէ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé:

Շարունակութիւն անցեալ շաբթուան նիւթին։

Այրի Տիկին Մ․ Կարապետեան, Օր․ Մառի Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Մուրատեան և զաւակները,ինչպէս և Կարապետեան (Երեւան), Փիլոսեան (Երեւան), Փափազեան եւ Սերժ Աբրահամեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

Պ․ ՊԵՏՐՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Հոկտ․ 23ին 56 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, ուրբաթ, ժամը 2.15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին ։

Մարմինը պիտի ամփոփուի Bagneuxի գերեզմանատունը, ժամը 3ին։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել ։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ մահուան 13րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Հայոց Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր բազմաձայն Ս․ պատարագ եւ հոգեհանգիստ։

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ, յարգելու համար անմահ վարդապետին սրբազան յիշատակը ։

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան Նիսի մասնաճիւղը Պատերազմական Նախարարութեան Շրջանային Տնօրէնութենէն պաշտօն ստացած ըլլալով զգացելու Նախկին Ռազմիկի անձնագրի (քարթ տը Քոմպաթթան) ստացման համար թղթածրարներու (տոսիէ) պատրաստութեամբ, Ալփ Մարիթիմ բնակող իրաւասուները կը հրաւիրուին ներկայանալ շրջանի քարտուղարութեան՝ իրենց բոլոր թուղթերով, ամէն երկուշաբթի, ցորեկէ առաջ, 38պիս, Վիքթօր Հիւկօ, Նիս։

« ՇԻՐԱԿ » հռչակաւոր Օղիին մենաշնորհին տէր կոնեակ Տիֆլիսի տուն փառք Հաստատութեան ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՐԳ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ՌՈՄԸ, որ բոլոր փափկաճաշակներու — փնտռուած ըմպելին է։—

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB 15-70 — CCP Paris 1678-63

Vendredi 29 Octobre 1948 Ուրբաթ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5681-Նոր շրջան թիւ 1092

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՑԱՂԱԳՍ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Երբեմն բարեմիտներ ալ կը հարցնեն թէ ցնորք չէ՞ մեր պահանջած ազատութիւնը։

Մանաւանդ այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ հզօր պետութիւններ անգամ շատ բան կրճատած են իրենց անկախութենէն կամ դերիշխանութենէն։ Ամէն պարագայի մէջ՝ գործելու ազատութենէն։

Անոնք այս հարցումը պիտի չուղղէին, եթէ լրջօրէն հետեւած ըլլային բուն իրականութեան։ Նոյնիսկ ներկայ փոթորկաշունչ, բախտորոշ, երերուն շրջանին։

Աւելորդ է ակադեմական մարզանքներ կատարել, ճշդելու համար ազատութեան արժէքը։ Անոր սահմանները՝ երկիրէ երկիր եւ ազգէ ազգ։

Փորձենք խնդիրը քննել բուն հայկական տեսակէտէն, վկայութեան կանչելով կարգ մը փաստեր։ Ինչպէս եւ օրինակներ՝ օրուան դէպքերէն։

Կ'ըսեն թէ Հայաստան երբեք այսքան ազատ եղած չէ դարերէ ի վեր։ Նոյնիսկ փառքի օրերուն։

Մասնաւորապէս Ամերիկայի ռամկավարներն են որ այս առասպելը կը հոլովեն տարիներէ ի վեր, առանց կշռելու իրենց գործածած բառերուն իմաստը։

Իրականութեան կը համապատասխանէ՞ այս աւետաբեր հաւաստիքը։

Խ. Հայաստանը ազա՞տ է գոնէ ներքին կարգուսարքին մէջ։

Տէ՞րն է իր ինքնորոշման իրաւունքին։

Կրնա՞յ իր տունը կարգի դնել, համաձայն երկրի եւ ժողովուրդի շահերուն։

Կրնա՞յ պահանջներ ձեւակերպել, առանց սաստ մը լսելու կեդրոնէն։ Նոյնիսկ Թիֆլիսէն։

Տարագիր մը կրնա՞յ Հայաստան երթալ ուզած տունը, պարզապէս հիւպատոսարան դիմելով։ Կրնա՞յ դուրս ելլել։

Ազա՞տ են մշակոյթը, լեզուն, դպրոցը։ Գրական – գեղարուեստական գործն ու դասագիրքը։ Ճարտարարուեստական գործունէութիւնն ու շինարար աշխատանքը։

Շարեցէք այն բոլոր հարցումները որ կապ ունին ժողովուրդի մը ամենօրեայ, սովորական կեանքին հետ։ Առանց սաւառնելու բարձր քաղաքականութեան ոլորտներուն մէջ։

Ոեւէ պարկեշտ մարդ պիտի չկրնար հաստատական պատասխանել այս հարցումներուն։

Դիկտատուրա՞։ Բայց դեռ քանի՞ տարի։ Եւ ուրո՞ւ գլխուն։ Ո՞ր աշխարհակալ ուժին դէմ։

Լենին ինք չէ՞ր որ մասնաւորապէս յիշեցուց հանգուցեալ Միասնիկեանին՝ թէ Հայաստանը Ռուսաստան չէ։

Տարիներ առաջ, 1900—1905ին, նոյն Լենինը, դեռ սոցիալ – դեմոկրատ, ճառեր կը խօսէր, տեսութիւններ կը թխէր փոքր ժողովուրդներու իրաւունքներու, տեղական – վարչական ինքնավարութեան եւ մշակոյթի ազատութեան մասին։

Ո՞ւր է այդ ազատութիւնը, երբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն անգամ հարկադրուած է տառապէս գործածել հրամանագրուած բոլոր խեղկատակութիւնները,— պարտիա, ռեվոլուցիա, կոնտրռեվոլուցիոն, օկուպացնել, էվակուացնել, պրոգրեսիվ, զավթել եւն.։

Արդիական, մինչեւ իսկ ամէնէն յեղափոխական իրաւագիտութեան ո՞ր գիրքէն սորվեցան թէ դաշնակցային կարգուսարք հաստատել հարեւան պետութեան մը հետ՝ կը նշանակէ դառնալ անոր մանրանկարը, չինծու կաղապարը, ներքին վարչութեամբ։ Կենցաղով։ Մշակոյթով։ Նոյնիսկ բառերով ու տառերով։

Այս ժողովուրդը իր սեփական, ինքնուրոյն կնիքը դրած է ուրիշ վարդապետութեան մը, քրիստոնէութեան վրայ։ Ստեղծած է միջազգային կրօնի մը հայկական դաւանանքը։

Այսքա՞ն ալ ազատութիւն չունինք այսօր, վիթխարի լերան մը շուքին տակ։

Եթէ խորհրդային դրութիւնը վերջին խօսքն ըլլար իբրեւ արդիական վարչաձեւ, դարձեալ իւրաքանչիւր ժողովուրդ իրաւունք ունէր իր դրոշմը դնելու անոր վրայ, համաձայն իր ազգային հանճարին։

Մանաւանդ հայ ժողովուրդը, որ կրցած է դիմադրել դարերու ծանրութեան եւ բռնութեան, պահելու համար իր ինքնուրոյն դիմագիծը։ Իր անհատականութիւնը։

Շ.

Թուրքիոյ դիրքը միջազգային տագնապին մէջ

«ՈՐ ԵՒ Է ԶՂՋՈՒՄ ՉՈՒՆԻՆՔ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԱՍԻՆ»

«Ֆիկարօ» կարգ մը հարցումներ ուղղած է Միացեալ Ազգերու Թրքական պատուիրակութեան նախագահին՝ Պ. Նէճմէտտին Սատակի։ Կ'ամփոփենք պատասխանները.

— Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը չէ փոխուած աւելի քան քսան տարիէ ի վեր։ Առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջ, մենք զոհեցինք մեծ կայսրութիւն մը— որուն հողերուն վրայ եօթը պետութիւններ կազմուած են — որպէսզի երկրին վերակազմութեան նուիրուինք իր բուն ազգային սահմաններուն մէջ։ Մենք որեւէ զղջում չունինք անցեալի մասին, ոչ ալ աչք՝ ուրիշի հողին։ Մեր միակ նպատակն է ապրիլ խաղաղութեամբ, եւ, որքան կարելի է, այսինքն ցորչափ մեզմէ կախում ունի, բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ մշակել մեր բոլոր հարեւաններուն հետ։

«Հաստատապէս վճռած ըլլալով ապահովել իր ազատութիւնը եւ ազգային անկախութիւնը, Թուրքիա ուրիշ բաղձանք չունի եթէ ոչ դառնալ խաղաղութեան հաստատ ազդակ մը արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Մեր սեփական ուժը, երաշխիքը մեր անկախութեան, պիտի ծառայէ միայն խաղաղութեան»։

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ երբ հարցումներ ուղղեց հիւսիսի մեծ հարեւանի մասին, Պ. Սատակ գոհացաւ պատասխանելով .— «Ոչ մէկ փոփոխութիւն 1945էն ի վեր»։

Այս առթիւ միջանկեալ յիշելով 1925ի դաշնագրին խզումը եւ Խ. Միութեան նոր պահանջները Նեղուցներու վրայ, Թղթակիցը հարցումներ կ'ուղղէ Միջերկրականի դաշինքի մասին։

Ն. ՍԱՏԱԿ .— Պարզապէս տեսական, վերացական ըմբռնում մըն է, իտէալ մը զոր շատեր իրականացած տեսնել կ'ուզեն։ Անշուշտ քաջալերութեան արժանի իտէալ մըն է, որովհետեւ պիտի նպաստէ ամրապնդելու խաղաղութիւնը եւ համաձայնութիւնը Եւրոպայի այդ մասին մէջ որ այնքան խռովեալ հանգամանք մը ունէր, երբեմն։ Իմ կարծիքով, տակաւին լրացած չեն այն ազգային եւ միջազգային քաղաքական պայմանները որ անհրաժեշտ են այս դաշինքին իրականացման համար։ Թուրքիա համամիտ ըլլալով շրջանային համաձայնութեանց որոնց ամբողջութիւնը աստիճանաբար պիտի յանգէր եւրոպական միութեան, համակրութեամբ պիտի ողջունէր այսպիսի քաղաքականութեան մը իրականացումը»։

Պատասխանելով Միացեալ Ազգերու մասին եղած հարցումներուն, Թուրք պատուիրակը յայտարարած է.

— Առաջին ակնարկով, պատկերը քաջալերական չէ։ Մենք անկեղծօրէն յարած ենք ՄԱԿին, որովհետեւ ան միակ միջազգային հաստատութիւնն է որ պիտի կրնայ օր մը ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը որուն կը տենչանք բոլորս։

Յետոյ փառաբանած է Թրքական հանրապետութիւնը, որուն 25ամեակն է այսօր։ «Երկու տարիէ ի վեր հանրապետական պատմութեան ամէնէն դժուարին փորձը կ'անցընէինք։ Միակ կուսակցութեան եւ երկաստիճան ընտրութեան վարչաձեւէն անցանք ընդլայնուած ժողովրդապետութեան կարգուսարքը, բազմաթիւ քաղաքական կուսակցութիւններով եւ ընդհ. քուէարկութեամբ։ Բայց այս առաջին փափուկ շրջանը անցուցինք առանց ցնցումի եւ յաջողութեամբ»։

★ Թուրքիոյ Հրեաները ներգաղթ մը սկսած են դէպի Պաղեստին։ Մինչեւ հիմա մեկնած են 1500 հոգի։

ՎԱԼԱՆՍԷՆ նամակագիր մը ցաւով դիտել կու տայ թէ յաճախ կ'անհետանան հայ մարզիկներու լուսանկարները՝ Le Dauphiné Libéré խմբագրատան սրահէն, ցուցադրուելէ մէկ – երկու օր վերջը։ Կը թելադրենք հայ մարզասէրներուն տեղի չտալ ըսի – ըսաներու։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ամսական սպառումը՝ տուներու մէջ, 17.5 քիլովաթ նշանակուած է հոկտեմբերին, 16 քիլ. նոյեմբերին (եթէ խոհանոցի համար ալ չեն գործածեր)։

Ածխահանքերը բանիլ սկսան

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՏՈՒԻՐԷ ԶՓՈԽԱԴՐԵԼ ՀԱՆՔԱԾՈՒԽԻ ԲԵՌՆԵՐԸ

Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ «ընդհանուր ձգտում մը կը յայտնուի վերսկսելու աշխատանքը» ածխահանքերուն մէջ։ Կառավարութիւնը գոհ կ'երեւայ զինուորական գործողութեանց արդիւնքէն։

Կառավարութեան բանբերը կացութիւնը պարզելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յայտարարեց թէ մաքրուած է Վալանսիէն–Իւմբոզի շրջանը,— 270 քառ. մղոն տարածութիւն մը Պելժիոյ սահմանագլուխին վրայ։ Հանքագործները վստահ ըլլալով որ զօրքը պիտի պաշտպանէ զիրենք վրէժխնդրական արարքներու դէմ, սկսած են վերադառնալ եւ ձեռնարկել աշխատանքի։

Մասնագէտներու կատարած քննութեանց համաձայն, հանքերը կարեւոր վնասներ կրած են, բայց ոչ այնքան ծանր որքան կ'ենթադրուէր։ Երեք շաբաթ պէտք է, վերահաստատելու համար ելեկտրական կարգուսարքը եւ այնուհետեւ շատ մը հանքեր պիտի կրնան բանիլ։

Կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ ալ նոր ածխահանքեր մաքրուեցան։ Սէնթ Էթիէնի պաշարուած հանքերէն երկուքը, որոնք ամէնէն արդիական կարգուսարքն ունին, փրկուեցան առանց դիմադրութեան։

Ալէսի մէջ (հարաւային շրջան), ուր բանուոր մը սպաննուեցաւ երեքշաբթի օր, կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ։ Տակաւին վտանգուած շրջանին մէջ կը մնան վեց հրասայլեր, իսկ զինուորներ կը պաշտպանեն պետական շէնքերը։ Խանութները բացուած են, շուկան բանուկ է եւ սովորական կեանքը հետզհետէ կը վերսկսի։ Այս շրջանին մէջ ալ հանքագործները հետզհետէ կը վերադառնան։ Դշ. օր կառախումբ մը գիծէն ելաւ, երբ հանքագործներ կը փոխադրէր Օպանյը։ Գիծերէն մէկը քակուած էր, այնպէս որ շոգեշարժ մեքենան, գլուխի վակոնը դուրս ելան եւ երթեւեկը դադրեցաւ հինգ ժամ, բայց զոհ չկայ։

ՎՆԱՍԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ վճռած է պայքարը շարունակել մինչեւ «վերջնական յաղթանակ», առաջնորդութեամբ համայնավար կուսակցութեան, այս անգամ նոր հրահանգ մը տուած է իր անդամներուն, — ոչ միայն չպարպել դուրսէն եկած հանքածուխը, այլեւ թոյլ չտալ որ փոխադրութիւն կատարուի Ֆրանսայի մէջ, մէկ շրջանէն միւսը։

Այս ձեռնարկը ուղղուած է մասնաւորապէս Անգլիայէն, Ամերիկայէն, Լեհաստանէն, Ռուրի հանքերէն սպասուած 1.500.000 թոն հանքածուխի փոխադրութեան դէմ, թանկագին մթերք մը որուն ստիպողաբար պէտք ունի Ֆրանսա, գոնէ մասամբ գոցելու համար 4 միլիոն թոն ածուխի կորուստը (հետեւանք 24 օրուան գործադուլին)։

Աշխատանքի Դաշնակցութեան բանբերներէն մէկը յայտարարած է, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը.

— Ուրիշ կենսական պիտոյքներ ալ վար պիտի չըլլին, պաշարման տակ պիտի առնուին, երբ որ յարմար դատենք»։

Տրուած հրահանգին համաձայն, նաւահանգիստներու բանուորները եւ նաւաստիները պէտք չէ պարպեն որեւէ ածխանաւ, ինչ ազգի ալ պատկանի, եւ պէտք է դիմադրեն, եթէ զօրքը փորձէ պարպել զանոնք։ Հրամայուած է նաեւ երկաթուղիներու պաշտօնէութեան վար դնել այն կառախումբերը որոնք հանքածուխ կը փոխադրեն Ֆրանքեւգերման եւ Ֆրանքեւպելժիական սահմանագլուխներէն, Ռուրէն, Պելժիայէն, Հոլանտայէն։

Կառավարութիւնը նախապէս որոշած էր նաւահանգիստներու պայքարումը խզել պատուիրելով որ ածխանաւերը իրենց բեռը պարպեն պելժիական նաւահանգիստներու մէջ, որպէսզի հանքածուխը Ֆրանսա հասնի ցամաքի ճամբով։

Պաշարումը առաջին առթիւ գործադրուեցաւ Ռուանի եւ Տիէփի նաւահանգիստներուն մէջ, ուր վեց ածխանաւեր անշարժութեան դատապարտուած են։ Պորտոյի քարափի բանուորները, որոնք երկու ածխանաւեր կը պարպէին, երկու ժամ դադրեցուցին աշխատանքը, բայց վերսկսան իրիկուան դէմ։ Ֆէքանի քարափին բանուորները մերժեցին պարպել Մ. Նահանգներէն հասած ածխանաւ մը։

Համայնավար արհեստակցական Միութիւնները միեւնոյն ատեն հրամայած են գործադուլներ սարքել ամէն տեղ, իբրեւ համակրանք հանքագործներու։ Կառի նահանգին մէջ գործադուլ յայտարարուեցաւ 24 ժամուան համար։

Կառավարական հաշիւներու համաձայն, երկրին ամենամեծ ճարտարագործութիւններէն շատերը բաւարար ածուխ ունին, քան օր եւս դիմանալու համար։

ՈՒՐԻՇ ԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թերթերը դիտել կու տան թէ Աշխատանքի Դաշ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՅՐՈՒԱԾ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Ինչ հաճելի է կարդալ իր ծննդավայրին շուրջ ուսէ գրուածք, մանաւանդ պատմութիւնը փառահեղ անցեալով, դիւցազնական պայքարի խորհրդանիշ դարձած, հայ ազատագրական սրբազան կրկէսներէն քաղաքի մը՝ որպիսին է Ուրֆան:

Հեղինակը՝ Արմէն Անոյշ (Մարաշլեան) գեղեցկօրէն վէպի մը վերածելով, կուտայ մեզի խտացած «Այրուած քաղաքի մը պատմութիւնը»: Ընթերցողը հազիւ գիրքը բացած, անմիջապէս կ'իյնայ հայ գրականութեան մեծ կախարդին՝ Ա. Ահարոնեանի հուր ու բոց ժայթքող շունչին տակ:

— «Ու կ'ուզէի տիեզերքին չեփորել Ուրֆայի հերոսամարտը... Ոհ, ինչ տարերային փոթորկաշունչ ընդվզումներ, եղեռնը հեգնող ինչ գեղեցկութիւններ ու մահու քրքիջ, աղեխարշ ու հերոսական, ահարկու, ողբերգական, մեծ տառապանքի եւ մեծ արիութեան այս ցնցող տեսարանների առջեւ հոգիդ է մրրկում եւ ցեղային հպարտութեան մի հզօր, անպարփակ զգացմունք հեղեղի պէս զարկում ու սրբում է մեր բեկումի դառնութիւնը, ապրած մեր նուաստացումների կսկիծը եւ տարագիր մեր տրտում գոյութեան վրայ մեծ հաւատի եւ մեծ յոյսի ճաճանչները սփռում»:

Ու այս անզուսպ հեղեղին յորձանքէն տարուած, ընթերցողը կը մտնէ Արմէն Անոյշի հետ, այն հնադարեան հերոսապատումներու եւ անլեզու յիշատակարաններու քաղաքը: Հեղինակը իր դիւթիչ ոճով ընթերցողին ձեռքէն բռնած կ'առաջնորդէ դէպի տիտաններու կրկէսը, ամէն մէկ թաղի, ամէն խրամի առջեւ կ'ուզէ ցոյց տալ այն դիրքերը ուր հայ նահատակ մը, տիտան մը իր կանանչ երիտասարդութեան արիւնով նուիրագործած սրբավայրի մըն է վերածեր: Կանգ կ'առնէ ամէն մէկ պատի տակ, ուր հայ օրիորդ մը, տիկին մը ամէն սրբութիւն ազգային սանդութիւն մոռցած, փափկասուն կեանքը խիզախութեան փոխարինած զէնքը ձեռքին, ցեղին փառահեղ պատմութեան կերտումին ի խնդիր՝ նուիրական աշխատանքին մէջ կքած է առանց զղջումի ու վերապահութեան, արիւնլուայ ու փեռեկտուած..

Հեղինակը խոր յուզումէ մը բռնուած կը նկարագրէ քաղաքին գլխիչ համայնապատկերը: Բարձրացած քաղաքին կռնակը՝ բլուրին բարձունքը, գովքը կը հիւսէ այն գօտիին որ կանանչ ծիրի մը պէս կը շրջանակէ, ծառերու, պարտէզներու գեղատեսիլ երեւոյթով չէնքերու եւ հնութեանց նրբաճաշակ կառուցուածքը: Տառապակէզ հոգին ամոքելու մտքով կ'երթայ կը մտնէ Մայր եկեղեցիի հոյակապ կամարներուն տակ, կը նկարագրէ անոր փարթամութիւնը: Կարծես կը դժուարանայ բառեր գտնել անոր ճոխութիւնը, գեղարուեստական նուրբ ճաշակով յօրինուածքը դրուատելու: Նոյնացած այդ որմաքանդակներուն հետ, կարծես հոն նահատակուած սերունդներուն ստուերները կը նշմարէ: Զեղնակամարներուն տակ, իր էութիւնը անոնց խառնած կը բացականչէ.— «Այս եկեղեցին կառուցուած է հազարաւոր հրկիզուած դիակներու վրայ, անոր շաղախը արիւնով է, կարմիր յորդ արիւնով, ահա թէ ինչու ան այնքան առինքնող է եւ պատկառելի»:(էջ 14):

Այո, պատկառազդու է այս հոյակապ պանթէոնը, զի անոր մէջ ցեղին տիտաններուն մրմունջը կը լսուի: Հեղինակը անոնց ստուերները կը տեսնէ որ կը ճախրեն ու ձիւնափայլ սիւներուն ետեւ պահուած՝ սարսուռ մը կը զգայ անոնց նայուածքներէն որ ամենայանդուգն մարդոց անգամ հոգին կը ցնցէ:

Ընթերցողին հոգին պարուրուած այս վեհագոյն տեսիլներէն դուրս կը նետուի եկեղեցւոյ ընդարձակ բակը: Հազարաւոր երկսեռ աշակերտութիւն մը առողջ ու ժրաջան, աշխոյժ ու կորովի, որոնց նայուածքին մէջ քանդակուած կը տեսնէ քիչ առաջուան այն պատկառազդու ոգիներուն հրաշունչ էութեան պատգամը, անոնց հոգիին մէջ դրոշմուած է ցեղին տառապանքը ու անով դարձած վճռական ու ահարկու:

Արմէն Անոյշ այս բոլորը տուած է նուրբ ըզգացումով, թրթռուն ոճով, սակայն կարծես տարակուսանքի մէջ է իր տեղագրական ծանօթութեանց մէջ:

Նախ ընթերցողը կը մոլորի երբ Հայոց թաղը կը պտտի: Յստակ ու որոշ յատակագծով չի յառաջանար, ճամբաները կանոնաւոր չեն: Երբ «Մուսա Լերան քառասուն օրերը» կը կարդանք, աչքի առջեւ կ'ունենանք ամբողջ շրջանի մը դիրքերն ու ճամբաները, արահետներն ու մացառները, տուներն ու ցանկապատները, տուներուն արտաքին եւ ներքին կարգ ու սարքը: Ֆ. Վէրֆէլ թէեւ օտարական մը, տուած է մօտաւորապէս ճշգրիտ տեղեկութիւններ այնպէս որ ընթերցողը չի մոլորիր, այլ կը հետեւի կանոնաւոր առանց կորսնցնելու ճամբան: Արմէն Անոյշ ծնած ու մեծցած ըլլալով Ուրֆայի մէջ՝ իրմէ կը սպասուէր աւելին: Այս մարզին մէջ եղած է ժուժկալ — չըսելու համար ժլատ:

Անորոշ կը մնան հերոսամարտի դէպքերը, կարեւոր դիրքերուն յախուռն յարձակումները, յաղթանակի պատճառներն, առաւելութիւններն ու անպաստ ելքը: Կրնար օգտուիլ Լութերի «Ուրֆայի հերոսամարտը» գրքէն, որուն մէջ որոշ ճշգրտութեամբ գրուած է թաղերու եւ գլխաւոր դիրքերու նշանակութիւնը:

Թէրեւս վէպի մը մէջ անհրաժեշտ չէ այս աստիճան ճշդութիւն, սակայն պատմական վէպն ալ իր պահանջներն ունի, որոնց հետեւած են Ֆ. Վէրֆէլ, Րաֆֆի, Վ. Հիւկօ եւայլն:

Ուրֆան ցոյց տրուած է աղտոտ եւ տուները իրարու կռնակ բարձրացած, ինչ որ քիչ մը չափազանցութիւն է: Ընդհակառակն Ուրֆան՝ արաբական անապատի եզերքին առատ աղբիւրներով, բոլորովին կոփուած, յղկուած քարերով կառուցուած քաղաք մըն է, ճարտարապետութեան նմոյշ մը եւ մաքուր, մեծ մասամբ սալայատակուած փողոցներով:

(Մնացեալը յաջորդով)

Յ. ՀԻՍԱՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Աւստրիոյ վերաշինութիւնը

Աւստրիական ճարտարարուեստական վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ ածուխի, երկաթի, պողպատի եւ ամէն տեսակ արդիւնաբերական ապրանքներու յարաճուն արտադրութիւն մը:

Առողջապահական վիճակագրութիւնն ալ կը հաստատէ որ վերջին ամիսներու ընթացքին սընունդի գոլը օրական 800էն, 1200էն եւ 1800էն բարձրացած է այսօր 2100ի:

Փրակայի, Պելկրատի եւ Պուտափէշտի խանութները — որոնք լեցուն էին ապրանքներով երբ Վիէննայի խանութները պարապ էին — հիմա Վիէննայի խանութներն են որ լեցուն են աժան ապրանքներով եւ գոհացում կուտան ժողովուրդին պահանջներուն:

Ինչպէս ամէն տեղ, Աւստրիոյ մէջ ալ համայնավար կուսակցութիւնը զօրաւոր պայքար մը տարաւ Մարշըլի ծրագրին դէմ, խափանելու համար տնտեսական վերազարթնումը:

Այս պայքարը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ կառավարութեան եւ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուէին աշխատավարձի եւ գիներու յաւելման համար:

Երբ վերջին Աւստրիոյ մէջ Պ. Հօննէր, Աւստրիոյ չորս համայնավար երեսփոխաններէն մէկը, ճառ կը խօսէր, իր ընկերները կարմիր դրօշներ դրին պատշգամին վրայ: Պ. Հօննէր ըսաւ թէ՝ ժամանակն է հարուածելու կառավարութիւնը՝ աշխատավարձի եւ գիներու քաղաքականութեան համար: «Սպասելու ժամանակը անցած է, եւ պայքարը իսկական ժողովրդապետական Աւստրիոյ համար պիտի սկսի շուտով»: Եւ իբրեւ թուական Սեպտեմբեր 15ը նշանակեց: Բայց երբ այդ օրը եկաւ, բացի քանի մը գործատուններէ, որոնք Ռուսերու հսկողութեան տակ էին Վիէննայի մէջ, եւ քանի մը ծանր մետաղագործութեան բանուորներէ, ոչ մէկ գործադուլ տեղի ունեցաւ: Եւ բացի համայնավարներէն, բոլորը յայտարարեցին թէ «մեծ գործադուլը բոլորովին ձախողեցաւ:

Շշուկներ տակաւին շրջան կ'ընեն թէ համայնավարները կը խորհին Ռուսերու օգնութեամբ գրաւել Վիէննայի նախարարութիւններէն մէկը, թերեւս ներքին գործերու պաշտօնատունը: Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ աւստրիական կառավարութիւնը հիմա բաւական զօրաւոր է եւ համայնավարները այնքան տկար են որ, եթէ նոյնիսկ զինեալ պահակներ բերեն Վիէննա եւ «ժողովրդական» ցոյց կատարեն, ոստիկանութիւնը կրնայ անոնց հետ գլուխ ելլել:

Այն ատեն միայն վտանգ կը սպառնայ Վիէննայի, երբ Ռուսերը ուզեն խռովութիւն յարուցանել հոն, Պերլինի պէս, իրենց հետ ունենալով համայնավարները: Այդ պարագային Վիէննացիները իրենց յոյսը դրած են Արեւմտեան դաշնակիցներու պաշտպանութեան վրայ:

Երեք տարի առաջ Վիէննա բոլորովին ռուսական հսկողութեան տակ էր, համայնավար ներքին նախարար մը կը մաքրագործէր աւստրիական ոստիկանութիւնը եւ կը կազմէր համայնավար գործակալներէ մարմին մը:

Այն ատեն ամէն հաւանականութիւն կար թէ Վիէննան ալ պիտի հետեւէր Նոր ժողովրդապետութիւն» անունով ծանօթ օրինակին:

Բայց երբ ազատ ընտրութիւններ տեղի ունեցան, Նոր կազմուած Դաշնակից Խորհուրդին պաշտպանութեան տակ, համայնավարները ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին: Անոնք կորսնցուցին ներքին գործերու նախարարութիւնը ինչպէս եւ շատ մը պետական պաշտօններ, միայն մէկ նախարար պահելով դահլիճին մէջ, (ելեկտրական ուժի):

Այնկէ ի վեր աւստրիական կառավարութիւնը զօրացած է եւ դարձած Եւրոպայի ամէնէն կայուն ժողովրդապետական իշխանութիւններէն մէկը:

Այն պաշտպանութիւնը կը վայելէ արեւմտեան դաշնակիցներու, օժանդակութիւնը «Միացեալ Ազգերու Օգնութեան եւ վերաբնակութեան վարչութեան» եւ Մարշըլի ծրագրին: Այդ օգնութեանց շնորհիւ փարատեցաւ սովի վտանգը եւ մեծ յառաջդիմութիւն տեղի ունեցաւ Աւստրիոյ տնտեսութեան մէջ:

Այս պատճառով է որ Կոմինֆորմի կառավարութեանց ատելութիւնը հրաւիրեց իր վրայ:

Ըստ ընկերվարական եւ ժողովուրդի կուսակցութեան վարիչներու, համայնավարները ձեռնթափ եղած չեն եւ նորէն պիտի փորձեն խանգարել այս վերաշինութիւնը, անկարգութիւն ստեղծելու համար Աւստրիոյ տնտեսական կեանքին մէջ: Ք.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Համանուն Միութեան 8րդ պատգամ. ժողովին առթիւ, Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, «Արմենիա» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (9 Սեպտ.).

— «Տարուէ տարի Արմենիա Երիտ. Միութիւնը իր կատարած նուաճումներով եւ վերելքով պատւոյ տեղ մը կը գրաւէ մեր շրջանին մէջ:

Առանձնապէս զգալի է գաղափարական աշխատանքներու նուիրուելու տենչը այս Միութեան անդամներու մէջ, որոնք կը բոլորեն իրենց կազմութեան ութերորդ տարին:

Կիրակի, ամէն կողմէ հաւաքուած անոնց յիսունի մօտ ներկայացուցիչներով գումարուեցաւ իրենց ութերորդ պատգամաւորական ժողովը: Ամբողջ օր մը նուիրուեցաւ Միութեան մէկ տարուան բոլոր մասնաճիւղերու եւ երկու սեռէ խումբերու գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութեան, ու հանուեցաւ համապատասխան բանաձեւ թափուած ջանքերու համար:

Ներկայ հրաւիրեալներ, անխառն գոհունակութեամբ հաստատեցին գաղափարական անոնց ապրումներուն զուգընթաց գործնական այն փորձառութիւնները զորս ձեռք ձգած էին անոնք անցնող տարիներու ընթացքին:

Օրակարգի բոլոր հարցերը դարձան մանրակրկիտ քննութեան առարկայ եւ անկաշառ կեցուածքով անոնք մօտեցան զիրենք հետաքրքրող եւ իրենց ծրագիր-կանոնագրին հետ կապուած բոլոր հարցերուն:

Հարաւային Ամերիկայի մէջ Արմենիա Երիտ. Միութեան մասնաճիւղեր կան երեք հանրապետութեանց սահմաններուն մէջ — Արժանթին, Ուրուկուէյ եւ Պրազիլ:

Երեք պետութեանց մէջ գործող այս միութիւնը ներկայիս ունի ուղիղ հազար երկսեռ անդամներ: Անոնցմէ այս տարեշրջանին Դաշնակցութեան շարքերը անցեր են աւելի քան յիսուն նորագիրներ. ասով իրենց աճումը կանգ չէ առած սակայն. ընդհակառակն:

Առաւել՝ զգալի է հոգեկան սերտակցութիւնը քաղաքական կազմակերպութեան մը մէջ գործելու կոչուածներու եւ դեռ Արմենիա Երիտ. Միութեան շարքերուն մէջ գտնուողներու միջեւ:

Շնորհիւ այդ կապին, աշխատանքի դաշտը դարձած է աւելի բեղուն եւ եռանդը՝ աւելի վառ:

Այս պարագան հաստատեցին դարձեալ ներկաները, ու տեսանք թէ կուսակցական շարքայիններ որքան գուրգուրանքով ու եղբայրական զեղումով կը հետեւէին իրենց կրտսեր ընկերներու կարծիքներուն:

Բոլոր մասնաճիւղերն ալ ունեցած են անցնող տարեշրջանին ծրագրով նախատեսուած հայերէն լեզուի դասընթացքներ: Անոնց հետեւած են մօտ երեք հարիւր երկսեռ աշակերտներ:

Ոյժ տրուած են գրադարաններու կազմութեան եւ ճոխացման, (ինչպէս Խրիմեանի շրջանին մէջ) կազմած են պարբերական դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ, Ֆութպոլի, բինկ-բոնկի խաղեր եւ մրցումներ, դաշտագնացութիւններ, թատերական եւ երաժշտական երեկոյթներ, բարեկենդանի առիթով ընտանեկան եւ ընկերական պարահանդէսներ եւ ամբողջ տարին, ամէն տեղ, աշխատած են վառ պահել հայկական շրջանակներու մէջ հետաքրքրութիւնը իրենց մի-

ութեան եւ հայ մշակութային ձեռնարկներու հանդէպ :

Տեղ տեղ, (ինչպէս Վ. Ալսինայի շրջանի եւ Մոնթէվիտէօ) կրթական գործին բերած են իրենց օժանդակութիւնը, տրամադրելով պատկան մարմիններու կողմէ յօգուտ հայ վարժարանի կազմակերպուած ձեռնարկներու :

Մոնթէվիտէօյի եւ Սան Բաւլոյի մէջ բերած են իրենց մասնակցութիւնը հայկական ձայնասփիւռի ժամերու, եւ այդ գծով նպաստած մեր մշակոյթին այս ափերուն վրայ պահպանման եւ տարածման :

— Կապը, վերին մարմիններու եւ մասնաճիւղերու միջեւ եղած է կանոնաւոր : Ամբողջ համարատու տարեշրջանին ոչ մէկ անախորժ դէպք կրցեր է ստուեր ձգել ոեւէ մէկ մասնաճիւղի կամ խումբի աշխատանքներու կամ բարոյական վարկին վրայ » :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆ.— Անցեալ կիրակի առաւօտ 24 Հոկտ. տեղի ունեցաւ Craponի դաշտի վրայ կրտսերներու (Cadet) ախոյեանական մրցումը : Մեր պատանիները լաւ խաղարկութենէ վերջ հաւասար արդիւնքով դուրս եկան 2—2 :

Նոյն պահուն U. S. Vaulxի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Juniorներու Ա. ախոյեանական մրցումը : Հակառակորդը նոյնքան զօրաւոր էր, իսկ մերինք նիհարակազմ, ու աւելի տկար : Դարձեալ հաւասար արդիւնք ունեցան 0—0 շնորհիւ բերդապահ Պապաեանի ջանքերուն :

Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին տեղի ունեցաւ մեր դաշտին վրայ մեր իգական խումբի եւ U. S.Bronի խումբի միջեւ (Անդպալի) մրցում : Մեր աղջիկները պարտուեցան 4—1 :

Ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ առաջին խումբի խաղին : Ահա ժամը 3.30 է դատաւորը կը սուլէ ու մեր տղաքը կը սկսին յարձակողականի, բայց ապարդիւն : Մեր յառաջապահները այս տարի շատ տկար են : Երկար խաղարկութենէ վերջ հակառակորդը կը նշանակէ Ա. կէտը, մեր տղաքը աւելի կրակոտ խաղարկութենէ վերջ կը նշանակեն, հինգ վայրկեան ետք, Ա. նշանակէտը :

Կիսախաղը կը վերջանայ հաւասար արդիւնքով :

Երկրորդ կիսախաղը կը սկսի աւելի կրակոտ, երկուստեք, բայց ապարդիւն : Խաղը վերջանալուն հազիւ 10 վայրկեան մնացած, մեր աջ ծայր յառաջապահը նշանակեց երկրորդ նշանակէտը : Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ :

★ Քանիցս յայտարարած ենք մեր մարզասէր հասարակութեան թէ, օրուան դատաւորը, նշանակուած D. R.ի կողմէ, խաղին տէրն ու տիրականն է : Անոր տուած որոշումները անբեկանելի են :

Երբ օտար դատաւոր մը անարգուի մեր մարզասէր հասարակութեան կողմէ, դատաւորը անոր համաձայն տեղեկագիր կուտայ եւ մենք ենք որ կը վարկաբեկուինք : Մ. Դանիէլեան

ՎԱԼԱՆՍ.— Հոկտեմբեր 24ին Salle de Fêtesի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Վալանսի Հայ Մարզականին (U. S. A.) տարեկան հանդէսը, ուր բեմադրուեցաւ ազգային կեանքէ առնուած «Սոս եւ Վարդիթեր» երգախառն թատերգութիւնը, ղեկավարութեամբ Պ. Թրադոշի, եւ մասնակցութեամբ լաւագոյն ուժերու (Մարսէյլէն եւ Վալանսէն) : Հայ Մարզականին կողմէ Գէորգ Պօյաճեան հանդիսականներուն թուեց այն դժուարին պայմանները որոնց տակ ալ Միութեան անձնուէր անդամները խումբը հասցուցին Promotion շարքին, ուր շնորհիւ հայ անունը կը հնչէ մեծ դաշտերու վրայ : Այս առթիւ կոչ ըրաւ, որպէսզի հայրենակիցներ բերեն իրենց նիւթական լայն օժանդակութիւնը :

Նուագախումբին ազգային երգերէն վերջ, ներկայացման մասնակցող դերասանները եւ միւս ուժերը գեղեցիկ ամբողջութեամբ մը ճշմարիտ վայելք մը պատճառեցին ներկաներուն : Հաճելի էին թէ պարերը եւ թէ երգերը : Հանդէսը փակեց Պ. Լեւոն Տէր Սարգիսեան :

★ Կիրակի 25 Հոկտ. տեղի ունեցաւ մեր Ա. խումբին 5րդ ախոյեանական մրցումը, մեր դաշտին վրայ, Montelimarի դէմ, (Promotion d'Honneur) : 2000ի մօտ բազմութիւն մը, առաջին անգամ ըլլալով կը շրջապատէր մեր նոր դաշտը : Ժամը 3.30ին, դատաւորը, Պ. Périer, տուաւ ազդանշանը : Առաջին կիսախաղին, հակառակ հովը հակառակորդին ի նպաստ ըլլալուն մերոնք սքանչելի խաղարկութիւն մը ունեցան եւ արդիւնքը եղաւ հաւասար 0—0 :

Հակառակորդը մեր «փուլ»ին ամէնէն զօրաւոր, հին Promotionներէն էր : Երկրորդ կիսախաղը նոյնքան շահեկան էր : Եթէ մեր ձախ եւ աջ ծայրերը քիչ մը աւելի, մեր կեդրոնի յառաջապահին հետ կապը սեղմէին, մէկ նշանակէտ պիտի շահէինք : Բայց ապարդիւն եղաւ բոլոր ճիգերը եւ խաղը վերջացաւ հաւասար : Այժմ մեր «փուլ»ին մէջ մեր տղաքը երկու «փուան»ի առաւելութիւն մը ունին, ընդհ. դասաւորման մէջ, թէեւ 4րդ ախոյեանական մրցումը կորսնցուցինք, Կրընոպլի մէջ :

Նոյն օրը մեր պահեստին իր երրորդ ախոյեանական մրցումը շահեցաւ 3—1 St. Martinի դէմ : Երկու կողմն ալ 1ère série : Իրենց առաջին ախոյեանական մրցումը ըրին նոյնպէս մեր անման կրտսերները, Lavaulte, հակառակորդին դաշտին վրայ : Այս անգամ խաղը վերջացաւ հաւասար 2-2 :

Հոկտեմբեր 31ին կը սկսի մեր առաջին Coupe Lyonnaiseի մրցումը, մեր դաշտին վրայ, որուն մանրամասնութիւնները պիտի տանք ամփոփ, նկատի ունենալով թերթին ծաւալը : Թղթակից

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ վերաբացման առթիւ աւանդական գահաճառը խօսելով, Թագաւորը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ երկաթի եւ պողպատի ճարտարագործութեանց ազգայնացման Լորտերու ժողովին իրաւասութեանց կրճատման, քաղաքացիական պաշտպանութեան եւն. : Պահպանողականները անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին առաջնորդութեամբ Չըրչիլի, ջուրը ձգելու համար մետալագործական հաստատութեանց ազգայնացման ծրագիրը :

ԱՐԱԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Հրեայ – արաբ պատերազմը սկսելէն ի վեր, Պաղեստինէն հեռացող հինգ հարիւր հազար արաբ գաղթականներու թշուառ կացութեան ամէնէն սոսկալի կացութիւնը կը ներկայացնէ Մերձ. Արեւելքի մէջ : Անոնց վիճակին բարուոքումը կրնայ ստեղծել աւելի նպաստաւոր կլիմայ մը, հարթելու համար քաղաքական վէճը : ՄԱԿի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ շատերը ուրիշ բան չունին իրենց մերկութիւնը ծածկելու համար, բացի արմաւենիի տերեւներէ : Անոնց վիճակը աւելի վատթարացած է կոմս Պերնադոթի մահէն ի վեր, հակառակ «Աշխարհի Առողջապահական Կազմակերպութեան», ինչպէս եւ «Սնունդի եւ երկրագործական կազմակերպութեան եւ դրացի Արաբներու օժանդակութեան :

Առողջապահական յանձնախումբին խորհրդային պատուիրակը, Ալեքսէյ Պավլով, չուզեց որ այս խնդիրը օրակարգ անցնի, դիտել տալով թէ պէտք է նկատի առնուի նաեւ բոլոր տարագիրներու պարագան : Բայց Բրիտանիոյ առաջարկը ընդունուեցաւ 3ի դէմ 38 ձայնով :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ, 15 Հոկտ. (Իզվեստիա).— Այս տարի Հայկական Հանրապետութեան գիտութեանց ճեմարանը 102 գիտ. արշաւախումբեր ուղարկեց երկրի զանազան շրջանները : Շատերը արդէն վերադարձած են Երեւան : Անասնաբուծութեան կաճառի արշաւախումբերը ամրան ընթացքին ուսումնասիրած են Արագածի եւ Զանգեզուրի Ալպեան մարգագետինները : Երեւան հանուած են անասնապահութեան նոր վայրեր : Ճարտարապետական կաճառի գիտական աշխատակիցները հետազօտած են շինարարական նիւթերու հանքերը : Քսան է աւելի արշաւախումբեր քննած են Սեւանի ջուրերու օգտագործման հնարաւորութիւնները՝ ելեկտրական ուժի եւ ոռոգման աշխատանքներու տեսակէտէն :

Արարատեան դաշտին մէջ կը կատարուին պեղումներ Հայաստանի միջնադարեան մայրաքաղաքի Դուինի շուրջ :

★ Աշխարհի ամենամեծ երկրագործականմեքենաներու գործարանի — Ռոստսելմաշի, (Ռոստով) վարիչ է նշանակուած ճարտարագէտ Սարգսեան :

ՎՐԱՍՏԱՆԻ տասնէ աւելի երեխայ ունեցող շքանշանակիր մայրերու ցանկին մէջ, մինչեւ այբուբենի Դ. տառը, կան 6 Հայեր,— Յակոբեան Մարթա, Անախասեան Արաքսի, Հալաջեան Զարթար, Գայուստեան Տիգրանուշ, Գողոբեան Հէրիքնազ, Դէմիրճեան Արշալոյս :

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ ազգ. ժողովը սկսած է քննել ընդհ. ներման օրինագիծը, «որմէ յայնօրէն պիտի օգտուին քաղաքական յանցաւորները», Հանրապետութեան 25ամեակին առթիւ :

ՎԵՑ ՀՈԳԻ ձերբակալուեցան, 300 միլիոն Փրանքի վնաս մը պատճառած ըլլալով Ֆրանսայի գանձին, արժեթուղթերու չարաշահութեամբ (ընդմէջ Ֆրանսայի եւ Պելճիոյ) :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԲՆԱԿԱՐԱ՞Ն ԹԷ ԴԱՐԱՆ

— Հոգ մի ըներ, Բարկէն հայրիկ, Աստուած կը պահէ. իմ սիրտս քիչ մը ապահովցաւ. ինչպէս Հռոմայ դքերը զիս ապահով ըրին իրենց կրօնքին վտանգէն, իրենց կանայք ալ զմեզ կ'ապահովեն իրենց արանց վտանգէն : Դուն շատ լաւ ըրեր ես, այս գիշեր անկողինդ թռչուններէն փոխ առեր ես, ալ ապահով կրնաս գիշերները քնանալ, վասն զի թշնամին քու կարծածիդ չափ զօրաւոր չէ, ով գիտէ թէ նիզակակից մըն ալ չէ մեզի :

— Աստուած պահէ Հռոմի մը նիզակակցութենէն. ըսաւ ծերուկը, երեսը խաչակնքելով, հարցուր այդ Ֆրանկներուն թէ ի՞նչ շահ ըրին անոնց օգնութենէն, Հռոմը կը խոստանար անուշ անուշ բարեկամութիւն, պաշար, առատութիւն, միւս կողմէ ձեռքի տակէ խոտերն ու արտերը կ'այրէր, ցորենն ու գարին ջուրը կը թափէր, գեղն ու քաղաքը անապատ կ'ընէր, երբ մեր Կիլիկիա հասան, քու պապուդ օրը՝ հայրս կը պատմէր, Աստուած լուսաւորէ անոնց հոգին, ձի չէր մնացեր տակերնին, ճամբան ամէնն ալ սատկած էին, մարդիկ ըսես, հալումաշ եղած անօթութենէ, հիւանդութենէ, գիտես թէ բարակ ցաւի էին հանդիպեր, մենք կը յուսայինք որ ամէնքը կը մեռնին, ան քաջ պարոններն ու Փռերները թէ որ մեր Հայոց հացը չուտէին՝ Երուսաղէմ չէին մտներ, բայց ան որ շատ խելօք մարդ էր, Աստուծոյ սիրուն համար ալ, անոնց թագաւորին դնաց, պէտքերնին լեցուց : Կերան, խմեցին, ութ օր չանցաւ՝ ամէն մէկը մէկմէկ ցուլ դարձան, ուժովցան, գընացին ամէն տեղ առին, Ս. Գերեզմանն ալ ազատեցին. ինչ օգուտ, սա Փռանկները ուժով են, քաջ են, լաւ բազուկ ունին, բայց գլուխնին դատարկ է, խելք չունին, սա Հռոմները հակառակն են, ուժ չունին՝ բայց շատ գիտեն, խորը կը տեսնեն, նայէ անոնց տէրտէրներու աչքին, դժոխքի ճրագ կը նմանի, գիտես թէ սատանան մէջը կը պլպլայ : Ես սա գիշերուընէ ի վեր Հռոմ մարդկանցմէ աւելի կիներէն կը վախնամ :

— Փուճ տեղը կը յոգնիս, Բարկէն, ըսաւ Թորոս լուրջ կերպով, մենք հիմա քարէ, փայտէ բարեկամ մը չունինք, պէտք է որ պատրաստուինք սա անիծեալ քաղաքէն փախչելու, ծոցերնիս ստակ մը չունինք որ նաւու մը վարձք կարենանք ընել, քու ըսածիդ պէս թէ որ խելօք ըլլանք եւ երբ առիթ մը պատահի ու անկից օգուտ քաղել չգիտնանք, մենք ալ քու Փռանկներէդ աւելի դատարկ գլուխ կ'ըլլանք :

Դուն նայէ սա քաղաքը, այսօր պտոյտ մը ըրէ, տես, նայէ Հայ մը կը տեսնես թերեւս, ամէն Հայու ականջ մի դներ, հայերէն խօսող ուրացեալ Հայ կարելի է շատ գտնես, բայց սրտով Հայ շատ քիչ կայ, մանաւանդ տէրտէրներէն զգուշացիր, անոնց լաւը սուրբ է, բայց գէշը սատանայէն ալ վատ է :

« Երբ իմ վրայ խօսք դառնայ, ըսէ թէ ապուշին մէկն է, ըսէ թէ միտքը բռնուած տարտամ մարդ մըն է, հօրը հիւանդութենէն վերջը փոխուեցաւ ըսէ, ցաւէ, ողբա իմ վրաս, իսկ թէ որ մարդու մը հանդիպիս, իրօք ճշմարիտ մարդու մը, քանի մը տեսութենէ վերջ, ինձ իմաց տուր անունով, տեղով, անցեալով եւ յետոյ երբ որ ուզեմ ինձ կը բերես : Ահա քու ընելիքդ :

— Լաւ, ըսաւ Բարկէն, եւ ելաւ երթալու :

Շատոնց էր, Լեւոնի մեռնելէն վերջը, այսչափ երկար խօսակցութիւն չէր ունեցեր իր երիտասարդ տիրոջ հետ, ուստի՝ ուրախ էր սրտով, թէպէտ դէմքը ծիծաղի սովորութիւնը մոռցեր : Եւ երբ դուրս կ'ելնէր, ձայնեց Թորոս :

— Բարկէն հայրիկ, փող ունի՞ս :

— Մէկ փող չկայ, բայց Աստուած ողորմած է :

— Ինչպէս :

— Երբ ոտք չունէինք՝ Աստուած ոտք տուաւ. հիմա ալ ստակ չունինք, Աստուած մեծ է՝ կուտայ : Դուն հոգ մի ըներ :

ԾԵՐԵՆՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՐՍԱՅԻՃ ՕՐԲԵԼԵԱՆԻ ԵՒ ՄԻՆԱ ԽԱԹՈՒՆԻ ՍԵՐՈՒՆԴԸ, գրեց Գարեգին Ա. կաթողիկոս, հրատ. Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան : Գին 1 ուկէս տոլար :

նակցութիւնը ուժի փորձ մըն է որ կը կատարէ, իր 2.500.000 անդամներով։ Իր դիմացը կը գտնուին Բանուորական Ուժը եւ քրիստոնեայ աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը, 1.400.000 եւ 800 հազար անդամներով։

★ Մ. Նահանգներու Հանքագործներու Դաշնակցութիւնը առաջարկեց նախագահ Թրումընի՝ պահանջել Փրանսական կառավարութենէն որ «դադրեցնէ պատերազմը հանքագործներուն դէմ. պայքար մը որ կը մղուի ամերիկացի հարկատուներուն դրամով»։ (Կակնարկէ Մարշըլի ծրագրով եղած օգնութեան)։

★ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով ուժգնօրէն կը բողոքէ զինուորական գործողութեանց դէմ, սուտեր կը վերագրէ Ներքին Նախարար Ժիւլ Մոքի եւ ծանրապէս կ՚ամբաստանէ ընկերվարական կուսակցութեան վարիչները, ըսելով Լէոն Պլումէն, «որոնց քաղաքականութիւնը ճամբայ կը բանայ փաշականութեան, որ Կոլեան արկածախնդիրներուն» են։

★ Ալէսի մէջ ձերբակալուած 400 ցուցարարներէն 280ը վար դրուեցան եւ պիտի դատուին։

★ Ներքին Նախարարութիւնը ծեկոյցով մը դասաձեւ կը յիշեցնէ թէ անխտիր պիտի արտաքսուին այն օտարականները որ կը մասնակցին որեւէ ցոյցի։ Արդէն իսկ արտաքսումի վճիռ արձակուած է 52 օտարականներու դէմ, իսկ ուրիշ աւելի բազմաթիւ օտարականներ պիտի դատուին։

Անվստահութեան ցոյց մը կարմիր նախարարներու դէմ

Չորեքշաբթի օր ազմկալի միջադէպ մը պատահեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ։ Ազգ. պաշտպանութեան յանձնաժողովը նիստի հրաւիրուած էր, լսելու համար նախարարին՝ Պ. Ռամատիէի մէկ զեկուցումը։ Զեկուցումէն առաջ, երկու երեսփոխաններ բանաձեւ մը առաջարկեցին, որ կ՚ըսէ.

— «Նկատի առնելով ներքին գործերու նախարարին ծայր աստիճան ծանր ամբաստանութիւնները Համայնավար կուսակցութեան դէմ, ածխահանքերու վէճին առթիւ, ազգ. պաշտպանութեան յանձնաժողովը կը կարծէ թէ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը այս միջոցին չի կրնար ազատօրէն խօսիլ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան ծրագիրներու մասին։ Հետեւաբար կը խնդրէ նախարարէն յետաձգել իր բացատրութիւնները, մինչեւ որ խորհրդարանը լուսաբանուի ներկայ կացութեան մասին եւ կարենայ անհրաժեշտ եզրակացութիւնները հանել, ի շահ երկրին»։

Բանաձեւին դէմ խօսեցաւ զոր. Ժուանվիլ, յանուն համայնավարներու։ Աջակողմեան երեսփոխան մը պաշտպանեց բանաձեւը։ Ի վերջոյ 9ի դէմ (համայնավարներ) 17 ձայնով քուէարկուեցաւ բանաձեւը։ Համայնավարները կատղելով ծանր լուտանքներ արձակեցին իրենց պաշտօնակիցներուն դէմ։ Ռամատիէ մեկնեցաւ առանց զեկուցում տալու։

★ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց Համագումարը, որ 8 միլիոն կազմակերպուած բանուորներ կը ներկայացնէ, յայտարարութիւն մը հրատարակելով, բացէ ի բաց կը դատապարտէ Համայնավար կուսակցութեան «պառակտիչ գործունէութիւնը, քաղաքական խռովարարութիւնը եւ խափանարար ուղղութիւնը»։ Այս առթիւ կը հրաւիրէ Արհեստակցական Միութեան համաշխարհային դաշնակցութիւնը՝ «դադրեցնել իր գործունէութիւնը», այլապէս իրենք պիտի քաշուին։ (Այս վերջին կազմակերպութիւնը ենթակայ է Խ. Միութեան)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳՐՈՎ նախատեսուած գումարները առ այժմ պիտի ստանան 16 երկիրներ, մինչեւ որ ստորագրեն փոխադարձութեան պայմանագիրը։ Զրկուած երկիրներէն մէկն է Թուրքիա։ Անգլիա ստորագրեց իր պայմանագիրը, որով 310 միլիոն տոլար պիտի ստանայ։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ առկախ կը մնայ։ Երեք արեւմտեան պետութիւնները որոշեցին Ապահովութեան Խորհուրդի օրակարգին վրայ ձգել խնդիրը, փոխանակ անմիջապէս յղելու ընդհ. ժողովին։ Ասով դուռը բաց կը մնայ Խ. Միութեան եւ չէզոքներու առջեւ, նոր առաջարկներ ներկայացնելու համար։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանին մէջ Ռուսերը 200.000 հոգինոց ոստիկանական ուժ մը կը կազմակերպեն, «բացորոշապէս զինուորական համազգեստով, հրասայլերով, գնդացիրներով եւ զրահապատ կառքերով», համաձայն անգլիական հրամանատարին՝ զոր. Րապըրթսընի։ Իր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, այս թիւը կըրնայ բարձրանալ 400.000ի։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հարցին քննութեան առթիւ, Սուրիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ Արաբները

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, Հոկտեմբեր 31 կիրակի օրը ժամը 4էն կէս դիշեր, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի եւ Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ։ Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 14 Նոյեմբեր, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Théâtre Municipalի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՑԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Մեծ Հայուն Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով, մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջանը, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հանդիպումը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, Սեւրի դաշնագիրը, Ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն Ա. ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։ Կը բանախօսէ ընկեր Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ, կ՚արտասանուին կտորներ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԷ։

Կը ներկայացուի 31 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին սինէմա Pathé Palaceի մէջ։

Մուտքը հրաւիրատոմսով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷՔ.— Լիոնի մէջ 20 Նոյեմբեր, շաբաթ իրիկուն, համախմբերգչական միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, Նոր Խարբերդի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը։

ՅԱՐԳԱՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամենայն Սրբոց Տօնի առթիւ (Մեռելոց) Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է յիշատակի այց մը Անդրանիկի, Խատիսեանի եւ Ահարոնեանի շիրիմներուն, այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։ Հաւաքուիլ Métro Gambetta, ժամը 3ին։

ԼԻՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Թ. Այվազեան, իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Հայրապետեանի եւ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մէհթէրեանին, իրենց զոքանչին, մօր եւ մեծ մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԳԻՆԷ ՔԷՕԼԷԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

FOURNITURES POUR TAILLEURS

2 Rue des Filles St. Thomas

ou 1 rue du 4 Septembre Paris (2), métro Bourse

Վաճառատունը բաց է ամէն օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ՝ կը ներկայացնենք ֆրանսական եւ անգլիական խիստ ճաշակաւոր կերպասներու հին տուն մը։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի առեւտրականներուն.—

Ստանձնած ենք ֆրանսական շատ կարեւոր «Փապրիք»ի մը, **Toile, crin** եւ **crin guipé**ի Սուրիոյ եւ Լիբանանի ընդհանուր ներկայացուցչութիւնը։

կորսնցուցած են իրենց վստահութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդին վրայ եւ այսուհետեւ իրենց ուժերով պիտի ապաւինին, պաշտպանելու համար իրենց իրաւունքները։— Հրեաները մերժեցին քաշուիլ Նէճէպի նշանակուած սահմանագիծը։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին խօսելով, Մարշըլի ծրագրին լիազօրը, Հոֆմըն, յայտարարեց թէ «ոչ մէկ նախայարձակ պիտի համարձակի չափուիլ արեւմտեան պետութեանց հետ, եթէ անոնք միացեալ ճակատ կազմեն»։ Այս առթիւ յիշելով ազատ ազգերու անսպառ աղբիւրները, ըսաւ թէ Ռուսիա եւ իր արբանեակները 250 միլիոն բնակիչ ունին, իսկ «ազատ աշխարհին բնակիչները՝ աւելի քան 500 միլիոն։ Խ. Միութիւնը ունի աշխարհի պողպատի արտադրութեան 20%ը, իսկ ազատ երկիրները՝ 75%ը» եւն.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին «Հրայր» ակումբին մէջ։

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին կողմէ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé։

Շարունակութիւն անցեալ շաբթուան նիւթին։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ մահուան 13րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ։

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ, յարգելու համար անմահ վարդապետին սրբազան յիշատակը։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Հայրապետեանի, Տիկին ՎԵՐԳԻՆԷ ՔԷՕԼԷԵԱՆ մահուան առթիւ։ Ինչպէս նաեւ շնորհակալութիւններ Porte d'Italieի Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին որ այս առթիւ հազար ֆրանք նուիրեց մասնաճիւղին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Ս. ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

Կիսադարեան Յուշամատեան

(1895—1945)

Ուղեւորութիւն մը Արդէոսէն Տաւրոս։ Կը բովանդակէ Կեսարիայէն, Դամասկոսէն, Հալէպէն, Երուսաղէմէն, Եգիպտոսէն, Կիլիկիայէն (գրաւում եւ պարպում) ինչպէս նաեւ Եւրոպայէն եւ Խ. Հայաստանէն զանազան հետաքրքրական յուշեր եւ դրուագներ, ազգային, ընկերային, քաղաքական եւ պատմական.— Առեւանգումի դէպքեր։ Երկու ձեմիլէներ (Շուշան եւ Սօնա).— Պաշտօնական փաստաթուղթեր, պատկերներ եւ քարտէսներ։ 380 մեծադիր էջ։ Գին 450 ֆրանք, արտասահման 2.50 տոլար։ Հեղինակին հասցէն՝ 14 rue Cadet, Paris (9)։

Մօտերս լոյս կը տեսնէ՝

ՎԻՄԱՓՈՐ ՎԱՆՔԻՆ ՎԱՆԱՀԱՅՐԸ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը եւ Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան մասնաճիւղը կազմակերպած են պարանցիկ ցերեկոյթ մը 5 Դեկտ. ժամը 16էն 24, Hôtel des deux Mondesի սրահներուն մէջ, 22 Avenue de l'Opéra։ Գեղարուեստական բաժին։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

BONNETERIE

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ԿԻՍ – ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

Ռ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

10 Rue des Petits Carreaux, Paris (2)

Métro Sentier, Հեռաձայն Cen. 36-54

Ձոխ մթերք գուլպայի «Շօսէթ»ի, ներքին ճերմակեղէններու, մասնաւորաբար շրջուն վաճառորդներու համար։

ԾԱԽՈՒ Է Singer 103 K moteurով նոր մեքենայ մը, մասնաւոր «քոնֆէքսիոն»ի համար։

Դիմել ամէն կէսօր ժամը 1—2 եւ իրիկուները 7—7.30 Պ. Վարպետեանի՝ 76 rue de la Mare, Paris (20)։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ Bottierի քով աշխատելու համար լաւ գործաւորներ եւ coupeur մը։

Լաւ վճարում։

Դիմել Bottier Jean Vanlian, 7 rue Godot du Mauroy, métro Madeleine, tél. Opé. 01-08։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 30 Octobre 1948 Շաբաթ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 5682–Նոր շրջան թիւ 1093 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ի՞նչ օգուտ ձեր արդար քննադատութիւններէն: Ոչ միայն նկատի չեն առներ, այլեւ դուրսէն ալ կամաւոր պաշտպաններ կը գտնեն...

= Մեզ չեն հետաքրքրեր ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը: Մենք մեր պարտականութիւնը կը կատարենք: Սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ :

— Ձայն բարբառոյ յանապատի:

= Ինչո՞ւ այդքան յոռետես կ'երեւաք: Ե՞րբ է պատահած որ այս ու այն գաղափարը, տեսակէտը, արդար պահանջը անմիջապէս ընդունուին: Ցարական իշխանութեան օրով, Կալիցինները, Պլէվէները, Պոբիտոնացեւները եւ ուրիշ բռնակալներ նկատի կ'առնէի՞ն յեղափոխական, մինչեւ անգամ պարզ ազատական հոսանքներու բողոքները:

— Բռնի ուժը, յեղափոխութեան ալիքն էր որ աւլեց – սրբեց բոլորը, ինչպէս ուրիշ ճիւաղներ, իրենց հրէշային կարգուսարքով :

= Որքան գաղափարներ չահուած են բնական ընթացքով: Շատ բան կախում ունի վարիչներու սրտեսութենէն, իմաստութենէն: Խիղճէն եւ գիտակցութենէն: Մանաւանդ երբ խնդիրը կը վերաբերի տարրական, անվիճելի պահանջներու:

— Մարդիկ իրենց յատուկ աւետարանը, կանխորոշ ծրագիրն ու գիտելիքներն ունին, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ լսեն ուրիշ եղանակներ ու ձայներ :

= Կը նշանակէ թէ մենք ալ բարեւ՞ պիտի կենանք, երեսը կախ, գլուխը ծուռ, աչքերը գոց: Ինչպէս կը պահանջեն դաս մը դպիրներ :

— Գոնէ միջոց մը գտնէիք դէմ դիմաց խօսելու եւ լուսաբանութիւններ հաղորդելու, փոխադարձաբար :Վերջապէս լեզուի հարցն ալ քաղաքական, պետական խնդիր չէ :

= Քիչ առաջ կ'ըսէիք թէ կանխորոշ ծրագիրներ ունին : Այո, նոյն թիմածոյ կաղապարը Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան: Լէնինկրատի արդիական արուարձանէն մինչեւ Աշտարակի կամ Շիրակի յետին գիւղը :

— Ի՞նչ օգուտ կը սպասեն, այդ միջամտութիւնը տարածելով մինչեւ բառարանի, քերականութեան, ուղղագրութեան վրայ :

= Տեսակ մը յեղափոխական ռազմավարութիւն ալ այս: Օրինակ, երբ նախադասութիւն մը կազմեն իրենց պարտադրած անճոռնի օտարաբանութիւններով, ազդանշան մը տրուած կ'ըլլայ, առանց ազդի խորութեան: Անհրաժեշտ չէ որ բայեր գործածուին, կամ քերականութեան կանոնները յարգուին :

— Հանելուկ լուծելու միտք չունիմ :

= Ահաւասիկ,— Կոնտրեւոլուցիոն կոնսպիրացիա ֆաշիստ էլեմենտների կողմից: Էվակուացրէք վտանգուած զոնաները: Ռեսպուբլիկական դիվիզիաների ավանգարտը ...

— Ես կը կարծեմ թէ տգիտութեան հետեւանք են այս նորաբանութիւնները :

— Տգիտութիւնն ալ իր տեղն ունի: Աւելցուցէք նաեւ ծուլութիւնը, անհոգութիւնը, բռնութիւնը, քմահաճոյքը: Եւ սակայն, չարիքին աղբիւրը չի սահմանափակուիր այդ պատճառներով: Ամէն բան վեր ի վայր շրջելու աղանդամոլութեամբ, անոնք «ինտերնացիոնալ», «ռեվոլուցիոն» լեզու կ'ուզեն ստեղծել: Այսինքն բաբելոն : Քաո՛ս: Խառնիճաղանճ մը որ միայն իրենց գաղտնի նպատակներուն կը ծառայէ: Կատարեալ բարբարոսութիւն: Իրենց բառով՝ «ռէակցիա»:

— Ձե՞ք հաւատար թէ այս չարիքն ալ կը դարմանուի ժամանակի ընթացքին :

= Ի՞նչպէս հաւատանք, երբ նորեկներն անգամ նոյն լուծին կ'ենթարկեն, սկսելով դպրոցէն: Արդէն կը տեսնէք փաստերը, հրատարակուած նամակներուն մէջ: Բուն վէրքը շատ աւելի խոր է: Երեւակայեցէք վաղուան սերունդին հայերէնի պաշարը ...

— Ուղղագրութեան մէջ որոշ բարեփոխումներ կատարուեցան, քանի տարի վերջը :

= Եղածը այնքան այլանդակ էր որ, իրենք ալ անելի մատնուեցան: Բայց բուն աղճատումը կը մնայ անփոփոխ: Երանելիները երբ «հետո» կը գրեն (յետոյ), կը մոռնան որ բառերն ալ իրենց պատմութիւնը, մարդակազմութիւնը, փիլիսոփայութիւնը ունին :

Շ.

Ստալին կ'ամբաստանէ Անգլօ-սաքսոնները իբրեւ պատերազմի հրձիգ

Մոսկուայի անթելը Եչ. օր հաղորդեց Ստալինի զրոյցը «Փրավտա»յի խմբագրին հետ, Պերլինի տագնապին առթիւ: («Փրավտա» պաշտօնաթերթն է կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին) :

Ահաւասիկ հարցումներն ու պատասխանները.

Ա. ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Պերլինի կացութեան մասին Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ կատարուած քննութեան արդիւնքի եւ անգլեւսաքսոն եւ ֆրանսական ներկայացուցիչներուն ընթացքի մասին :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ես այդ բոլորը կը նկատեմ իբրեւ մէկ արտայայտութիւնը անգլեւսաքսոն եւ Ֆրանսացի վարիչներու յարձակողական քաղաքականութեան :

Բ. ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ճի՞շդ է որ այս տարուան Օգոստոսին համաձայնութիւն մը գոյացած էր չորս պետութեանց միջեւ, Պերլինի մասին:

Պ.— Այո, ճիշդ է: Գիտէք որ Օգոստ. 30ին Մոսկուայի մէջ համաձայնութիւն մը գոյացած էր Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, միաժամանակ միջոցներ ձեռք առնելով վերցնելու համար՝ մէկ կողմէ փոխադրութեանց սեղմումները, միւս կողմէ Պերլին ներմուծելու համար խորհրդային շրջանին գերման մարքը, իբրեւ միակ դրամ: Այս համաձայնութիւնը չէր դպչեր ոեւէ մէկուն վարկին, նկատի կ'առնէր երկու կողմերուն շահերը եւ կ'ապահովէր ապագայ գործունէութեան կարելիութիւնը: Բայց Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնները չեղեալ հռչակեցին այս համաձայնութիւնը, այսինքն բռնաբարեցին զայն, որոշելով խնդիրը յղել Ապահովութեան Խորհուրդին ուր Անգլեւամերիկացիները ապահով մեծամասնութիւն մը կը վայելեն :

Գ. ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ճի՞շդ է որ վերջերս, ոչ-պաշտօնական բանակցութեանց ընթացքին, երբ այս խնդիրը կը քննուէր Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, անգամ մը եւս համաձայնութիւն գոյացած էր Պերլինի կացութեան մասին, որեւէ քուէարկութենէ առաջ :

Պ.— Այո, ճիշդ է: Արժանթինի ներկայացուցիչը, Պ. Պրամուգլիա, որ միեւնոյն ատեն նախագահն էր Ապահովութեան Խորհուրդին եւ, յանուն միւս չահակից պետութեանց, կը շարունակէր ոչ-պաշտօնական բանակցութիւնները ընկեր Վիշինսկիի հետ, արդարեւ իր ձեռքն ունէր համաձայնութեան նախագիծ մը Պերլինի հարցին լուծման մասին, բայց Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչները նորէն չեղեալ հռչակեցին այդ համաձայնութիւնը:

Դ. ՀԱՐՑՈՒՄ.— Կրնայի՞ք բացատրել պատճառները :

Պ.— Պատճառն այն է որ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ յարձակողական քաղաքականութեան դրդիչները չեն ուզեր համաձայնութիւն մը կամ գործակցութիւն մը ապահովել Ռուսիոյ հետ: Անոնք պէտք չունին ոչ համաձայնութեան մը, ոչ ալ գործակցութեան մը, այլ կ'ուզեն «խօսակցութիւններ» համաձայնութեան մը կամ գործակցութեան մը մասին, որպէսզի վիժեցնեն այդ համաձայնութիւնը եւ Խ. Միութիւնը պատասխանատու բռնեն ձախողանքին, փորձելով ապացուցանել թէ անկարելի է գործակցիլ Խ. Միութեան հետ :

Պատերազմի հրձիգները (դրդիչներ) ամէն բանէ աւելի կը վախնան Խ. Միութեան հետ համաձայնութենէ եւ գործակցութենէ, քանի որ Խ. Միութեան հետ գործակցութիւնը կը վտանգէ պատերազմի հրձիգներուն դիրքերը եւ անիմաստ կը դարձնէ այդ պարոններուն յարձակողական քաղաքականութիւնը :

Ճիշդ այս պատճառով ալ, անոնք կը վիժեցնեն արդէն գոյացած համաձայնութիւնները, կը ժխտեն իրենց ներկայացուցիչները որոնք այդ համաձայնութիւնները կնքած են Խ. Միութեան հետ, եւ, բռնաբարելով Միացեալ Ազգերու դաշինքը, խնդիրը կը յղեն Ապահովութեան Խորհուրդին ուր ապահով մեծամասնութիւն մը ունին եւ ուր կրնան «ապացուցանել» ինչ որ ուզեն: Այս բոլորը՝ ցուցնելու համար թէ անկարելի է գործակցիլ Խ. Միութեան հետ, թէ անհրաժեշտ է նոր պատերազմ մը եւ այսպէս պատրաստել այդ նոր պատերազմին պայթումը: Անգլեւամերիկեան վարիչներուն ներկայ քաղաքականութիւնը արդարեւ յարձակողական եւ պատերազմի դրդիչներու քաղաքականութիւն մըն է :

Ե. ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Ապահովութեան Խորհուրդի վեց անդամ պետութեանց, Չինաստանի, Քանատայի, Պելժիոյ, Արժանթինի, Քոլոմպիոյ եւ Սուրիոյ ներկայացուցիչներու դիրքի մասին :

Պ.— Այդ պարոնները յայտնապէս ուժ կու տան նախայարձակման, պատերազմի քաղաքականութեան :

Զ. ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ելքը:

Պ.— Ելքը ուրիշ բան չի կրնար ըլլար եթէ ոչ ամօթալի ձախողանք մը նոր պատերազմի մը դրդիչներուն համար: Չըրչիլ, գլխաւոր դրդիչը նոր պատերազմի մը, արդէն յաջողած է կորսնցնել իր ազգին եւ ամբողջ աշխարհի ժողովրդավար ուժերուն վստահութիւնը : Նոյն ճակատագիրը կը սպասէ պատերազմի բոլոր դրդիչներուն : Ժողովուրդները դեռ շատ լաւ կը յիշեն վերջին պատերազմին արհաւիրքները եւ հանրային կարծիքին ուժերը, որոնք խաղաղութիւն կ'ուզեն, այնքան զօրաւոր են որ Չըրչիլի յարձակողական դպրոցին աշակերտները չեն կրնար յաղթել անոնց եւ մղել դէպ ի նոր պատերազմ :

Յուսախաբութիւն Ազգաժողովին մէջ

ՉԸՐՉԻԼԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ.— «ՄԻԱՑՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ ԿՐՆԱՑ ԵՒՐՈՊԱՆ ՓՐԿԵԼ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԳԵՐՈՒԹԵՆԷՆ »:

Ստալինի յայտարարութիւնները շատ ծանր տպաւորութիւն գործեցին Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ, զարմանք եւ մտահոգութիւն պատճառելով անոնց որ տակաւին կը հաւատային թէ կարելի է խաղաղութեամբ լուծել Պերլինի խնդիրը: Զարմանք՝ անոր համար որ, իրազեկներու կարծիքով, Ստալինի կարգ մը յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան : Մտահոգութիւն, որովհետեւ Ստալին կարգ մը կծու, ռազմաշունչ բառեր կը գործածէ :

Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Մարշըլ անմիջապէս իր կառավարութեան կարծիքը հարցուց այս նոր կացութեան առթիւ: Բրիտանական ներկայացուցիչն ալ հեռաձայնով խօսեցաւ Պ. Պէվինի հետ, որ Լոնտոն կը գտնուի :

Իրազեկներ դիտել կու տան թէ առաջին անգամ է որ Ստալին ուղղակի կ'ամբաստանէ արեւմտեան պետութեանց վարիչները իբրեւ «նախայարձակ եւ պատերազմի հրձիգ»: Մինչեւ հիմա այդ սլաքները կ'ուղղուէին Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի «կարգ մը շրջանակներուն դէմ»:

★ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, Չըրչիլ բուռն ճառ մը խօսելով գահաճառին վիճաբանութեան առթիւ, հրապարակաւ հրաւիրեց Մ. Նահանգները «բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս» միանալ արեւմտեան Եւրոպայի, կազմակերպելու համար իրենց պաշտպանութիւնը ռուսական յարձակման դէմ: Այս առթիւ հիւլէական ռումբի մասին եւս խօսելով, յայտարարեց.

— «Ինչ որ ալ ըլլան, Արեւմուտքի պաշտպանողական պատրաստութիւնները, դեռ երկար տարիներ երկրորդական տարր մը միայն պիտի կազմեն, բաղդատելով հիւլէական ռումբին կանխարգել ազդեցութեան հետ : Հիւլէական ռումբը միայն կրնայ արգիլել Եւրոպայի գերութիւնը եւ բարբարոսացումը Կրեմլինի վարած համայնավար ուժերուն կողմէ »:

Գերմանիոյ մասին ալ խօսելով, Նախկին վարչապետը ըսաւ.— «Անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա կարգադրէ իր հազարամեայ վէճերը գերման ժողովուրդին հետ, զայն վերադարձնելով քրիստոնէական եւ եւրոպական քաղաքակրթութեան դիրքին »:

Գործադուլին հետեւանքները

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԱԾՈՒԽ ԿԸ ՊԱՐՊԵՆ, ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՎ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարութիւնը հրամայեց զինուորներու միջոցաւ պարպել այն նաւերը որոնք հանքածուխ բերած են Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ոչ միայն թոյլ չի տար որ նաւաստիները եւ քարափի բանուորները կատարեն այդ պարտականութիւնը, այլեւ կը ջանայ կառախումբերով փոխադրութիւնն ալ արգիլել :

Զինուորներու առաջին միջամտութիւնը տեղի ունեցաւ Լա Ռոշէլի մէջ, ուր յունական շոգենաւ մը մտնելով 9600 թոն հանքածուխ պարպեցին : Նոյն գործողութիւնները պիտի կատարուին Մարսէյլի, Սէն Նազէռի, Ռուանի եւ ուրիշ նաւահանգիստներու մէջ, ուր նոյնպէս անշարժութեան դատապարտուած են ածխանաւերը (աւելի քան 25 օտար նաւեր) :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՊԷ՞Ս Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Նոյեմբեր ամսու սկիզբը բովանդակ Մ. Նահանգներու մէջ տեղի կ'ունենայ Հանրապետութեան 34րդ նախագահին ընտրութիւնը: Վերջին մէկուկէս դարու համեմատաբար կարճ շրջանին մէջ, 3ուկէս միլիոն բնակչութեամբ 13 սկզբնական նահանգները այժմ դարձած են՝ իրենց 146 միլիոն ամերիկացի քաղաքացիներով՝ աշխարհի հզօրագոյն ազգը:

Ամերիկեան ազգի պատմութեան տեղեակ մէկը պիտի չկրնար անտեսել այն վճռական ու բարերար դերը զոր կատարած է Ամերիկեան Սահմանադրութիւնը, երկրի քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային մարզի մէջ երեւան բերած անօրինակ վերելքի ընթացքին: Ու այդ հիմնական օրէնքի անկիւնաքարն է Մ. Նահանգներու նախագահի դիրքը իբրեւ պետը գործադիր իշխանութեան (Chief executive):

Ամերիկեան համադաշնակցային դրութիւնը հաստատուած է վարչական երեք հիմերու վրայ.

Ա.— ՕՐԷՆՍԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ, բաղկացած Երեսփ. եւ Աւագներու (Ծերակոյտ) Ժողովներէ որոնք հաւաքաբար կը կազմեն խորհրդարանը (Gongress):

Բ.— ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ կեդրոնացած նախագահի անձի վրայ: Այս վերջինը իբրեւ օգնական ունի տասը նախարարութեանց պետերը:

Գ.— ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆ մը բաղկացած 9 դատաւորներէ: Իր պաշտօնն է հսկել Սահմանադրութեան արդար գործադրութեան վրայ ու ի հարկին զայն մեկնել դատական լայնիմաստ ոգիով մը:

Ուրեմն, կ'արժէ գիտնալ թէ ինչ պայմաններով կ'ընտրուի այն անձը որ ժողովուրդէն իշխանութիւն կը ստանայ չորս տարի շարունակ վարելու ազգի ճակատագիրը:

Ընտրութեան եղանակը ինքնայատուկ է եւ ունի հետեւեալ գլխաւոր յատկանիշերը .—

1.— Քուէարկութիւնը անուղղակի է : Երբ յառաջիկայ Նոյեմբեր 2ին ամերիկացի քաղաքացին իր քուէթուղթը տուփին մէջ կը նետէ, նախագահն ու փոխ նախագահը չէ որ կ'ընտրէ, այլ միայն ընտրողներու մարմին մը որ կը կոչուի Electoral College կամ ընտրական համաժողով : Այս համաժողովն ալ ինքն անուանական մարմին մըն է, քանի որ հաւաքոյթ չունենար, բայց անոր կազմը, կուսակցական գետնի վրայ, կը վճռէ ընտրութեան արդիւնքը:

2.— Նախագահին ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ կուսակցական գիծի հետեւողութեամբ: Երկու գլխաւոր հոսանքներն են Ժողովրդավար (Democratic) եւ Հանրապետական (Républicain) կուսակցութիւնները: Այս երկու կուսակցութիւններն ամրան ընթացքին կ'ունենան իրենց համագումարները (Convention) եւ կը նշանակեն նախագահութեան եւ փոխ-նախագահի թեկնածուները: Ինչպէս ծանօթ է, յառաջիկայ ընտրութեանց իբր Ժողովրդավար թեկնածու անուանուած են Հէրրի Թրումըն (Նախագահ) եւ Պարքլի (փոխ-նախագահ), իսկ Հանրապետական կուսակցութիւնը նշանակած է Նիւ Եորք նահանգի կառավարիչը, Թոմըս Տիուին իբրեւ նախագահական թեկնածու եւ ծերակուտական Ուօրըն փոխ-նախագահական թեկնածու :

Ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ հետեւեալ ձեւով.— 48 նահանգներէն ամէն մէկուն մէջ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կը նշանակէ նախագահական ընտրողներու թեկնածու ներկայացող անձերու ցանկ մը: Քուէարկուն իր քուէն կուտայ այն ցանկին որուն ընտրողները խոստացած են իրենց ձայները կեդրոնացնել իր նախընտրած թեկնածուին վրայ: Նոյն քուէթուղթին վրայ կ'երեւին նաեւ թեկնածուներու յաւելուածական ցանկ մը պետական ուրիշ պաշտօններու համար ինչպէս, երեսփոխան, ծերակուտական, կառավարիչ եւն.: Այս վերջիններու ընտրութիւնը սակայն տեղի կ'ունենայ ուղղակի քուէարկութեամբ :

3.— Նախագահի եւ փոխ նախագահի ընտրութիւնը այժմ կը կատարուի անջատաբար: Ըստ հիմնական սահմանադրութեան, բարձրագոյն քուէահամարը ունեցող թեկնածուն կ'ընտրուէր նախագահ, իսկ անմիջապէս յաջորդ քուէհամարը ունեցող թեկնածուն՝ փոխ նախագահ: Այս դրութիւնը գործնականին մէջ մեծ անպատեհութեանց տեղի տուած է, մանաւանդ երբ նախագահը մէկ կուսակցութեան, իսկ փոխ նախագահը հակառակորդ կուսակցութեան կը պատկանէր: Սահմանադրութեան 12րդ յօդուածին բարեփոխումով լուսաբանուեցաւ այս կէտը եւ այժմ այս երկու ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան զուգընթաց, կուսակցական համատարր թեկնածուներով :

4.— Քուէարկութիւնը նահանգներու անունով կը կատարուի: Իւրաքանչիւր նահանգի նախագահական ընտրողներու թիւը հաւասար է նոյն նահանգի Gongressի մէջ ունեցած անդամներու թիւին: Ամէն նահանգ, առանց նկատի առնելու իր բնակչութեան թիւը, ունի երկու ծերակուտական: Իսկ երեսփոխաններու թիւը կը տարբերի իւրաքանչիւր նահանգի բնակչութեան թիւին հետ (ամէն 300.000 բնակչի մէկ երեսփոխան): Այս հիման վրայ ընտրողներու համագումարի թիւը որոշ է եւ հաւասար 531ի: Այսինքն երկու անգամ 48=96 ծերակուտականներ եւ 435 երեսփոխաններ :

5.— Փոքրամասնութեան քուէն կ'աւելցնեն մեծամասնութեան քուէին վրայ: Եթէ որեւէ նահանգի մէջ Ժողովրդական քուէն ամենադոյզն տարբերութեամբ իսկ երկուքի բաժնուի այդ նահանգին վերագրուած քուէներու ամբողջութիւնը, կը տրուի մեծամասնութիւն ստացողթեկնածուին:

Քուէարկութեան այս հանգամանքը ինքնայատուկ է եւ յաճախ շփոթեցուցիչ: Պատահած են նոյնիսկ այնպիսի պարագաներ ուր Ժողովրդական քուէով մեծամասնութիւն ստացած թեկնածու մը պարտուած է: Ուրեմն ակներեւ է որ ընտրական պայքարը ամէնէն բուռն կերպով կը մղուի բազմամարդ նահանգներու մէջ: Նիւ Եորք (47), Փէնսիլվէյնիա (36), Իլինոյզ (28), Օհայիօ (26), Քալիֆորնիա (25), Թէքսըս (23), Միշիկըն (19) կրնան 200է աւելի ձայն ապահովել յաղթական թեկնածուին: Մինչ ցանցառ բնակչութեամբ կամ փոքր տարածութեամբ նահանգներ, ինչպէսՏէլըուըր, Նէվատա, Վըրմոնթ եւ Ուայօմինկ իւրաքանչիւրը իրենց 3ական քուէով (մէկ երեսփոխան եւ 2 ծերակուտական) թեթեւ կը կշռեն ընտրական նժարին մէջ :

6.— Ընտրողներու մարմինը ժողով չի գումարեր: Իւրաքանչիւր նահանգի ընտրողներ, իբրեւ պարզ ձեւակերպութիւն, իրենց քուէն կուտան նախագահական թեկնածուին: Յունուար 6ին երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու ներկայութեան քուէները կը համրուին, իսկ Յունուար 20ին պաշտօնապէսնորընտիր նախագահըիշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ :

Այս բացատրութիւնները կարդալէ վերջ, «Յառաջ»ի ընթերցողները դժուարութիւն պիտի չունենան գուշակելու Նոյեմբեր 2ի ընտրութեանց արդիւնքը, երբ աւելցնենք թէ Հանրապետական կուսակցութեան թեկնածուն՝ Թոմըս Տիուի կ'երեւի ապահոված ըլլալ բոլոր կարեւորագոյն նահանգներու քուէները: Միայն Հարաւի նահանգները հաւատարիմ կը մնան Ժողովրդավար կուսակցութեան: Բայց իրենց համագումար 127 քուէն չի կրնար փոքրագոյն չափով իսկ ազդել 370է աւելի ձայներով նախագահական պաշտօնի բարձրացող Տիուիի ապագայ ծրագիրներու վրայ : Կը թուի թէ տասնըմէկ տարուան ձեռնպահութենէ մը վերջ, Հանրապետական կուսակցութիւնը վերստին ձեռք պիտի առնէ պետութեան ղեկը :

Երրորդ հոսանքը, «Յառաջդիմական», որ այս տարի կազմուեցաւ եւ որուն թեկնածուն է Հէնրի Ուոլըս, յոյս չունի յաջողելու: Նոյնպէս համայնավար թեկնածուն :

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՅՐՈՒԱԾ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հեղինակը Ուրֆայի հերոսները կը պատկերացնէ շատ բնական, առանց մեծ ճիգ մը թափելու :

Ահա Տէր Խորէն քահանան, տառապած մարդ, Թրքական նախճիրներուն ենթարկուած, դառնութեան բաժակը ցմրուր քամած, կը նետուի անհաւասար պայքարին մէջ: Մէկ ձեռքը խաչ, միւսը զէնք, հարազատ ներկայացուցիչը կրօնքի եւ ժողովուրդի նուիրուած առաջնորդ: Կը խօսի, կը կազմակերպէ ու իր մարգարէաշունչ խրատներով կը նախապատրաստէ մօտալուտ փոթորիկին մէջ նետուելու յանդգնութեամբ ու հաւատքով :

Տէր Խորէնի խօսքերը կարծես 15 դար առաջուան Ղեւոնդ երէցի ձայնին արձագանգն են «... Հայկական երեք եկեղեցիներ... կոչնակները կը հրաւիրեն մեզ պրկել մեր ջիղերը նայելու մահուան աչքերուն՝ առանց սարսուռի...» (էջ 160):

Վիգէն Սարեան, յեղափոխական ղեկավար, նուիրուած գաղափարական հայդուկ, որ եկած է հեռաւոր Հայաստանէն իբր ուսուցիչ, ոգեւորուած տեղացի երիտասարդութեան եռանդէն, կը նետուի խանդավառ ցեղին փրկութեան կրկէսը, մատաղ հոգիները կը պողպատէ ինքնապաշտպանութեան կրակով :

Ահա Սաքօ Նայիմեանը, տեղացի հաւատաւոր հայդուկը: Զէնքի սիրահար, ուշիմ, թշնամին ճանչցած մինչեւ ուղն ու ծուծը, դաժան վրէժխնդրութեամբ լեցուած, փրկութիւնը միայն զէնքին մէջ տեսած, մտաւորականներու հանդէպ վերապահ, սակայն միշտ յարգալից :

Հեղինակը շատ խոհուն կերպով ցոյց կուտայ այս երկու հոսանքի ներկայացուցիչներուն հոգեբանութիւնը :

« — Թուրքիան որուն դէմ ալ ըլլայ այս պատերազմին մէջ, ստիպուած է ներքին ճակատը պահել խաղաղ. խօսեցաւ Սարեան չեշտելովբառերուն բոլոր վանկերը: Ան պարտաւորուած է նկատի ունենալ հայկական ոյժը եւ հայ ղեկավարութեան քաղաքական փորձառութիւնը, եւայլն: Արտաքին միջամտութիւն :

« — Ճիշդ այդ արտաքին միջամտութենէն ազատելու համար ան պիտի աշխատի օգտուիլ առիթէն եւ թաղել հայկական հարցը: Նայիմեան էր որ կը խօսէր:» (էջ 23):

Տէր Խորէն, Սարեան եւ Նայիմեան եռրորդութիւն մը կազմած՝ կը տքնին գիշեր ցերեկին խառնած ժողովուրդը նախապատրաստելու եւ զէնք ու ռազմամթերք ամբարելու տաժանակիր ու վտանգաւոր աշխատանքին :

Այս ղեկավարներու շուրջ կը տեսնենք կորովի ու քաջ օգնականներ, ինչպէս Մկուչ, Առաքել, Գեւօ, Ջուլհակ Խաչեր, Վաղարշ եւայլն, հեղինակը չէ մոռցած նաեւ իգական սեռը,— Նոյեմգար, Աշխէն, Նուարդ :

Սարեան սիրահարած է Նուարդի: Աւա՜ղ, քանի, քանի Նուարդներ սէրը իրենց սրտին ինկան կէս ճամբան, զոհուելով ցեղին ազատագրութեան: Այսպէս հեղինակը ճարպիկ դարձուածքներով ազատագրական սէրը յաղթանակել կուտայ անհատական անցաւոր սիրոյն: Սարեան կ'ըսէ Նուարդի.— «Դժգոհ էք հիւանդանոցի ձեր պարտականութենէն, բայց հոն աւելի մօտ պիտի ըլլաք տառապանքին ու մահուան, աւելի մօտ ինծի, ինչպէս ձեր ցանկութիւնն է»: (էջ 174):

Հեղինակը իր բոլոր ճերմակ հերոսուհիները կերտած է բացառիկ յատկութեամբ ու անթերի, ինչպէս Ֆ. Վէրֆէլի Բագրատեանը, Րաֆֆիի Կարօն, Ասլանը:

Արմէն Անոյշ չէ մոռցած նաեւ բացասական տարրերու գործունէութիւնը: Տուած է նաեւ Մուխթար Դանոյի եւ Մարգար վարժապետի նման զարշելի տիպարներ:

Վերջապէս ընթերցողը հետ ի հետ կը տանի հերոսական մարտնչումի, փոթորկող քաջագործութեան հեղեղին մէջ կը նետէ: Զէնքերը կը պայթին, ռումբերը աւեր կը գործեն, թնդանօթները կը պատռեն քաղաքին ընդերքը: Սակայն առաջին դափնեպսակը, յաղթանակի զգլխիչ քաղցրութիւնը կը վայելեն արի արանց հայորդիները: Դարաւոր թշնամին պարտուած է, արեանճապաղիքի մէջ: Այս պարտութենէն վերջ Թուրքին խարդախ ոտնձգութիւնները:

Այս տողերուն մէջ մխրճուած, նոյնացած կռուողներուն հետ, սրբազան հրճուանքով, հակառակ ճակատագրական պարտութեան, ընթերցողին հոգին կ'ըմբոստանայ, կը փոթորկի: Տարերային սարսուռ մը բռնուած, կ'ուզէ երթալ միանալ այն սքանչելի ոգիներուն որոնք ինկան ի խնդիր ցեղին առաքինութեանց փրկութեան :

Հեղինակը արդար ընդվզումով, վրէժխնդիր ցասումով կուտայ դէպքերը վարագոյրը իջնալէ վերջ ու սերունդները արթուն պահելու միտումով կը գրէ .

— «Բայց մարդերը հարկ է որ մեռնին, բարձունքներէն պէտք է դահավիժին հերոսները, պայծառ, լուսաւոր աչքերով, աստուածներուն միանան, որպէսզի իրենց հոգիները դարերու ընդմէջէն հսկեն բոլոր ժամանակներուն : (էջ 223):

Ուրֆայի հերոսները ինկան հայրենիքի ու ազատութեան կարօտով, իբրեւ կենդանի վկաներ : Ինչ նկատումով փոխուած են անունները,—Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի մը տեղ Նայիմեան Սաքօ եւ այսպէս բոլոր, խնկելի նահատակները: Մկուչ անունը Ուրֆացիին խորթ էր: Եթէ Մկրչուկ ըսէր կամ Մկր, կարծենք վէպը իր արժէքէն բանմը չէր կորսնցներ եւ անգամ մը եւս նուիրագործուած կ'ըլլային անոնց անունները համայն հայութեան մէջ :

Հակառակ իր այս փոքր, անխուսափելի վրիպումներուն, «Այրուած քաղաքի մը պատմութիւնը» կը կարդացուի մէկ շունչով: Ընթերցողը կ'ապրի արդար յուզումներով: Իր հոգին կը հպարտանայ ցեղին առնականութեամբ, ազատութեան վսեմ թռիչքով :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԻՒԹԵՐ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ: Գրեց՝ Գարեգին արք. Յովսէփեան: Բ. պրակ 1ուկէս տոլար: Նոյն գրքի Գ. պրակը՝ 3 տոլար :

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ԽԵԼՔՈՎ

«Հայրենիք» դիտել կու տայ խմբագրականի մը մէջ (2 Հոկտեմբեր).

— «Վերջերս ռամկավար մամուլը սկսած է բուռն քննադատութիւններ ընել իր Առաջնորդ Ներսոյեան եպիսկոպոսի դէմ : Ահա մէկ քանին այդ քննադատութիւններէն :

Առաջին.— Ներսոյեան եպիսկոպոս չատ ալ անհրաժեշտ չի համարեր հայ լեզուն՝ իբրեւ մեր ազգային գոյութեան պահպանման անհրաժեշտ ազդակը: Առաջին իսկ օրէն Ներսոյեանի այս սխալը մենք մատնանշեցինք մեր թերթին մէջ եւ յայտնեցինք մեր դիտողութիւններն այդ առթիւ: Ուրախ ենք որ ռամկավար մամուլը եւս կ'անդրադառնայ այժմ նոյն սխալին :

Երկրորդ.— Ներսոյեան անպատեհ չի համարեր եղեր որ հայ եկեղեցիին մէջ «Աւետարան, գիրք ու աղօթքներ անգլիերէն լեզուով կարդացուին». ինք արդէն սկսեր է նոյն լեզուով տալ քարոզներ եւ պսակի խրատականներ :

Երրորդ.— Առաջնորդ Ներսոյեան թէեւ կը ստանայ իր պետքերուն բաւող ամսաթոշակ, բայց ան կ'ուզէ եղեր որ յաճախ երբ հոս հոն կը պատարագէ եւ կը ստանայ «նուէրներ» կամ շաբաթական մը հաշուով նոր վարձատրութիւններ, անոնք ալ իբրեւ յաւելեալ եկամուտ հոսին իր դրպանն :

Չորրորդ.— Մինչ Երուսաղէմը տագնապի մէջ է, կոչեր ու խնդրանքներ կը հասնին այստեղ, Ներսոյեան, որ Երուսաղէմի Հայոց վանքին միաբան ալ է, փոխանակ շարժելու, անձամբ ազգային այդ մեծ հիմնարկութեան օգնութիւնը կազմակերպելու, հետամուտ կ'ըլլայ իր արձակուրդը վայելելու: Վերջապէս ,

Հինգերորդ.— Ներսոյեան ամուրի խումբ մը երիտասարդներ ձեռնադրած է քահանայ, ինչ որ հիմնովին հակառակ է Հայ. Եկեղեցիի ընդունած կանոններուն: Քահանայի կարգ ստանալու համար թեկնածուն ոչ միայն պէտք է ամուսնացած ըլլայ, այլեւ պէտք է զաւակի կամ զաւակներու հայր ըլլայ: Ներսոյեան դիտնալով հանդերձ Հայ Եկեղեցիի այս հիմնական կանոնը, դէմ գացած է անոր :

Ոչ մէկ խօսք , որ բոլոր այս կարգի քննադատութիւնները իրաւացի են: Ներսոյեան եպիսկոպոս ինքզինքը զգալով տէր ու տիրական, սկսեր է Հայ. եկեղեցիի վրայ նայիլ այնպէս, ինչպէս մէկը պիտի նայէր իր սեփական կալուածին վրայ : Եկեղեցիի բարձրագոյն պաշտօնեայէ մը նախ եւ առաջ կը պահանջուի յարգանք դէպի հայ եկեղեցիի կանոններն ու աւանդութիւնները: Դժբախտաբար այս յարգանքը կը պակսի Ներսոյեանի մօտ: Երբ այդպէս է եկեղեցիի բարձր պաշտօնեան, ալ ի՞նչպէս կարելի է նոյնը պահանջել համեստ պաշտօնեաներէ եւ հայ հաւատացեալներէ:

Դժբախտաբար առաջինը մեր՝ բարձր հոգեւորականութիւնն է, որ ծանր հարուածներ կու տայ հայ եկեղեցիի կարգ ու կանոնին, ոգիին ու աւանդութիւններուն: Եւ սակայն կը սկսի ոչ թէ Ներսոյեաններէն, այլ աւելի բարձրերէն, մեր Պատրիարքներէն, Կիլիկիոյ կաթողիկոսէն կամ Ամենայն Հայոց Հայրապետէն: Հայաստանի մէջ խորհրդային բէժիմը իրեն գերի դարձնելով Հայ. Եկեղեցին, ստիպեց որ անոր պաշտօնեաներն ալ հետզհետէ ոտնատակ ընեն ամէն սրբութիւն ու աւանդութիւններ: Այդ պատճառով ալ Ներկայիս Հայ Եկեղեցի՛ իրապէս անտէր ու անգլուխ է:

Եւ Ներսոյեան Եպիսկոպոսները պտուղն են այս չարիքին, այս ընդհանուր կացութեան»:

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ԲԵՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Ստորագրող միութիւններն ու թերթերը, գնահատելով դերասան Մանուէլ Մարութեանի բեմական գործունէութիւնը ընդհանրապէս եւ Հալէպի մէջ հայ բեմին մատուցած ծառայութիւնը մասնաւորապէս, որոշած են տօնել երեսնամեայ յոբելեանը, նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ Գեր. Զարեհ եպիսկոպոսի :

Մարութեան երեսուն տարի անխոնջ ծառայած է հայ բեմին, գաղութէ գաղութ շրջելով եւ ամէն տեղ նոր ուժեր երեւան հանելով: Բեմական իր լայն պատրաստութիւնը, միացած դրական շնորհին, հայ կեանքի մէջ Մարութեանը կը վերածէն մտաւորական ուժի մը, որուն գործունէութիւնը իրական նպաստ մըն է հայ մշակոյթին եւ ինքնապաշտպանութեան մեր ճիգերուն:

Մարութեան կը գտնուի հասուն տարիքին մէջ, ուժերուն լիութեամբ: Իր յոբելեանը յարգանքի արտայայտութեամբ մը զինք հանգիստի կոչելու հրաւէր մը չէ, այլ արդար վարձատրութեան մը հետ նաեւ քաջալերանքի մղում մը, որպէսզի աւելի հեռուն երթայ իր առաքելութեան մէջ եւ նոր կորով ու թափ ստանայ ասպարէզին ծանր ու մաշեցնող պայմաններուն դէմ :

Կասկած չունինք, Հալէպի հայութիւնը, որ ջերմօրէն գնահատեց Մարութեանի ձեռնարկները երկու տարիէ ի վեր, պիտի գիտնայ արժանաւոր լրջութեամբ եւ խանդավառութեամբ մասնակցիլ այս առիթով տրուելիք ներկայացում հանդէսին, որ նոյն ատեն Մարութեանի հրաժեշտի ներկայացումն է մեր քաղաքին մէջ :

Այս առիթով կոչ կ'ընենք նաեւ արտասահմանի հայութեան որ իր մասնակցութիւնը բերէ յոբելենական մեծարանքին, որ կը բացուի յիշեալ հանդէս ներկայացումով, 14 Նոյեմբեր սինէմա Օրիանթալի մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ., Ս. Օ. Խաչի Շրջանային վարչութիւն, Քաղաքի եւ Նոր գիւղի մասնաճիւղեր, Հայկազեան Ուսուցչ. եւ Ուսանողական միութիւններ. Հայկազեան, Կիւլպէնկեան, Սահակեան եւ Ջաւարեան վարժարաններու շրջանաւարտից միութիւններ, Քրիստափոր եւ Վարանդեան Պատանեկան Միութիւններ, Արեւելք օրաթերթի եւ Նայիրի ամսագրի խմբագրութիւններ :

Կարգադիր յանձնախումբ.— Տիկիններ՝ Ս. Տասնապետեան, Տօքթ. Ս. Գասպարեան: Պարոններ՝ Մ. Գալիկեան, Լ. Մասպանաճեան եւ Ա. Ծառուկեան :

Թղթակցութեանց եւ դրամական առաքումներու հասցէ.— Louder Masbanadjian, B. P. 372, Alep-Syrie.

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՆԷՃԷՊԻ ԱՆԱՊԱՏԸ

Պաղեստինի կռիւներուն առթիւ, յաճախ կը յիշուի Նէճէպի անապատը, որուն աչք տնկած են Հրեաները, արիւն թափելու գնով:

Հրեաները հետեւեալ եօթը պատճառները կը ցուցնեն, արդարացնելու համար այս պահանջը.—

1.— Նէճէպը միակ շրջանն է ուր կրնան տեղաւորել մէկ միլիոն նոր գաղթականներ, զոր պիտի փոխադրեն տասը տարուան ընթացքին: Բացի Մ. Նահանգներէն, ոչ մէկ երկիր կազմուած է գաղթականներէ: Արդէն 6էն 10.000 գաղթական կու գան ամէն ամիս: Եւ սակայն Պերնատոթի տեղեկագիրը 3800 քառ. մղոն կը կտրէ Իսրայէլի պետութենէն, վերածելով 2180 քառ. մղոնի փոքրիկ պետութեան մը, 800.000 հրեայ ժողովուրդի 60 հազար արաբ եւ մէկ միլիոն գաղթականի համար որոնք պիտի գան :

2.— Պերնատոթի եւ իր փոխանորդին տեղեկագիրը Նէճէպը կու տայ Անդրյորդանանի որ 34.570 քառ. մղոն տարածութիւն ունի արդէն: Նէճէպի 3800ով, ան կ'ունենայ 38370 քառ. մղոն, եւ 19 անգամ աւելի մեծ կ'ըլլայ քան Իսրայէլը: Եւ սակայն Անդրյորդանան միայն 340.000 բնակիչ ունի :

3.— Հրեաները փոթասի գործարաններ հաստատած են եւ տնտեսապէս շահագործած Մեռեալ ծովուն շրջանը:

Արտադրուած փոթասը միլիոնաւոր տոլար կ'արժէ եւ բրիտանական կայսրութեան ամէնէն մեծ հաստատութիւնն էր: Անոնք համոզուած են որ բացի փոթասէն անոնք կրնան հանքային եւ գիտական աղբիւրներու դիմել:

4.— Ամերիկեան ծրագիր մը որ սահմանուած է մշակելու ոչ միայն Իսրայէլի անապատը, այլ ամբողջ Միջին Արեւելքը, հրամայական կը դարձնէ որ անոնք մնան, իբրեւ քաջածանօթ Մեռեալ Ծովու շրջանին :

5.—Իսրայէլի պետութեան խորհուրդի նախագահը , Տոքթ. Վայզման, կը մտածէ թէ Իսրայէլը միեւնոյն դերը ունի Միջին Արեւելքի մէջ ինչ որ Զուիցերիա,— հում նիւթեր ներածել եւ արտադրութեան վերածելով արտածել: Արդ, Նէճէպը շրջան մըն է ուր կարելի է ճարտարարուեստ կառուցանել :

6.— Եթէ Հրեաներու երկիրը նոր Զուիցերիա մը պիտի դառնայ, պէտք է որ Ագապայի նաւահանգիստը պահեն իբրեւ ելք դէպի հարաւային Ափրիկէ, իբրեւ պատուհանը Արեւելքի շուկային:

7.— Ոչ ոք գիտէ տակաւին թէ մեծ քանակութեամբ քարիւղ կա՞յ Նէճէպի մէջ: Բայց եթէ կայ, Հրեաները կ'ուզեն որ ամբողջքարիւղը չպատկանի միակ ժողովուրդի մը :

Ք. Տ. Մ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՅՐ ՑՈՒՑԱԿ հայերէն ձեռագրաց Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի: Ա. հատոր: Կազմեց՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Տպ. Վենետիկ, 1948: 374 մեծադիր էջ: Գին 10 տոլար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԽՆԱՄԱԿԱԼ ՋԵՌՔԸ

— Լաւ, ըսաւ Թորոս ժպտելով՝ երբ Բարդէն գնաց, աղէկ գիտէ ծերուկը որ ես ալ փող մը չունիմ. պատուական մարդ, Աստուած իրեն յաջողութիւն տայ. տեսնենք ինչպէս կը դառնայ եւ ե՞րբ, վասնզի այն մարդոցմէ մին է՝ որ պարապ դառնալ չեն գիտեր :

Ինչ մտածողութիւն՝ ծառին վրայէն հսկել իմ վրաս, եւ շնորհիւ Բարկէնի՝ իմացայ թէ ով է այն անձը որ զիս կը խնամէ, թէ որ այդ խնամքը ծուղակ մը չէ. վանքի մը մէջ բանտարկուած անձի մը սիրահարուիլ, ուսկի՞ց զիս տեսեր եւ ո՞ւր ճանչցեր է. ահա չորս տարի է որ աշխարհի հետ մեր ամէն յարաբերութիւնները խզուած էին, սենեակ մը երկաթէ վանդակներով մեզի կը ներէր կղզիին բարձրութենէն տեսնել ծովը՝ շրջապատուած, եւ խեղճ հայրս երկու հողի վրայ աչքերը սեւեռած, կը նայէր ան հողը՝ որ Ռուբէնի դերեզմանն էր եւ որու քով ինք պիտի թաղուէր, եւ ծովէն անդին՝ քիչ մը հեռու Ասիոյ ծովափունքը, որոնց շարունակութիւնը կ'երթայ մինչեւ Կիլիկիա:

Կիլիկիա, ուր երբեմն, թէպէտ տղայ, կը յիշէի առիւծը՝ որ Տորոսի բարձրունքին վրայ կանգնած՝ կը դիտէ, ահա մեր սահմանը կ'ըսէր, որ Աստուած որոշեր է. ահա սա լեռներուն գիծը եւ ծովի ալիքներուն փայլը, թէ որ կարենայինք հայութեամբ լեցնել այդ երկիրը:

Կը յիշեմ նաեւ այն օրը, որ ան դղեակը դարձաւ մեծ պատերազմէ մը վերջը, ուր շարունակ ամիսով հօրեղբօրս հետ մէկտեղ Սկիւթացւոց ահագին բանակի մը դէմ կը պատրաստուէին, ինչ սոսկալի ամիս էր ան: Ես, մօրս եւ եղբօրս հետ կ'ելնէինք մեր լեռներուն վրայ այցելութեան այն խեղճ ժողովրդեան, որ փախեր ցրուեր էին կիներու, տղայոց եւ կենդանիներու բազմութեամբ ապաստանարան գտնելու Տորոսի ժայռերուն վրայ. մարդիկ բոլոր զինեալ՝ հօրեղբօրս եւ հօրս հետ բարբարոսներու բանակը կը դիտէին, որ չբաւականանալով աւարներով, գերութեամբ ու կործանմամբ, նաեւ կ'այրէին ու կը վառէին գիւղեր, աւաններ ու քաղաքներ: Արհաւիրք եւ սարսափ պատած էր ամէնքին, ամէնը անհամբեր, հօրեղբօրմէս ակնածողներ, հօրս աննկուն եւ յանդուգն քաջութիւնը գիտնալով իրեն կը դիմէին եւ կ'ըսէին .

« — Մինչեւ ե՞րբ պիտի սպասենք, գոռներ , մենք ամէնքս քեզի հետ ենք, հատանք, լմնցանք , մինչեւ ե՞րբ սպասենք » :

Իսկ Լեւոն, հայրս կը պատասխանէր .

« — Տղաք, խենթեցա՞ք, ես մեծ եղբօրս առանց փտանգաւոր ժամանակ անհնազա՞նդ ըլլամ, Աստուած չընէ, ես լաւ կչռած եւ խելամուտ եղած եմ որ առաքինի իշխան եւ հմուտ ու իմաստուն զօրավար մըն է ան, սանկ ժամանակ խորհուրդ տալը անգամ յանցանք է. երբ ըսէ «պատերազմինք»՝ պատերազմինք ու մեռնինք, բայց ան ատեն միայն »:

Ետքը տեսանք որ կը հանէին Տիգրան՝ Ալպասաթ իրենց խումբերով, Գող Վասիլ իր անկոչն վաշտերով, եւ ահա Լատինացի սպառազինուած փոքրիկ խումբ մըն ալ վրայ հասաւ եւ պատերազմի փողը սկսաւ հնչել Վահկայ բերդին վրայէն, փողահարները լեռները կը հնչեցնէին, ամէնքը գնացին: Ես ան ատեն տասը տարու էի, եւ Ռուբէնը՝ որ ինծմէ երեք տարու մեծ էր, սուր մը ձեռքը՝ եկաւ զիս գտաւ .

—«Քալէ, Թորոս, մենք ալ երթանք պատերազմի. մենք կնի՞կ ենք որ հոս դղեակը նստինք»:

Ու ես տարտամ կը մտածէի, վասնզի սուր չունէի, երբ մայրս վրայ հասաւ, երկուքնիս ալ՝ գինեալ եւ անդէն՝ բերդին աշտարակին մէջ բանտարկել տուաւ :

Օր մը հոն կեցանք, մէյ մըն ալ յաղթութեան ձայներ լսուեցան, մեր բանտին դռները բացուեցան: Իրաւ, թէպէտ ամէն աչք սուգի արցունք կու լային, բայց դարձեալ յաղթութեան ուրախութիւնը ամէնքը զինովցուցեր էր. իսկ հայրս երբ տեսանք՝ չփոթեցանք. չէինք գիտեր թէ ո՞ղջ էր թէ մեռած, վիրաւոր կարծեցինք եւ իմացանք թէ յոգնած էր եւ թէ յաղթութիւնը գրեթէ անոր քաջութեան սքանչելիքն էր :

ԾԵՐԵՆՑ

Միւս կողմէ կը շարունակուի զրաւեալ ածխահանքերու պարպումը: Երեսուն հազար զինուորներ եւ ապահովութեան պահակներ կը գործեն Հիւսիսային շրջանին մէջ: Եչ. առտու կանուխ մաքրուեցան Փա տը Քալէի շրջանին մէջ, 30 հորեր՝ առանց միջադէպի: Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ աշխատանքը հետզհետէ կը վերսկսի փրկուած հանքերուն մէջ:

Հարաւային շրջանէն ալ գոհացուցիչ տեղեկութիւններ կը հասնին: Եչ. օր բազմաթիւ զինուորներ եւ պահակներ մտան Կոան Քոնպ եւ գրաւեցին ածխահանքերը, առանց դիմադրութեան հանդիպելու: Աշխատանքը վերսկսած է, բայց 8900 բանուորներէն 2000ը միայն կրնան բանիլ առայժմ, որովհետեւ կարգ մը հորեր ողողուած են կազով, ջուրով եւ զանազան մնացներ կրած: Միլիոններ պէտք է ծախսուին, նորոգութեան համար:

★ Կառավարութիւնը նոր զինուորներ ղրկեց Սէնթ Էթիէն, ուր հանդարտութիւն կը տիրէ առայժմ: Դեռ ածխահանքեր կան բանթողներուն ձեռքը: Գործադուլին վարիչները կը յայտարարեն.

— «Անշուշտ տեղի պիտի տանք բռնի ուժին առջեւ, բայց մեր շարժումը կանգ պիտի չառնէ: Կառավարութիւնը մեզ մաշեցնելով չէ որ պիտի յաղթէ: Վեց ամսուան գործադուլը չի վախցներ մեզ:

★ Մ. Նահանգներու արհեստակցական Միութեանց ներկայացուցիչը բողոքած ըլլալով Ֆրանսայի հանքագործներուն դէմ կատարուած գործողութեանց առթիւ, Պ. Լէոն Պլում լուսաբանութիւններ հաղորդեց հեռագրով: Ահաւասիկ պատասխանը.

— «Պարտաւոր էք լեցնել հանքագործներուն անօթի ստամոքսները, փոխանակ ամերիկեան դնդակներ արձակելու անսուաղ մարմիններու դէմ»:

ՓՈԹՈՐԻԿ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱԿի Քաղաքական Յանձնաժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Վիշինսկի բուռն յարձակումներ կատարեց պալքանեան յանձնախումբին եւ Մ. Նահանգներուն դէմ, երբ կը քննուէր Յունաստանի խնդիրը: Ըսաւ թէ յանձնախումբը երբեք պատրաստուած չէր իր պաշտօնին համար եւ «կոպիտ սխալներ» գործեց: Իր կարծիքով, «դուեհիկ աւէ - կօսէներու կոյտեր են» Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ դէմ եղած մեղադրանքները: Իրեն համար որեւէ արժէք չունին տեղեկագրին մէջ արձանագրուած 700 վկայութիւնները:

Եզրակացնելով, ըսաւ թէ «ամօթ պիտի ըլլայ» եթէ յանձնաժողովը ընդունի Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն, Չինաստանի եւ Ֆրանսայի ներկայացուցած բանաձեւը: Եւ ինք նոր առաջարկ մը ներկայացուց, պահանջելով ետ քաշել անգլօ-ամերիկեան զինուորները Յունաստանէն, վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ:

Յունաստանի ներկայացուցիչը երկար ճառ մը խօսեցաւ, հերքելով եղած ամբաստանութիւնները, եւ բացատրելով թէ ապստամբներուն նպատակն է խորհրդային հանրապետութեան մը վերածել Յունաստանը: Այս առթիւ բազմաթիւ փաստեր յիշեց.— «Ազատ Յունաստանի» անթենը կը գտնուի Եուկոսլաւիոյ մէջ, 63.000 հրացաններ ճարուած են ապստամբներուն եւն.: Խօսելով մահապատիժներու մասին, յայտարարեց.

— «1945էն ի վեր դատապարտուած են 2600 ամբաստանեալներ, որոնց 1500ը միայն գնդակահարուած են: Բայց կը մոռնան որ համայնավարները 50.000 քաղաքացիներ սպաննած են ազատագրութենէն ի վեր»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հարցին առթիւ, անգլիական եւ չինական պատուիրակները պահանջեցին Ապահովութեան Խորհուրդէն յանձնախումբ մը նշանակել, տնտեսական, քաղաքական եւն. պատիժներ ճշդելու համար Իսրայէլի պետութեան դէմ, եթէ Հոկտեմբեր 14ի դիրքերուն վրայ չքաշէ իր զօրքը, Նէճէպի շրջանին մէջ: Նոյն միջոցները ձեռք պիտի առնուին Արաբներուն դէմ, եթէ զինադուլը խախտեն: Իսրայէլի վարչապետը յայտարարեց թէ ետ պիտի չքաշեն իրենց զինուորները եւ թէ պիտի բանակցին Եգիպտոսի հետ, համաձայնութեան մը յանգելու համար:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻ 3500 ուսանողները որոշած էին չվճարել վարձքի եւ ճաշի յաւելումները: Այս որոշումը կը գործադրուի արդէն, համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց: Ոստանի վարչութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ուսանողներուն 50 %ը վճարած են արդէն եւ կը յուսայ թէ ուրիշներ ալ պիտի համակերպին այս ամսու վերջը: Եթէ վարձքերը անվճար մնան երկու ամիս, վարչութիւնը պիտի չկրնայ հոգալ ճէնքին պահպանութեան ծախքերը:

ՉԵԽԵՐԸ իրենց անկախութեան 30րդ տարեդարձը տօնեցին Հոկտեմբեր 28ին: Համայնավար իշխանութիւնը անկէս մը կարգադրած էր որ ոչ Մազարիքի եւ Պենէշի պատկերները ցուցադրուին, ոչ ալ համակրական ցոյցեր կատարուին անոնց եւ ուրիշներու հանդէպ: Ամենամեծ դրօշակները եւ պատիւը վերապահուած էին Խ. Միութեան:

ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ պայքարը օրէ օր կը սաստկանայ: Նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան հիւսուածեղէնի գործին առթիւ: Թերթերը կը յիշեն Հայու մը անունն ալ, Տանոճեան?:

ԳԻՆԵՐԸ իջեցնելու միջոցներ կը խորհուին: Գինին պիտի ծախուի 65 ֆրանքի: Աւելի աժան պիտի ծախուին միսը, կարագը, կերպասը, կօշիկները, աւելի սուղ՝ սուրճը, շաքարը, ձէթը, օճառը եւայլն:

CE SOIRի տնօրէնը, Լուի Արակոն եւ մէկ աշխատակիցը դատապարտուեցան 10.000ական ֆր.ի, անուանարկած ըլլալով գնդ. Ֆլէօռէն, որ 200.000 ֆրանք հատուցում պիտի ստանայ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, Հոկտեմբեր 31 Կիրակի օրը ժամը 4էն կէս գիշեր, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի եւ Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի: Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 14 Նոյեմբեր, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Théâtre Municipalի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Մեծ Հայուն Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով, մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջանը, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հանդիպումը, Հայաստանի հանրապետութիւնը, Սեւրի դաշնագիրը, Ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ:

Բեմադրութիւն Ա. ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ: Կը բանախօսէ ընկեր Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ, կ՚արտասանուին կտորներ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆէ:

Կը ներկայացուի 31 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին սինէմա Pathé Palaceի մէջ:

Մուտքը հրաւիրատոմսով:

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Թառով կը մասնակցի Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ:

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին:

Փութացէք ձեր տոմսերը ապահովել սովորական հասցէներէն եւ Place des Fêtes, Սափրիչ Պ. Սասունիի խանութէն 14 rue Augustin Thiery, Paris (19), Երգահանդէսին օրը կիշէն փակ է:

ՅԱՐԳԱՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամենայն Սրբոց Տօնի առթիւ (Մեռելոց) Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է յիշատակի այց մը Անդրանիկի, Խատիսեանի եւ Ահարոնեանի շիրիմներուն, այս երկուշաբթի: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները: Հաւաքոյթ métro Gambetta, ժամը 3ին:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Պ. Մաճառեան (Հոլանտայէն), սոփողական գործի մը համար:

ԾԱԽՈՒ Է Singer 103 K moteurով նոր մեքենայ մը, մասնաւոր «քոնֆէքսիոն»ի համար:

Դիմել ամէն կէսօր ժամը 1—2 եւ իրիկունները 7—7.30 Պ. Վարպետեանի՝ 76 rue de la Mare, Paris (20):

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ Bottierի քով աշխատելու համար լաւ գործաւորներ եւ coupeur մը:

Լաւ վճարում:

Դիմել Bottier Jean Vanlian, 7 rue Godot du Mauroy, métro Madeleine, tél. Opé. 01-08:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՊԱՆԵԽՕ ԲԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արթիւ Ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին «Հրայր» ակումբին մէջ:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին կողմէ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé:

Շարունակութիւն անցեալ շաբթուան նիւթին:

ԽՆՋՈՅՔ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, Խրիմեան սրահի մէջ, ընկեր Ա. Պօյաճեանի մեկնումին առթիւ: Խնջոյքին մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Նոյեմբեր 4, ընկեր Ս. Գանտիլեանի եւ կամ ընկեր Սեւորբեանի մօտ, 25 Ave. Bourgain, Issy les Moulineaux:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանը կը խնդրէ ծանուցանել թէ վաղը, կիրակի, առտուան ժամը 9.30ին տեղի կ՚ունենայ Notre Dame de la Gardeի տասներկերորդ ուխտագնացութիւնը: Կը նախագահէ Գերապայծառ Լ. Պօրէլ: Զայնաւոր պատարագը կը մատուցանէ Մարսիլիոյ Հայ Կաթ. Առաջ. Մեծաւորը, ընկերակցութեամբ եկեղեցւոյ երգչախումբին:

Այրի Տիկին Բերրոնէ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիպոս Ֆըշըեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաքար Զաքարեան եւ զաւակները (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Միրիճանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէվրիշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սանդուխ Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նասիպ Զաքարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ն. Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Այանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Մալճիեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ս. Զաքարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խ. Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փանոս Զաքարեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զաքարեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մուհաճիրեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Օսկան Մուհաճիրեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Յարութիւնեան եւ զաւակները (Պուլկարիա) ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, մօրեղբայրին, քեռայրին, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՍՈՂՈՄՈՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ ((Կիւրլէցի)

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 27ին, 69 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ ժամը 3.30ին իր բնակարանը, 8 rue Victor Hugo, Gentilly: Մարմինը պիտի ամփոփուի cimetière de Gentilly:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ
ՀԻՆ
ՀԱԳՈՒՍՏ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
Դիմել՝
Adept Mercantile Trading Co. Inc.
162 Madison Street
NEW YORK 2. N. Y. (U. S. A.)
Հայկական ընկերութեան:
ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿՏՈՐՆԵՐ՝
ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
Հեռագիր. AMTIN. New York
Թղթակցութիւն Հայերէն եւ Ֆրանսերէն

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր·, Արտ· 10 տոլ· կամ 3 անգլ·

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 31 Octobre 1948 Կիրակի 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ի· ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5683-Նոր շրջան թիւ 1094

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՍԻՐՏԵՐՆ ԱԼ ՑԱՄՔԻՆ...

Հետզհետէ լրացուցիչ տեղեկութիւններ կը հասնին, Միջին Արեւելքի Հայ Գրողներու համագումարի մասին, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ· 18—20ին, Շթորայի մէջ (Պէյրութ):

Նոր ստացանք «Նայիրի»ի — Օգոստոս – Սեպտեմբերի միացեալ թիւը (150 էջ), որ կը պարունակէ վեց գլխաւոր զեկուցումներ, օրակարգի հարցերու մասին.—

1.— Բացման խօսք: 2.— Արձակը Սփիւռքի մէջ: 3.— Բանաստեղծութիւնը Սփիւռքի մէջ: 4.— Թատրոնը Սփիւռքի մէջ: 5.— Մամուլը Սփիւռքի մէջ: 6.— Համագումարին իմաստը :

Դուրս կը մնան երկու զեկուցումներ — «Լեզուական Խնդիրներ» եւ «Խ· Հայաստանի գրականութիւնը», որոնք պիտի հրատարակուին առանձին հատորի մը մէջ, միւսներուն հետ:

Կ'արժէ ուշադրութեամբ, սրտցաւ հետաքրքրութեամբ կարդալ բոլոր զեկուցումները,— տրպագիրն ու գալիքը — հասկնալու համար համագումարին կազմակերպիչներուն հիմնական մտահոգութիւնները:

Որքան ալ բծախնդիր կամ բանդէտ երեւանք, պակասաւոր տեսութիւններ, վիճելի կէտեր փնտռելու համար, պիտի չկրնանք ժխտել էականը, — Նախաձեռնութեան ոգին:

Միտքերուն հետ սիրտերն ալ ցամքած պէտք է ըլլան, եթէ մարդիկ չարունակեն ծուռ միտումներ եւ ամուլ յաւակնութիւններ տեսնել այս կազդուրիչ նախաձեռնութեան մէջ :

Խանդավառ հաւատքի, բեղուն ստեղծագործութեան փորձ մըն է որ կը կատարուի, այնքան ապերախտ պայմաններու տակ :

Ճիգ մը ճակատաբաց ինքնապաշտպանութեան, որ կը ձգտի կանգուն պահել հայկական մշակոյթը, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն: Կանգուն պահել եւ զօրացնել, զարգացնել օտարութեան մէջ ալ, ի շահ այսօրուան եւ վաղուան Հայրենիքին:

Բարեհաճեցէք սերտել 25 տարուան երիտասարդ վաստակը, որեւէ վճիռ արձակելէ առաջ:

Կրնաք նոյնիսկ բաղդատութիւններ կատարել: Վերլուծել որակն ու քանակը : Ցղացումի, մշակումի, լեզուի ինքնուրոյն գիծերը : Արտադրութեան տենդը: Առանց դաւանանքի խտրութեան:

Ինչո՞ւ չողիք Թափել զօրաւորին, ունեւորին առջեւ, եւ անտեսել մնացեալը,— ինքնաբեր, յարատեւ ճիգը որ ամէն բանէ առաջ զոհաբերութիւն կը պահանջէ :

Եւ ինչո՞ւ բաղաձայն կանչեր արձակել, երբ տաղանդաւոր ուժեր, երիտասարդ ուխտաւորներ ոչ միայն գործ կ'արտադրեն, այլեւ կ'ուզեն փրկել դարաւոր վաստակը:

Ո՞վ իրաւունք ունի մեկուսանալու, փոքրոգի մարզանքներ կատարելու, ակներեւ չարիքներու հանդէպ: Բարբարոսութիւններ, որոնց մէկ մասը եթէ հետեւանք է անդիտակցութեան, մնացեալը կը բխի կանխորոշ, չարաշուք ծրագրէ մը:

Քիչ մը պայծառատեսութիւն եւ տաք սիրտ մը,— եւ ինքնին պիտի հալէին զանազան թիւրիմացութիւններ: Արհեստականօրէն կազմուած սառեր, որոնք պարզապէս ուժերը ջլատելու կը ծառայեն :

Երեւանը կրնայ դրականութիւնն ալ ճարտարարուեստի վերածել, փոխան ընկալագրի: Նոյնիսկ հակառակ իր կամքին :

Հայկական մշակոյթը կը շահի՞ թէ կը տուժէ, եթէ մենք ալ մեր աչքերը փակենք, անփառունակ նահանջ մը սարքելով ազատ արտասահմանի մէջ:

Եթէ այս գիտակցութիւնը կը նշանակէ ճակատ յարդարել, ոչինչ: Այդ «մեղք»ը աւելի ծանր չէ քան տմարդի դասալքութիւնը:

Զափուելու փորձ մը չէ որ կատարէ Հայկական Արտասահմանը, երբ կ'ուզէ պահել իր խորհելու, գործելու անկախութիւնը, յանուն Հայկական Մշակոյթի փրկութեան եւ զարգացման:

Քանի որ հարկադրուած ենք մնալ օտար ափերու վրայ, պիտի ունենանք որոշ առաջադրութիւններ, կարելի եղածին չափ երկար դիմանալու համար :

Մանաւանդ երբ այնքան խորթ եւ երկդիմի դիրք մը բռնած են հեռաւոր սուրբերը :

Վա՜յ մեզ, եթէ սիրտերն ալ ցամաքին:

Շ·

Օտար մամուլի ճաշը

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱԿԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ուրբաթ գիշեր Օտար Մամուլի Ընկերակցութիւնը բացառիկ ճաշ մը կազմակերպած էր Amérique Latineի շքեղ սրահին մէջ, ի պատիւ ՄԱԿի պատուիրակներուն, եւ մասնաւորապէս անոր ընդհ· ժողովի նախագահին Dr. Evattի եւ Պ· Robert Schumannի: Առաջինը հիւանդ ըլլալով, իր կողմէ լիազօրած էր Պ· Pagliero Nervo, նախագահ Մեքսիկայի պատուիրակութեան :

Ներկայ էին չատ մը երկիրներու պատուիրակները եւ լրագրողներ: «Յառաջ»ի կողմէ Օր· Արփիկ Միսաքեան եւ ընկեր Ներսէս Տակառեան, որոնց տեղանը տեղաւորուած էր Լիբանանի վարչապետ եւ Ա· պատուիրակ Պ· Riad bey Solhի եւ Իրանի պատուիրակութեան նախագահ Պ· N. Entisanի սեղաններու միջեւ, ուրիշ Թղթակիցներու հետ: Քիչ անդին կը գտնուէին Պոլսոյ «Ազդակ» թերթին Թղթակիցը, José Dorian, «Ծորնալէ տ'Իթալիա»յի Թղթակից Պ· Solari Bozzi, հանրածանօթ Ramon Fajansը (աշխատակից Թուրք Թերթերու) եւն·:

Ճաշի ընթացքին խօսք առին նախ Ընկերակցութեան նախագահը, յետոյ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ· Ռ· Շուման որ շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ, Փրանսական սրամտութեամբ դիտել տուաւ թէ լրագրողներու պաշտօնը եւ դիրքը բախտին ձգուած չեն, ինչպէս նախարարներունը: «Մեծ բան է իրարու քով բերել, մօտ 60 ազգեր, խօսելու համար ծանրակշիռ եւ այնքան դժուարին հարցերու շուրջ»:

Յետոյ խօսք առաւ Պ· Էվըթի փոխանորդը, Պ· Փ· Ներվօ, գոհունակութիւն յայտնելով որ Մեքսիկայի խաղաղասէր ծրագիրը ընդունուեցաւ մեծամասնութեամբ Քաղաքական յանձնաժողովին կողմէ: Այս առթիւ գնահատեց մամուլին դերը, իբրեւ ազատ արտայայտիչը հանրային կարծիքին: Հաւաստեց թէ չեն ձախողած Միացեալ Ազգերու ժողովին աշխատանքները:

Ճաշը վերջացաւ ժամը 23ին, պատուիրակներու մեկնումով :

★ Զրոյցի մը ընթացքին, երբ ցաւ կը յայտնէի Պ· Ֆաժանի, իր հակահայ յօդուածներուն առթիւ, բացատրեց թէ ինք թշնամի չէ հայ ժողովուրդին եւ աւելցուց .

— «Երբ ես երկու տարի արգելափակուած էի խորհրդային Ռուսաստանի մէջ, բանտի ընկեր Հայ մը ունէի որուն կը պարտիմ իմ կեանքս: Երբեք չեմ կրնար հայկական հարցերուն դէմ խօսիլ, միշտ անոր դէմքը կը տեսնեմ »:

Եւ հիացումով կը յիշէր Արարատի կախարդական գագաթը :— Ա· Մ·

Հայերու վիճակը Երուսաղէմի մէջ

Ս· Յակոբ վանքին լուսարարապետ եւ «Սիոն» պաշտօնաթերթի խմբագրապետ Եղիշէ վրդ· Տէրտէրեան (բանաստեղծ Եղիվարդ), որ վերջերս Պէյրութ հասաւ, կը հաղորդէ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները :—

Մայիս 14էն մինչեւ վերջին օրերը վանքին վրայ աւելի քան 200 ռումբեր ինկած են: 125 մմ· երկարութիւն ունեցող ռումբերէն միայն երկու հատը պայթած են , առանց վնաս պատճառելու վանքին եւ ժողովուրդին :

16 մեռեալներ եւ 165 թեթեւ եւ ծանր վիրաւորներ ունեցանք: Խախուտ շէնքերը վնասուած են: Բոլոր պատուհանները եւ դուռները կոտրտած են: Վնասը կը հասնի քառորդ միլիոն լիր· ոսկիի :

Վանքին մէջ ապաստան գտած Հայերուն թիւը կը հասնի 2000ի, որոնց 1000ը կը կերակրէ Միաբանութիւնը : Անհատական խնայողութիւնները կը սպառին, եւ օգնութիւն ստացողներու թիւը պիտի հասնի 1500ի: Դժուար պիտի ըլլայ ճարել ածուխ, քարիւղ, սննդեղէն եւն·:

Գալով նիւթական կացութեան, ահա պատրիարքին խօսքերը·

— «Սպառելու մօտ է վերջին լուման: Միայն համազգային հանգանակութիւն մը կրնայ փրկել Երուսաղէմի մէջ դատապարտուած Հայերը՝ անօթութեան ճիրաններէն»: :

Կացութիւնը կը մեղմանայ բայց պայքար չէ դադրած

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՒԱՏԵՍ

Ածխահանքերու գործադուլին 27րդ օրն էր երէկ: Հանքերը մեծ մասով պարպուած են եւ աշխատանքը հետզհետէ կը վերսկսի, բայց նոր անակնկալներ պակաս չեն :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որուն գըլուխը կանգնած է համայնավար կուսակցութիւնը, այժմ կը փորձէ ամէն գնով ջլատել ածխահանքերու պարպումը եւ հանքածուխի փոխադրութիւնը քաղաքէ քաղաք: Ուրբաթ օր 34 ածխահանքերէ 28ը անշարժութեան դատապարտուած էին Ֆրանսայի նաւահանգիստներուն մէջ, որովհետեւ բանուորները կը մերժէին պարպել ածուխը: Գործադուլին վարիչները փորձեցին կեցնել նաեւ կառախումբերը, բայց կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած էր :

Հիւսիսային շրջանի ածխահանքերուն պարպումը տեղի ունեցաւ առանց միջադէպի: Սէնթ Էթիէնի մեծ ածխահանքերը, Քուրիօ եւս պարպուեցաւ անակնկալ յարձակումով մը, գիշերուան ժամը 3.30ին, մինչդեռ կը վախցուէր ուժգին դիմադրութենէ մը: Այս ածխահանքն է որ կ'արտադրէ Լուարի աւազանին հանքածուխի 25 %ը:

Ներքին նախարարութեան տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի ածխահանքերուն 75 %ը կառավարութեան ձեռքն են այժմ: Աշխատանքը հետզհետէ կը վերսկսի: Լոռէնի արտադրութիւնը, որ օրական 29.000 թոն էր գործադուլէն առաջ, արդէն հասած է 15.000 թոնի եւ աստիճանաբար կ'աւելնայ: Այսպէս միւս հանքերուն մէջ:

Պ· Ռամատիէ, ազգ· պաշտպանութեան նախարարը, յայտարարեց թէ աշխատանքի վերսկսումը կը շեշտուի հետզհետէ եւ կը յուսայ զինուորները զօրանոց վերադարձնել մօտ օրէն :

★ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը այժմ իր ուժը թափած է նաւահանգիստներու եւ մետաղագործական հաստատութեանց բանուորութեան վրայ :

Մարսէյլի քարափի բանուորները գործադուլ յայտարարեցին երէկ, ոչ միայն խափանելով հանքածուխի փոխադրութիւնը, այլ եւ անշարժութեան դատապարտելով 5000 ուղեւորներ :

Մետաղագործական բանուորներու միութիւնը, որ նոյնպէս համայնավարներու ազդեցութեան տակ է, որոշեց ժողով գումարել Նոյեմբեր 5ին, եւ գործնական միջոցներ ձեռք առնել, արժեցնելու համար իր պահանջները,— նուազագոյն ապրուստ ամսական 15.000 ֆրանք, Նոյեմբեր 1էն սկսեալ, շարժուն սակացոյց եւն·:

Զինուորներ ղրկուած են բոլոր նաւահանգիստները, պարպելու համար օտար ածխանաւերուն բեռները: Երէկ 150.000 թոն կը հաշուէին արդէն հասած հանքածուխը: Դեռ 400.000 թոն կը սպասուի արտասահմանէն, յառաջիկայ երկու շաբաթներու ընթացքին :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մասնագէտներ կը հաշուեն որ եթէ նոյնիսկ բոլոր հանքագործները աշխատանքը վերսկսին Նոյեմբեր 1ին, ազգը կորնցուցած պիտի ըլլայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

Ամերիկայի մէջ հայանպաստ ամերիկեան հաստատութիւն մը խոստացած է օգնել, բայց յայտնի չէ թէ ե՞րբ, «Մեր միակ յոյսը արտասահմանի մեր եղբայրներուն առատաձեռն օժանդակութեան վրայ է, նկատելով որ վանքը ինը ամիսներէ ի վեր ոչ մէկ հասոյթ ունեցած է, եւ ոչ ալ միջոց կայ նոր հասոյթներ ճարելու:

Վանքին մէջ ոչ մէկ համաճարակ: Տեղացի օտար բժիշկ մը պարբերաբար կ'այցելէ վանքը· բայց մնայուն բժիշկի մը ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Առ այժմ ուտելիքը առատ է, դեղերը նպաստաւոր, կարեւորը փոխարժէքի հայթայթումն է: Ժողովուրդը չէ վհատած, բայց անստոյգ վիճակը ծանր մտահոգութիւններ կը պատճառէ :

Պատրիարքը կը մտածէ նախակրթարանի բաժինը վերաբանալ, լաւ պաշտպանուած շէնքի մը մէջ:

Միաբանութիւնը չի հեռանար վանքէն, եւ իր հերոսական դիմադրութիւնը ցոյց տուաւ նեղ օրերուն : Հայ ժողովուրդը կեդրոնացած է վանքին մէջ եւ Ամման: Դուրսը գրեթէ Հայ չկայ :

Հայֆայի մէջ կը մնան մօտ 225 Հայեր, Եաֆայի մէջ 350: Բեթղեհէմի վանքին մէջ կան 200 հոգի, որոնք կը կերակրուին վանքէն: Ղազզէի մէջ եւս արհեստաւոր Հայեր կան, բայց փոքրաթիւ:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ հարցին առթիւ, ուրբաթ առտու Բժ· Պ· Քոլոլեանէ ստացանք խուսափողական պատասխան մը, որ արդէն տըպուած էր նոյն իրիկունը, տեղական թերթի մը մէջ: (Շաբաթ օրուան թիւ) :

ՄԷԿ ԺԱՄ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ ՀԵՏ

Իր ձայնը փարատեց վարանումս, երբ, անցնելէ վերջ մաքուր բայց խմայի ու լուռ նրբանցքէ մը որ ոչ մէկ կերպով կուտար բուժարանի մը տպաւորութիւնը, կը նայէի կիսաբաց դուռին մէջէն ու չէի ճանչնար զինք: Միշտ նոյն ձայնը՝ կտրուկ, արի: Ան էր, Նարդունին: Կը հարցնէր, — ո՞վ եմ...

Կը նմանէի խաւարին խորը ընկեր մը փնտռելու գացած մէկու մը: Կը տեսնէի զինք յանկարծ՝ խելօք մը պառկած՝ բայց փոխուած, տառապած, նաեւ անճանաչելի դրեթէ: Լսեցի: Ինքն էր, բոլորովին ինքը: Վրդովիչ՝ եւ սակայն սրտառուչ նոյնատեն: Ուրախ՝ նոյնիսկ: Մեծ եղաւ գոհունակութիւնս: Մօտեցայ իրեն:

Անկողին մը՝ սենեակի մը մէջտեղը, երկու փողոցներու վրայ նայող երկու պատուհաններու միջեւ, մէկուն մէջ վերջալոյս մը, միւսին փեղկերը փակ: Վերմակին եւ ոտքերու բարձի մը տակ կորսուած պզտիկ իրան մը: Դուրս երկարած երկու պզտիկ ու խաթուն ձեռքեր: Գլուխ մը՝ շատ աւելի ճաղատ հիմա, անշարժ՝ ցած բարձիկի մը վրայ, անտեսանելի ու անճանաչելի առաջին նայուածքով մը: Աչքերը թաղուած՝ կաչիէ սրածայր կիսադունդերու տակ, որոնք, բամպակով լեցուն՝ արտառոց տեսք մը կուտային Թիադոյն դէմքին, որուն մնացեալ մասը ծածկուած էր ածուխի ծեփի պէս երեք – չորս օրուան մօրուքի մը տակ՝ հաւասարած գրեթէ՝ պեխին սեւ թիթեղին: Արեւդայ: Վիրաւոր զինուոր: Հրատէն ինկած էակ մը, չարչարուած, չղթայուած՝ իր բարիքը ուզող մարդոց կողմէ: Կը նայէր ցասկոտ եւ սեւեռեալ խորհրդածութեամբ՝ աչակապին ցցուած կիսադունդերը առաստաղին ուղղած: Տեսլահայեաց ճգնաւոր մը...

Հոն էր որ կ'երթար միշտ ուշադրութիւնս, դեղին ու փայլուն մորթին, անոր տակ կատարուած խորհրդաւոր աշխատանքին, կորուած, կարուած աչքին, գիտութեան ճարտարութեան, վէրքին ու ցաւին: Տամ մը՝ յանուն լոյսին, մարտիրոսութիւն մը, որպէսզի փրկուի աչքը որ պիտի խաւարէր, տեսնէ արեւը եւ բոլոր գեղեցկութիւնները կեանքին:

Լսեցի ձայնը, նոյնը միշտ: Փարատեցաւ անձկութիւնս: Կ'ապահովէր զիս: Գործողութիւնը անցած էր յաջող: Ուրախ էր, գոհ: Հպարտ էր: Գործողութեան ենթարկուած էր քաջաբար: Ձեռքերը չէին կապուած: Ձիչ չէր արձակած, տառապելով հանդերձ իր աչքը փորող գործիքէն: Անցուցած էր գլխու ծանր ցաւերն ու անքուն գիշերները: Կը վերադառնար: Պզտիկ համբերութիւն մը եւս՝ եւ ոտքի պիտի ելլէր: Հազիւ քանի մը տրտունջ՝ աւազով լեցուն եւ կարծր բարձիկին համար, անդադար կռնակին վրայ պառկելուն համար: Կր քրտնէր: Կը նեղուէր ազատութեան պակասէն: Բայց մեծ էր կորովը:

Ու մեծ էր իր համբերութիւնը: Կ'ուտէր ինչ որ կուտային բերնէն վար՝ մասնաւոր ամանով մը՝ որ ունէր փայտիկօշիկի մը ձեւը եւ կը նմանէր եկեղեցական աղաւնակերպ սպասին: Կը սնանէր մածունով եւ ջրի կերակուրներով: Նարդունի, միրգերու երգիչը, անտարբեր էր նաեւ պտուղներուն հանդէպ: Անցած գտաւ Թուղերուն եղանակը: Չէր ուզեր: Կարեւորը ոտքի ելլելն էր: Ե՞րբ պիտի գար այդ օրը: Ե՞րբ պիտի հաստատէր աչքէն հրաշքը: Ե՞րբ պիտի հեռանար բուժարանէն, միշտ անմարդկային, միշտ չահախնդիր՝ հակառակ պատէն կախուած խաչին եւ Սրբուհի Թերեզային: Հաշուեցինք: Շաբաթ մը եւս: Գոհ էր: Պիտի մեկնէր: Միակ նպատակն էր դրիչը ձեռք առնել նորէն: Միակ խանդավառութիւնը: Կր զմայլէի:

Ըմբոստ էր ճակատագրին դէմ: Կը սիրէր գիրքերն ու գիրը որոնք տուած էին այդ դժբախտութիւնը իրեն: Ոչ մէկ դառնութիւն իր սպառած լոյսին համար: Չէր չփացած՝ այցելող մտերիմներէն եւ բազմաթիւ համակիրներէն: Չէր գթար ինքն իր վրայ: Մեծաղ մըն էր իր հոգին:

Կը հաստատէի թէ տեսնելը տարբեր չէ կրօնքէն եւ հերոսութենէն: Մեծութեան եւ յոյսի աղբիւր մըն է իրական արուեստագէտին մէջ՝ դժբախտութեան մէջ անգամ: Կը զգայի թէ ընկերս, հոգդ անշարժութեան դատապարտուած՝ անցընելէ վերջ վտանգը, կ'ապրէր բանաստեղծութեան շնորհին մէջ՝ որմէ կ'առնէր ապրելու եւ նորանոր նուիրումներու կորովը, ուրախութիւնը: Վերադարձած՝ չարչարանքի աշխարհէն, խաւարէն փրկուած՝ անմեղացած, հրեշտակացած գրեթէ՝ կը գտնուէր մեր առօրեայ իրականութենէն վեր, ապաքինողներու յատուկ ծփանքով մըն ալ թեթեւցած: Կծկուելով, բուռնցքի վերածուելով, բացուելով ու թափառելով աջ ու ձախ՝ իր ձեռքերը, նման քնաշրջիկի մը ձեռքերուն, կը բացատրէին տառապանքն ու պրկումները, կը խօսէին անքուն գիշերներէն ու կը փայփայէին նոյն ատեն կեանք մը, աւելի սիրելի հիմա՝ այդքան վախէ ու ցաւէ վերք:

Կը հաստատէի թէ բամպակին տակ թաղուած աչքերը առողջ էին: Կը տեսնէին:

— Կը տեսնեմ, կ'ըսէր, կը տեսնեմ զմայլելի տեսարան մը: Ձիւն է, ամէն կողմ ձիւն, գոյներու պար... Հրաշալի է... Կ'անցնին զանազան ստուերներ, կը շարժին, բաներ մը կը պատմեն ձեռքերով եւ գլխու շարժումներով... Հրաշալի՛ է...

Հրաշալին աչքերն էին, արուեստագէտի լաւ դիտող եւ զգայուն աչքերը: Նարդունի անտեղեակ չէ որ կ'այլանեն զգայարանքները, կորսուելու համար վերացական աշխարհի մը մէջ: Անտեղեակ չէ նաեւ որ կ'ուրանան վերացական գեղեցկութիւնները: Կառչելու համար ցամաք իրականութեան: Ան կ'ապրի վանականի պէս, գիրքերուն մէջ ու բնապաշտ մըն է նաեւ: Կը սիրէ պառկիլ խոտերուն մէջ: Կ'երգէ գիւղը: Գիւղացի եւ մտաւորական: Կ'երգէ հողէն նոր դուրս եկած խոնաւ խիճին հրճուանքը մատներուն վրայ, կը բացատրէ անոր գիտական ճշմարտութիւնը: Կը սիրէ առանձին սենեակը, բարձով աթոռն ու մուճակները: Կը սիրէ նաեւ, մարդերը, վէճը, կռիւը նոյնիսկ: Վհատութիւն չունի: Խուրձ մըն է բազմաթիւ անձերու, ճիւղաւորուած, տարածուած ամէն կողմ: Բժիշկ է, բանասէր, վիճաբան, որբերու պաշտպան, բանաստեղծ, ժուժկալ վանական եւ այն որ կը խորհի թէ գրողը պէտք չէ մոռնայ ապրուստինեւ ապրի զրկուած, քաշուած՝ իր աշտարակին մէջ: Կը սիրէ ճամբորդել, տեսնել...

Աչքերը շատ կարեւոր են մտաւորականի մը համար: Տխուր է ի հարկէ լոյսին կորուստը ամէն մարդու համար ալ: Բայց շատ աւելի մեծ դժբախտութիւն մըն է՝ երբ այսպիսի գրող մըն է աչքերէն զրկուողը: Կը զգայի այս բոլորը, երբ, շարաթներ առաջ, կ'ըսէր.

— Կը նախընտրեմ որեւէ մէկ մասը կորսնցնել, բայց ոչ աչքերս ...

(Մնացեալը յաջորդով)

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Թուրքիա վտանգի տակ

ՊԱՏՐԱՍՏ ԿՌՈՒԵԼՈՒ

ԽՄԲ.— Պելճիական թերթ մը, La Libre Belgique, շահեկան գրութիւն մը հրատարակած էր հոկտեմբեր 27ին, հետեւեալ խորագրով.— «La Turquie menacée, tient ferme»:

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը: Բացատրութեան չի կարօտիր գրութեան աղբիւրը, մանաւանդ երբ նկատի առնէք Հայերու մասին եղած ճշտութիւնները եւ կարգ մը վիճելի տեղեկութիւններ.—

Ըստ մասնագէտներու զինուորական անմիջական վտանգ չկայ. սակայն որոշ երկիրներ, ինչպէս Թուրքիան, տեւական սպառնալիքի տակ են:

Սովետական Միութիւնը 192 միլիոն բնակիչ ունի, Թուրքիան 18 միլիոն: Սովետները ունին 90 միլիոն իրենց արբանեակ պետութեանց մէջ, Թուրքիան ունի իր հողամասին վրայ փոքրամասնութիւն մը, որուն հաւատարմութիւնը կասկածելի է: Եւ սակայն Անգարան ամէն գնով որոշած է դիմադրել սովետական յարձակման մը, հակառակ պարագային պիտի կռուի, մինչեւ իսկ առանձին, աւանդական թշնամիին դէմ:

ԺԸ. դարէն ի վեր կը շարունակուի Ռուսիոյ յառաջխաղացութիւնը դէպի հարաւ: Թուրքիայէն այնքան հող առած է որ, թրքական աղբիւրներու համաձայն աւելի շատ Թուրք կը գտնուի Թուրքիայէն դուրս (30 միլիոն Խ. Միութեան մէջ) քան բուն իսկ իր երկրին մէջ: Ռուսիոյ ծաւալապաշտ ձգտումները Կարսի, Արտահանի եւ Նեղուցներուն վրայ, միայն Թուականի կարգով վերջինն են շարք մը պահանջներու, որոնք յաճախ յաջողութեամբ պսակուած են:

Թուրքիոյ սպառնացող վտանգը շատ մեծ է: Սովետական Դ. բանակը, մարաջախտ Բաղրամեանի հրամանատարութեան տակ, Թիֆլիզի մէջ, կեդրոնացած է մեծ մասամբ, Թուրքիոյ սահմանագլուխներուն վրայ: 50 զօրաբաժին ունի, որոնց 5ը մեքենաշարժ եւ 31 ալ պատերազմելու պատրաստ:

Սեւ Ծովու ռուսական նաւատորմը շատ զօրացած է եւ ծովային հետեւակազօրքի ջոկատներ հասած են Խրիմ, ուր հաւանականցամաքահանումի մը համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին: Միւս կողմէ, Խ. Միութեան տիրապետութեամբ Պալքաններուն մէջ Ռուսիան կրցած է պաշարել Թուրքիան: Ըստ հաւաստի տեղեկութեանց, ներկայիս Պուլկարիոյ մէջ կը գտնուին եօթը զօրաբաժիններ՝ քօղարկուած պուլկարական համազգեստներով: Իսկ Պուլկարիոյ սահմանագլուխը Պոլսէն 100 քմ. միայն հեռու է: Ասկէ զատ, Պուլկարեւռումէն սահմանագլուխին վրայ կը գտնուին սովետական զօրամասեր, դիւրացնելու համար Վոսփորէն անցքը:

Զինուորական այս պատրաստութիւններէն զատ, Ռուսիան կը ձգտի ներքին հինգերորդ զօրաթեւ մը կազմակերպել Թուրքիոյ մէջ: Թէեւ հող չկայ հոն, սակայն Ռուսիան նկատի ունի փոքրամասնութիւնները: Որովհետեւ հոն կան մէկ միլիոնէ աւելի Քիւրտեր, 70 հազար Հայեր, 90 հազար Յոյներ, 85 հազար Հրեաներ: Քիւրտերը, անգուսպ, կը հակին անոր որ ամէնէն շատ կը վճարէ: Հիմա կարծես թէ Ռուսորուն հետ լաւ են: Հայերը կ'ատեն Թուրքերը, եւ կ'ուզեն անոնց պարտութիւնը:

Յոյները, ընդհակառակն, հաւատարիմ են, ինչպէս եւ Հրեաներուն մէկ մասը, Սէփարտիմները: Սակայն Էսքենազեան Հրեաներուն մէջ շատ մը համայնավարներ կան, որոնք կը հիանան Խ. Միութեան վրայ:

Ասոնք են որ, Հայերուն հետ, Սովետներուն լրտեսութեան եւ վնասարարութեան գաղտնի ցանցը կը կազմեն: Խ. Միութենէն եկած գաղտնի գործակալներ անոնց կը սորվեցնեն ամէնէն արդիական մեթոտները, միեւնոյն ատեն տրամադրելով մեծ գումարներ, ինչ որ ամէն տեղ, բայց մանաւանդ Արեւելքի մէջ շատ կը դիւրացնէ այս կարգի գործունէութիւնը: Անգարայի մէջ համոզուած են որ դրամին մեծագոյն մասը երկիր կը մտնէ դիւանագիտական սուրհանդակով, միւս մասը Քիւրտիստանի սահմանագլուխէն: Սովետական այս գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ երկու կեդրոն ունի, մէկը Սօֆիայի, միւսը ուղղակի Թիֆլիզի մէջ, մարաջախտ Բաղրամեանի հրամանին տակ: Այս վերջին կեդրոնն ալ բաժնուած է երկուքի, մէկը՝ Սուխումի եւ միւսը Լենինականի մէջ:

Անգարայի սովետական դեսպանատան մէջ աւելի քան 230 պաշտօնեաներ կան: Խ. Միութեան գործունէութեան դաշտը ընդարձակ է: Թուրքերը կը հաւատան որ արբանեակ պետութեանց մէջ դիւանագիտական պատուիրակներ շատ մանրակրկիտ հրահանգներ կը ստանան:

Այս վտանգները նկատի ունենալով, Թուրքիան կ'ուզէ պատրաստ գտնուիլ ամէն հաւանականութեան դէմ: Զէնքի տակ ունի մէկ միլիոնգինուոր:

Ապահովութեան համար բազմաթիւ միջոցներ ձեռք առնուած են, որու համար առասպելական գումարներ կը ծախսեն, պատճառ դառնալով որ ազգային տնտեսութիւնը կքի այդ արտակարգ բեռին տակ: Այսպէս, վտանգին տեւողութիւնն իսկ յաւելուածական վտանգ մըն է:

Եւ սակայն Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը մխիթարական կողմեր ունի: Նախ Թուրքերը ուժեղ ազգ մըն են: Հիանալի զինուորներ ունին: Խանդավառ հայրենասիրութիւն ունին: Հակառակ արեւմտեան երկիրներու կարծիքին, անոնք որոշած են կռուիլ:

Վերջին տարուան ընթացքին բանակին կազմը արդիացաւ: Վարիչները կը գանգատին թէ Մ. Նահանգները շատ քիչ քանակութեամբ ռազմական պիտոյքներ կը ղրկեն: Եւ սակայն արդէն բաւական ստացած են: Ամերիկացի մասնագէտներ, ուսուցանողներ կը վխտան երկրին մէջ եւ չեն ծածկեր անոնց ներկայութիւնը:

Միւս կողմէ, ամերիկեան դրամագլուխով, Եգէական ծովուն բազմաթիւ նաւահանգիստներուն վրայ, ցամաքահանումի քարափներ կը շինեն, եւ ճամբաները կը միացնեն Անգարայի եւ երկրին ներքին մասերը: Կենսական է այս աշխատանքը, որովհետեւ երկաթուղիներու եւ լաւ խճուղիներու պակասը, խոցելի կէտ մը կը կազմէ Թուրքիոյ պաշտպանութեան համար:

Երկրին քաղաքական կեանքը կ'ընթանայ առանց լուրջ ցնցումներու: Մուսթաֆա Քէմալի ժողովրդական կուսակցութիւնը (Հալք) իր երբեմնի ժողովրդականութիւնը կը վերստանայ — եւ արդէն անոր եւ միւս երկու ժողովրդապետական եւ ազգային կուսակցութեանց տարբերութիւնը գաղափարական է: Երեքն ալ արտաքին քաղաքականութեան մասին համաձայն են: Ծայրայեղ ձախ խումբեր չկան, որովհետեւ համայնավարութեան հետ գործակցիլ՝ կը նշանակէ գործակցիլ ազգային ամէնէն մեծ թշնամիին հետ:

Միւս կողմէ կրօնական ոգին որ կը վերածնի, հակառակ է այդ շարժումին: Ակներեւ է այդ վերածնունդը: Դպրոցներուն մէջ կրօնքը թոյլատրուեցաւ եւ Անգարայի Աստուածաբանական Համալսարանը վերաբացուեցաւ: Եւ բազմաթիւ են անոնք որ կը պահանջեն իսլամութիւնը վերահաստատել իբրեւ պետական կրօնք:

Թուրքիոյ մէջ կը վախնան, կ'ատեն հիւսիսի գաղափարները, եւ կարմիր խուժումին դիմադրելու մոլեգին եւ խոր ցանկութիւնը կը յենու անկախութեան եւ ազատութեան ինչպէս եւ իսլամ կրօնքին սիրոյն վրայ:

Բախումի պարագային, Թրքական աւանդական քաջութիւնը կրնայ մոլեռանդութեան վերածուիլ եւ սուղի նստիլ յարձակողին:

M. I. CORY

Արջ Պետրոս

Հայաստանի Հանրապետական բանակի լաւագոյն սպաներից մէկը: Քաջ եւ խիզախ ռազմիկ: Պաղարիւն եւ օրինակելի Հրամանատար: Պաշտուած իրեն ենթակայ սպաների եւ զինուորների կողմից: Անկեղծ Հայրենասէր:

Հայկական չորրորդ հետեւակ գունդի Հրամանատար՝ Կարսի ճակատում, 1919 եւ 1920ին:

Զօրրորդ գունդը մեր հերոսական զօրամասերից մէկն էր, որին եւ յանձնուած էր Սարիղամիշի ճակատի պաշտպանութիւնը գնդապետ Միրիմանեանի ընդհանուր Հրամանատարութեամբ:

Սարիղամիշից դէպի Երզրում տարածուող Թրքական սահմանի ամբողջ ճակատը՝ Գարաուրգան, Կարակուրճ եւ այլուր ուժգնօրէն պաշտպանեցաւ թէ ներքին (Թրքական եւ քրտական ապստամբութիւններ Թուրք սպաների ղեկավարութեամբ) եւ թէ արտաքին Թրքական բանակի յարձակումների դէմ: Եւ այդ տեւեց երկու տարի, մինչեւ 1920ի աշնան Թուրք եւ բոլշեւիկ միացեալ դաւադիր յարձակումը մեր Հայրենիքի դէմ: Այդ անհաւասար պատերազմին Հայկական չորրորդ գունդը իր կուռ, կարգապահ եւ հերոսական գործողութիւններով միայն պատիւ կը բերէ մեր զինուորական աւանդութիւններին:

Զօրրորդ գունդը իր հերոսական դիմադրութեան հետեւանքով ծանր կորուստներ կրեց: Իր համրանքը պակսեցաւ, սակայն իր հերոսական կեցուածքը երբեք չտկարացաւ:

Այդ դէպքին առաջարկեցին Թիֆլիզից եւ այլ Հայկական շրջաններից պահեստի եւ «կամաւոր-ներ»ից նորակազմ վաշտեր ուղարկել, լրացնելու համար անոր կազմը:

Զօրրորդ գնդի զինակից եւ աջ թեւի մեր նոյնքան հերոսական առաջին հետեւակ գունդը՝ մեր պանծալի՝ այնքան երիտասարդ եւ աննման գնդապետ Օնիկ Մազմանեանի Հրամանատարութեամբ դժբախտաբար ընդունեց մի քանի «կամաւոր» լրացուցիչ վաշտեր, ինչ որ եղերական վերջաբան ունեցաւ:

Այդ «կամաւոր»ները կարմիրներ էին յատուկ առաքելութեամբ, որպէսզի քայքայեն Հայ բանակը: Եւ գարշելի գործը կատարեցին բանաւոր եւ գրաւոր քարոզութեամբ:

— «Հայ զինուոր, մի կռուիր, քո եղբայր կարմիր Թուրք բանակի դէմ»:

Այդ հերոսական առաջին գունդը իրապէս քայքայեցին մեր «օգնութեան» հասած նորեկները, եւ Կարսի թիկունքը անցնող Թուրք զօրամասի դէմ քաջ Մազմանեանի գունդը զրկեց մեր Հրամանատարութիւնը: Ան կրնար կանխել Կարսի պաշարումը:

Քաջարի գնդապետը սիրով յանձն առաւ այդ գործողութիւնը: Իր մեկնակէտից՝ փոխանակ յարձակելու մեր դարաւոր ոսոխի դէմ, ամբողջ Ա. գունդը մերժում էր կատարել զինուորական Հրամանը: Այս եւս մահացու էր հերոս Մազմանեանի համար՝ տեսնել իր փառաւոր անցեալով հարուստ գունդը՝ դասալիք ու դաւադիր: Եւ ատրճանակը պայթեց իր սրտի մէջ...:

Կարսի ճամբան արդէն բացուած էր Թուրք բանակին առջեւ...

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ...

«Յուսահատած եւ կոտրուած փաշան...»

Հայոց քաղաքակիրթ ժողովուրդ ըլլալը փաստելու, անոր բոլոր ազգերէն, նոյնիսկ Քրիստոսէն ալ առաջ քրիստոնէական կրօնքը ընդունած ըլլալը ապացուցանելու, պարտուած եւ նահատակ ազգ մը ըլլալը վաւերացնել տալու համար, տարիներէ ի վեր պատուիրակութիւններ խաւրած ենք եւրոպական դիւանագէտներու մօտ:

Վերջապէս, ամէն ինչ ըրած ենք Հայուն անկախանալու եւ ազգերու շարքին մէջ կարգի կենալու իրաւունքը ձեռք ձգելու համար:

Եւ այս ամէնուն փոխարէն, «էֆէնտիմ բան մը կ'ընենք» մը շալկած եկած են մեր պատուիրակները:

Եթէ Եւրոպացի պաշտօնատար մը մեզի ըսէ, — «Հայերդ իրաւունք ունիք անկախութեան», «Արիք Հայկազունք» երգելէն տաղանցքի կ'ելլենք:

Եթէ չուկան հանդիպինք «papier d'Arménie» հոտաւէտ թուղթ ծախողի, մարդուն ձեռքըհամբուրելու փափաք կը զգանք:

Եթէ ընկեր Ստալինը «Հայաստան» անունը արտասանէ, Կարսեցիները բեռները կը կապեն, իրենց ծննդավայրը մեկնելու պատրաստ:

Այսպէս է Հայը: Օտարները մեր այս ազնուական յատկութիւնը լաւ կը ճանչնան:

Պէտք չունին անոնք զէն ու զրահի, մեզ զըսպելու համար: «Ապրիք, Հայեր» մը կը բաւէ:

Եթէ քիչ մը պնդենք մեր իրաւունքին վրայ, սանկ խիստ նայուածք մը, պզտիկ չախ մը մեզ կատու կը դարձնէ: Կը յուսահատեցնէ...

Ահարոնեանի յուշերէն.— Լորտ Քըրզըն, «Հայերու բարեկամը», Լոնտոնի մէջ ըսած է մեր պատուիրակներուն, Պօղոս փաշային եւ Ա. Ահարոնեանին:— «Ձերոնք Թաթարներ կը կոտորեն եղեր: Երեք հարիւր թաթար գիւղեր աւերած են: Տեղեկագիր ստացայ: Եթէ այսպէս բաներ ըլլի, մենք չենք կրնար օգնել ձեզի, հա... Ձեր «մանտա»ն ոչ մէկ ազգ չընդունիր հա՜...»

Այս «ծանր» ամբաստանութեան վրայ, «Պօղոս փաշան խիստ կոտրուած՝ յուսահատութեան մատնուած», վերարկուին մէջ ապաստանած՝ շունչը Փարիզ է առեր...

Խելքս չհասաւ փաշային այս վրդովումին:

Եթէ ես փաշա ըլլայի, կրկին կը ներկայանայի Լորտ Քըրզընին, հետեւեալ բանաձեւով.—

«Մեծարգոյ Լորտ: Դուք Թաթարներու կոտորածի եւ 300 թաթար գիւղերու աւերումի մասին բաներ մը ըսիք: Ձեմ գիտեր որքան շիտակ են ձեր լսածները, ինչու որ այդ տեղեկագիրը Տաճիկ կը հոտի: Ոճէն՝ Թուրքերէնէ թարգմանած կ'երեւայ: Եթէ իսկ իրական ըլլան այդ պապիրուսին մէջ գրուածները, կրկին վշտանալու բան չկայ:

«Միթէ՞ Հայը ստեղծուած է միայն ջարդուելու համար: Կրնայ Հայն ալ կոտորել, աւերել, երբ մարդկային իրաւունքը եւ խիղճը ոտնակոխ կ'ընեն:

«Մերոնք 300 թաթար գիւղե՞ր աւերած են»: «Քանի մը Թաթարի գլո՞ւխ վար առած են, լաւ: Երեսուն հազար աւերուած հայ գիւղերու եւ ջարդուած մէկ միլիոն Հայերու հաշուէն զեղչեցէք, մնացածը մեր պահանջքին գրեցէք:

«Անշուշտ, մեր այս քաջագործութիւնները փահատանքներու պիտի արժանանան եւ պիտի վարձատրուին, ինչպէս եղաւ Թուրքերուն:

«Թէեւ ջարդենք կամ ջարդուինք միեւնոյն է:

— «Դուք ձեր նախորոշուած հաշիւը ունիք:

«Հայաստանի համար ձեր մերժելիք «մանտա»ն ալ, կրնաք Թուրքին Մանտայի սայլին կապել: Ամէն»:

Միայն ցաւալի է, որ Ահարոնեան, Ադուլիսի Հայերու կոտորուիլը յիշեցուցած է յարգելի Լորտին:

Ասիկա տկարութիւն է, ըստ իմ խոնարհ կարծեացս...

Պօղոս Նուպար, իբրեւ լուրջ դիւանագէտ, քմծիծաղով առնելու էր Լորտին ըսածները:

Հպարտ պէտք էր ըլլալ որ ինք, փոխանակ ջարդուող ժողովուրդի մը ներկայացուցիչը ըլլալու, իր իրաւունքը պաշտպանելու համար ջարդարարները պատժող քաջ ազգի մը պատուիրակն է...

Փաշան տկար գտնուած է այս պարագային:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Զօրրորդ գունդը մերժեց այդ «կամաւորների» օգնութիւնը:

— «Մենք պատրաստ ենք զոհուելու մինչեւ վերջին զինուորը մեր Հայրենիքի համար, սակայն ոչ մէկ «կամաւոր» չենք ընդունում մեր շարքերում»...

Զօրրորդ գնդի բոլոր հերոսական կռիւներում յատկապէս երկու պանծալի սպաներ աչքի էին ընկած: Առաջինը Արջ Պետրոսն էր, երկրորդը՝ նոյնքան հերոսական գլխապետ (կապիտան) Յակոբ Գանթարճեանը, որին նորից ցուրտ հողին յանձնեցինք հինգ տարի առաջ Րիս – Օրանժիս Ֆոնթէնէպլոյից ոչ հեռու: Անբաժան ընկերներ էին Արջ Պետրոսը եւ Յակոբ Գանթարճեանը, զէնքի, հերոսական մարտի ընկերները:

1920 Մայիսի հակապետական ապստամբութեան օրերին մեր երկու հերոսները իրենց վաշտերով միշտ էլ մնացին հաւատարիմ Հանրապետական կառավարութեան, իրենց հայրենիքին:

ՄԱՃԿԱԼ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵՐ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ : (Դասախօսութիւն): Գրեց՝ Սահակ Բարսեղեան: Մատենաշար «Արմենիա» Թիւ 5: Պուէնոս Այրէս, 1948: Հասցէ.— El Salvator 4625, Buenos Aïres (Argentine):

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԹՕՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԽՆԱՄԱԿԱԼ ՁԵՌՔԸ

Անկողնին մէջ օրերով պառկած՝ բոլոր զօրապլուխները կուգային զինքը փրկիչ կ'անուանէին, եւ հօրեղբայրս նախ կը վկայէր աննախանձ թէ՝ Աստուծմէ վերջը Լեւոն Կիլիկիոյ ազատարարն եւ տէրն եղաւ: Ամէն օր կուգար զինք տեսնելու: Ինչ ուրախ օրեր անցան մինչեւ գերութեան օրերը որ եկան. ոհ, մոռնամ այն օրերը եւ չյիշեմ:

Ներկային վրայ, այո, պէտք է մտածել, բայց ներկան անծանօթ ապագայ մը ունի. տեսնենք, սա կինը անշուշտ ինծ պիտի երեւայ եւ սա քօղը պիտի վերնայ. ինչ կը նշանակէ, թէ որ Յոյները զիս սպանել ուզէին՝ ինչ դժուարութիւն կար իրենց համար. սպասենք ուրեմն:

Սպասաւորը եկաւ իշխանը ճաշի հրաւիրելու, որ երբ իջաւ, տեսաւ որ յարգանքով կ'ողջունէր զինքը առջի օրուան մարդը, որ տուն առաջնորդեր եւ բնակեցուցեր էր, դարձեալ իմացնելով թէ պատրաստ էր իր ամէն հրամանները կատարել. իսկ Թորոս, իր անհոգ եւ միամիտ ձեւը հագնելով, պատասխանեց թէ գոհ է եւ գանգատի նիւթ ամենեւին չունի: Ուստի, ճաշը կատարելէն վերջը, առանց երկար խօսակցութեան մտնելու այդ մատակարարին հետ, քաշուեցաւ դարձեալ վերի սենեակը, իմացնելով թէ՝ քուն ունի:

Թէ որ Աղեքսանդրէ սկսեալ բոլոր երեւելի մարդիկ ծանր պարագաներու նախերգանաց մէջ կրցեր են քնանալ, պէտք չէ զարմանալ, յաջողութեան ապահովութիւնը միշտ յոգնած մտքի մը քուն կը պարգեւէ, այսպէս եղաւ նաեւ մեր Թորոսին, որ դարձեալ քունի մէջ թաղուեցաւ. բայց քուն մը՝ ուր իրեն կ'երեւար թէ գեղեցիկ, ոսկեթել մազերով կին մը, թեթեւ քայլերով ստուերի մը պէս անկողնին շուրջը կը պտտի, ու քանի անգամ որ ձեռքը իրեն կ'երկնցնէր, փախուստ կուտար. սա խաղը շատ անգամ հանդիպելով՝ վերջապէս աչքերը բացաւ եւ մարդ չկար. աչքը խաբուսիկ դրանը դարձուց եւ տեսաւ կիսաբաց, թէպէտ կողպէ, բնութենէն աներկիւղ, սաստիկ զարմացաւ, տեսնելով որ իր անշարժ սիրտը կը թնդար, կը բաբախէր ու զօրութիւն մը զինք կը ձգէր, կը քաշէր դէպի այդ կիսաբաց դուռը:

Ուստի կանգնեցաւ գինովի մը պէս, իր մատներուն դպչելուն՝ դուռը սողաց անհետ եղաւ ու ան մտաւ նոր սենեակ մը, ուր լռութիւն եւ միայնութիւն կը տիրէր, քօղարկուած վարագոյրներով պատուհաններ, լոյսը կը նուազեցնէին, բազմոց մը եւ խորանի մը պէս բան մը կար մէկ կողմը, դէպի հոն դիմեց եւ հազիւ թէ քայլ մը առաւ՝ մընաց... եղբօրը Ռուբէնին կենդանի պատկերը պատին վրայ կախուած՝ գոյնզգոյն թարմ ծաղիկներով պսակուած տեսաւ. սա տեսարանը՝ մէկէն զինք փոխեց, սրտին փոթորիկը դադրեցաւ, ալեկոծութիւնը հանդարտեցաւ եւ յորդառատ արցունքի հեղեղ մը երեսն ի վար կը վազէր, ձեռքը՝ ճակատն ու մթնցած աչքերը կը գոցէին, տխրութեան արձան մը հոն կեցեր էր, երբ փափուկ պըղտիկ ձեռք մը, անուշ ձայն մը իր անունը կուտար, զինք ի խորունկ քունէ արթնցուց, եւ երբ տղու մը պէս իր ձեռքը թոյլ տուաւ այն ձեռքին եւ աչքերը դարձուց անոր՝ որ զինք կը կոչէր, իրաւի սքանչելի, ազնուական եւ լուրջ կերպարանք մը տեսաւ, պարզ զգեստներու, պարզ զարդարանաց եւ պարզ իր գեղեցիկ հասակին համեմատութեան մէջ: Աչքերը իրեն յառած.

— Բաւ է, իմ սիրուն Թորոս, ըսաւ, արցունքը մեր՝ կանանց իրաւունքն է, ձեր բաժինը վրէժն է. ես շատ գիշերներ անցուցեր եմ այդ պատկերին առջեւ արցունքով:

Իսկ Թորոս այդ ձիւնափայլ ձեռքը իր շրթանց տարաւ, ուզեց խօսիլ՝ չի կրցաւ, վասնզի արցունքն եւ սրտի յուզմունքը ձայնը խեղդեր էին, իր քաղցր խրատատուն իբրգորովալիմայր ձեռքէն բռնած՝ տարաւ բազմոցին վրայ, քովը նստեցուց եւ բեհեզեայ թաշկինակաւ իր եւ անոր արցունքները կը սրբէր:

Երկայն վայրկեաններ անցան եւ այս երկու տարբեր գեղեցկութեանց սքանչելիքը՝ իբրեւ հին բարեկամներ՝ ձեռք ձեռքի, ծունկ ծունկի, աչք աչքի կիսանուաղ կը նայէին, մինչեւ որ աչքերը կենդանութիւն առին եւ վերջապէս Թորոս կամաց մը ըսաւ.

ԾԵՐԵՆՑ

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ՏՕՆԻՆ առթիւ նամակատուները գոց ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի օր :

5.000.000 թօն հանքածուխ, առանց հաշուելու Հոկտ. 18էն ի վեր եղած վնասները :

★ Ներքին գործերու նախարարութիւնը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն կառավարական ուժերին միջամտութենէն ի վեր (12 օր) վիրաւորուած են 404 ոստիկաններ եւ զինուորներ: Մինչեւ Հոկտեմբեր 28 ձերբակալուած են 746 կասկածելիներ, որոնց մէջ կը գտնուին 174 Ափրիկեցիներ եւ 95 օտարականներ: Անմիջապէս արտաքսուած են 52 օտարականներ :

★ Հարաւային շրջանին մէջ կարգ մը սէնտիքաներու վարիչները (համայնավար) պատուիրեցին վերսկսիլ աշխատանքը :

★ Կառավարութիւնը սկսաւ բանակցիլ ոչ-համայնավար սէնտիքաներու վարիչներուն հետ, աշխատաւորներու պահանջները գոհացնելու եւ գիները կրճատելու համար: Բանուորական Ուժը մասնաւորապէս կը պահանջէ աժանցնել կերպատեղէնի եւ ուտեստի գինները:

★ Հանքածուխի գործադուլին հետեւանքով, պիտի կրճատուին ելեկտրականութեան սպառումը եւ կառախումբերու երթեւեկը: Նոյեմբեր 1էն սկսեալ արգիլուած է ելեկտրական լոյս գործածել ծանուցումի համար եւ ցուցափեղկերու մէջ: Կէս առ կէս պիտի կրճատուի պանդոկներու եւ ճաշարաններու, սրճարաններու եւն. մէջ: Արգիլուած է ելեկտրական հոսանք գործածել տաքնալու կամ տաքցնելու համար եւն. :

Սթալինի զրոյցին առթիւ

Երէկ ամբողջութեամբ հրատարակած էինք Սթալինի յայտարարութիւնները, որոնք արեւմտեան պետութեանց վրայ կը ձգեն Պերլինի տագնապին պատասխանատուութիւնը :

Այս մեղադրանքը մեծ զարմանք պատճառեց Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ: Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս հերքեց երկու վերագրումներ, յայտարարելով թէ. — 1. Որ եւ է համաձայնութիւն չէր կնքուած Օգոստոս 30ին: 2.— Նոյնպէս համաձայնութիւն չէր գոյացած Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ:

Սթալին մեղադրած էր նաեւ վեց չէզոք պետութիւնները, իբրեւ մեղսակից արեւմտեան պետութեանց: Արժանթինի պատուիրակը զարմանք յայտնելով հանդերձ, մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել, որովհետեւ դեռ կը յուսայ թէ կարելի է ելք մը գտնել :

★ Պ. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Լոնտոն գնաց, խորհրդակցելու համար անգլիական կառավարութեան հետ, Սթալինի յայտարարութեանց, արեւմտեան ճակատի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

80%Ը ԱՆՕԹԻ ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ

Թուրքերէն թերթ մը, «Վաթան» կը գրէ թէ սովի հանգամանք ստացած է արմտիքի եւ ընդեղէնի տագնապը: «Ժողովուրդը ժամերով փուռերուն առջեւ սպասելէ վերջ, ձեռնունայն վերադարձած է: Այս պատճառով բնտանիքներուն 80 %ը անօթի կը պառկի: Կը խնդրուի անմիջական միջոցներ ձեռք առնել: Ձմեռը եկած է եւ շրջակայ լեռները ծածկուած են ձիւնով : (21 Հոկտ.. :

★ Պոլսէն կը հեռագրեն թէ 40 հոգի մեռան կառախումբի արկածի մը հետեւանքով, Անգարայի մօտ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մասին վիճաբանութիւնները կը շարունակուին Քաղաքական Յանձնաժողովին մէջ: Ուրբաթ օր Լեհաստանի պատուիրակը յայտարարեց թէ Յունաստան դաղթավայր մը դարձած է Մ. Նահանգներուն համար: Ալպանիոյ ներկայացուցիչն ալ ըսաւ թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները Յունաստանը կը գործածեն«իբրեւ խարիսխ այն պատերազմին զոր կը պատրաստեն Խ. Միութեան դէմ» :— Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ ամբողջ Յունաստանի մէջ :

ՖՐԱՆՔԻՆ ԳԻՆԸ անփոփոխ պիտի մնայ Նոյեմբերի ընթացքին, կարեւոր փոփոխութիւն մը պատահած չըլլալով :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ կռիւները կը շարունակուին, հակառակ զինադուլին: Իրաքի զօրքը նոր յաջողութիւններ չահեցաւ :— Անգլիա եւ Ամերիկա խնդրեցին Ազգաժողովէն 30 միլիոն տոլար ճարել, օգնելու համար Պաղեստինի 500.000 արաբ ճարել, գիրներում որոնք թշուառութեան մատնուած են: — Հրեաները նոր յարձակողականի մը ձեռնարկած են Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ:

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ 2.600.000 ֆրանք յափշտակեցին Լըվալուայի մէջ, Փէօժօ հաստատութեան հաշուակալէն: Հինգ միլիոն ալ յափշտակուեցաւ Փէռիկէոյի երկաթուղիներու գրասենեակէն: — Ձերբակալուեցան այն փախստականները որ 27 միլիոն գողցեր էին Կառ տը Լ'էսթի կայարանի գրասենեակէն :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, Հոկտեմբեր 31 կիրակի օրը ժամը 4էն կէս դիշեր, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի եւ Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ: Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 14 Նոյեմբեր, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Théâtre Municipalի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10ին սինէմա Pathé Palaceի մէջ :

Մուտքը հրաւիրատոմսով :

Երգի դաս Ն. Սերունդին համար

Փարիզի եւ արուարձաններու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբերուն համար, այս տարեշրջանին ընդհ. ղեկավար եւ ուսուցիչ նշանակուած է ծանօթ երաժշտագէտ Պ. ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ :

Արդ, Շավիլի, Իսի լէ Մուլինոյի, Պանեէօ Քաշանի եւ Փարիզի Նոր Սերունդի անդամներուն կը յանձնարարուի ամբողջ կազմով ներկայ ըլլալ երգի փորձերուն, եւ օգտուիլ ուսուցիչ ղեկավարէն :

Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ ունի իր սովորական հաւաքատեղին եւ երաժշտական դասախօսութիւնները: Երգի փորձերը տեղի կ'ունենան՝ շաբաթը մէկ իրիկուն՝ ժամը 8—10: (Յանձնախումբ)

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Պ. Մաճառեան (Հոլանտայէն), սոփորղական գործիմը համար :

ՇԱԽՈՒ է Singer 103 K moteurով նոր մեքենայ մը, մասնաւոր «քոնֆէքսիոն»ի համար :

Դիմել ամէն կէսօր ժամը 1—2 եւ իրիկուները 7—7.30 Պ. Վարպետեանի՝ 76 rue de la Mare, Paris (20):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Վիլժուիֆի մէջ Bottierի քով աշխատելու համար լաւ գործաւորներ եւ coupeur մը :

Լաւ վճարում :

Դիմել Bottier Jean Vanlian, 7 rue Godot du Mauroy, métro Madeleine, tél. Opé. 01-08:

BONNETERIE

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ԿԷՍ - ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

Ռ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

10 Rue des Petits Carreaux, Paris (2)

Métro Sentier, հեռաձայն Cen. 36-54

Ծոխ մթերք գուլպայի «Շօսէթ»ի, ներքին ճերմակեղէններու, մասնաւորաբար շրջուն վաճառորդներու համար :

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՑԷՆ

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել համով - հոտով ՇԻՇ - ՔԷՊԱՊ, ՊԷՕՐԷԿ, ԼՕՔՄԱ եւ ՊԱՔԼԱՎԱ, դիմեցէք՝ ԱՃԷՄԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ, 12 Rue Cadet.

Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան ամէն տեսակի կերակուրներ զուտ կարագով պատրաստուած :

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարուեցան չարաշահութեան ամբաստանութեամբ: Բանտարկութեան վճիռներ կ'արձակուին ամէն օր:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Թառով կը մասնակցի Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ :

Նոյեմբեր 6, Շաբաթ իրիկուն, Սալ Շօփէն, Փլէյէլ, 252 Fbg. St. Honoré, ժամը 8.30ին :

Փութացէք ձեր տոմսերը ապահովել սովորական հասցէներէն եւ Place des Fêtes, Սափրիչ Պ. Սասունիի խանութէն 14 rue Augustin Thiery, Paris (19), Երգահանդէսին օրը կիչէն փակ է:

ԽՆՋՈՅՔ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, Խրիմեան սրահի մէջ, ընկեր Ա. Պօյաճեանի մեկնումին առթիւ: Խնջոյքին մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Նոյեմբեր 4, ընկեր Ս. Գանտիլեանի եւ կամ ընկեր Սերոբեանի մօտ, 25 Ave. Bourgain, Issy les Moulineaux:

42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ: ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ, ՊԱՐ, կը տօնուի 7 Նոյեմբեր, ժամը 12—20— Château des Fleursի սրահներուն մէջ, Պուլվառ Միշըլէ: Տոմսի համար դիմել.— Լ. Եավրուեան, 23 rue Sénac եւ Ե. Արմէն, 39 rue St. Savournin :

Նուիրահաւաքութիւն չի կատարուիր :

«ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ»

19 Դեկտ. կիրակի, Salle Gaveauի մէջ:

Համերգ ազգային երաժշտութեան, Փարիզի հայկական երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ :

« ՇԻՐԱԿ » հռչակաւոր Օղիին մեծաշնորհին տէր Կռանտ Տիպթիլըրի տիւ Փառֆ Հաստատութեան ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ՌՈՄԸ, որ բոլոր փափկաճաշակներու — փնտռած ըմպելին է: —

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայթայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շուտով ապահովագրութեան յաւելում պիտի ունենաք, եթէ արդէն իսկ չէ եղած: Ձեր շահը կը պահանջէ այս չարիքէն խուսափելու համար, դիմել՝

Պ. Կրօնիկ Ալեանի

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ - ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ

107 Bld. Magenta Paris (10), Métro Gare du Nord

Հեռաձայն TRU. 02-20